R. P.

HIEREMIÆ DREXELII

E' SOCIETATE IESV

OPERVM SPIRITVALIVM

Tomus Secundus.

GYMNASIVM PATIENTIÆ.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,

è Societate IESV.

ILLVSTRISSIMO DOMINO, D.

ALBERTO

STANISLAO RADZIVILL

S. R. I. PRINCIPI, DVCI IN OLICA

& Niesvviess; Magni Ducatus Lithuaniȩ Cancellario; Capitaneo Meuensi, Tucholiensi, Velunensique &c.

Domino meo Clementissimo.

EVOCARAT ad se, quod Cælius Rhodiginus *a* memorat, Lydorum Rex Halyattes, è Grȩcis sapientibus Biantem, primi nominis philosophum. Animus erat multa cum eo colloqui. At Bias supercilium philosopho parum decorū induens, vix hæc paucula pronuntiauit: *Ego Halyatti mando, cepas comesse.* Mirabatur rex tam curtum, tam & tenebricosum responsum, & quidnam hoc sibi vellet ab eruditioribus alijs perquirebat. Vox omnium erat: Cepis designari lachrymas, quas scilicet exprimerent cepæ. Mentem igitur Biantis videri: Lachrymas nemini non gustandas, nec regibus hic parci, imo quo altius solium, eo plures ac vehementiores in illud mœrores ascendere; cepas omnibus edendas esse, vniuersè omnem humanam gentem varijs calamitatibus exerceri.

Sapienter Bias & verè. Post pomum in elysijs campis furto ablatum, iam lolio & cepis victitamus. Ita paradisi Dominus edixit: In sudore vultus tui vesceris pane tuo: maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. *b* In exilium eiectis iam cepȩ in ientaculum, in merendam, in prandium, in cenam ponuntur hic licet helluari. Nusquam non lachrymæ. Hæc humanæ vitæ conditio est. Aut desinat, aut potius non incipiat viuere, qui renuit has cepas edere.

Siracides ingemiscens: Occupatio magna, inquit, creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ, in matrem omnium. *c* Quisquis suas habet lachrymas; suis quisque miserijs vrgetur. Vnum atque vnicum hic remedium est PATIENTIA Quam tamen sine magistro ægrè discimus. Eam ob rem magister è cȩlo in suum nos gymnasium inuitans: Discite, inquit, à me. *d* Sed quid, obsecro, discendum? E doctioribus discipulis est qui respon-

deat:

deat: Patientia vobis necessaria est, vt Voluntatem Dei facientes reportetis promissionem.

Patientia igitur discenda est. Sed quibus? num omnibus? & quanto tempore discenda? quo mineruali? quibus condiscipulis, quibus legibus? Istud hac scriptione peragendum, quæ in terram alio calentem sole videbatur ablegenda. In Poloniam mihi animus iam pridem ibat: calamum illi meum equi vicem assignaui quo veheretur. Et primo quidem ingressu ipsum regni Solem, Serenissimum poloniæ &c. Regem, Sigismundum III. supplici veneratione salutare decentissimum erat. Et vero nunc grati animi erit, vt quam primum licuerit, huic soli me denuò sistam, cum quanta demum potuero, gratiarum actione. Idque iam molior, gratam voluntatem qua dabitur, in tam pronum ac liberale sceptrum exhibere. Nunquā tamen regias ad me litteras beneuolētia ac beneficentia plenissimas sat dignis officijs celebrauero. Verū ab hoc sole Poloniæ, ad eius sidera deficere decorum & ordo suadent. Inter ea vero primū, Te, Princeps illustrissime iure tuo numero. Te nunc, tuamque Illustrissimā familiā velut coram allocuturus adsum. Neque hoc quisquam mirabitur, vbi caussas admiserit. Radziuiliorum Principum prosapiam & virtutem iam Orbi notam, ego duplici ratione nosse didici: scriptis & alloquijs. Quis Illustrissimi Principis Nicolai Chrystophori Radziuillij iter in Palæstinam legat, & non animos ac virtutem viri obstupescat? Ex illo vngue hunc leonem est cernere. Quantus heros, Superi! Quanta tulit, fecitque, quæ pericula non adijt, quanta modestia Fastum triumphauit, quam abiecto peregrini schemate se principem dissimulauit, quanto pietatis sensu, & nascentis Domini cunas, & morientis cliuum, & mortui sepulchrum veneratus est? Ausim dicere: audita mihi lectaque sæpius est profectio Magni illius Principis; sed nulla dum satietas me tenet; eadem & audire & legere ardor est. Hoc hactenus vnum dolui, non licuisse ipsa viri ora vultumque cernere, & præsenti alloquio generosissimos spiritus deuenerari. Sed licet occasionem istam sors inuiderit, licuit tamen ab hoc parente tres filios familiarissimè nosse, qui in Augustano Lyceo sceptra fascesque sapientiæ præceptis inclinarunt, modestia prorsus laudabili, & vt rem dicam, paterna. Ex eadem Illustrissima Radziuilliorum stirpe præstantissimus iuuenis in Academia Dilingana Rhetoricis disciplinis imbuendum se mihi tradidit, cuius excelsam indolem tanto exploratius, quanto familiarius, & è proximo nosse potui.

Sed quid amplius dissimulem? Teipsum, Illustrissime Princeps, Magnificæ Humanitatis specimen compello? Aures & oculos meos produco testes amplissimæ comitatis, & planè affabilis modestiæ tuæ, quæ vel hostium animos in sui cultum trahat. Spectauimus. Te Principem inter nos velut vnum è nobis sincerissima humanitate agentem, audiuimus modestissimi oris optimos in nos affectus. Et quod in Te singulariter suspiciendum: Non sequeris fastidium illorum, quibus pleraque omnia externa sordent. Alij sunt tui mores. Modestiæ tuæ facillime se probauerit, quicquid in quauis natione laudandum. Germaniæ hoc detulisti, vt coniugem tibi legeris è Germana Nobilitate lectissimam.

Sed acrioribus stimulis in exteras terras reuocor. Ampla sunt in Societatem nostram Principum Radziuilliorum beneficia: Cetera sileant licet, loquitur Collegium & templum Niesvvisiense à Nicolao Christophoro Radziuillio è fundamentis erectum, & annuo censu inter pauca munifice dotatum. Eiusdem Illustrissimæ familiæ liberalitatem experta Vilna, quæ à tuo, Princeps parente felicis memoriæ, fundis vrbi vicinis est aucta.

Et tuam, Alberte Princeps, largitatem annuam Varsauiensis Professa domus prædicat. Is porro animus tibi est in Societatem nostram, vt illam vel peregrè ames, nec enim

nim iter ingrederis vllum, quin ex ea tibi comites adſciſcas.

Ita quocunque cogitationes intendam obæratum me teneri video, in primis à Sereniſſimo Poloniæ Rege, cui quicquid deinceps gratiæ retulero, minus fecero, quam grati animi leges poſtulent. Deinde à te, Illuſtriſſime Princeps, cuius benefica humanitas nos ſibi pridem deuinxit. Illud ſingulariter huic epiſtolę hoc iter lõgius perſuaſit, quod intelligam libellos meos quamuis peregrinos apud te domi ſuæ eſſe, oculis & manibus à te ſedulo geſtari. Hæc audacem me faciunt, iubentque omnino in Poloniam redire. Facio; & in tui obſequium me ſiſto, Illuſtriſſime Domine, cumque aliud obſequioſi muneris genus non ſuppetat, hanc ſcriptionem meam libens merito Illuſtriſſimæ Celſitudini Tuæ dico conſecroque. Scriptionis frons eſt GYMNASIVM PATIENTIÆ. Vitam noſtram ſpectamus? tam neceſſarium ei nihil eſt, quam aſſidua Patientia. Ad Patientię gymnaſium Imperator. Reges, Principeſque non rarius imo & crebrius quam imi ſubſellij homines citantur. Hic omnes quotidie cogimur diſcere, nec prius ex hac ſchola quam è vita dimittimur. Nunquã deeſt quod patiamur, ne vel vnquam improbis timor vel ſpes abſit calamitoſæ virtuti. Viuere non vult, qui pati recuſat. Alternæ ſunt vices rerum; ſecunda turbidis aſſiduè miſcentur. Maximæ artis & virtutis eſt, in ſecundis non confidere, in aduerſis non deficere. Atqui hanc artem ſola docet Patientia: illius præcepta & leges explicat hic libellus, qui non antè publico ſe committere voluit, quam ad Illuſtriſſimi nominis tui ſplendorem, ô Magnum gentis tuæ ſidus, caliginem ſuam extiſſet. Hoc vnum ſubmiſiſſimè nunc rogo, vt & hoc mei in te, ô Princeps, affectus & obſequij monimentum quamuis exile, & omnem Societatem noſtram tibi commendatam habere non deſinas. Monachij, Kalendis Septembris, Anno à Virginis partu M.C.D.XXIX.

Celſitudinis Tuæ

Submiſiſſimus in Chriſto ſeruus

HIEREMIAS Drexelius è Societate IESV.

a *Cal Rhodigin.l.12.Antiq.lect.c.4.*
b *Gen.c.3 v.17.18.19.*
c *Eccli.c 40.v.1.*
d *Matth c.11.v.29.*
e *Hebr.c 10.v.36.*
f *Montem Glogothaum.*

BENE-

BENEVOLO LECTORI.

ANIMI *mei est, mi Lector, Patientiam te docere, sed compendio. Nec tamen negauerim: agrè susceptum à me hoc thema, quod forsan mireris, dicas: An non copiosum satis & abundans est? Imo vero: est & hac ipsa fuit mihi caussa thematis istius penè deserendi. Nimis copiosum, abundans est nimis. Quid primo, quid vltimo loco dicerem, hærebam, Et mihi hoc credas velim: de nulla re copiosius differere, quam de hac ipsa promptum est. Ingens iam olim in hanc rem parata mihi supellex. Ita codices & grandia volumina, quam succinctos & graciles libellos scribere fere facilius foret. Sed ego lectoris mei meumque ipsius profectum potius, quam operis molem ac maiestatem specto. Multa legere, pauca expendere, primorum obliuisci, antequam ad extrema perueneris, quid iuuat? Ad commendandam Patientiam, profecto parum facit exuberans & laciniosa dictio. Ea de caussa scriptionem meam hoc circo atque his finibus circumscripsi, Vt pauca quidem, sed vt Ordine dicerem, eoque stricto, tam Memoria quam Voluntati ac Intelligentię magis iuuandæ. Liceat dicere. Non collegi, sed selegi. Plura fortassis hac de re daturus, si vita & valetudo fuerit: hac interim in gustulum propino. Vale, mi optime Lector, & ad patientiam, rem omnium maxime necessariam te compone.*

IMA-

IMAGINIS PRIMÆ EXPLICATIO.

A. Patientia suos erudit, per adstantem Angelum, ostenditque, *vel hic vel ibi*; In hac, vel altera vita patiendum esse. Neque enim è paradiso in paradisum, à delitijs ad delitias transiri. Eligant ergo, malintne spineam coronam afflictionis momento nunc paullum productiore ferre, & auream beatitudinis æternum; an mutatis vicibus, nunc auream, dein spineam.

B. Patientiæ discipuli, monstrant decem symbola. 1. Virgas 2. Sagittas. 3. Faces. 4. Stramineum sertum 5. Bacillos. 6. Laqueos & catenas. 7. Nodosos Fustes 8. Pallium 9. Flagra. 10. Saccum. Hæc explicat Patientia, & docet, quæ potissimum castigationes in suo Gymnasio sint tolerandæ. Tanto quisque minus est doctus quanto minus castigationis patiens

PARS

Pondus graue: sed leue patienti
Quæ prius placet? Hæc aut Ista?
INRI
Tandem spinæ florent; nec flores ipsi
Sustinendo
Abstinendo
Animose post spinas aurum & gemme

Tomo 2. fol. 1.

PARS PRIMA.

CAPVT I.

Quæ pœnarum genera, seu, Quæ cruces sint in gymnasio Patientiæ ferendæ.

QVercus olim, sed saucia & fracta cum Arundine familiarius cœpit fabulari. Iterum colloquij Quercus à clade propositum. Fortunæ scilicet malignitas, & casus adversi Quercum fecere disertam. Me, inquit, aspice, ô mea vicina, & calamitatum ecce spectaculum: vix ego mei dimidium retineo, adeo convulsa miséreque lacerata: sic *Æoli* fratres me tractarunt. Sed, obsecro, quid prius mirer, te tam salvam, an me sic ægram? Tu mihi viribus, ô Arundo, nequaquam par es. Ipsi oculi dicunt, me millies robustiorem esse quam sis vel fueris, vel mille Arundines. Nihilominus cum venti ac turbines me incursant, nullæ sunt vires meæ, convellor lacerorque, frangor, deijcior. Tu vero ventorum vim omnem eludis; vacuo vento pugnas, & nunquam non vincis; triumphas sola. Nos Arbores vincimur, qui demum hoc fieri dicam? Arundo sibi docta, nihil interpellans loquacem, vix demum sic orsa: Non est, inquit, quod mireris, ô mea optima vicina; tuum tibi robur exitio est. Si minus esses robusta, magis forte integra & sana. Parce tua dixerim, tu robore tuo fidis, vento insistis, atque ita vinceris. *Adversarium* habes qui robur nescias, illum hostiles vires animant; robur ei additur, quoties cum robustissimis congreditur; tantoque certiorem habet victoriam, quanto difficiliorem pugnam. Hinc ventus vel altissimas, vel densissimas quercus deijcit, ridetque inanem frustra resistentiam. Ego fragilitatis meæ non ignara cedo, & vel uno die sexcenties ventum venerer prono corporis situ. Nec mihi grave est, ut vitam tuear vel millies adorare tam potentem hostem. Proinde hic non viribus agendum est, sed dexteritate.

Ita prorsus est: Ignaræ sunt vires cum consilium desit aut dexteritas. Calamitatis ventus nemini nō incursat, nemini parcit; probos, improbos iuxta habet. Et quis est qui nihil adversi sentiat? Sed mali adversis erudiuntur, & attolluntur cælo; non pauci franguntur, & deijciuntur funditus. In eo ita versatur, non quantum adversi sentiamus; sed quomodo id perferamus.

In unam eandemque scholam discentes subinde discipuli compinguntur, sed non omnes hinc Apollinea emergunt. Laurigeri multi, pauci Phœbi. E scholis aliqui ad castra transeunt; Alij hoc discunt ut cauponariam, aut mercaturam exerceant; Alij e ludo literario vel sellicones aut æditui, aut etiam tabellarij vel frumentarij, messores & textores rustici prodeunt. Refert, non quid discas, sed quid discendo proficias. Et quia varia discentium sors est, diversus etiam profectus est. Illis desunt ingenium, istis pecunia, his industria; ita nec illi, nec isti, nec hi doctrinam adipiscuntur.

Eadem pene ratio est in *Gymnasio Patientiæ* seu *Schola Christi*. Varius hic discentium vel ardor, vel languor est; hinc & profectus planè dissimilis. Illud tamen præclarissimum, & huic uni Gymnasio proprium, ut in eo nemo non proficiat, nisi qui proficere nolit. Ingenium aut pecunia hic nulli negatur, modo ille afferat promptum ac cupidum discendi animū. Sola hic industria potest omnia. Hic illud v-

odem victum inter dicentiſſima cenſitur? NOLLE DICARE.

Sed quibus libris hoc opus, quæ volumina in hoc gymnaſio terenda? Priſcorum mos non illaudatus fuit, convivis ante accubitum ſchedam porrigere, aut etiam domum præmittere, quæ convivii ferculorum in convivio apponendorum ſeriem edoceret. Ita convivæ ratio quemque præmonebant. Hoc miſſus habebis, hæc tibi fercula, hoc numero atque ordine ponentur. Proinde ſi quid è prioribus minus ad palatum aut ſtomachum tuum fuerit, ſubſtringe famem, & locum melioribus ſerva. Conſilium omnino commendatum, ſcire à convivis quid paraturus eſſet paterfamilias.

In Gymnaſio Patientiæ non minus expediet ſcire, Quibuſnam calamitatibus DEVS mortales punire conſueverit. Primum diſcipuli munus eſt, libros noſſe qui perlegendi ſunt. Iobus his ipſis curis agitatus: Librum, inquit, ſcribat ipſe qui iudicat, ut in humero meo portem illum. a Omnia quæ ſibi patienda forent, in unum volumen redigi cupiebat, paratus hoc onus non invitis humeris aſportare.

Hoc igitur ante omnia agamus, & Afflictionum genera (uſitato nomine CRVCES appellantur) in certas claſſes diſtribuamus.

a *Iob.c.31.v.10.*

§. I.

QVicquid pœnarum in hoc Orbe, quicquid afflictionum vel exercitationum eſt, ſub hoc decemplici cruciatuum ſchemate continetur. Habet quippe DEVS in Patientiæ gymnaſio,

1. VIRGAS
2. SAGITTAS
3. FACES
4. STRAMINEVM SERTVM
5. BACILLOS
6. LAQUEOS ET CATENAS
7. NODOSOS FVSTES
8. PALLIVM
9. FLAGRA
10. SACCVM

Hæc ſtricte iam nunc exponamus, uberius ſingula ſuo loco explicaturi.

1. Virgæ, Morbos ac dolores ſignificant. Morborum pæne innumeri ſunt; ſinguli aliquid amaroris à Morte participant. His Virgis initiamur ad Mortis ſacra. Per morbos ad Mortem via eſt. Multorum mortem diſtulit Morbus, & ſaluti illis fuit, [illegible]. Et eſt etiam virtuti in lectulo locus.

2. Sagittæ, animi cruciatus repræſentant, ſollicitudines, curas, ægritudinem, mœrores, pavores, ſuſpiciones & angores; acuiſſimos ſcrupulorum aculeos, illecebrarum ac tentationum impetus, occultos conſcientiæ morſus, metus, fluctus, æſtuſque ſollicitudinum. Sagittæ Domini acutæ, & omnes arcus eius extenti. a

3. *Faces* Paupertatis ſigna ſunt. Paupertas variè mortales urit, prout domeſticus urendi modus varius eſt. Subinde charta ſeno illita, & decumbentis calceo impoſita incenditur; aliàs gracilis cereus ſupponitur digito: quandoque hypocauſtum ita caleſcit, ut æſtuantes thermas putes; nonnunquam quod chariſſimum eſt eripitur, & in ignem coniicitur. Satis vivitur cuius deliciæ ardent. Ita paupertate homines ſolent exerceri.

4. Sertum Stramineum, deriſus, illuſionis, ac contemptus, ſignum eſt. Vix quidquam plerosque diſcipulorum in hoc gymnaſio ſic premit verumque ac ludicrum hoc ſertū. Quod tamen frequentiſſimum eſt ſupplicium. Pæne ubique iuſti ſimplicitas deridetur. b Ambulant recto itinere & timent DEVM deſpiciuntur ab eo qui infami graditur via. c

Hoc quadruplici pœnarum genere quicquid ferè patimur, comprehenditur. Aut enim corpus aut animus, aut corporis, aut animi bona calamitatem accipiunt. Ideo Virgas, Sagittas, Faces, Sertum Stramineum aſſignavimus. Sed has miſerias in alias rurſus tribuimus.

5. Bacillis adumbrantur miſeriæ quotidianæ, fames, ſitis, æſtus, frigus, habitatio incommoda, veſtis corpori non habilis imò ſuperflua, expectatio vana. Quemadmodum ludimagiſter bacillum vix unquam de manibus ponit, & modò illum diſcipulum, modò manus, modò caput ferit: ſic à quotidianis illis miſeriis raræ ſunt feriæ inter mortales, nunquam deeſt, quod abeſſe malis.

6. Catenæ ac Laquei propriæ cuiuſque ſtatus miſeriæ ſunt. Sua quemque ſors vinculis ligat,

figat; hunc arctius, illum remissius. Coniugium arctissimum est vinculum, & vere ferrea, imo adamantina catena, quam nemo nisi mors rumpit. Sæpe coniuges non elariunt, non sitiunt, non ægro corpore sunt, sed male conueniunt: alter alteri obijcit: Nec possum tecum viuere, nec sine te. Ligatus vtique fuit qui dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. d

7. Fvstes nodosi, seu, scorpiones, calamitates sunt plurimis communes, Hæresis, Lues, Tyrannis, Bellum, incendia. Annonæ charitas, Eluuiones fluminum, Oppressio egenorum. Ecclesiastes queritur: Verti me ad alia, inquit, & vidi calamitates quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos quam viuentes & feliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. e

8. Pallium vocamus eas miserias, quas, nos ipsi nobis creamus, & nostris nosmet opinionibus aut suspicionibus in crucem attollimus, ac misere lancinamus. Frequentissimum est propria vineta cædere: singulum malis onerare, seu fictis seu veris. Contra seipsum Iobus queritur; & Factus sum, inquit, mihimetipsi grauis. Nimirum, tam miser quisque est, quam se esse credit.

9. Flagra sunt afflictiones ab alijs quibuscunque prouenientes, præsertim illæ quæ à Lingua, vti sunt Calumniæ, probra, detractiones, exprobrationes, omnes verborum iniuriæ. Huc refero, cum ab altero negatur, quod ab illo votis omnibus expectabatur; aut imperatur quod velis ac remis fugiebatur. Atque hi flagrorum ictus sunt, qui non vibices & sanguinem cient. Sed solatur Gregorius: & Nunc, inquit, foris per flagella tunduntur, vt intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione reformentur.

10. Saccvs denique est plurium malorum cumulus. Ægro subinde interrogatus, qua parte corporis dolores sentiat: Vbique, respondet; omnia dolor occupat. Ita sæpius maiorem aerumnæ portio, cacoluxtrion insidias, homines aduersantur, Devs non fauens, morbus & paupertas circiant, corpori & animo male est, quicquid oculos incurrit hostile creditur. De tali homine non male pronuntiem, In saccus est, sed vsque ad collum: Vbi Mors venerit, totum hominem inuoluet sacco, & è viuis eijciet. De singulis afflictionum hanum paullo post vberius dicemus.

Quod si alicui Deus eligendi copiam faciat iubeatque: Elige quam tibi maxime conuenire iudicas crucem. An lingua flagellari malis. An paupertate vri, an virgis ægritudinum cædi, an neruorum iaculis contingi, an stramineo contemptoris serto coronari? Quis hic illud Danielis & Susannæ non vsurpet: Angustiæ sunt mihi vndique, coarctor nimis f. Inexplicabilis deliberationis res foret. Hoc tamen, puto, denique rogaret: Domine si regiam tribuere vis beneficium, ab omnibus me molestijs & miserijs immunem præsta.

Ah, quam ceramus splendidè Orbis ordinem, si liceret, turbarem. In eum intracimus mundum, vbi his legibus viuitur, vt ad omnia patienda parati simus. Impares nascimur, pares morimur. Quicquid inter natalem & mortalem diem medium est, ærumnis plurimis agi necesse est. Et doleas oportet, & sitias, & esurias, & senescas: & si tibi longior contigerit inter homines mora, & ægrotes, & perdas aliquid, & pereas. Hæc vitæ lex est.

a *Ise.c.3.v.18.*
b *Iob c.12.v.4.*
c *Prou. c.14.v.2.*
d *Luc.c.14.v.20.*
e *Eccles.c.4.v.3.*
f *Dan.c.13.v.22.1.Reg.c.13.v.14.*

§. II.

Occulta sed plane stulta persuasio est: *Inoffenso pede vitam transigere*. Erratis, ô mortales, erratis amplissime: Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. a Et, Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? b Cur membra vilissima sub nobilissimo capite conditionis sint melioris? Illud enim primis sciendum, non esse mollem ad astra viam, non rosetis aut salicetis amœnam: aspera est, & confragosa, nec pede tenero calcanda. Certe Deus suos molliter habere non solet. Sed Hipponensis Præsul, gemina Psalmum;

Augustinus solatia hic adhibere; Flagellat nos Deus, inquit, in istis laboribus, & tendit nos. Tota ista miseria generis humani, in qua gemit Mundus, noveritis fratres, quia dolor medicinalis est, non sententia poenalis. Videte quia dolor vbique, vbique metus, vbique necessitas, vbique labores? Locupletissimus hic testis Ecclesiastes. Cuncti dies eius doloribus, inquit, & ærumnis pleni sunt. d Sapiens ille Augustini discipulus? Qualitercunque, ait, ordinavero de pace mea, non potest esse sine bello & dolore vita mea. e Et quæ vsquam latebra est, in quam non intret calamitas? quæ tam munita & in altum subducta vitæ quies quam non dolor concutiet? Quocunque te abdideris, inquit Lucius Annæus mala humana circumstrepent. Multa extra sunt quæ circumeunt nos, quo aut fallant aut vrgeant: multa intus quæ etiam in media solitudine exæstuant. f Nulla domus in toto Orbe terrarum, aut est, aut fuit sine aliqua comploratione, nec vllam tam miseram nominabis domum, quæ non inueniat in miseria consolationem. Plena & infesta variis casibus vita est, à quibus nulla longa pax, vix induciæ sunt. Non est delicata res, Viuere. Longam viam ingressi sumus, labamur oportet, & cadamus, & lassemur. Per eiusmodi offensas emetiendum est confragosum hoc iter. Nusquam tuta quies, nusquam securum gaudium, vbique occurrit quod turbet. Quicquid agamus, viuendi ratio aliter non constat.

Et omnem obiectio rerum ordinem mihi contemplandum: Nihil in Orbe tam excellens, cui suus à latere non hæreat aduersarius. Quid fecundioris vino & benedictionis lacte est agricolantibus? at vnica cæli excandescentia sæpe totum terræ fructum abstulit. Verissime dictum: qui obseruat ventum nunquam seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet. g Quid pulchrius aut mirabilius sole? Habet & hic suas maculas, nubibus obtegitur, terra quotidie sepelitur, eclypsin & deliquia patitur. Quid aere quo vescimur, magis necessarium? vno anno, vel imo mense vno frequenter, millies mutat, iam humidus, iam siccus, iam serenus, iam turbidus, modo salubris, modo noxius, modo subtilis, modo crassus & qualis in Bœotia. Nobilissimus liquor est vinum, sed quantis innatat fæcibus? vix illud biberet, qui totas causas cogitaret? Et quot à vino quotidie damna fiunt? Zythus, seu, ceruisia quæ plurimorum gulis pro nectare est, ex impurissima plerumque aqua coquitur. Macellum venales porrigit carnes, sed vna cum ossibus. Pulcherrimæ arbores contra nata, immatura, vermiculosa, fugacia, calculosa poma generant: Venustissimæ vrbes vilibus domunculis & tugurijs non carent; ornatissimæ domus obscurissimos recessus, & latebras habent, quo sordimenta conijciantur; amplissima ædificia non ab omnibus incommodis sunt exempta. Cælum respicimus? Vix vllus terribilis est dies, à serenissimo cælo sæuissimæ tempestates: non iidem semper flant venti; Fauonios & Zephyros sæpe plumbeus Auster, & indurescitor Boreas excipit. Nec oleum sine amurca est, nec [illegible] lolio triticum. Et quantum sordium latet vel in formosissimo homine? & quoties idem vel vno die mutatur? Vere, Nunquam in eodem statu permanet. h Ecquid tibi vis, ô homo? Deus etiam in Angelis suis reperit prauitatem. i Vbique aduersarius, vbique hostis est. Nihil beatum ab omni parte. Et non omni die volumus videre Phœbum? omnia ire tranquille atque ad votum omnia succedere? Hic somniantium insania est, non vigilantium. Omnia Naturæ opera reclamant & vbique hostem latere pronuntiant. Idem in moralibus videre est.

a *Actor. c. 14. v. 22.*
b *Luc. c. 24. v. 16.*
c *Aug. in. 8. in Psalm. 138. circa medium pag.* 654.
d *Eccl. c. 2. v. 23.*
e *Thom. de Kemp. l. 3. c. 12. lege totum caput.*
f *Sen. epist. 52. initio, & consol. ad Polyb. c. 13. & consol. ad Marc. c. 12.*
g *Eccl. c. 11. v. 4.*
h *Iob c. 14. v. 2.*
i *Idem c. 4. v. 18.*

§ III.

Vix vllus liber est, cui non subrepserit error & næuus, aut ab auctore, aut à typographo. Vbi honor est sine æmulatione dictis, verus honor non erit. Et vbi est ille hominum est, qui

est, qui malos omnes exclusferit? Et vbi vir ille tam sanctus est, in quo nihil sit quod iure reprehendere possis? quod perambulem, quæ cena sit cui non suum misceatur acetum? Ida satis & impleo me; gaudeo, semperque ceptorem parcius cessisse. Sub [illegible] appetentiam, & temperes? iam gula in cruce est. Ita semper liberalibus proximus hæret dies Cinerum, & Paschalis parasceue. Honoris templo proximum est Laboris: ex hoc in illud transitur. Sic vbi vinea, ibi tribulus; vbi mel, ibi fel.

Dicuntur Ioue iudice litigasse Voluptas & Dolor, neque illa huic neque hic illi in vllo cedere videbatur. Ad quos Iupiter: bene est, inquit, ita componam vos, vt diuini nequeatis. Et adamantino vinculo colligauit dissidentes, inde vnquam non simul sunt. Quid miramur.

Semper odoriferis proxima spina rosis.

Quocumque oculos conuerteris, mel felle temperatum reperies, nec quidquam adeo puratum est ab omni fæce. Ingenitum hoc omnibus creatis est, vt insita quadam vi ad mutationem ferantur, & casum. Vt ferro consumens quædam rubigo per naturam agnata est, ligno exedens caries aut teredo; sic animalibus, oppidis, regnis interitus & sua causa pereundi. Supera infera respice: grandia, parua: manufacta, aut natura: aut omni æuo durantia, & corruent in omne æuum. Atque vt flumina ad mare feruntur, perpeti & prono cursu: sic res omnes humanæ per hanc (vt sic dicam) cladium canalem labuntur ad suam metam. Mors & mors & interitus, quibus pestis, bella, cædes administri & instrumenta sunt. *a*

Quid ergo sibi vult impatientia nostra? Triumphos ante victoriam [illegible] [illegible] ante labores? Quis seruum ferat, qui domum rediens ex agro, comparatum triclinium nondum splendidis, accedere illuc epulas? Tu bone vir sileto, tu epulas sustinere. Ita paterfamilias iubet: Præcinge te, & ministra mihi, post hæc tu manducabis & bibes. *b* Est tempus spargendi ac seminandi, erit etiam tempus colligendi, illud præcedit istud. Qui seminant in lachrymis in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. *c* Ad rem Chrysostomus: Quemadmodum, inquit, semina opus habent imbribus, ita nos etiam lachrymis: & quemadmodum terra opus habet vt aretur & proscindatur, ita anima fidelis, pro ligone indiget tentationibus & afflictionibus, ne producat malas herbas, vt eius molliatur durities, ne animam efferatur & extollat. Oportet nos prius laborare, & tanquam animi remissionem & otium quærere. *d* In Orbe hoc labor & afflictio est, in cælo quies & serena sequentur. Cælum affectas, & de corporis quiete cogitas? Eundem audi Chrysostomum, qui non immerito nostram nobis segnitiem sic exprobrat: Quid dicis, ô homo, quid agis? cælum paras ascendere, & regnum cæli inuadere: & interrogas, ne qua tibi difficultas occurrat in itinere, ne quid asperum tibi in via accidat aut laboriosum, & non erubescis, non pudore oppressus sub terra temetipsum defodis?

Quicquid agas, ad cælum non euades nisi probe contusus. Vir ille religiosissimus recte dixit: Regnum cælorum est regnum tentatorum, afflictorum, contemptorum & varie detruncatorum. Quomodo audebis tu timide, inter tot decertantes duces comparere? Deus vult testari, pretiosum esse bonum quod quærimus, pro quo consequendo hæc toleramus. *e*

Gens Hebræa in terras olim illas transitura, Sehon regem Hesebon his precibus conuenit: Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram. Alimenta pretio vende nobis vt vescamur; aquam pecunia tribue, & sic bibemus. *f* Non tamen tentanda, quæ visum aperienda via. Oportebat & nos transire ad cælum hinc turbis & hostibus, & multorum rerum est, neminem lædere, modo nec ipsi lædamur. Frustra sumus. Non admittit cælum tam effeminate pacificos, & qui hoc viuum fatigant. Nemini pari.

Ergo quod prisci cum laude vsurparunt: *Nulla dies sine linea*: Imitemur & nos, dicamusque: *Nulla dies sine [illegible].* Lux nulla transeat, qua non aliquod strenue agamus, aut fortiter patiamur pro Christo. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *g*. Per multas, omnino, per plurimas. Nec fere quidquam in Orbe dignitatis

 adde-

admirationis est, quam homo fortiter miser, ac obstinatæ mentis ad tolerandum. Et ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. g Primus in Patientiæ gymnasio profectus est, scire neminem nisi plurima patiendo proficere. h

a Lips. l. 1. de Constant. c. 15.
b Luc. c. 2. v. 27.
c Psal. 125. v. 6.
d Chrysostom. tom. 1. in psalm. 125. mihi pag. 981.
e Vita Alvarez. c. 40. §. 1.
f Deuter. c. 1. v. 27. & 28.
g Actor. c. 14. v. 21.
h 2. Corinth. c. 6. v. 2.

CAPVT II.

Quare discipuli in hoc gymnasio tam duriter, & aspere habeantur.

MOtu & agitatione plurima conservantur, alioqui peritura. Frumentum nisi ventilemus, cito corrumpitur; non raro cum situm ducit, alas acquirit, & evolat. Vestis perpetuo cistarum carcere damnata tineis fit cibus. a Ferrum si nullo teratur usu, rubigine deterritur, & vires perdit. Vites nisi putentur, in silvam degenerant. Vuæ nisi torculari premantur, putrescunt. Centena talia capiemus, nec fidem negamus experientiæ. Nihilominus miramur, & ægrè ferimus, homines à Deo tot tamque variis calamitatibus terreri & agitari. Diximus priori capite, sic oportere fieri: Nunc porrò dicemus, sic optimè fieri.

a Horat. l. 2. ser. 3. Stragula, vestis, blattarum ac tinearum epula putrescit in arca.

§. I.

CVr suos Deus non in paradiso, sed è contra in paradisum, transferri decreverit, frequentias causas est assignare. Hic ego ipsam ideo hominum consuetudinem interrogo. Si quis inhonestum domum odium non conciperit à plaga, aut inde per scalas præcipitaretur, multo minus domum illam detestabitur, si pro gratissimo hospite in ea habeatur: Ita prorsus si paullo nobis suavius esset in hoc Orbe cælestes delitias vix ullus ambiret. Millesimus quisque diceret. Bene mihi est, quid ultra cupiam voluptatem incertam? Hic plurimorum sensus foret: epulis & voluptatibus suis ebrij, nauseârent cælum: velut boves à suo prato lætati, ibi procumbunt, ubi pascuntur. Ideo felle miscenda erant omnia, ne nisi Mundi pro summis delitijs haberentur. Cur, oro, Hebræi tam inimicam experti sunt Ægyptum? siquidem inimicissimi erant præfecti, labor geminatus, flagella perpetuo intentata, & insuper necandi erant eorum parvuli. Quid voluit his Deus? Ægypti & vicinissæ idololatriæ ingens apud suos tædium & odium conciliare. Eo spectabant Mosis exhortationes ad terras fertilissimas desiderandas. Eo permissum fuit Pharao, ut populus Hebræus, odio tam feroci Domini aliam sibi patriam indagaret.

Pulchrè dixit Gregorius: Pio Dei consilio agitur, ut hujus peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via est vita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto judicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. a Viator, præsertim lassus ac defessus in amœnis pratis, sub umbrosis arboribus, in opacis nemoribus facillimè detineri se patitur, usque & usque moras nectit: modo hic, modo illic sedetur, dum diem amittit. Addit Gregorius: Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus hujus Mundi iter asperum facit, ne dum quisque præsentis vitæ requie, quasi amœnitate viæ pascitur, magis eam diu pergere quam citius pervenire delectetur: ne dum oblectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in patria.

Quemadmodum vero divinum amorem sitivit, vel primoribus labris gustasse, quàm suavis sit Dominus, ita prorsus delibasse nonnihil quanta eorum rerum sit amarities, in earumdem odium non leviter impellet. Atque hoc agit afflictio, abscindens Mundi fundum patrigij, spinas pedibus substernit, ut ad contemptum eundem impellat. Eleganter Augustinus: O infelicitas, inquit, generis humani! Amarus est Mundus, & diligitur; putas, si dulcis esset, qualiter amaretur? Turbatur, & tamen amatur: quid si tranquillus esset? Flores Mundi quomodo colligeres, qui à spinis non revocas manum? Eiusdem animi Chrysostomus: Si ait, cum nos undique

vndique tristia circumeunt, tam libenter præsenti vitæ immoramur, si nihil horum esset, quando vnquam futura desideraremus? Adeo cæco nostri amore fatiscimus, vt pro sanitate pharmacum, pro termino viam, pro conditore res conditas amemus. Hinc Deus prudens cogitur, calices ingerere amaritiei, ne poscam & absinthium pro nectare bibamus, & ne cælo præferamus terram.

a *Greg. l. 23. mor. c. 13 post. med.*
b *Aug. to. 10. ser. 125 de Temp. circa med.*
c *Chrys. hom. 6 ad pop. Antioch.*

§. II.

AVreus ille, quem dixi, orator Chrysostomus, decem rationibus illud egregiè asserit, *Vtile esse affligi.* Quæ in re illud peculiare satis hic cogitandum, ab intelligentia humana nec tenuissimâ quidem vmbrâ diuinæ Maiestatis capi. Reges nobis & Cæsares imaginamur, cùm DEVM cogitamus. Ah quam viles, quam & puerilis sunt vel sublimissimæ cogitationes nostræ. Atque hanc variæ tenor Sapientiæ vox est: Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se.a Adeo immensa Dei Maiestas est, vt diuino aspectu nemo dignus haberi possit, nisi calamitatibus variis exercitatissimus velut generosus & fortis athleta, cui præmium non debetur, nisi post certamina. Ad rem dixit Nicetas Choniates: Is solum miser est, qui in afflictione constitutus [illegible] tristatur, & Deo non se dignum præbet.

Hancce serio iam pene cæcus, vt filium attactu exploret: *Accede ad me*, inquit, *vt tangam te fili mi*, & probem vtrum tu sis filius meus. b Vix aliter Deus: Tangendus es, mi fili; calidas quidem manus habeo, & vrunt, sed si filius meus es, patieris te tangi, qui vri non vult, meus non est, me indignus est. Vnigenitum filium meum in crucem agi passus sum, & inueni eum dignum me; nec fere minus egi cum Matre Virgine, in cuius pectore gladium doloris defixi, plurimis annis indesinenter & inueni eam dignam me: nec certè hactenus mihi amicissimos aliter tractaui, & inueni eos me dignos. Et quid tu iam, calami vis hoc [illegible], & esse singularis; Si exceptus es à supplicio flagellorum, deletus es è numero filiorum. Sic ergo filios meos exerceo; sic excrucio, etiam honoro. Opulentior certè fuit & honoratior Ioseph in exilio, quam in paterna domo. Ezechiel captiuorum medius, cælestibus ostensis exhilaratus est. Tribus Hebræis iuuenibus nunquam somnus fuit, quam in flammarum cogitatione: nihil iis vnquam honorificentius contigit, quam in mediis ignibus habere socium aspectabilem angelum. Quisquis igitur inter Dei filios vult numerari, generosis vocibus se talem monstret, dicat impauidus: Affligor, sed patienter bene est. Torqueor, sed pro Christo libenter dulce est. Calumniis & falsis accusationibus obruor, sed pro Deo hilariter: suaue est. Vincior & vror, sed pro cælo fortiter: optabile est, non quod ignis me non vrat, sed quod non vincat. Malo me Deus in castris suis, quam in deliciis hic habeat. Scio mactandas vitulas ad pascua libere dimitti, saginandas iugo premi. Castigans castigabit me Dominus, & morti non tradet me. c Ita sentire, ita & loqui decet Christianum athletam.

a *Sap. c. 3. v. 5.*
b *Gen. c. 27. v. 21.*
c *Ps. 117. v. 18.*

§. III.

ATque vt hoc probius explicemus, ita ratiocinamur. Supremum elementum Ignis tantæ nobilitatis, sed & roboris tanti est, vt quidquid comprehendit ac suum facit pannum, corium, ligna ipsos etiam silices redigat in cineres, perinde si dicat: ea mihi est innata generositas, vt hæc vilia omnia in gremium meum non admittam: neque enim inuenio illa me digna; sed da argentum, da aurum, metallorum nobilissima, his non noceo, hæc gremio meo digna, hæc purgo, & nitidiora reddo, ista scilicet inuenio me digna. Tantæ ignis iam inter res creatas eminet, vt in amplexum non recipiat nisi sui dignissima. quid de Deo sentiemus? Malachias admirabundus: Quis poterit cogitare, inquit, diem aduentus eius, & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans, & emundans argentum, & colabit eos quasi aurum & quasi argentum. *Sedebit conflans*, neque enim lucubrando, & cibitet, sed accuratè argentum atque aurum in pristinos nitores reuocans. Tentauit illos eos, & inuenit illos dignos se.

Hoc DEVS triplici fine agit. Nam quos affligit, hos aut castigat & punit, aut corrigit & emendat, aut denique remuneratur & coronat. Primum quid minimè à Deo quotidie petas? nos & corrige quotidie delinquimus, septies enim in die cadit iustus. a Quare Deus humanam industriam imitatur, hæc vbi æs alienum confare refugit, omne nomen præsenti pecunia expedit: ita Deus quotidianis poenis, miserijs quotidianis expiat. Et hoc magni fauoris est. Nam dum iudicamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc Mundo damnemur. b Hebræos rex Dauid: Priusquam, ait, humiliarer, ego deliqui. c Vbi noxa, ibi poena.

Alter Dei finis est, cum afflictione nos docet & corrigit. Seipsum certamque suppellectilem suam nosse, maximæ felicitatis est. Atqui notitiam hanc inter aduersa commodissimè docemur. Gregorius dilucidè: Dum cæteris, atque percutimur, ad peccatorum nostrorum memoriam taciti afflictique reuocamur, & per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus, dolemus. d Gigas ille Goliathus in duello cecidit, lapillo deiectus, quia se inuincibilem credidit. Petrus promissa animosissimus paratum se aiebat & carceres & mortem pro Domino tolerare. Ergo adsis, mi Petre, & sesquihorula excubias age. Ah, qualis excubitor! vix à statione discessit (?) abijt, & miles hic stertere cœpit. O vigilem Præfectum! in excubijs dormit, dein fugit & stationem deserit, ad ancillulæ vocem arma proijcit, & militem se negat capitaneus. Sed hac ratione Petrus se nosse didicit. Augustino teste, profectò nobis per tentationem fit, nec quisquam sibi innotescit, nisi tentatus. e Ignem in saxi venis latere quis sciret, nisi eum chalybe [illegible]!

Denique, coronat etiam Deus affligendo. Gregorius id obseruans: Cum innocens, inquit, flagello atteritur, ei per patientiam, meritorum summa cumulatur. Electorum anima tunc marcescit, quia in illa postmodum æterna exultatione viridescunt, inde eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ post sequuntur. f Hoc ipsum diuinus præco pronunciat: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. g Neque ideo tantum affligimur, vt futura præmia paremus, sed ipsa quandoque afflictio præmium est.

Iustus Lipsius, sol eruditorum nostri; & quod de Plinio scribunt, eruditionis facilè princeps, ita Musas coluit, vt pietatem non tantum non neglexerit, sed Musis eam omnibus prætulerit. Annis compluribus octauo quoque die apud Leonardum Lessium Societatis IESV Theologum conscientiæ naeuos abstersit, eamque constanter quam cœpit institit expiandi rationem. Quid præmij à Deo accepit? Hoc ipsum quod nos supplicium nominamus. Habuit Lipsius bibliothecam vndequaque lectissimam, quæ librorum florem possideret. Nam ex omnibus Orbis partibus, quicquid rarioris ac venustioris literaturæ pretio & precibus nancisci potuit, in hoc gazophylacium redegit. Sic optimorum voluminum thesaurus ingens, & contra omne aurum æstimandus in vnam domum confluxit. Nec habuit Lipsius extra cælum quod ardentius amaret quam literarias has delicias. Dixisses cor omne Lipsi, in bibliotheca illa abditum sepultum. Sed ò fatum, Deus, acerbum! Quod maxima cura, quod annis pluribus studiosissimè congestum est, id omne subitus ignis vnica rapina sustulit. Heu, dolor! Maluisset, credo, Lipsius seipsum perdere, quam has suas longè sibi charissimas. Sed hic Dei mos est, hæc illius sacra præmia, quibus virtutem in hoc Orbe remuneratur. Atque hoc etiam fauore interpretandum est. Sic Deus cum amicissimis agit: aut enim quod illis charissimum est aufert, aut quod immaniter precibus postulatum est negat. Est sciendum, qui velut Deo persuasurus, ne suas sibi delicias auferat. O domine, inquit, affligo me prout vis, hoc solum quod postulo, concede; aut hoc vnum quod sic amo, non eripe. Surdus est hic Deus; charissima tollit, delicatissima non concedit, atque sic ipsum cor hominis confringit. Et hæc gratia, hoc Dei præmium est. Sic Angelus Tobiam solatur. Quia, inquit, acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. h Perinde si dixisset: Vbi virtus, ibi & virtutis præmium afflictio. Afflictus est, quisquis Deo charus est.

a Prou. c. 24. v. 16.

b 1. Cor.

b 2. Cor. 11. v. 32.
c Ps. 11. v. 66.
d Gregor. part. 3. pastor. admonit. 18. fine.
e August. in psal. 60.
f Gregor. præfatione in Iob c. 3. med. & l. 10. Moral. c. 20. post med.
g Iacobi c. 1. v. 12.
h Tob. c. 12. v. 13.

§. IV.

AT subinde Deus calamitates immittit, non ut noxas puniat, aut errantes corrigat, nec ut virtutem exigat, sed ut potentiam suam ostendat. De cæco apertè Servator: Neque hic peccavit, neque parentes eius, inquit, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Qua hoc æquitate, dixerit aliquis, an fas esse censeam alterum spoliare, ut me vestiam? Respondemus, Ius duplex statui; ius strictum, rigidum, summum, Theologis *Condignum* dicitur: & ius mitigatum, cum quid bona fide decernitur. Sint igitur etiamsi homines Hieremiæ, Danieles, Baptistæ, moribus integerrimis, nihilominus Deus iure stricto punire hos potest, quandoquidem nota primigenia, & inhærentis peccati contagio, præcessit, quæ quidem miseriarum omnium scaturigo est. Per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum Mors: sed non sola; comites ea habuit calamitates innumeras. Igitur post præmissam labem nativam potest Deus æquissime, *b* & omnibus satis agentibus seruatis, vel innocentissimos quibuscunque suppliciis non exterminantibus (*de Condigno*) afficere. Hinc & infantes plurimi morbis ac morte puniuntur. Quanto autem iam magis puniendi sumus, cum naturæ etiam nostræ sceleribus augemus? Deinde, si pariat Deus subtrahendo ea quæ alioqui solitus est concedere, victum, valetudinem, facultates, & si quis hæc mala sibi adempta conquereretur, institutionem Deus responderit: Nihil tibi debeo, quod hactenus dederim, tu mitissimam interpretare gratiam: dona mea sunt gratuita. Nunc illa subtraho, ut scias a me fuisse, nec me tibi quidquam obligatum. Hactenus in te liberalis fui; si nolim esse amplius, qua lege contra me agis? An non licet mihi quod volo, facere? Amice non facio tibi iniuriam: tolle quod tuum est & vade. *c* Hanc numinis æquitatem Augustinus explicans: *d* Subtrahit nobis aliquando, inquit, quæ necessaria sunt, & atterit nos: ut sciamus, quia pater dominus est, non solum blandiens, sed & flagellans. Et quis iniuriosum vel levissimum hic obiecerit? Principis arbitrium est, huic equum, huic torquem, huic præfecturam, huic nihil donare. Sed ista defuerint nobis vitæ necessaria, nihil tamen iniuriæ inferentur, si ea Deus ob solum maiestatis suæ honorem adimeret, quid queritaret, subditi sumus, & ab opere clientelæ nequaquam immunes. Illos solum exemptos dicerem, qui in labore hominum non sunt, nec cum hominibus flagellabuntur. *e*

Nec nescimus vitam chariorem esse valetudine, pecuniis, honore: Cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua. *f* Atqui Martyres testando in Christum amori, vitam impendebant alacerrime; & nos eandem ob causam minora negabimus? Deinde, quod hoc genus est iniuriæ, si cui deponi ac detrectetur palliolum, asinatur, & detur novum atque melius? non nisi insanus reclamabit, nec minus sanus sit qui pileum nobilem sic æstimet, ut quinquaginta pro eo philippeos reiiceat. Deus valetudinem, opes, dignitatem eripit, et tanto plus reddat gratiæ, plus gloriæ, quid hoc iniuriæ? Ea de causa beatus Iacobus hortatur: Omne gaudium existimate, fratres mei, si in tentationes varias incideritis. *g* Optima commutatio, res fluxas æternis commutare.

Ignatius Antiochenus præsul eo ardebat patiendi desiderio, ut animose diceret: Ignis, crux, bestiæ, ossium confractio, membrorum divisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruar. Nempe res maximi quæstus est, sic lucrum facere.

a *Præsupponendo a præscienti Dei decreto, & absolute loquendo, non de pœna culpæ, sed de pœnalitatibus, ut distinguunt Theol. Vide Vasquez, tomo 2. in 3. partem S. Thomæ q. 69. disp. 156. de Baptismo c. 3.*
b *Matth. c. 20. v. 15.*
c *August. in tom. 8. in psal. 62. mihi pag. 260.*
d *Psal. 72. v. 5.*

a Iob. c. 2. v. 4.
b Luc. 1. v. 6.

§. V.

Refert Ioannes Climacus rem miram in monasterio à se suis & oculis & auribus obseruatam. Erat illius monasterij oeconomus, vir modestis prorsus moribus ingenij, vt quis alius. In hunc coenobij pater grauissimè inuectus, cum velut caeterorum consortio indignum è templo iussit eijci. Climacus secreto alloquio abbatem conueniens, tam leuis hominis innocentiam imperfectè commendare coepit. Cui abbas prudenter: Scio, ait, mi pater, oeconomum nostrum, virum esse religiosum ac probum, neque hactenus id vnquam commisisse, quod tam mordaci aceto sit eluendum. Sed nosti, nemini esse tam crudelem & barbarum ex infantis ore aut manu panem rapere: ita & coenobiarcham esse nequissimum nec alijs aequum censeas, cui cura non sit suos singulis bona adauctiua in caelo praemium obtinendum ... quacunque demum id fiat ratione, siue reprehensionibus, siue contumelijs, siue ludibrijs, seu accusationibus. Virtus aduersa aegritudine crescit, valetur virtutis, inter iniurias ... inter miserias fortis; Virtus sine aduersario marcet. Religiosus ergo Praeses, qui harum negligens est, hoc quidem tolerantiae praemio priuat, illustratem exemplum patientiae subtrahit, illis denique ansam praebet superbiendi, cum illis desit exercitium eorundem modestiae; vti terra etiam fertilissima infelix lolium immittunt, si cultura cesset, aut non pluat atque irrigetur. Quod si coenobiarcha tam ac sedulo facit, quando insontes etiam etiam contumelijs exercet, aut amplissimi monasterij pater, orbis gubernator Deus, qui oceano & Caelo velut magnis classem conditor magnalium suam, Cur hic, inquam, Magnus pater iniquè faciat, si filios suos, fame, morbis, egestate, iniuria exerceat? Optimâ ratiocinatio. Et certè Virtus sine aduersario marcet. Vel hoc Quinti Metelli tam grauis, tam etiam alta in senatu sententia commendabit. Metellus deuicta Carthagine, in frequenti senatu: Nescire se, aiebat, bonum plus an mali Reipublicae attulisset illa victoria, quoniam vt pacem restituendo profuisset, ita Hannibalem submouendo, aliquid nocuisset. Eius enim transitu in Italiam, dormientem populi Romani virtutem excitatam dicebat: metuique debere, ne acri aemulo libera, in eundem somnum reuolueretur. In aequo igitur malorum posuit vri tecta, vastari agros, exhauriri aerarium, & prisci roboris hebetari neruos. b

En oraculum longè certissimum Virtus sine aduersario marcet: sine cruce dormitat Patientia. Ergo salue ô pretiosa crux, c quam noctem ... quae speculum opponis, vt nos ipsos discamus noscere, quae in theatrum producis ad exhibendam patientiae specimen, quae coronas non nauales, non obsidionales, non ciuicas, non murales, non castrenses sed caelestes porrigis, quae ad omnigenam nos virtutem erudis, quae deducis ad DEUM. O ergo Domine hic punge, hic vre, hic seca, hic lacera, vt in aeternum parcas. Atque vbi deinceps amarior nobis calix ingruerit, quaerentique: Potestis bibere calicem? d Animosè respondebimus: Possumus, possumus, diuinis freti viribus, non nostris. Neque vero maior est seruus Domino suo. e Si Ioab dux belli sub pellibus degat, turpe prorsus erit Vriam domi suae molli lectulo decumbere. f Turpissimum, sub capite cruento & spinis coronato, membra delicata, rosis & amaracis decorata cinnamomum & balsamum olere.

Nostrum igitur est, exactè scire, Deo certas esse causas, cur discipulos suos in schola sua exagitet, virgis feriat, doloribus premat, & pressos asperè tractet. Illa plagis ad beatam immortalitatem erudimur: haec iterum ad vitam sempiternam. Non itaque, ait Augustinus, in flagello deficiamus, vt in Resurrectione gaudeamus. g

a Climac. grado 4. ante med. mihi pag. 57.
b Valer. lib 7. c. 2 post init.
c Beati Andreae verba.
d Matth. c. 20. v. 22.
e Ioan. c. 15. v. 15.
f 2. Reg. c. 11. v. 11.
g Aug. in 20. de Verbis Dom. ser. 25. c. 3.

CA-

CAPVT III.

Cur discipulorum aliqui plus aliis in hoc gymnasio vexentur.

VEtus discipulorum in scholis, & civium in civitatibus querela est, alios plus aliis exagitari, hos plurimum indulgeri, adeo illos corvos dimitti, censuram columbulas vexari. Non rarò hoc fieri, civibus æqualis esse videndum esse videri, cum tamen immorigeri, contumaces, ac refractarij plerumque plus favoris obtineant & præmij, quam optimus quisque. Non pridem hac de re conquesti sunt, & quidem sanctissimi viri. Hieremias vates: Quare, inquit, via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt. a Iobus de eadem conquestus: Quare, ait, impij vivunt? sublevati sunt, confortatique divitijs. b His non minus queritur propheta Habacuc & dum propemodum expostulat, hoc modo: Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? c Sanctissimus rex David in has ipsas querelas devolutus: Mei autem penè moti sunt pedes, inquit, penè effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Et dixi; ergo sine causa iustificavi cor meum. d Frustra virtutem colimus, si nequitia virtute sit potentior, si amplioribus præmijs ornetur vitium quam virtus.

Quisquis es, oculos in Orbem emitte, & videbis eos hic illic mori a quorum incolumitate plurimorum salus vertebatur; eos verò superstites vivere, quos nunquam nasci, melius fuisset, cernes sanctissimos rapere ad latrocinari, eos qui neminem lædunt, miserè conflictari morbis: non paucos impurissimorum emergere ad dignitatum apices, honestissimorum quosdam cum dura egestate luctari. Quis hæc sine miretur? quis non etiam indignetur, passim florere Vitium, Virtutem languere, & algere? ipse Augustinus: Nescimus, inquit, quo iudicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit dives. Hunc iam scopulum, ad quem impegerunt tot integerrimi viri, amoliemur è via. Huic igitur quæstioni respondendum. Cur in Gymnasio Patientiæ docilliores & modestiores laboribus urgeantur gravioribus, & plerumque durius asperiusque tractentur, hoc est, Cur sæpe bonis malè sit, & malis benè.

a *Hierem. c. 12. v. 1.*
b *Iob cap. 21. v. 7.*
c *Habac. c. 1. v. 13.*
d *Psal. 72. v. 3.*
e *Aug. l. 20. de civit. c. 2.*

§. I.

HVmanæ rationi difficile videtur capere, *Viam impiorum adeo prosperari.* Si quis innocens *Abel* in Adami familia occiditur? Si quis in ædibus Iacob castissimus Iosephus in foveam deijcitur, venditur, in carcerem detruditur; si quis sanctus Elias in exilium pellitur, fame cruciatur; si quis pius Daniel, ad leones damnatur; si quis patiens Iobus à diabolo flagellatur; si quis sanctus Ioannes Baptista, in Herodis vincula trahitur; si quis ardentissimus Petrus, ad Neronis gladium rapitur. Evolve sacra oracula à prima Geneseos ad ultimum Apocalypseos caput, nil penè crebrius spectabis, quam proborum calamitates. Ite, mortales, per cuncta retro sæcula, sacram profanamque historiam omnem pervestigate, nusquam non lachrymas sanctiorum hominum deprehendetis. Athenis Sapiens Socrates, Phocion Bonus, Aristides Iustus, Miltiades Victor indigna patiuntur: Aristides exilio, alij morte puniti. Idem Romæ M. Cato sapientiæ viri exemplar, virtutum viva imago trahitur, vellicatur, truditur, sputis obruitur, prætexta & toga ei detrahitur, è senatu in carcerem ducitur, & uti Socrates, in carcere mori cogitur; Rutilius & Camillus in exilio vivunt, Pompeius & Cicero clientibus suis cervices præbere iubentur. a Bonorum exitus sæpe mali, sæpe pessimi. Ecquis virtutem colat, si tam tristia sunt virtutis præmia? In vinculis gemit Ioannes Baptista, Herodes inter delicias crapulatur. Lazarus fame moritur, opulentus ille Lazari carnifex in purpura quot diebus splendidè epulatur. Multæ tribulationes iustorum. b multæ prorsus, multæ. Quid hic DEVS? an dormitat, an dissimulat? qui omnes capitis pilos, omnes aeris passerculos, omnia quæcumque ac-

bonis folia habet numerata, nec vllum ipso non annuente in terram decidit: hasne tot iniurias spectare potest & tolerare? Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? c Hic ille scopulus est tot male trepidantium diffidentia insania.

O mortales, nec rerum ignarus, nec iniustus est Deus. Sapientissimè, iustissimè rerum vices in Orbe mutantur, vt primi fiant nouissimi, & nouissimi primi, vt infantes pusiantur, & diminuantur senes. Hæc modo Saturnalia viuimus, improbi vigent, florent, probi iacent, gemunt, dolentque; domini seruiunt, serui dominantur. Sed hoc quamdiu tempore? Aliud docebit Æternitas. Nunc illi melioris vitæ præludimus. Ne miremur in hoc lusu omnia susque deque verti. Virtutem premi cæteris laboribus, Vitium delicato frui otio. Nihil in terra sine caussa fit. d Aliquot caussarum pandimus.

a Sen. l. de Tranquill. c. 13. post init.
b Ps. 7. v. 10.
c Ps. 72. v. 11.
d Iob. c. 5. v. 6.

§. II.

PRima: *Conformitas cum Christo.* Nam *quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Filium DEVS ad nos misit: sed quam ille nobis, obsecro, imaginem sui exhibuit? Hominis contemptissimi, calamitosissimi, in crucem acti. En tibi, ô homo, quam cœlestis imaginem, cui conformis fias. Omnis vita Christi, crux fuit tetrissima. Et quam tu tibi vitam fingis, quietam, delicijs affluentem, voluptatibus refertam? Christo antequam nascatur, natalitia domus monstratur stabulum: vix nascitur, & ad mortem quæritur: natus non eburneas argentatasue cunas, sed stramineum præsepe occupat. Infantiam & iuuentutem inter labores & egestatem exigit. Testis ipsemet: Pauper sum ego, inquit, & in laboribus à iuuentute mea. a Vbi concionari cœpit, contumelias, irrisiones, omnis generis iniurias excepit, non defuerunt qui saxa colligerent, ad eum lapidandum; qui ad montis iugum ducerent, ad eum præcipitandum. Denique, ad omnium ignominiarum coronidem, in cruce moritur; in tumulo non suo sepelitur. Et quemadmodum pati corpus Christus, antequam natus est, ita pati non desijt, postquam mortuus est: post mortem, iam sepultus audit, *Seductor ille.* b De seipso Christus verissimè dixit: In me transierunt iræ tuæ, & omnes fluctus tuos induxisti super me. c Hanc Deus imaginem filij proposuit imitandam. Hic in palatinæ familiæ vestitu color est, hoc principis colore insignitus est, variè afflig. Verissimè dictum. Tota vita Christi crux fuit, & martyrium, & tu tibi quæris requiem & gaudium? d Academijs quibusdam mos est, vt qui in domo sapientiæ degunt, vnius sint vestitus: ita & Deus alumnos suos in gymnasio patientiæ concolorem vult esse vestem, partibus cum filio insignibus vult eos amiciri, contemptu, irrisionibus opprobrijs, calumnijs, calamitatibus velut veste operit. Prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.

Altera caussa: *Calamitas & afflictio ignauiæ stimulus est.* Pigrique omnes laboris fugitantes, ad ferias & ad otium pronissimi sumus. Hinc quando cessant stimuli, in somnum ignauissimum delabimur, non sine nota salutis nostræ. vestem semper otiosam perrodunt noxæ. Agrum ab aratro semper vacantem obtegunt spinæ. Aquam perpetuo stagnantem incolunt ranæ & rubetæ. Hominem extra calamitatis metus positum, corrumpunt delitiæ, occupant vitia. Nimirum dum dormiunt homines, venit inimicus homo, & superseminat zizania. e Dum Samson secura Dalilæ dormiendo incubat, & capillos & robur omne amittit. Philistæi eum excitarunt, sed iam male attonsum & viribus destitutum. Scipio Nasica, illud Sapientiæ corculum, velitò deleri noluit Carthaginem, vt essent qui Romanos desidia prohiberent. DEVS ipse Hethæos, Gergezæos, Amorrhæos, Chananæos, Pherezæos, Heuæos, & Iebuzæos robustissimos hostes in medio Israelis statuit, ne Israel vitijs indormiret, haberetque perpetuam pugnandi ac vincendi materiam.

Eo tempore quo David nondum proclamatus rex, feram lanceis insectabat, nusquam ab insidijs securus, religioni sibi duxit, vel hostem capitalissimum Saulem attinge-

ret: patria

ret: parta tranquillitate, iamque inter delicias otiosas fidelissimum Vitam internis oculis cernere non sustinuissent.

Ecclesia nunquam illustrior, quam cum afflictior, inter cruces & gladios, sacrarum martyrum pugnas & victorias spectans. Eadem conditio hominis iusti est; cum ab adversis quietus est, in torporem vergit, & vitia cogitat, profecto ut sordescamus, vilescamus, pigrescamus, in ignaviam delabamur; nisi aliquid intercurrat, quod humanae sortis admoneat, paene perpetua securitate sopiamur. Sed observa hic mihi, quid quandoque in scholis faciat magister. Videris duos scholares in diversis sedibus dormientes, mox alterum inclamans: Tu illic, inquit, dormientem puerum fodica, & somnum ei excute. Alterum dissimulat videre dormientem. Et cur non utrumque iubet excitari? In promptu caussa est. Alter adolescens docilis ac disciplinae capax, bonae indolis habetur repente prolecta, linguae ac ingenii prompti, atque hac nota magistro charus: ille alter Endymion, scholae fucus est & mensae stupor, nunquam fere tacitus nec bonus, nisi cum dormit. Hunc talem neglectim praeterit magister, eumque mavult dormire quam garrire, & ceteros turbare: ita Deus docilitate ceteris sibique commendatiores urget, excitat, exercet, flagellat omnem filium quem recipit.

a *Psal. 87. v. 8.*
b *Matth. c. 27. v. 63.*
c *Psal. 87. v. 8.*
d *Thomas à Kempis lib. 1. cap. 21. n. 7.*
e *Matth. c. 25. v. 45.*

§. III.

TErtia caussa: *Augmentum fidei.* Dissentiam oportet credere. Elysias beatorum sedes, aeternos damnatorum rogos credimus, sed *qua fide* obsecro, & quam vivas oculus eo nequit pertingere. nec ulli e caelo aut inferis redeunt, qui narrent quis illic rerum status sit. Haec cogitatio non neminem torquet. Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: non est qui agnitus sit reversus ab inferis. a Existimatio verumque, illud firmissime credendum, nisi divinum Numen iniustitiae arguamus. Nam si Deus nec improbis supplicium, nec probis praemium, quod ea pacto vult dedere, inter has mortales moras tribuit, certo loco malitiae non differet virtutem liberalissime remunerari. Atqui constat virtutis praemia hac plerumque negari, quos dum paupertas, quos morborum series, & agmina malorum cingunt. Sed nec improbi sua sine mercede hoc vitae curriculo, siquidem aura secunda navigant, vel quosque habent faventissimos, cum tamen procellosissimas maris procellas essent meriti. Illorum itaque spes in dies augenda, hi vero metuant, quem oderunt, futurum iudicem. Nemo iterum gratis bonus est, nec malus gratis est ullus. Quando igitur nemo tam improbus est, qui subinde, velim per occasionem inopiniis, boni quid dicat faciatve, hoc quantulumcumque est, praemio suo quasi extemporaneo non destituitur. At supplicia improborum ad aeternitatem spectantia differuntur, non auferuntur: Alius erit patiens redditor. Quapropter hic fides animanda est, ut & poenis illis ac praemiis credentibus, altissime imbibat aeternitatis & praemia, & supplicia.

Quarta caussa: *Intellectus illustratio.* Valde laborandum est magistro in scholis, ut pueri paullatim sapere discant, & mores abiicere, ut incipiant scire quam nihil sciant. Hoc ipsum in Patientiae gymnasio laborat Deus: ut vexatio det intellectum. *b*

Sane quam miseri, quam & fragiles ac caduci simus, non satis capimus, dum ipsae nobis miseriae id persuadeant. Tanto insuper nos ipsos amore deperimus, ut persuasissimum habeamus deesse nobis vires ad mala perferenda. Sed testis in nos experientia, vel invitis oculis ingerit, docetque quanta possimus, si velimus, pro Christo ferre. Aegrotorum plurimi ea patiuntur, quae sibi nunquam credidissent se pati posse. Sed & hoc patiendo discimus, quam tenuis & exigua sit nostra patientia. Facile enim est patientem se gerere, cum quod patiatur non habet. Iessaeus rex seipsum arguens: Ego dixi, ait, in abundantia mea, non movebor in aeternum. Avertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. *c* Tam imbellem ac timidum. Petrus se nunquam credidisset, nisi tam miserabili lapsu corruisset. In coenaculo magnificas sparsit voces: Etsi oportuerit me mori tecum, non te negabo, etsi

ut ne scandalizemur, ait ego. Sed paulo post qui esset dilucit. Hanc ob caussam Siracides hortatur: Fili in vita tenta animam tuam, & si fuerit nequam, non des illi potestatem. d Qui non est tentatus quid scit? e Opus est ad notitiam sui experimento. Nemo scit quid possit, ne ex eiusdem ipsi id nullam nisi difficilior casus dat occasionem. Quousque cedra sectam progrediuntur, tunc sibi patescit cum vera meliatur. Piper incontritum quam sit odoriferum, tunc sentitur cum teritur. Testudo aut chelys, quam convectas habeat fides, tunc cognoscitur, cum manus aut pecten admovetur. Quam patiens fuerit beatissima Domini Mater, in stabulo Bethlehemi, ex fuga in Ægyptum, sub cruce Hierosolymis patuit. Beniaminus & Stephanus sanctissimi anachoretæ quam & ipsi fuerint patientes, gravissimi eorum morbi protestimonio fuerunt: Stephanus quidem cum putridos artus chirurgo secandos præberet, ipse interim ne quid temporis periret, manibus palmas contexuit: tamque constanti eas sectiones omnes pertulit, perinde si corpus non suum secandum obtulisset. Cumque alij vel spectando dolores aliorum sentirent, Stephanus ijs: O filij ait, quicquid Deus facit, ad bonum finem facit. Patiamur, & sustineamus dum in stadio sumus. Melius est hoc in sæculo dolore corripi, quam supplicijs æternis immitti. f Beniaminus, qui annis 80. ad virtutis amussim omnia egit, & quibuscumque morbis vel attactu solo mederi potuit, ipse miserandum in modum hydropem intumuit. Ad hunc Dioscorus antistes cum Euagrio & Palladio venissent: Adeste, aiebat, g & videte alterum ecce Iob, qui doloris incredibili condidit patientia, sed & gratias agit quod ægrotare sibi liceat. Quibus & ipse Beniaminus: Orate, inquit, filij, ut interior homo sit hydropicus. Corpus mihi non profuit, cum illi bene fuit; neque iam me lædit, cum tabescit.

a Eccles. c.5.v.4. b Isa. 48. v.15.
c Psal. 25. v. 7.
d Eccli. c. 37. v. 30.
e Idem c. 34. v. 9. & 11.
f Pallad. c. 50. de Steph.
g Idem Pallad. c. 23. & Heraclides in suo Paradiso c. 2. fine.

§. IV.

QVinta caussa: *Maximorum profectuum & argumentum, & incitamentum est afflictio.* Præceptores in schola plus operæ ab ijs exigunt, de quibus amplior spes est concepta. Præclarissime Romanus Sapiens hac de re disseruit in hunc modum: Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet; eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis servat. Erratis enim si quem iudicatis exceptum; veniet ad illum diu felicem sua portio. Quisquis videtur dimissus esse, dilatus est. Quare Deus optimum quemque aut mala valetudine, aut alijs incommodis afficit? Quare in castris quoque periculosa fortissimis imperantur? Dux lectissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediantur insidijs, aut explorent iter, aut præsidium loco deijciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, *Male de me imperator meruit*: sed, *Bene iudicavit*. Idem dicant quicumque iubentur pati timidis ignavisque flebilia: Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur quantum humana natura posset pati. Hunc itaque patientem Deus sequitur in bonis viris, quem in discipulis suis præceptores: qui plus laboris ab his exigunt, in quibus certior spes est. Numquid tu invisos esse Lacedæmonijs liberos suos credis, quorum experiuntur indolem publice verberibus admotis? ipsi illos patres adhortantur, ut ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros ac semianimes rogant, perseverent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, si dure generosos spiritus Deus tentat? nunquam virtutis molle documentum est. Verberat nos & lacerat calamitas? non est sævitia: certamen est, quo sæpius adierimus, fortiores erimus. a Quem diligit Dominus castigat. b Quo dicto Augustinus illustrissime: Boni laborant, inquit, quia flagellantur ut filij; mali exultant, quia damnantur ut alieni. Ergo ne timeas flagellari, sed timeas exhæredari. c

Ægyptius rex Pharao in Hebræos infantes iniquissime decernens: Si, inquit, masculus fuerit, interficite illum. d Origenes Masculum hoc imperium sic exponit: Masculum, quem quævis, unum ex mille, ad domi-

nam

pulsi concerti, & ea quae aetatem suas quaerere; odisse delicias, amare continentiam, &c. hunc quod masculum necare cepit Pharao, rex Tartari, mille adversus eum machinas pugnat. Itaque aeternus iterum videatur, contra dari veniam, confusa verari calamitas, improbos felices, miseros esse virtutis cultores. Demetrius vox olim erat: Nihil mihi videtur infelicius eo, cui nihil unquam evenit adversi. a Simili sensu dicebat Bias, infelicem esse qui infelicitatem non ferret. Haec sapientiam etiam Romanus Sapiens suo testimonio firmavit: breviter, inquit, tibi formulam dabo, qua te metiaris, qua perfectum esse iam sentias? Bonum tunc habebis tuum, cum intelliges infelicissimos esse felices. f Quis ergo Christiani sanguinis non miserum se iudicet, eo ipso quod nimis sit miser. Sexcentas huius rei caussas est assignare.

a *Senec. l. de provid. c. 4.*
b *Hebr. c. 12. v. 6.*
c *August. in Psal. 93.*
d *Eccles. 1. v. 18.*
e *Senec. l. de Prov. c. 3.*
f *Senec. epist. 124. & hac omnium epistolarum clausula est.*

§. V.

SEd isto mihi indagare caussam possumus, cur tam miseri simus, nihilominus me verbulo repugnandum est contra magistri imperium. An non scholarum morem nocimus? Si praeceptor è cathedra clamet: I puer, virgas te para, iam adero. At vero discipulus contra nostite videat, dicatque: *Quare domine praeceptor? quid feci?* Mox opponit Magister: Quid tu nequissime? etiam interrogare cur puniaris? I, cito culpam quam interrogando geminasti, geminato luce supplicio. O prima Salutantis, & velut ludimagistri loco: Quid me interrogas, inquit, quare alter maior, alter minor, alter miser, alter beatus, caussam Dei nescio, sed ad plenissimam satisfactionem abunde sufficit, quod à Deo agi ista demonstro. Ita satis sit pro vincendis rationibus poenarum omnium & calamitatum auctorem esse Deum. Ita vult superatissimus Iudex hanc moderatur, quid non misceri è inexplicabilem Sionis rex David aliqua hoc curiositate ductus, putabat arcani iam abditi experturum se caussas: Existimabam, inquit, ut cognoscerem hoc; labor est ante me. Ergo abs curiosa cogitatione: Si, dicebam, narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi: Abelem, Noemum, Abrahamum, Isaacum, & Deo charissimos quosque graviter afflixisse, & alios vos à Deo destitui, quandoquidem constat esse flagellatos, aut si radicem illos gratiis studiosissime iuvari. Quid igitur dicendum cum certamus probos improbosque mixtim flagellari? Labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in novissimis eorum caussas, cur Deus hos parcat, hos affligat, utique satis intelligibiles, dum in Orbe mittere pugillares Dei licet inspicere. Quisquis ergo cum comparet mortalium poenas considerat, illud ergo semper proclamet: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum: Ego quidem cum patior, nullus me id commentarium fateor. Cur puniatur erroris, necessum mihi est, à Deo eius rei rationem poscere. Hoc scio, Iudicia Dei, abyssus multa. Vigilat semper divinus ille oculus, & cave dormire cum scelus commisi.

Ad arcanum hoc rectius intelligendum Augustinus attentionem excitavit: Videte, inquit, fratres mei, advertite: illi Deus irascitur, *quem peccantem non flagellat.* Nam cui vere propitius est, non solum donat peccata ne noceant ad futurum saeculum, sed etiam castigat, ne semper peccare delectet. a Quasi inter Deus medicum agit, sed talem qui experientissime eam, quid cuique aegrotorum expediat. Dic mihi, cur medicus huic plus absinthii aut elleboris misceat, quam illi? nempe, quia morbus eius postulat, aut natura. Idem cogita de Deo, qui Augustini ore sic alloquitur aegrotum: Ego novi quem curo, puto enim sidet qui aegrotat consilium. Tanquam emplastrum, mordax vere te, sed sanat te. Rogas medicum, ut tollas emplastrum & non tollit, nisi cum fuerit sanatum quo posuerat, vitiis in infirmitate perficitur. b Hinc verissime videtur dictum: Vera & non fallax virtutis obrussa & probatio est afflictio. c

a *Aug. in Ps. 98. post med. ibid. pag. 453.*
b *Aug. ibid. pag. 454.*
c *Lipsius l. 2. de Constant. c. 8. Obrussa est auri mutatio per ignem examen & depurgatio.*

C A-

CAPVT IV.

Quinque priorum & afflictionum genera, singillatim explicantur.

IVssit sibi Magnus Princeps symbolum pingi hunc in modum. Aquis innatabat cucurbita, & tanquam sortis suae intelligens loquebatur conceptis his verbis: *Pellor non mergor.* Nimirū cucurbitas natare docet cor- mergor. Nimirū speciosissimum. Ab hoc symbolo non multum absludit, quod Claudius Paradinus refert, illustri viro Admirallo Chabotio, symboli vice ventosam pilam seu follem fuisse, addita inscriptione, *Concussus surgo.* Nimirum hi folles verberibus volunt discere.

Plurimi hominum non aliter quam plagis discunt sapere, tum caelum aspirare, cum eis terra sordere incipit, mentem ad aeterna erigunt, cum illis aliter caduca & fluxa male sunt. *Concussi surgunt*, ut folles vento turgentes, qui quo gravius feriuntur, hoc altius volant. Atque hoc priori triplici capite demonstratum est. Nunc progredimur ad ipsas afflictionum & calamitatum formas seu species, quarum decem ponimus.

§. I.

VIRGÆ.

PRimum in Patientiae gymnasio cruciabile instrumentum, quo discipuli castigantur, sunt VIRGÆ. Afflictio nempe non tota MORBVS est. Ecquis tam firmae valetudinis, qui non subinde plagas sentiat ab his Virgis, qui ... vita ullius hominum tam firma est, qui se hominem morbo obnoxium diffiteri possit. Robustissimus quisque interdum morsus & vellicationes sentit. Vel enim caput, vel oculi, vel dentes, vel brachia, vel stomachus, vel crura doloribus tentantur. Et miramur hoc? morborum seminarium ferimus, & miramur nos aegrotare? In spatiis vitae genere aegritudini locus est. Mox ubi nascimur, aegrotare incipimus, quod Augustino credemus: Quis enim, inquit ille, non aegrotat in hac vita? quis non longum languorem trahit? Nasci hic in corpore mortali, incipere aegrotare est. Quid ergo ad morbi accessum trepidamus?

Haec vita, morbus est perpetuus. Sed etiam, mihi crede, in morbo virtuti locus. Hinc vera vox Ambrosij: Infirmitas corporis, sobrietas mentis est: infirmitas, virtutum officina est. Atque, ut Hieronymus loquitur: Satius est stomachum dolere, quam mentem.

Fuerunt, sed pauci, qui ad octogesimum annum integram valetudinem perduxerint, deinde inclinare coepit domus, demum solvi, & collabi. Hoc scimus, neminem fere sedulius aegrotare, quam qui saepius apud aegrotos id saepius discit, hic quisque ex seipso quaerat: Si in hoc loco sis, quid facias, qui te geras quam sedatum ac placidum loquendo, quam patiens dolores perferendo?

Illud desperatissimi hominis est & perditi vitam amantis, si magis valetudini subsidium quaerere. Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Ad Deum nos morbi trahant, non ad hostes Dei, non ad diabolum.

Hebraei a morbis immunes & divitibus, obliviscebantur Numinis: At ubi multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelleraverunt. e Cauterio collum, pes, brachium uruntur, ut melius habeat caput, ita Deus [illegible] morborum cauterio perurit corpus, ut valeat spiritus: Infirmitas gravis sobriam facit animam, dixit Siracides. f Et sane multo melius est ardere igne febrium, quam flammis vitiorum.

Multi tum demum virtute valere coeperunt, cum aegri sunt. Recte dixit Gregorius: Divina dispensatione agitur, ut prolixiora vitia, aegritudo prolixior curet. Egregie dicentio saepe flagello, mali & immundi mores nostri. Quod si Deus iam aspere percutit ubi parcit, quam aspere percutiet, ubi saevit? Ex quanta illic distinctione feriet quos reprobat, si sic cruciat quos amat.

Ioannem anachoretam (ut Ruffino Aquileiensi teste) a quodam religioso coram rogavit, a febri tertiana se liberaret. At ille: Rem tibi, ait, necessariam cupis abjicere. Vt enim sapone panni lavantur, sic mentem morbi c[illegible]. Corporis morbus, animae salus. Virtus in infirmitate perficitur.

Hinc

Hanc ipsam ob causam complexissimus o-
[illegible] sanctis [illegible] suo ægrotanti dixit: Sic intellexi, fili, ob
medelam corporis. Si ferrum es, per hunc
ignem rubiginem carebis; si aurum es, novum
nitorem indues. Nec igitur angaris animo: si
Deus te [illegible] velit, & in morbo esse, tu
quis es, qui divinæ voluntati reluctaris, aut
eam molestè feras? Itaque sustine, & roga
Deum, ut quod ipse vult, & tu quoque ve-
lis.

Profectò si cum ad vitã mise[ri]cordiam, Mor-
bus tamen omnino à Deo munus est, ut id cen-
tum annorum ablequij [illegible] non possit. In
morbo [illegible] ad [illegible] passim cum
Deo quem forsan ante bello improbo lacessive-
mus. Beatus Gregorius: Admonendi sunt
ægri, ut, si considerent quantum sit munus
molestia corporalis, quæ & admissa pec-
cata diluit, & ea quæ admitti poterant, com-
pescit. Sapientissime dixit Salomon: Livor
vulneris abstergit mala. Nam Gregorio
interprete, flagellorum dolor vel cogitata,
vel perpetrata [illegible] diluit.

Quapropter admonendi sunt ægri, ut eo
se filios Dei sentiant, quo illos disciplinæ fla-
gella castigant. Nisi enim correctis hæreditatem
dare disponeret, erudire eos per molestias
non curaret. Ideo afflictus & æger corporis
simplicem solatur & dicat: Satis est mea mini si-
cut est spon[s]us [illegible]: portat corpus ne-
cessario patientiam, modo non pereat ani-
mus.

Ecquis doleat vectis [illegible] eo si
ac [illegible], ut domus exterior noua? Ita
nec æger, licet vicinus morti [illegible]:
Scimus quoniam si terrestris domus nostra
dissolvatur, quod ædificationem ex Deo ha-
bemus domum non manu factam, æternam
in cælis.

Sed obiicies: Valentiæ sano facile est so-
lari ægrotum, aliter loquentis, cum aliud sen-
timus. Quis ægrotorum [illegible] valetudinem
[illegible] integræ præferendam? Cum bona
[illegible] ... hæc in te nimis [illegible]-
nem [illegible], & Christianæ disciplinæ plane
impetentem. An illud Pauli ignoras? Cum in-
firmor, tunc potens sum. Hoc ipso sensu Gre-
gorius dixit: Adversitas enim dum asperitate
sua sanctos comprimit, valentiores reddit.

Caro mollibus, omnia dulcia nutriunt, hic de-
lectationibus pascitur, hæc [illegible]
vegetatur; & male, spiritus in perpetuam
mortem, unde ad tempus caro [illegible]-
uit.

Sed fine, quæso, mihi hic obiectionibus re-
spondeam: Dura certè est dolor. [illegible] Sed im-
re respondetur: Fateor molle est.

Parum dolorem ferre possumus. Resp. Sine-
ea pacis.

At imbecillis natura semper. Resp. Naturam
infamare noli, illa non [illegible].

Ecquis dolorem non fugit? Resp. Sequitur
ille fugientem. Si exiguus est dolor, feramus,
levis est patientia. Si gravis est, feramus, ma-
ior est gloria. Sed sanus plus laborarem plus
virtuti operarer. Resp. Imo contra. Nam &
in te pura verissima (inquit S. Augustinus)
Quam mala fecerat sanitas, quæ innocen-
tes ægrotaret. Vera reciderat ægritudi-
ne.

O quàm dives est, qui sanus est! Resp. Sum
inopia Dei gratia esse. Etiam hoc satis mor-
bi commodo in nunc [illegible]. Valetudinem tunc
primum æstimamus, cum amisimus.

O quam [illegible] iam [illegible] sum! Hic tibi
Bernardus respondebit: Melius est frangi la-
boribus (& doloribus) ad salutem quam re-
manere incolumes ad damnationem.

O quale doloris mancipium sum! Resp. A
corpore [illegible] in Christum crucifixum sistes
aspice virum dolorum & scientem infirmi-
tatem. Vere enim languores nostros ipse tu-
lit & dolores nostros ipse portavit.

Ah quando tandem finis erit tam prolixi
morbi? Resp. Frigidi amoris indicium est, ita
diu bonum [illegible], pro Christo pati & non si-
nem suspirare.

Sed si sanus essem, iam ut in templo cele-
brationis sacramentis [illegible] Resp. Optime, ni-
si unde [illegible] est, vel solum me-
dioris in morbo patientia.

Ergo, quod Beatus Gregorius monet, Di-
scant ægri, ut si [illegible] patriam,
suam esse credunt, necessario hic labores ve-
lut in aliena perpetiant. Quisquis in morbo est
divinæ bonitati se commendans dicat: Virga
tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.
Hic pungat, hic torqueat, hic urat, modo non
urat æternum.

Non pigeat, oro te, Lector, videre quæ nostri Æternitatis proferemus ad componendos ægrotos mores afferam. Hic nobis non licet [illegible].

a *Aug. in Ps. 102. ante med. mihi p. 471.*
b *Idem serm. 74.*
c *Seneca epist. 76.*
d *3. Reg. c. 1. v. 3.*
e *Psal. 13. v. 4.*
f *Eccli. c. 31. v. 1.*
g *Greg. hom. 9 in Euang. propius finem.*
i *Ruffin. Aquil. l. 2 in vita Conu.*
k *Ruffin. l. 3 n. 157. Pelagius libell. 7. num. 16.*
Pashasius c. 20.
l *[illegible] c. 20 v. 30.*
m *Greg. part. 3. pastor. admonit. 3. med.*
n *2. Cor. c. 5. v. 1.*
o *Greg. l. 25. mor. c. 15. propius finem.*
p *August. tract. 7 in Ioan.*
q *Bernard. de inter. domo c. 46.*
r *Ps. 38 v. 3. & 4.*
s *Ps. 22. v. 4.*

§. II.

SAGITTÆ.

ANimi mœrores & angores, SAGITTÆ sunt, omni gladio acutæ penetrabiliores. Rex David nimiopere has sagittas sentiens: Sagittæ tuæ, inquit, acutæ, a solicitudines, tædia, mœstitiæ, pavores, ægritudines, animam, ut sagittæ vulnerant. Omnium molestiarum penè maxima est, animam habere saucium. Sicut enim animi voluptas, longo post se intervallo ceteras relinquit voluptates, sic animi dolor & ægrimonia dolores alios longè superat.

Christus reparator Orbis in illo Olivæto, & in monte Golgotha, non flagellorum ictus, non veprium aculeos, non clavorum cruciatus querebatur, sed animi mœstitiam, & se à patre derelictum in patibulo exclamabat. Ægrimonia Christi fuit inexplicabilis. Hinc illæ voces: Tristis est anima mea usque ad mortem. Eli Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? Animi vulnera omnem dolorem acerbitate vincunt. Hinc illud Siracidæ: Omnis plaga, tristitia cordis est. h

Suos quandoque Deus in eas angustias adducit, ut rebus omnibus egeamus. Et quod supremum malorum est, videatur sibi iratissimum habere Deum. Spem tamen non ponunt, sed usque & usque clamant: Domine Deus salutis meæ, in die clamavi, & nocte coram te. Quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit. Pauper sum ego, & in laboribus à iuventute mea. c Vel (ut alij legunt) afflictus sum ego, & expirans similis, ab adolescentia tuli terrores tuos & expavi.

De Hebræis ex Ægypto proficiscentibus narrant divinæ paginæ: Et venerunt in Marath, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amaræ, &c. ibi constituit ei præcepta, atque iudicia, & ibi tentavit eum. d Hic quæsierit aliquis: Obsecro, Domine, num commodior locus sanciendis tuis legibus nullus erat quam desertum, huic negotio visus est esse opportunissimus? Hic sane ipsæ aquæ exasperant.

Sed quid tibi vis argutantis ratio? Ibi constituit ei iudicia atque præcepta, & ibi tentavit eum. Commodissimus huic rei locus fuerat qui incommodissimus. In afflictionibus terræ, & inter delitias Lex Dei plerumque contempta est.

Naturæ virtutum contraria est felicitas.

Ad omnia perculsi, & rerum suarum trepidi, timent. Nemini citius dicitur, quam quos felicitas ad insolentiam [illegible]: *Penè nunquam* viciniorem habemus Deum quam in arcto constituti. Eam ob causam Nahum propheta: Dominus, inquit in tempestate, & in turbine viæ eius. Inter fulgura, tonitrua, & fulmina accedit ad nos Deus, nam plerumque nobis propior, cum afflictionis turbo procellæ [illegible]. Gregorius recte: Mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt.

Nobilissimum illud par amicorum Ionathas & David, ita inter se pacificabantur. Ego, inquit, Ionathas tres sagittas mittam, & iaciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque & puerum, dicens ei: Vade & affer mihi sagittas. Si dixero puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. f Quotidie Deus, quovis momento sagittas suas emittit [illegible], omne genus agitationum in homines effundit.

Quisquis

Quisquis hac vel illa sagitta tangitur, nec expostulet, sed velim: Ecce Dei sagitta [illegible] pax tibi est, & nihil est mali. Hæc vulneratæ sanitatis sunt signa. Sed [illegible], hæc sagittæ [illegible] latent, & dolentissimè [illegible]. Angi, premere, [illegible], dolere, metuere, horribilia sunt animorum tormenta. Sunt vera hæc omnia. Nihilominus si singula hæc sunt mala, æquo animo admittantur, ac formula, *pax tibi est, & nihil erit mali*, [illegible] *Dominum*.

Regum Hebræû, Davidē aspice, qui se plusquam simplici vice vulneratum fatetur: Sagittæ tuæ, inquit, infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam. Non tantum ut se jactas, sed inhærentes & infixas sibi sagittas ingemiscit. Plurima erant quæ regem hunc sollicitabant, angebantque. Vir maritus Bersabeæ filius, & [illegible]. Nobilis filia Thamar ab Amnone filio vitiata est. Ferrum ipse Amnon temulentus ab Absalone fratre in convivio trucidatur. Hunc ipsum Absalonem degenerem postea filium opprimit pater iam solio pulsus, iam diademate orbatus saepe vi hostem cogitat. En quam aliis vulneribus infixæ sunt Davidi hæ sagittæ! nec una solum aliunde, sed grandi numero in unum caput convolarunt.

Et quam acuta ad fuit illa Nathanis, concio apertissimè pronuntiantis: *Tu es ille vir. Quare contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Quamobrem non recedet gladius de domo tua in sempiternum eo quod despexeris me. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua. Tu enim fecisti abscondite; ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.* A Patre tot sagittæ, quot verba. Nimium quantum hæc spicula ex alto missa penetrarunt cor regium. Sagittæ & quidem numerosæ infixæ sunt illi. Nec tamen deest solatium: nec animum despondet rex David. Nam sub sagittæ Dei penetrent, inhæreant, urant, lacerent; [illegible] excident. Mors certè velut chirurgus omnes extrahit. Nimium sagittæ [illegible] transeunt vox nominis tui in orta.

Quotquot in nos Deus sagittas effuderit, brevi omnes educentur à Machaonis manu; momentaneum est, paullo [illegible], quo affligimur. At vero nos illas [illegible] sic malescimus, sic in ignem [illegible], [illegible] ignem [illegible], [illegible] Nunc vero istam [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] nunquam [illegible] [illegible] pœnas [illegible] damnatis, & vel [illegible] nunquam desinet eos [illegible]. Nunc vero transfossi sagittis Domini, quas [illegible] gentes & [illegible] dicitis, [illegible] à Deo sunt, & cito transfodiunt, & immortali præmio donant vel mediocrem patientiam.

Dictamnum cœlestis expetissent omnibus herba, qua gustata sagittas è [illegible] excidere, ut Maronem canit,

——— *non illa feris incognita capris*
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

Itane feræ, cum sagittis sauciantur, hoc medicamento [illegible] & nullius desunt [illegible] molestia! Hæc ipsa cognitio, si paullo [illegible], de sagittis Domini [illegible] transfixus præstans pharmacum est, quod omnem dolorem omnia magis mitigat, quam [illegible] cogitatio,

——— *Nobis Deus hæc otia fecit.*

Quem excipiat Æternitatis consideratio. Annæus philosophus Mæcenatem in plumis anxium & miserum in cruce pendenti comparat: Mæcenati, ait, somnus per symphoniarum cantum, ex longinquo lene resonantium quæritur. Sed mero se licet sopiat, & mille voluptatibus mentem anxiam fallat, tam vigilabit in pluma, quam ille in cruce. Sed illi solatium est, *pro honesto* (nos dicamus, *pro Christo*) *dura tolerare*, & ad causam à patientia respicit: hunc voluptatibus marcidum & felicitate nimia laborantem, magis his, quæ patitur, vexat causa patiendi.

Attamen ergo omnia rebellent, voluptatibus nunquam non solidè fruuntur. Turbata [illegible] maximum solatium est, pro Christo dura [illegible], & post exercitum [illegible] voluptati expectare æternam.

Ergo *dicemus*, in vicino est beata ÆTERNITAS. Quæcunque dura & molesta, quæcunque gravia & horribilia, quæ quisque patitur in hac vita, ut Augustinus docet, *in comparatione æternitatis*, non tantum parva, sed nulla sunt. Secum hæc omnia una simul propinquant, nullo claudicant sine æternitas.

a Psal.

a *Psal.* [illegible]
b *Eccli.* [illegible] 17.
c *Psal.* [illegible]
d *Ibid.* [illegible] & 15.
e [illegible]
f [illegible] 21.
g [illegible]
h [illegible]
i *Virgil.* [illegible] *Æneid.*
k *Idem l.* [illegible] *Æneid.*
l *Aug. tom.* 10 *serm.* 190. *de tempore ante med.* [illegible]

§. III.

FACES.

ACcensæ Faces, Paupertatis symbolum sunt. Paupertas vtiq; virtutis instrumentum est, modo [illegible] hominem, qui eo [illegible]. Vtitur Devs hoc instrumento [illegible] in Patientiæ gymnasio. Sunt, qui eo paupertatis [illegible] nec pane quidem suo [illegible] medicari possunt: Sed nec [illegible] panem [illegible] quærunt: [illegible] miseratione. De his [illegible] Diogenis [illegible] Paupertas non parum [illegible] est. Alij difficulter domestica [illegible], quibus [illegible] pudor, [illegible] paupertas. Non minus [illegible] misericordia. Alij [illegible] quidem pauperes sunt, sed non [illegible] ignaui, [illegible] non difficulter [illegible], si [illegible] ex ignauia. Laborem fugiunt [illegible] quam [illegible]. Alij [illegible] quidem laborant, sed dominium [illegible] vix effugiunt. Sunt quos [illegible] paupertas, sed [illegible] debent, [illegible] Hi optime [illegible]: Diues est, qui [illegible] non est, sunt qui [illegible] videntur inopes, cum tamen non [illegible], quam auaritia: victus [illegible], sed [illegible] pompam [illegible] non tantum esse ac [illegible], sed [illegible] vellent: quod [illegible] quam multa mihi desunt! Hi non pauperrimi, sed [illegible] miserrimi sunt, quibus sorte sua [illegible] est. [illegible] de quibus Chrysostomus dicit: Paupertatis nomen regem non effugit. a Vnde [illegible] paupertas virtutis officina [illegible] est, modo illo non male vtamur.

Verissimé dixit Seneca: Paupertas nulli malum est, nisi [illegible]. Egestas [illegible] est, Augustinus. Paupertatis [illegible] est [illegible]. Omnis philosophiæ magistra nobis [illegible] est. b [illegible] longe [illegible] quicquid paupertatis [illegible] contra [illegible]. Paupertas [illegible], nulli [illegible] probrosa, [illegible] præclare dixit Basilius: Paupertas compulsa, non est probrosa. d

Paupertatis igne, [illegible] facibus adurit nos Deus, vt vel [illegible], vel peccatores [illegible] & purget, aut etiam [illegible]. Iam olim id [illegible]: Et [illegible], [illegible], & [illegible] ad [illegible] tuam, & [illegible] tuum. e

Rogarat aliquoties per [illegible] Absalon Ioabum belli ducem, venire ad se. Nunquam venit. Quid faceret ergo [illegible] f [illegible] regnum [illegible]. [illegible] secundo [illegible], & ille [illegible] venire ad eum, dicit, [illegible]: Scitis agrum Ioab [illegible] agrum meum habentem messem hordei [illegible], & succendite eum igni. g Haud aliter Deus plurimos, quos aut [illegible] habet, aut [illegible] paupertatis facibus ad meliora compellit, docetque [illegible].

Id porro in Patientiæ gymnasio cum primis [illegible], ne paupertas [illegible] mala, nobis sit malū, [illegible] Siracides [illegible]: Propter [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] profluentem, [illegible]. Hi paupertate [illegible] optima profecto pessime vtuntur.

Aliter in Patientiæ gymnasio agendum discipulis qui facibus [illegible] adduntur. Quisnam illorum dicere possit: Igne me [illegible], & non est inuenta in me iniquitas. h Potius [illegible] omnia tolerandâ, quam Deus offendendus, melius est mendicare, quam [illegible]. i

Bernardus calido ad [illegible] affectu: Bonum mihi, ait, Domine, tribulari, dum modo ipse sis mecum, quam [illegible] sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum in tribulatione magis amplecti te, in caminoq; paupertatis habere

habere [illegible], quam [illegible] in celo. Quid [illegible], quid [illegible], quid [illegible] fugimus hunc [illegible], sed Do[illegible] [illegible] est in [illegible]. Si Deus [illegible], quis contra nos? Vt ergo Paupertas nostra [illegible] aliud [illegible] [illegible], [illegible] à Deo [illegible] [illegible] Paupertas; Vt [illegible] ad [illegible] [illegible].

Quemadmodum si quando [illegible] [illegible] [illegible] in domum [illegible] [illegible], & contra eum Africanos gallos & gallinas (Meleagrides) [illegible] alis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], cui Meleagrides [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] bono [illegible], nec [illegible] lacrymis [illegible]: [illegible] [illegible], modo [illegible] [illegible]. Ita nos Deus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], hac enim vna ratione malis plenimis, & [illegible] [illegible], & [illegible] vitijs [illegible]. At nos infantes vociferamur, ploramus, & [illegible], [illegible] nobis [illegible], ad [illegible] mendicitatem [illegible]. Quid, ô infantes stolidi, quid ploratis, quid queritis? Bono vestro hæc omnia sunt. Opes non [illegible] Deus, nisi [illegible] eas vobis plurimum nocituras, [illegible] nos [illegible] nisi ab [illegible] [illegible], nos alter [illegible] non [illegible].

Has igitur curas amantissimo patri, imo & [illegible] [illegible] relinquite. Sed quisquis tam [illegible] pauper es, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] responsionem.

Paupertas, inquit, molesta est mihi videtur. Respon. Certe [illegible] [illegible], quam illa [illegible].

Deseror & contemnor ab omnibus. Respon. Modo non à Deo, oculi eius in pauperem respiciunt.

O [illegible] [illegible] & [illegible]! Respon. O miseram [illegible] [illegible] [illegible] plena [illegible], [illegible] plena [illegible] plena dolorum est, [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible], [illegible], [illegible], [illegible].

Quid [illegible] mendicitate? Resp. An forte [illegible], [illegible] non [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] Abraham [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. Illum Angeli in [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Qui [illegible] habet, [illegible] [illegible]. Resp. [illegible] nihil habet, si [illegible] non habeat quicquid [illegible] [illegible] [illegible] est. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & nihil [illegible].

Pessimus [illegible] [illegible] esse pauperem. Resp. Certe magnum [illegible], qui [illegible] pauper est, sed longe [illegible] est, qui [illegible] [illegible].

[illegible] quam [illegible] mea [illegible] est, & vacua. Respon. Quid ad arcam respicis? Conscientiam attende, [illegible] [illegible], [illegible] tranquilla conscientia est.

At necessaria mihi desunt. Resp. [illegible] tibi [illegible] [illegible] necessaria. Natura [illegible] [illegible]: sed animus & oculi sunt insatiabiles. Nam cupiditati nihil satis est, Naturæ satis est etiam parum.

Pauper [illegible] [illegible]. Resp. Res honestissima est [illegible] paupertas: [illegible] [illegible] paupertate [illegible] [illegible], [illegible] est. Non [illegible] qui habet, sed qui plus cupit, pauper est.

Paupertas tam [illegible] quam alijs plurimum obest. Resp. Nec tibi, nec alijs [illegible] [illegible], nisi paupertas [illegible] [illegible], sed ea vitio [illegible].

Paupertas [illegible] [illegible] [illegible] me impedit. Resp. [illegible] [illegible] vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] paupertas voluntaria est.

Quicquid [illegible], grande malum est paupertas. Resp. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] affirmat: Nihil mali esse in paupertate, modo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] videtur [illegible] ô pauperes, quicunque estis, de hoc tali patre? [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] vita [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] An non [illegible] [illegible] vbi [illegible] ac bibi-ter, largè [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in regno [illegible].

Ergo beati pauperes, qui paupertatem non [illegible], Virtuti [illegible] faciunt. [illegible] [illegible] Pauli spectat. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. f

Nemo Deo [illegible], quam qui opes suas contemnit. [illegible] est, qui bene cum paupertate conuenit. Hinc optimè dixit Diogenes: Paupertas virtus est, quæ per se discitur. Res [illegible] est, diuitias [illegible], si [illegible], [illegible]. Et [illegible] [illegible], quibus spinas & tribulos. & conscientiam non lædat. Sola paupertas ab hoc [illegible] non liberat. At paupertatem non habet, qui beatam [illegible] [illegible]. Nam, vt verè Gregorius: Quisquis, ait, in solo desiderio [illegible] [illegible], [illegible] paupertatem contemnit, nec [illegible] quæsiuit.

a *Chrysost. hom. 12. in ep. ad Timoth.*
b *Senec. ep. 18. [illegible].*
c *Aug. in Ps. 78.*
d *Basil. in Hexam.*
e *Is. c. 1. v. 25.*
f *2. Reg. c. 14. v. 19.*
g *[illegible] c. 27. v. 2.*
h *Ps. 18. v. 5.*
i *Chrysost. hom. 75. in Matth.*
k *Is. c. 1. v. 25.*
l *Ps. 10. v. 4.*
m *Bernard. de Conuers. ad Clericos cap. 15. & de quinque negotiationibus mihi pagina 1748.*
n *Iob. c. 17. v. 17.*
o *Senec. consol. ad Heluiam cap. 9. post med.*
p *1. Cor. c. 13. v. 31.*
q *Diuitiis, Christus spinas sunt.*

§ IV.
SERTVM STRAMINEVM.

OMne genus irrisionem, contemptum ac ludibrium STRAMINEVM hoc SERTVM significat. Tam sæua hoc [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] videtur. Fit [illegible] in scholis, vt magister puerum virgas manu tenere, certoque loco stare iubeat.

Hoc porro grauius supplicium est, quam [illegible] [illegible]. In [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] in [illegible] Orientis Imperator Andronicus, albo in [illegible] [illegible], & [illegible] camelo impositus, [illegible] [illegible] per vrbem ductus est. a

[illegible], [illegible], ludibrio haberi, [illegible] [illegible] inter poenas omnium grauissimas numerat. Hoc [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] plurimum, [illegible] [illegible] vndique [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Nihil enim æquè [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] coram aliis [illegible]. Hoc [illegible] ipsa [illegible] [illegible] videtur. Hinc plurimi [illegible] in carcere [illegible], ne in spectaculum aut ludibrium produci possint.

Supremo die, quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], damnatos magis quam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Hinc illorum desperatissimæ voces ad [illegible], & præcipitantium: Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos: & collibus, operite nos. [illegible] [illegible] mortem [illegible] [illegible] [illegible], quam cogitabant [illegible], [illegible] [illegible] excipere, à beatis [illegible] Dei [illegible] [illegible].

Rex Hebræus Saul, [illegible] [illegible] [illegible] specimen, vbi rerum omnium [illegible], à Samuele [illegible], vbi regnum perditum, Dei gratiam amissam, se [illegible] à Deo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] nunc, [illegible], honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel à [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible].

[illegible] Saul [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] in eo, vt [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]: *Serto stramineo* [illegible] [illegible] [illegible]. Quæ [illegible] [illegible] [illegible]: *Superbauerat.* Ad [illegible] [illegible], in Patientiæ gymnasio nihil aptius quam *Sertum stramineum.* Hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est. Non potest aliquis [illegible] [illegible] [illegible],

qui hoc ferre sertum dedignatus est, nec tamen exclamat & indignatur.

At videte rem egregiam! Nos quidem submissi, ac nobis nominis humiles appellari cupimus, & submissionem semper despicientiam cane peius & angue odimus. Pene omnia nobis tolerabilia videntur, si removeatur ignominia, quæ vel sola solet opprimere animos; sed superbos, & nondum domitos. Modo absit Stramineum Sertum, cetera omnia prout nobis sane blandimur, tolerantiam promittimus. Stultissima persuasio. Et Cassianus hanc refellens: Volumus, inquit, absque castigationis gratia, castimoniam corporis obtinere: sine vigiliarum labore, cordis acquirere puritatem: cum requie carnis spiritualibus virtutibus candidare: absque ullius exasperatione commotionis patientiæ gratiam possidere; humilitatem Christi sine honoris mundani exercere iactura; Christo cum hominum laude ac favore servire. Chrem verbo dicamus: Humiles esse cupimus, sed sine Humiliatione. Modo Stramineum Sertum non nostro capiti gestandum sit.

Hic nemini quam superbiæ parcendum, nec ullius capiti sertum hoc stramineum magis quadrat, quam qui illud maxime recusat; huic omnino Anathema hoc convenit. Eleganter & erudite Seneca: unde possum scire, inquit, quantum adversus ignominiam & infamiam odiumque populare constantiæ habeas, si inter plausus senescis? Sic incorruptibilis & [illegible] quidam mentium probant fuere sequuntur.

In religiosorum hominum ad suæ Lectorem mensa vice sub nota æqualis Regulæ, plus valuerunt, quam annis aliis religiosæ disciplinæ egit. Atque luculentum hoc indicium est abiectæ superbiæ, quæ nihil minus vult quam videri crevisse, aut saberi erubescere. Hinc plurimi tam doctrina quam sui despicientia illustres viri, cum prælegere aut censuras legendo pascerentur, studio nonnullas voces perperam pronuntiarunt, ut sibi suam erubescere inscitiam monerentur.

Matthæus Delrius præscripsit nobilissimis ornatibus (quis fecerat illis, aut ipsius libri loquuntur) Iesu Theologiam aliquot annis apud Eburones professus, Tornacum inclusus est, ut ex legibus quibus se voto obligarat, nonnihil temporis aliquibus suis atque contemplationes à studiosis annis studiis præduceret. Hic ille verum Philosophum Theologumque carens, inter [illegible] abiectissima quæque munia obiit, & etiam ambiit. Lutosa & squalida scorta indutus informum contabat, & quæ ille in foro emerat, per mediam urbem spectante omni populo ad Collegium deferebat Sarmenta & Carbones humeris, aliis admirantibus, aliis eiusdem illudentibus. Atque ille Stramineum hoc Sertum non erubuit, non timuit, imo decorum sibi credidit. Post annos complures in Societate IESV positos, post cathedras Philosophiæ, Theologiæ, Concionem cum magna laude diu administratas, id vanie prætenditur, doctissimi omnes in eo suspiciebant, tantum ignem, oculis caligantibus, & prope exstinctis [illegible] genibus & prompto liberique animo, dum alii mensæ assiderent, stantem aut in loco angusto solito incommodi sedentem, librum aliquem pium de more prælegere, & ad alterius arbitrium accentus & tonos vel incipere, vel corrigere. Stramineum Sertum Delrius obviis ulnis amplexus, hoc etiam in scripto evoluisse, si vel scire tradi debere voluisset.

Idem beatus Lancisius fecit, vir omni litteratura egregie imbutus. Hic cum in cœnobio lectionem mensæ ageret, & ob auxilium illiteratum, idque contra Grammaticæ leges, reprehensus [illegible], promptissime repetiit, & pronuntiavit omnia, ut iussus fuerat. Ornamento scilicet sibi ducens Stramineum hoc Sertum; nec pudebat [illegible], Christi causa pudore affici. Idem fecit beatus Aloysius Gonzaga, vitæ gesta ipsius testantur.

Cum semel animum virtus induraverit, undique invulnerabilem præstat; nec dolor illam nec ignominia sauciabit. Nam in potest hominem divinæ Voluntati vere deditum, ignominia moveri posse, qui à vulgi opinionibus tam secessit, qui suum honorem omnem suum in Christo reposuit? Plus enim quam ignominiosa est mors ignominiosa. Hanc tamen tot millia sanctissimorum martyrum eodem vultu adierunt, quo alii diademata & purpuram adierunt. Rex ipse Martyrum, Christus, mortem longè ignominiosi-

vtilissimam vel ideo [illegible], [illegible] nec [illegible] pati. [illegible] fecit. Nemo [illegible] quam qui ipsum prius contemnere didicit.

Verus ergo Christi contemptor contumelias omnes [illegible] loco habet; & pœnas [illegible] plurimum appetendas, & [illegible] [illegible]. Siquidem [illegible] vera est gloria, pro Christo [illegible] contemptum & probra omnia, [illegible], maxima [illegible] Discipuli Christi [illegible] coronantur quam auro & gemmis.

Rex David Amalecitas insecuturus seruum Ægyptium fame & morbo pene enecatum in campo reperit, eumque [illegible] interroganti: Ad [illegible] Puer Ægyptius ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit autem me Dominus meus, quia ægrotare cœpi nudius tertius.b Hunc David [illegible] in comitem asciuit. Hæc lectio beatus Gregorius expendens: Hos, inquit, eligit Deus quos despicit Mundus: quia plerumque ipsa despectio hominem reuocat ad seipsum.c [illegible] superbum & impatientem.

Exeamus igitur, vt beatissimus Paulus hortatur. Exeamus ad Christum extra castra, improperium eius portantes.d Ad [illegible] Christi in cruce [illegible], ducem habentes Paulum, qui hortatur sequi. Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces.e [illegible] in eadem hac via [illegible] habemus fortissimos heroas, qui ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres.f [illegible] coronam [illegible]. Nemo [illegible] felix [illegible] est, qui contemnit & [illegible].

a Vide Considerationes Æternitatis, Consid. 5. § 1.
b 1. Reg. c. 25. v. 30.
c Gregorius [illegible] c. 11.
d [illegible]
e 1. Reg. c. 30. v. 13.
f Gregor. [illegible]
g [illegible] c. 13. v. 13.
h Hebr. c. 11. v. 36.

§. V.

BACILLI.

HVmanæ miseriæ quotidie vitam nostram [illegible] BACILLI repræsentantur. Nunquam profecto deest quod patiamur: dum stamus, dum sedemus, dum ambulamus, dum edimus, bibimus, quiescimus, nonnullæ sese molestiæ ingerunt, cum incommoda nostra quotidie [illegible] Dei: in hoc gymnasio magister [illegible] de [illegible] Vix ullus est [illegible], sed non [illegible] aliquid [illegible]. Sed plerumque illa, propria quæ [illegible], afficiunt nos magis quam lædunt.

Religiosissimi Thomæ illa verba [illegible]: Mihi [illegible] facies, & quocunque te verteris, nisi ad Deum te conuerteris. Dispone & ordina omnia secundum tuum velle & videre & non inuenies nisi semper aliquid pati, aut sponte aut inuite. Conuerte te supra, conuerte te infra, conuerte te extra, conuerte te intra: & in his omnibus inuenies crucem: & necesse est te vbique tenere patientiam, si internam vis habere pacem, & perpetuam promereri coronam.a

Hæc misera licet tolerata facilius, quia tamen quotidiana [illegible] sunt, meritum [illegible] augent, modo Deo [illegible] tolerentur. [illegible] optime docet, non esse [illegible] quod [illegible] vel minimam pro Deo toleratam.b

De omnibus his talibus & molestiis & miseriis illud verissime pronuntiare [illegible], sed [illegible] qui patitur, pro Deo patiatur, & animo volente. Nam, vt [illegible] loquitur: Discunt Deum quod [illegible] volueris, non quod potueris.c

Abigail feminarum prudentissima, cum omne genus esculentorum ferret placando Dauidi, & [illegible] egregia oratione commendans: Sit anima Domini mei, ait, custodita quasi in fasciculo viuentium, apud Dominum Deum tuum. Porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ.d Hic [illegible] comparatione discernet [illegible] rationem, quam [illegible]

nere, præsertim in tolerandis vitæ miseriis. Boni itaque homines instar agricolarum florum fiunt, quos ultro paulo ante decerpsit, & ne diffluerent in fasciculum colligant filo. Flores hi antè quidem stringuntur, clamarent, si possent, nullum sentire dolorem. Verum hac ratione flores commodè manent, & diutius vivunt affusa aqua.

Hoc florum vinculum quotidianas miserias interpretor, quæ si non semper, certè partim, docent vincere. Rem exemplo manifestabo Elisio. Ut ergo semi opitulor, coci benevolentiam ambio. Sitio, sed cellarium agere non placet, ergo famuli operam adhibeo. Veste indigeo: [illegible] non possum, ergo sartoris industriam quæro. Hic indigentiæ miseria quidem est, at sic nectuntur homines sibi, & aliena opera destinatur ad mutuum. Sunt qui [illegible] agere opera, [illegible] vel minore verbulo dignantur: *Sic anima patientum colligata est velut in fasciculo viventium.*

Longè dissimillima ratio est improborum. Sentiunt quidem miserias quotidianas & ipsi, sed eos esse lapides dixeris, quos funda rotat quo longius projiciantur. Nolunt improbi legibus stringi, latissimam ambiunt libertatem, cupidines suas sollicitè sectantur, nec unquam se sinunt à suis deflecti. Itaque in funda iacent non ligati, sed rotantur hinc illuc, in omnes vitiorum species vagi. Tandem post [illegible] projiciuntur. Repulsi sunt de manu Dei. e

Quapropter, ut vetus interpres loquitur. f Fasciculus astringitur et continetur, lapis in funda rotatur, et abjicitur. Singuli [illegible] despiciant, quâ ratione quotidianas miserias ferant, an ut flores ligati, an ut lapides rotati.

Rex crucifixus Christus, ad portandam crucem invitat, non annuam, non menstruam, nec unius hebdomadis, sed quotidianam crucem offerebat, & teste Luca, Dicebat ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam QUOTIDIE, & sequatur me. g

Chrysostomo valdè affectior, qui etiam nostram operatam [illegible], quæ adverso flumine [illegible], simillimam esse dixit. Cogitat turbas, [illegible] miserias in hac tali navi assiduas. Hic [illegible] perpetuos dies noctesque addere cogeris; hic fortunæ levitate & turbatione [illegible], & [illegible] ipso navigio [illegible] agitur: hic progrediens [illegible] molestias & [illegible]: hic perpetuæ & aliæ ex aliis molestiæ [illegible] jam funes rumpuntur, jam carina saxo illiditur, jam equus concidit, jam ex equo auriga decidit; jam nauticus explorator periculum indicat: modo navis offendit & in vado hæret, & quia in ejusmodi navigio plerumque multorum vita vehitur, [illegible] semper aures obtundit, dum [illegible] agunt, aut malo rumpuntur; cum in [illegible] aliquantula quies foret, è cœlo turbæ fiunt, jam præceps nox [illegible] cogit, jam [illegible], jam [illegible] tempestates [illegible] aut morari, aut tardius progredi volunt. Hic nunquam deest, quod molestum sit. Talis omnino vita nostra est, assiduis miseriis plena, nunquam non ingerit quod patiamur. Adverso flumine, ut Christiani, in eadem navigamus, & ni quæras, ne qua tibi difficultas occurrat.

Quotidianas ergo molestias non nisi quotidiana vincet Patientia. *Unusquisque tollat crucem suam quotidie.*

Hoc [illegible] non tam difficultas [illegible], quam assiduitas. Recte [illegible] Matthæus abbas dicere solebat: Malo aliquod leve opus & continuum, quam grave quod cito finitur. h Non minus patiens est censendus, qui [illegible] suam patientiam velut ad palam exercet, quam qui grandia fert onera, sed raro. Imo sic quandoque et magna vincamus, & in minimis succumbamus; [illegible] gravia ferimus, & [illegible] impatientissime irascimur. O [illegible] graviora.

Narrat Dionysius Carthusianus, sui ordinis tyronem principio alacrem, & ad omnia promptum, paulatim cœpisse lassescere, & inter cetera [illegible], quæ initio facillima videbantur. Illud præcipuè religiosam [illegible] [illegible], ferendum erat, hoc ille iniquissimis oculis intueri, & crudelem crucem credere, quod aliorum nomine [illegible]. Fuit et hæc [illegible] pœnitentiam [illegible] conciliaret altissimi [illegible]. Dum dormit, somniat Christum cum pergrandi cruce per

ce per cœnobij ambulacrum incedere, & aſcenſum moliri per ſcalas, nec tamen progredi poſſe, ob immodicam crucis molem. Igitur ille ipſe tyro, qui hæc ſomniabat, viſus eſt ſibi accurrere, & adiuuare velle laborantem. At enim Chriſtus torue intuens, Et tu, inquit, impatientiſſime, ita mea mihi ferendi crucem in auxilio? Tuam portare nequis, & alienam iuuas? Euigilauit tyro ad has voces, & reſipuit, robuſtiora patientiæ ſpecimina daturus.

Idem nobis frequenter euenit: crucem quandoque perſentimus, & à monaſtiis internas viſibus. Tyroni illi ſimillimi: Quid hoc verſimentum genus excruciat? cauillus quam horrens, non quidem eſt, ſed leuis eſt, & pro ſitu, familiæ quam amplexus es, moribus omnibus geſtandus. Dicamus hæc talia, obſecro, à nobis ipſis: Fames, ſitis, frigus, æſtus, malignum cælum, moleſta ſtatio, iniucunda ambulatio, plena tædij fatigatio, importuni amici, turbantes liberi, ignaui famuli, vxor iracunda, mulctæ ſunt non amaræ colonis ſed facilis patientiæ; modo ea velimus ferre non repugnantes, ipſa ferendi aſſuetudine molliuntur, & ſuperantur. Remedi ſunt, non trabes, & eo pleraque minus ſunt, quo ſeruntur crebrius. Excitat hoc ſubmonens Tertullianus: Abſit à ſeruo Christi, ait, tale inquinamentum, vt patientia maioribus tentationibus preparata, in friuolis excidat.

DEVS Dauidi ergo amantiſſimè pollicetur: Ego ero, inquit, ei in patrem, qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Nimirum vt pater aut præceptor diſcipuli mores ſic virga ſolet temperare, leuiuſculis, & breuis dolor.

Ita DEVS virga virorum, & plagis hominum, miſceriq; inter homines non ignaris eorum, ne paterna labante diſciplina caligae fugit, ne paterna diſciplina in omne flagitium animos. Tunc enim peccandi creſcit audacia, cum metus deponitur. Ideo ſignis Rex: Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Filius ſe ſibi errantem, agnoſcit patrem ſe patet caſtigantem.

Erudite ait Seneca: Non ſentire mala ſua, non eſt hominis; non ferre mala ſua, non eſt viri. Eſurire, algere, ſitire, cæteraſque vita moleſtias ſubire, inuerſum quidem, ſed tamen meritorium. Pergamus hæc tolerare. Hoc enim à luctu non graui, ſperandum eſt præmium immortale.

a Imit. Christi l.1.c.12. initio & l.2.c.12 n.3. & 4.
b Bleſ. in Ven. Spirit. c.5. propius finem.
c Aug. in pſ. 61 prope finem.
d 2. Reg. c.23 v.29.
e Pſ. 87.v.6
f Glossa ordinaria.
g Luc. c.15 v.13.
h Palagius libel 7.n.21.
i Virg. l.1. Æneid.
k Tertull. l. de Patient. c. 8
l 2. Reg. c.7.v.14.
m Pſ.22.v.4.
n Sen. de Conſol. ad Polyb. c.36.

CAPVT V.

Alia quinque genera cruciatuum ſingillatim recitata exponuntur.

FEſtiuum apologum recenſens Suidas: Abies, inquit, & Rubus iurgio contendebant. Abies Rubo, Rubus Abieti multa exprobrabat; ad grauia etiam verborum conuicia deſcendebant. Tandem Abies: Quid multis, inquit, opus eſt? Viliſsimum tamen hoſpitium eſt ſtercus, aut fornax, neque enim ad aliud quidquam vſui es, quam vt igni ipſum ſubijciaris in pabulum. Hoc te ſatum manet; hoc tibi locus debetur, ab igne demum deuorandus es. Ego quidem, neque enim nego, durius tractor, ferro ſuccidor, ad magnum ſerrarum deuehor, dentibus ferraris diſſecor; variis ſectionibus dolanda & ſecanda undique; hic etiam pelle mea ſpolior: hæc tamen omnia mihi honoriſicent & laude, nam ex me ſedilia, domus, nauigia, templa ſiunt, vbique ſum vſui.

Hæc vera (ſic loquar) in Orbe fabula eſt. Hoc diſcrimine improbi probique viuunt: illi, vt rubus demum in flammas abripiuntur, illi vt abies excelſæ in altum cœlo creſcunt. Variè quidem aſſiciuntur ferro lanciantur, dedolantur, circumſcinduntur, ſerrantur, vt pelle ſpoliantur. Sed non infernis ſed ad ædificium cœleſte aptantur, tabia ad ignem deſtinatis: A-

bie-

plures dum lædantur ferro, poliuntur, vt iam supra demonstrauimus. Et istius quidem posuimus quinque instrumenta, *Virgas, Sagittas, Faces, Sertum Stramineum, Bacillos* explicare proposuimus. Addimus nunc quinque reliqua, *Laqueos, Fulcra, Pallium, Plagas, Scutum*, vsitatum in Patientiæ gymnasio supellectilem, cuius singulas partes exponemus.

§. I.

LAQVEI & CATENÆ.

HIs adumbrantur afflictiones cuiuis statui propriæ. Habet quilibet viuendi ratio suos Laqueos aut catenas suas. Vbique vincula sunt, siue arctiora illa seu laxiora, seu aurea, seu ferrea, vel etiam adamantina. Religiosorum hominum status triplici cohæret vinculo; coniugium simplici, sed illo arctissimo.

Hic cum primis error notandus est, qui multos miserè illudit. Cum nemini crux desit, suam quisque crucem putat ponderosissimam. Oculorum dolorem omnium grauissimum iudicat, qui ophtalmia laborat. Qui viuam in corpore lapidicinam alit, aut calculo vexatur, neminem mortalium acerbius quam se torqueri existimat. Qui dentium doloribus vrgetur, omnes alios dolores mitiores putat. Quem stomachi rosiones, exulcerationes, aut colica exercent, se vnum grauissimis tormentis cruciari credit. Ita qui angoribus cruciantur, alia omnia mallet perpeti, quam animo angi. Qui morsus & vulnera conscientiæ sentit, se vnum ad inferos iam detrusum credit. Qui malè auspicatis nuptiis vxorem duxit imperiosam, se omnium miserrimum arbitratur, nec immeritus esse pistrinum vllum quam coniugium affirmat. Miles morbo & inopia pressus, sortem suam vt omnium iniquissimam damnat. Quem domi labor velut remigem scamno affigit, infelicissimæ conditionis se solum esse ingemiscit. Seruorum ac subditorum querelæ, omnes alios potiusquam seruos, beatos pronuntiant. Magistratus gerentes, & qui ad clauum sedent, suam viuendi rationem iudicant laboriosissimam. Mercator quem maria & itinera fatigant, ciuium quietem laudat, & negotiationem, vt turbatissimum vitæ genus accusat.

Chrysostomus iam suo æuo in has ipsas querelas publice facundus: Oculum habens vitiatum, inquit, nullam ægritudinem aliam talem esse censet qualem suam: rursum qui stomacho laborat, hunc omnium esse difficillimum asserit: tristitiam & in tristitia, qua quis detinetur, hanc asserit esse difficillimam, cum propria enim experientia hoc iudicet. Sicut qui filios non habet, nil ita graue putat sicut filijs carere: qui multos habet cum paupertate, nil tam accusat quam filiorum multitudinem. Priuatus, nihil huiusmodi vita dicit inutilius esse, nihil abiectius. Miles nihil esse militia laboriosius, nihil periculosius asserit: satius enim pane solo cum aqua vesci, quam tot ferre molestias, &c. Quos in sortem admirantur, quos beatos vocant loquentem. Quare non subirem sortem? ita dicimus. Cum vero virtus abscedit, rursum dicimus. Vbi inuenta? Et omnino multas tristitiæ causas habemus. Vna tantum est ab hac inæqualitate libera via, quæ secundum virtutem est. b Cum igitur mala* nostra magis sentiamus quam aliorum, nostris grandius inesse pondus credimus quam alienis. Hic ego cum Venusino vate interrogem.

Qui fit Mecænas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illa
Contentus viuat?—

Cuique sua sors videtur miserrima: propria crux, grauissima crux censetur. Idcirco vitatissimus hic error in gymnasio Patientiæ corrigendus. Atque hoc nemini non persuasissimum sit, omne viuendi genus suis ligari vinculis, suas cuique statui hærere cruces. Elegisti vitæ genus illud? illius etiam catenæ ac laquei te sequentur ne dubita; qui nuptias capit, expensas cogitet; qui hereditatem adit, in partem soluendorum quoque debitorum venit. Vitam religiosam amplexus es? Nil nisi crucem cogita, eiusque perpetuam. Hic viuere non licet, nisi crucifixo.

Marti te consecrasti? extremam paupertatem, & vulnera, & mortem expecta.

Mercurio te adiunxisti? Non tantum maria & tempestates, sed & naufragia, & fortunarum euersionem prauide.

Musis te addixisti? quicquid laborum aut tædiorum occurrerit, deuorandum erit, aut

certè Musa remittendum.

Domini te seruitio mancipasti? Expende dumissionem quamque secutis tolerandis.

Sors aut Natura te dominum fecit? Para te curarum & sollicitudinum agmina tibi erunt sustinenda.

Vxorem duxisti? Habeas vt nactus es eamque te pluribus expectantis hæc facta aliter non constitues. Tu sponte in vincula coniecisti, quæ nemo nisi Mors soluat. Quapropter semper tecum tibi bellum, familiæ procellas, quotidianum supplicium, multa omnia imaginare. Nam, tribulationem carnis habebunt huiusmodi. [a] Neque frustra lectamen omnis viuendi ratio, suum omnis plurimum amaroris habet, & vbique est, quod mordeat.

Diuina lege sancitum est: Omnis oblatio quæ offeretur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domini. Quidquid obtuleris sacrificij, sale condies. [d] Mel & fermentum à diuinis sacrificijs exclusissima sunt. Nequæ vero tamen flagitijs abstinendum, sed & voluptatibus, quæ ducunt ad flagitia. Vtrumque repudiatum, & mel voluptatis, & fermentum nequitiæ. Sale condiendum est, quidquid Deo consecratum cupimus. Nihil enim illi placet, vt Hieronymus loquitur, nisi aliquid in se [illegible] & mordacitatis contineat; Deus ipse pene omnia perfundit amaritie, & multo sale defricat.

Rex David hæc perspexisset: Posuisti, ait, tribulationes in dorso nostro. Ecquis hanc æstimationem non sentiat? Adde: Induxisti nos in laqueum. [e] Deus est qui certa virtutis ratione nos vincit, hos compedibus, illos armillis, illos torquibus, hos catenis, hos funibus; quosdam ferro ligat, loco aliquos, auro alios. Non tamen minus ligatus est qui ferro, quam qui auro ligatus est. In vinculis sumus, & compediti, quocunque vitæ gressus vertimus: ille omnium peritissimus habetur in Patientiæ gymnasio, qui suos sibi seu ligatos seu catenas felicissimè gestare nouit, qui Christiana patientia se suis compedibus indulget. Certè ferenda sunt hæc vincula, non rumpenda. Plurimis prodest se esse vinctos, ne manuum pedumve licentia exorbitent ab honesto.

Illam igitur errorem penitus damnemus, quibusdam cuique errorem singit suamquam esse grauissimam, Imo hoc quisque sibi certo persuadeat: se nunquam tanta passum, sed nec passurum vnquam, quin alij longè grauiora passi deprehendantur.

Ex illo autem errore primo, enasci solet alius, cum afflictiones nostras non tantum maximas credimus, sed eas etiam fugere molimur, non leuiter conatu. Hinc agricola ligonem odit & stiuam, commutatur trullam, faber ferrarius limam, tabelarius pennam, discipulus disciplinam: miles excubias, colonus agrum, famulus herum, puer magistrum: suum omnibus officium sordet; displicet incepta vitæ ratio. Nimirum, propter frigus piger arare non vult. [f]

Hic Paulus altum inclamat omnibus: Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. [g] Quo tandem modo? Faciet & agendo, & patiendo. Eam ob causam Paulus in preces etiam descendens: Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, inquit, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia. [h] Quid enim relaxamur miseri? quid vinculorum nodos rumpere conamur frustra? Hoc certè vnum agimus, vt arctius implicemur.

Feramus ergo iniectos nobis compedes, dum suum capiti diadema vendat. Fuit victima iam diu est, qua coronatus afferetur: postea Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. [i]

a Signat ob [illegible].
b Chrys. hom. 9. [illegible] 47. [illegible] Hieron. l. 2. [illegible]
c 1. Cor. c. 7. v. 28.
d Leuit. c. 2. v. 11. & 13.
e Ps. 65. v. 12.
f Prou. c. 20. v. 4.
g 1. Cor. c. 7. v. 20.
h Ephes. c. 4. v. 1.
i Psal. 115. v. 16.

§. II.

NODOSI FVSTES

FVSTIBVS NODOSIS calamitates macerantur plurimi cognouerunt, Tyranni, Ma-

nia, Hæreses, Bella, Pestis, Sterilitas, Fames, Oppressiones, Cædes, Inundationes, Morbi, Naufragia, Ruinæ, Incendia, Terræ motus, Terræ labes, cæteræque clades publicæ. Vitia propriè sunt hæc quæ patimur peccata mala. Origo eorum à Deo bonorum omnium auctore, & capite, fonte, qui hæc aspera ingerit, ut medicamenta, sensu quidem tristia sed salubria & curantia.

Fines cladium istarum præcipuè tres numerantur. Aut enim Bonos Deus exercet, aut Lapsos castigat, aut Improbos punit & hæc omnia nostro bono. a Videmus quotidie optimos quosque aut hostibus prædæ cladibus, aut ipsos pariter involvi cum malis. Videmus & miramur, quia nec causam satis capimus, nec attendimus ad finem. Causa est Dei in nos amor; finis, non læsio nostra, sed salus. Iuvat enim exercitium hoc non uno modo. Si nautam velis agere, per tempestatem doceare; si militem, per pericula; si vere virum, per afflictiones tolerantiam. Doctrina enim tibi per patientiam noscitur. b Atque hic exercendi, alter castigandi finis est.

Clades quibus castigamur, aut flagelli locum habent, cum peccavimus, aut freni, ut præteritis. Paterna manus est, quæ lapsos crebro verberat; castigatis quæ tacite, sed semel punit. Punitio divina ad malos quidem spectat, non tamen mala est, quia non aliud est, quam exhibitio quædam à scelere & repensio. Sic pœna omnis bona, iustitiæ aspectu, sicut impunitas mala, quæ efficit ut diutius scelesti noceant.

Porro clades publicæ, ut Bella, Fames, Pestis, aliæque identidem à Deo immittuntur. Neque est quod eas graviores priscis aut novas credamus. Et olim talia longeque graviora. Hoc quidem quo ab Anno Christiano millesimo sexcentesimo decimo octavo, totam penè Europam belli flamma depasta est, per duodecim iam annos; nec dubium quin aliquot centena millia hominum morbo, fame, gladio perierint. Sed nihil hoc novi. In una olim Hierosolymitana urbe, per omne tempus obsidionis mortui aut cæsi, decies centena millia capti nonaginta septem millia. Quo quidem tempore in Iudæa diversis locis, ducenties centena & quadraginta millia Iudæorum cæsa sunt. Præter innumeros qui fame, exilio, miseriisque perierunt. En cladem unius solum modo gentis! Quantula tamen illa humani orbis pars, si conferantur cum Europa nostra!

Quid, iam alibi gestum? Unum bellum Punicum secundum, in solis Italia, Hispania, Sicilia, supra quadringenta centena millia, non totis septemdecim annis consumpsit. Bellum civile Cæsaris & Pompeij ad trecenta millia hominum gladium. Bruti, Cassij, Sexti Pompeij sanguinem fuderunt. Vnus C. Cæsar (ô pestem perniciemque generis humani!) fortiter & quidem gloriosè dicitur. *Undecies centena & nonaginta duo millia hominum prælijs à se cæsa.* Pompeius Magnus in celebri Minervæ inscripsit: *Fusa à se, fugata, cæsa, in deditionem accepta, hominum vicies semel centena octoginta tria millia.* Quibus velim in numerum addas Q. Fabium, *qui centum & decem millia Gallorum;* C. Marium qui *ducenta millia Cimbrorum.* Pollioni addo Aetium, qui memorabili Catalaunico prælio *centum sexaginta duo millia hominum* occidit. Hic tergo Mithridatem regem qui una epistola *octoginta millia* civium Romanorum negotiandi causa per Asiam dispersa interemit.

Neque tantum cadaverum strages in bellis, sed oppidorum ac urbium. Cato Censorius gloriatur, plura oppida sese Hispania cepisse quam dies in ea egerit. Cepit autem quadringenta, si Plutarcho fides. Sempronius Gracchus, ut Polybius refert, trecenta in eadem delevit.

Quid iam de morbis & variis lue memorem? In Iudæa pestis una sub Davide rege, septuaginta millia hominum absorpsit, die non toto. Sub Gallo & Volusiano Imperatoribus, pestis ab Æthiopia exorsa, omnes Romanas provincias pervasit, per quindecim continuos annos incredibiliter exhausit, & innumeros mortalium ad plures misit. Vix alia unquam maior, seu temporum, sive intervalli spatio fuit. Sævitia tamen insignior illa quæ Byzantij finitimisque locis grassata, Iustiniano principe, tanta vi erat, ut in singulos dies quinque millia funerum daret, interdum etiam decem millia. Nec minus miranda Africana pestis, quæ

eversâ Carthagine orta, in sola Numidia octingenta millia hominum delevit, in maritima Africa ducenta millia, & apud Vticam triginta millia militum. In Græcia, Michaelis Ducis imperio, tanta pestis grassata fuit, vt vivi prorsus pares non essent sepeliendis mortuis. Denique Petrarchæ ævo, tam valida in Italiam pestilentia incubuit, vt ex millenis quibusque hominibus vix decem superessent.

Iam de fame nihil profectò novi, nec ætas nostra vidimus, & videmus antiqua. Sub Honorio Imperatore Romæ tanta charitas omnis annonæ fuit, vt homines hominibus iam imminerent, & in Circo palam audita sit illa vox, PONE PRETIVM HVMANÆ CARNI. In tota Italia vastantibus eam Gothis, sub Iustiniano, iterum tanta, vt in solo Piceno quinquaginta millia hominum fame exstincta, & passim in vsum ciborum versæ sint carnes non solum humanæ, sed humana etiam excrementa.

Æuo regis Hispaniarum Habidis, terræ ariditate siccitas viginti sex annis tanta fuit, vt fontibus fluuijsque omnibus, præter Iberum & Bætum per siccitatem consumptis, humoreque penitus exsiccato, quo partes terræ paleisque conglutinantur, agri in vastos hiatus abirent. Hinc facultas alio commigrandi sublata multis, qui vitæ sustentandæ necessitate adacti fugam meditabantur. Sic Hispania locis præsertim mediterraneis, herbarum & arborum honore nudata (paucas quasdam arbores ad Bætis ripam consistentes) bestijs & hominibus fame consumptis, in solitudinem & in vastitatem miserabilem redacta est. Regum nobilissimorum progenies à stirpe defecit, ceterisque, quibus per angusta domi fortuna, neque in multos dies paratus commeatus, in vicinas provincias, locaque maritima tempestiuè dilapsis. Exactis tandem viginti sex annis post maximam vim votorum qui sobolem sunt, & ab ijs omnes subditos conualuerunt, copiosis pluuijs depulsum est malum. Incolarum aliqui, sed alijs permixti gentibus, ad sedes pristinas reuersi, Hispanorum gentem & nomen ferme ad internitionem perductum instaurasse credantur. Sic Hispaniæ scriptores historiæ. Sabellicus.

Quid iam vetera tributorum exempla memorem? Pleræque omnes provinciæ sub Romano Imperio, fructuum ex agro pensitarunt Quintam quot annis persolvebant, Decimam ex agro arvo. Nec destitere Antonius & Cæsar, novem decemque annorum tributa exigere in vnum annum. Iulio Cæsare interfecto, cum arma sumpta pro libertate, singuli cives Vicesimam quintam omnium bonorum dependere cogebantur. Ex hoc amplius: Senatorij ordinis omnes, in singulas ædium suarum tegulas, sex asses conferre iussi sunt. Tributarum immensitatem, mulctasque frustra est recensendum. Octavianus Cæsar libertinorum omnium bonorum partem à libertis exegit, & accepit. Omitto quæ triumviri, quæ alij tyranni patrarunt.

Porrò exactiones omnes ac rapinas longè superabant Romanorum coloniæ, quibus in subditos nihil cogitari potest tristius. Deducebantur passim legiones cohortesque veteranæ in agros & oppida: miseri provinciales momento temporis, bonis & fortunis omnibus spoliabantur, idque nihil aliud, nihil meriti pro crimine opera eorum, nisi quod opimi agri forent. Miserum est nomina spoliari: quid, etiam agris tectisque? Grave illis pati: quid tota patria? Distrahebantur aliquot millia hominum liberi à parentibus, domini à familiaribus, vxores à viris, & in varias terras, vt sua cuique sors fuit, spargebantur, alij in Africam, pars in Scythiam aut Britanniam coacti sunt migrare. Solus Octavianus Cæsar in sola Italia viginti octo colonias collocavit: in provincijs, quot libuit. Hoc profectò gurges calamitatum omnium fuit.

Quid iam Inundationes, Terræ motus, Incendia, Ruinas commemorem, quæ totas non raro civitates hauserunt. Fidenis, Tiberio principe, collapsi Amphitheatri ruina, viginti millia hominum & amplius perierunt. ê.

Clades in omni Orbe, & omni ævo fuerunt eruntque. Illud potius mirum, si celer quisquam ab hac communi lege: nec onus ferat, quod ferunt omnes. Solon amicum quendam Athenis graviter lugentem in arcem duxit, & subiectas omnes in magna vrbe domos ostendens: Cogita, inquit, quam

multi

multi luctus sub his tectis olim fuerint; nunc versentur; postea futuri sint: ac mitte lamenta vana, animumque contra haec obfirma. i Idem omnibus ingerendum, qui nostra tempora vt omnium infelicissima deplorant: Obfirmare animum. Quod durissimum putamus, perferendum est. Hac enim calamitatum strigula DEVS crimina nostra velut depurgat & expiat. Transeundum est per ignem & aquam, & educet nos in refrigerium. k Obtinuisti primum, expecta secundum.

a *Quod & supra asseruimus.*
b *Prou. c.19.v.11.*
c *Procopius l. 2. de bello Persic. Agathias l.5 histor.*
d *Zonara verba sunt.*
e *Sub annum Christianum 1519.*
f *Ioann. Mariana lib.2. Rerum Hispanic. c.13. fine.*
g *Ager aruus qui arari solet & seri: pascuus qui pascendo pecori aptus.*
h *Franc. de Cast. Tacitus in Anno Ast.*
i *Lipsius l.1. Constant. c.20. & seqq.*
k *Psal.65.v.12.*

§. III.

PALLIVM.

Illam afflictionem PALLIVM voco quam quisque sibi creat, aut aliunde aduenientem auget vana persuasione. Nimirum talis cuique qualibet res apparet, qualem ei vestem aut pallium ipse induerit. Incredibile dictu est, quantum hic seu imaginatio, seu opinio possit. Opinione sola & aegrotamus & etiam quandoque morimur. Fit nonnumquam vt duo quidam simillima, & eadem penè cruce premantur: alter cruciatus animi suam putat esse charactam, alter abiectionis & miseriae suam putat prorsus pauperem. Hic non res, sed opinio diuersa est.

Saepissimè tantae molis ac ponderis, crux est, quanti eam putat is esse qui portat. Mala nostra ad opinionem nostram aut crescunt, aut decrescunt. Grauius patitur, qui hoc vanum sibi iam persuasit, se pati grauia. Grande prorsus imperium est imaginationis in morbis, & in omnia quae patimur mala. Sunt qui Imaginationem pluuiae assimilant, quae suo in terram illapsu ranunculos innumeros procreat. Hanc alij cum Tonitru contendunt, quod oues abortire facit, & agnos nisi acere contempsit.

Non malè Imaginatio Vitreorum conspicilijs confertur, quae vnum è viginti circiter militibus, aspectabilem copiam militum exercitum. Quidquid in Orbe magnum est, subsidet, si ei vanum Imaginationis tumorem ademeris. Cogitationes inquietudinis, suspiciones, simulationes, & mille huiusmodi aeque vitam misere discruciant imaginationis suae ludibria. Imaginatio vigilantium est somnium, quod mille phantasmata, modo ridicula, modo horrida obiectat. Vulgi verbum est, *Imaginatio facit casum*. Hic non minus verè dixeris: Imaginatio aut fabricat crucem, aut certè aggrauat. Quemadmodum ii, qui pontem angustum transit, aut altum transeundo putat, tremendum ruere incipit, cum ruituros se imaginantur, ita prorsus frequentissimè calamitosus sit, qui se talem esse arbitratur.

Qualem rebus imaginem imposuerimus aut quale in pallium inuoluerimus, talis nobis apparent. Id Ioannes Climachus sua narratione confirmat: Cum in coenobio inquit, ad mensam considerentur, coenobij praeses in aurem mihi insusurrans: Vis, inquit, pater, ostendam tibi religiosissimam cum extrema canitie prudentiam. Cumque id summis precibus orarem, nec quicquam me magis velle dicerem, aduocauit praeses è proxima mensa sacerdotem senem octogenarium qui sacrario praeerat, & quadraginta octo annos in monasterio cum laude peruixerat. Vocatus hic senex promptissimè venit, & abbatis genibus adacclinatus sollemnem precationem expetijt: atque data fuerat, & ad mensam, quid abbas mandaturus esset, stans expectauit, idque sub initium prandij. Abbas summissimè eumma dissimulans, neque semel abire iussit, nec quod ipse vellet, imperauit, praeterea autem omni studio contra morem prouidi cernerit. Duabus ferè horis patientissimus senex stetit, immoto gradu, & quidem imperalia. Climacus ipse faciem tacitè admiratus, subbibebar vel obliquo oculo in canum illud & veneran-

dum

[illegible] caput surgere. Itaque persuaso [illegible] Kerrotis [illegible] sinus ad [illegible] [illegible] iussas [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] hoc [illegible] Climaxa in [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] Et quid te, inquit, mi Pater, [illegible] ad quid tanto tempore [illegible] & [illegible] Christi [illegible] [illegible] meo impositi, &c. neque [illegible] Christi [illegible] meo impositi [illegible] [illegible] sed Dei esse [illegible] hoc [illegible] sed ad [illegible] di. Quare [illegible] ad [illegible] sed ad [illegible] [illegible] persuasit, Deo [illegible] [illegible] cogitationem aduersus [illegible] [illegible]

En artificium nobile in patientiæ gymnasio plane [illegible]. Imaginem Christi, [illegible] meo impositi. Talis [illegible] [illegible] nobis apparet. [illegible] imaginem [illegible] [illegible] nostra [illegible] [illegible] [illegible] sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Salutaris tamen, [illegible] [illegible] [illegible] & quod non [illegible] [illegible] [illegible] & mortem [illegible] [illegible] [illegible] Quod [illegible] accidere [illegible] hoc nobis quoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Non [illegible] [illegible] sed & [illegible] [illegible] [illegible] persona [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quid sit [illegible] [illegible] [illegible] quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quid [illegible] [illegible] [illegible] quid [illegible] [illegible] & hæc omnia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Plurimorum imaginatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bellatrum, &

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & desperationem proclamamus; [illegible] hostis in conspectum venit; vix [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vix [illegible] [illegible] & gladios ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & nobis ipsis [illegible]. Omnia quæ patimur, opinione nostra maiora fiunt, & [illegible]

Quis hæc mortalitatis ludibria satis æstimet? Plura sunt quæ nos terrent, quam quæ premunt, & sæpius opinione quam re laboramus. Quædam nos magis torquent, quam debebant, quædam ante torquent, quam debent, quædam torquent, cum omnino non debeant. Aut enim augemus dolorem, & fingimus, aut præcipimus. Plerique enim [illegible] laboramus, & illudere nobis illa quæ [illegible] solet. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quicquid ea [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diligenter.

Quam multa non expectata venerunt, quam multa expectata nusquam comparuerunt. [illegible] futurum est quod times, quid [illegible]

Nunquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] falsas imagines fingit, aut verbum aliquod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut maiorem sibi offensam [illegible] [illegible] quam

quã est, & cogitat non quantum iratus ille sit, sed quantum liceat irato. Sic dubia pro certis expauescimus, nec seruamus modum rerum; statim in timorem venit scrupulus. Ergo spem ac metum examina, & perturbare te desine.

Præclarissimè dixit Epictetus: Homines perturbantur non rebus, sed iis quas de rebus habent opinionibus. Verbi caussa: Mors non est malum; alioqui etiam & Socrati ita visum esset: sed opinio de morte quæ malum eam facit. Cum igitur impedimur aut distrahimur: non alios culpemus, sed nosmetipsos, hoc est, nostras opiniones. *f*

Hoc ipsum Annæus explicatissimè confirmat: Opinio est ergo, inquit, quæ nos cruciat: & tanti quodque malum est, quanti illud taxauimus. In nostra potestate remedium habemus. *g*

Itaque in Patientiæ gymnasio cruces pretiosæ aut viles, ponderosæ aut leues sunt, prout discipuli pretium eis dant aut pondus. Tam miser est quisque, quam se credit.

a *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi Ps. 39. v. 1.*
b *Climac. grad. 4. §. 7. ab initio quarti grad.*
c *Sen. epist. 24. med.*
d *Liuius l. 27. Fama bellum conficit, & parua momenta in spem metumque impellunt animos.*
e *Marth. c. 6. v. 34. Gou nit.*
f *Epictet. Enchir. c. 10.*
g *Seneca Consol. ad Marciam c. 19.*

§. IV.
FLAGRA.

INter grauissimas afflictiones non immerito censentur illæ, quæ à Lingua sunt Obiurgationes, Conuicia, Obtrectationes, Contumeliæ, Calumniæ, Exprobrationes iniquæ, Accusationes falsæ, & quicquid ab illa malorum Lerna, à Lingua mali est. Huc referendũ, cum ingratus pectus, postulamus ingrata, imperantur dura. Atque hoc omne afflictionis genus FLAGRA nobis ob oculos ponunt. Grauia hinc ictus, & plagæ prorsus acerbæ, quæ ossa vel ipsa comminuant, præsertim si ab iis eueniunt, à quibus id minimè expectes.

Solymaeus rex olim queritur: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, iam etiam in me calcem elidis? *a* Et tu fili, dicebat Brute Cæsar, cum in curia confoderetur. Hic breuiter solatia, velut vnguentorum lassissimos valenti.

Primum: Hic nemini parcitur, nec quidem castissimis, nec etiam sanctissimis. Et hi quoque cæduntur ac flagellantur linguis. Flagellum linguæ, ait Siracides, omnibus communicans. *b* Hieremias vates prius sanctus quam natus, nihilominus queritur, & : Væ mihi mater mea, inquit, quare me genuisti virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? Omnium iurgiis & pessimis imprecationibus expositus erat.

Parum erat Iobum à Satana immanissime cruciari, nisi suo eum & vxor, & cognati linguis etiam durissimè flagellassent. Vti aromata longe lateque odorem emittunt, si terantur, sic illius boni fama diffunditur, si prematur. Sunt & animalia quæ verberata gratissimum spirant odorem: talis erat Iobus, qui quo plures accipiebat plagas, tanto suauiorem patientia odorem halabat. Illius carmen agnosce: Beatus homo qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes. *c*

Alterum solatium: Diuina protectio, quæ quidem hoc efficit, non vt nos sentiat hæc flagra, sed vt ea tantopere non noceant. A flagello linguæ absconderis, inquit Iobus, & non timebis calamitatem cum venerit. *d* Huic rei hoc nomen ex asse conuenit, siquidem flagellum linguæ, non dolorem tantum, sed vibicem ac liuorem facit, famæque ac nomini notam imprimit. Dein, vti flagra plerumque tergum petunt, sic obtrectationes à tergo lædunt. Sed quisquis hæc pateris, erige animum, Absconderis ab hoc flagello: tuebitur te Deus, ne maledicta & calumniæ tibi noceant, aut certe si quid nocumenti ferant, id nobiliori bono sarciatur.

Tertium: His flagris admoti maximam facinorum criminum partem expiant, si se decore ac patienter hic gerant. Romæ olim Lupercalibus iuuenes caprinis pellibus succincti per ludum currebant, obuiamque turbam

parebant loris: ut mox ijs mulieres occurrerent, & palmas feriendas præberent, affirmantes, partus facilitatem ab his verberibus sibi dari arbitrantes. e Hæc Romani mense Februario festinabant: apud nos Luperci quotidie modo huic, modo illi cum flagris imminent, percussioni etiam innoxios. Hic expedit se ijs non negare; imo vero supplices non pollicerur, etsi nolimus. Hæc autem flagellatio atque animo tolerata, mercedem beatam conciliat.

Res maximi momenti est, scisse de fratibus maledicentibus & sustinuisse. Ideo Bernardus ad perferenda hæc flagra promptissimus: Ego, inquit, plagas conscientiæ meæ nullam indico accommodatius medicamentum probris & contumelijs. Non est possibile quod commoveris, hominum tam omni opprobrio dignus & despectioni. f Quod Seneca Romanus, id quisque sibi obtrectatoribus dixerit: Gentior & infelicem linguam hominum varietate consultio. Latrare, contumeliis: citius multo frangetis dentes quam imprimetis. g

Quantum: Improborum obtrectationes & calumniæ, nullius hominis caussæ ad tribunal divinum examinandæ vel minimum obsunt, imo prosunt plurimum. Digna Hieronymo vox: Apud Christianos non est miser qui contumeliam patitur, sed qui facit. Christus solatur confirmat: Beati estis, inquit, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me, gaudete, & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis. h

Vocem Domini secutus Petrus: Si exprobramini, ait, in nomine Christi, beati eritis. i Hoc nimirum, Christo similem reddit, hoc Angelum efficit. Sapiens illa Thecuitis Hebræam regem imprudentissime laudavit: Sicut Angelus Dei, ait, sic est Dominus meus rex: nec benedictione, vel maledictione movetur. k

Adversus hæc linguæ flagra insigniter optimis eruditus Gregorius: Inter verba laudantium sive vituperantium, inquit, ad mentem semper recurrendum est, & si in ea non invenitur bonum quod de nobis dicitur, magna tristitia generari debet. Et rursum si in ea non invenitur malum quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim si homines laudant, & conscientia accusat? Aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos damnosque? l

At, plusquam credi possit, dolet (dixerit quis) calumnijs & maledictis sic temere flagellari. Doleas licet; quid tum postea? Dolere pro Christo & cælo, summum sit solatium Christiano. Dolebis de re hac dicit plus dolear, si vera sint quæ dicuntur, si tua tibi conscientia opprobret. En, ita te gere, ut in ora hominum abierit. Quem vero conscientia tuetur, affirmareque inania & falsa esse quæ à maledicis jactantur, illa non attendit feras quosque alienum ferientes. Cur enim doleret, si non nocent? quod si etiam noceant, Deus profecto quicquid hoc nocumenti est, pretio decuplo pensabit. Qui delinquit, quique sermonibus caussam dedit, is sapienter accusetur si male audiat. Justo autem quasi leo confidens absque terrore erit. m

Babyloniæ rex Baltasar ut dum inter mille optimates ad epulum regium accubuit manum vidit in proximo pariete scribentem, ea re sic territus est, ut expalluerit, omnibusque artubus contremiscere cœperit. Qua obsecro, tanti terroris caussa? Vidit manum. Loquebatur? Hominis. Ergo rex humanam manum sic timeat? Si leonis, aut ursi, aut draconis ungues vidisset, caussa formidinis aliqua fuisset. Sed manus hominis dextram, quid tamen monarcha metuat, ad cujus nutum non quantæ aliquorum tanto adhortantur subsidio? Ecquid illa jam formidanda manus attentare valuit? Nihil nisi calamum quo scripsit. Ad pœnam scriptorum visum, ut dicant regem capilli(?) & trigeminum Ionis lanceam, si merito fuerat Cherubim ignitam in se ensem vibrare vidisset, non sine ratione intremisset. Sed fortasse tanti pavoris caussa fuit scriptura? Non intellexit scripturam, & ubi nemo eam interpretem vocavit. Quid ergo manum metuit, quid calamum, quid scripturam metuit quam non intellexit?

Videte quam crebro fiunt similia. Adest maledicus, qui volet patienti linguâ inscribit et hujusmodi voces: Nemo fidat huic homini, non est is qui putatur esse, hic atque hic familia-

ria sibi habet vitia; foris viles, intus & in cute alius est. Hanc talem scripturam subinde sic exponimus, ut tam inter gravissima supplicia tantum tenemus: & morte acerbius videtur, velle nec posse hoc ulcisci.

Sed quare, ô Christiani, vos sic exanimant obtrectatorum verba? Cur laudes læsi, patientiam vertitis in furorem? Hic quidem scorpionis genus est, est, qui tactu non provocatus æstum virulentum continet: sanguinis cauda quam primum ferit: ita plurimi silent, non læsi; tanguntur? ignem vomunt & venena.

Hic longe consultissimum est, obtrectatorum vociferationes auribus transmittere. Exemplum à sanctissimis licebit petere. Optimus regum David, pessimè à malis traducebatur: Ego autem, inquit ille, tanquam surdus non audiebam. a Et quoniam susurrones quandoque adstrepunt, dicantque: Hoc iste de te in vulgus spargit. Tu vero tanquam surdus non audias. Sermones hos omnes velle intelligere, est, seipsum operosè lædere. Plerumque hæc dicta tanto latius serpunt, quanto contentiosius refutantur. Sapientissimè monet Epictetus: Si quis, inquit, nuntiarit, quemdam tibi maledicere ac referat, quæ dicta sunt, sed responde, [illegible] mea vitia, nam alioqui non illa sola fuisse dicturum. p Qui sapit, sic loquitur. Imperitissimus quisque ubi se in fabulas & sermones initi comperit, mox vociferatur: Ego vero mendacissimos illos nebulones tractabo, ut par est: illi de me hoc spargunt? sano ponitur illos tam improbè sermonis: & ego illis famam, quam merentur, inuram. Eho Christiane! Hoc sunt in Patientiæ gymnasio non docent.

Beata Aldegundis regiis stemmatis virgo, à maximamus consanguineorum vicinitatem studiosissima, cum inaudisset, se ab iniquis fabulatoribus, non sine quorundam offensione traduci, animo non nihil angi cœpit. At mox ei Angelus subsidio missus. Ecquid te turbat Virgo, inquit, malevolorum loquax invidia, quid hominum insulsissimos sermunculos attendis: sponsus & index tuus in alto est, quid tu terras aspicis? Sanguinem pro Christo fundere parata es, & contumeliosa prius verba disce concoquere. Patientia vincit omnia. Te præmium manet cælestis gloriæ: illos supplicium geminum, ni resipiscant. Patientia vincit. Ab eo tempore Aldegundis in tantum se patientiam composuit, ut visio posteret à sponso, aspectum habere: Ego vero mihi bene IESV, dicebat, morbis tui ignara non sum, scio quod omnem filium quem recipis, flagellas. Tuam ergo ancillam hoc flagellis accuntibus salutis. Injuriis, maceratibus, morbis me castiga & purga, sicut nihil erit, pati, modo sic liceat vitare patienda æternum. Nec irritæ fuerunt preces: Annuit sponsus. Paulo post gangræna pectus invasit, & per totum deinde corpus se diffudit. q Ampla hoc tua patientiæ seges, ad usque obitum.

Itaque discamus Spartana, imo Christiana nobilitate hæc linguæ flagra tolerare. Vix verbera pro Christo feret, qui ne dum illius causa verba didicit digerere. Dicat quisque: Ego: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. r Augustinus hæc consignans: Si exceptus es, inquit, à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. s

a *Eccli. c. 26. v. 5.*
b *Ps. 54. v. 13. 14. & 15.*
c *Iob. 5. v. 17.*
d *Iob c. eod. v. 21.*
e *Alexander ab Alexand. l. 4. dier. genialium.*
f *Petr. in epist.*
g *Sen. de beata vita c. 19.*
h *Matth. c. 5. v. 12.*
i *1. Petr. c. 4. v. 14.*
k *2. Reg. c. 14. v. 17.*
l *Greg. l. 8. epist. 45.*
m *Prov. c. 28. v. 1.*
n *Vid biblia emendata.*
o *Ps. 57. v. 14.*
p *Epictet. Enchir. c. 48.*
q *Sur. tom. 1. die 30. Ianuarii.*
r *Ps. 117. v. 6.*
s *Augustin. loco infra sæpius recitand. Vide quæso quæ dicturi sumus, in fine partis secundæ de hoc Linguæ flagello.*

§. V.

CUmulum malorum denotat sæpe, à quo tamen aut tempus, aut Mors ipsa co-

constrictum libenter. Saccus apud Iaponas horribile tormentum est Christianis non ignotum. Ad hoc damnati, collo tenus inclusi, duntaxat sacco, atque sub dio dies noctesque destituuntur ad omnes iniurias cæli excipiendas. Hic fames, sitis, frigus, æstus, solitudo, tædia torquent miserum, ita non simplici cruciatu hoc genus tormenti constat. *a*

Saccus in gymnasio Patientiæ frequens supplicium est, nam ea subinde calamitatum varietas premit hominem, itaque in eum incumbit modis, ut sibi undique constrictus, & velut in sacco esse videatur, aut in dolio Reguli.

M. Attilius Regulus illustrissimum fidei atque patientiæ documentum, primi Punici belli gloria, sui se hostibus sistit ex data fide. Illi Regulum in arcam ligneam infixis undique præacutis clavis & aculeis coniecerunt, palpebris prius resectis. Factum certe clare, & quocunque fatigatum corpus reclinasset, vulneri incumbebat, & in perpetuam vigiliam suspensa sunt lumina. Ita virum fortissimum vigilantia pariter, & continuo doloris tractu necaverunt. *b* Horribile tormenti genus, & quod vetusto nomine *Dolium Carthaginense* appellari posset.

Et nos subinde Reguli sumus. Nam in eas quandoque angustias redigimur, ut in Reguli machinam inclusi videamur, & undequaque stimulis perurgeri: Atque, quod gravius, solatio insuper omni destitui. Undique & undique omnia poenas, omnia undique mœror & dolor.

Zoerardum anachoretam narrant in somnum pugnasse hoc modo: Cannulis arboreis clavis introrsum adactis obarmavit, ea maximè parte, qua tergum & latera fulcire solitus esset; porro ad capitis circulum ferreum dependulis ex eo sudis suspendit, ut quoquoversum fessa tempora inclinaret, mox asperum monitorem sentiret, adeoque vigilare deberet. Arcta domus, fateor: sed multiplicis miseriæ par clarum symbolum: ita nos nonnunquam anxietates cingunt, ut quocunque animum aut oculos intendamus, id solum occurrat, quod torqueat.

Cum Michæas non ad stomachum Achabo regi vaticinaretur, rex impius imperavit: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiæ. *c* Michæas expertus est *Saccum*, nam non solum falsitatis damnatur, sed in vincula tractus, fame cruciatus, ludibrijs affectus est. Hoc *Sacco* est inclusus.

Sanctissimus Rex David hunc *Saccum* nullum ignotum penè assiduo gestans: Ad meipsum anima mea conturbata est, inquit; & licet eam amœnioribus cogitationibus ad hilaritatem conetur producere, identidem tamen in seipsam revolvitur, inque tristitias priores relabitur: Abyssus abyssum invocat: Undique in me mihi irruere alius super aliam me premit; clades ex cladibus ingruunt. Omnia excelsa tua, & omnes fluctus tui super me transierunt. *d* Omne cybum in me pugnat, nusquam quies; bellum ex bello seritur, ubique hostes & pericula, vexationes & damna, ubique maxima malorum seges. En verum regem *Sacco* conclusum!

Sanctissimi quique hominum hoc *Sacco* sæpius includuntur, non enim solum sentiunt mala, sed advertunt pericula, æstimant animi damna, non ignorant cacodæmonis insidias, intelligunt quanti sit excidere divina gratia, & Deum habere adversarium. Cum igitur solatijs divinis destituuntur, verentur ne fortè divinis etiam favoribus exclusi sint. Hac ratione in *Sacco* sunt, diversis mœroribus angustiati. Hanc etiam ob causam rex David sic fatur lachrymans: Deus repulisti nos, & destruxisti nos. Ostendisti populo tuo dura; potasti nos vino compunctionis. *e* O Domine, meram meracam nobis absinthij propinas è tua cella, ô potum siccissimum!

Haud aliæ sunt Ezechielis voces: Angustia superveniente requirent pacem, & non erit. Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum. *f* Calamitates scilicet è calamitatibus nascentur, nihil usquam quietis, in *Sacco* erimus. Iobus, si quispiam hunc *Saccum*, seu calamitatem circumdatam expertus: Ego ille quondam opulentus, inquit, repentè contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea. Concidit me vulnere super vulnus. *g* Patientissimus

sensisse vir ille, verè in Sacco fuit: sed ex ipsa manifestum, quantum in Patientiæ gymnasio profecisset: certè iam non inter discipulos, sed magistros nominandus.

Quisquis hoc cladium acervo premitur, & Sacco se inclusum ingemiscit, alta memoria premat hæc duo.

Primum est: Nosse, in gymnasio Patientiæ locum esse, cui nomen *Infernus*, & eò Deum consuesse suos mittere, *Sacco* includendos. Nihil *hoc novum est*, *sed* divini favoris signum est, & amplioris causa *præmij*. Sed nec æternus est *infernus iste*, neque hic *Saccus* omnibus horis aut seculis gestandus. Deus est, qui *deducit ad inferos, & reducit*. b

Alterum est: Vult omnino Deus, ut spem fiduciamque in se collocemus tum maximè cùm res videntur desperatissimæ. Inscriptio psalmi quadragesimi primi est: *Intellectus filijs Core*, sive, *Canticum eruditionis*, siquidem docet, tunc potissimùm sperandum, cum penè nil spei affulget. Hinc illud plus simplici vice ingerit: *Spera in Deo*. Quid varijs angoribus consumeris? quid fortunarum metu cruciaris? quid ad omnem malignitatis auram trepidas? Spera in Deo, modicæ fidei ac spei homo, spera in Deo. Spes hæc nec falli potest, nec fallere.

Philo Hebræus cum alijs sui generis apud Caium Caligulam Imperatorem ab Appione accusabatur, quod divinos honores Cæsari non tribuisset. Cumque iam etiam antè deiectus esset, dixit ad socios: Bono animo nos esse oportet, tametsi Caius irritatus sit nobis: quia necesse est adesse divinam, ubi humanum cessat auxilium. i

Quod si divinum etiam auxilium cunctari videatur, cum Iosaphato rege opportunissimè precabimur in hunc modum. Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te Deus. k Modo animi oculos nunquam avertamus à Deo. [illegible], hic tamdiu hero suo assidet, movet, mulcet, & blando oculo flagitat, dum impetret, ita nos inclusi *Sacco*, varijs ærumnis pressi, divinam opem tamdiu flagitemus, dum impetremus. Discent: auxilio humano? necesse est, ut Philo loquitur, adesse divina.

Olim cum omnes vitæ nostræ periodos v-na aspicio curarum, succlamor quod olim dixit Themistocles: Perieramus, ò pueri, nisi periissemus. Profecto plurimos naufragium servat, naufragaturos certo, ni minus naufragium præcessisset. Quare, animo simus erecto, & vel in *Sacco* esse, dulce patimur pro Christo. Breui pro se quisque cantabit felix: Convertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia. l

a *Vide Nicol. Trigautij triumphos apud Iaponas, mihi pag. 158. 159.*

b *Seneca. l. de Providen. c. 3. Valer. l. 9. c. 2. Emedi. & alibi Gellius l. 16. Noct. Att. c. 4.*

c 1 *Reg. c. 22. v. 27.*

d *Psal.* 41. *v.* 8. 9. 10.

e *Ps.* 59. *v.* 1. & 5.

f *Ezech. c.* 7. *v.* 25. & 26.

g *Iob. c.* 16. *v.* 14. & 15.

h *Tob. c.* 13. *v.* 2.

i *Euseb. l.* 2. *hist. Eccles. c.* 5.

k 2 *Paral. c.* 20. *v.* 12.

l *Psal.* 29. *v.* 12.

CAPVT V.

Quæ potissimum culpæ, in Patientiæ gymnasio cavendæ sint.

OBiecit quis Bioni philosopho, quod adolescentem, quem maximè volebat, suæ sententiæ subijcere non potuerit. Cui Bion: Mi Deus, inquit, mirari desine; adolescens ille tenellus caseus est, nec hamo attrahitur. a Quo dicto prudenter significavit, delicatos pueros parum aptos esse studijs. Verùm quidem caseus non una vitio laborat, sed tener recensque multo pluribus, cui quosdam è scholasticis non iniquè comparem. Siquidem in turba complurium discipulorum aliquos reperire est, qui, ut caseus recens, vitiorum divites, confusi è dolis & fallacijs, nil æquè sciunt, ac fallere. Argus sit magister, non tamen omnes eorum astus deprehendet. Omnia scholasticorum vitia recensere infinitum foret. In compendium ea mitto, & in digitos. Octo potissimum in scholis culpæ à discipulis admittuntur. Totidem ferè sive noxas, sive nequitias in Patientiæ gym-

gymnasio discipuli parum morigeri committuntur.

Illæ numerantur.

1. Nescire præscripta.
2. Garrire ac fabulari.
3. Scriptionis pensum non habere.
4. Abesse sine causa.
5. Rixari, aut discipulos percutere.
6. Plangere, dormire, aut nugas tractare, dum veterum scripta prælegantur.
7. Simulare morbum.
8. Mentiri, aut correptum obmurmurare.

Hæc octo sunt piacula, in Patientiæ gymnasio nunquam toleranda. Has octo noxias culpas, brevissimè nunc eo explicabimus, ut caveamus.

a *Laertius in l. 4. c. 7.*

§. I.

PRima in scholis culpa, *Nescire prædicta*, aut tantum simulare se scire. Iam nota sunt magistri verba: *Recita, puer, recita*. At discipulus docta ignorantia illud mussitat: *Nescio*. Aut oscitanter incipere, & tertio quoque verbo hærere, libellum furtim inspicere, quædam omittere, plura corrumpere. Atqui sanè hoc nescire est.

Religiosissimum ille scriptor Christum ita loquentem facit. Dupliciter soleo electos meos visitare, tentatione scilicet & consolatione. Et duas lectiones eis quotidie lego, unam increpando eorum vitia, alteram, exhortando ad virtutum incrementa. a Ita Christus solet prælegere. Sed quando recitandæ sunt prælectiones illæ? Vesperi potissimum cum forum conscientiæ subeundum est examen. Hic præceptor imperat: Recita, Recita, quo plus hodie factus es melior quam heri? quam virtutem didicisti? quem animi nævum correxisti, quod vitium tuum conatus es dediscere? Recita, Recita, & excute memoriam.

Non tantum hominum religiosorum est; sed quorumlibet aliorum, sua dicta, facta, cogitata per diem diligentissimè recognoscere. Hoc etiam Annæus Seneca, hoc etiam Papirius Sextius, hoc alii, iubente ratione fecerunt. b Hoc viri sanctissimi exemplo suo docuerunt: hic hodieque mos est piorum hominum in seipsum quotidie diligenter inquirere, & omnes conscientiæ latebras explorare.

Et sane id dictat ratio, prius placare Deum per diem offensum, quam oculis somnum, ut si super sociandus sit morti (quod procul [illegible] incertissimum) non ad mortem dormiendam accedam. Et quam hoc rationi consentaneum est, quot diebus Conditori vel semel saltem, de beneficiis agere gratias, admissas deprecari culpas, statuere deinceps cautius, emendatius, castius & cogitare, & loqui, & agere. Magis pecus est quam homo, qui omnia ista negligit, & in plumas se abiicit, cum sibi Deum nec verbulo conciliarit.

Ergo, mi Christiane, recita, recita, de præterito die conscientiam examina. Prælectio nescit, qui somno se tradit, nec prius cum Deo agit.

At plerique recitat discipulus, sed malè, & verba terit. Hoc ii faciunt, qui conscientiam quidem inspiciunt, aut pectus feriunt, sed piscatoriam cogitationem; ita [illegible] verba [illegible] Exemplo rem monstramus. Est qui dominicam precationem sic recitet: *Pater noster qui es in cælis*. Mens interim quærit, quid domi sit in culina, quid in cella, quid in horreo? *Sanctificetur nomen tuum*. Animus addit: quid contempsi hac hebdomade notatus sum. *Adveniat regnum tuum*. Mira res, nec dum bellis finem ullum apparere! *Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra*. Pauperem rigidè me tractat; si dives essem, [illegible] emergerem; ita nunc misere, & contemnor.

O Christiani, quæ hæc oratio est? hoc verba terere; hoc prælectio nescire, hoc pessimè recitare est. At vero crucem nemo bene precatur, qui orat malè. Videte mihi regem impiissimum sed demum resipiscentem Manassen. *Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: & egit pœnitentiam valde, deprecatusque est Deum, & obsecravit intentè*. c Hoc sane vult Deum, sanè vult rogari & observari.

a *Thom. de Kemp. l. 3. c. 3. fine.*

b *Vide Trismegistum nostrum l. 1. de Examine conscientiæ, per plura capita.*

c *2. Paral. c. 33. v. 12.*

§. II.

§. II.

ALtera in scholis culpa est, *Garrire, ac fabulari*. Quid hoc aliud est, quam à rebus crucem solatiola, ac oblectatiunculas emendicare, & coram hominum aures [illegible] querelas terere, à quibus nec consilium speres, nec auxilium. Imperitissimi medicorum est, & artis suæ minimè gnarus, qui gyrgatoriis [illegible] mendicando, quid hunc largè illius expectet? [illegible] hic habitat, & [illegible] mendicabula numerus. A mendicis autem mendicare [illegible] & [illegible]. Dominum adit, ad mendice, adi; hic clama, hic pulsa: opulentior dominus est & eius beneuolentia largiores dare poterit sportulas? quam contra [illegible] tribus tugurio.

Ita prorsus plurimi errant, qui sperant calamitates & afflictiones vanissimis oblectatiunculis tollendas. Cum ægrè illis est, socios sibi adiungunt, symposia instruunt, comessatis & choreas adeunt, tempus fabulatiunculis & lusibus fallunt, horas optimas [illegible] [illegible] confabulationibus consumunt, ita [illegible] [illegible] necessaria succedant.

O miseri! Ægrotus in ligneo lecto an in aureo collocetur, quantumque illum transtulerimus, morbum suum secum transferet. Fundamentum pacatæ mentis est, *Vanis non gaudere*. Hilaritates istæ non implent pectus sed [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] nec afflictionibus à solido medeni possunt. Profusè enim effunge voluptas & carbida, nec tollit morbum, sed auget.

Non enim gazæ, neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes. a

Solidum gaudium ex bona conscientia est. Nam neque peregrinatio, nec locorum varietas tristitiam graviter cuique mentis discutit. Animus mutandus est, non cælum. Quocunque peruenerimus, nostra nos vitia sequuntur. Hoc idem querenti cuidam Socrates ait: Quid miraris, nihil tibi peregrinationes prodesse; cum te ipsum circumferas? Premit te eadem causa, quæ expulit. Quid terrarum iuuare nouitas potest? quid cognitio urbium aut locorum? in irritum cedit ista iactatio. Quæris, quare te fuga ista non adiuuet? Tecum fugis. Onus animi deponendum est. Non ante tibi vllus placebit locus. Ubique viuere recta luce positum est. b

Itaque his oblectatiunculis dolor aliquantisper sopitur, & silet, sed hinc acrius reuiviscit; sic experiant ægri [illegible], quanta [illegible] ex intervallo scatebitur. Iobus solamen tam vanum petentes: Audiui frequenter, inquit, consolatores onerosi omnes vos estis. Idem de rebus creatis dixeris: Onerosi consolatores sunt. Quid ergo confabulatiunculis vanissimis nos palpamus quid rerum conditarum opem imploramus, cum ipse conditor se verè consolatorem asserat: Ego, ego ipse, inquit, consolabor vos. c Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. d Mittamus igitur vana solatia, si sapimus; imo et sapiamus, & ad patientiam perfectam tota viribus tendamus.

a *Horat. l. 2. carm. ode 16.*
b *Senec. epist. 28.*
c *Isa. c. 51. v. 12.*
d *Matth. c. 11. v. 28.*

§. III.

TErtia in hoc generalis culpa, *Scripturis pensum non habere*.

In eam rem sollicitus pater sic adhortatur filium:

Scribe puer, vigila, causas age, perlege rubras
Maiorum leges —— e

Quis autem hic aliud scripsio tempore ediscendum, nisi Praesentariam bellicosoribus est admonet & parandum ad futura, ut vitales improuisa male opprimat importunos. Annon prudentissimè monet: In ipsa securitate animus ad difficilia se præparet. Miles decurrit, & sine vllo hoste, vallum iacit & superuacuo labore lassatur. Ut sufficere necessario possit. Quem in ipsa re trepidare nolueris, ante rem exerce. Non deprehendat eos calamitas imparatos.

Tres Apostoli ad montem Oliuetum à magistro non simplici tantum obtestatione monitos fuere. Quid hi? Rem gladio decernendam censebant, cum quid orandum; fugiebant cum standum; dormiebant, cum vigilandum; [illegible] cum precandum esset. Non si [illegible]-

nis pararent, quantumuis Christus sollicitè hortatus sit: Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. c At illi nec orarunt, nec vigilarunt. Sic imparatos turba satellitum inuenit.

Siracides præmeditationem hanc tam pridem commendauit: Fili, ait, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. d Nam [illegible] plus aggrauant, & nouitas grandè pondus calamitati adijcit. Quicquid expectatum est diu, lenius accedit. Ideo nihil inopinatum esse debet; in omnia præmittendus est animus, cogitandumque non quidquid fieri solet, sed quidquid fieri potest.

Itaque formetur animus ad intellectum patientiamque fortis suæ, & sciat sibi posse contingere, alteri quidquid contigit. Tranquillo igitur animo, quisquis discipulum agit in hac schola, sibi quam plurima esse patienda. Sol enim quis hyeme algere se miratur? num quis in mari nauseare? in vehiculo concuti? in via cœnosa collutulari? Fortis est animus, ad quæ præparatus venit. e

At sunt discipuli qui subinde scriptionem pensum dant, sed postrema fide: quidquid scripti magistro porrigere, id prius ab alio describunt. Hoc quoque inter Christianos hac ratione fit. Sunt quidam ignauiæ suæ tam fideles patroni, vt cum monentur, aut corriguntur, continuo falcem obijcere: Quid ego solus vapulo? neque hic, neque ille, nec ille calorem feruentiam aliter quam ego. Nec ille ludos si fieri sinit, impatiens est, nec ille hic [illegible] dormit: & illi etiam opponere se audent; nec illi omnium gentibus [illegible] adolescentur, idque merito. Cur mihi non liceat quod istis, & illis, cur ego vnus deterioris sim conditionis, quam alij?

O malum argumentum, & ô pessimè descriptum! Ita mores alienos quasi [illegible] exprimimus: si ad prauos, eosque nostris exprimimus, & in turba perditorum nos exempla componimus, & [illegible] docemur. O ridiculi. Quid aliena vitia impatientiæ nostræ patrocinantur? habemus perfectæ sanctitatis illustriora exempla quæ imitemur.

Inquit Paulus: Imitatores mei estote fratres, & obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram: multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus. Ergo & clades præmeditandæ, specimina virtutis nobiliora sunt imitanda.

a *Iuuenal. sat. 14. v. 15?.*
b *In annis per aliquot milliaria.*
c *Matth. c. 26. v. 41.*
d *Eccli. c. 2. v. 1.*
e *Vide quid hac de re, part. 3 c. 5. dicamus infra, vbi hoc suo loco, & fusius.*

§. IV.

QVarta culpa. *Abesse sine causa, & scholam deserere.* Quid hoc aliud, quam afflictiones fugere, sed modo minimè conce[illegible]so. Morbo mederi licet, sed remedijs legitimis. Licet ex mendicitate emergere, sed sine fallacijs & alienis iacturis: fas est dignitatem tueri, sed illam malè defendere impatientia, aut superbia. Fit nonnunquam vt pueri metu virgarum è scholis erumpant, & pallium in magistri manu relinquant: ita humiles gradum descendunt, sed Humilitatis ac modestiæ vestem abijciunt. O mi superbe Christiane, quam longè fuisset consultius, aliquid existimationis perdere, & Modestiam retinere.

Hortatur Petrus: Charissimi nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quasi noui aliquid contingat; sed communicantes Christi passionibus gaudete, vt & in reuelatione mysterij eius gaudeatis exsultantes. a Hoc monet: cum feruet afflictio, nolite peregrinari, & à Patientiæ gymnasio [illegible] afflictiones fugiendo [illegible]. Quod sapientissimè Pater ille significat: Multi, ait, quærunt tentationes subterfugere, & grauius incidunt. Per solam fugam non possumus vincere, sed per patientiam & veram humilitatem, omnibus hostibus efficimur fortiores.

Itaque, inquit Augustinus, qui hic non sua quærit, sed quæ Iesu Christi, labores passa [illegible] tientissimè tolerat, procellas fideliter expectat. Paratum est cor eius sperare in Domino, neque vllis tentationibus frangitur. f

Illud hac in re longè deterrimum est, cum

cum de morbis magi consuluntur: cum incantamenta cantantur, deunciantur [illegible], & variæ magicæ usurpantur. Neque vero hoc aliud est quam cacodæmonem suo honesto lenia medicum adhibere.

Ochozia impio regi Elias vates in os dixit: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, a quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti, non descendes sed morte morieris. *d* Et vero etiam mortuus est. Dignum eo supplicium qui maleficiis artibus carminibusque sanitatem sibi propriam reddere voluit. Eleganter dixit Augustinus: Ubi homo ægrotat, & Deum quærit, magnum pietatis & sanitatis indicium est. *e*

a 1. *Pet.* c. 4. v. 12.
b *Thom. de Kemp.* l. 1. *de Imit. Christi* c. 13. n. 5.
c *Aug. in psal. post med. mihi pag.* 322.
d 4. *Reg.* c. 1. v. 16.
e *Aug. in ps.* 147. *post init. mihi p.* 893.

§. V.

QUinta culpa, *Rixari, aut conviciis plenis percutere.* Vitatum hoc crimen est in scholis; alterum ab altero pugnis salutari, siquidem hic impiorum epilogus frequens est, verberibus confirmare verba. Et inepticæ illæ voces audiantur: Nequissime proditor, tu causa es, quod cæsus sim, non geres hoc sceleris præmium a me spera. Ex Adamo vitiatam traduces sumus, aliorum accusationibus scipsos purgare, omnem culpam a se in alios verbis quam fortissimis amoliri.

Homini impatienti Mors semper in manu est, nec ei unquam deest, quod in litem & certamen trahat. Sæpe sunt levissima, propter quæ non leviter excandescimus, quasi ea quæ pectus irritant & impiam concitant. Minimis fortassisque rebus exacerbantur. Parum agilis est servus, mensa negligentius posita, aut ruga vestis destructa; mox ira & impatientia se prodit. Imo & vitrum aliquod, aut instrumentum, aut musica paries extiosæ fugata aut clavis ferri manibus elapsa, aut janua incubans clausa in caput non agit. Et quomodo contraria sunt atque maledicta, quorum aures nudi sibilis & fibulis offendit, & quomodo famam sinunque per-

peruntur, quibus ad istam mortem nihil obiter subtractum esse videatur? Aliorum male affectus nomine offenduntur, aliis ut spoliatum aliorum fidelitatis, aspectus, silentium, cujus interrogatio in furorem convertit, nunquam quam querela ingeneratur.

Nec continent se impatientia nostra quin tempestatem ac cœlum, quia tempestatis ac cœli dominum accusat. Jam immodicos imbres, jam frigoris molestiam, jam nimios æstus, jam hiemis pertinaciam queritur. Nam considerandus est ista legibus pereggi. Nimis certe non sufficimus, & exigui nobis videmur, propter quos cœlum aliter moveatur. Nihil natura in nostram injuriam fit, imo contra nihil non ad salutem. Sic frustra cum aere litigamus, si hiemantem negat, frustra terræ calamitatum, si segetes non ingerit, frustra brutis animantibus indignamur, si imperium nostrum detrectant, non minus frustra, & magis fatue alios accusamus, cum nobis male est. Quoties iactantur hæ voces: Ille scelus, ille ascelus ille, ille bipedum nequissimus hoc mihi malum miscuit, hoc mihi infortunium curavit, huic monstro cladem meam acceptam refero.

O ignari veritatis! quisque sibi calamitatis suæ auctor est, suæ quilibet faber fortunæ est: ipso & suum quisque vitium sibi imputet, non aliis. Hæc talibus Epictetus respondetur: Alium, inquit, accusare ob calamitatem suam, hominis est ineruditi: seipsum, ejus qui erudiri cœpit: Nec se, nec alium, eruditi. *a* Præclarissima virtus est, Accusatio sui ipsius, sed rarissima.

a *Epictet. Enchir.* c. 10.

§. VI.

SExta culpa, *Plagere, diu nimis, magna tractare, per fenestras prospicere.* Proprium puerorum est, talia notet, imagunculas & id genus crepundia nil nisi amare, & vero etiam lachrymis ea defendere. Grandis hoc magis in Patientiæ gymnasio, res fluxas & caducas tanto affectu deperire. Hinc illæ tot lacrymæ, hinc omnigeni dolores. Verissime dixit beatus Gregorius: Nunquam sine dolore amittitur, nisi quod sine amore possidetur. *a* Lubas

 facil.

facultates omnes, insuper decem liberos, imo & [illegible] amisisse dici potuit, adeo illum dolores & vlcera sibi exposuerunt, nihilominus [illegible] suo iam pene funeri superstites habuisset [illegible]: Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. b Subiecit: [illegible] filium, ait Gregorius, [illegible] quæ sine dilectione possidebat. c

De hoc eodem egregie dixit Augustinus: His [illegible] & nudus. His [illegible] erat sanctus Iob. Nihil in domo [illegible] plenus erat sanctus Iob. Nihil in domo remanserat, omnia vno ictu perierant. [illegible] opulentus paullo ante videbatur: [illegible] in stercore sedet, à capite vsque ad pedes vermibus scatens. Quid illa miseria miserius? Quid interiore felicitate felicius? Perdiderat omnia illa, quæ dederat DEVS, sed habebat ipsum, omnia qui dederat, Deum. O Virum pauperem, & integrum! O fœdum, & pulchrum! O vulneratum, & sanum! O in stercore sedentem, & in cælo regnantem! Spectamus, gaudemus: vt imitemur, laboremus. Adiuuat certantem, qui certamen indixit. d

Sed vnde huic viro æs triplex circa pectus, vnde illa patientia tanta? Sine dolore perdebat, quod sine amore possederat. Dolorem videt, quod sine amore possederat. Dolorem [illegible] sed facile ferendum, amore ad [illegible] sed moderato. Sic liberos, sic sua tractabat, sed moderato, sic liberos, sic coniugem, sic & diuitias habuit, tanquam non vtique semper habiturus: & tanquam non futurus ob hoc miserior, si habere desineret.

Rebus creatis vti ac frui, non nimio tamen earum amore capi; hoc opus, hic labor. Ideo vociferamur [illegible] Nobis [illegible] Mortale est omne mortalium bonorum. e Quicquid est, cui dominus inscribitur, apud te est, tuum non est: nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum & inuictum est. Tam necesse est perire quam perdere: & hoc ipsum si intelligimus, solatium est, æquo animo perdere, quod periturum est.

Quid ergo aduersus has amissiones auxilij inuenimus? Non nimiopere diligenda. Nobis [illegible] Animus Dei æmulator supra se [illegible] nihil infra se sibi abijciat: [illegible] se amiciat, [illegible] nobilem [illegible] impendat. Ah, vani [illegible] pulchra & sancta sectamur; [illegible] & [illegible] pupas amamus, & cum illa hæc nobis eripiuntur, grandi lachrymarum imbre [illegible] amus, ingenti scilicet dolore perdimus quod tanto amore possedimus. Minus amemus hæc terrena, cum possidemus; minus & dolebimus, cum perdemus. Quotidie hic amoris affectus subiugandus est, & vel Tarquinius in hortulo suo inambulans summa papauerum capita baculo decussit? si validiores hi affectibus [illegible] ad resistendum, & quam primum crescentes caput, supprimendi. Vt minus doleas, minus ama.

a Greg. l. 2. moral. c. 3. med.
b Iob 1. c. v. 21.
c Greg. l. 2. mor. c. 3. med.
d Aug. tom. 10. serm. 104. de Temp. mihi pag. 574.
e Psal. 51. v. 21.

§ VII.

SEptima culpa, *Simulare morbum.* Vsitatus scholasticorum dolus est, malle scilicet ægrotare quam serio laborare. Augustinus adolescentiæ suæ varie lusus, eosque deplorat: Tam illum puer, inquit, & tamen peccabam! habebam pila puer, & eo ludo impediebar, quo minus celeriter discerem litteras, [illegible] peccabam faciendo contra præcepta parentum & magistrorum. a Aulus Persius clamat [illegible] a magistro præscriptum, si quando, quod a magistro [illegible] oculos inungebat, & ægrotum se laborare fingebat. Aliquis fatetur ipse sic:

Sæpe oculos, memini, tangebam paruus oliuo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Discere —— b

Plurima fingunt pueri vt e scholis euadant. Cum ipsi eas negligant, excusationes [illegible] magistro obtrudant. [illegible] vt magister interrogaret patrem, cur ad eum [illegible] non venisset [illegible] Dominus [illegible] expectare [illegible] Mox [illegible] debui expectare [illegible] magister [illegible] Nil promptius pueris quam excusatio [illegible]: Æger fui, non potui, culpa prætereunt: Æger fui, non potui, mille talia commisi [illegible] infirmitati.

Iussus est quidem Ionas Propheta Niniuen [illegible] concionibus hortari ad pœnitentiam.

pœnitam. At Ionas velut mortuum simulare, imperata dissimulare, inter alia intendere. Niniuem declinare, fugam suam Oceano commendare, omnia alia nisi quam concionari. Discipulus puram obedientiam, & qui nimis facile sibi credidit, se non posse, quod potuisset, si voluisset. At mari saeuiente, ventis furentibus, missus est ex imo gurgite magister Cetus, qui Ionam doceret posse, quod posse se negabat. Mi Iona, quam longe aliud est *Non velle*, & aliud *Non posse*. Nolle saepissime in causa est, Non posse praetenditur. Profecto plurima hoc ipso non possumus, quia nos posse non credimus. Vitia nostra amamus ac defendimus, & malumus excusare illa, quam excutere.

Quoties igitur tum illud audias: Non possum, quid vrgeas, Non possum Iniurijs tacitus haec non respondere; inediam non fero meum stomachum; his laboribus ferendis impar sum; assueta relinquere non possum, rebus hactenus concessis carere non possum; quid frustra me vellicatis non possum.

Proscriptae prorsus sunt hae voces è gymnasio patientiae. Audite discipulum generose clamantem *Omnia possum*. Qua tandem id ratione? *In eo qui me confortat*. c Germani fratres, Zebedaei filij ad quaestionem Domini de amarissimo calice propinando, animose responderunt, *Possumus*. d A nobis contra, cum patientiae negotium agitur, plerumque illae pigrorum voces sunt: *Non possumus, Non possumus.*

Atque hoc est, quod patientiam vix vnquam è solido addiscamus. Nimium nobis ipsis, & in rem nostram creduli cum aliquid difficulter & aegre possumus, nos impotentes confitemur. *Non possumus* Tho tepsum tenta, & vires tuas strenue explora, age & conare, fac quod potes. Nil turpius in Patientiae gymnasio, quam ad omnem difficultatem occursu hoc vocum opponere: *Non possum*. *Omnia possum*, clamat diuinus Paulus. *Possumus*, respondent Apostoli. Vere amanti numquam excidunt hae voces: *Nolo*. *Non possum*. Si verus amor est, omnia potest, aut verus non est.

a *Aug. l. 4. Conf. c. 4. 10. & 13.*
b *Pers. sat. 3. v. 41.* c *Philipp. c. 4. v. 13.*
d *Matth. c. 20. v. 22.*

§. VIII.

Ocrata in scholis culpa, *Mentiri*, *aut veritatem adumbrare*? Capitalia sunt haec delicta in scholis, nec raro virgarum supplicio eluenda. Quod autem in Grammaticae aut Syntaxeos schola mendacium est, hoc in Patientiae gymnasio est impatientia. Nam vt mendacium negat quod affirmandum, aut affirmat quod negandum, atque quod nigrum est, ait esse album, sic & impatientia, e leui molestia grauem, e graui facit intolerabilem. Hoc autem origo est impatientiae, credere, se tantum pati, tolerare non toleranda, infontem & immeritum vexari. Ita mentitur iniquitas sibi. a

Quando itidem, quisquis assurgimus apud animum suum sic ratiocinamur: Quid ais, animo impatiens, idcirco Patientiae gymnasio nomen dedisti, vt cum quid pateris, insontem te proclames? Apage has voces: quaecumque pateris, ea tu tenuce. Intelleximus, iustitie merebaris pati, & grauiora. Ignem ac flammas quomodo patieris, si stricturas ignis & scintillas non fers? Amice, non facit tibi Deus iniuriam. Tolle quod tuum est, patere, quod tibi à Deo iniunctum est. Tunc ille insons, ille innocens, quem optimus Pater plus aequo vexat: O bone, quam tibi blandiris, ipse liberaliter esse sanus: & lupus cum sis, ouem te esse, stulta tibi credulitas persuadet. Hinc illae voces: Cur in me solum procella omnis defaeuit? quae mea tandem scelera quid ego feci, dicam, vt modo paterer me audi.

Dixit Antonius narrauit, b Petrum monachum, virum & martyrem, apud praesidem suum accusatum, quod nescio qui profane homines in eius cubiculo sint visi garrientes, & auditi. Eam ob causam Petrus in publico capitis atrocium iussus est sibi ipsius accusator esse, & poenam ab alijs pronunciandam, tradit dependere. Fecit; sed sane amaro animo. Non enim conscius sibi erat quidquam huius se deliquisse, nec ignarus solis hoc suspicionibus esse constitutum. Vbi ab alijs digressus in cubiculum redijt, ante imaginem Christi crucifixi madidis sese oculis sistit, atque vt animum querelis exoneraret: Domine, inquit, quid ego feci, quod tam lucre-

rè patiar quantumvis innocens? Tanto fa- [illegible] Christus [illegible] Ergo Petre, quid feci, quod tibi noce- rem? [illegible] Petrus, [illegible] pronuntiavit, si tam innocenti consisteret.

a Psal. 26. v. 12.
b S. Antonin. part. 3. tit. 13.

§. IX.

QUid iam ais, querule, quid toties ingeminas: Et ego quid feci? Dic obsecro: Et Christus quid fecit? Et Christi mater quid fecit? *gladium doloris passa*? Petrus & Paulus Apostoli quid fecerant? Tot centena millia martyrum quid fecerunt? Tot hominum sanctissimi calamitatibus gravissimis onerati quid fecerant? [illegible] Et ego quid feci? Quanto rectius diceres cum illo ad Dominum latrone crucifixo, sed resipiscente: nos quidem iustè, nam digna factis recipimus. a

Non aliter & nos sentiamus. Afflicti saevis poenis facessat non tantum quid patiamur, sed quid fecerimus. Si volumus aequi rerum [illegible] iudices esse, hoc primum nobis [illegible], [illegible] nostram esse sine culpa [illegible]. Hinc etenim maxima oritur indignatio: *Nihil peccavi, nihil feci.* Imo nihil sentimus: Indignamur aliqua admonitione aut correctione nos castigatos, cum illo ipso tempore peccemus, qui addicimus malefactis arrogantiam, excusationem, contumaciam. Nam, ut optimè dixit Fabius, culpam admissam excusare, altera culpa est. Admonenti bonus gaudet; pessimus quisque correptorem asperrimè patitur. Quis autem est ille, qui se profiteatur omnibus legibus innocentem? Saepe in causis qua innocentes fuimus, punimur, pro causis quas non [illegible].

Iosepho prorege Aegyptii fratres innocentes erant, cum in carcerem [illegible] quod scyphum argenteum furati essent. b Quid hoc dicendum? Si de scypho agitur, planè innocentes erant. Sed illi [illegible] longè graviora commiserant. Non enim poculum argenteum, sed ipsum germanum fratrem suum Iosephum parenti suo furati sunt. Atque hoc furtum annis iam viginti & amplius commissum, vel sero tandem fuerat puniendum. Idem aliis saepissime contingit.

Amemus igitur veritatem, & quicquid tandem patiamur, cum Iosephi fratribus dicamus: Merito haec patimur, quia peccavimus. c Veritatem amavit, qui dixit: Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei. d

Qui vero se insontes credunt, nec tam dira meritos, ii hoc solum efficiunt [illegible] rando, ut poenas suas gravent, & [illegible] geminatas: velut cum discipulus post virgarum supplicium murmurat, ad virgarum [illegible] repetitur. Rectè ergo nos esse fateamur, quicquid demum iniuriarum aut calamitatum sit tolerandum: Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei. Quisquis discipulum egit in Passione [illegible], quicquid cogitur pati, sic discat loqui: Ego quidem iustè, nam digna factis recipio. Hoc est profiteri, extrema quaeque se meruisse non negare.

a Luc. c. 23. v. 41.
b Gen. c. 44. v. 1. & seqq.
c Gen. c. 42. v. 21.
d Mich. c. 7. v. 9.

PARS

PARS ALTERA.

IMAGINIS SECVNDÆ EXPLICATIO.

Vidisti Lector, Patientiam sedentem, eã & sedentem. A Verbo veteri ducitur: Romani sedendo vincunt. Haud aliter Patientia, quæ quanto in se quietior, tanto & fortior est. In libro superiore, cum Fortitudine illam iunximus: Nam (ut Valerius) tanta similitudine iuncta est Patientia Fortitudini, ut cum ea, vel ex ea videatur nata. Quandoque etiam Orbis Patientiam premit, quod globus his incumbens, significat. Sed illa erigitur contra, nec palmam manu abjicit. Sic vinci, est vincere.

Ergo Iam Patientia docebat, & spectabatur à fine. Hic sedens ostendit quæ docuit, cumque ipsa spectat accessum ex alto Angelum, simulque monstrat, quantum ad consequendam virtutem faciat, plurimum pati.

Denique aliena genibus docebit, quæ arte calamitas omnis sit perferenda. Non enim quid, sed quemadmodum feramus, interest.

Hic etiam coronam spineam & sanguine stillantem observa. Ne plumis huic gemina consuescant. Subinde Patientia non sudorem tantum, sed & sanguinem propinat Christo.

Illud etiam in imaginibus his observandum. In prima quidem, corona regis simplex cernitur. In altera, pretiosior cum gemmis. In hac tertia cernis Cæsaream cum sceptro G. In quarta hoc proximum spectabis, Crescente Patientia, crescit & Patientiæ præmium.

CAPUT I.

Afflictio docet Fortitudinem & Fidelitatem.

Diximus, quæ pœnarum genera Gymnasium Patientiæ suscipit. Nempe hoc declaratum est, quæ supplicia Deus sumat de hominibus, sumere dum in Orbe hoc degunt. Sic omnes afflictionum species percensuimus.

Nunc porro disserendum, Quid è pœnis his, veluti libris, discendum, quod emolumentum ex afflictionibus capiendum, quæ virtutes inter adversa potissimum discendæ. Nam centum alibi melius legimus; secunda metamus adscripsi.

E virtutum choro primæ occurrunt in adversis exercendæ FORTITUDO, & FIDELITAS. Quæ vero ratione geminæ virtutes illæ longe melius in rebus incommodis & asperis quam in lætis ac prosperis conspiciantur, nunc explicabimus.

§. I.

LOngè aliter liberos educare solet severus pater, & aliter longè blandiens mater. Paterna voces sunt: *Ad scholas, puer, ad scholas.* Ubi è scholis domum redierit, interrogat ergo pater, & Recole, inquit, auditi memoriam exerce; scriptum monstra, paullo post specimen mihi dabis eorum quæ didicisti. Ubi verò puer ad examen patris venerit, itaque interrogatus hæserit, incipit respondere, Grammaticas leges non callere, infirmum ingenio prodere: hic pater aut eum colaphis obiurgare, aut virgis castigare, aut acriùs increpans verbis, ac lusûs tempore, inimicum velut in carcerem amandare, & acerbis vocibus instare: *Studia, puer, studia: stude tuis rebus, & omitte nugas.* Cumque hic ipse puer, annis [illegible] nihil & litteris adoleverit, à matre abstractus in exteras terras à patre mittitur. Hæc tamen omnia bono patri fiunt.

At verò mater nunquam non blanda & mollis, cum filioli madidos videt ocellos: Mi vir, ait, cur mollos liberos fieri malumus, & frontem contrahere, quam expungere? teneri sunt, cur in eos verberibus sæviendum? non raro deteriores fiunt à plagis. Hæ matris voces sunt. Neque tamen his blandimentis masculam virtutem exuerat, sed interim puellulis etiam muneribus, ac mellitis, bellariis & crustulis filiorum iam dolens conturbit, modo enim panem deliciarum, modo saccharo farctum, modo placentas & poma sæpius ingerens dum mulcet & blanditur, perdit. Quis ergo prudens non malit à patre ad bonam frugem austerius educari, quàm à matre blanditiis in perniciem duci? Ita omnino DEVS, pater ille magnificus, virtutum non levis exactor, sicut severi patres, durius suos educat.

Romanus Sapiens, perquam eleganter hæc persecutus: Non vides, inquit, quanto aliter patres, aliter matres indulgeant? illi excitari iubent liberos, ad studia obeunda maturè; feriatis quoque diebus non patiuntur esse otiosos, & sudorem illis, & interdum lacrymas excutiunt: at matres fovere in sinu, continere in umbra volunt, nunquam flere, nunquam tristari, nunquam laborare. Patrium habet Deus adversus viros bonos animum, & illos fortiter amat, & Operibus, inquit, doloribus ac damnis exagitentur, ut verum colligant robur. Non sentit [illegible] illius sententiam. Miraris tu, si Deus ille bonorum amantissimus, qui illos quam optimos esse atque excellentissimos vult, fortunam illis, cum qua exerceantur, assignat? Mavult illos esse malè, quàm molliter. Et nobis etiam interdum voluptati est, si adolescens constantis animi irruentem feram venabulo excepit, si leonis incursum interritus pertulit, tantoque spectaculum est gratius, quanto id honestior fecit. Ecce spectaculum dignum ad quod respiciat intentus operi suo DEVS, ecce par Deo dignum, vir fortis cum calamitate, a compositus. b

Nec ego, mi Seneca, video, quid habeat Deus in Orbe pulchrius, quam ut spectet Tobiam aliquem aut Iobum inter tot liberorum funera, inter tantas facultatum omnium ruinas, nihilominus erectum & stantem.

Christus è nube compellans Saulem: Surge, inquit, & sta super pedes tuos. c Perinde ac si diceret: Ideò te deieci ut fortius surgeres.

a *Mala fortuna.*
b *Senec. de Provid. c. 2.*
c *Actor. c. 26. v. 16.*

§. II.

ITaque cum videris homines probos ac acceptos Deo laborare, sudare, per arduum ascendere, malos autem lascivire & voluptatibus fluere: cogita filios disciplina modesti contineri, & ad modestiam educari, mancipiorum autem ac vernularum licentiam ali & audaciam. Hic Dei mos est; sanctissimos quosque homines in deliciis non habet: experitur, indurat, sibi illos præparat. Quemadmodum tot amnes, tot flumina, tantum imbrium ac nivium, tanta vis fontium non mutant saporem maris, ita adversarum impetus rerum viri fortis animum non vertit. Manet ille in statu, & quidquid evenit, in suum colorem trahit: ipse bonus, in bonum vertit, bene ferendo, bene interpretando. Uti vinum rubellum paucas aliquot guttulas secum commixtas suo colore tingit: ita bonus quidquid accidit, bene consulit, in bonum vertit, afflictionem omnem sibi reddit utilem.

dit utilem

dit utilem tolerando, Etenim omnibus exercitationibus patentior; nec hoc dico, non ferens illa, sed vincens, & aliquem quoque placidissimque contra incommoda animositas. Omnia adversa, aut tanquam exercitia, aut tanquam medicamenta habes; illa, si sanus sis animus, ad robur retinendum vel augendum sunt; illa, si languidus, & delicijs aut voluptatibus mersus, ad recuperandum. Planè ut in corporum cura solet, cum vulneramur & urimur, ut ra- [illegible] ac vires reparentur.

Arboris genus est, cui Larix nomen. hæc arbor mire altissimas excrescit; folia illi non decidunt: vis vitæ incorrupta, nunquam consumitur: nec enim ardet, nec carbonem facit: nec ulla ignis vi consumitur, non minus quam lapides. Inventum est hoc lignum picturam tabellis immortale nullisque rimis fissile, & quod ne carium sentit, nec vetustatem. a

Cælius Rhodiginus visam à se turrim asserit à Larice structam, quam Julius Cæsar subjectis flammis nequiverit dejicere. b Huic tali arbori homo insigniter patiens rectissimè confertur: Ardet ille nonnunquam medijs calamitatum flammis, sed nullum in eo vel scintillam comburitur, nec enim exhibere odit, quod impatientiam olent. Talis omnino Iobus, qui velut lignum flammarum patiens. *In omnibus his non peccavit labijs suis.* c

En rubum flammis undequaque cinctum, & tamen illæsum! En turrim è Larice structam quam etiam Acheruntica vis non dejecit. Hoc omnium in Patientiæ gymnasio discitur; æquo animo ea ferre, quæ non sunt mala, nisi malè sustineas.

Isaaci conjux Rebecca cum geminos infantes in utero collidi persentisceret, perrexit ut consuleret Dominum. d Responsum est: Duæ gentes sunt in utero tuo, &c. & maior serviet minori. Hic Augustinus seriam quæstionem injicit; qua ratione id factum fuerit percunctatur. Minorem enim nunquam majori servisse sed inferre [illegible] compertum est. Siquidem Esau apud animum suum sic statuerat: Venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. e Quis ergo servijt, cum occidere volenti? Ad quæ optimè Augustinus: Servivit, major minori, non abstergendo, sed persequendo, eo modo, quo malus servit bonis. f Quemadmodum lima ferro, & malleus auro, & mola tritico, & furnus [illegible] pani proficiunt.

Isaaci filius Iacob in eam virtutem nunquam evasisset, nisi à fratre sic exagitatus fuisset. In domo paterna lautè habebatur, matri charissimus domus pro libitu agebat. At cum illi mortem minaretur frater, in Mesopotamiam ad Labanum avunculum profugere coactus egit vitam viginti annos. Sensit hic Iacob se domicilio non esse, nam durissimè habitus, famem sitimque ferre, æstum geluque tolerare, insomnium vincere, sub pro loco pernoctare didicit: hic ferreus propè corporis animique, hic laborum ac patientiæ tolerantissimus evasit. Horum omnium causa, germani improbitas & insidiæ fuit. Quid hoc autem Iacobo profuit? Multum supra omnem modum. Nam mortem intentatam effugit, otium à Matris blandimenta omnia excussa, laboribus & incommodis assuevit, robur sibi ac divitias comparavit, Liam & Rachelem coniuges acquisivit, è quibus duodecim patriarchæ nati, sed & ipse Christus originem traxit. Ita, ut maior servierit minori, sed non abstergendo sed persequendo. Hæc vera discenda fortitudinis ratio; ita fortes efficimur. Nota vox fortissimi: Cum infirmor, tunc potens sum. g

a *Plin. l.16. Nat. hist. c.10. & alibi.*
b *Cælius Rhodigin. l.20. antiquar. lect. c.10.*
c *Iob c.2. v.10.*
d *Gen. c.25. v.22. & seq.*
e *Gen. c.27. v.41.*
f *Aug. serm. 10. [illegible] serm. 78.*
g *2. Cor. c.12. v.10.*

§ III.

Vtique, quo vendas, non quid passura sis, cogitas; quoniam & quod passura est, gloriæ para est. Sed Deus considit, quos esse quam modestissimos cupit, quoties illis materiam præbet aliquid animosè fortiterque faciendi; ad quam rem opus est aliqua difficultate. Vnde possum scire, quantum adversus paupertatem tibi animi sit, si divitijs diffluas? Vnde possum scire, quantum adver-

[illegible]

versus ignominiosum & infamium conflictu [illegible] si te probra [illegible], si inter plausus invicta? si te [illegible] laboris constitues? Vnde te obedientem [illegible] laboris commendem? Vnde te obedientem conscio, si tibi nulla nisi mollissima mandata [illegible]? Vnde te submissum ac humilem probasti? si nullis iniuriis ac calumniis impetitus? Vnde te verè patientem laudo, si nullis [illegible]? Vnde te verè patientem laudo, si nullis calamitatibus [illegible]? Calamitas virtutis occasio est.

Illos autem quis dixerit miseros, qui nimia felicitate [illegible], quos velut in malacia [illegible] tranquillitas iners & malacia detinet. Quicquid illis inciderit, novum & molestum veniet. Magis urgent sæva inexpertos. Vel ad [illegible] grave est tenera cervici iugum. Ad suspicionem vulneris tiro pallescit: audacter veteranus cruorem suum spectat, qui scit se sæpe post sanguinem vicisse.

Contrà Germanos, inquit Seneca, & quidquid circa Istrum vagarum gentium occurrit. Perpetua illos hiems, & triste cœlum premit, maligne solum sterile sustentat, imbrem culmo aut fronde defendunt, in alimentum feras captant. Miseri tibi videntur. Nihil miserum est, quod in naturam consuetudo perduxit. Quid miraris bonos viros, ut confirmentur, concuti? Non est solida arbor, nisi in quam frequens ventus incursat. Ipsa enim vexatione constringitur & radices certius figit. Fragiles sunt quæ in aprica valle creverunt. Sic virtus nec illam gelu compressa [illegible], sic ignis flatu premitur, ut latius germinet. Quid efficit argento & auro malleus? Quid aliud ut, tantum non cadunt: [illegible] talem [illegible] formam, nisi malleum ceciderit? Apage argentum & aurum [illegible], quod impatiens est malleorum: ita quisque de [illegible] impatiens est malleorum; ita quisque de ipso timeat.

Nunquam nobis ipsis virtute præditi [illegible], & Patientes dici volumus, sed oportet ut, quod non metuerunt nobis ingerentur, quod non meminerunt nobis ingerentur. Sisi argentum sit, ut ait Pythagoras dixit: Sisi argentum sit, ut in ipsa [illegible] fiat, cum tamen [illegible] causas. Ita plerisque sunt dicitam impatientes caussas. Ita plerisque sunt [illegible], si quando sit argentum, aut frangitur, ut in [illegible] in [illegible] dies [illegible] in [illegible] Deo [illegible] ad [illegible] cœlo accedat, Deo [illegible] ad hæc, mittis [illegible] (ignoscat mihi [illegible] ge-[illegible], [illegible] Cur obsecro? Quia [illegible] nec [illegible] patiens es, & ideo reiicimus malleorum impatiens es, & ideo reiicimus

pendet, in eo quo [illegible] es. Nam ubi [illegible] vel [illegible] [illegible], ubi verbulum aspergit te perstringentis, mox in turpem impatientiam erumpis. O argentum, ô aurum, sed impatiens, sed fallax, sed adulterinum, quia mallei reiicitur: neque otio demum, rutum, & in carnificis collocandum.

Gulielmus Peraldus Lugdunensis Præsul festive disserit, qua ratione, quis diabolo dentes excutiat. Dentes diaboli sunt calumniatores, [illegible], ad quod Hebræos, [illegible] populum meum, inquit, & facies pauperum commolitis? dicit Dominus Deus exercituum. Hi dentibus commedere solo [illegible] homines probos. Sed quomodo hi dentes effringendi? PATIENTIA. Non raro Christiani certando [illegible] patientia illustres, aliquot millia idololatrarum ad Christi sacra perduxit.

Romanus Præses Pontius Pilatus admirabilem Christi patientiam miratus, hominem, illum supra hominem sapere, & alti sanguinis esse [illegible] suspicatus est. Quotidianum hoc est, ut genus verbosissimus, sedulo [illegible] criminati doctus, [illegible] patientiam observans, [illegible], & ipse ad modestiam se componere, nullis aliquo commodo [illegible]. Sed Christianum hoc consilium [illegible]. Sed patientia hæc, non discitur in choro, sed patientiæ gymnasio, Afflictio Tormidinis magistra est.

a Seneca l. de Provid. c. 4. ubi de prisis Germanis loquitur.

b Greg. epist. 27.

c Esa. 3. v. 15.

§. IV

NOn solum Paupertatem gymnasium Patientiæ docet, sed & Fidelitatem, in sacra pagina laudatissimam virtutem. Nota sententia Domini verba: Euge serve bone & fidelis. Discipuli Christi, errores complexi, eos commisserunt, sæpius etiam reprehensi sunt. Nonnihil [illegible] Christus in ultima cœna nobiscum [illegible] Vale omnibus dicere, copiosè [illegible] collaudavit: Vos estis, inquit, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum. Perinde si diceret: Extoti-

extremibus vestris, ô mei Apostoli vestiam do, propterea sunt abolita. Hoc ponens, ergo, ut vestram in me fidelitatem amplissimè remunerer. Vobis panè non Paupertas ac Humilitas vita non fundatur; agnosco fidelissimos non diutius servos, sed amicos. Itaque dispono vobis regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam, in regno meo. a His utique Apostolis pectus gaudio subsilit; & quis eorum aliud cogitavit, quam hoc ipsum. Vivamus jam supra sidera in hoc regno. Vivamus [illegible] & bibamus in hac mensa? Sed nos Christus avocavit [illegible] & [illegible] gaudia non intempestive præcipitanda submonet: Ecce, inquit, Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. b Restant, ô mei, [illegible] de vobis sumenda experimenta: vos velut campanæ [illegible], similiter sparsuri per Orbem; sed prius experiendæ sunt hæ campanæ: hac ipsa nocte fiet [illegible]. Nam sicut [illegible] faber cum [illegible] imposuit, non aliud [illegible] in [illegible] educit sed malleo prius explorat, quæ vocem sui [illegible] operis quis [illegible], & ut nihil [illegible] lateat, ita de omnibus, qui inter [illegible] volunt, experimentum capiendum est [illegible], num eorum [illegible] sit solida, an [illegible] fractis [illegible] fidelis sint. Nemini ad hanc [illegible] hoc fidelitatis [illegible] experiamur.

Optime dixit Ambrosius: Quid quisque possit, nisi tentando non discitur. c Nemo scire quam patiens sit, nec tu quidem ipse, nisi [illegible] te sanguine adversariis Languet [illegible] [illegible] Virtus. Tunc apparet quis tibi sis [illegible], quantum valeas polleasque, cum quid possis, patientia ostendit. Atque verissimè dixit beatus Gregorius: Nemo quantum profecerit nisi inter adversa cognoscit. Thuris [illegible] in prunis sentitur: Aromata tunc maximè se produnt, cum in mortario [illegible] vigorem suum [illegible] fragrant, cum [illegible]. Magdalenæ balsamum [illegible] potentiaque, cum in Christi [illegible] effusum est: sic in tempestate nauta, in acie miles, in arena [illegible] dignoscitur. Huc alludens Hieronymus: Christianæ militiæ est, inquit, [illegible] feliciter [illegible], [illegible] adolescens, & [illegible]

vis calcare. Frequentibus procellis Christiana vita quatitur, [illegible], & professio [illegible] lavatur ac crescit. d Sed vera Fidelitas non in ore [illegible], sed in manu [illegible] [illegible]; nam aliud est fidelitatem promittere, aliud fidelem esse.

Christus, ut suos alliceret ad incrementum fidei perendum: Si habueritis fidem, inquit, sicut granum sinapis. e Quantam obsecro hæc tanta fides est tantillis granuli sinapis! [illegible] pusillum ac vile semen est sinapi, vix quo visum ab oculis fere [illegible]: sed pistillo [illegible], aut [illegible], hic acrimoniam, hic odorem exerit, quis tantum igneum sub orbiculo tam modico latere crederet! Hanc autem in se fidelitatem à nobis Christus exigit, ut [illegible] amoris igneum, [illegible] odorem [illegible] exprimamus, cum pistillis calamitatum tundimur: Bonum, inquit Gregorius, quod in tranquillitate seminatur, in tribulatione manifestatur. f

a Luc. c. 22. v. 28. & seqq.
b Ibid. v. 31.
c Serm. l. de Provid. c. 4.
d Hier. tom. 9. ep. 6. ad amicum ægrot.
e Matth. c. 17. v. 19. & Luc. c. 17. v. 6
f Greg. l. 1. mor. c. 4.

§. V.

HEbræum militiæ ducem se laudat sacra pagina: Cæteri reges egregie sunt pariter, ut pugnarent contra Iobas. a Hic generosissimus heros tantam Deo fidelitatem illustrissimis exemplis repræsentare, & provocans hostes: Adeste percussores Dei, [illegible] nihi, nec mihi [illegible] grave, cum in vos pugnandum, & quamvis [illegible] tanto se major patiatur [illegible], non tamen formidamus: Ad illa [illegible], nil trepidamus: à nobis DEUS est, totus nobis militat æther. Sic omnino & Christiana generositas, hostem provocans: Adeste afflictiones, & innumerabilium calamitatum agmina, fames, sitis, egestas, morbi, lacunæ, injuriæ, calumniæ & omnis generis ærumnæ, nec numerum, nec vim hostilem expavescimus! Si consistant adversum nos castra, non timebit cor nostrum, fidem Deo datam non frangemus, omnia potius pati, & vitam vel centies prodigere parati sumus,

quam infirmitatem, quæ Deus nos obstrinxit, negligere.

Quisquis in Deum pius ac fidelis est, sic animo statuat: Etsi Acheron [illegible], etsi cælum in me ruat, etsi omnia in me [illegible] calamitas desæviat, ego tamen, dicet Deo, in fide stabo; [illegible], vapulari, cædi, necari pro Deo paratus. Nam, Si commorimur, & convivemus: Si sustinebimus, & conregnabimus: si negaverimus, & ille negabit nos. b

Et quod probè sciatis, ô Christiani, non satis est nomen dedisse Christo, non satis est rei divinæ interfuisse, [illegible] & precibus vacare, [illegible] cogitare non satis est, necesse [illegible] est, ut Deus nos semper [illegible], & [illegible], ut Abrahamum, Iosephum, Iobum fideles verè atque [illegible]. Nam, quod [illegible] historia testatur: Ioseph in tempore angustiæ suæ custodivit mandatum. c

Nos licet argentei simus & aurei, si tamen impatientes simus, & malleum non ferimus, [illegible] potius sumus? Et quemadmodum [illegible] humano corpore cum vel anima [illegible], vel subitus [illegible] hominem opprimit, [illegible] sanguis [illegible] ad cor confluit, [illegible] sic in afflictionibus & angustiis quibuscunque, [illegible] virtus ad [illegible] protinus se recipiat, [illegible] Deus experimentum tui facturus, dicit: ubi Fides tua, ubi tuus est Amor? Ubi Obedientia, ubi Spes, ubi Patientia? Ubi Fortitudo & fiducia? hoccine tuum Patiendi desiderium? hoccine tuum erat perseverandi propositum? Memento sacramenti [illegible], quod velut miles dixisti, [illegible] quam Deo dedisti & fidelé te [illegible] usque in finem. Fidelissimum habes promissorem, non [illegible], non differet coronam, [illegible] modo non [illegible] pugnam, non desperes victoriam.

a [illegible] v. 1 & 2.
b 2. Timot. 2. v. 11. & 12.
c 1. Machab. 2. v. 53.

CAPUT II.

Afflictio docet Commiserationem & Abstinentiam.

CUm [illegible] regi, amicus primæ admissionis esset mortuus, rex [illegible] misit ad Democritum, ut si quid in eo artis esset, saltem suum amicum in vitam restitueret, aut si quod aliud remedium foret amici vitæ reparandæ, id [illegible]. Democritus [illegible] & difficilem postulari respondebat, si tamen rex [illegible] à se postulandis [illegible]. [illegible] omnia liberaliter. Ergo, inquit Democritus, defuncti tumulo hæc [illegible] inscribito [illegible]. Triginta nomina eorum, qui ad [illegible] ætatis annum nil dolorum sunt passi, sepulchro inscripserat. Quæsita sunt sedulo hæc tricenta nomina, sed ne unum quidem inveniri potuerunt [illegible], nec ullo ævo, ut credibile est, invenientur.

Ecquis ille, obsecro, mortalium est, qui non dicam viginti annis, sed vel diebus viginti, nihil senserit adversi? Omnis vita nostra ærumnarum & calamitatum plenissima est, suam cuique portionem providentissimus Deus ab æterno assignavit æquissima lance. [illegible] nobis non propinavit, sed hoc tibi, illa, illi [illegible], istis calices [illegible], ut Deo visum, idque ob hanc etiam caussam, ut alter alterius miserationem & [illegible], atque [illegible] Temperantiam disceret.

Quâ igitur ratione afflictio tam Commiserationem quam Abstinentiam doceat, nunc dispiciemus.

§. I.

MIseris solatium ingens est, [illegible] socios habere; [illegible], eadem nos graviora pati alios, [illegible] à cruciantibus [illegible] esse. Hoc argumento Christus suos [illegible]: Beati eritis, inquit, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, &c. Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. a [illegible] argumentum [illegible] illustrat [illegible] persecuti sunt, & vos persequentur. b Eadem ratione Paulus Macedonas solatur: Vos

Vos inquit, imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quae in Iudaea sunt, quia eadem passi estis a contribulibus vestris. c Sic Hebraeis velut digito monstrat optimos quosque ludibria, verbera, carceres & vincula expertos; circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti; in solitudinibus & montibus, in cavernis & solitudinibus errantes, alios mactatos, lapidatos, sectos, obtruncatos commemorat. d

Ex quo magis aliorum exemplis ac generosa patientia hominum, monet beatus Iacobus, Ne cogitemus illos tanta passos, homines ferreos aut adamantinos fuisse: Elias, homo erat similis nobis, passibilis. e Dolores acerbissimos tam illi quam nos aeque senserunt ut nos, sed quia in schola Patientiae plus didicerunt, patientiores quam nos fuerunt.

Neque tantum ab exemplis afflictorum, sed & a verbis, solatium afflictis accedit; Nempe iam adversis deditum alterum adversis indolere, dolentem mulcere, & facile fidem habere iis, quibus non dissimilia sunt perpessa.

Atque haec causarum non postrema est, cur in Patientiae gymnasium varie versandi compingamur, ut scilicet alter alterius dolorem discat dolere. Profecto qui paupertatem expertus est, non difficile miseretur egeni & egestati; qui saepius infirma & aegra fuit valetudine, misericordia aegrotorum cito capitur, qui ipsi a [illegible], quid contemni, premi, & abjici sit, animum [illegible] in contemptos, pressos & abjectos; qui fortunae omnibus expositus est, facillime commiserescit illorum, quos eadem sors saevientibus procellis, obruerit vario exagitati; cum Tyria regina sapienter, quae dixit: *Non ignara mali, miseris succurrere disco*. g Sapienter Aeschylus poeta: Infelicem agentibus ait, quemvis condolere, & vix [illegible] est; morsus nunquam doloris nullus ad hepar penetrat. h Huic recte Sophoclis dictum insignitur: Qui ipsi miserias experti, hi soli ex alienis afflictionibus dolorem capiunt.

a *Matth.* c. 5. v. 11. & 12.
b *Ioannis* 15. v. 20.
c 1. *Thess.* c. 2. v. 14.
d *Hebr.* c. 11. v. 33. & *seqq.*
e *Iac.* c. 5. v. 17.
f *Non idem [illegible] tantum aut [illegible].*
g *Virg.* 1. *Aeneid.*
h *Aeschylus in Agamem.*

§. II.

Hinc optime è schola didicimus: Quisquis tam [illegible], alget, esurit, & [illegible] est, in eius [illegible] tanquam expertus, neque litteras, neque [illegible], & [illegible] quidem alienis, quo [illegible] [illegible], tam ex [illegible] & in miseros misericors est. Atque hinc [illegible] monuit, ne alienigenam & peregrinum laederent, quod & ipsi tales fuissent: Advenam non contristabis neque affliges eum; advenae enim & ipsi fuistis in terra Aegypti. a Vestra vobis experientia dictet, quam miseranda sors sit, extraneum, servum captivum, laboribus oppressum, verberibus oppletum esse.

Beatus Leo Apostolorum principem Petrum ideo tam graviter labi permissum autumat, ut sciremus [illegible] esse indulgentior lapsis. Atque ita in principe Ecclesiae, conderetur remedium poenitentiae. [illegible] servo [illegible] patrifamilias; quod paulo ante ex aere alieno liberasset maximo, & animum debuisset, nihilominus nec minima conservi debitoris misericordia tangeretur: Nonne oportuit & te misereri conservi tui? b

Hinc & Paulus solatium maximum instillans: Non habemus, inquit, Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur. c Unde debuit per omnia assimilari fratribus, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum. d

Unde Virgo Beatissima, Domini Mater, tam misericors semper, & optimorum misericordiae mater? Non ignara mali miseris succurrere didicit, omnigenis vitae miseriis exercita. Unde Hierosolymitanus Epulo in Lazarum tam barbarus, & crudelis fuit? pauperem [illegible] ignorans epulabatur quotidie splendide.

Hanc ob causam Deus in suos immit-

 ut affli-

tis afflictionis, et aliorum [illegible]
[illegible], & opum plenitudine adiuta. Non [illegible]
[illegible] ipsi culpam
[illegible] illi fidere non habui; [illegible]
[illegible] illius vicem non dolui; misello [illegible] &
afflicto misericordiam non tribui; illum [illegible]
[illegible] lacrymarum [illegible]; nunc igi-
tur mihi sunt & mensa & purpura, &
[illegible] lacrymæque propinantur [illegible]
[illegible], ita filium [illegible] aliorum misera-
tione permouerit.

Historiam vero Moabitarum [illegible]
[illegible]: Fertilis fuit Moab ab
adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis,
nec est transfusus de vase in vas. Confert
[illegible] Moabitas vino, quod [illegible] fæcibus [illegible]
[illegible]
& ingratum. Hispani solent dicere: Hoc vi-
num [illegible] à matre sua est, nec
[illegible]
Sic Moabitæ [illegible] opulenti,
[illegible] famem & penuriam [illegible]
Fertilis Moab ab adolescentia sua, & requie-
uit in fæcibus suis. Nam Moabitæ Sodomi-
[illegible] rerum abundantia [illegible], dum
[illegible] patrarant [illegible]
[illegible] nec est transfusus Moab de
vase [illegible] in vas Temperantiæ, Casti-
[illegible], ac Misericordiæ. Verbo dicam: in
gymnasio Patientiæ [illegible] nullam dede-
[illegible] sciunt esse, habere, locari. In
[illegible]
[illegible], & optimo unguento
[illegible] delicati [illegible] super contritione
Ioseph [illegible], &
semper agunt [illegible] impatientiæ. [illegible]
[illegible] gymnasio Patientiæ [illegible] literas
accepisse, & ipsi discipulo [illegible] & aliis multis id
prodesse [illegible] & commiseratio hic dis-
citur.

a [illegible] c. 12. v. 21.
b Matth. c. 18. v. 33.
c Hier. c. 4. v. 17. & 18.
d Hebr. c. 13. v. 3.
e Amos c. 6. v. 6.

§ III.

NOn solum Abstinentiam & Temperan-
tiam in patientiæ gymnasio discimus,
plurima sunt quibus nos carere non posse
persuademus, dum ea [illegible]
[illegible] carceres, nisi ipsi [illegible]
tamur. Est mercator opulentus & magnificus,
qui [illegible]
ad [illegible] & [illegible] domi [illegible], nunc
[illegible] experitur quam facile sit incom-
[illegible] Est viator, cui [illegible]
ad hospitium [illegible]: ita in campis sub
arbore pernoctare cogitur, & quia [illegible]
[illegible] locum habet, [illegible]
[illegible] cogitur. Nesciebant me [illegible]
[illegible] Est opifex, qui [illegible]
& [illegible] sed quia laborem [illegible]
& ad rem [illegible]
[illegible] tandem in [illegible]
[illegible]
[illegible] Ac ille
[illegible] Nesciebam, [illegible]
possessum parcè viuere. Est [illegible]
qui sua omnia in [illegible]; & [illegible]
[illegible] Deo gratias, inquit,
qui me [illegible]
[illegible]
carere.

Ita Deus cum pluribus agit, ad mediocri-
tatem eos & ad temperantiam [illegible]
[illegible] saluberrima. Multi cum [illegible]
[illegible], ut dicunt. [illegible]
[illegible]
[illegible] Ille vero: [illegible]
[illegible]
[illegible], & parce [illegible]
[illegible] Hic vero: Sine [illegible]
nullo. Alius: Sine potu & vino [illegible]
[illegible] Cum vero [illegible] calamitas
cibum, [illegible]
[illegible], tum profecto [illegible]
[illegible], quam facile à nobis [illegible]
[illegible]
[illegible] & [illegible]

Magistra temperantiæ calamitas est. Re-
bus in arctis sobrietatem & parsimoniam di-
scimus, sæpe sua [illegible] est parsimonia in
fundo.

Quam multi magnatum, quos ipsi nosti-
mus, didicerunt in carcere [illegible]
[illegible]
[illegible]

Audite [illegible] & [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

elisi ultra & operienti, cumque jam [illegible], delatus in [illegible] & [illegible], atque instar feræ in carcerem conclusus, neque tandem in [illegible] sui castrorum depositus est.

Hic in altum [illegible] per carbonem dejectus Pecchius. Et ceteris quidem domesticis quid rerum agerentur ignaris, [illegible] fame cruciatus est [illegible] domino, ea lege captivum alere, ut singulos [illegible], nil præter frustillum [illegible] & pauxillum aquæ deferret, quo non tam diutius viveret, quam perditus morti [illegible]. Interim Pecchius [illegible] quatiebatur, [illegible] repente ipsi [illegible], quo usus est singulari [illegible]. Quocirca [illegible] suspicione facta [illegible] indagatum. Reperti [illegible], quibus [illegible] lucebatur. Missi [illegible]. Pecchium [illegible] conscientia. Scelesta [illegible], alteri gladii, alteri laquei supplicio addicuntur. [illegible] facti sunt. Judicia tua, ô Deus, abyssus multa!

Interea captivus [illegible] in [illegible] carcere, neque seu vivendi [illegible], seu potius moriendi rationem novemdecim annos exegit. Vestem nec deposuit, nec mutavit unquam; præter [illegible] & [illegible] in [illegible] Cererem nil penitus gustavit. Nihilominus (ut ipsius Pecchii narrantis verba sunt) Dei, ejusque divæ Matris clementiæ memor, ingentem [illegible] constabat, [illegible] erat. [illegible] Interim [illegible] captivo [illegible] velut [illegible] fuerunt, [illegible] inter se partiti. Annis igitur novemdecim totis in tam dira ergastulo exactis, arcis dominus, [illegible] capitalis hostis obiit. Successit hæres, ut castrum in ampliorem formam [illegible], hinc illinc murorum [illegible]. Ventum est ad hoc ipsum subterraneum carcere, quod nulla janua sed foramine duntaxat [illegible] angustum aperiebat. Dejecto hic [illegible] ædificii [illegible] homo instar [illegible] apparuit, veste lacera, barba ad poplites promissa, capillis in humeros longe excurrentibus. Obstupuerunt operæ ad hoc spectaculi [illegible]. Mox rumor in vulgus [illegible]. [illegible] velut ad [illegible] aliquem [illegible], aut simile [illegible]. Primi qui [illegible], [illegible] hominem [illegible], [illegible], an [illegible] vitæ [illegible] mutationes [illegible]. Sic aliquot dies [illegible] paulatim ad [illegible] educitur. Hic plurimæ [illegible] quæ, quo domo, quo genere, [illegible], quamdiu illic latuisset &c. Ad quæ ille [illegible] narrationis omnibus fecit. Hinc ei non tantum libertas data, sed & bona [illegible] diu [illegible], jussu Principis [illegible] illi ad rem omnino, & [illegible]. Podagra laborabat Pecchius cum in carcerem [illegible] conjicitur. At tam [illegible] singularem hoc impetravit, ut non solum in carcere, sed & in omnem reliquam vitam, ab omni posthac podagra immunis degeret.

Quæ hæc posteris memoriæ tradidit: Cum hoc ipsa [illegible], inquit, collocuti fuimus, & hæc ex eo [illegible] Mediolani, Anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, mense Novembri. a

En vi Deus ad [illegible] & [illegible], ut calamitosa inopia non solum Abstinentiam & frugalitatem doceat, sed & [illegible] aliquo [illegible].

At nos plerumque male indolis sumus, quod quædam ultro discenda, nisi coacti non discimus. Tandem magistra in schola Patientiæ [illegible]. Disce igitur vel [illegible], quod [illegible], Galenus [illegible] aliquibus [illegible] & ægrotationes [illegible] b [illegible] & neque [illegible] Pancratia [illegible] obest.

a [illegible] Marcellus [illegible] in [illegible] 4 [illegible] p. 119.

b Galen. l. 4 de medicam. facultat.

§. IV.

VErissima vates [illegible] in hunc modum: Optimus [illegible] quam [illegible] Jamque [illegible] & [illegible]

[illegible]

§. V.

[illegible]

Regum fasti asserunt. Secutus est cum cibus regius e Persi ratione rex Nabuchodonosor, quamvis Hebraeis pueris constituit annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse. d Et quoniam sunt regiae Christi dapes, quod vinum illius dominicum? Patientia rerum omnium. Nostri, inquit, cibus paupertate. Meus cibus est, inquit Servator, ut faciam Voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. e Quodnam hoc opus? Assidue crucifigi. Nam Christus Dominus momento primo quo Virginis uterum habitare coepit, se crucifigendum cognovit: hinc semper dum vixit, crucifixus fuit ob assiduam mortis memoriam. f Hinc & Zebedaeis fratribus talia explorantibus: Potestis, inquit, bibere calicem, quem ego bibiturus sum? g Calicem quem dedit mihi Pater; calicem illum longe amarissimum! Qui tergere se posse, in Patientiae gymnasio id didicit.

Assuefcamus igitur à multis superfluis ... cibos ... demere, potus ... Discamus membra nostra in potestate habere, ... victumque non ad nova exempla componere. Assuefcamus sine coronis & suppediis cenare, vestes parare in quod inventae sunt, habitare contractius. Discamus continentiam augere, luxuriam coercere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem aequis oculis aspicere, frugalitatem colere, animum ad summa & aeterna mittere. Haec omnia in Patientiae gymnasio discuntur, sed a sedulis solum & volentibus proficere. Interim contemnamus hoc mendicum; Adversis non succumbere, laetis non credere. Prudentis est, ut quid mali fiat, animo fortis nocere, id quod factum est moderate ferre.

a *Sen. l. de Tranquill. c. 9.*

b *August. ad Marcell. & l. 2. Confess. cap. 2. post med.*

c 2. *Reg. c. 2. v. 8.*

d *Daniel c. 1. v. 5.*

e *Joan. c. 4. v. 34.*

f *Nec ... Christum, ut Theologi norunt, comprehensorem fuisse.*

g *Matth. c. 20. v. 22.*

CAPUT III.

Assiduus sit in Oratione, & Mortificatione.

VIr eruditus Hieronymus Cardanus quaestionem ponit: Cur rosae spinas ... ? Post falsam e philosophia disputationem, hoc demum concludit: Si rosa spinosa non sit, nec etiam erit odorata. Hinc rosae silvestres quae spinis plurimaque sedulis constant, ... habent spinas; quae vero in hortis educantur, odore suavi quidem, sed imbecilli sunt odore. a

Oratio, velut nobilissima rosa est, sed nisi haec suas etiam spinas habeat, Mortificationem, odoris est parum probati. Omnium in Christi Lyceo sapientum vox est: Orationem sine Mortificatione vix ullius esse pretii; alteram sine altero non posse stare, nec duo haec separari disiungique posse. Hinc cum religiosum virum quispiam beato Ignatio praesente laudaret, diceretque, Virum esse magnae orationis; Ignatius mutata voce subjunxit: Vir est multae Mortificationis. b Semper enim Mortificationem (sic loquentem eum audivi) anteponebat, quia non tam corpus maceraret quam voluntatem ac iudicium expugnaret. Atque duo haec Orationem & Mortificationem in Patientiae gymnasio praeclarissime doceri, hoc capite ostendam.

a *Cardan. l. 13. de Subtil. p. 134.*

b *Ribaden. de vita S. Ignatii l. 5. c. 1. ante finem.*

§ I.

HEbraeus rex David ad divinas laudes hortatur: Psallite Domino, inquit, in cithara, in cithara & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubae corneae. a Optima ad orationem exhortatio, & quae quoque praesentis capitis complectitur. Primo: Si cithara vel lyra pluribus instructa sit fidibus, necesse est ut eae inter se concinant temperate. Nam si fides vel unica sit discors, totus perit concentus. Nec aliud in re nostra: Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. b Sic licet castus, & in supera ... , si tamen iracundus es & mordax, iam symphonia nulla est, sed ...

ca ...

es omnium rerum. Et tamen, ita licet contrariæ, & diuersæ sint, & tamen in vnum conueniunt, faciuntque concentum. Quibus ergo? Psallite Domino in cithara, in cithara (inquit) psallite Domino in cithara; in cithara & voce psalmi. Bene concordantibus labiis: sonitu vocum constantium concordia. Talis sit oratio tua qualis est vita tua.

Alterum: *In voce psalmi* Vult aliam vocem instrumentis musicis coniungi, quod si vero instrumentis [illegible] tam [illegible] tecum. Qui quis, scire quid dicat: malo enim verum, oportet esse attentum.

Tertium: *In tubis ductilibus.* Tuba ductilis manuum plurimis formatur ictibus, quod Mortificationem designat. Maius est opus Mortificationis, quam hostem potentissimum superasse. Neque enim gloriosa est victoria, sed ei [illegible] laboriosa certamina: Tubam ductilem & format & inflat, qui acriter sibimet imperat.

Quartum: *Et voce tubæ corneæ.* Instrumentum angustum sed artificiosum & sonorum, si pectum habeat [illegible]. Hic eleemosyna nobis monetur. Ergo, bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. *d* Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. *d* Bona est oratio, quam comitatur Mortificatio. Non saepe cantantes Deum celebramus, sed tamen & hic labiis atque organis: Oramus, sed caritas perseuerantiam non castigamus. Hac fraus cantus pluribus fortasse decipitur, nam quia cito plurimi [illegible] orant, ideo [illegible] tanquam homines multæ orationis circumspicerent. Iam vero, nam, tum vox operis cantemus. Vox sola non ingrata est: sed vbi tubæ, vbi fides, vbi cornua? Bona est oratio, sed vbi Mortificatio? Hæc sibi ingentia sunt, a est mortificatio? Hæc sine ingentia sunt, a Domini conceptus erit inanissimus. Psallite Domino, sed in cithara Christus ipse solum non orare, sed in cithara Christus ipse solum non precari. Iussit, sed & animam edisse docuit, ad passionis clarificandæ non tantum orare suos, sed & vigilare iussit, & somno non sine [illegible]. Veritatem hoc in Patientiæ gymnasio docentur; & Oratio, & Mortificatio.

Dicite, eos, quos orantes vidistis sæpius, tempestatem iam sedata, cælo iterum sereno, naufragio? quos vidistis radiis; qui quidem prandent, dum hostis premit, ad ignem [illegible], & [illegible] sacrosanctum? Apud plurimos mortalium tanti est Deus in prosperis, quanti nobis est calor solaris in æstate, sal in [illegible], miles in pace, [illegible], cum solare non licet, architectus eum ædificare non vacat, quanti est operarius mensa, cum non habet comedere; consolatrix, cum debilitatis urget; medicus, cum omnes sani sunt. Quam vere canit Italus:

—cara suamus felicibus arca

Langueat, opimo, langueat semita, vnda sequi altaria, sonum sacerdotum. At vero cum hiems suavi socium laudamus & ignem; cum nox est, candelas & faces quærimus; cum bellum ingruit, militem seruamus; cum morbus vrget, medicum vocamus; cum tempestas furit, ad preces confugimus, & manus cælo attollimus. Sic ad crebriora supplicia adigendi sumus.

a *Psal.* 97. v. 5.
b *Lucæ* c. 4. v. 10.
c *Ambros.* l. 1. *offic.*
d *Tob.* c. 12. v. 8.
e *Silius* l. 7. *de bel. Pun.*

§. II.

IDeo psaltes regius: Imple, inquit, facies eorum ignominia; & quærent nomen tuum Domine. *a* Certe non quærunt, nisi prius ignominia impleti. Hoc ipsum confirmant: Multiplicatæ sunt, inquit, infirmitates eorum, postea accelerauerunt. *b* Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur. Cur autem non clamastis? Nulla nos calamitas premebat. Ergo clamores hi optime convenientes calamitatibus, perinde vt organorum sibilanti canens, & sine vbi sunt, nisi crux sollicitis illum compellare. Ita Hebræi: Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.

Impetuosissimum Manassen orare nunquam didicisset, nisi in carcerem detrusus esset. Quid de viris sanctissimis dicam? Moses plurimis pressus ærumnis, Iacob fraternis agitatus insidiis, Samson illusus a Philisthæis, Tobias amissis & opibus & oculis, Sara grauissima lacerata contumeliis, Tres Hebræi sonantes in mediis flammis, Daniel in leonum cauea, Petrus in pelago, Paulus & Silas in ergastulo, aliique sancti precandi & occasionem & disciplinam hauserunt inter adversa. Ita Ionas propheta vim Obedientiæ in cete didicit;

§ III.

a *Psal.* 72. v. 27.
b *Psal.* 13. v. 2.
c *Psal.* 119. v. 1.

[illegible] homo [illegible] esset, [illegible] comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. a Sic [illegible] Deus, non [illegible], [illegible] consummata [illegible].

Non enim [illegible] Nabutho [illegible], non Achabum [illegible] Manassen, aut Antiochum [illegible], sed complures eiusmodi speciosissimos [illegible] dignitate [illegible]: [illegible] & [illegible] affectibus [illegible] ad illa, [illegible] hominum, quos prius [illegible] esse [illegible]. Quod & [illegible] Augustinus [illegible], quia [illegible]; nec sepulchrum quidem dat mortuo. Deus patientiam [illegible] & mortuum ad vitam revocabit: nihil tibi peribit. Ad hanc spem homo [illegible], & [illegible] habebit? ad hanc spem homo domatur, & contra istam [illegible] si forte flagellum [illegible] [illegible] Saltem [illegible] ferre ac tamen [illegible] hoc si stabulo, [illegible], [illegible] equi [illegible], [illegible] vaga vel [illegible], sciant se ideo verberari, quod [illegible], nec [illegible] progrediantur, [illegible] in viam [illegible], aut certe [illegible].

Tam [illegible] & [illegible] intelligentes [illegible], ut cum quis a Domino [illegible], hoc mente & cogitatione [illegible]: Ego [illegible], & extra [illegible]. En [illegible] flagello, & quo [illegible] progredi? Sed [illegible] certe [illegible] plagae [illegible]. Itaque tam [illegible] Hactenus [illegible] & [illegible]? Si non ita agimus, [illegible] sapientes, quae [illegible] plagae in viam [illegible].

a *Augustinus* [illegible] 12. *de verbis Domini serm.* 4. c. 2. *principio.*
b *Psal.* 48. v. 13. & 21.
c *Aug. ibid. c.* 4.

§. IV.

CHrysostomus excellentissime, & [illegible] cum oculis subiecimus: Si [illegible], [illegible], [illegible] difficillimas, [illegible] quidem [illegible], [illegible], [illegible]; [illegible] Instrumentis [illegible] plena; [illegible] plena consistoria. [illegible] incomposita, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] abundantiam, [illegible], [illegible] omnium [illegible]. Hic Deus, [illegible], Procreatrix, Ebrietas, hic Bacchus & Venus habitat; hic [illegible] est: *[illegible] insaniet.*

Ita hominem in bruta degenerant, nam ut porci [illegible], ut vaccae [illegible], ut asini calcitrant, ut equi [illegible]. [illegible] esse in schola Intemperantiae, in gymnasio Lasciviae, in palaestra Turpitudinis & Nequitiae. Non nuptias damno, inquit Chrysostomus, sed quae sunt in nuptiis: diaboli pompas, cymbala, & tibias, & cantica fornicationis & adulterii plena. At non ita illic, ubi luctus est, ubi omnia composita, [illegible], altum silentium, [illegible], [illegible] meditatio, vera sapientia, [illegible] nihil, [illegible] loquitur [illegible], [illegible] loquitur. Talis est [illegible]: [illegible] docet, & ad [illegible].

Itaque longe melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: [illegible] modestiores, & sanctiores; ex hac petulantiores, [illegible], ac [illegible]. Et quemadmodum corpus [illegible] & sanguinis [illegible], & [illegible], paratissimum morbis [illegible] est; quod vero [illegible] & [illegible], [illegible]: sic & animus inter [illegible] & [illegible], & in vitia [illegible], [illegible] sollicitudo & [illegible], & [illegible].

[illegible] & luctus [illegible], & quidquid [illegible], [illegible] Deus & [illegible] in nostra [illegible], ut [illegible].

Et quid [illegible], Nostra contra nos conscientia [illegible] partim [illegible]

[illegible]

[illegible] sumus, ardent in [illegible] & [illegible] Mortificatio[illegible], vt [illegible], [illegible], [illegible] Deus, & [illegible] ingentes [illegible], atque in [illegible] [illegible] & [illegible] compositi, & ad [illegible] reddamur. Atque o [illegible] cognoscis & tu, quam sit hoc vtile, sic [illegible] vt vita [illegible] vitijs. Mala profecto quae nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Bona est oratio, sed cum ieiunio & eleemosyna: bona est oratio, sed [illegible] est Mortificatio. Vtrumque [illegible] magisterio docet Patientiae gymnasium. [illegible] Sanctorum [illegible] sua [illegible], partim precibus [illegible] Deum, partim quotidiana sui morte frangere [illegible]. Hoc [illegible], & in [illegible] multum proficimus. Ad. [illegible] quod dictu [illegible].

a Chrysost. [illegible] hom. 52. ad pop. Antioch. [illegible] mihi pag. [illegible] Idem habet [illegible] c. 19. [illegible] hom. [illegible] mihi p. 63[illegible].
b [illegible] c. 7. v. 3.

§. V.

CONSTANTINUS Imperator verè Magnus Byzantium [illegible] praelio aggressus, nec [illegible] clade, fatigatus ac [illegible] ex acie redijt. Iamque dies in noctem ibat, cum Imperator [illegible] dubius quid ageret, [illegible] suspexit caelum, illudque [illegible] in vota. Et en [illegible] prodigium.

Dum Constantinus [illegible] pios ac sollicitos in [illegible] oculos tollit, scripturam è [illegible] in haec verba [illegible]: *Inuoca me in die tribulationis; & eruam te, & glorificabis me.* a

Ad omen tam [illegible] principio [illegible] Caesar, sed mox [illegible] oculos, eodem [illegible] caelum, ubi [illegible], [illegible] è stellis [illegible], & circum eam haec [illegible] verba: *In hoc signo vinces.* Hic è caelo [illegible] Imperator, paucis post diebus in [illegible] Byzantium [illegible], & illa[illegible]

[illegible] posita est, [illegible] & [illegible] caelestibus [illegible] Crux [illegible]. b

Quisquis [illegible], [illegible] habens, [illegible] caelum, & [illegible] diuinae [illegible]: Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & glorificabis me.

Teipsum [illegible], Deumque [illegible] concilia, & quoquid [illegible], & facili [illegible]. Hic Augustinus [illegible] monet, ne forte [illegible] Deo [illegible], [illegible] illi [illegible], & [illegible] [illegible] te, & [illegible] est [illegible], & [illegible] nec [illegible] demonstrationem, sed [illegible] Dei exprobrationem. Tu [illegible] dic [illegible] quod idem Augustinus suggerit: Tu es ipse rex meus, & Deus meus. [illegible] ipse; [illegible] tu [illegible] tempora mutata video, creatorem temporum non mutatum. Tu me [illegible] te, ne [illegible] ingere, tu [illegible] [illegible]. d Tu refugium factus es nobis, Domine, vt [illegible] qui non stamus, in refugium, vt [illegible], qui [illegible] stamus. In refugium vt [illegible] & [illegible] filios tuos [illegible] refugium factus es nobis. A te non recedimus, cum [illegible] nos ab omnibus malis nostris, & impleueris nos bonis tuis. Bona das blandiris, ne fatigemur in via. Corrigis, caedis, percutis, dirigis, ne aberremus à via. Sine ergo blandiris, ne fatigemur in via, siue castigas, ne aberremus à via: Domine refugium factus es nobis. e

Sic precari docet Patricius. Optime [illegible] Chrysostomus. Oratio [illegible] est [illegible] tam [illegible] orationis [illegible], [illegible] est f [illegible] rogat, qui [illegible] illi [illegible] [illegible], mortificatione crebra [illegible].

a Psal. 49. v. 15.
b [illegible] l. 7. c. 29. post med. [illegible] ex eo tom. 3. An. 318.
c Aug. hom. 8. in psal. 43. post initium mihi pag. 858.
d August. loco cit.
e Aug. hom. 10. serm. [illegible] de Verbis Domini [illegible].
f Chrys. hom. [illegible] de [illegible] & [illegible] in Mat.

CAPVT IV.

Assidua docet Prudentiam & Modestiam.

FVit è ciuibus [illegible] in Belgio vir laude dignissimus. Hic filium ad scholas ductusque prima literarum elementa [illegible], ut [illegible] ita vero aggressus est. Integrum [illegible] fasciculum [illegible] magistro [illegible] pallium accepit, & ad filium: Adolescens puer, inquit, ad scholas [illegible] Scholarum tunc Rector fuerit Nicolaus [illegible], [illegible] officio. Tibi Domine, inquit, hunc filium [illegible] disciplinis imbuendum, illumque tuæ curæ commendatissimum esse cupio. Quod si nimis [illegible] virgis, obsecro, ne parcas: & cum dicto pallium reduxit, [illegible] virgarum fasciculum, [illegible] liberali sponsione: Quod si has consumpseris, alteras à me accepturus es. Hoc est [illegible] & ad bonam frugem educare. Narrat hoc [illegible] Philippus Bosquier, qui [illegible]. a

Salomon de indole pueri disserens: Stultitia, inquit, colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam. b Christus gymnasiarches sapientissimus, [illegible] perfectissima est, ut [illegible] virgis, flagellat enim omnem filium quem recipit, c & ut Siracides loquitur, assiduat illi flagella. d [illegible] Prudentiam & Modestiam, [illegible].

a Phil. Bosq. De Carcere Baptistæ, tom. 2. [illegible]

b Prouerb. 22. v. 15.

c Hebr. 12. v. 6.

d Eccli. 30. v. 12.

§. I.

AC primo quidem Prudentiam [illegible] docet [illegible]. Habemus apud Ezechiel animal [illegible] admirandum, quod hominis, leonis, aquilæ ac bouis quadruplici facie [illegible]. Cumque hoc idem iterato vidisset [illegible], Angeli Cherubim [illegible] substitutam. Quid hoc est? Quid boui cum Angelis, cum Cherubim? [illegible] animal fuit, sed aliud [illegible] Ezechiel ipse [illegible] est animal [illegible], quod vidi [illegible] Cherubim [illegible].

Hebræis [illegible] Cherubim, idem est, quod Magister, quod cognitionis, ac scientiæ multitudo. [illegible] bos [illegible] symbolum laboris [illegible] animal [illegible] & [illegible] ad arandum, ad trahendum, [illegible] homines [illegible]. Atque huic tali boui Spiritus diuinus faciem Cherubicam assignat, [illegible] & multæ experientiæ [illegible]. Et [illegible] Siracides: Vir in multis expertus cogitabit multa, & qui multa didicit, enarrabit intellectum. Hic [illegible] Siracides experientiam è plurimis [illegible] acquisitam laudat [illegible]: Qui non est tentatus, quid scit?

[illegible] Assiduitas, non [illegible] Christianæ prudentiæ [illegible]. Assiduo [illegible] sapientiæ [illegible]. Siracides: Multa, inquit, vidi errando, & [illegible] vsque ad mortem periclitatus sum [illegible] prudentiam [illegible] experientiam [illegible] prudentia [illegible] & sapientiam, & [illegible] Deum nosse incipit, [illegible] probare malum, & eligere bonum. e Quidquid [illegible] pœna est,

[illegible]

Quod Romanus Sapiens de virtute dixit, idem assirmare possis, de hac ipsa, de qua loquimur [illegible]. Sapientia [illegible] quiddam est, regale, invictum, infatigabile [illegible] In templo [illegible] Vinga, inquit, atque [illegible] sapientiam.

a Ezech. c. 10. v. 15.
b Ezech. c. 34. v. 4.
c Ibid. v. 12.
d Ibid. v. 14.
e Is. c. 7. v. 15. & 16.
f Sen. epist. 54.
g Iob c. 28. v. 12. & 13.
h Greg. in illud Iobi,
i Sen. l. de beata vita c. 7. & 8.
k Prov. c. 29. v. 15.

§. II.

IN Tobia oculorum tenebrum [illegible] piscis [illegible]

[illegible]

Non iam miseri ac miserabiles [illegible]

[illegible]

cere: *Atramen in alacritis sapiens*, cum ea [illegible] Ita, sola Veritate dat intellectum auditui. d Nam & Sirach in tribulatione prouerbialem doctor [illegible], & quod pungit cor, profert sensum. e Is qui suauis consuetudinis [illegible], aut nimia fastidii [illegible], aut calamitates quasi aliter inexperto procellunt, his semper est fasti [illegible] tempestatis, hic ei, et [illegible] ille impatiens [illegible] procedere bonus homines quam patiens, quam modestia ac vere Humilitatis memor. Et quamuis paululum offendat [illegible], tamen si sapit, mox animum recipit, scidemque penitus etiam; innuebat patientiam [illegible] celeberrima Nostrum, Flagella & doctrina, inquit Sirachides, in omni tempore sapientia f

Annei [illegible] scripta plerasque omnia diuinam quid spirant, [illegible] & [illegible] hæc tamen primas [illegible] & palmam videntur ea vindicare quæ ab exilio ad mortem [illegible] ista [illegible] Romanis his Sapiens tum magis sapiat, cum multa quæ toleratur, ad manum habeat. Ita discipuli in Patientiæ gymnasio quotidie proficiunt, fiuntque prudentiores plagis. [illegible]. Sic & piscator iactus sapit, nec prudentior postquam [illegible] Aiunt piscatorem [illegible] [illegible], [illegible] manum [illegible], [illegible] scorpio percussum [illegible]. In posterum non tam [illegible] [illegible] [illegible] ictus.

Non aliter nobis [illegible]. Nam ubi summo calamitatis [illegible], imprimimus [illegible], nos in nos ipsos [illegible] & imparientes, qualem [illegible] in hac afflictione quam delicatos & impatientes! [illegible] funebria, [illegible] Christiana patientia est, [illegible] aspirantem, & velut [illegible] horrentem, leuissima quoque [illegible] pati? Quis [illegible] aliam tepiditatis, magis memor patientiæ.

a *Threnor. c. 1. v. 13.*
b *Threni c. 3. v. 1.*
c *Hier. c. 31. v. 18.*
d *Is. c. 28. v. 19.*
e *Eccles. c. 13. v. 14.*
f *Eccles. c. 12. v. 5.*

§ III.

LEges Mosi tradidit Deus inter tonitrua & fulmina, inter magnum clangorem & ignis [illegible]: quid illud significabatur. Ad demonstrandum legem [illegible] non [illegible] esse, quam [illegible] calamitatem fulmina in nos [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] amplissime [illegible]. Ergo fac iam [illegible], quod facillime [illegible]. Nam si Deus tam formidabilis est cum legem dat seruandam, quanto erit formidabilior, cum non seruatae exigere poterit.

Hic libet quærere: Quæritis, ubi ratio, [illegible] [illegible] voluptatis, quamdiu [illegible] ignes [illegible] meditantur? Heu raro, & perfunctorie. Quando igitur ipsi [illegible] in hæc seria & salubria cogitationem intendimus, Deus [illegible] nostram commendatiuus in gymnasio Patientiæ hæc nobis cogitanda [illegible]. Hæc inquit, [illegible], ac cogita, si homo, si [illegible] grauissimas [illegible], & quomodo [illegible] [illegible] dolores [illegible]? Si [illegible] duos [illegible] dies nocteque [illegible] ad insaniam affligit, qui [illegible] in desperatissimos illos [illegible] [illegible]: Si podagra, si calculus, si colica hominem in mollissimo lectulo sic excruciat, quomodo cruciabit ignis æternus, flamma nunquam extinguenda? Cogita, ah, cogita: qui quidam patris, [illegible] [illegible] est, [illegible] locus est, quicquid id tam [illegible]. Quis vero poterit habitare de nobis cum igne deuorante, cum ardoribus sempiternis? g

Eam subinde nobis persuasionem inducimus, si dicamus: Nequeo ultra hunc [illegible] sustinere, hunc amplius tolerare non possum, quis hæc diutius ferat? Et quomodo sustinebis, mi homo, damnatorum ciuitatem & diabolorum societatem, quomodo feres [illegible] [illegible]? Si Deus sit pœna in loco tali: quomodo [illegible], ubi non est spes [illegible]? Igitur quotiescunque [illegible], & [illegible] est, cogita, & dic tibi ipse: Ea species inferorum, sed plane pictum! [illegible], sed pro sua [illegible] [illegible] illic alii [illegible] [illegible]

quæ ignem, quæ gurgitem, [illegible] ad æternam suppositum [illegible]. [illegible] igitur discite sapere & intelligere.

Si vacat [illegible] corporum optare? Quis inquit, semper erit in corporis [illegible] flagellis? [illegible] [illegible] patientiæ est (quia enim est, qui causas [illegible] & cogitationem intelligimus, & dolores nostros [illegible], cum illis [illegible] æquo [illegible] comparemus; denique [illegible] nostros [illegible] ad illos umbram esse & somnia.

Quemadmodum vero Deus in Patientiæ gymnasio [illegible] lacrymas multas effecit [illegible], ita [illegible] delicias ingentes gustandas. Nam bonus [illegible] homo, ubi [illegible] molestias ac miserias, ac [illegible] & dolores [illegible], cum Paulo ingemiscens: Supra modum (dicit) gravati sumus, supra virtutem; ita ut tæderet nos etiam vivere. c Quid ergo [illegible]? Ad te, mi Deus, [illegible] [illegible], [illegible] & valde [illegible], & ampla [illegible] est, a qua media, [illegible] dolores, [illegible] [illegible], [illegible] ubi Moysis [illegible] voluptatis illic [illegible] & gaudia.

E diverso hic, apud nos mera [illegible], [illegible], omnia luctus & dolor occupant. Quare, mi Domine, tempora tam [illegible] (si tamen dici ita possunt) [illegible] ad [illegible], ad mortem, cum hoc [illegible] ego ad te migrem. Ad flumina Babylonis sat diu lamentis indulsi, cithara mea ad salices suspensa jam pridem conticuit, [illegible] in [illegible] est. Ad te, Deus, cupiditate capior inexplebili.

Atque hoc sapere est, hoc intelligere. Ita nos Patientiæ gymnasium docet prudentiam.

a [illegible] 11. v. 14.
b [illegible] c. 3. v. 2.
c 2. Cor. c. 1. v. 8.

§. IV

Ut Prudentiam, sic & Modestiam, seu Humilitatem docet Patientiæ gymnasium. Quæ sit [illegible] in hac schola non dissimile [illegible] Mosi olim Deus præcepit, [illegible] in sinum [illegible] misit, ac ubi eam extraxit, lepra [illegible] reperit. Quid hoc [illegible] prodigii? [illegible] non angustias [illegible] paratum est, quod salutem homini non esset? Theodoretus ad hanc quæstionem [illegible] Mosi, inquit, [illegible] ut [illegible] populi futurus, se insolentius efferret, sed in humilitate [illegible]. Nam cum [illegible] miracula [illegible] [illegible], [illegible] Deum [illegible], ut Moses [illegible] a se miranda [illegible], diceret: [illegible]: Non manus nostra excelsa, sed Dominus fecit hæc omnia.

Rex Macedo Alexander cum in India vagaretur, & [illegible] [illegible], bello [illegible], [illegible] valentissimo [illegible] [illegible], & [illegible] imbecillissima [illegible], sagitta [illegible] perfoderet, & [illegible]. Deinde, cum suppresso sanguine, [illegible] vulneris dolor crescerent, & crus [illegible] paulatim [illegible] torpuisset, [illegible]: Omnes, inquit, jurant, me Jovis esse filium, sed vulnus hoc hominem me esse clamat. Nimirum tam humilis [illegible], Alexander, qui se paullo ante [illegible] esse Deum.

En, quam facili negotio in Patientiæ gymnasio [illegible] [illegible] & [illegible] parere. Quisquis hic discipulum agit, [illegible] [illegible] & [illegible], & [illegible] hoc [illegible] [illegible]? Opus [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], & [illegible], in [illegible]. Solum, quia ergo in terra [illegible]; quam multa homines [illegible]; [illegible], [illegible] in [illegible], & quid hæc omnia clamant, nisi hominem esse, fragilem, mortalem, malis omnibus obnoxium?

Eleganter Chrysostomus de Orbe hunc [illegible]: Deus inquit, non tantum mirabilem & magnum fecit Mundum, sed & corruptibilem & [illegible]. Quod in Apostolis fecit, hoc & in toto Mundo. Quid autem in Apostolis fecit? quamdiu signa multa faciebant, & miracula magna & mirabilia, ipsos tamen continuè flagellari permisit, pelli, in carcerem duci, corporis morbis affligi, lapidari, [illegible], in continuis esse tribulationibus. Ne scilicet non humi-

les

§. V.

[illegible]

a [illegible]
b [illegible]
c *Pineda in [illegible]*
d [illegible]
e [illegible]
f [illegible]
g [illegible]
h *Psal.* [illegible]

CAPUT V.

Assiduitas [illegible] utilissima, & plerumque Quinam [illegible].

HEc est ergo Davidicum beneficium affectum à Deo [illegible] exclamat: Bonum mihi, Domine, quia humiliasti me [illegible] Bonum mihi quia humiliasti me [illegible] Bonum mihi quia [illegible] dicebat Tobias Angelo, Bonum mihi quia illustrasti [illegible]

[illegible] Humilitatis [illegible] Affectus [illegible]

Additum: [illegible] Hoc Graeci apud Herodotum [illegible]

a *Psal. 118. v. 71.*

§. I.

IUbet admirandam Dei Providentiam dispensans: Qui ligat aquas, ait, in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Divina providentia est, aquas nubes claudere, & velut panno aut vase constringere ne dilabantur. [illegible] Quod si Deus has aquas uno impetu in terram praecipitari sineret, plus nocerent [illegible] quam prodessent [illegible]

con-

[illegible]

a [illegible]

b Psal. [illegible] 42.

c [illegible]

d [illegible]

§. II.

Deus olim edici iussit: Colliget vir mundus cinerem vaccae, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam aspersionis, quia pro peccato vacca combusta est. a [illegible]

[illegible]

Daniel vates Hebraeis [illegible]

[illegible]

a Num. c. 19. v. 9.

b Ibid. [illegible] 30. & 31.

§. III.

H [illegible]

[illegible]

§. IV.

§ V.

§. VI.

§. VII.

[illegible] ... Quid ... [illegible] ... temporale est ... [illegible] ... flagellat Deus ... [illegible] ... flagellat ... [illegible] ... disciplinam patris ... [illegible] ... hæreditatem ... [illegible] ... flagellari ... [illegible] ... Christus ... [illegible] ... disciplina Dei ... [illegible]

[illegible]

CAPVT VI.

Afflictio, & crux amoris à Deo est, [illegible]

IN gymnasio Patientiæ doctissimus ... beatus Andreas Apostolus ... discipulorum ... [illegible] ... bona crux, diu desiderata, sollicite amata ... & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te ... ut per te me recipiat ... qui per te ... redemit.

[illegible] ... Petri, & Andreæ ... [illegible] ... Christianis ... [illegible] ... Patientiæ ... [illegible] ... à Deo ... [illegible]

§. I.

§. II.

§. III.

§. VI.

§. VII.

a Gregorius part. 3. pastoral. [illegible]

b. Chrysostomus [illegible]

c Osee [illegible]

d 1. Petri [illegible]

e [illegible] Chrysostomus [illegible] ad Olympiadem [illegible]

f [illegible]

§. VIII.

Hic [illegible] Amanum & Mardochæum [illegible] Aman [illegible] magnificus, [illegible] Aman [illegible] Mardochæo [illegible]

[illegible] Mardochæus [illegible] Dominus, inquit, Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati, &c. [illegible]

Hoc [illegible]

[illegible] Dei [illegible] Mardochæum, [illegible] Aman, veniat [illegible]

Vidimus [illegible] Aman [illegible] regis [illegible] Mardochæus [illegible] Aman [illegible] Dei [illegible] Mardochæus [illegible] Aman [illegible] Mardochæus [illegible] Amano [illegible]

Quæcunque [illegible]

Iobus & Tobias [illegible]

[illegible]

PARS

PARS TERTIA.

IMAGINIS TERTIÆ EXPLICATIO.

A. Patientia ... [illegible]

[illegible]

CAPVT I.

Afflictiones sustinendæ esse PATIENTER.

P QVI ... [illegible]

[illegible]

... [illegible] regere.

Quisquis ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

§ I.

OPtimi [illegible]

[illegible]

Christus [illegible]

[illegible]

Quod [illegible]

[illegible]

Sed [illegible]

[illegible]

Non malum est, malum pati, at nescire malum pati, hoc malum est.

[illegible]

Ad Agesilaum, [illegible]

[illegible]

[illegible]

Camillus Quirinus Augusta [illegible] [illegible]. Huic Imperator respondit [illegible], optima est [illegible], Patientia. Haec [illegible].

a [illegible]

b Luc. c. 21. v. 19.

c [illegible]

d [illegible]

§. II.

Patientiae enim elogia, tam documenta plurima sunt, [illegible] Tertulliane.

1. Patientia in tolerandis Iniuriis.

[illegible] patientia tua. [illegible]

a Tertul. l. de Patientia c. 8.

2. Patientia in cavenda vindicta.

[illegible] Quid autem [illegible] Domino [illegible].

[illegible]

a [illegible]

3. Patientia in [illegible]

Quid [illegible] Domine, [illegible] Quid [illegible] Nam, ut compendio dictum sit, [illegible]

a Idem c. 9. 10. & 3.

4. Patientia in bonis amittendis.

Patientia in [illegible]

[illegible] Domino [illegible]

a [illegible]

5. Patientia in aliis Afflictionibus perferendis.

Gaudere & gratulari nos decet [illegible] Ego, inquit, quos amo, castigo. [illegible] Domini [illegible]

[illegible]

6. Patientia vestis, & habitus.

[illegible]

7. Patientia [illegible]

[illegible]

§. III.

THeodoricus ... [illegible]

Sanctissimus Pontifex Gregorius Magnus, [illegible]

[illegible]

§. IV.

[illegible]

§ V.

[illegible]

CAPUT II.

Afflictiones ferendas esse HILARITER.

[illegible]

magis erigebantur, in lamenta exibant, & ceu reluctantes valedicebant, siquidem Ægyptum omnem opimis quondam spoliis spoliarant.

Quicunque in Patientiæ gymnasio profecerunt, similes lætissima valedicunt Ægypto, Mundum res sibi suas habere jubent, ab adversis vegeti gaudent. Atque hic ipse alter est ferendæ calamitatis modus, Hilariter. Itaque adversa omnia non solum *Patienter* sed & *Hilariter* esse toleranda, hoc caput docebimus.

a Exod. c. 12. v. 31. & 33.

§. I.

GErmanis verum verbum est, Iam parte vicit, qui gladium animose stringit. Et certe in re mala si animo venis bono, adjuvat. Ideo quo gravius incumbunt mala, eo quisque sibi animosius dicat: Tu, ne cede malis, sed contra audentior ito. Quid vane lamentaris? hæc mala non cedunt lacrimis. Animus erectus, alacer, Deoque fidens omnia triumphat mala. Quid juvat, si mœroribus teipsum excrucias? Animo frangi, est velle vinci. Ignavissima mors est seipsum enecare luctu. Facillime vincitur, qui victoriam ante pugnam desperavit.

In gymnasio patientiæ, ut scias nemo te unquam docuerit salubrius, & vegetus atque lætus tibi desit animus. Hic certe, si usquam, audendum est, & generose in hostem eundum. Quare age & quod ferendum, *Hilariter* perfer. Canta cum psalte regio: Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo. Animus erectus & macte triumphat omnibus obstaculis perruptis. Nicetas Choniates optime dixit: Alacritas quid non facit, & animus in re mala bonus?

Videte Christum Dominum, Qui proposito sibi gaudio crucem sustinuit, confusione contempta. Duplex præmium Servator obtinuit: Et sibi, & nobis: Sibi quidem, humani corporis gloriam & dominium in Orbem, Nobis autem gratiam & salutem tam animæ quam corporis. Hoc pretio, sed *gaudio sibi proposito*, cruciatus omnes sic temperavit, ut mortem & acerbissimam, & ignominiosissimam subierit, lætitiam tamen præ se ferret admirandam. Hoc, *confusione contempta*. Desiderio, inquit, desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Illud tantopere pascha? Nihilominus desiderabat illud & velut epulum delicatissimum adibat. Hierosolymam iens ac hilaris festinabat. Exultavit ut gigas, ad currendam viam. a Qui etiam illinc? E domo Pilati in Golgotha, jam & in via hac dolori venit.

Et vero non solum jam secum obitura discrimina, animo liberat, profitetque vultu hilari ac læto seipsum victimam offerebat, sed primo etiam mortem quæ tantum in matris utero, tum crucem & omnia ordine patienda sibi habuit præsentissima. Ita Christus dum homo fuit, flagella semper & crucem velut oculis aspexit. b Hinc recte dixeris Christum, non tantum tribus horis, sed triginta tribus annis & amplius, excruciatum in cruce, & tamen *proposito sibi gaudio*, generosissime cuncta sustinuisse.

a Psal. 18. v. 6.
b *Probe hoc notetur.*

§. II.

SIc & discipuli Domini, plagis & ignominiis saturati, plagas tamen & ignominias referebant in Domini sui gratiam. Nam, Illi quidem ibant gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati. a Ipsi Pontifices & Sacerdotum principes inter se mirabundi dicebant: Quid faciemus hominibus istis? b Quo vincula & flagris acerbius castigamus, eo audentius hominem crucifixum pro communi laude [illegible] minas contemnunt, carcerem lætitia magna subeunt, verbera magno gaudio excipiunt. *Quid faciemus illis?* Chrysostomus: Flagellabantur Apostoli, ait, & gaudebant: vinciebantur, & gratias agebant: lapidabantur, & prædicabant. Hanc & ego quæro lætitiam.

Atque hoc est *Hilariter* pati pro Domino, contumelias honori ducere, cruciatus inter voluptates veras numerare. Et si quid patimini, ait Petrus, propter justitiam, beati. c Omne gaudium existimate, inquit Iacobus, cum in tentationes varias incideritis. Beatus vir, qui suffert tentationem. d Soli hoc Petrus & Iacobus aiunt? Christus ipse: Beati estis, inquit, cum maledixerint vobis homi-

bis homines, & persecuti vos fuerint, dixe-
rint omne malum [illegible] propter me: gaudete & exultate quo-
niam merces vestra copiosa est in cælis. e Sed
hanc philosophiam plurimorum [illegible]
non capit.

Henricus Suso vir religiosus & sanctus, ingenti fiducia Deum sic alloquutus: Hoc est, Domine, inquit, quod quidam tam male habet, cujus causa amici te paucos habere aiunt, quod ita durè & asperè tractes eos in hoc Mundo; hinc etiam fit, ut plures à te deficiant. Quid ad hoc, mi Domine, respondes? f Eximiatio [illegible] donum gratiæ, calamitates tam pretiosa donum [illegible], tamque hilariter esse accipienda scivit, [illegible]: [illegible], & [illegible] Deum [illegible] dignus et crucem [illegible] acciperemus. Num ergo non hilares [illegible], cum Deus paterno favore nos castigat? Quam hilaris Paulus! Hinc [illegible] voces: Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. g Et si immolor supra sacrificium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis, idipsum vos gaudete, & congratulamini mihi. h Nam [illegible], ait Chrysostomus, [illegible] quasi in paradiso. Unde Stephani vultus fuit Angeli radiabat? Caussam Hilarius Arelatensis assignans: Hoc, inquit, ex abundantia Spiritus, gaudii, & [illegible] gloriæ [illegible] [illegible]. i Cæpit [illegible] Stephanus; quod [illegible] Iacobus: Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. k

a Actor. 6. v. 15.
b Chrys. [illegible] hom. 55. ad Antioch. pop. mihi pag. 507.
c 1. Petr. 2. 3. vers. 14.
d Iac. c. 1. v. 2. & 12.
e Matth. 5. v. 11. & 12.
f Suso [illegible] dialog. c. 10.
g 2. Cor. c. 7. v. 4.
h Philipp. c. 2. v. 17.
i Hilar. hom. de S. Steph.
k Iac. c. 1. v. 2.

§. III.

VAticinatur Zacharias: Et erunt quasi fortes Ephraim, inquit, & lætabitur cor eorum à vino. a Iam Iudas Ephraëm [illegible] [illegible], [illegible] intercipere [illegible]. Unde hoc robur, hi animi? Lætabitur cor eorum quasi à vino. Vinum [illegible] [illegible] [illegible], in adversa omnia tam animosos reddit. Nam, Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ. b Nam lætantur, sed quasi à vino, nondum enim beatitatem manu tenentes. Sic gaudent, e illas anhelantes. Hinc Christiani martyres plus è impacidi, [illegible], lætabundi [illegible], cruces patibula, rotas ac rogos [illegible], cor eorum lætabatur ab hoc vino. Augustinus de his. Talia, inquit, agentes & patientes se lætissimos exhibebant. d Vel ipse [illegible] erat, [illegible] illius sese impendere, qui pro ipsis passus fuit graviora. Inde inexplicabile [illegible] [illegible] accendebat.

Quocirca Hilariter, ô Christiani, obsecro, Hilariter ad patiendi metam decurramus. Non monstratur nobis crux alia quam membris nostris vestiamus, non equuleus quibus vulnerati pendeamus, non candens craticula quam premamus, non lapides quos perferamus, non [illegible] quas implicemus. Quotidianæ miseriæ, cruces sunt nostræ, mediocres admodum & tolerabiles. Quid refugimus? Ubi plus laboris, plus & mercedis erit: si operosior pugna, nobilior erit & corona. Ergo, Hilariter.

Germani olim [illegible] in [illegible] quandoque sic animabant: Age Chevalier, [illegible] [illegible] [illegible] spiritu. Quo magis in malis [illegible], eo [illegible] [illegible] hortemur: Eia Stephane, Eia Ioannes, Eia Paule Hilariter: lauda Deum ob hoc ipsum, quod te velit esse miserum. Quot, [illegible] [illegible] aut linguam occupent. Animus gaudens ætatem floridam facit, Spiritus tristis exsiccat ossa. e Qui miserias [illegible] ac dolores tolerat, idem facit, ac si pulsibus [illegible] aut [illegible], quæ canere debuisset, parieti allidat. Quod verissimè dixit Augustinus: Si in tribulationibus defecisti, citharam fregisti. f Nimirum, in commotione animi [illegible] Spiritus. g ait [illegible] Sapiens, addidique, Si desperatione lassus [illegible] [illegible], [illegible] fortitudo tua: Iam facta est inflatio & cithara, iam [illegible] concentus periit.

Videte

Videtur mihi Tristem Paulum, quum ille cibatum suum non surgent? audite quam alia penitè [illegible]: Gaudeo, inquit, in passionibus. Hoc idem Petrus nos æmulari iubet: Communicantes Christi passionibus gaudete. *h*

Tabellarius è cælo Tobiæ domum ingressus: Gaudium, inquit, tibi sit semper. *i* Ubi [illegible] tua est Tobia quis Deo caris? quia [illegible] hilaritate vincis? At Tobias: Quale, inquit, gaudium mihi erit? corporis cæcitas, oculis captus, amicis destitutus sum. Sed instat nuncius è cælo: Gaudium tibi sit semper. Cui denuo diceret Tobias: Exulat gaudium à domo iam [illegible]. Angelus: Non potest ibi esse luctus, ubi fons gaudij est: [illegible] [illegible]. Tobias: Sed [illegible] difficile est luctum premere. Sed Angelus iterum: In proximo est, inquit, ut à Deo cureris. Forti animo esto. *k*

Quare, ô mi Tobia, & ô mi Christiane, gaudium tibi sit semper, etiam inter lacrymas. Chrysostomo teste: Nullam armaturam genus validius, quam gaudere secundum Deum. Cum rebus aduersis, inquit, premimur, gaudeamus; hoc etiam est peccatorum expiatio. *l*

a Zach. c. 10. v. 7.
b Psal. 35. v. 7.
c Rom. c. 12. v. 12.
d Aug. serm. 12. de Sanctis.
e Prou. c. 17. v. 22.
f Aug. in psal. 42. circa med.
g Pelbert. cap. 25. vers. 13. & cap. 24. vers. 10.
h 1. Petr. c. 4. v. 13.
i Tob. c. 5. v. 12.
k ibid. v. 13.
l Chrys. tom. 5. hom. 57. ad pop. Antioch. post initium, f. 1[illegible].

§. IV.

NEque omnem tamen tristitiam accusamus, illam minimè, quæ pœnitentiam in salutem stabilem operatur. a Christus eo se tempore, quo diceret: Tristis est anima mea vsque ad mortem: Et illud postmodum: Surgite, eamus. Et simul animosè progressus hostibus semet obuiam tulit. Non male conueniunt & in una sede morantur, Gaudium & Lacrimæ. Elatas gemitu lacrimis, [illegible] [illegible] scitatem [illegible]; expulisse [illegible], constabat sibi animus & gaudium. Paulus: Quasi tristes, inquit, semper autem gaudentes. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia. *b* Quasi tristes: nam omnes tristitiæ prouocant (quod Anselmus notat) breui dissipantur velut vapor & fumus. Dum crescit, umbra fugit, [illegible] tantum manifestat.

Silentio præteream, & [illegible] homines ne [illegible], sed [illegible] [illegible] genere sunt [illegible], vellicant & turbant, at si mala, lacrymam veram non extorquent. Gladiatores olim, in arenam ita vagantem sine sanguine descendebant ad coronam, sine [illegible] perpetraret & sæpe in palæstra sunt plurimus fluit sanguis, plurimum videtur.

Et nos in palæstra sumus; hic nihil sæpius quam [illegible]. Discamus ergo & nostra de valere [illegible] sanguinem, sed sine plorare. Quisquis diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati plenissimè se tradit, perpetuam inde voluptatem capit, etiam cum grauissimis incommodis conflictatur. Hic talis, velut [illegible] miles, suum ipse sanguinem intrepidus spectat. Quid magnæ artis est, Lætum esse, cum bene est? hoc & [illegible] quilibet norit. Confitebitur tibi (Deus) cum bene feceris ei. *c* Si vero non fuerint saturati & murmurabunt. *d*

Iacobi Magni consilium est: Tristatur aliquis vestrum? orat: æquo animo est? psallat, *e* Exultet in altum, canat hilarè, laudet Deum, seu mittat atque mox illa Halelujà [illegible], quibus flamma [illegible] solidæ rosæ.

a 2. Cor. c. 7. v. 10.
b 2. Cor. c. 6. v. 4. & 10.
c Psal. 48. v. 19.
d Psal. 58. v. 16.
e Iacobi c. 5. v. 13.

§. V.

LVdouicus Granata de viro quodam religiosissimo initiatur digna commemoratu hunc in modum. Vir sanctus circumquaque tribulationibus septum se videns, dicebat: Nonnum quod exspecto tam immotum est, ut omne supplicium omneque tormentum mihi sit voluptas. Hoc Romani & Christia-

mera gaudium est posse carere omni gaudio.

Stephanus Eduensis antistes, illud Deuteronomii (Inundationem maris quasi lac sugent) sic explicat: Inundatio maris, abundantia tribulationum, quae nunc sugitur, cum dulcis a iustis reputatur. Lac autem tanquam parvuli sugunt, tribulationes parvuli sunt electorum. [illegible] hanc maris usque sugunt qui dicit: Sed & gloriamur in tribulationibus b.

Hoc sanctiorum hominum proprium est, quo afflictiores jacent in terra, hoc erectiores animo in caelum volant. Vix ullus [illegible] melior, sed paene nullus etiam eo afflictior; ille tamen stabilitate fidei omnibus superior, erecto semper & magno in Deum animo ferebatur.

Ferunt Bohemiae regem VVenceslaum, cum prodigiosos exercitus hostiumque vires [illegible] cerneret, interrogatum, quo animo esset, respondisse: Nunquam melius: Se namque humanis praesidiis vallatum, cetera de Deo cogitasse, nunc ipsi omnibus curarum in Deo spem omnem locare, nec fere aliud quicquam cogitationibus suis intervenisse, quam Deum, qui sperantem in se nunquam sit deserturus. En, quod dixi: quo calamitosiores probi, hoc & alacriores attolluntur in divina.

Romanus Sapiens, [illegible] ac domo & sapiens quaerit. Quid praecipuum in rebus humanis est? Respondetque ab ipso illud est: Posse laeto animo adversa tolerare: quicquid acciderit, sic ferre, quasi tibi volueris accidere. Debuisses enim velle, si scisses omnia ex decreto Dei fieri. Flere, queri, ingemere, desciscere est. Quid est praecipuum? Animus contra calamitates fortis & contumax, luxuriae non adversus tantum, sed & infestus. Quid est praecipuum? Altos supra fortuita spiritus attollere, hominis meminisse, ut sis felix, sciat hoc non futurum diu: si infelix, sciat hoc se non esse, si non putet c.

Itaque, Christiane, alacriter & hilare ferendum est, quicquid adversitatum ex alto immittitur. Neque tantum, ut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus d. Proficiendum est, ut semper in classe infima haerendum; nec unquam nobis tam praeclare profecisse videamur, quin paullo maiora ca-[illegible] gradum in patientiae primas non obtinet, qui solum patienter tolerat pericula, sed qui etiam libenter, & hilariter. Hunc primum [illegible] primas deberet praemium. Hilarem datorem diligit Deus.

a Vixit hic auctor Anno 510. scripta illius extant tom. 6. Bibliothecae SS. PP. editionis secundae.
b Rom. c. 5. v. 3.
c Seneca l. 3. Nat. quaest. Extra mihi pag. 709.
d 2. Cor. c. 9. v. 7.

CAPUT III.

Afflictiones perferendas esse CONSTANTER.

PUerorum lusus est flagello turbinem torquere. Hunc lusum hic instituunt. Cum turbo multiplici gyro iam fatigatus vertigine laborat, iamque collapsurus videtur, puer illum flagello ferit, & in novos exigit gyros. Iam iterum fessum, flagello iterum interimque incitat, ut rursus se rotet turbo. Hunc lusum Deus in Orbe terrarum ludit:
Dii nos quasi pilas homines habent.

Plurimi iam iamque petituri videntur, cum ecce adest Deus, & iteratum exigit flagello, vellicat, ut surgat, valescat, ut sanet, deijcit, ut erigat; malis exercet, ut bonis cumulet; [illegible] Nos pilae, nos turbines sumus; qui pilam impellat, qui turbinem intorqueat Deus est, qui quidem tot ictibus & impulsibus hoc agit, ut [illegible] non solum *Patientes & Hilares*, sed & *Constantes* simus. Atque hic tertius ferendi [illegible], Constanter. Quae autem Constantia in adversis sit necessaria, nunc describimus.

§. I.

EUndem semper habere vultum, Socraticum, dicebant veteres. Nos paullo aliter: Eundem semper habere animum, Christianum est. Ex hac quaestionum parte maxima in gymnasio Patientiae, plurima bene inchoari, male finiri. Malum finis est, finem non [illegible] facere. Quid quaeso [illegible] de Cyrenaeo illo, qui dic Christi [illegible] crucem ingenti [illegible], [illegible] se recepit, sed [illegible] gratias persen-

flexisset, nec [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] acclamans: Age, ait, succumbo, [illegible] decipiens aliquem pro me [illegible] [illegible], qui me domum reducat. Hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cepit, non permansit [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] homi-nes, [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] deprehendunt. Sed enim, quod [illegible] [illegible] solet crescere, in via demum [illegible]: [illegible] [illegible] denique [illegible] patientiæ, [illegible] [illegible] voces [illegible]: Quis [illegible] bis & infandis his laboribus non tandem suc-cumbat? Cui fibra tam cornea est, vt his cla-dibus non frangatur? Quis tam [illegible], vt perferendis [illegible] par sit? Prolixæ sunt nimis hæ molestiæ, nec finem sui reperiunt. Ita tandem languemus, [illegible], [illegible]-mus.

Qui perseuerauerit in bono, qui perseuera-uerit vsque in finem, hic saluus erit. a Christi Domini in cruce constantia quam varié, & quam validè fuit tentata? Si rex Israel, aiunt, si filius Dei est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Verum, vt Chrysostomus per-quam eleganter: Ideo, inquit, de cruce non descendebat, quia filius Dei erat. Cui non dif-ficile descendere de patibulo, qui posuit re-surgere de sepulchro. Sed quia patientiam do-cebat, inquit Augustinus, ideo potentiam differebat. b Filij Dei constantes sunt, nec an-tequam, Consummatum est, pronuntiarint, [illegible]-[illegible].

Permissum est quidem conceptissimis his verbis precari: Pater, transfeat à me calix iste. Sed addendum semper: Verumtamen, non mea, sed tua voluntas fiat. Calicem hunc a-marissimum, si sic velis, ô Deus, vsque ad vl-timas fæces exhauriam.

[illegible] est [illegible], quamdiu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sum; nec [illegible] prius ex hoc balneo e-[illegible], quam [illegible] [illegible] purgatum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] compacta, [illegible] [illegible] Pater [illegible] [illegible] [illegible]? Nos autem, [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. Quoties [illegible] est [illegible] illud: Non est [illegible], [illegible] de [illegible], quod cœpi, [illegible] quod [illegible] sum [illegible]; Aut Cæsar, aut nullus; aut

[illegible], [illegible] [illegible], nullam [illegible] [illegible] partem [illegible], dum hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quis [illegible] quod in patientiæ [illegible], tam [illegible], tam [illegible] nostra [illegible] Con-stantia? Est qui dicat: Non possum hoc amplius ferre. Dic: Non vale hoc amplius ferre. Posses si velles. Sed vt equi in longinquo itinere lassi [illegible], sic in malis [illegible] [illegible] no-stra patientia. Imo, quod [illegible], quando-que vix mala nos tangunt, & mille [illegible], cœpit [illegible] [illegible]. Variamus quotidie [illegible], & in contrarium [illegible], vitamque [illegible] [illegible] proposi-tis.

Eam ob causam Annæus [illegible] monet: Ante omnia, inquit, hoc cura vt constes tibi. Magnum est vt propositis custodiat, quam vt honesta proponas. Sed plerisque vita per lusum agitur: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prava, sed & [illegible] sunt. Fluctuamus, aliud-que ex alio comprehendimus; priora relin-quimus, relicta repetimus: [illegible] inter cupiditatem nostram, & pœnitentiam [illegible] [illegible]. Nemo proponat sibi quid velit, nec si pro-posuit, perseuerat in eo, sed transilit: nec tan-tum mutat, sed redit, & in ea quæ [illegible] ac damnauit, [illegible]. d Pone ergo [illegible] [illegible]-positi, & patientiam perfectam. Nostri Sapien-dæ dictum: Stultus vt luna mutatur. e In gra-ui morbo est, qui sic lunaticus est.

a *Matth. c. 10 v. 22.*
b *Aug. tract. 37 in Ioan. fine.*
c *Actor c. 2. v. 7.*
d *Seneca de [illegible] sapient. c. 7. & epist. ad 20.*
e *Eccli. c. 27. v. 12.*

§. II.

CONSTANTIAM DEVS in omni honesto a-mat. Et quærit, Vbi & qui sunt, co-gitemus Deum [illegible], [illegible] [illegible]-mus; [illegible] famam [illegible] [illegible] habe-amus, [illegible] [illegible] [illegible] media [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nos [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] illam, aut [illegible]. Deus [illegible] [illegible] constantiæ experimentum cepit, & pra-[illegible] [illegible], vt [illegible] [illegible].

Augustinus [illegible] [illegible] [illegible], Deum Iacobo Patriarchæ tam familiarem, tanta

longo tempore delusse; quod filium Ioseph superstitem agnovit. Optimus iste senex tot annis Iosephum filium à fera, vt putabat, laceratum. Mirum Dei consilium! nec verbulo murmurat? Quid hoc aliud voluit nisi Iacobi constantiam tentare. Ideo & lectum geminum, cum amantissimus ipsius Beniaminus à patre abstraheretur: Ipsius Iosephi constantiam quanta Deus experimenta inspexit? Decimum septimo annum ætatis agens Ioseph cum à fratribus venderetur. Decennio seruus, ab hera quotidie ab hera blandissimè sollicitatus est; at ille flagitium ipso constanter recusauit. a Nec minis, nec lacrimis, nec precibus vinci potuit, in proposito immobilis perstitit. Inde calumniis innocens in maleficorum carcerem coniectus ubi cum regio pincernâ & pistore annum exegit: Decennio illo educto, biennium insuper in vinculis traduxit, mira probitatis & patientiæ constantia. Nam innocentiam suam Deo committens, neque se defendere curauit, neque rem, ita ut gesta erat, indicare: sed vinculorum necessitatem constanter tulit, spe vnâ se solatus, potentissimum esse Deum his qui se venerant, cuius certè vigilantissimam prouidentiam insigniter est expertus. Nam post biennium in carcere consumptum ad Pharaonem regem eductus, totius Ægypti Prorex salutatus est. Atque annum natum egerat trigesimum, post quem octoginta deinde annis Ægypto præfuit, in summo dignitatis gradu, regi proximus. Nempe hic Dei mos est, longè maiorem meritis mercedem, multoque semper amplius liberè præmium largiri.

En præmio Constantiæ amplissimam dignitatem! Quapropter, quisquis es, esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. b

Omnium rerum initium consideremus: Quid iuuat initium difficile, non tamen ita perfectum, vt artis specimen possit edere? Quid rudimenta, & prima conatus, quam ad metam peruenias? Quid Patientiæ gymnasium frequentas, si discendi constantiam non cogitas? Nihil hic agis, qui licet complures aut hebdomadas vel menses sub ferula Patientiæ militas, deinde in impatientiam tamen pene dicas: Sancte discipulus fui, vetera & scholæ emolumenta suscito, deinceps meo iure meo, & pileum e coelo. Apage tu mihi hos discipulos ab hoc gymnasio, minime alfrustra carent, nihil timent, quamuis plurima discant. Incassum incipiunt, quia cœpta non perficiunt. Constantia deest. Quid autem prodest incipere, si nolis perficere? Dei perfecta sunt opera. c Hebræus rex Salomon vel inde laudatissimus est, non quod struere templum cœperit, sed quod ad fastigium perduxerit. Ædificauit Salomon domum & consummauit eam. e

Christus patientissimus in hac schola præceptor, discipulos illos minimè amat, qui contra ingenii ordinantur, leges aliquamdiu obseruare, spem aliquam profectus facerent, industriam non polliceantur deinceps, at paulatim succrescunt, scholæ negligunt, mox iam secundiæ se dedunt, eandem præter impatientiam veterem, nihil sciunt. Abiit hinc delicata, excelle inconstantes. f Hic nemini eruditionis testimonium datur, nisi tam perclarè se gesserit, vt itare de eo dici possit, Consummatum.

CONSVMMATVM EST, vltima omnium in hac schola prælectio est, qui hanc non didicit, in patientiæ gymnasio frustra fuit. Apocalypticus Angelus monet: Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. g Hoc dicto Basilius elegantem orationem exponit, eta quadraginta Martyrum constantiam extollit, qui Licinij Imperatoris æuo ad Armeniæ vrbem Sebasten sub puro Ioue, aura perfrigida, tantisque hiemis nudi pernoctare iussi sunt, ita frigore necandi. Vox vna omnium erat: Certemus, & transigamus hoc stadium quod ingressi sumus; certamen excipiet corona. Vocem firmarunt visa cœlestia. Nam vnus aliquis è custodibus, dum vigilat, videt Angelos è cœlo descendisse, quadraginta coronas eorum Christianis militibus partientes. Hic ipse secum: Horum, inquit, quadraginta sunt; quadraginta coronæ vbi est? dum hæc apud animum suum voluit, vnus è beato illo numero, vitæ nimium amans, & tormentis impar in proximum thermas transijt. Ah, delicate martyr, quid agis! Mortem fugis! Sancti ipsissimum mortem attigit, hoc ipso loco, quo effugerat

dum

[illegible] crescit. Nam repentinus frigoris & calo-ris [illegible] posuit. O [illegible], [illegible], [illegible] Scyllam, [illegible] charybdim [illegible] mos dolores [illegible], in aeternos [illegible], & [illegible] Constantiam [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] ad sapientem [illegible] quae habitare [illegible] [illegible], [illegible], quia [illegible] [illegible].

a Gen. c. 30. v. 15.
b Apoc. c. 2. v. 10.
c Ad [illegible].
d [illegible] c. 58. v. 4.
e 3. Reg. c. 8. v. 14.
f [illegible], [illegible] Lessius, Trismegistum [illegible] lib. 1. c. 8. de [illegible] humanae [illegible] tatis.
g Apoc. cap. 7. v. 11.

§. III.

ET cur in gymnasio Patientiae non persi-stemus? [illegible] temporis [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] puncto [illegible] do-lores [illegible] [illegible] [illegible] vo-luptas. Vitam illam expectamus, inquit Tobias, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. a Sic currite, hortatur Paulus, ut comprehendatis. b

Fuerunt qui Cynicum illum philosophum [illegible] hunc in modum: Dic, o Diogenes, cur aetate tam provecta [illegible] adhuc [illegible], cur philosophus tam rigi-de [illegible]? Quibus ille: [illegible] [illegible] [illegible] hominem, inquit, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] mihi praemium [illegible]? Ego vero po-tius [illegible] [illegible].

Quin & nos paria cogitamus? quid [illegible] quam deficere, [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]?

[illegible] gravibus! [illegible] Deus his quoque finem. c

[illegible] Diogene multo sapientior [illegible] Franciscus, qui [illegible] [illegible] religiosis-sime [illegible], tandem [illegible] [illegible] [illegible]: Incipiamus, inquit, o fra-tres, [illegible] Domino Deo nostro, quia [illegible] [illegible] parum profecimus. d

[illegible], o Christiani, *[illegible]*
[illegible] est in [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ad haec [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] est. *[illegible]*. In omni-bus quae [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] quisque [illegible]. Merito haec patimur: Ego qui-dem [illegible] [illegible]. [illegible] Domine, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] tamen [illegible]. Quamvis [illegible] [illegible] [illegible]. & [illegible] af-fligi, tamen & patientia [illegible], & [illegible] [illegible].

Aegyptii Proregis Iosephi fratres, prosecto exploratores cum [illegible], [illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fuerant, [illegible] [illegible] [illegible] Merito, aiunt, haec patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, [illegible] [illegible] [illegible] nos ista tribulatio. [illegible], [illegible], & dicamus: Merito haec patimur, [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] in nos [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]! [illegible], merito haec patimur: haec & gra-viora vel [illegible] [illegible] [illegible]. At [illegible], inquit, [illegible] in te [illegible] [illegible]. [illegible]. Quid [illegible]? Nam [illegible] [illegible] [illegible]? Recordare, quaeso [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] quadraginta [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] nullam culpam [illegible], [illegible] tamen [illegible] culpae [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. *Idcirco [illegible] [illegible] ista tribulatio.* Ergo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

a Tob. c. 2. v. 18.
b 1. Cor. c. 9. v. 24.
c Virg. 1. Aeneid.
d In vita S. Francisci c. 14.
e Psal. 118. v. 137.

§. IV.

IRene Imperatrix, quod Paulus Diaconus narrat, [illegible] [illegible] [illegible]? Ego [illegible]. Deo [illegible] quod [illegible] [illegible] & indignam ad imperium [illegible] quod vero iam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] peccatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

& bonis sic eorum Dominum [illegible] Voc digna cælo. Hoc est inter [illegible] & [illegible] solos soles [illegible] pie & sancte [illegible] & [illegible] Heliotropii ad suum semper respicere Patientem. Atque hoc etiam perditissimum latronem Apostolis priorem in paradisum [illegible], quod è cruce velut è cathedra [illegible] [illegible] [illegible] proclamauit: *Et nos quidem iuste*. Latronem [illegible] [illegible] [illegible], dum improbè liberationem postulat.

Cum ad portas Bethuliæ iam hostis esset, & in vrbe ingens omnium [illegible] audiretur, Iudith [illegible] [illegible] in concionem progressa, [illegible] ad spem erigeret: Nos ergo, inquit, non vlciscamur nos pro his quæ patimur. Sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus. *b*

Itaque cum affligimur, aut patimur, non in alios culpam, sed in nos ipsos reijciamus, ac fateamur nos longè minus, quam commeruimus puniri à Deo, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & apud [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] patet. Hinc Iobus [illegible] [illegible] optat: Atque vtinam, inquit, Deus loqueretur tecum, vt intelligeres, quod multò minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua. *c* Tu complectaris sententiam [illegible], [illegible] [illegible] Deus, qui patiens est redditor, *d* qui [illegible] exigit quam debeas. Quisquis igitur in miseria est, [illegible] [illegible] dicat, Peccaui: Et ego quidem [illegible] [illegible]; [illegible] hæc patior, minora exigor, quam meretur iniquitas mea; [illegible] molli [illegible] [illegible] [illegible], multo grauiora commerui. Atque hoc primum est, quod diximus, Constantiæ adiumentum, *Patimur ex culpâ*.

Alterum, Diuinæ *Voluntatis ac Prouidentiæ consideratio*. Omnia quæcunque patimur, Deo volente, patimur. Deus ab æterno non solum [illegible]; sed & voluit, vt vnusquisque in eas omnino miserias *e* incideret, in quas [illegible] iam incidit. Itaque separemus culpam à pœna, tollamus ab afflictione delictum; & [illegible], [illegible] Deus, vt nullius peccati est auctor, ita omnium afflictionum & pœnarum principalis (atque [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] causa est. Nō vult Deus, sed permittit vt nos à sua culpa quæ plerumque [illegible] [illegible] ac pœnarum causa est, contaminet. Sed commissa culpa [illegible], quia iustus est, vt sequatur pœna.

Ergo à Deo Deique Voluntate ac Prouidentia [illegible] calamitates & [illegible] in nos immittentur. Deus vult (quod probè capiamus) vt has omnino quibus premimur molestias, premamur. *f* Ideo, quisquis es, debes velle hæc pati (quod Seneca monet) cum scias ex decreto Dei [illegible]. *g* Amantissimus hic pater liberos suos [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] placere [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] est vir quispiam [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] à [illegible] [illegible]. Quisquis hoc fieri cernit, mox affirmat: [illegible] [illegible] [illegible] pater est; filium suum [illegible], [illegible] non [illegible]. Ita nos sæpe dum ludimus, dum nugamur, dum [illegible], ab optimo parente [illegible] [illegible]. Qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui autem [illegible] [illegible], non [illegible] alienus est, pater est. Nam quem diligit Dominus castigat (inquit [illegible]) flagellat autem omnem filium quem recipit. Quod si extra disciplinam estis, ergo adulteri, & non filii estis.

a Paul. [illegible].
b Iudith c. 8. v. 26. & 27.
c Iob. c. 11. v. 6.
d Eccli. c. 5. v. 4.
e Miserias dico, & pœnas non culpas.
f Vide Heliotropium meum, lib. [illegible] part. 2. cap. 6.
g [illegible] [illegible] [illegible].

§. V.

Hispanica quædam ètiam eius generis [illegible] [illegible] patria non sine honore [illegible], cum trans maria [illegible]; [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Deus [illegible] [illegible] afflictionis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible]. Dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible].

Hispa-

Hieronymus Cardanus, vir varia eruditione, affirmat, ab explorata experientia confirmat. Multis dulce olivum servari posse hac industria. Si dolium, inquit, intus & extra pice oppilatum, dulci vino sive faeculento impleatur, & mersum fluvio mergatur, annos integros nil dotis deperdet, quam picis calor & aquae frigus defendunt. a

Non aliter agit nobiscum Deus, qui nos calamitatum aquis immergit, ne in pravos mores degeneremus, & acescamus servat. Usque huc fluvio mersus est rex ille qui vociferatur: Libera me ab iis qui oderunt me, & de profundis aquarum. b At ubi his aquis extractus est, de eo sibi sic gratulatus est: Misit de summo, & accepit me, & assumpsit me de aquis multis. c

Laetiensis abbas Ludovicus Blosius ad rem dixit, quod gravissimis & plane aureis characteribus videtur exarandum. Verba pijssimi scriptoris haec sunt: Quidam amicorum Dei ait: Quem Deus donis potioribus exornare, sublimiterque transformare decrevit, eum non blande & molliter lavare, sed totum in mare amaritudinis immergere consuevit. d Nota hoc, mi Christiane, (nota, nota): non vino rosaceo ut lavandum, sed mari salsissimo & amarissimo immergendum. En haec tibi balneum parat amantissimus pater ab aeterno.

Quapropter omnia tentamina, laeta, tristia è Dei manu acceptanda, & hoc tenore constantissime pergendum, usque in finem. Quot psalmos rex Hebraeus composuit hac inscriptione: *psalmus usque in finem*, qui scilicet à primo ad ultimum usque versum decantandus fuit. In Patientiae gymnasio, non theatrales fabulas, non nuptiale canticum modulari incipimus sed [illegible], sed lugubres threnos, quos profecto pessimè canimus, si non canimus usque in finem. Nequaquam deerit quod patiamur.

Verissimè dictum: Una tentatione seu tribulatione recedente, alia supervenit: & semper aliquid ad patiendum habebimus; sed & pugnare adhuc durante conflictu, alij plures supervenient, & insperatò. e Ideo threni sic modulandi sunt, ut modulorum finis extendatur. Cantandum est tamen Patientiae usque in finem.

Inchoantibus praemium promittitur, sed perseverantibus datur. Iudas Iscariothes optimè coepit, sed pessimè finivit; laudatur illius initium, finis damnatur. Multorum est incipere, paucorum finire. Lubens Gregorij sententia: Virtus boni operis Perseverantia est, quae sola coronatur. Incassum bonum agitur, si ante terminum vitae deseratur.

Bernardus ad hoc valde inflammans: Profer, inquit, absque perseverantia nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consummatio, fons est Patientiae Perseverantia. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem, nec beneficium gratiam, nec laudem habebit fortitudo. Diabolus soli semper Perseverantiae insidiatur, quam solam virtutum novit coronari. Nimirum finis, non pugna coronat. Laudat navigantis felicitatem, sed cum venerit ad portum. Parum est vincere hominem coepisse, nisi eum deponamus usque ad mortem. *Vae his qui perdiderunt sustinentiam*, f Sta fortiter Christiane, & constanter: ne in nos cantetur fabula.

Coepisti melius, quam desinis: ultima primis
Cedunt [illegible] ———

Divinus Paulus Milesiis [illegible] liberè proclamat: Vincula & tribulationes Hierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum. g Sequamur generosam vocem & accinamus; pro se quisque dicat: Quocumque pretio, quibus impensis & aerumnis comparandum sit caelum; oderint, persequantur, vexent, lacerent me, quotquot volunt, mala me contereant, quaecunque Deo placuerit immittere, omnia facere, omnia pati paratus sum, dummodo consummem cursum meum, dummodo liceat ad finem dicere: CONSUMMATUM est. Fructus labori, suo tempore, respondebit abundantissimus aeternus.

a *Cardan l. 23 de Subtilit. edit. p. 582.*
b *Psal. 68. v. 15.*
c *Psal. 17. v. 17.*
d *Blos. Instit. spirit. c. 8.*
e *Thomas de Kemp. l. 1. c. 13 num. 3. & l. 3. c. 12. num. 3.*
f *Eccli. c. 2. v. 16.*
g *Actor. c. 20. v. 23. & 24.*

CAPVT IV.

Afflictiones tolerandas esse, cum GRATIARVM ACTIONE.

PHidias artificum nobilissimus plastes, doctissimus, è luto, cera, gypso, marmore, ligno, ære, ebore, argento, auro, ex omni denique materia statuas, & ex omni propè ligno Mercurium poterat effingere. Affirmat Seneca: Non ex ebore tantum Phidias sciebat facere simulacra: faciebat ex ære: si marmor illi, si adhuc viliorem materiam obtulisses, fecisset quale ex illa fieri optimum posset. a Quòd si ligno rudi & nondum dolato vsus fuisset, vtique gratias hæc imago magistro suo maximas habuisset, quòd artificis beneficio licuisset sibi pristinam deformitatem cauere.

Ærumnis & afflictionibus homo sic dolatur ab omnifice artifice Deo, vt in nouam dignitatem reformetur. Ideo par est, vt suo Phidiæ gratias agat informis antea truncus, nunquam tantam elegantiam statuæ consecutus, nisi tam multum sui amisisset, dolabris inclementer & asperè tractatus. b

Diximus afflictiones ferendas Patienter, Hilariter, Constanter tolerandas. His quartum addimus modum cum gratiarum actione, seu Grate. Cur autem gratiæ sint agendæ pro calamitatibus aliorquin ingratissimis beneficiis, hîc exponemus.

a Senec. epist. 85. fine.
b Senec. epist. 81. fine.

§. I.

GErmani veteres, suos olim liberos erudiebant, traditis per certa symbola præceptis. Inter quæ & hæc numeranda. Si quando iter feceris, aiebant, non prius è loco, vbi sessum accubueris, abeas, antequam ter desessum circumspexeris. Hoc scilicet volebant, attentè circumspicerent, si quando viatores essent, ne quid sarcinularum post se reliquissent. Sic & stellas digitis monstrari vetabant, non quòd nefas sit manum ad sidera intendere, sed quia curioso stellarum aspectu oculorum aciem hebetari credebant. Sic etiam prudenter monebant: Si quid te læserit, dicito, Deo gratias.

Ais: Respondet hoc Deus Præceptor sibi meritam, sed rem nostram. Quicquid ignominiæ, quicquid aduersorum te vexabunt, quicquid hominum te læserit aut insultarit, tam amplas age gratias, perinde ac si insignem liberalissimum acceperis.

Solent etiam parentes serij suos liberos condocefacere, vt virgis castigati, virgas osculentur. Sic & in scholis discipuli melioris indolis magistro gratias agunt cum cæsi sunt, perinde si dicant: Domine Præceptor, vt puniatur non ægrè fero: pœnas merui: tamque mihi potius gratulor, quòd etiamnum magistro meo curæ sim, quòd nondum spem omnem de me abiecerit. Et quid indigeret Præceptoris est in discipulos animaduertere cum delinquunt, ita in posterum cautiores fiant. O bonum indolem, sed tantam, quam plagis hoc non consequitur! Ita docet Apostolus: In omni patientia & longanimitate, cum gaudio gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. a Atqui hæc pars sortis sanctorum est, Pati plurima, & gratias agere, quod ad hoc se nobis dignatur honorare.

Vt hoc ipsum Christiani omnes validissimè persuaderentur, diuini Chrysostomi facundia nihil laborauit. Chrysostomum iucundè vocem loquentem audio. Hæc est, inquit, Voluntas Dei, semper gratias agere: hoc est animæ sapientis officium. Passus es aliquid mali? si velis, non est malum: gratias age Deo, & malum in bonum transformasti. Dic tu quoque quemadmodum Iob: Sit nomen Domini benedictum in sæcula. Quid enim tale, quæso, passus es? Incubuit morbus? At nihil nouum est, corpus enim mortale nobis est, & pati natum. Sed pecuniarum inopia? Verum & hæc acquiri possunt, & amitti & hic tantum manent. Sed ab inimicis insidiæ & calumniæ? Sed non in his iniuriam nos patimur, sed illi qui faciunt. Peccauit enim non qui malè passus est, sed qui malè fecit. b

Quicquid ergo malorum te premat, age Deo gratias, & malum in bonum transmutatum est. Ne igitur, quod idem Chrysostomus monet, in tentationibus indignemur, neque angustiemur, neque tumultuemur. Iob grauius vulnus diabolo intulit, cum spoliatus gratias egit, quam cum pauperibus sua di-

sua distribuit. Omnibus enim psalmum, generosè & cum gratiarum actione id ferre multo maius est, quam indigentiæ degentem facere eleemosynam, sicut in hoc contigit Iobo.

At igne ingruente sæpius substantiam tuam absumpsit, & totam domum populatus est? Reminiscere eorum quæ Iob acciderunt: age gratias Domino, qui prohibere potuit, & non prohibuit, & tantam recipies mercedem, quantam si omnia illa in pauperum manum reposuisses. Hoc ipsum iterato affirmans: Parem, inquit, habebis mercedem cum eo, qui pecunias suas pauperibus largitus est, si amissis illis gratias egeris, & eum ad dictatorem ire potueris, sustinueris illas magis non recipere, quam hoc pacto recipere. c

Sed in paupertate degis, & fame, & infinitis periculis? Recordare Lazarum cum inopia, & orbitate, & innumeris aliis pugnantem molestiis, & hæc post virtutem tantam. Recordare Apostolorum, qui & in fame, & in siti, & in nuditate degebant; prophetarum, iustorum, & omnes ipsos invenies non de divitibus, non de gaudentibus, sed de egentibus, tribulatis, & angustiatis esse. Hæc apud teipsum colligens Domino gratias age, quod te illorum fecit participem, non tanquam odisses, sed & valdè diligens; quoniam & illos tot gratis pati non permisisset, nisi vehementer amasset. Nullum gratiarum actioni par bonum. Hoc maximum est sacrificium, hæc oblatio perfecta. d Ideo dicebat Paulus: In omnibus, inquit, gratias agite: hæc est enim Voluntas Dei. e

Hebræi iuvenes ad Babylonicum rogum damnati, in ipsis flammis, tanquam lautissimè epulati, gratias agebant Deo. Nam Daniele teste, quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace dicentes: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, & superexaltatus in sæcula. Et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis. Hinc illis ignitus hic carcer pro regio palatio, piceus fumus pro vernante cælo, flammæ pro veste, catenæ pro armillis & torque fuerunt.

a *Coloss. 1. v. 12.*

b *Chrys. tom. 5. hom. de Iobo, cuius Inscriptio, Quod maximum lucrum in tribulationibus est gratiarum actio, mihi p. 56.*

c *Idem tom. 4. in 1. ad Thessal. ca. 5. ho. 5 post med.*

d *Idem eod. tom. hom. 1. post med. & tom. 2. hom. 5. de patient. Iob.*

e *1. Thess. 5. v. 18.*

§. II.

ET quia hoc afferimus gratias Deo etiam in adversis agendas, res maximi momenti est, amplissimè id [illegible] est. Chrysostomus, quod dici consuevit, hac in re singulariter facundus, & plane Chrysostomus, hoc est, ore aurei orator, hanc unam rem assidue, ut decebat, inculcavit. Gratias, inquit, porro agere convenit, non divites modo, sed & paupertate oppressos, non sanos, sed & ægrotantes: non eos quibus prospera omnia, sed & eos quibus adversa contingunt. Deo enim tum gratias agere, cum secundo cursu res feruntur, nihil magnum fuerit, at vero cum ingenti suborta tempestate inflata undique navis periculum incurrerit, tum demum maxima exstitit patientiæ, æquanimitatisque probatio. Quo certe & Iob suam coronam reportavit, & diaboli impudens os obturavit, planum faciens se, cum felix esset, non ob pecunias, sed ob multam erga Deum charitatem gratias egisse. a

Hoc est maximè grati animi, hoc sapientiæ studiosi, in rebus etiam asperis, & adversis gratias agere, pro omnibus gloria Deum afficere, non solum pro beneficiis, sed etiam pro supplicijs, hoc enim maiorem mercedem conciliat. In bonis quidem gratias agere reddidisti debitum: In malis autem Deum constituisti debitorem. Qui enim beneficio affectus est, & agit gratias, reddit debitum: qui autem male affectus est, & glorificat, indebitum exsolvit. Ita Deus æque est laudandus, & cum punit, & cum à supplicio eximit. Utraque enim sunt curationis, utraque sunt beneficii. Oportet ergo eum æque laudare, & quod posuerit Adam in paradiso, & quod eum expulerit, & agere gratias non solum pro regno, sed etiam pro gehenna. Eam enim & fecit & minatus est, ut à vitio liberaret.

Quemadmodum ergo medicum non solum mitigantem, sed etiam secantem & urentem; non solum in florum educentem, sed etiam [illegible]; non solum vitam [illegible], sed etiam urentem & secantem observantes & admiramur (est enim sane contraria quae sunt, unum tamen finem respiciunt) ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus, atque adeo multo magis, quatenus hic quidem Deus, ille vero homo: & quod res quidem eorum saepe aliter eveniunt, quae autem Deus facit, fiunt cum summa sapientia & cura. Idem etiam: Non solum gratias agamus Deo, si consequamur quod petimus, sed etiam si repulsam passi fuerimus. Nam cum Deus nobis aliquid denegat, non minus parum est, quam si concessisset. Nescimus enim nos quae nobis conducant sicut ipse novit.

Itaque sive voti compotes, sive impotes fuerint, gratias agere debemus. b Magnus ergo thesaurus est gratiarum actio, magnae divitiae, inconsumptum bonum & fortis armatura. Estque in tribulationibus remedium, si sit in ea gratiarum actio. Ibi enim quidem iniustitia, ubi virtus: illic modestia, hic misericordia. Sed est nobis telum maximum, quod omnes talis machinas repellere vales, qui per haec omnia Deo gratias agit. Perdidisti pecunias? Si gratias quidem egeris, animam lucratus es, & maiores nactus es divitias, quia Dei benevolentiam habuisti ampliorem. c

Nec aliter sane Augustinus: Sic inquit sunt boni & mali, quomodo si duo vasa sint plena, & unum habeat putredinem, & aliud aromata pretiosa cum una ventilatione exagitata. Illud vas, ubi fuerint aromata, odorem desiderabilem, aliud autem foetorem intolerabilem reddit. Ita simul boni atque mali inficiuntur quidem tribulatione, sed alio Dei iudicio separantur.

Quoniam aliqua tribulatio in Mundum venerit, qui boni sunt videt vasa [illegible] gratias agit Deo, qui eos castigare dignatur; illi vero qui sunt superbi [illegible], coepit blasphemias & murmurant contra Deum dicentes: O Deus quid fecimus mali, ut haec patiamur? Vide saepe fit ut [illegible] bonum neque obliqui, sed illam omnem perdere, & illam despicientiam, de qua fugiunt dolere & gemitus, amittunt: & quod periculosum est, nec illa mala perferentia possunt evadere, & ad illa quae aeterna mala sunt, eorum crimina eos faciunt pervenire. e

Igitur, Admonendi sunt, inquit Gregorius, qui flagella metuunt, ut si mala veraciter cavere desiderant, aeterna supplicia perhorrescant. f

Veterum Patrum historiae memoriae [illegible], fuit inter confratres [illegible], cui culpa [illegible] sua, [illegible] & [illegible]. Nemo eum amplius admonebat, nemo salutabat, nemo librum vel panem commodabat, nemo fratrum [illegible] domum suam [illegible]. Ille tamen (quod laude dignissimum) in his omnibus gratias Deo agebat. [illegible] ut hic ipse a [illegible] panis reperiret. Quod hic [illegible] nil [illegible] potest: nam ergo [illegible] patiens [illegible]. Nam [illegible] adhuc, qui ad [illegible], [illegible]. Vbi hanc Dei liberalissimam in se providentiam anachoreta vidit, in lachrymas solutus: Egone, inquit, o [illegible] Deus, indignus [illegible] ego sum, [illegible]? Ab eo autem tempore & [illegible] in eum longe [illegible], & ut semper loquitur, [illegible].

a Chrysost. [illegible] hom. [illegible]
b In c. [illegible] Gen. hom. [illegible] post med.
c Idem [illegible] hom. [illegible]
d August. tom. 10. ser. [illegible] de Temp. [illegible]
e Gregor. part. 3 past. Admon. 14 initio.
f Vita P P. Tract. de Patient.

§ III.

Ille optimus, & exploratae patientiae servus Tobias, non est contristatus contra Deum quod plaga caecitatis evenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitae suae. Hoc nobis omnino [illegible] est. Cum [illegible], [illegible] vocamur, [illegible] mala [illegible], gratias Deo agamus. [illegible] Deus, aut [illegible] in nos [illegible], ut [illegible] experientia, [illegible], quicquid hoc mali [illegible].

Haec

Hæc beatissimi Pauli mens est, qui hortatur: Gratias agentes semper pro omnibus. Quod dictū Hieronymus considerans: Pro beneficijs, ait, gratias agere vel [illegible] ar Iudæi norunt; pro calamitatibus & suppliciis soli Christiani. Quare recta Apostolus: In omnibus periculis & molestijs dicamus semper, Benedictus Deus. Hic autem Christianus est.

Quia de Imitatione Christi libro tertio, capite quinquagesimo tam præclare disseruit, et partem hoc, quod dixi, caput, hac certe illius partem afflictis, miseris, quocunque modo [illegible] quotidie prælegendam. Vide ad finem & hæc dubitanti: Gratias tibi ago, Domine Deus, quia non pepercisti malis meis, sed attrivisti me verberibus duris, inferens dolores & immittens angustias, foris & intus. Disciplina tua super me, & virga tua ipsa me docebit.

Refert è fratr Dominici familia ecclesiastes insignis, Virum spectatæ eruditionis à religiosissima quadam virgine compendium vitæ sanctæ instituendæ petijsse, illa decem omnino documentis rem omnem complexa, & nono quidem loco hoc assignasse: Tantis doloribus, ærumnis, & angustiis unum afficiar, quam gratias pro iis agat, seque indignum existimet, & pœnas maiores et supplicijs petat. Quod illa certè ipsa præstitit. Quin & nos imitemur tam imitatione dignissimam?

Exemplo demonstrete quod dixeram: Tufshe quæ tota nocte, præcedenti misere contorta, somnum non vidit, & omnes horarum partes numeravit; Rem magnam hoc fecerit, & dixerit: Domine Deus de missam tolerantiæ, quæ magis me vexat, nam ego sanitate sum nocitura.

Est qui dolore capitis, torsione stomachi, qui asthmate, calculo, podagra laborat, & tamen hoc unum clamet: Domine doloremi genus in me hodie semel & patientiam. Quo est hic & laudabimus eum?

Est qui ... quatuor capillorum, fer[illegible] ... Ac ille dicat: O mi Christe pro me sæpius illuse, plura in me immitte, qui me & contemnat, & probris variis afficiat, his ego dignus sum. An est qui sic precetur? Non ... vere, sed latere, & ... his pati... Neiderint qui sic orent: Mi amantissime Deus, ego quidem non vna tantum dilectum sub æstatem, ... patior, sed, ô Domine, te rogo da graviora quæ patiar, & numera auge, sed simul auge & patientiam. Nunc de illis gratias tibi ago & indignum me iudico, qui patiar pro te Domine.

Nam hactenus inspiciat in sinum, num ita precatur dicat, o Christiane quandoque nostri nobis de [illegible] [illegible] quæ subjecerant, vix has illæsas precatiunculas recitaverimus. Sed ô quam omnes assidue agimus sua patientia? Hic viri, hic gigantes sunt, hic [illegible], hos nemo admiratur, nemo laudat, nisi solus ille scrutator cordium Deus, cui è mediis tribulationibus suo præsidium probantur, tympanum & Organum: *Tympanum contribulatione sonat, Organum laudes & gratiarum actiones.* Tympani magnus ille est: Ah, ah, quam hoc dolet, quam hoc vri! Sed ô Deus ne deseras me, da patientiam ô patientiam! Hoc sonat tympanum præclarè clamitat, tinnitque vel delicatissimam musicam. Organum laudes suavissimos spirit modulos. Beatus Iacobus qui supplicio quod vidit, succedit fidus, palmis primum haud te Organum, membratim mors fallitur, postea autem vel articulos digiti, vel singula membra præscindantur, totius ille audiens est dicere: DEO GRATIAS.

Magistrum hoc in se habuit Iobum, qui quoties noua clades nunciatur, toties sese nouas Deo gratias egerit. Venit qui narraret: Boues tuos aliaque a Sabæis abducti sunt. Ad quæ Iob: Sit nomen Domini benedictum. Venit alius: Ignis è cœlo lapsus oves tuas greges absumpsit. Iob contra: Sit nomen Domini benedictum. Venit tertius: Camelos tuos abstulerunt Chaldæi, & abegerunt omnia. Iob constanter: Sit nomen Domini benedictum. Venit alius: Liberi tui eodem vna domo ruina oppressi sunt. Iob ut prius: Sit nomen Domini benedictum: Sicut Domino placuit, ita factum est. En Organum laudis, en Organum omni...issimum, quem Deus ipse commendans: Numquid considerasti, ait, servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra?

a *Tho. de Kemp. l. 3. c. 50. n. 5. Alemannicae hoc praesertim capite legendae.*
b *Joan. Taulerus institut. cap. 24. Vixit Anno 1350.*
c *Job c. 1. v. 3.*

§. IV.

PErsis, ut Stobæus refert, mos erat, ut si quem iratum Rex citari, & quantumvis innocentem flagellari jussisset, ille sic cæsus amplissimas ageret gratias, quod rex sui tam benignè voluisset meminisse. Tantum est regiæ memoriæ non excidisse! Nos ut adoremus verbera, cum nos regia jubemur verberari? Cur non æquè optimo Maximo Deo nos subjicimus, & plagas, quæ cœlo profectæ sunt, veneramur, & pectori supplicesque pro iis gratias agimus? Hoc profecto Ethnici quoque homines fecerunt.

Laurentius igneo lectulo incumbens, velut aper lentis ignibus assabatur. At ille: Assatus, inquit, gratias ago. Rectè omnino; nam in mensam magni regis hic cibus parabatur.

Theodorus vero Maximiliani Cæsaris, laceratus & perustus jam lateribus vix *spiritum* amplius, sano tamen organo animabat, & canebat: Benedicam Dominum in omni tempore.

Plurimi sanctorum, non humanius quam canes habiti, ipsi tamen instar fidelissimorum canum, quo lacrimas cædebantur, hoc blandius se suo domino applicabant, cujus sibi gratiam ut conciliarent, omnia promptissimè ferebant. Nota nos est inter jumenta sisse mansuetum? Ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. a

Rufinus Aquilejensis memorat, è priscis Ascetis optimum senem ægrotum discipulo dixisse: Ne tristeris, fili, ob corporis morbum. Summa enim religio est, ut quis in infirmitate Deo gratias agat. Si ferrum es, ignis tibi æruginem abstergit; si aurum es, experimentum tui ab igne quoque sumendum est. Ne igitur cadas animo. Si corpus tuum torqueri vult Deus, tu quis es, qui ei resistas, quid molestè feras? Ergo sustine, & Deum precare, ut quæ ipse vult, illa concedat. b

Nec omittendum illud Ioannis Avilæ dictum monitum, vel amicis inculcandum, In adversis unum *Deo gratias* plus valet, quam in prosperis sex millia. c. Nullum summo magis est inter adversa Deo gratias agere.

Maximum est discrimen inter carnes quæ verubus figuntur ad igni torrendæ. Nam si aridus & craceus capo, aut pulli gallinacei macie tenuati sint assandi, necessarium prorsus est ut coquus has carnes assiduè succi sui liquato adipe sæpius perfundat, vix tamen multo labore aliud quam osseum, & stramineum, vel ligneum ferculum parabit. Sin vero aut opimus anser, aut obesa gallina, aut pinguis & spado capus, aut vitulus saginatus, aut altilis porcus, aut præpingues [illegible] assentur, non opus multum his pinguedinem affundere, suo se succo perfundunt, sed & multum saporem pinguissimi liquoris. Atque hæ omnino dapes sunt dominicæ regiis mensis inferendæ.

Ita prorsus illi hominum qui nunquam in sagina spiritus fuerunt, quibus nec [illegible] nec studium, nihil devotionis, nihil fervoris est, si ad ignem afflictionis applicentur, heu quam aridum sit assum! ipsi quidem consolatio interna pinguedinis adhibeatur, sed parum proficient, insolabiliter lugent. Desit sagina boni spiritus, quantumcumque vagas, macies non correctis, quomodocumque solicitis, patientiam non persuaseris.

Illi vero qui præcepta Patientiæ alto pectore conceperunt, qui Voluntati divinæ seipsos totos devoverunt, cum calamitatis ignem sentiunt, tam mirificè devotionis suæ pinguedinem assiduant, animo præsenti bono, & imperterrito, seipsos aliosque solatio afficiunt, ad vilissima quoque se submittunt, pro tormentis gratias agunt, plus calamitatum petunt, ita se sua velut pinguedine perfundunt. Hi sunt ad epulum illud grande ac regium parantur, ad quod convivas suos invitaturus: Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa, & omnia parata sunt: venite ad nuptias.

Quemadmodum vero adeps carnis assæ melioris est odoris quam lixæ, ita gratiarum actio longè pretiosior. Deoque charior est ab iis proveniens, qui diutinis doloris, aut morborum ignibus velut assantur, quam ab iis qui levibus incommodis conflictantur, & mare

mare redigere planè tranquillum ac placidum.

Noemus cum suis post procellas illas quibus Orbis vniuersus haustus est, gratiarum actionem insignem illustrem, nam aram exstruxit ex omni pecore, & ex vniuersis volucribus victimas selegit; obtulitque holocausta. *Odoratusque est Dominus odorem suauitatis.* d

Sed cogita, quamdiu & quantis Noemus miserijs sit exercitus. Nam totam anni partem (dum totus Orbis [illegible]) cum magna fatigatione in tenebrosa *Arca* detinetur. Quod tormentum effugerent, id maioribus eius molestijs factum, quam si mera exercitia fuisset obeunda. Nam praeterquam quod Arca ei quasi sepulchrum decem mensium fuit, insalubrius nihil esse poterat, quam in animalium stercoribus penè immersum tamdiu detineri. Postquam tantas difficultates eluctatus est, in nouam miseriam incidit: ludibrio se habitum à suomet filio intellexit, & ei quem magno Dei beneficio salutem è diluuio acceperat, suo ipsius ore maledicere coactus est.

Ita Noemi constantem patientiam & inter aduersa gratiarum actionem, vnum gratissimum odorem Deus aduertit, ac beneficijs amplioribus remuneratus est.

a Psal. 71. v. 18.
b Rufin. l. 3. nu. 157. & Pelagius libell. 7. nu. 16.
c Rufin. l. 3. num. 157. & Pelagius libell. 7. num. 16.
d Gen. c. 8. v. 21.

§. V.

Ergo, quo Paulus hortatur, Gratias agamus semper pro omnibus. Et sanè in Patientiæ gymnasio, nullæ voces crebrius ingeminandæ sunt quam hæ ipsæ, DEO GRATIAS, SIT BENEDICTVS DEVS. Hoc enim ad omnia vsurpandum. Sed nos tam indocilis sumus, vt vel duas solum voculas breuissimè capiamus. Optimè dixit Franciscus Petrarcha: Hic est mos, cito velle accipere, tarde autem dare, ad illud alacres, ad hoc molles, ad illud præcipites, ad hoc segnes. à Proximo plerumque calet dum impetrat quod petitur, at gratiarum actio, cum impetratum est, sæpe frigidissima est.

In nostro hoc gymnasio contrarium & solet, & debet fieri, nam Patientiæ discipuli, cum calicem vident amarum plenum, orant quidem cum Christo. Pater, transfer à me calicem istum. Sed has ipsas quantumuis calidas preces consignant adiectis verbis: Veruntamen, ô mi Pater, veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. Ita liberari quidem cupiunt, si tamen id placeat Deo. Cum vero gratias agunt, non id faciunt & quidem calidissimas agunt gratias tam lingua, quam mente. Illorum voces sunt: immortales, infinitas, ô Deus, gratias ago, quod me tanto dignaris honore, & aliquid pro te patiendum subeundum: gratias ago, quod me inter filios tuos numeras, quis autem filius quem pater non corripiat? Quo sana intelligentia, inquit Gregorius, de percussione sua ingratus existet, si ipse sine flagello non exit, qui hic sine peccato vixit.

Ideo, Rectæ mentis est, Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. Si in aduersis gratias referimus Deum sibi patientia facimus esse placabilem, & quæ amisimus, multiplicata redduntur, & super hæc gaudia æterna præstantur. c

Enimuero patri pro plagis & disciplina meritissimo aguntur gratiæ: nam patris verbera multo meliora sunt quam hostis oscula. Notissima nos notissima vox Patris est: Ego quos amo, castigo: omnes filios meos flagello. Vis esse filius? abesto castigandus. Quid hic parenti optimo respondeant filij? Augustinus verba suggerit, ita respondendum. Et cū blanditur pater est, & cum cædit, pater: blanditur, ne deficiamus, cædit ne pereamus. Addit Augustinus, & ad eum accusare nos instruens: Exaltate, inquit, Dominum Deum nostrum. Iterum exaltemus eum qui bonus est. Nam si non vindicet, & deserat, perimur.

Igitur, Quemodo bene est, lauda misericordiam, quando male est, lauda iustitiam. d Tu qualis filius es? Quando te pater emendat, tuus tibi displicet? Non emendaret, nisi ei illis displiceres. At si sic displiceres, vt vndiscre, non ille te emendaret. Gratias age ergo emendatori, vt accipias hæreditatem à Deo qui te emendat. e Quando aliquos flagellat in terra, admonitio est, non fidem damnatio.

natio. Patiens est sæpe peccatorem, non damnatio. Patiens est sæpe peccatorem, non damnatio, sed expectans pœnitentiam. f

Sed nunquid sæpius pro re illi & etiam in-[illegible] gratias agimus, vel eam solam ob causam, quia meliora speramus? Nam qui ob id, quia meliora speramus, secundum primum beneficium gratus est, secundum promeatur. Idcirco cui vel mica salis est & prudentiæ, ingratus est pro beneficio etiam præsentiæ, si enim secum ratiocinatur: Qui ingrato, sic enim secum ratiocinatur: Qui beneficium dedit, utique bono animo id fecit; cui si gratias referre omisero, eum, deinceps beneficio excidere ut ingratus. Atque hoc quidem satis dictum. Longum esset. Atque hoc quidem istud: Deus nunc quidem [illegible] superius est illud: Deus nunc quidem cupreos & plumbeos spargit nummos, [illegible] dividit, sed spinas & cruces. Quo id animo facit, ut brevi dies aureas & gemmatas.

Cur igitur Patri amantissimo meritam gratiam non persolveremus cum plumbum & gratiam non persolvimus cum plumbeum &c. cum spinas offert, & aurea, & gemmata? cum spinas offert, & aurea, & gemmata? Nunc ergo plumbum, nunc boni mutanda. Nunc ergo plumbum, nunc spinas amplectamur, & pro his non minus, quam pro thesauris opulentissimis gratias agamus. Hæc auri & gemmarum certissima grana. Hæc auri & gemmarum certissima pignora. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur g.

a Petrarch. l. 2. de Utraque Fort. dial. 31.
b Greg. part. 3. pastoral. admonit. 13. sive cuncta.
c Idem tom. 4. l. 8. epist. 12.
d Aug. tom. 8. in ps. 98. prope finem, mihi pag. 414.
e Et in ps. 91. pag. 189.
f Et in ps. 48. pag. 183. & pag. 159.
g Iob c. 22. v. 29.

CAPUT V.

Afflictiones aggrediendas esse cum PRÆMEDITATIONE.

VIta quam agimus, duos habet Tortores, Timorem, & Dolorem. Alternatim horum Tortorum, & Dolorum Alteratur horum semper à tergo habet, crucibus nos. Cum semper à tergo haeret, cruciatque nos. Cum in dies sunt turbulentæ & asperæ, Dolor nunc feriunt rebus secundis, [illegible] Cum valemus, & rebus secundis utimur, Timor nos cruciat: nam timemus ne quod gratum est, perdamus. Ita loquitur Augustinus a: Tota, inquit, vita ista intelligatur: Tota, inquit, vita ista intelligatur tribus [illegible], item [illegible] duos tortores animæ, non quidem simul torquentes, sed cruciatum alternantes, horum duorum tortorum nomina Timor & Dolor. Quando tibi bene est, times. Quando male est, doles.

Quando igitur effugere non possumus, utrumque à duobus his carnificibus identidem vexari, & pallendos, solerter præmeditandum est, qua ratione non ad illos geramus. Atque hic quarum ratione non ad illos geramus. Atque hic quarum modus est, qui ad afflictiones fortè ferendas plurimum facit, si eas cum PRÆMEDITATIONE aggrediamur. Quomodo adversa sint præmeditanda, nunc exponemus.

a Aug. tom. 10. de verbis: Dom. serm. 41. post init. mihi p. 61.

§. I.

SOllicitè monet Siracides: Fili accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. a Præpara vigilando, & precando, præpara subdendo te maligno [illegible], cum quibus [illegible] in quaslibet [illegible], cum qui negligent, priusquam [illegible] ab ea. b Præpara firmando cor in omni adversitate. Nam hoc prudentiæ adversitatem excussisse, Nam hoc prudentiæ est corpore esse fortem, & qui custodire Deum calore, simul etiam incipiunt vulsque in se possessa mente illa sua, conspicere, non [illegible].

Tu ergo te præpara & noris, Omnia vitæ cincta esse pedibus insipientium. c Atque ne vitæ blandimenta nos fallant, excitatum sapientissimus Chrysostomus. Nihil est, inquit, in rebus humanis stabile, nihil inconcussum, sed hominum vita imitatur mare tumens, quod in partes agitatum, nunc nova, nunc pergit, nunc frigida inquam, tum nova, tum pergit, naufragia inquam, tum nova, tum pergit, circumspicientes, circumspicientes. Et ut cautissime circumspiciamus, quo demum loco simus, addit exempli: Omnia tumultuum ac turbarum plena sunt. Omnia [illegible] & præcipitia, omnia [illegible] scopuli & præcipitia, omnia fuga sub aquis latentes, & sinuosa capita. Omnia terrores, dissensiones, suspiciones, tremores & angores, Incertitudines ubique amarae & angores, Incertitudines ubique mœrore. Multa etiam pericula simulatasque faciem. Multa etiam vultera, [illegible] ubique lupi sub his occultati, ut tamen inter hostes aliquos totius tractati. Quotquot inter hos qui videntur amici. Quo-

hos ada-

heri adulabantur, qui blandiebantur, qui maximi excolebantur, hodie repente comperti sunt esse lapsi; ab iisdemque personis facti sunt omnibus accusatoribus acerbiores.

Ergo animam tuam ad tentationem praepara, ita pietatem age, & pro portis tui cordis excuba; medium nostrum ergo. Ergo in tranquillitate tempestatem, in sanitate morbum, in divitiis paupertatem, calamitatem in prosperis expecta. Iobi patientia hinc plurimum adjuta. Nam, Timor, inquit, quem timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit. e Quicquid expectatum est diu, levius accedit; & mali praecogitati mollis ictus venit.

Nam levius laedit quicquid praevidimus ante;
Et praevisa minus tela ferire solent.

Ideo sapiens assuescit futuris malis, & quae alij diu patiendo levia faciunt, hic levia facit diu cogitando. Audimus aliquando voces imperitorum: Nesciebam hoc mihi restare. Sapiens scit sibi omnia restare: quicquid factum est, dicit, Sciebam. Cogitanda ergo sunt omnia, & animus adversus ea quae possunt evenire, firmandus. Exilia, tormenta, bella, morbos, naufragia meditare. Tota ante oculos sortis humanae conditio ponatur: nec quantum frequenter evenit, sed quantum plurimum potest evenire, praesumamus animo, si nolumus opprimi, nec illis insolitis velut novis obstupescere. Inexpectata plus aggravant; novitas adjicit calamitatibus pondus. Ideo nihil nobis inopinatum esse debet, in omnia praemittendus est animus; cogitandumque non quicquid solet fieri, sed quicquid potest fieri. f

Antequam beatae aut miserae vitae sibi ipse causa est. Malos omnia in malum vertit, etiam quae spe optimi venerant: rectus atque integer, corrupit prava fortunae, dura atque aspera ferendi scientia mollit. Sive igitur alios observare volueris, sive teipsum lautere sepositio, & sentiis hoc & confitebere, nihil ex his optabilibus & electis utile esse, nisi te contra levitatem casus, rerumque casus sequentium, instruxeris: nisi illud frequenter & sine querela inter singula damna dixeris, *Dis aliter visum est.*

Sic composito animo nihil accidet, sic autem componetur, si quid humanarum rerum varietas possit, cogitaverit, antequam senserit. Si & liberos & conjugem & patrimonium habuerit, tanquam non utique semper habiturus, & tanquam non futurus ob hoc miserior, si habere desierit. g

Plutarchus commemorat[h], Ulyssem post totos viginti annos militiae actos, in patriam redeuntem, lamque visa Penelope fletum assidentem, nil tale passum & siccis oculis perstitisse. Eo enim venerat animo tam ante confirmato & adversus lacrimas munito. At ubi canem vidit in adventu suo morientem, non temperavit a lacrymis. In illum autem dolorem subita res & inexpectata eum conjecerat. h Qui minus ergo vult dolere de adversis, magis ea praevidere debet.

a Eccli. c. 2. v. 1.
b Idem c. 23. v. 1.
c Sap. c. 14. v. 11.
d Chrysostom. tom. 5. hom. Cum Saturninus & Aurelianus acti essent in exilium &c. mihi pagin. 817. & seqq.
e Iob c. 3. v. 25.
f Sen. epist. 18. ante med. epist. 76. sub fin. epist. 91. initio & post med. epist. 98. post init. & epist. 110.
g Seneca loc. supra cit.
h Plutarch. l. de tranquillit. animi, propius fin.

§. II.

AT nos nunquam adeo immodicati & inconsideranter sumus, ut nobis quo tamen, miremur nos aliquid perdere, amissuri uno die omnia. Sic imparati, etiam levissima capiuntur. Quocirca hoc agendum est, ne quid nobis inopinatum sit: & quia omnia novitate graviora sunt, hoc cogitatio assidua praestabit, ut nulli malo tyrones simus, & nihil miremur eorum ad quae nati sumus. Ea quae patimur, parva sunt omnibus. Ita dico, paria sunt. Nam etiam quod effugit aliquem, pati potuit. Aequum autem jus est, non quo omnes usi sunt, sed quod omnibus latum est.

Imperetur aequitas animo, & sine querela mortalitatis tributa pendamus. Hiems frigora adducit, algendum est. Aestas calores refert, aestuandum est. Intemperies caeli valetudinem tentat, aegrotandum est. Et fera aliquando nobis occurret, aut homo feris per-

minibus perniciosas. Aliud aqua, aliud ignis cupit. Hanc rerum conditionem mutari non possumus: id possumus, Magnum sumere animum, quo fortiter fortuita patiamur.

Ad hanc tolerantiæ legem animus noster aptandus est, hanc sequatur, huic pareat & quæcunque fiunt, debuisse fieri putet. Optimum est pati quod emendare non possis, & Deum, quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. Malus miles est, qui Imperatorem gemens sequitur. Quare impigri atque alacres excipiamus imperia, & sic alloquamur Deum; Duc me Pater, quocunque placuerit. Adsum impiger: nulla parenti mora est. Te meam vitam tibi offero ad te propitius compellis voluntatem. Sic vivimus, sic loquamur. Paratos nos inveniat quæcunque calamitas.

Hanc ob caussam Siracides dixit: In die bonorum non immemor sis malorum, & in die malorum, ne immemor sis bonorum. Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necessitatem paupertatis in die divitiarum. A mane usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Dominus es, & imperas? Servire potes. Opes tibi affluunt? Exanimes mendicare potes. Vires & valetudinem æstimas? Vel a te febricula, velut imo granula necare potest. Liberi tibi sunt? Uno die omnes extingui possunt. Amici tibi sunt? Ex amicis, & rebus omnibus una te horula, miserrimum vastum privare potest.

Tuam igitur animam ad has tentationes prepara, ut cum Moses amicos, aut liberos amiseris, dicas quod mulier Spartana: Sciebam me mortales genuisse. Cum pecunia dissipata fuerit: Sciebam non semper fore meum quod solo usu fuerat meum. Cum honor evanuerit: Sciebam nullam in hac vita gloriam æternam.

Sunt qui rerum ac negotiorum molem velut vallum ante se objiciunt, post quod hostem capax futura nunquam despiciant. Hos semper pauca agere, ut Amalum illum, etiam per pauca agere, ut Amalum illum; etiamsi pauca agunt. Secessum his & spirituale otium suades? Respondebunt, Non vacat. Ad concionem invitas? Non vacat. Sacræ Confessionis admones? Non vacat. Ad epulum cœlestile vocas? Non vacat. Ad Dei tribunal cogitandum hortaris? Non vacat. Ad æternæ igitur meditandos ingenia? Nihil minus vocat. Ad consilia contemplanda etiam vocat. Ad mortem prævidendam? Nec tum vacat. Ad mortem, providenti jam impelles? Nunquam minus vacat. Vix, credo, vacabit cum moriendum erit. Ita misera nihil futurorum providet. Quemta admodum magna pars hominum est, quæ nunquam de tempestate non cogitat.

Cum vero in tales subitum fulmen irruit, cum eos inexspectata calamitas premit, hic illi animum abjicere, rebus suis omnibus diffidere, de auxilio desperare, inconsolabiles se præbere. At hoc vitium, o boni, providendum vobis fuisset, & levius laturi sitis.

a Excepta peccato.
b Eccles. c. 11. v. 27. & ca. 18. v. 25. & 26.

§. III.

Asinum si quem lupus prior videat, ubi fertur ab hac fera hominem obmutescere: idemque fieri lupo, si prior videatur ab homine. Fabulæ locum fecit, quod, ut Cardanus interpretatur, subitus terror aut vocem eripere, aut tamen imminuere solet, ut Hinc illud vetus poetæ,

——— Lupi Mœrim videre priores. b

Haud aliter si quem infestus casus, velut lupus, prior aspiciat, sit repente obmutescit, & animum sibi quisque suum vix colligit, quod si prior ipse infelicitatem providerat, multo eam mollicere ferret. Appositissime ad rem Seneca: In tanta rerum, inquit, sursum ac deorsum euntium variatione, si non quicquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus adversis, quas infregit, quisquis prior vidit.

Sero animus ad periculorum patientiam post pericula instruitur. Non putavi hoc futurum: nunquam hoc eventurum credidissem. Quare autem non? Quæ sunt divitiæ, quas non egestas, & fames & mendicitas à tergo sequatur? Quæ dignitas? quam non mille macula, & extrema contemptio comitetur. Quod regnum est cui non parata sit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? nec magnis ista intervallis divisa, sed horæ momentum interest, inter solium & aliena genua. Scito ergo omnem conditionem variabilem

bilem esse: & quicquid in vitam incurrit, possit ut quoque incurrere. a

Seneca verba: Sicut ij qui in tranquillo & sereno navigant, parata tamen instrumenta habent, quæ in tempestate usui sint: sic qui in bona fortuna sapiunt, contra adversam auxilia expediunt. Hoc si quis in tranquillo demiserit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia est, sic aspexerit, tanquam illis liberum & ad se iter sit, multo antè se armabit quam petatur.

Res vulgo nota? Tela prævisa minus feriunt & laborem præmunt; ut Gregorius loquitur, e tranquillius tolerari. Eandem protulit sententiam Hieronymus: Quia vita hæc miserabilis, inquit, diversis quotidie variatur eventibus, ideo ad prospera quam adversa nobis animos præparemus, ut quodcunque evenerit, libera mente sustineamus. f Ex quo tu, mi Christiane, imparatum ad gymnasium Patientiæ te ideo vocatum, ut in palæstra collocatu, varijs fortunæ multandus. Erras, ô bone, erras gravissimè. Hanc scholam ideo ingressus es, ut fatigeris, ut pugnes, ut doleas, ut incommodis plurimis exercearis. Ergo præpara animum tuum ad tentationem.

Optima vero hæc inter præparatio est, creberrimum cum Deo inter preces colloquium. Hoc in ærumnis cursus ac recursus omnis, hæc primus omnium gemitus, prima omnium vox hæc dirigenda, ad opem à cælo impetrandam. Quo scilicet in calamitate properandum sit, digito monstrarunt Apostoli. Nam dum inter turbines & procellas maris forent, ad Christum vociferantur, Domine salva nos. g Deus noster, refugium & virtus, adiutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis. h

Hic Augustinus interpres accedens: Sunt quædam refugia, inquit, ubi non est virtus, quo quisque cum fugerit magis infirmatur, quam confirmatur. Confugis, verbi gratia, ad aliquem in sæculo magnum, ut facias tibi potentem amicum, refugium tibi videtur (O refugium ruinosum!) Antea enim tantum cadebas una ruina, nunc verò ad talem refugientis, & de illo tibi timebis. Multi enim cum ad talia refugia confugiunt, cadentibus illis ad quos confugerant, & ipsi quæsiti sunt quos nemo quæreret, si non ad talia confugissent. Non est refugium nostrum tale, sed refugium nostrum virtus est; cum illuc confugerimus, firmi erimus. i

Hanc ob caussam Hebræus ille ingenti spiritu: Ideo, inquit, non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. k Si à parte nostra stet Deus, esto montes confligant & in mare præcipitentur, esto cælum terraque misceantur, sonent & confundantur omnia, pavidos tamen, mi Christiane, intrepidos tamen feriet ruina, non timidos.

Echinus marinus, sed & Sepia piscis, cum futuram in mari tempestatem præsentiunt, suarum virium conscij, ne fluctibus impulsi scopulis illidantur, suo tenacissime inhærenticum dum desæviat tempestas. l Quid hæc vita turbulentius, quid procellosius? alia ex alia tempestas oritur sæpe.

Terra haud tuto mobilis —

In tanta maris vertigine, quæ cernitur, discamus ab echino & sepia, Deo indesinenter tenacissime petræ adhærescere, ut pro se quisque dicat: Mihi autem adhærere Deo bonum est. m Non me inde calamitatum vis ulla, non universi diabolorum exercitus, neque omnes Acherontis machinæ hinc avellent. Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu. n Quoniam tu es patientia mea, Domine, Domine spes mea à iuventute mea. Vides, mi Deus, sic paratum: Ego me meaque cruci tuo subieciam, tu ad crucem perferendam suffice patientiam. Nam adversis, sat scio, non ideo fatigas, ut nostram tu patientiam exerceas, & magnam in te fiduciam accendas. Ergo, mi Domine, pone me iuxta te, & cuiusvis manus pugnet contra me: iam nullas cruces horreo, nullos hostes formido: quoniam tu es patientia mea.

a Camden lib. 18. De subtil. mihi pag. 345.

b Virgil. Eclog. 3. in fine.

c Seneca: Mira sententia hæc verti hoc posset, ut qui in alto fælicitatis vitæ arbiter, sicuti genus supplicij cruciabat, idem deinde aliquid gemitus admiserit.

d Seneca l. de Tranq. c. 11.

e Greg. l. 24. moral. c. 13.

f Hieron. in c. 7. Eccles.

g Matth. c. 8. v. 25.

h Psal. 45. v. 2.
i Aug. serm. 8. in Psal. 45. init.
k Ibid. v. 3.
l Ambros. in Hexaem. Athenæus lib. 8. pagina 325.
m Psal. 72. v. 28.
n Psal. 70. v. 3. & 5.
o Iob cap. 17. v. 3.

§. IV.

PRæmeditatio itaque in adversa clypeus adversissimus est. Omnia Orbis mala minus valuerant, si contra hæc, ut Gregorius loquitur, per præscientiæ clypeum munimur. a

Sapiens humanis casibus non excipitur, sed errore: neque enim illi omnia ut voluit, cedunt, sed ut cogitavit. Et hoc est quare sapienti nihil contra opinionem dicatur accidere. Quicquid enim impedimentorum potest obiici, id semper pariter præmeditatur animo. Hunc talem sæpius dicentem audias: Navigabo, nisi quid aliud inciderit: ædificium ædificabo, nisi quid obstiterit: negotiatio mihi respondebit, nisi quid intervenerit; cras ero convivæ, nisi me aliud avocarit; prandebo, in palæstra exercebo, si tamen bene valuero; postea me ædificabo, si tamen vixero. Hoc sapiens semper cogitat, posse aliquid proposito suo resistere.

Hac mente instructus Zeno philosophus cum audiret sua omnia mari submersa: Laudo, inquit, quem fecisti fortuna, nunc expeditius philosophari me iubes.

Docte ac sapienter Epictetus submonet. Considera, ait, antecedentibus & consequentibus consideratis, sic eam aggreditor. Alioqui cupide quidem eam aggredieris: quippe qui nihil eorum quæ sequuntur consideraris. Postea vero cum aliquæ molestiæ ac difficultates intercesserint, turpiter desistes. Cupio, inquis, vincere Olympia. Considerato prius, inquam, antecedentia & consequentia, & sic, si e re tua fuerit, rem aggreditor. Edendum accurate oportet, cibis abstinendum, exercendum corpus vel invito usque hora præscripta, in æstu, in frigore: non bibenda frigida aliquando ut vinum quidem: denique sicuti tanquam medico te tradas oportebit. Deinde in certamine luxari corpus contingit, manum lædi, distorqueri lumbos, multum pulveris deglutiri, flagris cædi, & cum his omnibus interdum vinci.

His rebus consideratis, si placet, certamen inito. Sin minus, ut puerorum more actum fuerit, qui nunc pugiles ludunt, nunc gladiatores, nunc tuba canunt, nunc tragœdias agunt, cum illa viderint, admiratique fuerint. Sic & tu nunc pugil eris, nunc gladiator, nunc philosophus, postea orator, toto autem animo nihil. Sed ut simius, quicquid videris, imitaberis, subinde aliud ex alio tibi placebit. Usitata vero displicebunt. Neque enim considerate, quidquam aggressus es, neque rem totam exploratam, aut examinatam, sed temere, & frigida cupiditate impulsus.

Vigilandum est, laborandum, vincendæ sunt quædam cupiditates, a cognatis discedendum: oportet a puero contemni, ab obviis derideri; omnibus in rebus deteriori conditione esse in magistratu, in honore, in iudicio. His consideratis, si lubet, accedito: si his rebus redimere cupis animi tranquillitatem, libertatem, constantiam. b

Interrogatus Diogenes, quid in philosophia didicisset? Prompte respondit: Prævidere adversa, & cum advenerint illa, patienter ferre. Non gratis hoc a Diogene dictum, exemplo comprobavit Anaxagoras. Hic Athenis capitis geminos accepit nuntios, sed utrumque tristissimum. Primus, mortem ei decretam denuntiabat. Cui Anaxagoras: Iam pridem, inquit, sententiam tulit natura, tam in me, quam in eos qui me damnant. Alter nuntius filios interiisse significabat. Cui philosophus: Sciui equidem liberos meos non esse immortales. Letalia hæc tela erant, sed quia prævisa erant, Anaxagoram vulnerare non poterant.

Hæc Christiana philosophia est: ita Christus suos in Orbis theatrum emittens: Ecce ego mitto vos, inquit, sicut oves in medio luporum. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: Tradent vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos; ad præsides & ad reges ducemini propter me. Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Sed hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. d

Prædixit hæc magister, vt præmonitos haberet discipulos. Quæ [illegible] peregrè itinere præmeditanda sunt, quæ in itinere solent contingere: fœda tempestas, naues fractæ ac dissilientes, hospitia egena, cauponæ fallaces, importuni ac molesti comites, [illegible], cælum ambiguum, venti, glacies, fatigatio, & [illegible] corporis molestiæ, quæ sunt peregrino tam graues non videbuntur, si possit dicere: *Prædixi hæc omnia.* Imprudentis lamentationis voces sunt: *Non expectabam hunc casum: Quis hoc putasset futurum?* Non sunt sapientis hæ querelæ.

Iocundum auditu est quod narrant, Cœnobiarcha in more positum habuit, vt ante quam tironem in familiam adscisceret, eum [illegible] educeret, diceretque: Prospecta, quousque licet oculis, & cogita, si ab vltimo [illegible] visus termino crux cruci hæreret, vt tamen tot oculis cruces non abfuturas esse, quot tibi [illegible] perferendæ. Vide, mi fili, & futura prospice: Aliud semper quam voles, fiet. Cum precari libuerit, laborandum erit; cum laborare, precandum; cum somnum cogitaueris, vigilare cogeris; cum vigilare malueris, dormitum amandaberis; cum loqui volueris, silentium imperaberis; cum silere placuerit, loqui iubeberis. Nec dissimulo [illegible] perferendum erit; quod male audiendum; [illegible] reprehensiones, præter continuam corporis afflictationem. Cum præclare recte feceris, & fortiter [illegible], pro laude vituperium feres & increpationem. Accusatores [illegible] habebis, nec [illegible] ad Spiritualem Curatorem [illegible]. Hæc tamen omnia in patientia [illegible]. Potes hæc omnia quinquaginta, sexaginta annos, potes hæc omni vita tolerare? quod si animum [illegible], & [illegible] vincere, abi hinc [illegible], nullus tibi locus est in religiosa domo ac familia.

Candidè prorsus & sapienter. Et quid rectius gymnasij [illegible] discipulis inculcabitur, quam hæc ipsa cohortatio. Præuidete adolescentes, quæ vos maneant, [illegible]. [illegible] Bene est. Non vultis? Abite, excedite ab hoc gymnasio, quod [illegible], [illegible], [illegible] somni plenos, laboris fugitiuos [illegible], ac admissione excludit. Facessat hinc ignauum pecus. Hic Labor & Patientia [illegible].

a Greg. hom. 35. in Euang.
b Epictet. [illegible] cap. 15. [illegible]
c Matth. c. 10 v. 16.
d Ioann. 16. v. 1. & 4.

§. V.

Itaque [illegible] miserias & quicquid [illegible] casurum est [illegible]. Vt cum Anaxagora possit dicere: *Sciebam hoc, prouidebam ista, nil nouum contigit.* Sed pecuniam perdidi! Potuisset illa me perdidisse, nec illam aliter quam perdituram habui; & [illegible] cum illa [illegible] & [illegible] perdidissem.

Sed pauper factus sum, non in paupertate vitium esse, [illegible] in paupere.

Sed oculos amisi. Pars innocentiæ cæcitas est.

Sed amicum perdidi. Alium quæram, & [illegible] vbi [illegible]. Amici omnium [illegible] in cœlo sunt, [illegible] & [illegible] quando volumus.

Sed aliena me inuidia premit! Quis [illegible] ab hac peste immunis degit; nisi forsan infelicissimos, cui pauci solent inuidere. Sed [illegible] Sciebam ea nihil esse inconstantius, vt quæ momento euanescat, [illegible] vitam.

Sed morbus me deiecit! Nil mihi [illegible] nouum hoc, cum ægrotare qui etiam mori debebit.

Hæ [illegible] cogitationes in futuros casus præmissæ [illegible] nos in rebus turbidis [illegible] & [illegible] facere.

[illegible] magni [illegible] philosophus [illegible] & [illegible] in rebus magnis inde nasci [illegible], quod [illegible] & improuisa nos [illegible] obruant. Ita [illegible] imperitum nil magis turbat quam [illegible] improuisa [illegible], cum nec ignis, nec focus, cum nec carbo, nec oleum, quidquam ad manum est: [illegible] per culinam discurrere, caput scabere, [illegible], [illegible] ignem lacessere, culinariam supellectilem hac illac disijcere, [illegible] prius quam [illegible] coquatur, [illegible] & [illegible] famem imprecari, [illegible] Minis ad hanc tempestatem [illegible] expauesceret, si [illegible]

prævidere possit: Nos possumus, & etiamsi tempestates procellas prævidendo plurimam mitigare, perferimus, si quas prævidemus, ad divinam Providentiam & Voluntatem referimus.

Beata Felicitas septem liberorum mater, filiis Augustini encomijs varie ornata, cum in carcere partu ex maturis doloribus, nec enixa esse posset conqueriretur, vox aliquis lictoribus ejulantem, illam audiens, acerbo scommate dixit: Si nunc hos quidem dolores, ô femina, ferre queas silentio, illos quomodo feres, cum vectis, flagellis, laniaberis. Quæ cum juvenis, in eam mora, sequenti feria. Illam Felicitas prudentissime, & pro ipso Christiane: Iam inquit, ego hic patior, at tunc in me alius, qui pro me passurus est Christus, pro eo dixit. Sic contigit. Nam cum feris objiceretur, nullos ejulatus, sed nec ullos gemitus prodebat. Deinde tam hilarem vultu ad chorearum festivitatem, adeo hilari vultu ostendebat mortem. Quoniam in Domino illius erat patientia.

Ad hunc plane modum peregrinandum nobis est, & vivendum. Quam primum vel illius non recentis affectus, nos omni animo ad Deum convertat, seque divinæ Voluntati quam plenissime tradat: imo in eam sese penitus mergat; peccasse doleat, à Deo inter adversa non recedere, saltem, opere divinam expectare. Cetera omnia, Deo fretus, divinæ committat Providentiæ. Hoc auget patientiam, hoc reddit impenetrabilem.

Aristippus, Vitruvio teste, è naufragium passus, in litore ignoto ad Rhodiorum litus ejectus est. Hic illi summo animi gaudio, palæstram circino descriptam, & in arena, geometricas ac mathematicas notas deprehendit, mox ad socios versus: Bono, inquit, animo estote viri, sperandum optime, nam & hic vestigia hominum sunt.

Quotiescunque nos ad Deum peccando vertimus, immensæ bonitatis ac potentiæ signa, nostræque beatitudinis Dei inscripta, peccati vestigia. Speremus ergo quam optime, quamvis malis naufragii: nulla nec pecuniæ, nec famæ, sed neque ullius alterius rei jactura æstimetur grandis, cum cælum promittitur.

Quid dolemus obolos perdidisse, cum regna recipimus? quid mori metuimus, cum in immortalitatem transcendimus? Postquam naufragia in tutissimum portum deducimur à bono Deo, modo illi impiorum in Christiane, eorum quæ nos quærimus, dicere.

Acaronitæ à à morbis graviter vexati, arcam aureos fecerunt, eosque obtulerunt Deo, & à malo remedium repererunt: sic & Israëlitæ à serpentibus ictis, per serpentem æneum valetudinem receperunt. Ita nos poenitus hunc ipsum sitiat quod voluerat, calamitas dum premit, ad Deum eligit, modo nos nobilis precibus non desimus, & animam ad remunerationem præparemus. Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

a *Vitruv. l. 6. de Architect.*
b *1. Reg. 6. v. 11.*
c *Num. c. 21. v. 6. & 9.*
d *Eccles. 2. v. 13.*

CAPVT VI.

Afflictiones omnes perpetiendas esse cum CONFORMATIONE *Humanæ voluntatis ad divinam.*

OVum et scitum, in aqua salsa dulcis, in dulci mergitur. Historiam tempore Davidi, inter tot publicas privatasque clades, inter suorum seditiones & funera, in tanta calamitatum varietate velut in salsissimis undis supernatans semper erecto semper ac læto animo, vir secundum cor Dei, qui se ipsum ad omnes eiusdem nutus accuratissime formabat. At vero filius illius Salomon in deliciis illis delitiarum ac voluptatum illapsus, velut ovum mergebatur. Dei Voluntatem Salomon intellexit, sed illi se non conformavit.

In hac tertia parte quinque modos quibus adversa omnia sint perferenda præscripsimus. 1. PATIENTER. 2. HILARITER. 3. CONSTANTER. 4. CUM GRATIARUM ACTIONE. 5. CUM PRÆMEDITATIONE. Sextum ac ultimum, sed & utilissimum summeque necessarium addimus. Cum CONFORMATIONE SVÆ VOLUNTATIS AD DIVINAM. Et quamvis hanc humanæ voluntatis cum divina consensum quinque libris Heliotropij explicaverimus, eum tamen hic nihilominus: sed breviter

hominis summa atque consummatissima, idque commendetur pellicendæ patientiæ, non recantatum iam dicta.

§. I.

NVlla nec Angelorum nec hominum voluntas bona vnquam rectaque dici potest, nisi ea cum Voluntate diuina consentiat. Atque quo plenior ac sincerior fuerit consensus iste, tanto voluntas melior ac perfectior erit censenda: quo minus integer & sincerus fuerit ille, quam dicimus, conformitas, tanto deterior & instabilior erit voluntas humana. Vnica Dei Voluntas amussis est, & regula omnium cælo terraque volitionum. Nullum vsquam Velle laudandum, quod à Velle diuino discrepet.

Beatissimus Rex David rectos corde sæpius commendans: Prætende, inquit, misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde. a Hoc Augustinus, eruditissimus interpres explicans: Quod sæpe diximus, ait, illi sunt recti corde, qui sequuntur in hac vita Voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliquando vt sanus sis; aliquando vt ægrotes. Si quando sanus es, dulcis est Voluntas Dei, & quando ægrotas, amara est Voluntas Dei: Non recto corde es. Quare? quia non vis voluntatem tuam dirigere ad Voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta est, sed tu es curuus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad tuam; & rectum habebis cor. Bene est in hoc sæculo, Benedicatur Deus, qui consolatur: Laboratur in hoc sæculo? Benedicatur Deus, qui emendat & probat. Et eris recto corde, dicens: Benedicam Dominum in omni tempore. Ille igitur solus cor rectum habere censendus est, qui vult quod vult Deus. b Hoc [illegible] documentum omnia hac in re præceptiones antecellit, hoc omnium monitorum summa, hoc omnium sapientum voluntatum epitome, hoc omnium virtutum compendium, hoc miserrimorum omnium solatium maximum, hoc supremus eximii amoris gradus, hoc discipulis cælestis via, in paradisum transitio, hoc homines in Angelorum sedes euehit. Hoc vnum, summa felicitas diuinæ Voluntati conformare, vnice omnibus, & ante omnia discendum. Nam quisquis in patientiæ gymnasio hoc vnum didicit, iam quod satis est didicit sciens, iam magister iam doctoris nomen obtinuit.

Hoc autem præ aliis omnibus sibi vendicauit diuinæ Voluntatis studiosissimus rex David. Hic diuinæ huius scientiæ specimina dedit plurima, tum maxime cum degenerem filium Absalonem fugiens, sacerdotes & Arcam referri iussit, dicens: Si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi, Non places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se. c

En in fuga impeditissima, in luctu maximo, in supremis angustiis, cum iam de regno toto videretur actum, ibi tamen rex David præsentissimus, & ad vnam vnicam Dei Voluntatem, omnemque illius nutum attentissimus, hoc solum vult, quod vult Deus. Reducet me vult Deus? Et ego volo. Non vult vt redeam? Nec ego volo. Faciat Dominus, quod in oculis suis bonum est, ego præsto sum.

a *Psal. 35 v. 11.*

b *Augustin. tom. 8. in Psal. 35. ante finem.*

c *2. Reg. c. 15. v. 25.*

§. II.

O Christiani, si vel hoc vnum satis caperet, & profundissima nostra modestia hoc ipsum ingerere velimus, cum omnem hac habilitatem confectam, nulla nos amplius calamitas, non dico tanget, sed nec, nulla opprimet afflictio, mortalium nemo concutere nos poterit, inexpugnabiles, insuperabiles sola Dei voluntatis circumuallati stabimus; ruent forsitan res nostræ, pecuniæ, valetudo, fama, non stabimus; sed cum causa vitæ & regno non stabimus; ruat Atlas, & Orbis cum illo, nos vero stabimus, ruat cælum ipsum, nos stabimus tamen, quamdiu in nobis steterit hæc ad diuinam Voluntatem conformatio.

Hoc Christus proximè sui funeris diem, secuturus ad clarum Caluariæ demonstrauit. Nam suam omnem in Patris Voluntatem quam integerrime manifestè. Ipsa cum hostibus, velut agnellum laniandus scapham obsalis mactandum. Ante hæc pro-

ceptum

cos mactus, pullulus, pañdas, feminarum [illegible] ad hortandum [illegible] apparatum commodissi- [illegible]. Post preces, & [illegible] Voluntate ad [illegible] Voluntatem conformata, Surgit, [illegible] in amplexus & oscula ho- [illegible] dulcissimum.

Adeo hæc voluntatis humanæ cum diui- [illegible] conformatio, ad omnia toleranda promptum, ad omnia peragenda inconcussum, ad omnia bona [illegible], ad sperandam [illegible] animosum, ad [illegible] & inexpugnabilem reddit, ut [illegible] diuinæ Voluntati deuotior est, hoc quisquis diuinæ Voluntati [illegible] & facere, & pati paratus [illegible] omnia & facere, & pati paratus, [illegible]. Nec ulla calamitas aut ullus dolor [illegible]. Nec ulla calamitas [illegible] quam istas: Sicut Domino [illegible], ita factum est, ita fiat: quoniam ab [illegible] patientia mea. Hoc illustrissime Augusti- [illegible] ipso patientia mea. Quæ patientia, inquit, [illegible] explicant: Quæ patientia, [illegible] quod non videtur [illegible], nisi quia id quod non vide- [illegible], speramus, per patientiam expectamus. Venit dolor meus, veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet & purgatio mea. Numquid fulget aurum in fornace artificis? In monili fulgebit, in ornamento fulgebit: patiatur tamen fornacem, ut purgatum à sordibus veniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat artifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum, illa in cinerem vertitur, à sordibus illud exuitur. Fornax Mundus, palea iniqui, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod vult artifex facio; ubi me ponit artifex, tolero. Iubeor ego tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quasi consumendum me; illa in cinerem vertitur, ego sordibus careo. Quare? quia Deo subiicietur anima mea.[b]

En integrâ humanæ voluntatis cum diuinâ conspirationem. De hac religiosus ille scri- [illegible] dixit: Non est sacrificium maius [illegible] quàm in omni tribulatione [illegible] Deo gratias, quàm in omni tribulatione diuinæ Volun- tatis beneplacito.[c]

Deus Abrahamo temporis se velut muta- [illegible] aliud atque aliud [illegible], & [illegible] impe- [illegible] vellet, modo nollet. Quod [illegible] contraria imperaret. Quod ideo factum, [illegible] talia cum Deo, ut in tam [illegible] familiaritate [illegible]. Ipsam A- [illegible] Voluntate conformem [illegible]. Non petiit Deus [illegible] Abrahami [illegible] inspicere. Non petiit Deus totius [illegible], sed [illegible] tam [illegible] numquam [illegible], atque tam [illegible] Abraha- [illegible] in [illegible] alterum [illegible] in [illegible] nollet quod [illegible] vellet, idemque nollet quod Deus.

a Sen. patien. Conformationis quæ semper erat declarata.

b Aug. in Ps. 61. circa med.

c Ludou. Granatensis Ducis peccat. l. 1. part. 2. c. 21.

§ III.

Differentia inter Patientiæ discipulos maxima est. Sunt qui ad gymnasium sine [illegible] veniant, [illegible], excalceati, sine pileo [illegible] solent; Apallio, quod hominum [illegible] est, ad hanc [illegible], quibus [illegible] non [illegible], sed [illegible]. Alij scholam [illegible] non [illegible], & honestè vestiti, sed [illegible] quidem veniunt, & [illegible], sine charta sine calamis sine atramento, sine [illegible] imparatissimi [illegible] accedunt, ad discendum imparatissimi. Alij hæc quidem habent, sed [illegible] non [illegible]. Alij [illegible] habent. Alij [illegible] ad Patientiæ gymnasium. Sunt denique qui ad Patientiæ gymnasium [illegible], ut magistrum [illegible] ad scholas accedere.

Primi illi sine pileo, sine calceis, sine pallio gymnasium hoc quidem adeunt, sed [illegible] [illegible], & [illegible] didicerunt [illegible] impatientes sunt, & [illegible] tolerare: impatienter adversa tolerare; [illegible] nec dissimulare quidem [illegible] [illegible], homines sine pileo, & pallio, [illegible] & [illegible].

Alij ad hanc scholam [illegible] perueniunt, [illegible] patientiam [illegible], sed [illegible] aliquid quidem patientiæ [illegible] patientes non [illegible], nisi esse [illegible] aliud patientiæ [illegible] [illegible] persuadent [illegible] sustinent.

Tertij illi ad Patientiæ ludum veniunt, sed [illegible] scholastica supellectile imparati, [illegible] auditores, qui [illegible] [illegible] assident, mox [illegible] [illegible] Lyceum. [illegible] & [illegible].

At sunt, qui patientiæ magistrum docen- tem [illegible]

[illegible], sed [illegible] non habent. Verissimum [illegible] Patientiæ [illegible] [illegible] didacticum est *Gratiarum actio in adversis*, hanc disciplinam complures [illegible] tardissimi ingenij non percipiunt, sed atque id [illegible] [illegible]. Videas in [illegible] [illegible] con-stanti progredi, atque in [illegible] disciplinæ [illegible] capaces, sed [illegible] pro plagis ac supplicijs æquè ac pro beneficijs Deo gratias agant, hoc certè [illegible] didicerunt, hos [illegible] perpetuas impedit.

Verum alijs [illegible] [illegible] non desunt, sed [illegible] ingenium, nam difficilia & tristia sine omni *præmeditatione* patiuntur. Magnus hic ingenij defectus est, ea quæ valeat humanam certam [illegible], & solent, non prævidere, [illegible] [illegible] [illegible] spargere: *Non putaram*.

Alij denique sunt, qui [illegible] [illegible] ad hanc [illegible] scholam [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Atque hi sunt qui [illegible], in rebus [illegible], præsertim adversis, divinæ Voluntati ac Providentiæ [illegible] tradunt. Qua certè ratione hoc agunt, ut crucem [illegible] ferant, sed facillimè ferant, ad divinam Voluntatem [illegible]. Hi non solùm *Patienter, Late, Constanter*, verùm etiam cum *Gratiarum actione*, nec sine *Præmeditatione*, & quod caput est rei, cum maxima suæ voluntatis ad divinam *Conformatione*, adversa omnia ferunt. His semper [illegible] est, etiam cum est pessimè. Nam [illegible] divinæ Providentiæ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] semper est: Dominus regit me, & nihil mihi deerit: Dominus sollicitus est mei. Horum [illegible] respondent omnia: [illegible] vero [illegible] [illegible] [illegible] cum voluntate [illegible], Volo quod vult Deus. Male valeo? [illegible] hoc divinæ Voluntatis [illegible] esse. [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]? [illegible] hæc solere fieri, [illegible] illa, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] spectant? Non nesciunt vitam & mortem, & omnem vitæ [illegible] [illegible] [illegible] arbitratu esse. Ita Deo in omnibus [illegible]. Deum ex animo, non quia [illegible] est, [illegible] [illegible], sed voluntate sequuntur. Nihil umquam illis incidit quod nollent, quod malo [illegible] [illegible]; nullam

[illegible] [illegible] conformat [illegible].

Omnia autem ad quæ [illegible], quæ experimur, vita [illegible] sunt, quorum non speranda [illegible] est, nec [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], faciant quod [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], dum [illegible] [illegible] ita qui suam divinæ voluntati vult conformare, tandem [illegible] [illegible], impellit, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], dum illa se divinæ perfectè subjiciat.

Quod Hebræus [illegible] [illegible] [illegible] exigens: Nonne Deo, inquit, subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum, a Sicut Domino placuit, ita factum est: b Sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. ℭ Nonne igitur Deo subjecta erit anima mea? Hebraum idioma. Nonne ad Deum [illegible] anima mea. Perinde si dixisset: In omnibus quæ mihi contingunt, [illegible] [illegible], nec contra quidquam [illegible], Voluntati ac decretis [illegible] [illegible]: Dei est gubernare ac præcipere, meum obsequi: ita [illegible] [illegible] pergo. Quod, si voluntatem meam [illegible] refractariam, tunc illud rogare insistam, quod ille [illegible] [illegible] rogavit: Ecce Pater dilecte, in manibus tuis sum ego, sub virga correctionis tuæ me inclino: percute dorsum meum & collum meum, ut incurvem ad Voluntatem tuam tortuositatem meam, da mihi super omnia Voluntatem bene placitam tui semper inquirere.

a *Psal.* 100.1.

b 1. *Machab.* c.3. v. 60.

c *Thomas de Kemp. Imit. Christi lib.* 3. *cap.* 15.

§. IV.

Eque hæc humanæ voluntatis cum divina Conformatio est, hominem videri debet difficilis. Quid magis in nostra potestate quam Velle, aut Nolle? Et quid [illegible] [illegible], quam, quod [illegible] [illegible] [illegible], Amare, vel Abesse?

Alexander Macedonum rex dicere Gentium [illegible] capitas, [illegible] [illegible] terra esset, ex qua [illegible] occupaverat. Erant illa quæ tradebantur subtilia & diligenti [illegible] [illegible] discenda, quæ non adeo facilè, homo militaris & trans Oceanum [illegible] [illegible] [illegible] posse. Ideirco discipulos illos

Q Fuss-

Facilia, inquit, me doce. Cui præceptor Ista, inquit, omnibus eadem sunt, æquè difficilia.

Pené hæc idem de summæ voluntatis ad divinam Conformatione dicendum: Ista omnibus eadem sunt. Sic Velle, sic Nolle omnibus eadem sunt. Sic Velle, sic Nolle omnibus æquè facile videri debet. Ad illud discendum pauca sunt, & perpetuum, & [illegible] sine ullo tempore, sine omni labore, sine ullo tempore [illegible] Velle ac Nolle possumus. Imo vero infinita Velle ac Nolle & volumus & nolumus, quotidie infinita & volumus & nolumus. Sed totum in eo latet, plurima volimus, [illegible] divinæ Voluntati congruenter Velle [illegible] aut Nolle, hoc laudis, hoc Virtutis est.

Rem [illegible] narrant Palladius & Rufinus. Visus est sibi Paphnutius confecisse profectum, [illegible] in viam Domini, ut simplici [illegible] rogavit Deum, [illegible] quiescentibus [illegible] Annuit Deus, & ei ab Angelo significari jussit, parum illi habere tibicinem, qui [illegible] procul distante [illegible] Obstupuit ad hanc mentionem Paphnutius, & multa peccans animo: Itane, inquit ipse, tot annis, tanto conatu, non plus profeci, quam ut tibicinem æquem? & [illegible] omni studio hunc ipsum [illegible] studiosissimè perquirit [illegible] quod vitæ genus, quas maximè virtutes [illegible] Ille ad quæstionem tam [illegible] & quod res erat fateri [illegible] Ego, inquit, prius latro, nunc [illegible] De virtutibus meis, vir optime, [illegible] nullas habeo, quarum & nomina [illegible] Paphnutius urgere hominem [illegible] & [illegible] diceret [illegible] bonæ actionis vel inter latrocinia [illegible] Cui ille: Ah, inquit, [illegible] mihi conscientia est. [illegible] cipium fui. Illud vero memini, mulierem [illegible] a nobis captam, cui vitium [illegible] à me liberatam, & in proximum [illegible] deductam esse. Sed & illud memoriam [illegible] [illegible] quæstionibus [illegible] & hæc audire collabentem est.

Aliquando aliquot liberalis formæ feminam [illegible] & multa [illegible] Cumque [illegible] infelicissime [illegible] miseram. Sed si ancilla ego, [illegible] Maritus meus, ob grande [illegible] in carcere tantum non ego [illegible] nec spes liberatis est. Tres filios meos, sed hoc [illegible] amplius creditores sibi [illegible] debitorum vicem. Ego cum ad [illegible] tamen [illegible] & molestiæ consultis [illegible] sed & [illegible] opis. His auditis ego, [illegible] tam indignam miseriam, & [illegible] voluntatis [illegible] ad [illegible] spiratam [illegible] gementem animum [illegible] Et quia nescire non potui, Deum deinceps esse dominum [illegible] in civitatem reduxi, atque per [illegible] [illegible] quam [illegible] pecuniam sat [illegible] erogavi.

Tu vero, vir hanc, [illegible] me quæstionem [illegible] hoc omnis virtutum [illegible] consultum est: [illegible] quam [illegible] meæ recitavero.

Hic Paphnutius altum suspirans: Ego vero, inquit, mi frater, Deo id mihi aperiente, [illegible] nihilo inferiorem nobis esse, qui [illegible] & vigor [illegible] solitudines habitamus, & [illegible] perlibus exercemur. Sis ergo, mi optime, [illegible] cum tanto loco sis apud Deum, [illegible] vir charissime, cumque [illegible] tibi [illegible] velle sanctum esse, [illegible] Satis valuisse, satis est. Hoc ipsum neglexit [illegible] ut [illegible] & [illegible] Cherubim. At cum tam [illegible] & [illegible] Deum [illegible] periinde [illegible] voluntate [illegible] quam manu gerebat, abiectis [illegible] ad [illegible] Voluntatis perpendiculum, Paphnutium è vestigio secutus est. Ita tibicinem [illegible] in terra, & cælo [illegible] receptus est.

Hic ego merito exclamem: Videte, ô discipuli, qui vobis in Patientiæ gymnasio [illegible] profecisse videmini, videte ne [illegible] In gymnasiis certè [illegible] est, [illegible] classe [illegible] qui [illegible] sed [illegible] Pene hic idem St. [illegible] [illegible] & [illegible] classis [illegible] illos sed & superbiores, aut minori patientia [illegible]

Hic palmam fert, Omnia cum Deo velle, [illegible] cum eodem nolle hic [illegible] hic [illegible] patientior, hic [illegible] [illegible] præliantur, cuius voluntas cum

Deo contradixit. Omne enim punctum, quo statim omnem divinæ Voluntati manifestavit. Sic Vatis, & Patientiæ laureatam impetravit.

a Palladius Helenop. epist. cap. 63. Rufinus, Æquid. 2.16.

§. V.

SEd illud celeberrimum CUR, in Patientiæ gymnasio plurimos turbat. Cur hoc, cur illud Deus? Cur punit innocentes, dimittit sontes? Cur tot tamque nefanda scelera permittit? Cur sceleratis, alienis [illegible] blandus est? Cur omnia ad suam Voluntatem naturam valde flectit? Ita serpens in Elysijs campis humani generis matrem interrogat: Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno paradisi? a

Serpentinum CUR istud è Patientiæ ludo penitus eliminandum est. Magister serio vetat: Nec nominetur in vobis. b

Et Augustinus his serpentibus eruditissimè respondens: Quare, inquit, percutitur aliquando fulmine montem, & non percutiunt latronem? Quia forte adhuc latronis conversionem quærit Deus, & ideo percutitur mons qui non timet, vt mutetur homo qui timet. Aliquando & tu cum das disciplinam, terram feris et infans expavescat. Sed dicis mihi: Ecce cecidit innocentiorum, dimissus sceleratior. Noli mirari: videbatur quæ mors pio bona est. Vnde autem scis illi sceleratiori, si se mutare voluerit, quid paratum in occulto sit futurum? Nonne mallent fulmine incendij potius interire quibus in fine dicetur: Ite maledicti in ignem æternum? Opus est, vt innocens sis. Quid enim? Malum est mori naufragio, & bonum est mori febre? Sive inde, sive vnde moritur, quære qualis sit qui moritur, quo post mortem iturus, non unde nunc exiturus. Tu time, & bonus esto, Vndecunque volueris, vt exeas hinc, paratum te inveniat.

Quicquid ergo hic accidit (eiusdem Augustini verba sunt) contra voluntatem nostram, noveritis non accidere, nisi de Voluntate Dei, de providentia ipsius, de ordine ipsius, de legibus ipsius, & nisi nos non intelligimus, quid quare fiat, demus hoc providentiæ ipsius, quia non fit sine causa. Cum cœperimus disputare de operibus Dei; quare hoc, quare illud, & non debuit sic facere, malè fecit hoc. Vbi est laus Dei? Perdidisti Alleluia. Omnia sic considera vt placeant Deo, & laudes artificem. Quasi si intrares in officinam fortè fabri ferrarij, non auderes reprehendere folles, incudes, malleos. In officina non audes vituperare fabrum, & audes in hoc Mundo Deum? Imperitus reprehendit omnia. Peritior, nisi artificem nouit, scit tamen esse hominem, & ait: Non sine causa hoc loco folles posuit; artifex nouit quare, etsi ego non noui. d

Vt igitur amantissimi patris voluntatem obvijs vlnis amplectamur, idem Augustinus animos addens & Æternitatis hæreditatis delicias ingerens: Deus autem tuus, inquit, redemptor tuus, doctor tuus, castigator tuus, pater tuus erudit te. Quo? Vt accipias hæreditatem, vbi non efferas patrem, sed hæreditatem habeas ipsum patrem. Ad hanc spem eruditis, & murmuras? Et si quod mali acciderit, forsitan blasphemas? Quo ibis à spiritu eius? Ecce dimittit te, & non flagellat; dimittit blasphemantem, non sentiet iudicantem? Nonne melius est, vt flagellet te, & recipiat te, quam parcat tibi, & deserat te? e

Gaudes? agnosce Patrem blandientem. Tribularis? agnosce Patrem emendantem. Siue blanditur, siue emendat, eum erudit, cui parat hæreditatem. f

Porro Deus, eodem Augustino teste, omnium hominum peccata sic ordinat, Vt quæ fuerunt oblectamenta homini peccanti, sint instrumenta Domino punienti. Non facit Deus, sane tenebras, & illæ suis temporibus, & tamen ipsas ordinavit. g Ita & peccata Deus, quamuis illa non faciat, ea tamen permittit & ordinat, & sic in omnibus Voluntatem suam exequitur efficacissimè. Nunc iam hoc animum omnes, ea quæ loquar, advertite. Res ab ovo, sed breuissimè, dicenda.

a Gen. c.3. v.1.
b Ephes. c.5. v.3.
c Hæc quæso, bene notentur.
d August. tom.8. in psal. 148. circa med. mihi p.711.
e Idem tom. 10. De verbis Dom. serm. 4 cap. 7.

f [illegible] pag. [illegible] post [illegible]

h Idem [illegible]

§ VI.

ANte Orbem conditum, [illegible] fuit [illegible] nihil fuit præter Deum [illegible] Majestatem [illegible] sibi sufficientem, rerum omnium [illegible] in se [illegible] ab æterno habuit, habetque, [illegible] perfectam [illegible] quam in Voluntate [illegible] Ad divino [illegible] Intellectus ac Voluntatis suæ ideam [illegible] perfectè condidit, bona [illegible] & [illegible] valde bona. Ita gubernatio [illegible] & momenta singula [illegible] disponit [illegible]

[illegible] Deus [illegible] ab æterno [illegible] in rebus semper [illegible] potentiæ ac bonitatis [illegible] providenti [illegible] nullo non [illegible] tempore regit, & [illegible] hominum [illegible] amantissimè, ut [illegible] in optimum finem [illegible] hominis ipsa [illegible] Voluntate [illegible] à summa Voluntate.

Quod Deus ab omni retro æternitate in [illegible] scripsit, quod statuit, quod [illegible] decretum, nemo hominum [illegible] Angelorum [illegible] impediet [illegible] omnium [illegible] ipsi [illegible] Angelorum [illegible] & hominum cogitationes & [illegible]

De [illegible] igitur [illegible] Deus ad calamitates [illegible] gubernet [illegible] permittat [illegible] negligat [illegible] Omnia in mensura, & numero, & [illegible] disponit [illegible]

Vitam [illegible] considera, & [illegible] in ea, quod aliter [illegible]

[illegible] ipsum à Deo ad [illegible] relatum [illegible] placuit [illegible] factum est, sic & [illegible] fieri [illegible] idem conformiter [illegible]

Voluntas Dei [illegible] Quid [illegible] proficis, cum [illegible] Ecquid [illegible] & [illegible] proficis? [illegible] impinge [illegible] & Dei Voluntati [illegible] in [illegible] Providentiæ [illegible] concessi & [illegible] Voluntati [illegible] cogitationibus [illegible]

Sed [illegible] sic & [illegible] quæso [illegible] quidnam [illegible] Sed nec [illegible] Dic, [illegible] Quid ergo [illegible] Recta [illegible] Deus id [illegible] Voluntati [illegible]

[illegible] Voluntati. Nihil agis. Nihil [illegible] quod vult Deus.

Hoc igitur age, in omnibus divino [illegible] Et hoc [illegible] apud [illegible] perpende, quod [illegible] Deus ab æterno [illegible] crucem secundum [illegible] circumstantias loci, temporis, personarum [illegible] summa bonitate & sapientia [illegible] Hoc [illegible] ut [illegible] tibi prodest [illegible] divinæ Voluntati [illegible] & accommoda.

Ergo in omni [illegible] sic ratiocinare: Hoc à Deo est, ergo optimum est. Hæc [illegible] hic morbus, hæc inopia, hæc molestia [illegible] ipsissimo Deo est, ergo

[illegible] compotem, [illegible] à [illegible] dissentias. [illegible] : *Modo hoc, modo illud [illegible]*. Consule & [illegible] exempla. Et hanc & illam [illegible], [illegible] habetis, [illegible], [illegible] & hoc & illud [illegible] [illegible]. Aut ergo idem velis quod Deus, aut [illegible] [illegible].

a [illegible]

b [illegible] 5. v. 18.

c *Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dei [illegible].*

§. VII.

Quod vero [illegible] illud [illegible] quæritur, Cur Deus [illegible] [illegible] tam benignus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hanc Dei Voluntatem [illegible] [illegible] esse. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible], prosperitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] beatius [illegible] [illegible] [illegible].

Sunt qui felices [illegible] videntur, sed sua tantum opinione, quæ quoniam falsa est, felicitas [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est. Magnus ille Pompeius felicem se [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in statu felicissimo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] caput & sanguinem [illegible] [illegible] Pompeius.

Polycrates, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in vita [illegible]. Cœlum, terra, mare [illegible] [illegible]. Omnes conatus eius [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]. [illegible] Polycrates [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] Nemesi, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in mare abiecit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pisce, qui eum [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] crucis [illegible]. Nam Polycrates ab Oroete à Darij [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Hæc [illegible] sunt, [illegible]. Ergo [illegible] [illegible], Polycratem [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] copula beatus, amicos plurimos [illegible], ipse [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quo tandem? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] vitas; *[illegible] [illegible] [illegible] plerumque [illegible].*

Nimirum Luna nunquam [illegible] est, [illegible] plena est; quo autem ea plenior, [illegible] à sole remotior; sic & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] plerumque à Deo alienior, quo felicior.

Hos Deus olim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] sunt, [illegible] [illegible], & [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ambrosius Mediolanensium præsul, [illegible] [illegible] [illegible], ad hominem [illegible] [illegible] [illegible]. Hic, ut Ambrosium [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible], sed & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ad has voces Ambrosius, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Ambrosio [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quam ergo melius [illegible] [illegible] [illegible]

qui iam procellis variis iactantur, neque [illegible] ac felicitatem ibi quærunt, ubi nulla [illegible] [illegible]. Hic vitam agimus perpetuis [illegible], periculis [illegible] & malis & gravibus expositi; [illegible] quam ante exitum sciamus quod sunt delicias, hoc scimus, qui felicitatem somniant, atque miseri sunt habendi. Nulla enim [illegible], nulla sine securitate felicitas. Solus ille felix, qui in castra Altissimæ Providentiæ fiducia, divinæ Voluntati se dat ex toto.

Thomas Morus exemplar patientiæ illustrissimum, suam divinæ Voluntati integerrimè subdidit hoc modo. Cum à legatione [illegible] procul domo apud Regem in aula [illegible] ageret, Augusto mense, pars domus, & tota illius horrea frumento plena, nescio qua incuria per incendium subitum deflagravit. Hanc cladem [illegible], grauiter [illegible]. Coniugi Morus Anglicè scripsit in hunc modum.

Salus plurima, Domina Aloysia; intelligo horrea nostra & vicinorum aliquot cum omni frumento periisse incendio. Dolenda quidem [illegible]; salva Dei Voluntate; frumenti tam [illegible] copia [illegible]. Quia tamen ita Deo visum est, debemus omnino non solum patienter, sed & libenter hanc Dei manum in nos [illegible] ferre. Quicquid amisimus, Dominus dedit. Sed quia id nobis iterum ademit, Domini Voluntas fiat. Nunquam super hac re [illegible], sed æqui bonique consulamus, & Deo magnas gratias agamus, tam in adversis, quam prosperis. Atque si recte calculum ponimus, [illegible] Dei beneficium est [illegible], quam ingens lucrum. Quid enim futuri nostræ saluti, Deo magis quam nobis perspectum est.

Rogo igitur, bono sis animo, & omnem tecum familiam duc ad templum, Deoque gratias age, tam de his quæ nobis donavit, quam quæ nunc abstulit, & quæ etiamnum reliquit. Facile Deo est, si ei so visum, augere residuum. Quod si plura volet adimere, sicut Domino placuerit, ita fiat.

Inquiratur etiam, quantam iacturam fecerint [illegible] vicini, [illegible], ne ob nam tem [illegible]. Non enim committam, ut vicinorum [illegible] domestica [illegible], cum [illegible] supellex ad vivum usque exhauriatur.

Quod superest, ô mea Aloysia, una cum liberis nostris, cæteraque familia [illegible] Dominum. Hæc omnia aliaque omnia in manu Dei sunt. A Dei Voluntate pendeant omnia, [illegible] nobis [illegible]. Vale. Ex aula VVodstockij 3. Septembr. An. 1529.

O sapiens! quam hæc sincera in divinam Voluntatem devotio! quam hæc vere cordati viri epistola est! Hic paterfamilias in gymnasio Patientiæ profecit, hic vir, hic est, qui tantam iacturæ molem, per integram cum Voluntate Dei Conformitatem, securus portavit. En struthiocamelum, qui ferrum potuit & gladium, & concoquere. Moerens illas [illegible], non animum. Sanè patientia [illegible], servavit integram.

Et videte, qua ratione hanc cladem, [illegible] liberalissimus Deus [illegible] multiplici fœnore pensavit. Mense Septembri [illegible] accepit Morus; Octobri proximo regni Angliæ cancellarius pronuntiatus est. Nec novam tantum dignitatem, sed & [illegible]. Vide non vetera [illegible], sed & veteribus nova [illegible] adiungi. Hic Dei mos est. Deducit ad inferos, & reducit.

Anglorum Cancellario Principem Hispanum, Franciscum Borgiam [illegible] in Societatem, [illegible] Præpositum Generalem [illegible]. Ibat Borgias Septimancam, ubi Societatis tirocinium erat. Nox [illegible]. Plurima [illegible] cælo [illegible], [illegible] viribus & [illegible] vias, [illegible] omnia [illegible] bant.

Tandem per nives ac tenebras [illegible], [illegible], quo destinarat, pervenit. Necdum tamen [illegible]. Cum iam ad Collegium staret, fratres omnes primo somno [illegible] dormiebant. Pulsare [illegible] iterum, iterumque ac sæpius, nemo respondit. Non [illegible], sed [illegible] incolæ. His illud accessit incommodi, quod à porta longius abesset domus [illegible], [illegible] & fatigatione perculsum, [illegible] Pa- [illegible], [illegible] & totum [illegible] facere. Post [illegible] horas [illegible] aliquando caper-

expergefacti tirones, & inferius foris, iuxo-
misset; tantum abest, ut vel sinistriore vultu,
aut asperioribus dictis moras castigaret, ut pla-
cida hilaritate gratulari sibi de hoc videretur.
Stabant fratres, & credebant iam aliam som-
nolentiam; itaque multis deprecationibus quod
optimum patrem in tanta intemperie cæli
prodeuntes diutius tamdiu destituissent. At
Borgias licet ex animo tunc parum frigeat, sere-
no tamen sermone & placido vultu: Non est, fi-
lii, ait, quod meas vices doleatis. Dum expe-
ctarem, hæc mea fuit cogitatio. Quemadmo-
dum princeps quispiam voluptatem capit,
cum suo suisve se, feram in arena simulis ac
venatu agitari cernit, ita delectare Deum,
dum me sentit nihilo meliorem, mollibus pe-
tit nivium velleribus, quæ me non lædant,
sed vigeant atque impellant. Hæc mihi cum
mee Dei providentia, Voluntas Dei fuit. Ve-
limus & nos quod vult Deus, & gaudea-
mus, tam etiam ille in nos favores ex-
plicat, dum rigidiori patientiam experimen-
to. f

Hoc virum sapit, hoc mitigat adversa, vo-
luntatem suam divinæ tam non reluctan-
tem, tam conformem, tam obsequentem ad-
iungere.

Sed Gaudiorum duci Serenissimam prin-
cipem Magdalenam Neoburgicam iungo, ut
quæ recentioribus, eo etiam efficacioribus
impellamur exemplis. Laudatissima hæc
princeps, alibi à nobis uberius laudanda. Se-
reniss. Electoris Maximiliani soror, Sere-
niss. Ducis VVolfgangi Guilhelmi Neoburgi-
ci coniux, diem suum obiit Anno 1628. die
25. Septembris. Hæc, inquam, lectissima he-
roïs, in omnium quidem virtutum actioni-
bus constanter suam modestiam exercuit; im-
primis vero illuc animum intendit, ut volun-
tatem suam cum divina quam arctissimè con-
iungeret. Adversa ..., quæ quotidie plu-
rima occurrebant, à divina manu tanquam
præcipui favoris argumenta promptè acci-
piebat, & ad casus omnes Dei causa fortiter
perferendos invictam se præstabat. Quin
studio, exercitatione continua eo denique
mentem adegit, ut postremis quatuor an-
nis, quibus ad huiusce virtutis apicem feli-
citer conscendit, non sæpe dis amplius cen-
ties, voluntatem suam cum divina con-
formasse in codicillis suis reperiatur.

Nimirum ad Dei Voluntatem stare, hæc
vera demum est vita; quæ ab illa vivitur, mors
est. De quo eleganter Augustinus: Compa-
rebant, inquit, cum Apostolo quidam philo-
sophorum Epicureorum secundum carnem vi-
ventes, & Stoicorum quidam secundum ani-
mam viventes; contulit cum illis secundum
Deum viventem. Dicebat Epicureus, Mihi frui
carne, bonum est. Dicebat Stoicus, mihi frui
mea mente, bonum est. Dicebat Apostolus,
Mihi autem adhærere Deo, bonum est. g
Erat Epicureus, stultus Stoicus, non erat
Christianus, qui Deo Divinæque Voluntati
adhæret. Tunc enim rectè vivit animus, si non
secundum carnem, nec secundum seipsum,
sed secundum Voluntatem divinam vivat. Si-
cut enim anima carnis, ita Deus animæ vita
est.

a *Ioan. Sarisber. l. 1. Policrat. c. 2.*
b *Alij Orestis.*
c *Herodotus l. 3.*
d *Paulinus in vita Ambrosij.*
e *O vita hæc, Christiane, vita, mors.*
f *Audi Sebastian. l. 2. vitæ c. 11.*
g *Aug. tom. 10. serm. 15. de Verbis Apostoli circa medium.*

§. VIII.

QVis ergo hanc viam, omnium optimam,
sanctissimamque Dei voluntatem ample-
xu arcto stringeret, quin ad eam vitio sit,
quam sapienti maluerit? Quis nollet vo-
luntatem tantam in hac vita constituere ad
agendum, atque patiendum, quicquid eius
Deus agere, ac pati voluerit.

Is demum verus Patientiæ discipulus & ve-
re patiens est, qui in omnibus, quæ patitur,
hoc unum vel millies ingeminat: *Solum Dei
velle vale*: Novit Deus, quid publicæ priva-
tæque tam gloriæ suæ quam saluti nostræ ex-
pediat. Ego vero cum id ignorem quid rectius
spero vel metuo, quid sanctius doleo vel gau-
deo, nisi de tua, mi Deus, Voluntate, eius-
que sanctissimis decretis? Quicquid eveniat,
cælum ac terra misceantur, sidera decident,
ruant, turbentur ac confundantur omnia,
nihil fiet (certissimus sum) & nec capil-
lus quidem è capite nec animula vel la-
pillus

[illegible] destitit, sine qua Præsidia [illegible] est [illegible] quod de [illegible], [illegible] conquirit. Tua voluntas fiat, tui [illegible] Dei, imo & mea, [illegible] transformata [illegible].

Hic ergo Lector, ne pigeat legere, aut [illegible] lecta relegere, quæ tam in *Heliotropio* [illegible], præsertim libro quinto, capite ultimo [illegible], quam quæ in *Æternitatis Prodromo* [illegible], Capite 8. § 18. & Capite 5. § 17. & [illegible] humanæ voluntatis [illegible] conformationem cum [illegible] Quæ vero [illegible], *Helioteropij* li- [illegible] quinto, capite tertio diximus, quæ [illegible] voluntati [illegible].

Sed [illegible] hanc doctrinam [illegible] Christiani, [illegible] non capiunt, aut, quod [illegible], nolunt capere. In gymnasio Patientiæ [illegible], quam immensa, [illegible] est profectus [illegible] *semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.* a

Aut ergo voluntatem nostram conformare [illegible] (verba [illegible]) aut [illegible] hoc [illegible], velut [illegible] discipuli. Quod si [illegible], hoc etiam documentum probe [illegible] non [illegible] cuius [illegible]. Æterna Veritatis vox est: Si quis [illegible] voluntatem eius fecerit, cognoscet de [illegible] doctrina. b Quicunque enim fecerit Voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. c

a 2. *Timoth.* 3. v. 7.

b *Ioann.* 7. v. 17.

c *Matth.* 12. v. 50. & *Marci* 3. v. 35.

§ IX.

EPILOGVS

Dilectum [illegible].

QVod de humana voluntate ad divinam [illegible] maxime conformanda diximus, [illegible] Augustinus [illegible] confirmet, ubi [illegible] voluntatum differentias. Hinc [illegible], inquit, [illegible] ipsi recte [illegible] quia Deus hoc vult, ideo [illegible] li. Parcere vult malis, ad pœnitentiam adducit eos quibus parcit, [illegible] eos [illegible] quomodo [illegible]. [illegible] est autem [illegible], cum vult contradicere [illegible] Domini, aut [illegible], aut [illegible], aut [illegible] iudicio.

Qui ergo sunt recto corde? Qui hoc volunt quod Deus vult. Deus parcit peccatoribus, tu vis ut iam perdat peccatores. Dissentis [illegible] ergo corde tu, & prava voluntate; quando [illegible] vis, aliud vult Deus. Vult autem Deus parcere malis, tu non vis parci. Patiens est Deus peccatoribus, tu non vis tolerare peccatores. Sed [illegible], aliud vis tu, aliud vult Deus. Converte cor tuum, & dirige ad Deum. [illegible] & Dominus [illegible] est. [illegible] in Ecclesia sua [illegible], qui primo voluntatem suam sequi [illegible], [illegible] voluntatem Dei [illegible], dirigunt se & cor suum ad suscipiendam & sequendam voluntatem Dei.

Igitur ne voluntatem Dei velis torquere ad voluntatem tuam, sed tuam corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei est ut regula incommutabilis. Quamdiu integra est regula, habes quo te convertas & corrigas pravitatem tuam; habes unde corrigas quod in te tortum est.

Quid autem volunt homines? Parum est quia voluntatem suam [illegible] habent, etiam [illegible] voluntatem Dei [illegible] facere secundum cor suum, ut hoc faciat Deus quod ipsi volunt, cum ipsi hoc debeant facere, quod Deus vult. Hæc Augustinus.

[illegible] mortales, [illegible] tandem [illegible] hanc doctrinam de nostra voluntate ad divinam conformanda capitis? quam [illegible] Patres, quam facti [illegible] clamo [illegible] nostri [illegible] cerebri pertinaces [illegible], & volentes quod vult Deus, [illegible] quod Deus non vult? Quæ patimur, ea nos pati vult Deus, ([illegible]) [illegible] bonum, [illegible] Hos ego [illegible], inquit, [illegible] & [illegible], non [illegible] peccat. Quæso te, circumspice, quanti etiam [illegible] modo iis honores & opes [illegible]. Quos [illegible] quod [illegible], id maximi favoris argumentum habeat. Te

[illegible]

ORBIS PHAETHON

SIVE

DE VNIVERSIS VITIIS LINGVÆ

PARS PRIMA.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,

è Societate IESV.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO DOMINO, D. PARIDI

SALISBVRGENSI ARCHIEPISCOPO, Metropolitano Episcoporum Antistiti, Apostolicæ Sedis Legato Nato, S. R. I. Principi.

Domino meo Clementissimo.

[illegible]

Mala Lingua, [illegible]

non

[illegible]

[illegible] Anno Christiano [illegible]

[illegible]

[illegible]

BENE-

BENEVOLO LECTORI.

[illegible]

Tomo 2 - fol. 109.

PARS PRIMA.

A

[illegible], mi Lector, paucula monendus es.

1. *Ad omnes Alphabeti litteras, tam Angeli quam diaboli signum reperies. Nam Lingua hominis [illegible] vel ab Angelis [illegible], vel a diabolo: [illegible] Lingua [illegible] & [illegible], vita & mors. [illegible]: Lingua Deus, Lingua daemon.*
2. *Omnes imagines [illegible] & [illegible] sibi gladium [illegible] cum inscriptione illius vitii, quod in eo [illegible] praecipuum.*
3. *In quavis autem imagine illud plerumque subjicimus spectandum, cujus in sequentibus fit mentio. Et [illegible] exemplum.*

ADULATIONIS *[illegible] Rex Alphonsus in [illegible] [illegible], [illegible] objicit. Vide Caput primum, Paragraphum primum. Ubi etiam Gratii Thebani dictum explicatur de [illegible] quae [illegible] in rupibus, aut parietibus sitae [illegible].*

A

CAPUT I.

Adulatio quam pervulgatum sit vitium, & quibus titulis adulatores afficiendi.

ADULATIO inter vitia linguae agmen ducit, & ingentem post se [illegible] catervam trahit. ADULATIO grave malum, sed suave; letale malum, sed [illegible] [illegible], sed [illegible], & potius nostro seculo proprium, quam [illegible], sed nec [illegible] aliis [illegible]. Tam vigens, recens, integrum & [illegible] nostro hoc aevo est, quam fuit prisco illo, de quo Hieronymus: Isto, inquit, maxime tempore regnat adulatio quae [illegible] est gravissimum, quia humilitatis ac benevolentiae loco ducitur, ita fit ut qui adulari nesciat, aut invidus aut superbus reputetur. Quid ais, Hieronyme, tuo aevo [illegible] adulatores & amplius omnes hoc vitium in-dere? Nisi me valde fallo, [illegible] plerumque [illegible] sumunt a tempore, & quo plus aetatis, plus etiam acquirunt roboris.

Quid hinc illinc in magnatum aedibus, in aulis Principum, in Regum palatiis atque curiis, adulando peccetur nisi, tametsi nesciam, hoc tamen scio, contra hoc vitium plurimos gravissime [illegible], & ubi dicendi spatium est, indignatione [illegible] in hanc pestem invehi. Quicquid sit, hoc [illegible] silendo praetermittendum [illegible]. At [illegible] aliquid qui se [illegible]? [illegible] Hieronymi [illegible], & [illegible]: [illegible] generalis, non est injuria personae [illegible]. Quod si [illegible] hoc vitio laborant, [illegible]

[illegible] , si plagæ [illegible] in plu[illegible].

Quod si ergo hoc vitium vasta clade per Orbem grassatur, [illegible] ei parcendum, sed [illegible] singulis [illegible] est, ut vel cadat omnino, vel saltem [illegible]. Quod si tam [illegible] ab Orbe, [illegible] longe [illegible], ut sic quidem de eo [illegible] est, nam tanto [illegible] gratiarum a[illegible] opus est, quanto clarius [illegible] grande malum [illegible]. Ita [illegible] : & quia ADULATIO plerumque à [illegible] [illegible], ita nos ad [illegible] principio suo adulatores [illegible].

a Hieron. ad Celant.
b Hieron. in ps. 17.

§ I.

PRimus adulatorum titulus : NUTRICES DIABOLI sunt. Ancillæ infantiæ, seu [illegible] dum [illegible] agitant, plerumque [illegible], quo [illegible], & [illegible] infantem so[illegible] : Sic & adulatores non laudanda lau[illegible], [illegible] maligno cantu & in sopo[illegible] dum eos, quos blandissimis verbis velut in somnos conducunt, [illegible] & [illegible]. Nutrices, [illegible], [illegible] solent, [illegible] Adulatores ea quæ a[illegible] forent perstringenda, in [illegible] & [illegible], [illegible] commendant [illegible]:

—quicquid [illegible], [illegible] b

Sed quemadmodum [illegible] jam ætatis ho[illegible], [illegible] fugere, [illegible] erubescat; sic homo [illegible] verecundetur, adula[illegible] hoc lacte pasci. Salomon [illegible] Fili, inquit, si te lactaverint peccatores, ne acquie[illegible] eis c.

Alter [illegible]: AVES [illegible] sunt adulato[illegible]. Solatur: Siciliæ Rex Alphonsus, [illegible] Panormitanus memorat, [illegible], [illegible] aves, [illegible] vocant, facto agmi[illegible] circumvolitarent, [illegible] : [illegible], inquit, [illegible] officio[illegible] non [illegible], ut hanc nobis honorem [illegible] velut [illegible], sed [illegible] aliquid [illegible] : ubi [illegible] quid fuerit ad [illegible], [illegible] & [illegible]. [illegible] Alphonsus ad suos ver[illegible] : His [illegible], inquit, [illegible] è meis [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible], expectantque, dum [illegible] : At vero [illegible] in longum [illegible] [illegible]. [illegible] est, [illegible], nec [illegible] sibi [illegible].

Tertium CANES sunt. Adulatores [illegible] Gregorius canibus confert. [illegible] [illegible], [illegible] corporis [illegible] molli lingua [illegible], non tamen [illegible] f. Nec alios solum adulatores, quos eodem no[illegible] Alanus, Palatinos canes ap[illegible]. [illegible] de his Hugo Victorinus: Adulator, inquit, [illegible] est in officio, ho[illegible] in animo, [illegible] in verbo, turpis in facto, [illegible] ad prospera, fragilis ad adversa, [illegible] ad [illegible], [illegible] ad opposita, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta. Quid ceterum à cane expectes, nisi aut latratus, aut blanditias, aut morsus?

Quartum : CORVI sunt. Antisthenis, g sed & Diogenis verbum erat vulgare : Melius est incidere in [illegible] quam in [illegible], in [illegible] quam in adulatores : illi mortuis [illegible], hi & vivis [illegible] oculos, illi cadaver solum lacerant, [illegible] & [illegible] adulator [illegible], mortuus [illegible].

Crates Thebanus [illegible] munificen[illegible] in solos [illegible] erat, [illegible] est arbuscula, quæ licet poma [illegible], quia tamen in [illegible] aut [illegible] [illegible] nascuntur, in [illegible] [illegible], eo quod milvi & corvi [illegible] possint, eo quod [illegible] & corvi, & hoc [illegible] vulgus [illegible] [illegible] : Ita liberalitatis nomen non obtinet, qui tantum adulatoribus donare novit. è Ve[illegible] adulatores, non atros tantum corvos [illegible], sed & albos. In [illegible] terra [illegible] glaciali, lege [illegible] est, ut quicun[illegible] [illegible] confecerit, à regio Præ[illegible] præmium recipiat, ob [illegible] Rei[illegible] publicæ [illegible]. Cum autem illic loco[illegible] etiam albi sint qui agnellos & por[illegible] [illegible], & singularem [illegible] [illegible], [illegible] depopulationem [illegible], & occisorum corvorum [illegible] præsidibus offerunt, mercedem [illegible]. Corvi candidi sunt adulatores, qui [illegible] [illegible] [illegible] simulant, vitos [illegible] [illegible], et [illegible] agnos depascuntur. [illegible]

Corvum

——*Cornuam delusit litantem.* [?]

Quintum: LOCVSTÆ sunt Ægyptiæ vastan- tes omnia. Bruchus Gregorii in adulatione hic a- nimalculis similis, virgulta omnia olera, omne virtutis incrementum in aliis fœde depascun- tur *b*. Cassiodorus *c* Adulatio, inquit, omni- bus applaudit, omnibus Salue dicit: prodi- gos vocat liberales, auaros ait esse parcos, & ad [illegible] auctores, lasciuos appellat vrbanos & italicos; obstinatos & pertinaces Constan- tiæ titulum assignat. Adulationis sagitta leui- ter volat, & celeriter infligitur. Adulatorum lex est, ad omnia subridere, ad omnia dicere AMEN, in omnibus toto capite annuere. No- ta illorum vocabula: Ita, domine, ita est, re- ctissime factum, nec aliter debuit, vt & fas & ius est; bene, belle, præclare, pulchre & festiue, magnifice, diuine, non potuit melius. Hæc adulatorum mellea *spongia* est, ita cōmis- ferunt in auriculam, & instillant, cum poten- tioribus placita narrant. Nota est vetus can- tilena.

Esse tegrandiloquo, alta, nequitur, longe, brate [illegible]

Ita etiam Stratocles ad Demetrium: Quicquid rex iubet, id & erga Deum sanctum, & erga homines iustum est. Nec aliter adulatores Asseri: Iusta est indignatio Regis *e*. En pro- gressum adulatio, quæ filiolos suos adeo ad omnem obedientiam dociles fingit, vt summa cui Domini sui salutem linguere non recusa- rint. Tales habuit Dionysius etiam adulato- res, qui caput eius faciem conspuendam obuer- terent; nec satis hoc. Sputa etiam quæ proie- cisset, lambebant, eaque sibi melle dulciora videri aiebant. O vere locustas, non homines!

a *Conatum fecisti malle Charidemus* [illegible] *rum. Mart.*
b *Persius sat. 2.*
c *Prou. 1.2.* [illegible]
d *Vide Imaginum.*
e *Pontanus l. 1. de reb. gest. Alph. Plut. l. 50 2 52.*
f *Sing.* [illegible] *40 in* [illegible]
g *Alij Aristippum fuit.*
h *Valer. Pier. Hieroglyph. mihi p. 321.*
i *Olaus Magnus l. 5 c. 25.*
k *Horat. l. 2 sat. 5.*
l *Greg. l. 10. mor. c. 20.*
m *Martialis l. 8 epigram. 14.*
n *Esther. 2 v. 23.*

§. II.

SExtum: STELLIONES sunt nitida & versi- colore tergo, lucubrantium velut stellis depicta animalcula. Salomon: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis *a*. De Stellione affirmat Plinius: Nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde Stellionum nomen aiunt in maledictum trans- latum *b*. Vestes pelles inuolutas quas lacertus exigore, has lingua fert adulator. Rebus o- mnibus fucum illinere nouit, omnium blan- ditiarum pigmenta callet, apprime artis Gram- maticæ suas regulas adulator: hanc laudat, hanc defendit; istam accusat, illam damnat, fraudulento artificio; varie pictus Stellio est. Sed moratur in ædibus Regum. In purpurea Herodis ipsiusque vidua domo tales bestiolæ non hospitabant, sed in palatio Caiphæ, in au- la Herodis, in Pilati prætorio, hic plures mu- scæ modo latebant per dominorum suorum a- res strepebant. Et nonquid horribilis illa, Christo præsidi memoranda ab antiqo adula- tore fuit? & ut suas faciem fuam doceret: Sic, inquit, respondes Pontifici *c*?

Henricus II. Rex Angliæ, voce incauta: Ob amicum, exclamat, sacerdotem, in regno meo quietus non sum. Thomam Cantuarien- sem Antistitem designabat. Vocem vix editam exceperunt adulatores, qui vt impio regi pla- cerent, sanctissimam vitam obtruncarunt in templo. Ita semper reperientur, quibus mansu- ra lingua, conscientia, omnia sint venalia: nimi- rum in gratiam charissimæ potentiæ nihil non audemus.

Septimum: TINEÆ sunt & vermes adulato- res, sed deperditarum tunicarum, rugosos saccos, & sordida palliola vix infestant, sericas & auro crispantes togas occupant, cibus eorum sple- ndor. Alij quidem pinguiorem offam quæ- runt, alij prædam sectantur pretiosiorem, ana- los, torques, armillas, vbicis maius opes ambiti- onis & vestes ad [illegible] & hi vere inueniun- tur in ædibus regum. Hos Constantinus Ma- gnus tineas soricesque palatij appellabat, vti refert Aurelius Victor *d*. His illud Harpagi semper in ore: Mihi placet, quicquid facit. Hi tinearum pabulum sibi quærunt in domini ves- tibus, nec desinunt dum inueniant, & adulato- ——*auriculas alienas colligit ignis.* [?]

Pessimi mores, inquit Anaxagoras, quomodo [illegible] est, [illegible] Lepide Alexis: Quid est, inquit, adulatoris [illegible], nisi dominum [illegible]?

Octavus: STRIGES sunt. Hoc est nomen [illegible] Hieronymus, qui Nos, inquit, aspidum sibilantes, monstrosos [illegible], foeda ante praeterire debemus: Hic oportet Vlyssis cera, [illegible]. Petrus Raoch-[illegible]: Bene, inquit, cum magistratibus ageretur, si scirent inter adulationem & laudem discernere. Sed caeca laudis ambitio plus credens alijs de seipso quam sibi, vtrumque accipit [illegible]. Amplians eos beneficijs, quos [illegible] debetent. &c. Cum illi correctionis in [illegible] sacrificio acceptum à Domino, nec in omni reprobatum [illegible]. Cum, laudatur peccator in desiderijs animae suae, & iniquus benedicitur. f Quod si superbus aut [illegible] cupidus talem audiat cantantem Sirenam, quae [illegible] commendent vitia: fit ille superbior, fit ille elationis appetentior, fit [illegible] insanabilis, vltimum magis magisque sitit, mergitur.

Nonae: PELLIONES sunt qui culcitras [illegible] & cervicalia mollissima faciunt. Sed [illegible] Ezechiel: Vae qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersae aetatis, ad capiendas animas. g Qui male agentem commendat, qui improbitatem illorum probat, qui [illegible] defendit, is inimica [illegible] facit, & [illegible]. Et sunt [illegible] quaerere solent: Quod [illegible] placet domino, ita [illegible] voluit dominus; ita [illegible] adulatorij [illegible], nam bona [illegible] [illegible] domino meo [illegible] [illegible] est: quid imperat [illegible] vel [illegible] possum parata me habebit. Ita certe.

Gratulor [illegible], [illegible]. h [illegible] filio [illegible] imperat: hoc mihi, ait, [illegible] velle *me* [illegible]. i *Adulatorum* haec cura maxima est, ita dicere, ita facere, vt velle [illegible]. *Sed iam* sciunt quid dominus velit. Loquimini, aiunt, nobis placentia, videte nobis [illegible] [illegible] loquuntur, boni videri & sapiunt.

Decimae: OLEI VENDITORES vocat Gregorius adulatores. Precatur David: Oleum peccatoris non impinguet caput meum: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. l Prudentes virgines dicebant fatuis: Ite, potius ad vendentes & emite vobis. m Probe [illegible] iam [illegible], oleum vobis vendebant, qui vos laudibus in caelum [illegible] tollebant: ite iam ad illos, ite, & mercati vobis oleum [illegible]. Hoc ipse explicans Augustinus: Falsa laus adulatio est, inquit, falsa laus adulatoris, hoc est oleum peccatoris [illegible] & hominem, ut falsa laude aliquid [illegible], hoc [illegible] de illo dicere. Vnxit illi caput. Amate ergo argui à iusto in misericordia, nolite ergo amare laudari à peccatore cum derisione. En oleum peccatoris, laus adulatoris.

Sed apage hoc oleum. Nos Christiani, [illegible], quae olei [illegible], [illegible] adulatio per [illegible] [illegible], castigatio per Humilitatem significat. Sed & diabolus, Dei [illegible] [illegible] habet Adulationem, hac [illegible] [illegible], sed & mortuos.

a *Prou.* 30. v. 18.
b *Plin. l.* 30. *c.* 10.
c *Prou.* 28. v. 23.
d *Aur. Vill. in epist. Caes.*
e *Persius sat.* 1. *vers.*
f *Psal.* 9. v. 23.
g *Ezech.* c. 13. v. 18.
h *Iuuenal. sat.* 3. v. 16.
i *Ibid.* c. 27. v. 4.
k *Is. cap.* 30. v. 10.
l *Psalm.* 140. v. 5.
m *Matth. cap.* 25. v. 9.

§. III.

Verè dicimus: FUCUS sunt sed mendacio[illegible] [illegible], Scipioni [illegible] figuli [illegible] [illegible] inducere, vt non [illegible] videatur sed gemma. Quis illud non [illegible] est, [illegible] posse, quod hi sciunt: [illegible] [illegible] magistri sunt, qui [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] obscurat, vel pictores, [illegible] [illegible] [illegible] esse tales, quales vtuntur à suis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] labra & frons [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. Agathoclem Regem figuli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],

to sed eleganter [illegible]. Figlinus has elegantias [illegible] adulatorum, assentiuntur, laudant, [illegible], mulcent, applaudunt, omnibus [illegible], sed alio ipsum dicimus Fratres [illegible]. Nam ut ille idem figulo [illegible] Agathocles e [illegible] [illegible] [illegible] ceptaculo [illegible] [illegible] [illegible] metamorphosi: ita hi mendaci figulo e [illegible] aquilas, e [illegible] elephantos [illegible], ad omnem omnis varietatem prolecta mancipia.

Dicuntur FRATRES DIABOLI [illegible]. Hoc adulatoribus nomen tribuit Augustinus, qui Tales, inquit, mendacis [illegible], veritatis [illegible], [illegible], Satanae [illegible], Dei [illegible], FRATRES DIABOLI: Vos vero fratres, si verberamini a lingua dolosa, humili & tranquillo animo dicite: Domine libera animam meam a labiis iniquis, & a lingua dolosa. Hos linguae dolos, si [illegible], certe [illegible] expertus est, [illegible] & [illegible] regum [illegible]. Diabolus adulatorum coryphaeus, cum Christum simplici aggressu [illegible] non posset, [illegible] adulationem superare conatus est: Quid mihi, exclamat, & tibi, fili Dei summi? Non modo, inquit Chrysologus, non ut obsequens & devotus hic ait: sed ut adulator, tradere corporis poenam, praedam perdere [illegible]. [illegible], ut eum quem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], adulatione possit subiugare.

Verum, licet adulatores nemo non oderit, & hic [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] tamen ab omnibus etiam amantur, [illegible] & hostes sunt [illegible] & amici: & quamuis adulator [illegible] [illegible] habeat aduersarios, id tamen [illegible] non [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], placet. Quam Christus hoc genus hominum oderit, satis ostendit Ioannes laudatus; nam cum demum Ioanni laudem [illegible] est, postquam Ioannis discipulos a se dimisit: [illegible] more nostro, qui [illegible] & [illegible] laudamus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laudare [illegible] [illegible]. Dei mater, Virgo beatissima, nunquam se [illegible], quam cum Angelus [illegible] [illegible] laudes [illegible]. De Virginis filio [illegible] Christus, inquit, [illegible] [illegible], [illegible] tamen adulari voluit, [illegible] in [illegible] hospitium reperire non potuit, [illegible] quaerere debuit apud peccator.

Christum in hoc quasi [illegible] [illegible] magni principes. Sigismundus Imperator [illegible] [illegible] [illegible] laudes in se congerentem [illegible], dixit [illegible]: Cur me [illegible] [illegible]? Cumque [illegible] adulationem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] blande [illegible]: [illegible], inquit, [illegible] [illegible] hoc genus hominum maxime placeri. [illegible] Imperatori [illegible], & saepe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nam [illegible] [illegible] tempore [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Exemplum [illegible] Sigismundi, [illegible] [illegible] Ladislai [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. His iucunditas & [illegible] [illegible] castigauit Alexander Rex Macedo. Librum scripserat de Alexandri rebus gestis Aristobulus, in eo multa [illegible] [illegible] [illegible], & ut [illegible] laudem ferret, [illegible] [illegible] illum, audiente rege [illegible]. Rex [illegible] tam crassa indignatus, [illegible] e manibus librum in Hydaspem fluuium proiecit cum dicto: Te sic mergere deberem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Prudentissime Carolus V. Imperator vere laudandus, vel etiam ab hoc ipsum, quod ipse suas laudes [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] oratione [illegible] publice laudatus, [illegible] [illegible]: Gratia [illegible] est [illegible] [illegible] in me [illegible], sed laudetur, non qualis [illegible], sed qualis esse debeam, [illegible]. At sicut [illegible] [illegible] virtus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aragonum Rex Alphonsus, [illegible] [illegible] [illegible] principum [illegible] [illegible] in adulatores [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible].

Dicuntur etiam LVPI esse adulatores, dicere solebat [illegible] Alphonsus. nam sicut lupi [illegible] & [illegible] [illegible], praedam sibi [illegible], sic [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] in amicitiam se insinuant ut [illegible] [illegible]. Quid, quod [illegible] adulatores plerumque simul [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ad alios [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] verba, [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible]

 nio

etiã Nazianzenus hunc hominem feram alia etiam modo effingit, qui sequitur.

Demonis quartum SCORPIONEM famas. Scorpionem: Deinde Gregorius: Adulator, inquit, Scorpio est, qui palpando ambulat, sed cauda ferit. d Pretiose ineptus Salomone. Nec te moveant, inquit, blandimenta eorum; venena ibi sunt. Noli attendere adulatores; blandiuntur, serpens pauper illos cauda videat, huiusmodi non evitantes illi qui aperte saeviant, cavisentur; illi quia occulte tradiderunt, occidant; illi qui laedi volunt, metuendi est, illos modo occidi etiam volunt, vocem lenibus mali illecebris, illis qui tangentur, sequamur, illis qui occidunt, delectamur: fuge ergo hoc malum; fuge assentatorum tuis insidiantes; fuge obsequentias tibi mentias; illa sunt officia quae te iugulant e Daemonis.

Demonis quintus DIABOLI HISTRIONES sunt adulatores. Tota palpatorum factio, comoedia est. Ergo comicos hos actores bene noveris; hoc celebri illo, e perpetuo in arte est.

— — hic vultum servitu
Et eorum ingenio admirer simul.
Quicquid dicunt laudo, id rursum
Si negant, laudo id quoque.
Negat quis? nego; ait? aio. f
Denique imperavi egomet mihi omnia assentari.

His talia pulcherrime novit, vultum induere alienum, varias affectuum alternare facies & numquam non insidias parare incautis auribus. Et quamvis histrionem se neget adulator, re tamen & moribus planissime fatetur. An non hoc

Natio comoeda est. Rides? maiore cachinno
Concutitur; flet, si lacrimas conspexit amici,
Nec dolet; igniculum si brumae tempore poscas,
Accipit endromidem; si dixeris, aestuo, sudat. g

Pessima comoedia, quae tam spectatoris nocet, quam actori. Hanc fabulam festive lusit qui cecinit:

Mentitur, credis? rarissima carmina, laudat;
Cantat, ... ; ... h

a *Nazianz. in Matth.*
b *Aen. Sylvius l. 2. ... de rebus gest. Sigism. & Frider.*
c *In vita ... Cyri, & alij.*
d *Gregor. l. 1 in Reg. l. 1. c. 9.*
e *Salomon ... contra avaritiam ... fine fuit.*
f *Terentius in Eunucho.*
g *Iuvenal. sat. 3. v. 100.*
h *Martial. l. 2. epigram. 27.*

§. IV.

PRisci quicumque inter Athenienses meliores, primo omnium hunc naturam & falsum & pellem. Petis quid inique Antipatro Phocione, sed perpetuae amicitiae, cum praetergre Phocion: O Antipater, inquit, non potes Phocionem & amicum habere, & adulatorem. Nec minus in hoc liber Philoxenus, qui maluit diutius in aula, & in lapicidinis sudare, quam Dionysij malos versiculos laudare. Maluit & Diogenes olera vellicare quam parasitari. Cum quondam Syracusis Aristippus ad fontem olus lavantem conspicit: Si Diogenes, inquit, velles regibus, ista non esset. Cui mox Diogenes: Si ista comedere velles, Dionysio non adularetur, maluitque homo esse quam regius canis. Athenienses vero in hoc tam severi, ut Demadem huius rei infamatum decem talentis mulctarint, caput vero abscinderint Timagorae, quod is Darium regem cum Persico, prono corpore salutasset, quod salutationis officium, adulatorem interpretatus est senatus, eadem vetat cum humilibus blanditijs, laus rotrae vobis docens Persicae comparationi sabulosam. Plutarchus adulationem similem esse aiebat Tetrapolis pictae, quae delectaret quidem non tamen deterrerent. Sed hoc magnates saepe non satis captant, nam

Vestes pamitis, ... plures agilis aula.

Rex Hebraeus Achab, ostingentos quinquaginta viros habuit, qui prophetae seu theologi videri volebant, re ipsa omnes regis adulatores erant. k Quadringentos ex his Achab in concilium adhibuit, quaesivitque num suscepturum bellum videretur, qui tam aequissimum omnes responderunt, quin & victoriam audacissime promittebant: Ascende & dabit eam Dominus in manu Regis. l Unus atque unicus & solus Michaeas hunc tanto adulatorum agmini constantissime contradixit, & quanto magis illi clamabant: Ascende, vinces, ascende: tanto magis suadebat ille: Quiesce, vinceris, quiesce. Sed potentior fuit vox adulatorum. Michaeas pro sincerissimo consilio pessimum gratiam tulit: Ego odi eum, ait Achabus,

quia

quia nec prophetas [illegible] bonum sed malum [illegible] bus gratiæ accessisset, colaphos & carcer, hæc præmia veritatis.

Miserunt alias principum virorum aulas Capitolinas Miserum inquit, Imperatori, apud quem vera reticentur. Et [illegible] ille Alexandri æquo [illegible] Quintus Curtius Perniciosa, inquit, adulatio, perpetuum regum malum est, quorum opes sæpius quam hostis evertit f. Ergo delectamus quærere, vbi adulatio nascatur & educetur? Vno omnium responsum est, [illegible] hoc monstrum & nasci & adolescere in aulis, vbi commune est, & [illegible] omnium officiû, vna contrario, quia blandissime fallat, vbi [illegible] ex animo sua sententia suadet dissuadetque. Seneca ore libero, Monstrabo tibi, inquit, cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit. Scilicet ille qui verum dicat, & hominem inter mentientes stupentem, ipsaque consuetudine pro rectis blanda audiendi, ad ignorantiam veri perductum, vindicet à consensu concentuque falsorum. g

Dicat, Ergo ad me hæc nihil: aularum proprium est hoc malum, atque si Grammatici credimus, adulatio idem quod aulatio: & sunt nostro [illegible] qui adulationem monstrum aulicum vocent, ergo sunt prius dicta, me non non ferrent. Ego verò, mi Christiane, cum Seneca hic sentio, nec ambigo, quin pro sua quemque portione adulatio infestet, quam enim similis est amicitiæ! Non imitatur tantum illam, sed vincit, & præterit: apertis & propitijs auribus recipit, & in præcordia descendit, eo ipso gratiosa quo lædit h. Hanc similitudinem, non tantum plebei sed & viri principes aegre dignoscunt. Vbique pro amico blandum inimicum reperias, qui vitia tibi sub virtutum nomine commendet.

a *Valer. Max. l. 6. cap. 3.*
b *3. Reg. c. 18. v. 19.*
c *3. Reg. c. 22. v. 6.* d *Ibid. v. 8.*
e *Capitol. in Gordiano Iun.*
f *Curt. l. 8.*
g *Senec. lib. 6. de benef. cap. 30.*
h *Seneca epist. 45.*

§. V.

NEque palatia tantum, sed & tuguria sua habent adulatores, quibus, etiamsi benè cæteris, pas [illegible]. Habetur hoc in se naturale blanditiis [illegible] [illegible] placent sæpe excluse, [illegible] recipiantur. Nemo [illegible] Herculana [illegible] tacenda, Crispus Passienus solitus olim dicere: adulationi non opponere, sed claudere ostium, quæ & ostium & principum domos penetret, sed [illegible]. Itaque, mi homo, aio [illegible] [illegible], ad hæc posse [illegible]. A [illegible] Aristotelis regula, ostendebis esse non tantum adulari, sed & adulatorem recipere, [illegible] quod altera definitione [illegible] [illegible]. Coronidem nunc addo illam, non obiter notandam.

Illud nos præcipuè impedit quod citò nobis placemus: si invenimus qui nos bonos viros dicant, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus [illegible]. Et sæpe modica laudatione contenti non sumus; quicquid in nos adulatio sine pudore congessit, tanquam debitum prendimus: optimos nos esse ac sapientissimos affirmantibus [illegible] assentimur, cum sciamus illos sæpe mentiri.

Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi collum ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis? b

Adeo autem indulgemus nobis, ut laudari nolimus in nobis aliud, nisi contraria cum maximè facimus. Sequitur itaque vt [illegible] mutari nolimus, quia iam optimos esse credimus.

Alexander Rex Macedo, cum in India vagaretur, & gentes nec finitimis quidem satis notas, bello vastaret, in obsidione cuiusdam vrbis, dum circuit muros, & munimenta contemplatur, sagitta ictus est, ille tamen obligato quidem vulnere haud segnius destinata exequebatur. Cum verò cruor sanciâ pendente, & crure frigescente valentior aggrauaret dolorem, dixisse fertur: Se quidem Iouis filiû dici, sed corpora ægri vitia sentire. Idem nos faciamus, & cum pro sua quemque portione adulatio infestet, dicamus: Vos quidem me prudentem & virtutum [illegible] dicitis, ego autem video quã multa inertia [illegible], necessaria optem, ne hoc quidem intelligo quod animal hoc sit, [illegible], quis tibi debeas esse, quid [illegible] modus [illegible] quantum capio, adhuc [illegible] i. Prius ergò, quis sim, volo me discam,

quem

vocis adiutorium.
a Act. Pet. I. [illegible]
b Iacob. [illegible]
c [illegible] Arbo [illegible] Cant. I. [illegible]
d [illegible]

CAPVT II.

Adulatio, & Adulatorum vitia depinguntur: simul exponitur quam aliud adulandi artificium nostro non sit ratiocinio & subtilius.

Hipponensis Præsul Augustinus: *Duo*, inquit, *sunt genera persecutorum, vituperantium & Adulantium*; plus persequitur lingua Adulatoris, quam manus interfectoris a. Vtrique latrocinii, quam manus interfectoris, iste blanditur; vtrumque hostis fugere ille fugit, iste blanditur: vtrumque mala. Ille iracundus est, & ille in lacrymis malus. Ille iracundus est, & ille in laude fabulator est. Ille reprehensor est, ille laudator: sed & ille in vituperatione inimicus est, & ille in laude subdolus. Caue vtrumque, conterat vtrumque ora b. Sunt qui tangere tantum malcere & lambere; alij, qui tantum mordere & radere; illi contactu & attrectationibus, illi morsu & laudibus non aggrediuntur. Pulchrè Bernardus: Leuis quidem res sermo, qui leuiter volat, sed grauiter vulnerat; leuiter transit, sed grauiter vrit; leuiter penetrat animum, sed non leuiter tam profunde exit: fertur leuiter, sed non leuiter reuocatur; facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Lingua fingit adulando, mordet detrahendo, atque ligare mentiendo: ligat, & ligari non potest; habent vt anguilla, penetrat vt sagitta; blanda est & fabulosa, & parata ad cohibendum bona, & miscenda mala. c

Interrogatus olim Diogenes, quæ bestia venenatissimos aut morsus haberet dentes? Si, inquit, de feris animalibus quæras, est detractor; si de mansuetis, est adulator.

— Lingua mali pars pessima serui. d

Visus natura mellis appetens, etiam capitis periculo laborat, alacris ingreditur, non tantum mel sorbeat; sed etiam vt ab apibus fauum propugnatricibus pungatur, atque hac scarificatione sanguinem diffluat. hoc illius scarificatione sanguinem diffundit, hic eius sanguinem mittit à capite. Hinc facetè Iulius Cæsar: Volo, inquit, curam vt visus, & male agunt, multo pungi, vt nouis sanguinibus exitus, quam vt spongia mulceat, & sanguinem contrahat. Optime dictum, & in Christiano. Nam, meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. e

Sed qua de causa, dicat quis, hoc saeculo tam varia possit excogitari? proni est credere, hoc tempore parasitorum atque adulatorum greges non reperiri, quot olim, alia nunc sunt secula, alij mores. Ad vtrumque tam respondendum, & simul adulationis nostræ artes sub aspectum ponenda, ostendendumque longè nunc artificiosiores, quam olim esse adulatores.

a Aug. tom. 8. in ps. 69 post init.
b Idem ibi. in ps. 68 propius finem.
c Bern. ser. de triplici custodia.
d Iuuenal. Sat. [illegible] 120.
e Prou. cap. 27. v. 6.

§. I.

Dixit quisquam olim: liberalissimè affirmo, & Stratoclis affirmauit: Scelestum infestum esse mortuis a. Nec ego dubitem repertum esse qui assentiatur, & dicerem: Non scelestorum tantum sed & adulatorum infinitus est numerus, hanc sortem homines reperias vbique quam plurimos. Quod petetur totum nostrum hoc tempore decreuisse, inde est. Cum vitia publicè pro suggestu accusantur, plerique omnes illud Apostolorum in cœna cibum obtendimus: Nunquid ego sum Domine? quasi nihil quia me habens criminis, agnitio est hoc sacro loco, ego illud non soleo: egomet ab hac culpa immunem esse, quam hoc vitium me obsecuti. Miseri & cæci, sæpe qua detrahimus verbo, factis monstramus; Omnis via viri recta sibi videtur; appendit autem corda Dominus b. Itaque vtilissimam illam antiquo Senecam allego: pro sua quisque portione adulatio inflatur. Vilissimi hominis, ipsi etiam vendicaculorum, infimi habent qui eis adulentur, ideo Christianis conuenit hoc prorsus accurate attendendum. Ars hæc adulandi enim profecit, & ab suo tempore magnopere, vt plerumque artes aliæ, præsertim magnæ & infames. Nunc multò subtilius atque politius, quam olim assentari scimus: non fistulis scalpendis, aut crassis pronaulis, sed langentibus pellibus, aut calceis holosericis incedimus,

§. II.

§. IV.

[illegible]

CAPVT III

[illegible]

§. 1.

[illegible]

[illegible] applaudit [illegible] & [illegible] [illegible].

a Chrys. hom. [illegible] post med.
b Aug. [illegible] in Ps. [illegible] post init.

§. IV.

Ergo, quisquis [illegible] aut falsum [illegible], quisquis [illegible] adulationem [illegible] ipse [illegible] blandiri; [illegible] Augustum Imperatorem. Nam cum Tarraconenses [illegible] palmam in illius ara enatam [illegible]: Apparet, inquit, quam frequenter [illegible]. Quod illi adulando de [illegible] & [illegible] tribuebat.

In veteri [illegible], parieti inscriptum legitur [illegible]: *Omnibus sis familiaris, nemini blandus.* Nemini proinde, nemini blandiendum, [illegible] magna [illegible]. Vox regia fuit Imperatoris Theodosii ad Arsenium praeceptorem, Arcadio & Honorio filiis audientibus: [illegible] pie [illegible] quam impie regnare. Sic omnino, praestat pie [illegible] quam impie [illegible] & [illegible] pie [illegible] quam his ambobus [illegible]. Quid [illegible]? Quid prodest [illegible] [illegible]. Ergo [illegible] Chrysostomus [illegible]. Et b Quis [illegible] blandiri [illegible]. Ergo [illegible] nulli blandiendum. [illegible]

Assentatores [illegible].

Optime [illegible] Bernardus: Tolle inquit, [illegible] blanditiarum, adulationum [illegible] & [illegible] ipse [illegible]. Attende [illegible]

sua sibi conscientia respondeat. [illegible] [illegible]; [illegible] magna [illegible]: qui de amore [illegible] honor, non honor est, sed adulatio. Qui se blandit, ut Plautus loquitur, & benedicta dictis [illegible], non amici, sed palpatores & parasiti sunt. [illegible] quod [illegible].

Plus aliis de te, quam tu tibi, credere noli.

Bonum est laudari, sed perniciosum est [illegible] agere. [illegible] quod audis. Bernardi iudicio qui [illegible] in aliorum [illegible] hi modo magni, modo parui, modo nulli sunt, prout adulantium linguas vel [illegible]. Ioannes Sarisberiensis: Non facile [illegible], inquit, [illegible] qui linguam adulationibus [illegible]. In hoc enim [illegible]. Vbique vero [illegible] dolus, sed & [illegible] quia superbia est, nisi [illegible]. Illo quod [illegible], ille non [illegible] est. Nec [illegible] ipse sibi. Quid [illegible], qui [illegible] adulatur? [illegible] seipsum condemnat, [illegible] facit quae [illegible]. [illegible] ergo tolle, & magnam [illegible] fallaciam, neque [illegible] improbis [illegible] aut [illegible]. Laudem & [illegible] [illegible], tolle haec fomenta [illegible] ignibus, & partem longe maximam [illegible] incendii. Tiberius Imperator hoc [illegible], qui adulandi studium in primariis Reipublicae Romanae [illegible], [illegible] dicere solebat: O homines ad seruitutem paratos!

O magni Principes, ô Reges, & Caesares, quam [illegible]. [illegible] Bernardus. [illegible], exclamat, [illegible] adulatores. f [illegible] Solent [illegible]. Non [illegible], [illegible] Spes, [illegible] adulatores esse. Aliquam hoc difficile credere est: illud non [illegible] sibi [illegible], nullos tolerari [illegible] nullos esse.

Quis enim credat nihil esse morbosum, ubi tam multi sunt [illegible] quis capiat; [illegible] [illegible], qui amores [illegible] [illegible] gratia, [illegible] esse qui re- [illegible] adulationem. [illegible] [illegible] Aula Theodosii Iunioris, aula [illegible], sed adulatoribus [illegible] caruit. [illegible] Theodosianam [illegible] Rempublicam illam [illegible]. Nusquam [illegible] [illegible] gratia pellis [illegible] quam mollia! Qui vero adulatores [illegible], nosse debet; hoc autem nullus no- [illegible]. [illegible] nolle laudari. Reperias fortassis non paucos, a quibus [illegible]. Vitandus est adulatorum sermo, & [illegible]. Nam [illegible] [illegible]. Quemadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus modulationem illam ac dulcedinem cantuum, quæ cogitationem impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum & prava laudantium sermo diutius hæret, quam audias; nec facile est animo dulcem sonum excutere; prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures malis vocibus, & quidem primis: nam cum initium fecerunt, admissæque sunt plura audent. g

a [illegible] c. 18. v. 18.
b [illegible] 13. [illegible] Martii.
c [illegible]
d [illegible] Castellar.
e Episcopus [illegible], qui Anno 1582 [illegible]
f [illegible]
g Seneca Epist. 123. med.

§. V.

Sed enim vix [illegible], adulatio [illegible] [illegible]

O Principes, ô Reges, & Imperatores, [illegible] adulatorum genus. [illegible] [illegible] Principibus Christianis, quod Seneca [illegible] suo Gallione dixit: [illegible] [illegible], adulatorem [illegible] Principe, adulatorem [illegible]. Adulatores [illegible] Aula [illegible]. Ad Hispaniarum Regem Philippum IV, [illegible] Christianus [illegible] [illegible] O! Quam infelicissimi Principes sunt, qui [illegible] [illegible] in Principe est [illegible] vera Principes [illegible] adulatorem [illegible].

Quod si via desit cōprimendi adulatores, [illegible] Alexander Severus, [illegible] Septimius [illegible] Severus, [illegible] Reipublicæ, [illegible] [illegible]

Verum non [illegible] [illegible] adulationem [illegible] [illegible] Quanta enim [illegible] [illegible]

[illegible]

a Senec. l. 4. Nat. qq. in praefat.

b Carolus Scribani l. 1. Politic. Christ. ca. 9 post med.

c Barcl. Argen. l. 3. post med.

D

1. De Lingua [illegible] quam Verpus designat. Vide C. 4. §. 1.
2. De [illegible] quam Aper significat, idem C. 4. §. 3.
3. De [illegible] quam mutus Canis repraesentat, idem C. 4. §. [illegible]
4. De [illegible] quam Serpens bisulca lingua denotat Vide C. 5 totum.
5. Iulianus Imperator Apostata [illegible] Vide C. 6 §. 5.
6. [illegible] Vide C. 7. §. [illegible]

CAPVT IV.

Barbara, Bombilans, Blæsa lingua quid sit.

IN interrogatoriis Paulus [illegible], quem [illegible] Christus fuisse an prophetam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] linguas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible] lingua, [illegible] [illegible] [illegible] Bombilantem [illegible] [illegible]. Quid singula [illegible] [illegible] explicabimus.

§. I.

BAcchica hominis ebrij lingua est, quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nam

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

modicum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Non facit [illegible] vitia, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] linguam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Barbaram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed Bacchi [illegible] [illegible] [illegible] primos in [illegible] linguam [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Theognis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Idem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

Reges [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
Et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].
An sit amicitia dignus — [illegible]

Hoc est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] M. Crassus bello quod contra Da[illegible] [illegible]. Nemo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] Rex [illegible] [illegible] [illegible]

quid & capistrum cum equo auferat. Sic vendentem pariter Deum & conscientiam vendituram in omnia [illegible] abripuit, co [illegible] vidisset [illegible] quod credere maluit f. Talibus [illegible] lingua Bacchica, lingua [illegible] obtingit. Carnari [illegible] qui linguae [illegible], [illegible] vitae [illegible].

a *Marius l. 1. c. 6.*
b *Senec. epist. 83. med.*
c *Plutarch. l. 3. sympos.*
d *Hominibus sic vertit: Aurum atque argentum fabris [illegible] igni, Vinum hominis pectora arguit ingenium.*
e *Horatius de Arte poet. vers. 554. prope fi- finem.*
f *Diabolus fuit.*
g *Thom. Cantiprat. l. 2. c. 16.*

§. II.

BLAESA lingua nominatur hic illa quae totali sui mappula circumvoluta velut aegra, tumescentibus colliglandulis aut [illegible] continet, aut verba [illegible] [illegible]. Haec defectu errat, non excessu; timet aperte, [illegible] & modice loquitur. Haec [illegible] ea quae [illegible], arguenda, reprehendenda, castiganda forent, nec monet, nec arguit, nec reprehendit, nec castigat, aut certe non satis vigoris & acrimoniae habet; blaesa est, aegra est, aut aegram se simulat, metuit [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Haec lingua dicere solet: malus est [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible]. Parcendum est subinde, & [illegible]. Est [illegible], sed non eo modo quo Lingua Blaesa [illegible]. Haec quandoque [illegible] & [illegible] largissime, sed cum maxime [illegible], aut clamandum esset. Cantat, cantat, & [illegible], [illegible], obstrepit, increpat. Sed [illegible] quid [illegible], [illegible], [illegible] atque [illegible] [illegible] aegroto velut [illegible], ad hos aureos argenteosque apices [illegible] [illegible] [illegible] sub [illegible]; [illegible], & os comprimit. Et ne cum [illegible] [illegible], tacens illud [illegible]: Aliquando melius est loquendo [illegible] fieri. Vae mihi, clamat Isaias quia tacui a. Vae tibi quia taces aut [illegible] nimis loquendo [illegible].

Haec lingua [illegible] alienis [illegible]. tacendo, dissimulando, conniuendo, aut parce nimis ac leniter loquendo. [illegible] Magni: Qui non corrigit resecanda, committit, & facientis culpam habet, qui quod potest corrigere negligit emendare. [illegible] delinquit haec lingua, tam in suis quam in aliorum defectibus, parcendo, reprehendendo, [illegible]; [illegible] illa timore [illegible], [illegible] tepidat, & vel [illegible], vel [illegible] loquitur, pauculis verbis [illegible], non dicit.

— *[illegible] loquendo b*

Aliae enim vitiosae linguae verborum copia peccant, hac inopia. Videtur mihi blaesam linguam [illegible] sacerdotis Heli. Comprimendi erant filii, & castigandum acerrima [illegible] eorum & malitia coercenda. At bonus Heli lingua blaesa [illegible]: Nolite, inquit, filii mei, non enim est bona fama, quam ego audio c. Tonitru ab ore fundere decuisset [illegible], atque si verba non profecissent, [illegible] [illegible] : At ille lingua [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] maximo malo.

Athenienses [illegible] Demosthenem linguam habuit eodem vitio laborantem. Milesii [illegible] Athenas venerant, suppetias rogaturi. [illegible] in curiam, exponunt quae postulant, sed opponit se Demosthenes, & in iras exurgit. Quare illius diei comitiis [illegible], & in sequentem [illegible], legati [illegible], & noctu Demosthenem accedunt, [illegible] non esse poscunt nisi [illegible]. Imo Aesculapius dixisset hos oratores Milesios, qui asperas & [illegible] Demosthenis [illegible] tam perito pharmaco lenificarent, & mitem [illegible] efficerent [illegible] pittacio. Nam Demosthenes qui primo die ut cana [illegible] [illegible], in altera diei concione se [illegible] [illegible] [illegible]. O bona cana, quam [illegible] [illegible] argentum his usus placidum efficeris, sed [illegible]! quam cito e cana [illegible] mutatus Graecus hic orator [illegible] die positus, cum in eundem [illegible] esset, [illegible] Demosthenes [illegible] se aeger, ea gutture scilicet laborabat. Lacessitus ad dicendum, collare [illegible] obligatum, [illegible] manu ostendit: Et [illegible], inquit, hic loquendi vices hodie mihi [illegible], angina patior. Eas [illegible]

[illegible] aliquid, & vibant: Aqui, ait, ô Demosthenes, angina hæc non est, sed argentangina a. Cur dicat; argentum lingui & faucium collum, [illegible] de causa [illegible] Antiphonto [illegible], quantum accepisset ut diceret, & causam ageret Talentum, ait ille. At ego, subjecit Demosthenes, plus accepi ut tacerem.

Idem [illegible] linguæ morbus incessit etiam Thrasybulum. Hic Lacedæmoniorum legatis respondens, linguam [illegible] captus, e [illegible] [illegible] se ob [illegible]. Hinc verbum Atheniensium: Bos in lingua. Erat Atheniensium [illegible] bovis imagine signatum, & hæc moneta [illegible] [illegible] f. [illegible] Hi boves argentei plurimorum linguas adeo blæsas effecerunt, ut neque [illegible], ut [illegible] libere proloqui quod decebat, non possent.

Aliam campanam [illegible] circumligatam [illegible] respondere, si [illegible] lingua [illegible] vincta [illegible] & [illegible] sonitum; quædam tacet [illegible], quædam solum [illegible] aperiunt propalenda.

Hic ego nos commoneo qui à Regum Principumque latere Confessionibus, Consiliis, Concionibus sunt, hos ego per salutem ipsorum obtestor, [illegible] obligationem cognoscant, & blæsam hanc mutamque linguam procul à se amoveant. Fortitudine [illegible] hic opus est. Vir bonus dicat: Cadent [illegible] à vero & recto flecti non possum. Non me [illegible] [illegible] [illegible] quæ [illegible], [illegible] Obsequendum Principi? si illi [illegible] & Deo. At, si in illum solum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] principi. [illegible] [illegible] & [illegible] amplectar [illegible]. [illegible] Mundi & cœli? [illegible] [illegible] Principis & Dei [illegible] Principem. [illegible] numerari [illegible], si [illegible] Principe [illegible] est adhærere Deo, [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Principi [illegible] [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Apostolis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deo. [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] Principum gratia? [illegible] Dei. [illegible] hic [illegible]? [illegible] magis [illegible]. [illegible] [illegible] dixi me mori non posse, [illegible], à [illegible]. [illegible] non posse. g Ita [illegible] loquuntur, [illegible], Regum Principumque Confessariis, Consiliariis, Concionatoribus [illegible] [illegible]. Sed lingua blæsa [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], aut [illegible] proferre. [illegible] [illegible]. [illegible] Blæsa lingua [illegible].

a *Is. cap. 6. v. 5.*
b *Zwinl. l. 1. [illegible].*
c *1. Reg. c. 2. v. 14.*
d *Non [illegible] sed argentangina [illegible].*
e *Gellius Noct. Attic. l. 11. c. 9. [illegible]*
f *Aut quatuor [illegible] [illegible].*
g *[illegible] l. 1. c. 18.*

§. III.

BOMBILANS vero lingua [illegible] rei [illegible] habet, [illegible], [illegible], sive lingue, plagam ultimam non [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] respondere posse, & ultimas dictionis [illegible] [illegible]. Bombylius, [illegible], [illegible] quoddam genus est, [illegible] obstrepentum, apem magnam non male dicens, quæ à bombo quem edit nomen accepit. Hoc [illegible] animalculum [illegible] quidem [illegible] apibus, [illegible] prorsus est inutile, nam [illegible]. Hinc verbum ortum. Homo bombylius, homo verbosus, [illegible], [illegible], & cui verba [illegible] [illegible] & [illegible]. Hinc lingua Bombylians [illegible] [illegible], hoc sibi laudi ducit, si [illegible], si [illegible] ultimam, nec verborum copia [illegible]. Quicquid [illegible], habet [illegible], ut [illegible] loquuntur, replicat, habet triplicat & quadruplicat: [illegible] [illegible] iterationem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] voce ultima [illegible]: ita bombylians lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Anno millesimo sexcentesimo decimo [illegible], editus est liber Musicus hac inscriptione: Polyhymnia Panegyrica, à qua proponuntur

[illegible]

[illegible], quæ [illegible], quæ [illegible] conspiciat, [illegible], quæ & singulis vocum [illegible] [illegible] & in hac Bombylantis lingua [illegible] [illegible] duo linguarum [illegible] Bombylantis lingua [illegible]. His addere est, [illegible] voce altum & [illegible] ad [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] vocant, mira [illegible] & [illegible]. Neque [illegible] Bombylantis est lingua, in hoc [illegible] [illegible] [illegible]. Non aliter [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc illorum [illegible] ornamenta, hic [illegible] Bombylantis linguæ [illegible]. Hæc [illegible], hic [illegible] linguæ, hic [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] nullis tactus, [illegible] hoc [illegible] [illegible], ait nos [illegible] quidem [illegible]. Sed hoc, ut dixi, Bombylantia lingua [illegible] [illegible] est, voce altima [illegible]. Optime [illegible] Ausonius:

Virtutem primam esse puta, compescere linguam.

Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere.

Tantus cum ratione ac [illegible] [illegible], [illegible] linguam [illegible] fuisse, [illegible] Ergo linguam [illegible] [illegible] esse, [illegible] Bombylantem. Ad [illegible] tribunalis [illegible] [illegible], non qui [illegible] [illegible], sed qui [illegible].

CAPVT V.

Quid Lingua Bifida sit, & quam nata.

NOn sine graui causa Christus [illegible] & [illegible], [illegible] ac si hoc beneficij [illegible] [illegible]. Tam profundi generis [illegible] non [illegible] spectabat, quam [illegible] [illegible] Dominum, sed quam [illegible] erat linguæ vitium, quo ille [illegible] [illegible], plurima [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] & [illegible] fuisset [illegible]. [illegible] Multi [illegible] in [illegible], sed non sic quasi qui [illegible] per linguam suam a.

In linguæ alphabeto primam & [illegible] literam [illegible] [illegible]. [illegible] & [illegible] explicetur. Itaque [illegible] à lingua Adulatoria, [illegible], Bifida, Bombylante progressum facimus ad linguam Bifidam Adulatoriæ cognatam. [illegible] hæc [illegible] sit, [illegible] [illegible] differemus.

a Eccles. 28. v. 12.

§. I.

VBi cor duplex est, ibi etiam lingua [illegible] [illegible] homo [illegible] dicitur. Lingua [illegible] est [illegible], sed [illegible] in [illegible] [illegible]. De hac [illegible] Siracides: O[illegible] [illegible] peccator [illegible], [illegible] in duplici lingua. Omni peccatori [illegible] & bilinguis a. [illegible] tales ad [illegible] cum Deo [illegible] [illegible]; Deus simplicissima [illegible] est, & [illegible] [illegible] delectatur. Nam Salomon [illegible]: Cum simplicibus sermocinatio eius. b

Nam & Diodorus Siculus in Australi quadam [illegible] gentem degere, quæ ab [illegible] [illegible] linguam naturaliter [illegible], [illegible] habeat, [illegible] voces humanas [illegible], sed [illegible] [illegible], & [illegible] ex illa gente duabus [illegible] [illegible] respondere possit. [illegible] [illegible], hæc tamen [illegible] [illegible] illud hominum bilinguis est, [illegible] [illegible], inter [illegible] [illegible], inter [illegible] [illegible], inter columbas [illegible], [illegible] bilinguis uno eodem tempore duobus, [illegible] [illegible] respondet [illegible], illis [illegible], [illegible] illa parte de [illegible], cum illo de [illegible]. In homine bilingui cor & lingua [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] sub [illegible], [illegible], hoc [illegible] homo [illegible].

§. II.

§. III.

§. III.

HIc, ô Christiane, quotidie psallendum [illegible] ... Deo quàm [illegible] ... Et hoc, inquit, oro & charitas vestra magis ac magis abundet, vt sitis SINCERI, ... [illegible]

Abrahamo Deus plenissimam gratiam sæpe ... hæc in vicem ... Ambula coram me & esto perfectus. ... [illegible] ... Sunt quidam bilingues, ... [illegible] ... Hos bilingues ... [illegible] ... Lingua Apostolorum ignea ... [illegible]

[illegible] ... Ita quandoque bilinguis importunus clamores ciet, ... [illegible] ... En duas linguas diversissimas, in vno eodemque homine, ... ab hoc ore bilingui ... [illegible]

Et vide mihi quàm etiam parentes sæpe sint bilingues, ... [illegible] ... Aristomenes, ... [illegible] ... Nam filio ... [illegible] ... Sed habebat Aristomenes linguam etiam alteram, verè bilinguis. Nam & pædagogum clam filio vocauit, & : Velim, inquit, mitius agas cum filio, ... [illegible]

O Aristomenes, ô vir bilinguis, quam bona sunt lingua priori, tam mala hæc altera [illegible]

[illegible] linguam [illegible] [illegible] & [illegible] linguam & al[illegible], [illegible] Accendunt. bilinguem, [illegible] & [illegible] bilinguis maledictus. c

a [illegible]
b Gen. c. 17. v. 1.
c Eccli. c. 28. v. 15.

CAPVT VI.

Blasphemia quam grave sit peccatum, & quam graviter punitum.

FAllimur, inquit Valerianus, qui putamus nihil esse [illegible], nihil [illegible] [illegible]. Et quamuis illa in [illegible] mortalium habeant peculiare naturæ beneficium, [illegible] [illegible] [illegible]. Nihil autem tam noxium aut malitiosum, quod non [illegible] fit, si [illegible] lingua commouerit. Multa sunt quidem humani corporis [illegible] & satis grauia, sed parum possent [illegible] viribusque suis, nisi scelerilingua commouerit [illegible]. [illegible] & pectus [illegible] [illegible] [illegible] lege custodis. Quod [illegible] possit, [illegible] docuit, &c. Singulare autem malum est Lingua, in quantum [illegible] [illegible], ut in perficiendo opere suo, alterius auxilium non requirat. a

Verè iam [illegible] quamquam [illegible] est, hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] BLASPHEMIA, quam & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christianæ [illegible] [illegible] [illegible]! Diuina [illegible] [illegible] peccatoribus, [illegible] [illegible] & [illegible]! Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. b

Qui autem blasphemi sint; & quam grauiter [illegible] à Deo [illegible] [illegible], pluribus nunc [illegible].

a S. Valerian. [illegible]
b Leuit. c. 24. v. 16.

§. I.

NOn minus peccant, inquit Augustinus, qui blasphemant Christum regnantem in cœlo, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris. a Sacra pagina variè tamen [illegible] [illegible] [illegible] linguæ vitium, Deum autem [illegible] [illegible] [illegible]. Blasphemiam [illegible] vocamus maledictionem contra Deum, aut Diuos, seu verborum [illegible] [illegible] Dei, [illegible] Dei loco habendi. Chrysostomus blasphemiam [illegible] [illegible] [illegible]: At quis lapidem, inquit, coopertum pelle ouina, quomodo [illegible] [illegible], nisi aut per [illegible], aut [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible], lapis [illegible] capiti [illegible] contra cælum, & sic eleuat. Qui ergo [illegible] Deum [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] est; qui verò [illegible] [illegible] [illegible] blasphemiis [illegible] contra Deum, lapis est. b Quàm verò seuerè Deus in hoc genus hominum vindicet, exemplo est [illegible] [illegible]. [illegible] Hebræus (cui mater Israelitis Salumith), pater Ægyptius, [illegible] est in castris cum [illegible] viro. Cumque, blasphemasset nomen Domini, adductus est ad Mosen, [illegible] in [illegible] [illegible], donec nosset quid eo fieri iuberet Dominus. Ergo [illegible] [illegible] super hoc [illegible] [illegible], respondit in hæc verba: Educ blasphemum extra castra, & ponant vniuersi qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus vniuersus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] blasphemum: *Lapides eum populus vniuersus.* [illegible] de hoc, & [illegible], & supplicio Philo. Non mirandum Mosen, inquit, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] blasphemia [illegible] ad Ægyptiorum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Et Moses [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] capitis manu sua [illegible] [illegible], [illegible] tamen est, ut illud [illegible] [illegible], [illegible] pro [illegible], [illegible] supplicio, partem [illegible] [illegible] pœna ab hominibus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] linguæ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ideò Moses, [illegible] [illegible] [illegible], in carcere [illegible] [illegible], supplicium à Deo [illegible], [illegible] oculis [illegible] non [illegible] [illegible]-

 latis, &

[illegible]

§. IV.

[illegible]

[illegible] agnouerunt, si [illegible] cælo [illegible]. Illi si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Blasphemi [illegible] quidem [illegible] & afflictam Dei [illegible] commendati Christi [illegible] recognant, [illegible] corpus & sanguinem [illegible] [illegible] Spiritus [illegible] [illegible] non [illegible]. Isti Deo amicus non erit, [illegible] Et [illegible] Qui non [illegible] [illegible].

a Hebr. [illegible]
b Aug. [illegible]
c Apoc. [illegible]
d [illegible]
e [illegible]
f [illegible] Nyder.
g Io. Nyder. [illegible]
h [illegible]
i Paulus Æmil. [illegible]
k [illegible]

§ V.

SEd & quantum inter Christianos [illegible] [illegible]? Reperias [illegible], [illegible] Milites, [illegible] & [illegible] alios, qui [illegible] immanes [illegible], vt [illegible] miram videri possit, [illegible]. Omnia Christi sacramenta, [illegible] Christi [illegible], crucem, [illegible], omnia cæli [illegible] & [illegible] non [illegible] & [illegible] vel fulminare, vel [illegible] [illegible]. & cum [illegible] stellas & [illegible] numerum [illegible] & [illegible] maria, [illegible] [illegible] non [illegible] vt [illegible]. Et quoties [illegible] tales, & [illegible] [illegible] qui [illegible]? Quisque [illegible] suum [illegible] [illegible] accusat, [illegible] [illegible] Ita [illegible] [illegible] Hinc maxima [illegible] [illegible]. Quæ autem loquendi [illegible]

[illegible], aut [illegible], aut [illegible] Deus [illegible] supplicio [illegible] hanc [illegible]. Anno [illegible] [illegible] Templum [illegible] & [illegible] quoque [illegible] sed [illegible]. Illa [illegible] [illegible] Hallis [illegible] quas cum [illegible] & Amelia, [illegible] [illegible] quod & [illegible] & in ipsa Hallis [illegible] quadraginta [illegible], qui [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] Et iam cum [illegible] & [illegible] in via, vt [illegible] [illegible] Zerpilius, [illegible] & [illegible] sed & [illegible] *[illegible] Hallis [illegible]* [illegible] *[illegible]*. [illegible] Deus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] Hallas [illegible].

Sed & alter in [illegible], Ioannes [illegible] & [illegible] Satanam [illegible] [illegible] Deus [illegible] Virginem [illegible] & [illegible] [illegible], & paullo post ipsam vitam.

Triginta anni sunt, ex quo Beatæ Beatissimæ Virginis [illegible] [illegible] Olindam ac Bredam [illegible] & [illegible] [illegible] Mariæ [illegible] [illegible] *Si Maria [illegible] miracula facit, [illegible] reddat* [illegible]

[illegible] Audijt virgo blasphemiam, & nunc [illegible] est coram, [illegible] excæca[illegible]. In hanc tacentem, & in morte ipsa confessus est expiatis illius [illegible], qui ob a[illegible] VVernem [illegible] supplicio affectus est, quod ipsius VVernerii [illegible] testantur.

Rex Nabuchodonosor, vbi tres Hebræos [illegible] in illis [illegible] & iam frigidis flammis sedit, edictum conscripsit in hæc verba: A me positum est hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur. Hanc sententiam in blasphemos [illegible] Nabuchodonosor, quos non in [illegible] compingendos, [illegible] conterendos, aut catenis vinciendos, sed vita privandos, & capite plectendos, [illegible] præcepit. Dixeras videtur hoc magistratui [illegible] [illegible] [illegible] pestilentiam. Sic VVormatiæ anno millesimo quadringentesimo nonagesimo [illegible] in Comitijs decretum, vt si blasphemus Deum [illegible], aut non veneratur [illegible], corporis [illegible] Christi [illegible], aut membrum [illegible]; si pauper [illegible] tergo illius detur supplicium. Bonæ leges, sed [illegible].

Nolimus quandoque ergo cladis in domo, vrbe, provincia vestra, [illegible], plerunque vnum ex his mihi caput mali deprehenditur, aut egenorum oppressio, aut lasciviæ, aut blasphemiæ peccatum. Et sæpe cum non ipsi Deum & divina non [illegible] ad id tamen [illegible] causa fuerunt, aut exemplo malo, aut [illegible]. Ita Nathan Dauidi ceciniam [illegible]: Dominum [illegible] peccatum [illegible], inquit, [illegible], Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Ipse quidem rex Dauid blasphemus non fuit, sed [illegible] Regum plurimos offendit, & [illegible] præbuit [illegible], ideo nullis [illegible], neque lacrymis, sed neque [illegible] vlla vita prorogari potuit [illegible] filio.

Itaque sollicite quisque caueat, ne hostibus Dei, [illegible] Deum [illegible]. [illegible] Papistarum [illegible], [illegible], [illegible], quam [illegible] vigilantia nec soluta vitant! Hinc [illegible] *Verumtamen quia blasphemare fecisti inimicos Domini* [illegible] [illegible], sic & paulatim [illegible], ne hæc linguæ pestilentia in [illegible] grassetur; ne illas aliud [illegible] non pereunt, sed [illegible] sunt tolerandi; neque solum blasphemia, sed omnes [illegible] ab his [illegible] est [illegible]. Ad id nos exhortatur Paulus: Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia, iram, indignationem, blasphemiam. d Blasphemos [illegible] non sua morte [illegible], præcipitare [illegible] doceamus. Leuo [illegible] vindicta diuina, sed [illegible] gravitate compensat, & [illegible] Optime Guilielmus Peraldus. Quemadmodum, inquit, blasphemi, filij diaboli, ea cantica discunt in mundo quæ canunt in inferno; ita filij Dei [illegible] assueti, eos psalmos addiscunt in terris, quos cantabunt in cælis. e

a *Ad P. Cornelium de Lapide. Vide hunc in ca. 24 Leuitici, fine.*
b *Dan. c.3. v.96.*
c *2. Reg. c.12. v.14.*
d *Coloss. c.3. v.8.*
e *Perald. tom.2. Sum. Vit. te.9. c.1.*

CAPVT VII.

Blasphemia [illegible] [illegible], & dicta [illegible].

CHristianorum linguam impiam mcu [illegible] [illegible] diaboli appellat, [illegible] ex Vero [illegible], vbi non [illegible], blasphemia [illegible], [illegible] Deum vehitur, tanquam si opponeret Deo. Ea, tot homines [illegible] corrumpit, & [illegible], vt omnibus [illegible] fugiant, quantis verborum contumelijs [illegible]

[illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ..., hic ego [illegible] [illegible] ... [illegible].

[illegible] Satanæ. Linguæ, quam Christi [illegible] triumphalem ... [illegible] Diaboli, ... in Deo [illegible]. Hoc ... [illegible] blasphemia; de qua ... linguæ ... Iam ... sermonem de hac ipsa linguæ ... prosequemur.

§. I.

T[illegible] ... paradisi ... Nequaquam, ait, ... scit enim Deus quod in ... Deum ... Diaboli, ... Chrysostomus: Diaboli, blasphemiæ, ... linguam habet, qui ... Diabolus loquitur. ... [illegible]

Verè [illegible] ... infernum ... [illegible] ... manifestam ... fatis.

Hoc vitium [illegible] ... Deum ipsum ... [illegible]: ille vero gravius ... tamen ... tis, quã alij ... ille ... Deo illata ... aliam ... [illegible].

Hoc vitium [illegible] ... voluptatis, ... bacchanti. ... voluptate, ... [illegible].

Hoc vitium peccati non ... blasphemia ... Dei nomen ... [illegible].

Hoc vitium non malè ... in Deum ... Augustinus ... [illegible].

Cum sanguis Christi ... [illegible] ... in paradisum ... Si filius Dei es, ... & non. ... crucifixum ... [illegible].

Vir honestus & pius ... [illegible]

tus familiaris est, antequam blasphemus lingua obmutuerat. At vir ille in via [illegible] conspexit multis vulneribus & quidem recentibus deformem. Exhorruit ad tam sublimem & miserabilem aspectum, & quia humani ingenii cupidum est, igitur causas indagare quaesivit, à quonam [illegible] tam [illegible] esse haberet: Huic famulus respondens: ab ijs, inquit, qui in proxima taberna hanc noctem [illegible] & blasphemijs [illegible]. His vocibus ad indignationem accensus est ille, mox tabernam ingressus, à potatoribus [illegible] percontatur, quisnam ea nocte [illegible] illum hominem sub dio [illegible] tam crudeliter tractasset? [illegible] potatores [illegible] experrgefacti hac voce, neminem à se vulneratum ea nocte, constanter affirmant. At ille [illegible] oculis meis, inquit, & his manibus meis [illegible] negare non potestis. Ergo [illegible] Inde [illegible], & conscientia impulsi [illegible]; blasphemia inter bibendum contra [illegible] Christum [illegible] esse.

a Gene. 3 v. 1.
b Chrys. hom. 38. in Matth.
c Aug. l. de civ. Dei c. 9. fine.

§. II.

Enimvero non semper valens Christus [illegible] à blasphemis, frequenter etiam infert. Duo viri [illegible] alter [illegible] se lusum esse, & [illegible] à se [illegible] in Deum coepit solvere. Hanc [illegible] futuram [illegible]: Sile, inquit, [illegible] magister [illegible], & [illegible] voce, Deum Deique matrem [illegible] blasphemijs coepit incessere. Illicò vox [illegible] matris meae [illegible]. Ea [illegible] ad mensam [illegible] effectus, spiritum [illegible]. a Nec multo mitius [illegible] est vir nobilis. Hic [illegible] poene [illegible] intemperatior [illegible] cum quae alias [illegible] procellas [illegible] gravitur [illegible]: En sic, ut diabolus se demum [illegible]. Vix verbum ore abijt, & [illegible] fulmen caelo ruit, & [illegible] blasphemantem [illegible] ferire ac

extinguere, incolumi muliere. Sed & alia [illegible] viri nobilis [illegible] & [illegible] sunt, ut [illegible] blasphemaret. Hunc [illegible] quod idem scriptor refert.

Contra Fulginensis, haereticos [illegible] cum [illegible] quaereretur amisisse, in eam coepit blasphemiam (ita [illegible] gratias agebat) et dixit [illegible]: Velit nolit Pontifex, velint nolint superi omnes, ego terras meas [illegible]. Mox equo lapsus [illegible] comprehenderunt. Ita [illegible] delirus, [illegible] dicebat [illegible] dum dolore incredibili, qui [illegible] ingravescens, ad ipsum usque pectus coepit serpere: Sola superest lingua, quae [illegible] fungi posset. Sed [illegible], ut [illegible], infelicissimus expiraret.

Discite iustitiam moniti, & non temnere divos.

Anno Christiano millesimo quingentesimo octogesimo, Vercellis in Italia, iuvenis quidam amore ludi & aleae inflammabatur. Quodam die vespere cum [illegible], orta est [illegible] inter eos contentio. Cum [illegible], velut [illegible]: Ne vivam, inquit, [illegible] manus [illegible], nisi hoc ita se habet. Visus [illegible] fulmen. Eodem [illegible] tempore totum cubiculum [illegible], & [illegible] ante oculos [illegible] circum [illegible] apparuit: [illegible] ille [illegible] in terram cadit. Ubi [illegible] ad se rediit, multo magis pavidus & [illegible] conscientia, veniam à Deo [illegible] Maria [illegible] supplicater petit, votoque [illegible] diem beati Nicolai Tolentinatis, pedestri [illegible], religionis causa ad [illegible]. [illegible] circum cubiculum, & [illegible] conatus [illegible] terribili spectro [illegible], quacunque [illegible] opponeret. Ab hora [illegible] ad diluculum usque [illegible] tetra [illegible], ut [illegible] noctu [illegible] in [illegible] non [illegible], sed [illegible] viso [illegible] Angelicae, [illegible], quod [illegible], [illegible] recessit, [illegible]

[illegible] magis oculos quam animos [illegible]. Ad complexe illum tremens [illegible] [illegible], nec huic socium [illegible] nec [illegible] quam peccatorem [illegible] absolverit [illegible]. [illegible] Deus, [illegible] vt [illegible] voce [illegible] didiscamus.

Guilielmus Baldesanus fideli narratione dicta confirmans: Superioribus annis, inquit, vir religioso & grauis multa [illegible], in Mediolanensi prouincia [illegible] fuisse, ut genere sic & vitijs [illegible]. Hic cum [illegible] cum [illegible], gladio eum [illegible] volens, [illegible] impurum aliquid in maiestatem Dei [illegible]. [illegible] & à tergo & à fronte Diuus, [illegible] ingens permanit, vt os illud in [illegible] aptitum, eo ipso temporis articulo, inter [illegible] aduersarij gladium, iam ad [illegible] vibrato, vt ipsa linguae radicitus [illegible], & [illegible] palato [illegible] d. Ita [illegible], & [illegible], quod Paulus [illegible], [illegible] blasphemare e. Qui in altum [illegible] lapidem, super caput eius cadet f. Idem hoc [illegible] [illegible] descriptum est.

[illegible] duo [illegible],
Et cum [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible]
Blasphemum [illegible] linguam.
Et [illegible] nihil [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible], [illegible],
[illegible] sacrilegum [illegible]
[illegible] [illegible] linguam:
Credebat impia lingua [illegible].

O miser, cui exprobrasti, & quem blasphemasti! contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos! contra sanctum Israel, h contra [illegible] Domini. Docet iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium. [illegible] ad Christi tribunal [illegible] [illegible], [illegible] illud: Condemnabit te os tuum, & non ego, & labia tua respondebunt tibi. Ita [illegible] habeat [illegible] blasphemia [illegible].

Quod vero [illegible] de gallo gallinaceo [illegible] & [illegible], [illegible] tamen, [illegible] [illegible] in blasphemantes [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], non [illegible], sed [illegible] [illegible]

tem [illegible] k.

a Cusserus [illegible] l. 7. Hist. c. 48.
b Idem l. 4. hist. c. 18 [illegible].
c [illegible].
d Guil. Baldes. l. 5. [illegible] c. 42.
e Tit. 3. v. 2.
f Eccles. 27. v. 28.
g Ioan. [illegible].
h 4. Reg. c. 19. v. 22. i Iob c. 15. v. 5. & 6.
k [illegible] l. 2. c. 64.

§ III.

EX his observandum primo, quaedam [illegible] noua [illegible], quae tamen blasphemijs [illegible] accensentur. Regis Sennacherib [illegible], Deus Hebraeorum non est validior, [illegible] Deum, hoc [illegible] videbatur, sed ob hanc [illegible] ad internecionem omnes caesi sunt: Huiusmodi complura sunt dicteria, quae leuiter & per lusum prolata, grauissime punita sunt. Ideo Paulus ad Titum: Admone illos, inquit, principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare e. Hieronymus: [illegible], inquit, [illegible] non Deum, sed nec Angelum, nec hominem, nec vllam rem [illegible]: omnia quippe quae à Deo facta sunt valde bona sunt.

Obseruandum secundo, complures [illegible] [illegible], malle omnia potius perpeti, quam vel [illegible] contra Deum edere; [illegible] in tanta calamitate [illegible], quae vel [illegible] liberius in Deum [illegible], Iobus [illegible] angustijs, [illegible], [illegible], diabolus ipsam [illegible] in illum [illegible] Benedic Deo, & morere. Perinde si dixisset: Execrare Deum, & [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], si Deo maledicerit. Et tamen [illegible] [illegible] impatientius. [illegible] & [illegible] Christianos, [illegible] [illegible] nigrescit? Est enim [illegible]. Aegrota [illegible] [illegible] doloribus, [illegible] non [illegible]: Numquid me tibi Deus metam posuit, ad quam omnes sagittas suas iacularetur?

[illegible] ... esse Deum. [illegible] ... peccatum [illegible].

[illegible] Paulus quid laboris & periculorum non subiit, quoties vinculis & plagis [illegible], [illegible] passus, [illegible], non tamen [illegible] blasphemiae protulit, sed [illegible] ... in passionibus meis, non solum, sed & gloriamur in tribulationibus. Polycarpus, Apostolorum [illegible] sanctissimus martyr, in [illegible] ... Quibus [illegible] Deus [illegible] ... Christum maledicere, [illegible] ... & nihil [illegible] ... quomodo ergo possim maledicere [illegible] ... constantissime [illegible].

Obiicies dein tertio, quanta Dei sit bonitas & patientia. [illegible] Deus [illegible] blasphemias [illegible], & tamen [illegible] ... Angelos [illegible] ... longanimitate [illegible] ... Deus tacet & dissimulat. Haec fecisti, & tacui. [illegible] ... Haec sensit beatus Ephraem. [illegible] ...

Obiicies denique quarto, apud Augustinum [illegible] ... qui lingua blasphemant, sed multi qui vita. [illegible] Deo [illegible] ... Ecclesiae leges negligis, quod Deus praecipit [illegible] ... vitam blasphemas. [illegible] ... quorum alter quidem quia sobrius, [illegible] maledicit, alter [illegible] ... Moses [illegible] ... Optime Tobias: [illegible] ... qui contemnunt te, & [illegible] ... qui blasphemaverint te [illegible] Deus, [illegible] ab omnibus [illegible].

a *Ad Tit.* c. 3. v. 1.
b *Iob* c. 2. v. 9.
c *Levit.* c. 24. v. 15.
d *Euseb.* l. 4. *hist. Eccles.* c. 15.
e *Ps.* 49. v. 21.
f *Eccli.* c. 5. v. 4.
g *Ephr.* [illegible] 45.
h *Aug. tract.* 27. *in Ioan.*
i *Tob.* c. 13. v. 16.

C

1. *Perillus artifex Phalaridi tyranno* [illegible] ... CONSILIUM MALE [illegible] ... *Phalaris* [illegible] ... *Vide C. 8. §. 2.*
2. CONTENTIOSAM *Linguam* [illegible] ... *Vide C.* [illegible]
3. *Cornix Aquilam* [illegible] CONVICIANTEM *Linguam* [illegible] *Vide C.* [illegible] § 4.

C

CAPUT VIII.

De Lingua male quid Consulenti, simul illam explicatur, Consilium malum; consultores [illegible].

ISidorus, omnia quae loquimur, [illegible] ... Aut enim boni bene loquuntur, aut mali male loquuntur; Aut boni male, aut mali bene [illegible]. Bonum bene [illegible], ut Paulus praecipit, quaecunque sunt vera, quae-

cumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, [illegible] [illegible], haec [illegible] [illegible], [illegible]. Malum male in verba degeneramus, cum flagitiosis sermonibus, cum ad [illegible] impellimus; sic ita & voces [illegible]. Bonum efficitur male, non decoro [illegible], sed [illegible], sed [illegible] & [illegible] vestibus [illegible], cum ampullamur, & [illegible] verba [illegible], [illegible] quis [illegible] & [illegible] loquamur, si verbis [illegible] modestia, & [illegible] [illegible]. Malum sane profert, qui & vitia diffinit, & [illegible] [illegible] crepat, sed vocabulis [illegible] honestis vititur. Plerumque [illegible] linguae hanc sermonis varietatem [illegible], [illegible], bonum [illegible] commentare, linguae [illegible] [illegible] [illegible] est, Maligne CONSVLENS, hoc etiam [illegible] & [illegible], sed [illegible], palatia, [illegible] [illegible] [illegible]. Maximorum malorum [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] solum [illegible], sed & [illegible] [illegible] [illegible]. De hac igitur Lingua maligne CONSVLENTE disserimus, illudque [illegible] explicandum: Consilium malum consultori esse pessimum.

a Philip. 4. 8.

§. I.

LVculentissimé [illegible] [illegible]: [illegible] nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscet unde adveniat illi. a Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet &c. & qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. b Quisquis ergo principi, quisquis [illegible] imperatori malum suggerit consilium, in [illegible] [illegible] lapidem, sed caveat, recidet [illegible] lapis, & [illegible] caput feriet: foveam effodit, sed primus illam implebit: Consilium [illegible] consultori pessimum. Atque hoc [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] Hesiodus dixisse, [illegible] consilium esse pessimum esse consultori, [illegible] Numinis permissu (quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] mala consilia in [illegible] [illegible] [illegible], & unde [illegible] profecta est, illuc cum damno revertatur, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Cum in [illegible] [illegible] Herculam urbem, sive, [illegible] ab [illegible] [illegible] occupasset, acrem vir [illegible] & [illegible] fidei Thomam Nadasdum defendit, & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam cum Nadasdus [illegible] [illegible] in fide, [illegible] [illegible] [illegible], & in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quidem Solimannus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hac in [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum; cognoscetur Dominus iudicia faciens.

a Consilium malum, consultori pessimum.

Marius, [illegible] [illegible] [illegible] Gallieni Caesaris [illegible] [illegible] Imperator, altera [illegible] imperare, [illegible] occisus est a milite, qui illum gladio confodiens: Hic, [illegible], gladius quem ipse fecisti. Fuit enim Marius antea [illegible]. [illegible] faber quas fecit compedes, gestavit.

Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Regis Longobardorum Alboini coniux, Rosimunda. [illegible] [illegible] eadem machinatio est [illegible] [illegible]. Alboinus Veronae in [illegible] [illegible] hilarior, [illegible] [illegible] iussit e poculo quod [illegible] [illegible] Cunimundi qui pater fuerat reginae. [illegible] poculo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], Helmigiso & [illegible] Alboinum [illegible] [illegible]. Post [illegible] [illegible], Helmigisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] illi [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], Verona Ravennam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regia & sponso. Hic illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] sponso miscuit, [illegible] e balneis egresso. Sensit ille [illegible] poculo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in coniugem [illegible]: Tu, inquit, quod reliquum est, bibe. Negat illa se [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible]. Tum illa metu [illegible], [illegible] [illegible], hausit tamen poculum [illegible] [illegible], atque [illegible] cum eo [illegible] est. A

[illegible] Lucem aperuit, & effodit eam, & incidit in foueam quam fecit. e

Memini illius, quem dixi, Imperator Solimannus in ea pugna, quâ Rhodo, optata proditurus esset, cui post partam victoriam, filiam cum dote grandi spoponderat. Victis, at pactis stetit. Filiam producti iussit ornatissimam; & ad [illegible]: Videsne, inquit, quod pepigeram? at mihi coniuges [illegible], nisi [illegible] & [illegible] Musulmanus, [illegible] est, fidelis sis. Qui non [illegible] sibi Christus arguerius, sed [illegible] Mahometana est [illegible]. Et [illegible] misero [illegible] sic excarnificatum in [illegible] conspectum [illegible]. [illegible] hæc tormenta [illegible] in hanc etiam [illegible] Dauidis [illegible] Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet f. Consilium malum, consultori pessimum.

Explicatissimè dixit Salomon de Lingua [illegible] Consiliantes: Sors consilijs futura [illegible] g. Tarpeia Romana virgo, Capitolium [illegible] patris custodiæ commissum proditura Sabinis, in mercedem, petijt quidquid sinistris brachijs gestarent, armillas intelligens, quas illi aureas gemmatasque læuo brachio ferebant. Annuerunt illi, atque arce Capitolinâ potiti, virginem armillarum & scutorum congestu obruerunt & necarunt. Aurum & armillas appetijsti, en auri affatim est: [illegible] tuis consilijs. Ita Senones dux Romanus, Dumnacum [illegible], quæ [illegible] quibus ille spectabilis erat: Ephesum illi [illegible], [illegible] tanto auro [illegible] onerari, ut [illegible] expressit. Ergo, & tu, ô [illegible], [illegible] consilijs [illegible] omnis in te fulminat consulta, [illegible] attigisti, unde tibi [illegible], [illegible]. En rursum [illegible] testes, Consilium malum, consultori esse pessimum.

a Esth. 7. v. 10.
b Ib. 28. & 29.
c Psal. 7. v. 16. & 17.
d Spondanus Anno 537.
e Psal. 7. v. 16.
f Psal. 7. v. 17.
g Prou. 1. v. 31.

§. II.

Diomedes Rex Thraciæ suis equis, hospites suos apponebat laniandos (in hoc Tragœdia) [illegible] ab Hercule laniandus datus est, illis ipsis comedendus. Ita supplicium, quod in alios [illegible] [illegible] ipse experitur. Huic [illegible] Perillus Atheniensis, [illegible], qui [illegible] illum [illegible], ut [illegible] [illegible] subditis [illegible] & absisso cruciatu mugitus edere cogerentur, ne [illegible] vocis humanæ sono expressi, Phalaridis tyranni misericordiam implorare possent. Sed [illegible] consultata est. Nam ipse artifex bouis hoc [illegible], cum [illegible], [illegible] supplicio primus imbuit, & [illegible] hominem [illegible] a. Ita oportuit, ut Consilium malum, consultori esset pessimum. Quod Claudianus, ille poeta [illegible], eleganti expressit metro:

Quid [illegible], ut dignus [illegible]
Fraudis Consilij primus [illegible]
Ars [illegible] per annos.
[illegible] Inuentis primum [illegible].
Et cecidit [illegible], quod [illegible].
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor
Qui funesta nouo fabricauerat æra dolori
Perillus, inexpertum Siculo cogente tyranno
Sensit opus, docuitque suum mugire iuuencum.
[illegible], quam qui se [illegible]
[illegible] possedit opus, [illegible]
[illegible]
[illegible] suum — b

Agrippina Neronis mater, tot [illegible] consiliorum [illegible] filij [illegible] perpessa est, [illegible] consiliis. Sic Iustina Imperatrix, quæ [illegible] & [illegible] [illegible], post varios euentus cum filio, in fugam versa, [illegible] ipsa, quod alijs [illegible], coacta est tolerare. Ita Euthymius Ambrosio [illegible] parauit, domo iuxta templum ad id conducta, & curru ad Ambrosium [illegible] abducendum disposito. Tertium elapso anno Euthymius ipse, eodem prorsus die, quo Ambrosium abripere cogitarat, & ex eadem domo, eodemque curru in exilium deportatus est, [illegible]

[illegible] Ambrosio [illegible] ... [illegible]

Anno millesimo [illegible] quarto Henricus III. Imperator [illegible] Romæ. [illegible] ... [illegible]

... [illegible] Malum consilium, consultori pessimum est.[f]

[illegible] Apelles, ille pictorum Deus apud Ptolemæum [illegible] ... [illegible]

... [illegible] consultori pessimum.

a Valer. [illegible]

b Claudian. [illegible]

c [illegible]

d [illegible]

e Psal. [illegible]

f Gellius l. 4. Noct. Attic. c. [illegible]

g Plin. l. 35. [illegible]

§. III.

A Tque ut incepsi persistam, Hieronymus Cardanus [illegible] ... [illegible] Simon [illegible] Baptista [illegible] ... [illegible]

Si-

[illegible] , præ-
sertim cum [illegible]) in illâ
[illegible] hominem miserè vociferantem con-
fodit. Non latuit flagitium, quantumuis oc-
cultum & arcanum. Nam Simon euentu ino-
pinato deprehensus, in eadem urbe [illegible] cathe-
drâ, eandem etiam [illegible] anté confe-
ctus, Perilli exemplo, supplicium quod ex-
cogitauit, sustinuit a. O verè verissimè di-
ctum: Consilium malum, consultori pessi-
mum. Veniat illi laqueus quem ignorabat, &
captio quam abscondit, eum apprehen-
dat. b

Petrinus à Caluini scholâ homo facinorosus,
ex arâ sacrum lapidem in qua Christi corpus
offerri consueuerat, in infamem supplicij lo-
cum, vbi rei plectebantur, transferri curauit,
vt deinceps maleficorum sanguine tingere-
tur. Non putabat miser se primam fore vi-
ctimam ad hoc altare immolandam. Sed ac-
cidit hic [illegible] : Consilium malum con-
sultori pessimum fuit. Petrinus ad hunc ip-
sum lapidem capite truncatus est c. Sic &
Eutropius qui Arcadio Imperatori à cubicu-
lis fuit, homo flagitijs coopertus, magistra-
tus vendebat, multos calumniabatur, simi-
lem varijs contumelijs afficiebat, eos qui in
templa confugissent, comprehendi iubebat;
legem incredibili supercilio dictabat, quâ
illos vel ab aris abstrahere permissum esset. At
ea lex promulgata est, cum pessimi consilij
tyrannus fructum [illegible] . Nec enim
multo post Eutropius, Imperatore offenso in
templum confugit ad aram, sed inde sua lege
abstractus, & mulcta capitis plexus est d. Ita Go-
liathus suo gladio periit, ita gigas Ægyptius
sua hasta occisus est à Banaia e. Ita Saul suo
ensi occidit, quem Dauidi regale sortes
[illegible] ; ita Pharao ipse sibi pessimus con-
sultor: Ecce populus filiorum Israel, [illegible]
[illegible] , multus & fortior nobis est. Venite, sa-
pienter opprimamus eum f. Oppressus ipse,
Oceanum pro sepulchro habuit, qui ipsi [illegible]
[illegible] . Sic & Aman, ille Assue-
ri regis [illegible] , suam ipse crucem, quam Mar-
dochæo statuerat, suo corpore [illegible] , di-
gnissimum hoc [illegible] . Exitium impen-
debat ab Amanus Iudæis cunctis: [illegible]
[illegible] , iam laqueum
omnium [illegible] , iam machæra cer-

uicibus imminebat. Subitò Dei iussu, sors
versa, & omnis in auctorem suum recidit ca-
lamitas. Crux altissima Mardochæo structa, A-
manem amplexa est. [illegible]
[illegible] . Nemo [illegible]
[illegible] consilium, super ipsum
deuoluetur, & non agnoscet unde adueniat
illi h.

Ita Roboam rex, spreto seniorum consilio,
imperitus iuuenes consultores secutus, asper-
rimè populo respondit, & decem tribus fuit ex-
uto, irreparabili clade i.

Ita rex Hanon à pessimis consiliarijs mi-
serè infatuatus, ius gentium in Hebræis le-
gatis violauit. At caro stetit hæc temeraria
consulta. Nam præterquam quod [illegible]
[illegible] mille talenta [illegible] ,
idque sine vllo effectu, [illegible]
[illegible] , [illegible] octoginta septem
millia [illegible] occisi sunt, [illegible]
sunt k. In tanta mala præcipitauit [illegible]
[illegible] , vt sic dicam, consultissima temeri-
tas.

Quid memorem Architophelem, qui Da-
uidi regi [illegible] consilijs, velut oracu-
lum adorabatur. Vbi vero Absalomum, ingra-
tum filium pessimis consilijs armauit in pa-
trem, sua ipsius consilia primus luit, & infa-
mi laqueo vitam abrupit l. Nempe [illegible]
[illegible] est. Ita [illegible] , qui operit [illegible]
fraudulentos, reuelabitur malitia eius in con-
silio m.

At non Chaldæi principes in [illegible]
Danielem consilia iniquissima struxerunt? Fo-
ueam foderunt innocenti, sed eam ipsi cada-
ueribus suis impleuerunt, imo quod [illegible] ,
nec cadauerum [illegible] pars relicta est, quam
[illegible]
[illegible] consiliorum, quæ Danielem præcipitarunt
in leonum lacum, [illegible] . Conijcitur in-
fens Daniel, iam lata est sententia, leonum
dentibus lacerandus est Daniel. Iam abij-
citur, ad belluas [illegible] . Sed
post noctem [illegible] innocen-
tia defenderat. [illegible]
[illegible] Da-
niel [illegible] foueam [illegible] ; im-
pij consilij fautores eò præcipitati, antequam
solum contingerent, iam leonum dentibus
frangebantur. Nempe malum consilium, consul-

[illegible] Laudabilissime de his ipsis di[illegible] Lanam [illegible], & [illegible] [illegible] in [illegible]

a Gandau. l. 1 [illegible]
b Psal. [illegible]
a [illegible] l. 7 de [illegible]
17. [illegible]
h [illegible]
c [illegible]
f [illegible]
g [illegible]
h [illegible]
i 3. Reg. c. 2 [illegible]
k 4. Reg. [illegible]
l [illegible] 17.
m [illegible] 26.

§. IV.

PAri exemplo vindicata est à calúmnia, Su-sanna pudicissima. Duo [illegible] iudices no-bile par [illegible], capitalem [illegible] consilio coe-ti [illegible], capitale supplicium in [illegible] [illegible] quas [illegible] compedes, [illegible] sunt a.

Quæ non consilia in Iudæos [illegible] [illegible] Antiochus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Palæstinæ [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible]. Eadem agitarat consilia [illegible] Nicanor, [illegible] [illegible] gentem. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et ita Nicanor, fodisse foueam & incidisse in eam.

[illegible] Melios populum cum [illegible] [illegible] [illegible], Nymphæus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Caricos [illegible] [illegible] Caria [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Melij à Cari-bus [illegible] [illegible] agros [illegible] [illegible] At Cares [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Melios [illegible] [illegible] Cereris [illegible] [illegible] Cares, [illegible] Hac Nymphæu [illegible] [illegible] [illegible]. Quamobrem & Nymphæus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Melij [illegible] [illegible] arma. [illegible] [illegible] Cares aggre-diendis iam [illegible] Melijs. Nym-phæus [illegible] [illegible] Melij gladijs [illegible], barbaros [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] consilium [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Ca-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Petrus Chrysologus: [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] Herodes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dei [illegible]. Ne-mo [illegible] est [illegible] [illegible] consilij [illegible] & [illegible] [illegible] Deus [illegible] [illegible]. Optimè Augustinus: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Qui fodit foueam, [illegible] in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis, & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. f

a Dan. c. 13 [illegible]

b [illegible]
c [illegible]
d [illegible]
e [illegible]
f [illegible]

CAPUT IX.

Consiliariorum, Regiorum, Principaliumque [illegible] Consiliariorum Linguas formare, [illegible] lusus.

Multos equidem vehementer Assyriorum [illegible] ... [illegible]

Parui arma sunt foris, nisi consilium est domi.

Consilium enim [illegible] ...

Consiliariis, Ducibus, Regibus, Imperatoribus, [illegible] ...

[illegible] ... Aphorismis [illegible] ... Consiliariis [illegible] ...

APHORISMUS I.

Consiliarius [illegible] sit, [illegible] colloquia sitra.

II.

Consiliarius Linguam Audacem abhorreat, Modestam assumat.

III.

Consiliarius tam linguam Ancipitem quam Praecipitem summè caveat.

IV.

Consiliarius Linguam Pertinacem caveat, Constantem sequatur.

V.

Consiliarius Adulatorum linguam execretur, sectetur Veracem.

VI.

Consiliarius Linguam Argutam extremè oderit.

VII.

Consiliarius autem omnis Linguam habeat Liberam.

Has leges rogamus, has figimus tabulas, consiliariorum ac [illegible] omnium linguis. Quum autem [illegible], & [illegible], & sapientum vocibus, & sacris [illegible], & omnis antiquitatis [illegible] sint congesta, [illegible] paullo explicatius trademus.

a [illegible]
b Judith. [illegible]
c Prov. [illegible]
e Ambros. [illegible]
f Surius l. 5. [illegible]

§. I.

APHORISMVS PRIMVS. Silere sciat in-
telligere [illegible] taciturnitatem secretorum
est. Principi aut Reipublicæ consilia [illegible]
[illegible] est. Principem aut Rempublicam prode-
re. At res rara est inter malicia, silentium. Il-
lud hic remedij est, ut quid faciendum sit,
multi iudicent, quid facturus sit princeps,
pauci sciant, aut nulli. Ideo tam multis quo-
dam consiliariis, quam fidis opus erat. Ta-
citurnitas optimum est confirmandæque admi-
nistrandæ rei vinculum. Sacramentum regis
abscondere bonum est b. Apud Persas certe in
consiliorum taciturnitate nemo recti, nisi taci-
turnitas & silentium: & a consiliorum disciplina,
Regum arcana quæ vitæ periculo custodie-
bantur. Et vera vox Curtij est c: Rem magnam ab
eo sustineri non posse, cui tacere grave est.
d Ægyptij hac in re severi, quibus lex erat lin-
guam ei abscindere, qui arcana Reipublicæ de-
tulisset, cum omnia dici possit proditorem
scientiorum, [illegible] proditorem esse. Ne-
que ab hoc multum abest, qui privata cum a-
lienis principibus [illegible] colloquia init, pro-
ditionis certe suspicionem incurrit. Romani
etenim integro tali genere piaculi multarunt;
quamvis supervacanea videri poterat hæc lex
apud eos, quorum curiam sic claudebat silen-
tium, [illegible] dicere [illegible], sed neminem au-
diisse crederes, quod iam [illegible] auribus
fuerat commissum. Exemplo hac in re [illegible]
Pompeji qui dum legationis officio fun-
geretur, a Gentio rege interceptus, cum se-
natus consilia prodere iuberetur, ardenti lu-
cernæ digitum admovit cremandum, eaque
patientia regi simul & desperationem tor-
mentis quidquam ex se cognoscendi excussit,
& ambiendi apud populum Romanum [illegible]
[illegible] cupiditatem magnam ingeneravit. d
Notum Papyrij apud matrem tam silentium,
quam lepidum ac festivum mendacium, quo
curiæ secreta tegeremus. Nota vox Cæcilij
Metelli: Si scirem, inquit, tunicam meam
consilij conscium esse, potius eam cremarem,
& in flammas abjicerem. Nec [illegible] ip-
sum sibi & [illegible] suam prodit, qui Reipu-
blicæ arcana [illegible] O quanta regna
& potentias [illegible]
[illegible] Prædicanda sane [illegible]

est: In senatu dicta, gesta [illegible] si-
lentio [illegible], [illegible] Cæsaris [illegible]
[illegible] vitia ac machinationes. Nihil dic-
tu commemoratu, [illegible] consilij admo-
vendus est, cui occulta principum vitia ipsa
[illegible]. Profecto enim [illegible]
communicanda sunt consilia, qui tollat doli
impleverint rimas [illegible], ea quæ effun-
duntur, [illegible]. Metiro rex Sy-
riæ molestissimi casus, [illegible] hostibus consilia
patere, quod tamen nullius regis consilia-
rij vitio [illegible], sed Deo Elisæo [illegible] pa-
tefacienti. Hoc quia rex ignorabat, se suaque
omnia hostibus prodita ratus, Convocatis
servis suis ait: Quare non indicatis mihi quis
proditor mei sit apud regem Israel? Dixitque
unus servorum eius: Nequaquam, domine
mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel,
indicat omnia verba quæcumque locutus fue-
ris in conclavi tuo e. Ergo consiliarius silere
discat, ne proditor fiat f.

a *Tacitus l.1 histor.*
b *Tobiæ cap. 12. v. 7.*
c *Curtius l.4 hist.*
d *Valerius l.3 c.3.*
e *4 Reg. 6. v. 12.*
f *Vide partem tertiam de Lingua Consiliarii c.13.*

§. II.

APHORISMVS SECVNDVS. Consiliarius
linguam Audacem abdicat, Mode-
stiam assumat. Audacia consilia [illegible] pe-
[illegible], [illegible] optima sunt. Audacium
consiliorum auctores reprimantur, si quid
[illegible], [illegible]. Nulla
tamen lex reprimendis efficacior [illegible], quam
[illegible]. His illi aut in va-
cuo [illegible], aut absurdiora respondebant. Im-
prudentis namque dicti ratio longe solet esse
imprudentior. Dubium sit, plures noceat im-
[illegible], an nimis audax consiliantia. Atque
in Curijs consiliarios [illegible] valde differunt
[illegible]: quosdam illorum a limine [illegible]
quæ prudentia atque ab experientia, non mal-
[illegible] præsidij adijcere ad [illegible], hoc
una valent, [illegible]
[illegible]: alios vero tam [illegible] quam animo,
ut [illegible], [illegible] timidissimos esse,
& [illegible] dicere [illegible]

alios

[illegible] Hinc illæ lacrimæ [illegible] Audacia [illegible] laudanda est, si sola non sit [illegible] Vbi hæc fulcra desunt [illegible] in præceps ruere [illegible] est. Modestia linguæ [illegible] Consiliarius modestiam amans [illegible] Nam sæpe [illegible]

[illegible]

[illegible] Hebræus ita David [illegible]

[illegible] vt Consiliarij [illegible] linguarum [illegible] est Modestia.

a [illegible]

b [illegible]

c 2 Reg. 16. v. 3.

§. III.

Audacem Linguam [illegible] Ancipitem Linguam & Præcipitem [illegible] Ancipitem linguam [illegible] verba [illegible] ambigua & perplexa [illegible] Consiliarij [illegible]

[illegible] Sed [illegible] ut emergat demum, vincatque. Sed nec vllo modo [illegible] est [illegible] Consiliarij linguam [illegible] est Anceps lingua.

Nec Ancipitem tantum, sed & præcipitem linguam caueat in medium consulturus. [illegible] Nulla res [illegible] Ita [illegible] Præcipitem linguam [illegible] possint. [illegible] apud Tacitum, præceptum est [illegible]

tiā

rem agere. Non festinatio suspicienda est & cura, quam proinde certior sequatur [illegible] infelicitas, [illegible] poenitentia. Cum legati Thebani vehementer urgerent responsum Agesilai, Agesilaus prudenter [illegible]: An non scitis, inquit, cum sera res agitur in mora maximam esse consilii? Ut contra Diodotus apud Thucydidem dixerit: Celeritatem, & iram bonae consultationi maxime contraria, quarum alteram, cum amentia coniunctam esse, alteram cum imperitia & consilii [illegible]. Thomas Morus illud Angliae sidus, ad [illegible] consilia regiae senatores [illegible] hortabatur, [illegible] ut nihil [illegible] eodem die [illegible] proponeretur, nihil de eodem disputandum, sed in posterum [illegible] differendum, utque [illegible], quod in buccam venisset effutiret, [illegible] sui decretis [illegible], mallentque publicae salutis quam suae existimationis [illegible] facere, [illegible] praepostero pudore. Quod quidem monitum videtur accepisse ab Alexandro Severo Imperatore, qui [illegible] Consiliariis proposita, spatium ad [illegible] cogitandumque dedit, ne de rebus saepe ingentibus incogitatas sententias dicere cogerentur. Itaque bene prudenterque monebat Etiam Leo Imperator: *Delibera tarde, [illegible] exsequere.* Tardius [illegible] est consilii [illegible] executione. Quocirca Consiliario [illegible] potius [illegible] ratione, quam fiducia [illegible] placeant. & Anceps [illegible] duplicatum.

§. IV.

APHORISMUS QUARTUS. Consiliarius omnem linguae [illegible] declinet. Consiliarium autem Sapientis est [illegible] constantem esse. Neque [illegible] est [illegible] inconstantiae, [illegible] sententia cedere, ut [illegible] qui [illegible]. Nam viri [illegible], bene [illegible], si quis [illegible] ita consilii [illegible] nequaquam [illegible] est [illegible] gravi & erudito viro. Magnae felicitatis est optima primo ictu vidisse, sed potius est ille [illegible] alio vidisse ingenio proficiens. Nam [illegible] est [illegible] modo [illegible], quam male [illegible] philosophum hac in re [illegible] damnat Seneca: [illegible] Hoc leve videtur, & illud superbum [illegible], numquam sapientem [illegible] sui poenitere, nec [illegible] emendare quod fecerit, nec mutare consilium. [illegible] a [illegible] & [illegible] errore [illegible] *Aliud putavi, [illegible].* Haec [illegible] *Quod Amicitiae [illegible] est* [illegible] Non est turpe [illegible] consilium. Quisquis enim [illegible] aliqua pars ignorantiae [illegible]. Ideo boni & prudentes viri [illegible] contingent, [illegible] vulgus [illegible]. Tanto dignior laude C. Cassius qui [illegible] nunquam illi facile contradicebat, si Tacito credimus, qui Cassium [illegible] memorat: Semel quicquid hoc auctoritatis in eodem est, [illegible] si quando Respublica consilio egisset [illegible]. Hinc ipsam [illegible] Spectat [illegible] imperii [illegible] lege, quam Caesar, [illegible] Assessores sibi [illegible] *[illegible].* Dissidia [illegible], non [illegible] sed quae a pravis affectibus [illegible]. Hi si Consiliarii [illegible] occupaverint, [illegible] hominem impellunt, [illegible] consilii [illegible] quod non ipse [illegible]. Sunt qui [illegible] ut alios [illegible] grandi supercilio despiciant, tanquam [illegible] & [illegible] iudicii homines. Talis [illegible] Caiphas Pontifex. Vos, inquit, nescitis quicquam [illegible] cogitatis.

Memoranda hic Aristidis ingenuitas, qui cum Themistocle minime amico in legationem missus: *Visne, inquit, o Themistocles, ut [illegible] inimicitias [illegible] deponamus, [illegible]?* Quo [illegible] Respublica [illegible]. Quod si legem Christianam [illegible] Aristides: [illegible] Themistocles, [illegible] inimicitias [illegible].

§. V.

APHORISMVS QVINTVS. Consiliarior adulationi linguam tenentes, veracem sectetur. Nam assentatori (vt Graecorum dicacissimus loquitur) & placida loqui, in consilijs perniciem Reipublicae maximam afferre solet. Medicus si vel semel pro pharmaco venenum propinarit, maximus semper est; ita consiliarius si vel semel veri [illegible] deserens [illegible] commendare, aut Domini sui virtutem supra veritatem extulerit, in eius fidem aegre facile. Neque enim solus tum censendi, quorum hoc etiam officium est, vna haec contentio, placere Principi, & eum quam blandissime fallere. Vt vmbra, quicquid egeris, quoquo te verteris, semper adest & respondet suo corpori. Et illi, quemcunque purpura vel sceptrum vectorem, eo circumagunt se, sui semper dissimiles prorsus sese adaptant, plane similes Heliotropio flori, cuius tamen est amor in solem, vt cum ipso circumagantur, & quocunque sol declinet, eodem flos illi caput semper declinet. Ita hi Laudatores & Placentini Consiliarij, in rebus omnibus ad Dominorum suorum voluntatem se accommodant, nec quidquam nisi ad gratiam loquuntur. Quocunque herilis [illegible] vel [illegible], [illegible] voce [illegible], eodem ipsi toto corpore propendeant, nec vnquam ad hoc virtutem aut veritatem profitentur, vt administrationi & reflectere non prodeunt; omnia compositis verbis & assentatione [illegible] transigunt, modo quae sit in dictis illorum veram regere, nihil esse placuli censent, [illegible] do gratia non excidant. Alter longe sentienter: Absit, inquit, omnis assentatio, & [illegible] qui consilium dant, vtilitas, & rei veritas spectari debet.

Ochozias Rex improbitatem suam Consiliariorum suorum adulationibus imputari. Rex Amnon suum suorumque interitum consiliarijs [illegible] acceptum retulit. Philippum Macedoniae Regem, Demetrius eius consiliarius in maximam quoque calamitatem impulit. Nouerat Demetrius Philippum ardere cupidine [illegible], quare non difficulter illi persuasit, Graeciam & Italiam occupare. Consilium hoc adulatorum [illegible] formosum secutus Philippus, bellum mouit Atheniensibus. Hi foedus composuerunt cum Romanis, qui Philippum [illegible] Macedoniam [illegible]; ita vt & alienas quas appetebat, non obtinuit, & sua quae possidebat, amisit. Tales vti [illegible] extolles, si quantas adulationes [illegible], quantae principia quidem [illegible], ac tandem [illegible] habere amantissimum. Antiochus Rex adulatorum [illegible], veritatem nunquam audiuit, nisi venationi [illegible] & aberrans in [illegible] ignotis [illegible]. Hac super [illegible] mensam [illegible] ctum sermo de rege. Paterfamilias regem quidem virum bonum, sed duplici nota infamem esse dixit: quod consiliarios haberet malos, & regni negotia [illegible] studiis negligeret. Tacuit rex in praesentia. At primo [illegible] adulatoribus ad castra [illegible]: Heri demum, inquit, veritatem audiui; vos palpum pro veritate obtrudistis.

[illegible] ceterum [illegible] Imperator, in hoc ipsos tamen casus incidit, a Triboniano Iurisconsulto per adulationem turpiter deceptus.

Rem mirissimam narrant de [illegible], imo adulatore regio. Aiunt Lutetiae in foro [illegible] tumulo, ac [illegible] hodieque vbi sepeliri voluisse consiliarium, quem prius adulationis, sero puniuit. Regem [illegible] tristitia ac sollicitum videns, ob angustias aerarij. Suasit igitur vir, [illegible], vt res e minimis [illegible] bus quas [illegible] in [illegible] deferrent, [illegible] exigeret, atque [illegible]. Consilium [illegible] habuit, [illegible] plures eadem [illegible]. Hic primus [illegible], cum videret idem assentationi [illegible] sibi non esse in dissuadendo, quod in suadendo [illegible] fuerat, extremis [illegible] confici [illegible] git, & animi salutem desperare. Atque vt a seipso poenas [illegible] adulationis caperet, [illegible] calumniatur sua doctrina, testamento [illegible], vt illic sepeliretur, quo sors [illegible] confluerent. Dignum hoc [illegible]. De blanditoribus his adulatoribus [illegible] Alexander Seuerus pronuntiauit: Hi sunt, inquit, qui a principibus pretium, qui eos a populo semouent, qui soli [illegible], aliud quam respondeant, saepe referentes, claudentes Principem suum, & agentes ante omnia, ne quid sciat.

a suan-

a Ioan. à Coruphis l. 4. [illegible] [illegible]
[illegible]
b [illegible]

§. VI.

APPONAMVS [illegible]: Consiliarios linguam argenteam habere [illegible] videntur. Siquidem

—— [illegible] legum
[illegible] est [illegible] a

Quid enim iudicij ac consilij, quid fidei in eo erit, qui non bonum publicum sed priuatum, sed lucrum tam sollicitè quærit. Nimirum non [illegible] quidquam [illegible] habebis, qui linguam habet argenteam. Nam [illegible] argenteam [illegible] linguam cui omnia sunt venalia, modo argentum [illegible]. Sunt quibus nulla nec [illegible] [illegible] satis grandia, [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Quare hic Romani [illegible], & è [illegible] [illegible] Fabio Pictore, Q. Fabius [illegible], Q. Vgolinus, C. [illegible] legati ad regem [illegible] missi, munera [illegible] ab eo priuatim accepta, in ærarium [illegible] [illegible], quam ad [illegible] legationem [illegible]. Scilicet de publico ministerio nihil [illegible], præter laudem bene administrati officij, accedere debere iudicantes; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] publicam non [illegible] priuatæ utilitati. Verum ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) reddita sunt legatis, quæ in ærarium contulerunt, non solum Patrum [illegible], sed etiam populi permissu: [illegible], quam sollicitè fuerant [illegible] [illegible], [illegible] de suo [illegible] [illegible] debuere, tam [illegible] in se munificentia, quare Romanum ærarium potius, quam suas domos [illegible] maluerunt. Sed cum hæc continentia liberalitas [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]. [illegible] aliisque moris, nostro hoc æuo: Omnia [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], qui munera oblata [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Sed nec ij laudandi, qui hoc [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] sint, quorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: qui [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] compositam ad lucrum, & oportere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] acquirere. Vir enim [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] perspicax, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible] Patribus. Cuius [illegible] [illegible] esse [illegible] consilium? [illegible] alter; Contemnentis autem. Prudenter [illegible] ac verè, & ad mentem Demosthenis qui asseverat, Non esse [illegible], quorum [illegible], & cogitationes ad [illegible] [illegible], quidquam vel firmi vel sancti. Dixit, [illegible] Demosthenes. Quapropter [illegible] apud nonnullos populos lege cautum est. Ne ij in consilium [illegible] de bello in quo [illegible] [illegible] [illegible] quod rei priuatæ [illegible], prauum consilium [illegible] [illegible]. In [illegible] [illegible] Consiliarios [illegible] cum aliorum Principum legatis colloquia [illegible]; nec in [illegible] de rebus [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc talia venalem & argenteam linguam [illegible].

Memoratu dignissimum est, quam ille, magnanimus [illegible], Comes Elecanius, hac in re moderationem animi præ se tulerit. Nam [illegible] ob cæteras suas virtutes [illegible], Galliarum regi, eiusque filio Carolo inter [illegible] [illegible] [illegible] charissimus. Hinc fiebat vt è regis domo [illegible] munera ad Elecanium [illegible] [illegible]: sed ille [illegible] [illegible] [illegible] omnia constanter repudiabat. Et ne regiam [illegible] [illegible] [illegible] contumaci [illegible] videretur, dicere solebat: Se quidem tam munificè oblata posse accipere sine culpa, vereri tamen, ne suo exemplo alij traherentur, qui acciperent munera [illegible] cum culpa. Itaque Elecanius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Domine, tu mihi in cælo debes omnia [illegible] [illegible], [illegible] duos [illegible] [illegible]. Interrogatus quid hæc [illegible] sibi vellent? respondit: [illegible] [illegible] sibi oblata, à se tamen repudiata esse.

[illegible] igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam ad filium Principem instituit, hunc in modum: Consiliarios adhibe expertos rerum, prouidos, perspicaces, [illegible] ac prosperitatis tuæ [illegible] cogitandum [illegible], fideles, qui tibi neque ad gratiam [illegible], neque illi [illegible] [illegible], neque sibi [illegible], sed qui

qui

qui quod cogitant, dicunt, qui simplici animo & incorrupto sunt, nullamque ex ea re rebus (notate obsecro, auditores) lucrum quaerunt, sed in ipso tempore, quid maxime velle sit, ex-plorant. Sunt enim, qui cum lucrum aliquod vel compendium, aut ad se aut ad eos quos charos habent atque diligunt, pertinere posse vident, eorum iudicationem rei eo transfe-runt: & quia pertinaces sunt, vniuersum con-silium, ab veritate commouent ad id quod ipsi volunt, deducunt.

Ita possidis sit: ita Christiani principes in-ter se committuntur, dum consiliarij eorum pro sui quisque lucellis pugnant. Consiliarius auarus & nummis inhians aut proditor, aut ne-quam est. Fidelis nunquam erit, qui magis suam crumenam, quam conscientiam suam attendit.

Semper auarus amat mendacia, furta, rapinas f.

Quemadmodum Leo, sic & Iustinianus Imperator, quemlibet Principem cohortatur: Festinabis, inquit, consiliarium, & quoscunque circa te, assumere virum optimum & purum vndique, & cunctorum iis quae à Fisco dan-tur: si quid praeter spem accesserit, & non in-ueneris eum custodientem tibi fidem vestram, illum quidem expelles, alium vero verum con-siliarium; leges & iustitiam cum panis seruan-tem mandes g. Compertissimum est: Vbi mu-nera, ibi & peruersa esse iudicia. Samuelis prophetae sanctissimi viri filios considera, de quibus Regum fasti testantur: *Declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, quid iudicium peruerterunt iudicium* h. Ex illo illud exploratissima ratione consolidatur. Ergo, aut Consiliarius fidelis non erit, aut linguis care-bit argentea.

a Iuuenal. Sat. 14. v. 178.
b *Valer.* lib. 1. 3. c *Sapient. cap.* 15. v. 12.
d Tacitus 4. *Annal.*
e *Lib. de Bellico apparatu quem è Graeco in La-tinum vertit Ioan. Cheke Cantabrigiensis, hic interpretes. Quamquam alias nominis Leo-nem fuisse autumant.*
f In monost. g *Nou. de Mand. Princ. c.* 5.
h 1. *Reg. cap.* 8. v. 3.

§. VII.

APHORISMVS SEPTIMVS. Consi-liarius esse omnia linguam habeat li-beram. Hic Rhadut, hic saltat, hinc Dibis lacrimae, quod lingua aulicae plerumque non sit liberae. Sed ipsi saepe Domini earum ac principes in causa sunt cum magis libet-tam, grata malunt audire quam vera, subli-mentis scilicet & auribus atque orationes offen-[illegible]. Hac expe-dantur, odiumque parit veritas. Hoc exper-tus est Achior qui apud Holofernem de Isra-elis populo libere proclamauit quae sciebat. Sed [illegible] hanc suam libertatem [illegible] expiare, compulitque si liberam loquutum [illegible] transfire ad hostes. Quae res [illegible] salutaris fuit Achiori. Nam qui Holofernis, [illegible] cum Assyriis periisset, eadem [illegible] clade, cum Bethuliae incolumitatem est conserua-[illegible]. Rem a perniciosum est [illegible] principes, cui [illegible] consilia, dare perniciosum est. Theopom-pus interrogatus quae ratio regni seruandi es-set? Respondit: Si amicis dicendi libertatem [illegible] Principe indagandae veritatis cupidus, con-siliariis suis facultatem tribuat libere pro-loqui quid sentiant, neque facile dicisse, [illegible] nullo casu [illegible] sententia [illegible] ostendat, nisi veritatis esse fautore [illegible]. Siquidem plerique homines adeo [illegible] imbecilles, vt vel minimam Principis of-fensiunculam [illegible]. [illegible] sibi consu-[illegible]. Dicunt malum bonum, & bonum ma-lum, ponentes tenebras lucem, & lucem te-nebras, ponentes amarum dulce, & dulce in amarum d.

At hic de loquendi libertate loquimur, ef-fusae licentiae vel garrulae impudentiae non mi-hi patrocinamur. Sunt enim aliqui ab ipsa natura sic facti, vt modestiae ac reuerentiae immemores, paulo etiam quam par esse con-citantur in ipsos Principes ipsis audientibus in-uehantur, vibrentque linguas, & carpant po-[illegible] quae moueant, indecensque. Talis [illegible] fuit Ioabus dux belli supremus, & consi-liarius regis Dauidis, homo efferi [illegible], qui licet regis sui amplitudini studeret, vehe-mentius tamen & acrius quam par erat, re-gem super Absalonis filii morte dolentem alloquitur: Confudisti hodie, inquit, vultus omnium seruorum tuorum &c. Diligis odien-tes te, & odio habes diligentes te, & osten-disti hodie quia non curas de ducibus, & de seruis tuis. Ohe, Ioabe, ohe; nimis haec acerba sunt

[illegible] regum, hanc vel [illegible] animi veritas, sed linguae fuerit [illegible]. Licet vera dicere, etiam regi, sed modestè. Achior, quem diximus, hoc observauit, qui ad Holofernem dicere sic ingressus: Si digneris, inquit, audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.

Hanc Modestam dicendi libertatem in consiliario, semper esse desideramus. Sit fortis & liber, nec ad fructum sui domini sententias, sed ad suam conscientiam, & ad Dei gloriam dirigat, & quamvis plurium commoditatis exigat, non tamen a recto discedat. Qui vera reticent, & falsa suadent, non tam se quam Rempublicam, & Principem in casum dant. Illud Senecae venit hic occinendum: Non vides, inquit, quemadmodum illos in praeceps agat extincta libertas, & fides in obsequium seruile submissa, dum nemo animi sui sententiam suadet dissuadetque; sed adulandi certamen est, & vnum amicorum omnium officium, vna contentio, quis blandissimè fallat. Nimirum vel spe aut vel metu inducti à veritate sic vt dissimulent, negant, colorent, ambagibus & amphibologiis vtuntur, veritatem verbis sic circumuoluunt ac inuoluunt, vt nescias negantem an affirmantem potius, habeatur. nam dicta sic artificiosè ac valdè construunt, vt quicquid demum principi placuerit, hoc ipsum illi dixisse videantur, neque curant hi tales quorsum res cadat, dummodo sui Principis offensionem non incurrant. hic scopus, haec votorum summa est. Hos praeclare monuit Tullius: In omnibus consultationibus, inquit, neque gratiam spectandam, neque odia exercenda; sed tam vnumquemque sententiam dicere debere, quam ipse optimam censeat. Deplorandum est etiam illud, quo Ciuitas sunt elongatae, in quibus dicere quod velis, periculosum est: quod nolis, miserum. Sunt porro ac laudabiles, [illegible] & viri contra à Principibus aestimandi, qui excusso omni metu, liberè pariter & modestè sententiam promunt, velut Theodorus ille Antiochenus, qui solus potentum [illegible] erat, cuius linguam non efferentem, sed despicientem quae loquerentur cassas, claudebat periculi metus. Solebat Ludouicus XI. Rex Galliarum dicere, se in suo regno, & potissimum in aula sua, rebus prope omnibus abundare, excepta re vna, VERITATE. Nec degenerauit ab hoc patre filius Carolus VIII. è pientissimo suo familiaritate [illegible], an non [illegible] paucos [illegible] regis admitti, & quid causae adeundi cum [illegible] alter vere consideretur, [illegible]. quid miremur, si rari, ad [illegible] regis [illegible], [illegible] circa se vero [illegible].

Quotiescumque principi quaelibet sunt consilia, et [illegible], [illegible] consilia, & non sequenda sunt, si consiliariis tradantur ratio, conscientia, lex diuina. Fecit hoc Fridericus III. Saxoniae dux, qui Erfordensium insolentiis lacessitus Comitia indixit. Erat inter proceres, magnae authoritatis vir, qui bellum omnibus studiis suadebat, argumenta à decoris [illegible], & victoriae facilitate ducens. Huic ita suadenti dux: Praeclarè tu quidem, inquit, Sigismunde Lisa, pro te ipso, cuius interest bella ex bellis seri, consulueris; ego pro me meo item, cuius gloria, & incolumitas è subditorum commodis potius quam ex hostium caede & incendiis pendet. Ecce mali consilij auctorem repressit. Nec aliter egit Fridericus III. Romanorum Imperator, qui Ladislaum Hungariae ac Bohemiae regem, sed etiamnum puerum, singulari sibi coniunctum educauit. Non defuerunt homines maligni, qui puerum sanè sed clam lethali necè tollendum censerent, tanta inde opes & regna esse allatura. At Imperator. Qui fit, aiebat, quod me opulentum potius quam pium erga meos esse cupitis? Tametsi consilium impium ego diuitias non sic amo, vt propter illas committere velim rem nefariam. Non libertatis hoc sunt suadere, sed crudelitatis. Nos cum à consiliario libertatem exigimus, vt aperte, ingenue, liberè, & ex intentione boni suadeat dissuadeatque, non vtilitatem solum, sed & honestatem spectandam. Vbi Spiritus Domini, ibi libertas. Quod & pastorum illud subinnuit: Accepto pastore. Res maximè necessaria & non solum flagitiosum est. Consiliarium principi [illegible] rando obstrictum aliter dicere quam scientia & conscientia dictant. Extincta est libertas, si metus terreat, spes gratiae eam claudat, aut aliud promat Lingua, aliud recludat pectus, si dissimulet seipsum aut suos attendat, si taceat,

[illegible], contrariò dicat [illegible] Poëta:

Commodum [illegible] , [illegible] qui tacet [illegible].

Vbi libertas non est, nec spiritus Domini est.

a [illegible]
b [illegible]
c [illegible] de Benef. [illegible]
d Apud Dion. l. 41.
e Ammian. l. 29.
f Æneas Sylu. l. 3. comment. de reb. gest. Alphonsi.
g 2. Cor. [illegible]
h Vid. [illegible]

§. VIII.

Sed hic plurima solent obiici. Est qui dicat: Solus ego [illegible] , [illegible] , solus ego [illegible] tot [illegible] acerbitatem , [illegible] , nec [illegible] [illegible] hæc ita , [illegible] tamen [illegible] libertate [illegible] veritas. Nam [illegible] [illegible] mutabunt , aut certè in [illegible] [illegible] dicent. Sed [illegible] [illegible] liberam de re iam constitutâ [illegible] , [illegible] , multa [illegible] , aut contradicere. Non frustra [illegible] , [illegible] , nam [illegible] [illegible] consideratum , si [illegible] reclamet [illegible] [illegible]. [illegible] exempla [illegible] [illegible]. [illegible] dux belli nescio quos fugientes in aciem & ordines potuit compellere. Et quamuis hic [illegible] nihil proficiat , satis est [illegible] suum fecisse ; [illegible] constantiæ [illegible] est , [illegible] non defuisse. Cur , [illegible] , [illegible] , [illegible] me [illegible] [illegible] faciam , & [illegible] alienam [illegible] [illegible] , quod ego [illegible] ? Respondeo , qui solâ charitatis lege [illegible] [illegible] tacere [illegible] , potest id quandoque [illegible] [illegible] ; [illegible] qui lege iustitiæ [illegible] dicere obligantur , etiam cum [illegible] [illegible] suo verum dicere tenentur , & contra [illegible] [illegible] , quod [illegible]. [illegible] [illegible] ; Exemplo id quod diximus , demonstratur. Quindecim senatores sententiâ [illegible] , [illegible] quatuordecim [illegible] , [illegible] [illegible] , si quidem [illegible] , etiam [illegible] , etiam cum suo [illegible] , illa [illegible] [illegible] obligatus est , nec [illegible] modo [illegible] dicere , *Placet*. Dicat ergo , sed modestè [illegible] [illegible] placuerit , de se [illegible] [illegible] ego [illegible] sic [illegible]. Et [illegible] causa est , præcepta [illegible] [illegible] , semper [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] bonâ [illegible] [illegible] , [illegible] , [illegible] , etiam si [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible] hic [illegible] [illegible] , nec [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] , & [illegible] [illegible] [illegible] , & [illegible] [illegible] [illegible] , illa [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] , hic [illegible] , qui [illegible] [illegible] veritatem [illegible] , qui ex ambiguo loquentes , [illegible] [illegible]. Veritatis [illegible] est , Qui [illegible] veritatem [illegible] ad [illegible]. [illegible] [illegible] , qui [illegible] [illegible] , [illegible] dicunt , aliud [illegible] , [illegible] Linguam & Animam [illegible].

Vnâ mecum , [illegible] , [illegible] Hierosolymitanam [illegible] , & [illegible] [illegible] [illegible] consilia [illegible]. Quæstio [illegible] : Vtrum IESVS NAZARENVS capite [illegible] ? Hic Caiphas , Annas , hic Rabbi Samuel , Rabbi Simeon , Rabbi Ionas , hi [illegible] [illegible] [illegible] ; Reus est mortis. Sed & hic Ioseph ab Arimathæa [illegible] [illegible] [illegible] ; Hic non [illegible] [illegible] , & [illegible] [illegible]. Cogitate Arimathæe , [illegible] hic [illegible] ? Quid ego [illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] [illegible] [illegible] ? Contradixit. A [illegible] [illegible] [illegible] ? [illegible]. [illegible] [illegible] , & [illegible] [illegible] , quam [illegible] [illegible] , IESVM NAZARENVM [illegible] [illegible]. Hæc vera dicendi libertas est : Sic & Nicodemus [illegible] [illegible] : Numquid lex nostra iudicat [illegible] hominem , nisi [illegible] audierit ab ipso , & [illegible] quid faciat ? [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] , & in [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible].

Nec [illegible] [illegible] [illegible] Philippus II. [illegible]

II. Burgundiarum dux, [illegible] magi- [illegible], qui cum super se [illegible] ar- [illegible] constitueret, [illegible] est propositum, ut [illegible] vindicaret, falsa Cancellarius [illegible], ultroque [illegible] [illegible], [illegible] esse ratus; [illegible] gratiam [illegible] potuere, quam [illegible] consilia, [illegible] conscientiam, subscribere. Quae quidem [illegible] eidem Deo [illegible] displicuit, ut cum amplissima etiam honorum [illegible], paullo post [illegible]. Fallitur ergo qui dicendi libertate [illegible] Principum gratiam [illegible] existimat, cum eam magis [illegible] demereantur; nisi principes sint [illegible], & magis pro voluntate sua quam pro ratione [illegible]. Virtus & veritas [illegible] amabilis; quandoque [illegible] prima aspectu [illegible], sed [illegible] benignius aspicitur & humanius. Breuiq principis gratia [illegible] excidere, qui sciretur Principem aut veritatis hostem, aut certe illius [illegible] impatientem [illegible]. [illegible] Cardinali Bellarmino [illegible] Clemens VIII, Pontifex Maximus, ad purpuram illum à se propterea euocatum, ut haberet apud se vocem veritatis, à qua liberè inter voces fallentis Aulae; quae Principum calamitas est [illegible] verum. Proinde [illegible], [illegible] si quid [illegible] pro Ecclesiae bono posse censuerit agi. e

Quaecirca [illegible], Senatores, Assessores [illegible], ut & mente, sic & lingua sint libera. *Neque Darii ad Reges (quod [illegible] [illegible]) mendaciorum concinnatione [illegible], dum aures Principum simplices, & ex sua natura alios aestimantes callida fraude decipiunt. Quae res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quae geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur* f. Principum Consiliarij [illegible] est libere, aperte, [illegible] proferre, quae vel principi vel Reipublicae [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. Hic [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], ut [illegible] gratiae, [illegible] Reipublicae [illegible]. [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]. [illegible]

[illegible] Domini, qui [illegible] [illegible]. Quicquid [illegible] Deo [illegible], [illegible] Deum [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] Deus, [illegible] [illegible].

Audite ergo [illegible] in illo [illegible], audite [illegible] Sapientiae [illegible] [illegible] [illegible]: Praebete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est à Domino potestas vobis & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, nec custodistis legem iustitiae, neque secundum voluntatem Dei ambulastis; Horrendè & cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in his qui praesunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam; quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio g.

Audite Principum, Regum, Imperatorum Consiliarij, [illegible] [illegible] [illegible]: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcumque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum; h Cum diligentia cuncta facite. Haec de Lingua [illegible] Consiliorum.

a Albas. de Cardinal. q. 20.
b Ioan. c. 3. v. 21.
c Luc. c. 23. v. 51.
d Ioan. c. 7. v. 51.
e Vita Bellarm. l. 3. c. 5 [illegible].
f Esth. c. 16. v. 6. & 7.
g Sapien. c. 6. v. 3. & 12.
h 2 Paral. c. 19. v. 6. & 7.

CAPVT X.

Lingua Contentiosa quam sit exitiosa, & quam studiosè vitanda sint iurgia.

NOn satis est pedes laqueis indui, laqueos & lingua gestamus, & veloces. Certe complures è sanctis Scriptis, comis & crinibus velut funibus suspensi sunt. Illud formæ miraculum venustissimus Absalon, ingentem laqueorum numerum capite gestabat: quot enim capillos, tot sibi laqueos struebat qui è quercu pendulum misere necabant. Quin linguæ laqueos struunt, laqueorum innumeri sunt. Cui gratia [illegible] permissum tot laqueorum insidias euadere, ingenuus Deo gratias agat, cum Siracide qui aperte? Confitebor, inquit, nomini tuo, quoniam adiutor & protector factus es mihi, & liberasti corpus meum à perditione, & à laqueo linguæ iniquæ. a

Hæretici olim tot ore laqueos condebant, ut in magnam Orbis partem illaqueabant. Epiphanius Arium tam dulcis eloquij fuisse ait, ut breui tempore multos sacerdotes, & septingentas virgines in suas partes traxerit. b De Fausto Augustinus: Faustus Manichæorum Episcopus, inquit, magnus diaboli laqueus, & multi implicabantur in eo per illecebram suauiloquentiæ. c Alij sic in eo per illecebram [illegible] hæresium propagatores plurimi si non lingua [illegible] calamo [illegible], mel & rosas loquentes, sed laqueos blanda manu iniiciebant. Decem illi Hebræorum exploratores seditiosi concitabant sic populum omnem infamia [illegible], ut nemo penè aliud molirentur quam reditum in Ægyptum. Vnicus Iudas Iscariotes sic ceteros Apostolos in Magdalenam concitauit, ut dicerent: Vt quid perditio hæc? & fremebant in eam. d

Quod si duæ linguæ talibus laqueis instructæ conueniant, facillimè contentiones inter eas oriuntur: vnde merito Linguæ CONTENTIOSÆ sunt appellandæ. Atque de his nunc agendum.

a Eccli. c. 51. v. 3.
b Epiphan. hæres. 69.
c August. l. 5. Confess. c. 3.
d Marc. c. 14. v. 5.

§. I.

IN homine fatuo id etiam sæpe laudari potest, quod illis stultitiam alius agere non possit, [illegible] plerumque prodit multiplici signo. In his stultitiæ indicijs recte numerandum: *facilis & liberalis iurandi*. Salomon id asserit: Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat. a Facillimum est [illegible] hominis fatuo, ad lites & iurgia [illegible]: [illegible] difficillimum. Certamen [illegible] gallo gallinaceo vel [illegible], nec tam [illegible], ita fatuus si [illegible] clamore & [illegible] incipiant, hic iam [illegible], & [illegible], vtrumque [illegible], vtrumque [illegible]. Vbi enim vt his verba succedant, incendio fomenta præstantur. b

Et quoties non verbis solum stat pugna, sed ab ore ad manus descenditur, nec iam [illegible], sed [illegible] aut gladijs [illegible]. Hinc sæpe, [illegible] mala [illegible] odium [illegible]. Recte Basilius: Contentionem, inquit, à principio quidem [illegible] esse solere, & facile [illegible] procedente tempore [illegible]. Siracides hoc confirmat: Certamen festinatum, inquit, incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem. [illegible] mala è litibus, iactura pecuniæ, & famæ simultates, [illegible] odia, cædes. Illud abbas [illegible] solebat: Noli esse contentiosus, ne odia in te [illegible]. Et hoc à B. Paulo [illegible], qui à iurgijs [illegible]. Noli, inquit, contendere verbis, ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionem audientium. d. Et Corinthios acriter [illegible]: Cum sit inter vos, inquit, Zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Vel hinc apparet qui sint, cum [illegible].

Contentionis indoles multiplex est & varia. [illegible] cogitata veritas [illegible] non leuiter oppugnatur. [illegible] est & grande [illegible]. Nihil non audebit, qui hoc audet. Altera contentionis [illegible], [illegible] magni momenti [illegible]

pugnant. His scopulus recte & rectis vitandus est. Qui enim secum quemque contentionibus percellit, suspicionem movet, se nec in gravioribus fore pacatum. Tertius, cum rei non bene cognitae audacter contradicitur, hoc plerumque fit iuvenili litigandi studio, quo rapitur in contentionem animus & propemodum extrahitur. Quartus, cum res magni quidem momenti, eo in litem trahitur, sed sine modo, & nec suo loco, nec tempore suo: hoc non disputare est, sed furere. Magnae virtutis est, patientem esse, quod Cicero ait, & refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia. e Quintus, cum quis tantum vincere veritatem iam cognitam meditatur, et plus incitata sit altercatio, quam controversiae veritatis definitio. Concedimus hoc tibi, tu litigator, quia quae saepe simul a te visus esse, quid tum postea? tu excandescisti, vociferatus es, offendisti non paucos, causam dedisti proximae simultatis, quanto consultius fuisset, aliter tam stentli linguam adstringere quam moribus tuis maculam tam multiplicem affricare: Iracundi videtur humanitatis officium deserere, qui rixosus est, & contra omnia contendit. Affirmat Salomon, & Homo perversus, inquit, suscitat lites, &, homo apostata vexit tempore iurgia seminat. f Ideo rogitat Quae, ut, viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum. g Ideo & Iob rogans: Respondete obsecro, inquit, absque contentione. Optime Plato, Ubi multae irae, ibi multae iniuriae. Contentiosa lingua plagas ambit, & obtinet, ideo saepius agi gravius, cum sentit plagas.

a *Prov. c. 18. v. 6.*
b *S. Valerian. hom. 22.*
c *Basil. orat. 9. de ...*
d *2. Tim. c. 2. v. 14.*
e *Cic. l. 1. Tusc. q. ...*
f *Prov. 16. v. 28. & Prov. 16. v. 12.*
g *Prov. 25. v. 8.*

§. II.

ET quamvis omnis contentio fugienda, nec cum ullo mortalium miscenda sit lis; hi tamen inter homines praecipue declinandi. I. Adversus potentiorem Siracides monet: Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. a Per hominem potentem etiam magistratum designat: Cum magistratu contendere, non stultitia, sed insania est. Qui sanguinem perdere vult, contorquet alas contra magistratum. Rarissima his victoria, si qua tamen est, sine graviore damno non est, & minus perdit, qui se vinci liberaliter permittit. Optime Romanus Sapiens: *Cum pare, inquit, contendere, anceps est, cum inferiore sordidum, cum superiore furiosum* b. In tali pugna nemo aliud cogitet, quam vinci. Ergo magistratum, aut praesides noli ne tange. II. Nec cum divitibus umquam litigandum. Idem Siracides id docet: *Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi.* c III. Nec cum garrulo litigandum, ut idem sapientissimus praecipit monitor: Non litiges cum homine linguato, neque struas in ignem illius ligna. d Imo potius ea subtrahe. Notum monitum.

Contra verbosos noli contendere verbis.

IV. Hominem iracundum, etiam provocantem & lacessentem cautissime declina. Monitorem hic habes eundem Siracidem: Cum iracundo non facias rixam. ne scilicet oleum affundas flammae. Vir iracundus provocat rixas; qui patiens est, mitigat suscitatas. f V. Non minus cave hominem fatuum, & ne illum tanti aestima, cum quo descendere in certamen expediat. VI. Nec cum viare altercationem facias: perdidisti quietem, si hoc coeperis. Testis ingeritur per ... lingualis mulier g. Si tectum male munitum penetrare cogerit pluvia, certe domus in fatuam hic illic fuerit, sed non foramina obstructio, aliud habet. Litigiosi coniugis nulla fortunae tranquillitas, & aeque illis est inter divitias & ... Melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio h.

Sed, quicquid dicamus contra rixas & iurgia, ii sunt mali nostri mores, ut non immerito quis arbitretur, ubicunque locorum agat in taberna, se agere, quae plena sit ebriis rusticis, quibus nullum potius negotium quam certare & confligere: tot ubique dissensiones & lites, ut nusquam non praefari oporteat, Pax, Pax, ubique discordiarum & altercationum plenissima est. Merito Angeli Christo vix nato proclamarunt in Orbe nostro: Pax in terra hominibus. Pacis dominum iam natum esse

volue-

[illegible] omnia quæ paci obstiterant.

At nos & hominum & Angelorum [illegible] partem [illegible], [illegible] [illegible] in congressu [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] omnia pacis signa [illegible], [illegible] [illegible], & ita [illegible] quandoque [illegible] alteri [illegible], vt [illegible] non possimus, dum alter alterius [illegible], famam, corpus, animam [illegible] [illegible]. [illegible] & [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] & magna damna, & multa peccata. Contendere [illegible], ad nihil vtile est, nisi ad [illegible] [illegible], [illegible] vero [illegible]. Sapientissimè [illegible] Siracides: Abstine te à lite, & minues peccata. k Et [illegible] [illegible] [illegible] damni est, [illegible] accipere, quam [illegible] [illegible]. Doctissimus [illegible]: Quod si quando, [illegible], maiore [illegible] [illegible] [illegible], nec [illegible] [illegible]. Sic enim [illegible], & vincunt, [illegible] [illegible], quando in hoc genere [illegible] vincitur. l Hoc ipso sensu Plutarchus: Non enim, inquit, tantum egregium est scire vincere, sed etiam posse vinci [illegible] est, vbi victoria est damnosa. m Hoc ipsum confirmans Nazianzenus: Præstat, inquit, honestè vinci, quàm periculosè ac iniustè vincere. n Quà in re beatus Ephrem [illegible] [illegible] [illegible] consilium, & verba [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Ego quidem, Benedicite, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] à te [illegible], atque [illegible] [illegible] diabolum. o [illegible] Ambrosius: Vincis, dum cedis. [illegible] ad concordiam semper [illegible]. p [illegible] nos, à nobis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] modestè [illegible], [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], ac [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sapientia [illegible] [illegible] est: De pace, quæ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Cœlo, & [illegible], hac via [illegible] [illegible]. Qui se [illegible] & diligat, [illegible] [illegible]. Illud inter superbos semper sunt iurgia. q [illegible] qui [illegible] [illegible], [illegible] est, [illegible] vinci, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vnde litigiorum [illegible] [illegible].

a [illegible]

b [illegible] de Ira c. 38.

c [illegible]

d Idem c. 8. v. 4.

e Idem c. 8. v. 18.

f Prou. c. 1[illegible] v. 18.

g Ibid. c. 19. v. 13.

h Prou. c. 17. v. 1.

i [illegible] supra.

k Eccli. c. 28. v. 1[illegible].

l Philo l. de agricult.

m Plutarch. l. de educ. at. [illegible].

n Greg. Naz. [illegible] 180.

o Ephrem tom. 2 [illegible].

p Ambr. [illegible] ad [illegible].

q [illegible]

r Prou. c. 2[illegible].

§. III.

Beatus Ægidius, sancti Francisci, socius [illegible]: Quando quis contendit tecum, [illegible] [illegible]; [illegible] vincas teipsum, [illegible] [illegible] vicisti. Magnæ virtutis est, si quis libenter se vinci permittat, quia talis est dominus Orbis. Homo est beatus qui se separat à contentionibus. a. Abrahamus & opes & honores [illegible], quæ cum Locho [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] quid [illegible], [illegible]: Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos. [illegible] vniuersa terra coram te est, [illegible] [illegible], hoc [illegible] [illegible]: Si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. [illegible] [illegible] [illegible]: Quod si homines [illegible] [illegible] & [illegible], & [illegible], aut ad dexteram, aut ad sinistram [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Ergo, vide, mi Christiane, vt nihil per contentionem [illegible]. [illegible] Nam seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] modestiam ac mi-

rem invenit, vim narrabit animi si offendas rosis formicas, utraque [illegible] contentionem. Hieremias Propheta diserte affirmat: Quia fortis impegit in fortem, ambo pariter conciderunt *e*.

Chrysostomi saluberrimum consilium est: Malum hominem, inquit, tacendo & locum dando melius vinces quam respondendo; quia malitia non instruitur sermonibus, sed excitatur. Ita Dominus tacendo vincebat, quos non potuit respondendo. Nam si contendis [illegible] rationes plurimas, & illum non placet, sed [illegible] *f*. Plena victoria est, inquit Valerianus, ut clamantem tacere, & non respondere provocatum *g*. Huc referri potest illud Bernardi dictum: Nobilis victoria est, quando superans hominem, succumbes vitio *h*. Os prava tacet non est, et quia illud digne [illegible] responso. Notat scriptor: Quid enim, inquit, sunt verba nisi verba? per aërem volant, sed lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quod libenter emendare te velis. Si nihil tibi conscius es, pensa quod velis libenter pro Deo hoc sustinere *i*.

Insana manus est quæ rabidum canem auribus tenet, breui enim dentes sentiet. Ita Salomon philosophatur: Sicut, inquit, qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens & commiscetur rixæ alterius *k*. Et quotiens duo canes de osse uno rixati, ambo illud amiserunt, quia fugam. Sic anno Christiano millesimo trecentesimo quinto, dum Carolus Robertus & VVenceslaus de regno Hungariæ contenderunt, Hungari Othonem Bavariæ Ducem Hungarorum regem salutarunt, & Albæ Regali coronarunt *l*. Anno millesimo trecentesimo supra [illegible], Græcis dissidentibus, & de imperio [illegible], Amurathes [illegible] Imperator Turcicus per Hellespontum [illegible] exercitu, urbes complures occupavit, atque primus ex Asia in Europam regnum suum propagavit. Roboam & Ieroboam [illegible] altercationem fecerunt, quid inde [illegible] provenit [illegible] ex uno regno factum duo, cum ingenti clade [illegible] Hic Chrysostom. [illegible] ingenio [illegible] qui rapiunt non facesserit: Si [illegible] inquit, [illegible] & [illegible] ei [illegible] *n*. Vere. Proximus ille Deo est qui scit ratione tacere *o*.

Pusilli hominis, & miseri est, arguere contendentem: mares & fortiores, si [illegible] adversis, [illegible], imbecillia se lædi putant, si tangantur.

—— quippe minuti

Semper & infirmi est animi, exiguique voluptas.

Vltio, continuo sic collige, quòd vindictâ

Nemo magis gaudet quam femina —— p.

a *Prov. c. 20. v. 3.*

b *Gen. c. 13. v. 8.*

c *Philipp. c. 2. v. 3.*

d *2. Tim. c. 2. v. 23.*

e *Hierem. c. 46. v. 12.*

f *Chrys. in Matth. c. 21. hom. 38. [illegible]*

g *S. Valer. hom. 12.*

h *Bern. serm. ad mil.*

i *Imit. Christi. l. 3. c. 46.*

k *Prov. c. 26. v. 17.*

l *Mich. Ritius de Regibus Hung.*

m *2. Paral. c. 12.*

n *Chrys. citato loco.* o *Cato.*

p *Iuven. sat. 13. v. 190.*

§. IV.

Hic lepidum quid occurrit quod silentio non videtur involvendum. Prudenti viro femina quædam, maritum suum vix ulla die non ebrium esse, & omnia susque deque vertere, ac domum miscere. Quandam benignam matribus [illegible] accipiens, arbitrabatur id quod res erat, infirmam [illegible] crapulam [illegible] longam [illegible], remedium ergo ob tantum spondebat, sed [illegible] dabat. En, inquit, ô bona mulier, hanc tibi aquam cape, & ubi maritus tuus [illegible] domum venerit, tu hanc ipsam liquorem (erat aqua è proximo fonte) quam primum sorbe, & tene in ore tenue, dum [illegible] composueris. Quantum sit virtutis hæc aqua, nec ipsa loquentem [illegible] [illegible] turba[illegible]. Dicto audiens fuit mulier, [illegible] spei suæ respondisse omnino tam arcanæ nobilitatem [illegible]. Hic femina sollicitè quærere: Et quæ [illegible] hæc aqua esset, & quo pretio comparari posset? O bona, ê proximo quodam fonte petere illam licet, [illegible] impendijs, quod enim liquor [illegible], hoc [illegible] tuo [illegible]: quotquot linguam ligat, præstantissimi pharmaci loco habeat [illegible]

beat pro-

beri potest. Quisquis contentiosam sibi sentit esse linguam, ideo comedat hanc aquam, quæ illi plurimum conducet, contra omnem iracundiam & turbulam Xantippem, nunquam non convitiantem quosuisque litigiosos homines, imo liuescentes, ubi pars altera silere nouerit. Sed aqua hæc ore continenda erit, & quidem clausa. In hunc certè sensum Sapiens apposité: Qui dimittit aquam caput est iurgiorum. a Hic congruè dixit Gregorius: Aqua dimittitur, cum linguæ fluxus effunditur b. Et minime, tu litigator, mi molitor, si vis ut illa litigiorum rota non currat, & in orbem revoluatur: siste aquam, contine linguam: quod si hæc rota permiseris agitari, quamuis velis ultimus dixisse, nullus tibi breuis finis, remedium nullum. Echo silentium tandem clamoribus respondet, quamdiu clamatur: vis illam tacere? tu tace prius. Nec mireris, si te litigante, ad unicam vocem septem reddat:

Sex etiam et septem vidi loca reddere voces,
Vnam cum fonres: ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes iterabant verba referre c.

Eadem penè ratio est litigantium: pro uno quandoque verbulo contumeliosè prolato sex septémve reddentes. Vis ut sileat hæc Echo, tu prior id disce silentio, alioqui nunquam non reclamabitur.

Leontius de rebus gestis Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani disserens: Angelorum est, inquit, imperturbatâ pace perfrui: hominum verò est, altercari quidem, sed statim reconciliari: dæmonum autem est litigare, & totum diē sine reconciliatione perdurare. Hac velut præfatione usus, narrationem modestè ingressus. Lis erat inter Ioannem Patriarcham, & Nicetam Patricium. Nicetas forensi lucrum spectabat, rem pauperum minus curabat, Ioannes id minimè tolerandum censebat. Hinc ortum dissidium, & prolixior verborum pugna: ita discessum est lite non composita. Iamque dies in noctem vergebat, cum Patriarcha homines submisit, qui dicerent: Sol in occasum properat. Patricius verbi modestia & vi motus, mox ad Patriarcham rediit: hic alter in alterius amplexum ruere, & litem omnem extinguere. Patricius etiam affirmare, se non amplius in prætoribus auditurum eos, qui concinnationes faciant, & lites fabricent. Cui Ioannes: Crede mihi, ait, si his talibus credere voluissemus, peccatis non levibus nos involuissemus, imo etiam nobis licet suadentes, quibus hoc unum negotium est, accusare & calumniari. Sed iam satis pœnam, ut siquis inquietorum delatorum aliquem falsò accusaverit, supplicium accusato subeundum luat. Idem tibi faciendum in tuos suadendum d.

Ita & nobis omnino agendum, atque si quando contendimus, præsertim hic linguæ vitijs, ne speremus inquietam mortem in nostrum, sed sancto Angelum, qui nobis idem quod Patricio Ioannes, accinat: Mi homo, sol in occasum properat: vis tu cubitum cum hoc peccato, cum hac inimicitia, hac irâ, cum hac luxuria aut impatientia, cum hoc linguæ vulneribus mundum cuiusuis? vide, ut breui sol occumbet, ita te non cogitante, vita tua. Pone prius iracundiam, & extingue tuam: corrige luxuriam, emenda impatientiam, obliga linguæ vulnera, elue prius quicquid maculæ conscientiam, ut te hostem Dei plures recipiant, & ex his flammis. Lingua sit tua silentio, offendisti aliquem dolo, discordias excitasti, statue, nil simile facturum.

Nosti quid Paulus moneat: Manifesta sunt, inquit, opera carnis quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur e. Nam vbi Zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum f. Omnium malorum fomes est contentio, periculorum seminarium. & Sapientiæ auctoritate, sic pulchrè illud scripsit g Clarissimus Hieronymus, qui epistolam Pauli ad Galatas interpretatus, inter opera carnis Contentionem septimo loco poni observans: Quodam, inquit, fornicatio & idololatriam inter vitia, medio collocata est. Hinc liquet quam sit ex opinione Hieronymi, beato Paulo detestanda Contentio. Verissimè Bernardus: Lingua tecola, inquit, veneno est plena: quæ si non fuerit colligata, omnes socios suos perducet ad scandala. h

Iosephi Ægyptij proregis fratres contentiosâ linguâ usi sunt. Non poterant ei (ut Moses narrat) quidquam pacificè loqui i. Ideo & Iosephus iam ab eis agnitus, iam ad-eptus Ægypti principatu, redeuntes in terram patriam,

patiam, hoc enim tum impetret. Nolite irascimini in via a. Bernardus dicitur, quod modeste tacuit: Superatum vestrum novi; vos foras progressi facitis, alter alteri, ob me vendicatum, impinget culpam, & haec velitatio in graviores iras abibit, ni praecaveam. Ergo, non irascamini, ne, ubi lingua contentiosa deliquerit, ad manus res deveniat, aut omnis inter vos fraternus amor extinguatur.

Sanctus Ephrem testamentum conscripsit non tam suis meritis opulentum, in quo gratias agit Deo, quod nunquam litigarit cum ullo homine. Qui tale neque testamentum componere, hoc saltem conetur testari posse, se nunquam lite ac discordia durante, nunquam ira, aut simultate perseverante cubitum isse. Labi humanum, lapsum nolle surgere satanicum est. Non est dissensionis Deus, sed pacis l.

a *Prov. c. 17. v. 14.*
b *Greg. l. 3 mor. c. 11.*
c *Lucretius.*
d *Leontius in vita S. Ioannis Patriarchae c. 24.*
e *Gal. c. 5. v. 19.*
f *Iac. c. 3 v. 16.*
g *Smaragdus in c. 4 reg. Aug. c. 66.*
h *Bern. de modo bene viv. ser. 27.*
i *Gen. cap. 13. v. 8.*
k *Gen. cap. 46. v. 24.*
l *1 Cor. c. 14 v. 33.*

CAPUT XI.

Quae lingua sit Conviciatrix, & quid inferat damni.

Convicium malus filius pessimae matris. Contumelia huius sobolis parês deformis, deformi patri [illegible]. A contumeliis aut conviciis audiendis aliqui tutiores sunt quam a detractionibus. Nam sicuti nec Aegyptius ob calorem, nec Scytha ob rigorem sunt infelicitas; ita vel ingens potentia, vel extrema fortunae humilitas utrosque tutum a conviciis reddit. Magnatibus qui detrahant, inveniuntur; sunt qui conviciari audeant vix ulli. Et hoc discrimen est, uti Theologus Aquinas docet, inter Detractionem & Convicium. Conviciator manifeste contra aliquem loquitur, Detractor autem occulte; ille derogat honori, iste famae. Orator Romanus: Contumelia, inquit, si petulantius iactatur, convicium; si facetius, urbanitas nominatur. De convicio nunc nobis sermo est.

§. I.

Convicium res frequentissima. Nam *Promptius nil est quam summis insultare honoribus.*

Diximus a conviciis eximios reddi potentia quosdam, non omnes. Siquidem Fridericus III. Imperator cum multa in se convicia iactata, comperisset, ad proceres suos conversus: An nescitis, inquit, principem quasi signum ad sagittas expositum? multa enim praealtas fulgura feriunt, humilia tecta praetereunt. Malo displicere laudari est, ubi vitam auscultantem habet; ubi qui damnatus est, damnat e. Nec inferiorem animi vel patientiam in contumelias suas Ludovicus XII. Galliarum rex, qui Carolo octavo cum eam successisset, multis lacessitus conviciis, cum in regni haereditatem eo functo successisset, conviciatores sibi fuga consuluerunt, at illos Ludovicus sua sponte revocans: Privati, aiebat, personam exui. Rex quippe constitutus, convicia illa neque curo, neque ulciscar f.

Et quam illiberali fronte regina Michol in egregium coniugem convicia plena bucca effundens: Quam, inquit, gloriosus fuit hodie Rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris. Protervum nimis & petulans convicium, in tantum principem. Sed longe protervius ac petulantius in eundem Semei, qui illum ipsum religiosissimum ac mansuetissimum principem, iterum electum & unctum regem, inusitatis probrosissimisque conviciis contrivit, *Virum sanguinum & virum Belial* proclamans. Ita Tobiam uxor nimiae simplicitatis virum. Ita Saram ancilla maritorum interfectricem. Ita Paulum philosophi Seminiverbium, & novorum daemoniorum annuntiatorem. Ita Christum ipsum Hebraei, filium fabri, potatorem vini, seductorem populi, publicanorum amicum appellabant, ita eundem impius Iulianus Galilaeum vocitabat. Acutissima est lingua conviciatrix, hic omnia conviciorum plena, hinc illa [illegible], cum alius ab altero luscus, lippus, tardus, bar-

dus, stupidus, stupor insanus, canis mortuus, malignarum [illegible], ... audiit Scipio Æmilianus apud Numantiam C. Metello dicenti: Si quintum, inquit, mater tua filium peperisset, asinum fuisset paritura. Hæc vero nomina sunt [illegible], quæ sic apertè in os iniiciuntur.

Hic quærat aliquis, an non liceat conuitiâ in conuiciatorem retorquere? Pulsantem pulsare facere & dextre id sequitur. Diogenes hac in re mirus artifex, à quodam caluo conuiciis appetitus, respondit: Tibi conuitium non dico, sed capillos tuos laudo, quod malum effugerint caluarium. Huic eidem philosopho quidam obijciebat, quod olim falsam monetã cudisset: Fateor, inquit Diogenes, fuisse tempus quo talis eram qualis tu nunc es, qualis autem ego nunc sum, tu profectò futurus es nunquam. Conuicium rotundè regessit, Chrysippus ab improbo quodam [illegible] conuiciis oneratus: Optimè, inquit, fecisti; quod nihil eorum quæ intus sunt, tacuisti. Hoc est fellitum poculum propinanti, ex eodem poculo iterum propinare. Idem fecit Anacharsis, qui cuidam Attico exprobranti, quod natus esset in Scythiâ: Mihi, ait, probro est patria, tu patriæ. Leuis plaga, sed grande vulnus. Q. Opimius vir consularis non admodum bene audijt adolescens; hic Ægilio homini festiuo, sed qui mollior videtur ac fractior, more feminarum sic exprobrauit: Quid tu Ægilia mea, quando ad me venis cum tua lana & colo? Lepidè hoc retorquens Ægilius: Non pol, inquit, audeo, nam me ad famosas accedere, mater vetuit. Ita Catulus Oratori Philippo dicenti: Quid latras? Catulus promptissimè respondit: Furem video. Sic conuicium conuicio regestum est; ille hunc notabat canem, hic illum notabat furem. Ita L. Crassus censor, Cn. Domitio collegæ per conuicium exprobrauit, quod muræna in viuario mortuam lacrymis fuisset prosecutus: Atqui, inquit Domitius, cum uxores tres extulisti, nullam emisisti lacrymam. Perinde dixisset: Turpius est, mi Crasse, tu uxorem sit funere, nihil doloris ostendere, quàm eò murænam perditam dolere. Neapolitani [illegible] nostro non calcaneum vir magnus, sed [illegible] quidem honorem Aragonibus [illegible]. Ad nuptias magnæ nobilitatis virorum, ac feminarum cœtus confluxit. Adsuit inter nuptialia vir amplissimæ familiæ, & aui perquam docti. Spectabat nonnihil posteritas & vetustate prosapiæ turgidus, & tanquam illam nimis prisca & [illegible] aliis contaminatam nobilitatis sigillauit: Olfacio, ait, saccum piperis. Alter laniam in eorum genere & hunc docti posteritatem [illegible] retinuit renundans, Et ego, inquit, olfacio saccum mendicitatis: atque mox conuiuio loco excessit. Notam illud Plautinum: Sic ad saccum. Ita conuiuæ sic eam notat quibus nobilitatis insignibus ornatissimam, cum matrimonia sibi & auorum procuratori [illegible] andiret, et conuicium ei opplaret, mendicitatem [illegible] turpiorem obiecit. Qui conuiciis [illegible], ut recessit animos peroste. Qui conuicia iactat in alterum, hoc idem ab altero expectet.

a *Æneas Sylu. l. 2. com. de rebus Alphonsi.*

b *Annal. Francor.*

§. II.

ATque hæc quidem sunt dictiones, & conuicia conuiciis passim repelli, sed tam Christiano id sibi negatur. Lex Christi est: Si quis te percusserit in dextrâ maxillâ tuam, præbe illi & alteram. a Sed sæpe pessima conuiciantis lingua malum est, & remansisse supplicium, pro conuicijs plerumque conuicia recipere. Verbum verax & verum illi:

In caput conuiciantis illa residunt. b

Chrysostomus id confirmans: Quemadmodum, inquit, si ustum in scintillam ignis, excitas incendium, contra vero si inspuas, extinguis: & vtrumque situm in ore est, quorum vtrumque ex ore nostro proficiscitur. Sic & in conuiciis aspersum petulantiæ / si dicendo ac verecundè ingrata sermones, excitas ignem illum, & ardentis carbones / sin mitis ac mansuetus admoueas sermones, priusquam excandescat, iram omnem extinxeris.

Deinde cedendo, conuiciando, ea vox nunquam continuetur nominandi conuiciando, quæ nullis unquam credetur. Aristoteles loquens id affirmat: Homo allatus in verbis improprijs, in omnibus & rebus salutem credetur; aliquid ipse argumentatorum malet nullis rationibus locum, sunt Christi doctrinam; sed vt videtur, sanctissimum; & quod

quod facile [illegible] persuadeatur, quasi [illegible] bus [illegible], ita etiam Christus: Qui dixerit fratri suo Raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennae ignis. a Non [illegible] Christus, non [illegible], non [illegible], non [illegible], sed gehennam. Neque [illegible] Tribunal [illegible] spectant, sed ad tribunal divinum [illegible]. Quis autem [illegible] Deus [illegible] [illegible] vel oculis [illegible] est fides. Vitos aliquis? Valentem Imperatorem [illegible] [illegible] Aphraatem [illegible] est [illegible], & [illegible]. Nec [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible]. Imperator [illegible], illum Aphraatis [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. Ille [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible]: [illegible] Mox [illegible] [illegible] [illegible] Aphraatem [illegible] Theodoretus [illegible] [illegible]. f [illegible] Salomon [illegible] [illegible]. Qui, inquit, [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible], [illegible] non possit, [illegible] [illegible]. g Conviciatorem non [illegible] Deus est, nec [illegible]: [illegible], ut Sapientia loquitur, [illegible] [illegible] qui alios [illegible] [illegible] infecerit.

Et [illegible] est, [illegible] corporis vel animi vitium [illegible], a quo [illegible] [illegible]. Huc & illud accedit, quod non [illegible] [illegible] [illegible]. Non [illegible] est [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] Imperatorem Romanorum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] : *[illegible] Imperator [illegible]*, [illegible] Pertinax, [illegible] Imperator [illegible] [illegible], [illegible] omnes [illegible]. *Sic [illegible]* [illegible]. Quare [illegible] [illegible], ut videri potest, convicia [illegible] *Maerens* [illegible] non possit [illegible], [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

[illegible] est par pari [illegible], [illegible] [illegible], sed [illegible] verba [illegible], sed & [illegible], [illegible] Tale: [illegible] fuit [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible] appellata. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] dant [illegible].

At Christiani hominis est, non tantum [illegible] non [illegible], sed [illegible] in se [illegible] [illegible]. Gregorius Nyssenus. Doctrina est, inquit, [illegible], non [illegible] [illegible], sed & ea quae [illegible], [illegible]. Ergo [illegible] dixit [illegible] Alexandrinus: Convicium, [illegible] sit illud, est [illegible] [illegible] Christi [illegible] & [illegible]. [illegible] [illegible] & [illegible] posse. Demosthenes ille Graecus [illegible] magister, [illegible]: Conviciator, inquit, [illegible], [illegible] est, & qui vicerit, victus est. Aristippus [illegible] [illegible] a quodam, [illegible], [illegible] ac dicente, [illegible] [illegible], inquit, [illegible], nam tu potestatem habes male dicendi, ego vero non audiendi.

Cum Agathocles Siciliae [illegible], [illegible], [illegible] obsideret, e muris [illegible] [illegible] [illegible] iacere, & [illegible]: Figule, [illegible] *[illegible]*? Ille placidus [illegible] [illegible] *Cum [illegible]*, [illegible] [illegible] venderet: Si me, inquit, [illegible] [illegible], de vobis apud vestros [illegible] [illegible]. [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] servitutem [illegible]. Si homines [illegible] legis Christianae religionis [illegible], [illegible] [illegible] quid eos facere par est, qui Christianis [illegible] imbuti, [illegible] Christi [illegible].

a Matth. 5. v. 22.
b Vit. [illegible].
c Chrys. hom. 3. [illegible].
d Eccles. 15. v. 10.

 e Matth.

e *Matth. c. 5. v. 11.*
f *Theodoret. in Aphraate c. 31.*
g *Proverb. c. 25. v. 8.*
h *Sapient. c. 5. v. 13.*
i *Trochaic. vet.*
k *Spartian. in Sever. & Pescenn.*
l *Plin. l. 26 hist. Natur. c. 15 [illegible]*
m *Greg. Nyss. orat. 4 contra Eunomium.*
n *Theodoret. l. 4 Eccles. hist. c. 10.*

§ III.

IN signis hic Epictetus: Memento, inquit, non eum qui conviciatur aut verberat, sed opinionem de his esse contumeliosis, [illegible] contumeliam conceptam. Cum igitur te quispiam irritarit, opinionem tuam te irritasse scito. Quapropter in primis operam dato, ne visa tibi [illegible] [illegible]. Nam si semel tempus & moram impetraris, facilius ipse tibi imperabis. Illud [illegible] meminisse oportet, non a nobis ipsis exigere, [illegible] in angustias redigi, hoc est, opinionibus nostris impelli nos & conviciatoribus [illegible]. Nam audire convicia quid ipsum per se est? [illegible] lapidi, eique conviciare. Quid proficis? Sic igitur ut lapis audiens, quam [illegible] sua maledictis capere utilitatem convicia [illegible] Sin conviciatur [illegible] [illegible] tamen [illegible] aliquid proficies. Ergo si Epictetum audis, ubi quis conviciis te appetierit, responde illi: [illegible] dictum sit. Nam quod Simplicius [illegible] Contumelia & convicium tolerabilia [illegible] habent, [illegible] quidem quod ea de rebus nostris cognoscimus, quae prius ignorabamus, [illegible] vero quod nostra patientia provocatur. Atque, ut idem optime monet, [illegible] fructus aliquis est capiendus, [illegible] haud difficulter. Nam aut verum est convicium, aut falsum. Nam si verum quod ingerimur & [illegible] aliquid nostrum [illegible] est, nobis [illegible] [illegible], si falsum est convicium, [illegible] [illegible] cum nihil nobis [illegible], si [illegible] noceat. Hic [illegible] convicii [illegible] est, cum veritate destituuntur, [illegible] nec tamen absunt. Nam quod veteres dicebant.

Mali hominis convicium probo multum confert. Beatus Isidorus Pelusiota: Falsa, inquit, obiecta [illegible] non [illegible] progreditur, neque enim [illegible] audientis [illegible]. Excellentissimus Augustinus in [illegible] hanc [illegible] Pallas [illegible] inquit. Ignosce, ut [illegible] malitia. Ille in terra generat, [illegible], tu in caelo [illegible]. f Nec aliter, quam dixi, Simplicius: Ad convicium, inquit, prodest [illegible] patientia [illegible] erit, neque enim laborem neque afflictionem [illegible] convicium iis qui id audiunt, infert, sed decretum quod in nobis est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Illud quidem [illegible] facit, ut improbet conviciatorem. Ne igitur ex affectu nostro ista improbatio fiat: cognoscenda quidem est conviciatoris improbitas (aut enim falso conviciatur, aut ob simultatem aliquam) ipsum vero convicium [illegible], cum nihil nobis noceat; quod vero si conviciatorem improbans vel hac de causa, quod is ipse laeditur, [illegible] est, qui voluntatem suam, hoc est, qui se ipsum contaminarit. g [illegible] si in [illegible] quid incidens, [illegible] in [illegible] retorquetur: ita convicium in virum fortem & constantem [illegible] recidit in [illegible]. Fuit qui Thessalum Prometheum occidere conatus, gladio [illegible] dissecuit ac [illegible] ita [illegible] convicium per [illegible] ab inimico dictum, aiunt. Verum vel ignitum, vel certe neglectum sanat. Et quemadmodum Telephus non [illegible] sanandis, cum hastam sibi [illegible] [illegible], sed [illegible] quam [illegible] hasta: ita non [illegible] [illegible] oportet inimici [illegible], sed [illegible] macula, [illegible] est ad [illegible]. Si quis tibi ostendat [illegible] [illegible] vesti, non [illegible] in illum, sed [illegible] eodem [illegible] modo, si quis conviciator [illegible] ostendat [illegible], non [illegible] est convicium, sed abstergenda labes. Claudius [illegible]: Leoni aegrotanti, ait, nulla potest alia medicina adhiberi, quam si [illegible] simiam, id ei [illegible] [illegible] [illegible]. h Idem Plinius testatur his verbis: Leo [illegible] [illegible], in qua [illegible] ei [illegible], in cibo [illegible] [illegible] simiarum [illegible] convicia aut contumelia [illegible] [illegible] ac [illegible] ad [illegible] non [illegible]. Cum Platoni [illegible] aliquis retulisset, esse nonnullos qui ipsum conviciis insectarentur: At ego, in-

ego, inquit, ita mores [illegible], et conuiciorum [illegible] fides nulla habeatur. Optimum quidem contra omne contumeliarum genus remedium. In hanc sententiam Isidorus Pelusiota: Quid enim, inquit, iniuria illudas afficeris, quam potius charam habere debebas, et gratias, quae de te omnium existimatio aut sententia esset, aperuerit? Simultates enim ac dissidia hominem acutum ac solerti ingenio praeditos prorsus correxerunt, dum effecerunt ut quae ab iis contumeliosè perpetrata fuerant, sanarentur. Quocirca si contumeliae digna ea quae audisti, cura ut per probas actiones teipsum ab omni contumelia purum atque immunem custodias. Nam si optimam emendationem, maledicta quoque & conuicia de medio tollentur k. Et ut probe intelligamus, aut pessimos quidem homines conuiciis proscindendos: illud, inquit, in te minimè probo, quod Zosimum [illegible] vibis [illegible], Ecclesiae labem, libertatis [illegible], [illegible], qui cum ipso consuetudinem habent, pestem & perniciem, ac denique nullo non foedissimo nomine appellas. Etsi enim ipse talis est, at linguam tamen tuam, quae veritatis organum est, huiusmodi sermonibus contaminari, minimè conuenit. Quamobrem tibi ipsi commendatam inferre desine. Quamuis enim vera sint, quae abs te dicuntur, nec quisquam est qui te mentiri [illegible] queat, tamen cum vir probus ac moderatus sis, patientiae quoque ornamento gestire te atque gloriari aequum fuerat l.

a Epictet. Enchir. c. 27.
b Idem l. 1. dissertationum c. 25. ad fin.
c Simplicius interpres in Epictetii Enchir. c. 65.
d Vit. Trochaic.
e Isid. Pelus. l. 4. epist. 49.
f Aug. in ps. 54.
g Simplicius in c. 14. Enchir. Epist.
h Aelian. l. 1. Var. hist. c. 9.
i Plin. lib. hist. Nat. c. 28. med.
k Isid. Pelus. l. 1. epist. 4[illegible].
l Ibid. l. 5. epist. 231.

§. IV.

Isidori sententia Ambrosius Mediolanensis Pontifex, copiosissimus testis accedere. Quid opus est, inquit, mouere cum aliis contentias? Cur non [illegible] discamus? Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Audiebat [illegible] non etiam Regis Dauid filio & [illegible]. Nam cum ei conuiciaretur Semei, tacebat Dauid, & quamuis septus armatis, non retorquebat conuicium, nec vltionem quaerebat; postquam ei dixit [illegible] Saruiae filio, quod vindicare in eum vellet, non permisit. Ibat ergo tanquam mutus & humiliatus, ibat tacens; nec mouebatur, cum vir appellaretur sanguinis, qui erat conscius propriae mansuetudinis. Non ergo mouebatur conuiciis, qui abundabat bonorum operum conscientia. Itaque is qui cito iniuria mouetur, facit se dignum videri contumelia, dum vult ea indignus probari. Qui enim contemnit, quasi non sentiat, ita despicit: qui autem dolet, quasi senserit torquetur a.

Prisci vt hunc conuiciorum contemptum oculis spectandum exhiberent, Aquilam pinxerunt non oculis mitem, nec collo mirabilem, non alis volantem, aut vnguibus fulminantem, nec praedas correctam, sed immobili quiete considentem, hanc circuitem adstiterant autem [illegible] & garrulam, quae lacessere viderentur & obstrepere rostro ac pennis. Ergo, mi Christiane, vide, vt Aquila, & loquaces cornicula contemne: permitte cornicari [illegible], vt tuam quietem turbet quicquid [illegible] garriant. Aquilam non irritabunt: Conuiciis optima responder, qui ea obtinerat silentio. Hinc vt Magnus Basilius suadet: Si recte credis, inquit, probra contumeliasque minime curabis. Illa te obscurum, nullosque aestimationis voluent, tu terram te ac cinerem esse dicas. Quando enim vidisti contumeliam, [illegible] existima periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhaereas, an peccatum in aduersarii patrocinio (?). Namque dicebas alterum [illegible] consequetur aut inimicum tuae mansuetudinis exemplo mitiorem reddes, aut [illegible] desperatum, acrius illum vindicabit. Quid enim ad. [illegible] esse potest, quam te contumeliis [illegible] enutritum. Fertur qualemnomen eorumque vestigium assequamur, videamus. Ille contumeliosus, tu magnanimus vocaberis, iracundus ille ac durus, tu cognatus ac mitis. Illum quandoque [illegible] loquatur, poenitebit, te virtutis & beneficii aequum, quod pro illa contumelia regnum coelorum

locum claudit quod contumeliose loquens Dei nomen [illegible], non [illegible] idem [illegible].[a]

[illegible] hoc [illegible] Chrysostomus [illegible] Virtus, [illegible] in bono [illegible] & illud [illegible]. Pugnans enim [illegible], [illegible] quando suam ipsius corpus pugnae [illegible], ut plagas excipiat, sed quando [illegible], efficit ut omnem suam potentiam [illegible] frustra & [illegible] quod & in conuiciis sit. Nam quando [illegible] conuiciis regessit, [illegible] non [illegible], sed quod turpius est, [illegible] ille [illegible] & [illegible], & [illegible] qui te [illegible], [illegible] ipsum [illegible]. Qui enim contradicit, ut qui [illegible] contra luctari videtur. [illegible] prabet. [illegible] & [illegible], [illegible] & [illegible], quod [illegible], contra [illegible]. Atque si [illegible] argumentum accipere, [illegible] interroga, quando magis doleat an cum [illegible] conuiciatur, an cum conuiciantem deridet. Atque [illegible] magis [illegible]. Neque enim tantum [illegible] conuiciis non [illegible], quantum [illegible] & [illegible]. Non [illegible] ingenium, quando plagarum [illegible] non [illegible], magno [illegible], [illegible] vulnera [illegible], quando ad hoc [illegible], [illegible] quam [illegible]. Quando ergo, [illegible] te [illegible], [illegible], [illegible] spoliasti, [illegible] magis quam [illegible].[c]

Non ergo [illegible] est [illegible], [illegible] posse [illegible].

a *[illegible]. l. 1. [illegible]*
b *Basil. serm. de [illegible].*
c *Chrysost. [illegible] ad Rom.*

D

1. Linguam DERIDENTEM *[illegible] duo [illegible], qui [illegible]* *referunt, [illegible] literati. Vide C. 11 [illegible].*

2. DETRAHENS *Lingua semper tres ladit. [illegible] detrahitur, deinde detractionis auditorem [illegible], tertio detractorem ipsum. Hoc nobis [illegible] Dux Lotharingiae Godefridus, [illegible] Hierosolymitanum, qui [illegible] consilium [illegible]. Vide C. 15 § 3 fine.*

D

CAPVT XII.

Derisionis proprium esse, nemini parcere.

DVbitem sane num operae pretium sit, hanc Linguam quae [illegible] plerumque [illegible] est, [illegible] aggredi. [illegible] deridentis linguae indoles, ut quo plus eam [illegible], plus illa [illegible] & illudat. [illegible] olim [illegible]: Qui erudit derisorem, [illegible], ipse sibi iniuriam facit. Nam si Augustino [illegible], [illegible] doctrina, est [illegible] salubria [illegible], nec [illegible], magistro suo [illegible], atqui tales [illegible] omnes derisores, qui quo [illegible], hoc [illegible], & [illegible] Gregorius. Neque enim [illegible] derisor, cum corripitur, contumelias inferat, sed ne tradtus ad odium, prior [illegible] Salomon [illegible]: Noli arguere derisorem, ne oderit te.[b] Nam [illegible] [illegible], cum illud [illegible], & ignis tunc [illegible], [illegible], & [illegible] ita derisor [illegible] contrario [illegible], & tunc [illegible] argutatur. [illegible] facere, [illegible] habeti.

Nihilominus [illegible] & perstringam [illegible] derisor [illegible] corripiendus est, [illegible]. Hic enim pugnandi [illegible] est in [illegible] quam in [illegible] pugnare. Et [illegible], singulis [illegible], [illegible], & illa

& ille irrisor corripiendus sit, non tamen vitandi, sed vitium prorsus fugiendum est. Ideo hic palam proclamem, quod ille in arena gladiator: Non te peto, sed piscem peto; sic ego, ô derisor, non te, sed linguam tuam, prout merentur, acriter castigabo. In primis autem quam irrisores periculi pleni sint, exponam.

a Greg. l. 8. mor. c. 4. med.
b Prou. c. 9. v. 7. & 8.

§. I.

TRiplici colore insignita est Iris, croceo, purpureo, & prasino seu viridi, sibi semper opposita, atque si plebeis fabulis sit fides, autumnant, ea tegi caelitus fontes. Derisores tribus his coloribus insigniuntur, quibus se noscendos praebent. Primus est croceus, lucis & splendoris aemulus, nam illustre superis, sed nec Deo quidem parcunt, qui lucem inhabitat inaccessibilem a. Alter viridis terrae assimilis est, indicatque eos qui etiamnum superficiem & terram inambulant, derisoribus expositissimos esse. Purpureus denique color designat derisorum linguas, ut ipsas vique plagulatas sanguinis, aut Erebi sedem extendi, neque etiam sepultis parcitur, etiam mortui irrisi sunt. Derisor is quidam, hoc est, priori amoris habet id omne in loco humido, suos fontes, in perituras carnis voluptates derivat. Securissime ea hos talia oracula divinum pronuntiat: Abominatio Domini est omnis illusor. b Id quod dixi, facile demonstrabo.

Deo quidem minime parcunt derisores. Quam crebrae sunt impiae illae voces: Deus vir bonus est, Diabolus enim aeque non est atque pauper. Infernum summae non sic vrunt atque credimus; Caelum longe capacius est atque dicitur; neque vero aedibus aedificatum est amplissimum illud caeleste palatium, facile omnes hac domo claudentur. His cauillis Dei misericordiam atque iustitiam longe penitus profundit. Caeteris irrisoribus, Deus non irridetur. c Et caelum quod iam Angelis exaedificatum est, atque ipsum omnes illud incolere, quanto minus illusores, Dei contemptores? Fuit ex hac hominum faece, qui cum tonante ac mugiente caelo metuentur surgeret, Deumque precibus placaret, respondit mature: Deus vir bonus est, non fruit laedere. Vae demum multis piscibus recens motus sunt, &

m. et solemni lectum percussit, hominem enim cecidit teterrime, ut vocem impiam castigasset fulgure.

Anno millesimo sexcentesimo primo, die sancto Iacobo Apostolo sacra in Gallia matrona nobilis Catholica, sed Calvinianae sectae, in castro suo, vna cum suis ancillis in tutam aedem refugerat, cum nova fulmen e summa arce in ipsam conclave tenuerat, exhalavit ignis. Ancillae, Catholico filia, crucis signum, horam ipsa rogante saepe faciunt. Ancilla sectae suae minime obstante, omnes has tales nugas proiicere iussit. Nec dissimulat Deus, & fulminato aliquo domo perrupit, solamque illam, inter illaesas ceteras, velut illius destinatam proximo interemit. Hac habes petulans lingua. I, nunc & sacros ritus irride a Pontificis & maioribus lectore concessos quidem, sed non cum superis, non cum Deo.

Sed ut Deo non parcitur ab irrisoribus, ita nec divinis oraculis. Hieremias vates iam olim querens, & Factum est mihi, inquit, sermo Domini in opprobrium & in derisum tota die. e Saepe audiunt concionatores quae non gloriosum eradunt, nec unquam deest quod in concionantis verbis aut carpatur aut rideatur. Et hoc cacodaemonis artificium est, hos miseros ita condocefacere, ut quicquid pro concione dicatur, hoc ipsi in cavillum trahant, & irrisui habeant. His sane nec Christi, nec Chrysostomi verba quicquam proficerent. Vbi enim Pharisaei cavillatores cavillari & irridere incipiunt, nec Petrus nec Paulus, nec ipse Christus aliquid effecerit clamando, frustra sunt omnia. Haec, inquit irrisor, in concione frequentius audiam, quid exinde his eo illa pertinent quid vsque, & vsque, & vsque eadem? haec mihi iam saepius audita. Sed memineris, haec tibi iam saepius facta, ut Mosaici Verissime dixit Siracides: Homo assuetus in verbis improperij, in omnibus diebus suis non erudietur. f Huius generis auditores habuit Isaias propheta, qui hoc ipsum sic queritur: Erunt eis verbum Domini: Manda remanda, Manda remanda: Expecta reexpecta, Expecta reexpecta: Modicum ibi, Modicum ibi: ut vadant & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur & capiantur, propter hoc audite verbum Domini viri illusores. g Nimis magna illa, in Deum voces iacere. Deus

non iis

non irrisibus? Deus neque se neque suos nuntios, neque suas denuntiationes impunè sinit esse ludibrio. Abominatio Domini est omnis illusor.

Tanto autem odio Deus Derisorum hanc linguam prosequitur, vt eam nec in viris quidem sanctissimis, nec in pueris etiam & balbutientis ætate toleret. Elisæum irrisum à pueris, quam horribili pœna vindicatum est? Regum fasti rem ita narrant: Cumque ascenderet (Elisæus) per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calue, ascende calue, &c. egressique sunt duo vrsi saltu (videlicet duo carnifices) & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros h. pueros paruos, qui vix fari poterant, quos tenella ætas tam rigido supplicio subtraxerit. Sed non parium est. Abominatio Domini omnis illusor, quantumcumque teneræ sit ætatis.

Irrisissimus quoque Deus fuisse dicendus est, cum legati quos miserat, passim ab omnibus ludificarentur, res sic narratur: Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quod parceret populo & habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei & parui pendebant sermones eius, illudebantque prophetis donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio. i

a 1. *Tim. c. 6. v. 26.*
b *Prou. c. 3. v. 32.*
c *Gal. cap. 6. v. 8.*
d *Iacob. Gualterius in Tabula sua chronographica pag. 817.*
e *Hier. cap. 20. v. 8.*
f *Eccli. c. 13. v. 20.*
g *Is. c. 28. v. 10. & 13.*
h 4 *Reg. c. 2. v. 24.*
i 2 *Par. c. 36. v. 15.*

§. II.

AT sicut ab irrisoribus Deo non parcitur, ita nec Christo filio Dei, nec Christi discipulis. Archisynagogi ædes ingressus fuerat Seruator, filiam familias ad vitam reuocaturus. At turba tumultuans, & tibicines sibilis & cachinnis Seruatorem excipiebant, & *irridebant eum* a. Quàm humaniter Rex Herodes Antipas Dominum salutauit? Albâ veste velut fatuum, & albæ mentis hominem indutum, toti exercitui suo ridendum propinauit b. Hic idem Dei filius in Pilati prætorio per ludibrium salutatus est, & variè derisus est. Ex quas in cruce ludificationes non tulit? quam acerbæ cauillationes nec insatiabiliter videamus, aiebant, an veniat Elias liberans eum, alios saluos fecit seipsum non potest saluum facere: Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas, saluum fac temetipsum. Sed nec latronum alter cauillis abstinuit. Nec mitius actum cum Christi discipulis, quoties illi fabulæ erant & ludibrium? Die Pentecostes cum Dei pleni prodiissent in vias, & cælesti facundia perorarent, variè auditorum affecerant: Alij autem irridentes dicebant, quia musto pleni sunt isti c. Quid miramini callosos fecere disertos, largius boni vini ebiberunt. Christus futurum hoc vaticinatus est: Si patremfamilias, inquit, Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? d

David optimorum regum optimus, ab omni hominum genere illusus est. Goliathus cauillator improbus: Numquid ego canis sum ait, quod tu venis ad me cum baculo? veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli, & bestijs terræ e. Sic stultus Nabal quam non temerario Dauidem cauillatur? Quis, inquit, est Dauid, & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui qui fugiunt dominos suos f. Mea igitur dem hominibus ignotis, sumit fugitiuis? Neque hic Deus supplicium distulit; Cumque pertransissent dies decem, percussit Dominus Nabal, & mortuus est g. Idem rex Dauid ab ipsa coniuge sua Michole quam proteruè irrisus est? Saltauerat rex sanctissimus ante Arcam Domini totis viribus, & miros in Deum affectus ediderat. At Michol sinistrè hoc interpretata: Quàm, inquit, gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi nudetur vnus de scurris! At verò Dauid placidissimè: Ludam, inquit, & vilior fiam plusquam factus sum; & ero humilis in oculis meis h. Nec sua Micholi dicacitas impunè stetit: matris nomen nunquam obtinuit.

Iobum patientiæ magistrum, quam amarulento sermone perstringens vxor: Adhuc, inquit, tu permanes in simplicitate tua i? Sed responsum

sponsum tulit se dignum: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es, si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? Sed & ab aliis irrisus Iobus: Nunc, inquit, in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium. *k*

Nec Tobias suos habuit beneuolentiores: Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes eius; & cognati irridebant vitam eius, dicentes, vbi est spes tua pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias vero increpabat illos: Nolite, inquit, ita loqui, quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo *l*.

Diuinus Paulus apud Athenienses, ausum dicendi sumens ab Ignoto illorum deo, deque vniuersis mortalibus in vitam reuocandis, & quem plausum tulit multorum irrisionem. Nam cum audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt; Audiemus te de hoc iterum. Adeo parum fructuosa fuit facundissima Pauli oratio.

Idem omnibus bonæ mentis hominibus contingit, nec est quod hic expectent vsitatius suæ probitatis præmium, quam sperni & irrideri. Francisci Assisinatis, viri sanctissimi germanus frater, sed parum sanctus, cum videret Franciscum sæuâ hieme, rigente cælo, seminudum frigore concuti, misit petrum qui per ludum peteret, sudoris sibi aliquid vendi sestertio. Huic Franciscus ore hilari: Dic, inquit, fratri meo, me iam & algorem & sudorem meum omnem Domino meo vendidisse, idque ingenti pretio *m*. Nimirum deridetur iusti simplicitas *n*. Et quod longè peius est, derisor hoc sibi ius esse arbitratur, nemini sine scommate pertransire, omnes deridere. At sancti cauillatores hæc sibi ius fingere, ipsi demum spectaculum sunt Orbi, quem nullo id iure fecerunt. Audite quam serio sed sero miseriam ex inferis illi ipsi vociferentur: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est! En illi supra sunt, nos in Orci barathro iacemus. Sed dicite, ô Phryges sero sapientes, nunc hoc verum solummodo peccatum patrastis? cur libidines vestras tacetis, cur intemperantiam vestram dissimulatis? quid auaritiam & inuidiam tacetis, quid tot alia flagitia vestra regitis? Ah, satis est, aiunt, hoc vnicum foret grande piaculum, vitæ nostræ exitiosum damus, irrisionem fuimus. Hinc quicquid salubrium monitorum instillabatur, contempsimus, & hinc ruina præceps in vetitum, hinc tot scelerum formæ, ergo fatentur denique: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum *o*.

a *Matth. c.9. v.24. Marc. c.5. v.40.*
b *Luc. cap. 23. v.11.*
c *Act. c.2. v.13.*
d *Matth. c.10. v.25.*
e *1. Reg. c.17. v.44.*
f *1. Reg. c.25. v.10.*
g *1. Reg. c.15. v.38.*
h *2. Reg. c.6. v.10. 21. 22.*
i *Iob c.2. v.9. & 10.*
k *Idem c.30. v.9.*
l *Tob. c.2. v.15. 16. 17. & 18.*
m *Plurat de bono status relig. l.3. c.16. ante med.*
n *Iob c.12. v.4.*
o *Sapient. c.5. v.3. 4. 5.*

§. III.

INter eos qui plurimum ridentur, primi numerantur pauperes, quos ditiorum supercilium non alio quandoque nomine compellat, quàm famelicos mures, pediculorum thesauros, extrema busti cadauera, damnata fortunæ ludibria &c. quia non difertum est, cum spargenda sunt eiusmodi infamia agnomina, quæ non tantum dictu auditúque indecora, sed & infimos quosque grauiter offendant, & exacerbant, sibi inde mali non exigui causa. Exemplo rem demonstramus. Cum audisset Sanaballatus Hebræorum hostis, murum ab ipsis strui, iratus est valde, & motus nimis subsannauit Iudæos, & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? numquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris qui combusti sunt? Sed & Tobias Ammanites proximus eius, ait, Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum *a*. Nihilominus opus cœptum feliciter surrexit. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri (aiunt ipsi Iudæi) vt timerent vniuersæ gentes quæ sunt in circuitu nostro, & conci-

derent intra semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset opus hoc. b Ita Deus irrisores punit, & eos qui irrisi sunt, singulari patrocinio defendit.

Sed quemadmodum vitiorum omnium participat ab irrisoribus, ita nec crimina [illegible] rum. Efficitur quia impudentiae sequatur non pauci: nulla in ea memoria mortis, parum orationis, confabulationis plurimum est, perinde si tanta mortem efficerent, ac si certum occisum ad rogum deportarent Æthiopes praecedentes obiciat, et alio Romae? Et quid sermonis inferunt in exequiis decoctis: O bone, amice, occisisti, nunc sale scrobem, fabi, operas aliam dormire, interstrepente nullo.

Nō tu hos dixeris Michoilis esse filios, à quibus omnia habentur irridicula? Hac cavillandi amore omnia peccata eleti solent. Ita Dionysius Syracusis genitor, illud sui dedecus, aut sacrilegia sua iocosis dictis prosequi voluptatis loco duxit. Fano enim Proserpinae spoliato Locris, cum per altum secundo vento classe veheretur, ridens: Amici, videtisne (ait) quam bona navigatio ab ipsis diis immortalibus tribuatur sacrilegis? Idem Iovis Olympii statuae amiculum aurei magni ponderis detraxit, iniectoque laneo pallio: Æstate, inquit, gravis amictus est aureus hic amictus, hieme frigidus, laneus autem ad utrumque tempus anni aptior, & hieme fovebit, & aestate non gravabit. Idem Epidauri Æsculapio barbam auream demi iussit, quod affirmaret non convenire patrem Apollinem imberbem, ipsum vero barbatum conspici. Idem mensas argenteas atque aureas, è fanis sustulit: quodque in his more Graeciae scriptum erat, bonorum Deorum eas esse, uti se bonitate eorum praedicavit. Idem Chrysendeta & pateras coronasque, quae simulachrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat & eas se à dantibus accipere, non auferre ab invitis dicebat, perquam stultum esse argumentando, à quibus bona precamur, ab iis porrigentibus nolle sumere. d Huic impio cavillatori non multum absimilis fuit Leo IV. Imperator Copronymi filius, qui è S. Sophiae capite coronam auream abstulit, quam priores Imperatores regiis sumptibus fieri curarant. Hi tametsi debita supplicia non evaserint, mortui tamen rependunt poenas, quas vivi effugerant. Lento enim gradu, ad vindictam sui, divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.

Verum, ne sic quidem ab fingendi se contingere irrisores. Quamtum boni et quo piaculum forent, inter peccatores dicere: Nunc filia amplius. Sibila explodentur hae voces: O te, amice, hominem astutum, qui non bibas, nisi fitiant! Si quis vitae sit sobrietatis ac castigationis, eu, inquiunt, monasticam alterum, eu sanctum hunc misanthropum! Si quis Christiana mansuetudine calumniam contemnere, iniurias oblivisci coepit: eu, aiunt, simplicem quendam, hominem stultum, eu virum antiqui seculi, cui nunc & suae vires ita sunt, qui nec sui ipsius quidem sit patrocinium gerere. Inde fit, et qui videri non vult, videri velit impie, maluque malus Christianus esse, quam imbellis & effeminatus vitiis haberi. Eo verò devenimus temporum, quosque nemo nostrae nobis esse censeamus, cum eos fere hominum irrides. Hinc & iuventi & conscientiae vim facimus: veterti quidem, ut quam plurimum vini capiat, conscientiae pro silentium praecipimus. Quemcumque est qui se ad dignitatem non animet his vocibus: Ego vero quam tua videri pariat, petabo potius & genio meo benigne faciam, si probro sit maioribus obsequi, vivisca. O novissimum cacodaemonis nequitiam, quod mulieres ac ineptiis non obtinet, hoc lascivia ac sibila impetrat. Sane hac in tempestate omnium magistros & artifices primarios agnoscimus Pharisaeos, qui omnibus Christi dictis factisque protervissime illudebant. Audiatur illorum voces volebant: Videte, obsecro, sanctissimum virum, qui cum nequissimis quibusque hominibus tam socialiter agit; en prophetam qui publicanos & profligatae pudicitiae homines accedit, ut scilicet sanctiores mensas increatur.

a 1. Esdr c. 4. v. 1. & 3.
b Idem c. 6. v. 16.
c Plin. l. 3. c. 4 1.
d Valer. l. 1 c. 1.

§. IV.

Hic quaeso, Christiani, ditem illum quo Christus asina vehens Hierosolymas conscendebat, unam mecum exactius perpendite. Cū

Igitur Christus Dominus vtcunque iam tri-
umphum vidit, Pharisæi, Scribæ, Rabbini perin-
de ac spectatores prodibant diuersis locis.
Pars spectatorum aliorum fenestras occupa-
bat, & qualescunque in summa equitare cerne-
bat, pars in via ad circulos coibat, omnes ad
despectandum paratissimi. Iamque vrbem ingres-
so Domino, Pharisæi omnes & Scribæ velut
Epidaurij serpentes acutissimis oculis ob-
seruabant, quinam è suis ciuibus Dominum
comitarentur, qui palmas ferrent, qui lætum
acclamarent, qui vestem in via sternerent.
Hos ipsi digitis designantes: En, aiebant, stul-
tissimos homines! hic magister Zachæus fa-
ber, ibi magister Samuel faber cæmentarius,
en illic magister Ioseph pistor, & magister Ia-
cob carnarius palmam ferunt: etiam vicina
nostra domina Iudith à nobis defecit, siqui-
dem palmam fert, & asinum sequitur: en illic
cognatam nostram Salomen cum ceteris in
[illegible]. Ita modò hos, modò illos digitis
monstrantes, extremè cauillabantur humilli-
mam Christi equitationem, & omnes illius
comites. Hic irrisorum mos est.

Non aliter hæresis suos instituit: hinc quic-
quid sacrorum rituum est, petulantissimè de-
ridetur. Sed neque Catholici dogmatis omnes
hic extra culpam. Fit non raro, vt Christus
Dominus [illegible] ferculo, vel per templi am-
bulacra, vel per vrbis compita deferatur, lon-
go deducentium agmine. Hoc inter nonnulli
ima plebis homines effusè garrire, iocari, ri-
dere, fabulari audent liberrimè, tanquam si
eos modestiæ publicæ puderet. His ergo quæ-
rat non nemo: Quo in loco estis, aut quid de-
[illegible] adestis, aut in theatro
agitis, num illic concessistis? Vbi fides, vbi
religio? Ah, quàm vestram, & Orbis sodium
non attenditis? cum vobis cæcus & surdus est
Christus: et illius oculos & aures nihil vere-
mini? Hoc non hæresim solum, sed & idolo-
latriam sapit.

Iulianus apostata, petulantissimus cauillator,
& Iannio maximus, in quem propriissimè di-
ctum putes: Abominatio Domini est omnis
illusor. Hic Christianos de iniurijs conquerē-
tes, per cauillum eludere solitus: Hoc, aiebat,
lex vestra imperat, vt percussus vna maxillâ,
porrigat & alteram. Si quis in quadam ab ara
nobili capitulo Adamanti pallium, aiebat, in-
rocam etiam in auctarium addendam, vestris
legibus seruemus vt. Hæc illius omnia dispon-
bus perfidissimi Apostatæ. Ab hoc non mul-
tum dispar dux Aquitaniæ Guilielmus, sed de-
mum vir sanctissimus, teste Guilielmo
Malmesburiensi adeò petulanter perno-
rasse, vt in Palæstinam sexaginta millia equi-
tum, & longè plures pedites duxerit: diceres
anni, sed multo magis vinceret; ex quasi
sordium genere valuisse, cum malè face-
ret, gloriabatur, cuncta, vt Malmesburiensis
loquitur, malefacta condiens lepore nugarum
& facetiarum. Hunc Petrus Pictauiensis Pon-
tifex, libertinè reprehendit, & officium facere
detrectantem à sacrorum societate secludit. At
ille stringens gladium, & capillos præsulis
apprehendens: Iam, inquit, morieris Pontifex,
nisi Ecclesiæ me restitueris. Præsul sibi prius
simulissimus, & planè impauidus: Sine, inquit,
loquar. Concesso dicendi spatio, dictum in eum
compositum carmen absoluit, & interentem
pœnam deuouit, dein porrecto iugulo: Feri,
iam, inquit, feri. At Guilielmus pro more
iam ferè ludificans: Adeo, inquit, te odi, vt
nec te meo digner odio, nec vnquam cælum
ingredieris, sine mea manu adiutus. Fuit au-
tem & suo Guilielmo Herodias, quæ Petrum
antistitem in exilium expelli fecit. Gui-
lielmus pellicis consilium secutus, [illegible]
nouit sanctissimum monitorem, quem vbi
[illegible], quod
[illegible] illum non [illegible] ad cælum [illegible].
His facetissimus scelera non texit, sed auxit.

At vbi animum mutauit Guilielmus, quæ
non à semetipso supplicia exegit? vtque [illegible]
[illegible] ipse suos e-
[illegible] quantis rigoribus corpus domuit? cum
vita reliqua omni, loricam modò corpori
appressam gessit, acerrimus ipse vindex
priorum nugarum. Hoc iam Ambrosij ve-
rè sit licitum: Si secuti sumus errantem, se-
quamur & pœnitentem. Deus, ô Christiani,
non irridetur, sed neque suos impunè irrideri
patitur: Abominatio Domini est omnis
illusor. Et cur alteri alteros irridemus? Om-
nes peccauimus, & egemus gloria Dei.
Quisque suo patiatur mores, nemo suis vi-
tijs. Ergo,

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Et quis ille qui ad [illegible] se [illegible]

tam rectum, vt solos alios videre possit? Tu ergo, mi homo, in teipsum tuos cachinnos verte, & quæso vel hoc vno Annæum Senecam imitare, qui: Si quando, inquit, fatuo delectari volo, non est mihi longe quærendus; me video c. Æmulemur, & nos ipsos nobis proponamus: hoc nostra sequuturi lingua satis habebit abunde quod contemnat, nos ipsos videamus.

a *Rom. c. 3. v. 23.* b *Iuuen. sat. 2. v. 23.*
c *Sen. epist. 50. initio.*

CAPVT XIII.

Derisorum natura, & Derisionis damna vberius explicantur.

DIximus, quam nemini parcant irrisores: sed accuratius nunc in eorum mores indagandum, simul etiam damna quæ hanc linguæ intemperantiam sequuntur, explicanda.

§. I.

ROBERTVS Holcot Anglus, vir eruditus è diui Dominici familia, librum Sapientiæ commentarijs illustrauit. In his de hoc ipso linguæ vitio disserens: Derisio, inquit, quatuor parit mala: Ostendit enim stultitiam, suspendit amicitiam, offendit iustitiam, intendit malitiam. Ordine ista, sed strictim persequamur.

1. *Ostendit stultitiam* derisor: quisquis enim alterius defectus irridet, profecto ignorat suos, & sæpissimo maiori vitio laborat, quod in alio sugillat. Præclare Gregorius: Quid, inquit, sumus hodie, nouimus, quid autem paullo post esse possumus, nescimus. Hi enim quos despicimus, tardè possunt incipere, & tamen vitam nostram feruoribus studijs anteire. Timendum itaque est, ne nobis cadentibus surgat, qui nobis stantibus iacebat; quem nos stare iam non nouit, qui nos stantem nouit irridere. *Apud Iobum* dicitur: Cum ceteros, inquit, irriseris tu à nullo cõfutaberis a? Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? cum fatigatus desieris contemnere, contemneris b.

2. *Suspendit amicitiam* derisor. Vbi enim derisio, ibi ira & contumelia. Ideo illud sapientiæ oraculum monet: Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ c. Ironia grauissimarum sæpe litium fuit seminarium. Multi, ne dictum sibi pereat, quod agili in ore temere conceptum, dulcedine vrbanitatis prolapsi, dum ludo iuuant, dein serio lædunt.

3. *Offendit iustitiam*, id enim alteri facit, quod sibi nollet fieri. Quis enim ille & laudabilis tam, qui æquo animo ferat se irrideri? Quam hoc omnes fugimus, quam indignè ferimus, risui aut sibilis excipi? Cur ergo quod ipsi tantopere horremus, alijs tam petulanti temeritate obtrudimus? Siracides corripiens: Intellige, inquit, quæ sunt proximi tui ex teipso d.

4. *Intendit malitiam*, nam per iocum incipit, sed è ioco res nascitur, ludendo ferit, ridendo sauciat. hoc certe non raro efficit, vt irrisus vindictæ quam arctè stat. Omnis amicus, inquit Hieremias, fraudulenter incedet, & vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur e.

— non hospes ab hospite tutus.
Nec socer à genero, fratrum quoque gratia rara est f.

Sed pergit Robertus, & Eam ob caussam, inquit, quadrupliciter minatur scriptura hoc modo: Irrisores non sunt arguendi de iniquitate. Non sunt instruendi de facultate; Sunt eijciendi à societate; Sunt deridendi à Dei maiestate.

1. *Non sunt arguendi de iniquitate.* Hoc canere præmonuit sapientissimus regum: Noli arguere derisorem, inquit, ne oderit te: argue sapientem & diliget te. g Vti frustra se fatigat medicus in eo ægroto persanando, qui pharmaca omnia eiectat, non inueteratum, sed per fenestras iacit oleum & operam perdit, qui cauillatorem multitudine monitorum obtundit. Inter irrisores autem facile principes fuerunt Iulianus & Lucianus apostatæ perfidissimi, & ex asse omnium exercitatissimi, ad quæuis irridenda. Sed vterque meritissimas dedit pœnas: ille incerta sagitta sauciatus, iste à canibus laceratus interijt.

2. *Non sunt instruendi de facultate.* Salomon id affirmans: Quærit derisor sapientiam, inquit, & non inuenit h. Auritis linguâ nobilissimi derisores inspicere? Herodis Antipæ linguam considerate, qua ipsam æternam sapientiam

etiam ostentui habuit, qua filium Dei visa quum irrisit, & vt abiectioribus iocularemur, fatui veste donauit, & sic Romano præsidi remisisse. Sapiens sibi videbatur rex ille, & ideo Christum varijs quæstionibus vrgebat. Aperte docuntur Lucas: *Interrogabat eum multis sermonibus.* i Quis hic non cupiat explicatius nosse curiosissimi hominis tot quæstiones? *At ipse nihil ei respondebat.* Caiphæ, Pilato, Malchi cognato, alijs respondit Christus, huic irrisori nihil. In hoc tali homine desperanda est sanitas. Monetur, pœnitet; ridet, ludit. Iterum monetur, iterum pœnitet; iterum ille & ridet & ludit; *Derisor non inuenit sapientiam.*

3. *Sunt ejiciendi è societate.* Ita monent diuina oracula: Ejice derisorem, & exibit cum eo iurgium k. Sub initia nascentis Orbis, non deerat hoc hominum fæx, idque in ipsa Noëmi & Abrahami domo: talis erat Cham, talis Ismaël. Cumque vidisset Sara, filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Ejice ancillam hanc & filium eius. Puer hic ludibundus nimium & petulans est, ipsa vidi, quam ei filium meum ludificanti, irrideat, vexauit, res non ferenda: male liberos educabimus si hoc dissimulemus. Irrisionis autem istius caussa fuit inuidia, nam Ismaëlem natu maiorem pessime habuit, epulum tam nobile instructum, cum Isaacum à lacte depelleretur. Neque in Ismaëlem tantum excanduit Sara, sed & in matrem illius, vt quæ improbos filij mores non corrigeret. Ergo ejice ancillam inquit, has illusiones in nostra domo non feremus.

4. *Sunt deridendi à Dei maiestate.* De his ipsis Psaltes cecinit: Ecce, inquit, loquentur in ore suo (voce submissa & gracili), & gladius in labijs eorum. verbaillorum mire penetrant pungantque, ipsi tamen ea loqui sibi videntur, & eo se solantur, *quoniam quis audiuit?* Non est hic qui nos in ius ambulare cogat, ob nostros sermones. *Et tu Domine, deridebis eos m.* Putant se non audiri, sed tu Domine qui vel latentissimos ipsorum nutus obseruas, in tempore aderis, risui & illos etiam propinaturus.

Salomoni hoc credimus: Ipse deludet illusores, inquit, & mansuetis dabit gratiam. n Et velut de sententia irrisos aliquis non nullum sese agitat, cum alios risui exponit, sed ore solum aut oculis dat signum, ita Deus per vilissima quæque in nostros irrisus animaduertit, Isaias attestatur: Sibilabit Dominus muscæ quæ est in extremo fluminum Ægypti, & Api quæ est in terra Assur o. Non opus hic magna vi, sibilo res agitur: Veni apicula, hunc mihi punge; adsis musca, hunc mihi terra. Quia vero Isaias vates hoc loco per muscam Ægyptiam, per apem Assyrias, & omnes illorum exercitus designat, compendio hoc asserit: Deus vel vnico nutu tam facile immensos instructissimorum exercituum, quam facile quis canti aut feli apponit scarabæolum. Ergo vt illusores dignum se pretium ferant, etiam si sæpe contumelijs pugnat in illos Deus, sed hi illi sic consternantur, vt velut œstro perciti furant & insaniant, postquam *sibilauit Dominus muscæ.*

a *Iob c.12. v.4.*
b *Is.c.53. v.2.*
c *Prou.c.21. v.10.*
d *Eccli.c.56. v.18.*
e *Hier.c.9. v.4.*
f *Ouid.l.1. Metamorph.*
g *Prou.c.9. v.9.*
h *Prou.c.14. v.6.*
i *Luc.c.23. v.9.*
k *Prou.c.22. v.10.*
l *Gen.c.21. v.10.*
m *Ps.58. v.8.& 9.*
n *Prou.c.3. v.13.*
o *Isa.c.7. v.18.*

§. II.

Narrat Plinius, in illis Orbis partibus quæ leones gignunt, vermiculum reperiri Leontophonon quo gustato mortalis vis, ac cetera quadrupedum imperitans illico capitur. Habet Deus vermiculos suos quibus immanes illas bestias sternat. Ita cum Herode Magno Ascalonita tot infantium interfectore actum, à vermibus miser occisus est, sic hostes Deus, sic illusores tractat: sibilat muscæ, vt exagitet, immittit vermiculum, vt necet: *Tu Domine deridebis eos.*

Rem miram refert Surius a de Castilepho viro sanctissimo, qui suo cœnobio id prærogatiuæ obtinuit à Deo; vt ingressum nulla feminarum tentaret impune. Audijt hoc spargi, cæteris curiosior femina *Gisela* nomine, & has superum minas velut fabulam irridens

[illegible] habitu etiam subreptum institutis. Virginitatis ergo vestis induiti, & infantem commendatae ad [illegible]. Hic Deus sibilauit muscae, [illegible]. Siquidem mulier quae [illegible] ab inferis [illegible], iam [illegible] illatam [illegible], à [illegible] [illegible], à [illegible] adium vt [illegible] malo genio [illegible], ut [illegible] habuerit ab hoc [illegible] [illegible] postremo, dilic [illegible] domi, & [illegible] diuti [illegible] non [illegible].

Quam porrò [illegible] in gente Christiana sim [illegible], Guilielmus Peraldus Lugdunensis Praesul eruditè demonstrauit. Haec, inquit, diaboli [illegible] est nequissima, qua filios Dei [illegible] dum parauli sunt, bonam [illegible] [illegible] in germine. Sicut enim Pharao [illegible] Hebraeos infantes in aquis submergi, Herodes [illegible] gladijs confodi voluit: ita Lucifer Christianorum [illegible] vult antequam adolescant. Et [illegible] [illegible] bonorum adolescentium [illegible] per [illegible] diaboli [illegible], [illegible]. Ita enim fit, vt qui non [illegible] [illegible] est, si videat se rideri, quod tam facilis [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & alij [illegible] [illegible] se [illegible] [illegible] virtutum, si non est [illegible] esse [illegible] peccantem, sacramenta frequentasset, si piscari [illegible], & in omnibus se [illegible] [illegible], & [illegible] habere, & fabulam [illegible] obseruet, in [illegible] facilè [illegible] [illegible], vt [illegible] illa omnia [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] more [illegible], [illegible] quod isti & istae faciunt, & sic [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], vt optima seges suffocetur in [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] est in animo, [illegible] quod fortissimum quamque, ni Deus [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Verè Gregorius: [illegible], [illegible] à bono opere, dum [illegible], [illegible] B. Iobus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible], & quasi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quamuis [illegible] retineret. [illegible] [illegible] in haec verba: Qui deridetur ab amico [illegible], sicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum, [illegible] [illegible] iusti simplicitas. [illegible], [illegible] hoc [illegible] Iobus non quidem [illegible], sed tamen valde conquassatus est. Super [illegible] Iobi querela disserens Gregorius, [illegible] [illegible] [illegible] compendio complexus [illegible]. Huius Mundi sapientia est, inquit, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quae falsa sunt, vera ostendere, quae vera sunt falsa demonstrare. Haec nimirum prudentia [illegible] à iuuenibus scitur, haec à pueris pretio discitur, hanc qui sciunt, ceteros despiciendo superbiunt, hanc qui nesciunt, subiecti & timidi in alijs mirantur: quia ab eis haec eadem duplicitas, nomine palliata diligitur, dum mentis peruersitas, vrbanitas vocatur. Haec sibi obsequentibus praecipit, [illegible] [illegible], irrogata ab alijs mala multiplicius reddere, cum vires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam non valet, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia iustorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera vt sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quam facere, nullam iniuriae vltionem quaerere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed haec iustorum simplicitas deridetur, quia ab huius Mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur. [illegible] [illegible] quod innocenter agitur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] putatur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] agere & [illegible], [illegible] omnia [illegible], [illegible] & [illegible] de [illegible] [illegible]. Tales [illegible] fuit, quos [illegible] [illegible] vocabant. Hi anno millesimo, [illegible] [illegible], apud Gallos [illegible], vti D. Antoninus meminit, [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible], si quem è sacerdotibus [illegible] [illegible], [illegible] erat [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Ab [illegible] [illegible], vt [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] sacrosancta Eucharistia [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] pedibus (horreo dicere) conculcata [illegible] [illegible] [illegible], & inde [illegible] [illegible]. [illegible] in Domino [illegible]. Philippus rex Galliae [illegible] ob [illegible] [illegible] appellatus Augustus, [illegible] [illegible] qui [illegible] ad [illegible], [illegible] omnes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a Iob. [illegible]

b Gregor. l. [illegible] mor. cap. [illegible]

c *Iob cap.* 12. v. 4.
d *Greg. l.* 10. *mor. c.* 16.
e *Aurelius tom.* 2. *tit.* 17. §. 17.

§. III.

NOn absimilis hic Michael III. eius nominis Imperator in Oriente, Anno octingentesimo quadragesimo secundo, hic sacerdotes, antistites, sacra omnia irrisit. Quā in re primarium famulum, Bardam comitem, egregium adiutorem habuit. Hęc irrisorum scelera Deus oculis veluti clausis prętetibat, & tanquam dissimulator ea intueretur, cōniuebat, vsque in annum vicesimum sextum, quo anno Michael Imperator charissimum Bardam percepit occidi: ille districto gladio perterritus, genua Imperatoris advolutus, vitam solam rogabat; sed extractus & frustillatim concisus est, caput conto suffixū, & velut in ludicram pōpā peglatū. *Tu Domine deridebis eos*.

Eodem anno & ipse Imperator Michael debitum sibi pręmium tulit. Nam cum Basilius in eodem solio successet, illum imperatoris mentem, Imperator monitoris impatiens, aulicum famulum subornauit, qui Basilium impeteret hastā, veluti feram sicarius. Sed error hastę saluti fuit Basilio. Cautior exinde Basilius, ac cum alijs deliberatū, ebrium Imperatorem in cubiculo aggressus, & multis vulneribus confectum, manibus pedibusque mutilauit. ita Zonaras & Cedrenus. Iudicia derisoribus debita, etsi sopita videantur, tandem tamen euigilant.

Hic mihi alius in oculis est Michael Theutlinus, homo gente Germanus, sed inter cauillatores minimè postremus, hic in Pannonia infra Strigonium, à sacerdote sphęrulas precatorias, ac si à Iudaeo tesseras peteret importunissimè exigens: da mihi, aiebat, istos globulos precatorios. Dedit ille, sed qui petijt paullo post & globum accepit pectore, sed plumbeum, post quem nil amplius petijt. Hoc narrauit vir nobilis, qui Michaelis, tàm glande traijceretur, latus tegebat: *Tu Domine deridebis eos*.

Tria certè constituta sunt tempora illusoribus. Primum est quo se iudex sellam recipit, & ad sententiam dicendam componit. Eo spectat illud Salomonis: Parata sunt derisoribus iudicia. Alterum est monitionum & minarum. Eo pertinet illud Isaię: Et nunc nolite illudere, ne fortè constringantur vincula vestra. a Per Salomonem quoque monemur à Deo, qui sic queritur: Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo. b Tertium est denique sententię exequendę. Hic iam proclamat Isaias: Consummatus est omnis illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebāt homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant. c Cauete ô Iuliani, ô Luciani, irrisores improbi: Cauete ô Momi, Noctis matre, Somno patre progeniti, qui ipsi quidem nil praeclari operis edere, sed aliorum opera curiosis oculis contemplari, & si quid omissum aut peryperam factum petulanter inridere consueuistis. Cauete, ô Christiani, dicacitatem & irrisionem. Praestat vel millies irrideri, quàm alios vel semel irridere. Iudex iam consedit, monuitque iam sępius minatusque est, compescitur, iam sententiam pronunciabit Iudex. Parata sunt derisoribus iudicia.

a *Isa. c.* 28. v. 22.
b *Prouerb. cap.* 1. v. 25. & 26.
c *Isa. cap.* 29. v. 20.

CAPVT XIV.

Derisores quàm grauiter sępe puniti sint.

SOlent ignes, quos fatuos vocant, plerumque sęse noctu vagari, & viatorem se sequentem, ad vada periculosa, aut praecipitia secum deducere. Lingua ignis est, & fatuus, qui sibi obsecundantes pręcipitijs proximos ducit. Lingua Derisoris eo frequenter excurrit, vbi vicinę sunt voragines, vt subito quem ducat, praecipitet. Derisor quo minus timet, plus habet quod timeat. Breuis Salomonis ratio est, Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes corporibus stultorum. a Quam autem hęc iudicia sint seuera, & quid supplicij expectet irrisores, post ea quae iam diximus, confirmatius exponemus.

a *Prouerb. cap.* 19. v. 29.

§. I.

ILle Domini ocellus Ioannes Apocalypticus, vidit è faucibus draconis, tres impuros spiritus emergere, velut tres ranas. Ex ore istius triplex vibratur lingua, nam tribus modis irrideri quis potest. Primo quidem cum corporis vitia, calvities, claudicatio, balbuties, hisque similia opprobrantur. ita pueri Elisaei calvitiem irridebant. Deinde, cum animi defectus, simplicitas, ignorantia, stupiditas, ingenij tarditas objiciuntur. Hic mille sunt agnomina, caudex, stipes, fungus, stupor, bardus, asinus, stolidus. In hanc impiam dicacitatem Christus sententiam mortis, & quidem *aeternae* tulit: Qui autem, inquit, dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio, qui autem dixerit Fatue (animo scilicet iniuriam spirante) reus erit gehennae ignis. Tertio, cum defectus fortunae, paupertas, generis obscuritas, officij vilitas aggeruntur. ita Pharisaei Christum non nisi fabri filium vocabant. Hic saepe gravius peccatur, cum à nobilioribus & ditioribus, tenuioris fortunae hominibus insultatur. Alienus ab hoc vitio Salomon, sum quidem, inquit, & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno (de meliore luto finxerat) & ego natus accepi communem aerem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. a

Et genus, & proavos, & quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco ——

Quid ergo istas saepè obijcio, cum eum plerumque plus ornet paupertas, quàm me divitiae? Sed parata sunt derisoribus iudicia.

Gedeon fortissimus heros insequebatur hostes cum trecentis militibus, quibus prae lassitudine & fame deficientibus, panes suppeditari petijt, et collapsam videns, reges Zebee & Salmana liceret persequi. At Socothenses principes, à quibus subsidium illud petitum, illiberali prorsus sarcasmo Iudicem: Numquid alone, victoriam iam manu tenes? tempe iam triumphum canis, ideo postulas, ut commeatum exercitui tuo suppeditemus. Quibus Gedeon. Ubi vicero, inquit, vestra delicata vestrum luctis. Vicit, & ad cavillatores illos quasi promissa repetiturus, septuaginta septem viros, primates urbis, inusitato supplicio affecit, nam eos humi stratos, & spinis ac paliuris laceratos, magnoque impetu contritos necavit, turrim Phanuel evertit, & omnes urbis incolas trucidari iussit. b Scilicet tormentum & acerbum interitum derisoribus supplicium debebatur. Sic omnino, sic parata sunt illusoribus iudicia, iam calet furnus quod illorum capita confricabit, iam stat patibulum, quod illos in altum elevabit. Res patebit à pluribus exemplis.

a *Sapient. c. 7 v. 1. usque ad 5.*
b *Iudic. c. 8. v. 4. & 16.*

§. II.

ANno à pariente Virgine, millesimo trecentesimo quadragesimo, Philippus Valesius Rex Galliarum contra Flandros Gandenses arma movit. Illi ad conflictus exordium, gallum gallinaceum in tabula pictum velut labarum praetulerunt, cum hac inscriptione: Cùm gallus hic cecinerit, Francorum rex vincet. Magno stetit hic iocus. nam è Flandris novemdecim millia & octingenti in acie caesi fuere. Nimirum parata erant derisoribus iudicia. Quemadmodum porro in plateis inepte & improbè se gerenti dicitur: *Abi modò*, pater te domi salutabit recumbentem virgis.

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, tempore verni ieiunij, sacratissima Christi passionis hebdomade, milites Comitis Ludovici Nassovij in Belgio hibernabant, & carnibus temerè vescebantur, nec sine summa gratulatione, quod liceret esse tam liberis nobis & ex legibus. A castris non procul aberat Philippus Olzanus parochus, theologus hic cohortatus ac pessimis exemplis animatus, legibus Ecclesiae standum facere, annonam inducerent, impios illos milites nunc quidem *ridere*, forsan brevi ploraturos. Dictum viri vaticinium videri potuit. Nam quarto paschatis die, *cum adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* a & tota eorum exercitus, cum omnibus ducibus, inter quos Ludovicus & Henricus Nassovij, ad internecionem ab Hispanis caesus est. Parata sunt derisoribus iudicia. Crux altissima Amanum iam expectat; Assuerus rex subito mane pronunciat quid sibi velit & pendebit Aman.

Anno

Anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo excusus Antuerpiæ dialogus Pasquilli & Pasquini colloquentium de rebus gestis Caluini, Bezæ, Vireti: auctor scripsit Emanuel Tremellius, qui & hoc commemorat. Lausannam ibant Geneuâ duo simul perquam familiares. Initiante omne cælum in iras effusum, fulgure & tonitru minabatur. Hic alteram alter Catholico ritu se cruce signauit. Ad quem socius: Quid agis, inquit, num muscas abigis? Dixit, & mox victor hæsit à tergo Deus. Nam fulmen destinatissimo ictu hunc vanum petijt, intacto altero, qui id Geneuæ statim vulgauit. Sunt certè parata derisoribus iudicia. Cum contigerat homines, cælum vtrisque pectus repetunt.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, die Dominico Corporis sacra Bisingam venit Elisabetha Blæssina vna cum marito, matre suâ, atque ancillâ. Elisabetha brachijs infantem gestans matre & ancillâ comitantibus, sancti Scanni ædem ingressa, pro suggestu dicentem audijt & irrisit. Tunc in concione loci Curio Michael Herzog rem diuinam exorsus est. Femina hæc curiosius an procacius, cum infante accedit aram sacrificantis: hic subito velati fulminata corruit, adstante Georgio Orlando qui præfectus erat vrbi; infans tollitur illæsus, mater mota nec sibi præsens effertur templo, vbi multum sanguinis ore naribusque reiecit, quamuis eo casu non mortua. Fassa sunt postea mater & ancilla, illam, antequam corrueret, dixisse: accedam propius, vt videam quid stultus iste (sacerdotem designabat) gesticuletur. Sed parata sunt derisoribus iudicia. Vindicta subinde claudicans venit, sed venit tandem, & plerumque quo lentior, hoc vehementior.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio Nouesiæ in agro Coloniensi femina hæresin clam fouens pectore, Catholicorum templo abstinuit. Eius rei caussam aliquoties interrogata, illud tandem sollemne respondens: Altum est ædificium, inquit, nec promittit se non casurum. Iocus videri poterit innoxius, non fuit, nam eo ipso tempore totam vrbem exercebant dissidiis varia cum templo, alio loco condendum, hoc vbi femina illa inaudijt: gaudeo, inquit, me superstitem in patria vidisse templa etiam papistica destrui. Itaque duabus ancillis comitata, egressa est vrbe visura demolitionem ædis. Columnæ illius iam detersum erat, cetera maiorem partem soluta. Dum ergo secura obit singula lustrans, columna inclinata in feminam ruit, eamque mole sua obruit. Quis columnam impulerit, facile est cogitare; is vtique qui sæpè iocantem audijt. Parata prorsus sunt derisoribus iudicia: a et mallei feriendo pascentibus iam imminent corpusculæ.

a Psal. 77. v. 50.

§. III.

AD rem testatissimam quid Tilemanus Bredenbachius commemorat? Vir, inquit, moribus & eruditione spectatissimus nuper ad nos Antuerpia perscripsit ista: Cum Patres Societatis Iesu è suo Collegio recens illuc condito, factiosorum hominum opera pulsi, vrbeque cedere iussi essent, quidam Caluini sectator, ea exultans domum iam vacuam se penetrauit, & colligari stramini fasciculum è fenestra suspendit. Consuetum hoc signum est earum ædium quas lues contagiosa infecit. Collegio sic insignito, mox alius eiusdem religionis homo adfuit ex compacto, & fores pulsauit. Alter, qui stramen infame appenderat, prospiciens, & velut indignatus; Quid hoc, inquit obsecro pulsas? signum pestilentia, lippe, non vides? Omnes in hac domo pestis consumpsit. Nec distulit Nemesis. Eodem prorsus die irrisoris illius domum corripuit pestis, cum tamen extrà nihil circumquaque contagionis serperet. a

Eodem tempore Antuerpiæ, via cochlearia marsam sortiunt aliqui media platea, & inter maximas gratulationes fixam personam conficerent. Vnum omnium gaudium erat, quod infestum illud genus hominum purgasset vrbem. Dixisses Romam pulsis regibus non sibi feliciùs gratulatam, quàm illos eiectis Iesuitis. At paullò post hanc ipsam plateam inuasit pestis, & breui quadraginta homines, nec infimæ plebis, Libitinæ tradidit.

Addo. Ante annos viginti, Augustæ in æde Salazoris quadraginta horarum comprecatio instituta est, auertendæ pesti. Fecit templum transijt Pamicius à Lutheri disciplina, & quid illuc rerum agerentur quæsiuit,

fecit, multa insuper iocatus in Catholicos ritus. Sed vix domum redit, & peste correptus moritur ipse vitam, saluis alijs omnibus, iam sana, quam in lauctia vtrisque domibus. Iudicia derisoribus nunquam non parata sunt. Balnea vestra iam calent; ite, infoelices, ite; ingredimini, sed non lauandi, neque locuri amplius.

Sed nondum abimus ab hac Vindelicorum vrbe Augusta. Fuit Patricius Augustanus, cui adultae iamque nubiles erant filiae, nulla proles mascula. Hic in conuiuio filiolum contribulis cernens, puerulum mire affabilem, & obiectandis parentibus natum, ad suam ipse coniugem versus, & nobis, inquit, talis filiolus esset, ô mea vxor. Audijt Deus, & vota prorsus iocanda liberalissime concessit, quicquid optabatur, & plusquam optabatur. Huic enim viro sex ordine filij nati sunt, & quod in votis erat, omnes stulti. En

——— *votorum summa, quid vltra*
Quaeris? b

O mi bone, nimis frigida facetia est, qui cum Deo vult ludere. An nesciebas parata esse derisoribus iudicia? Cum superis iocari nemini concessum. An nunquam audiuisti cerasa quidem cum magnatibus edere, tutum esse, sed ad finem pergimus.

a *Bredenbach. l.7. coll. sacr. c.86.*
b *Iuuenal. sat. 5. v. 18.*

§. IV.

ANno octingentesimo quadragesimo quinto, vti Annales Francorum memorant, a Dani Christianis sacris needum imbuti, rege suum Horrich suum, Gallias infestis armis inuaserunt; portu Rotomago, secundo Sequana flumine Parisios properantes, duce Ragenario, qui ipsis passibus peruigilibus, vrbem incolis metu diffugientibus vacuam facile cepit, & inter alia sancti Germani coenobium expilauit. Demum a rege Carolo argentis rationibus inductus, in suas terras transijt, iuramentoque non [illegible] se nisi [illegible]. Post haec apud regem suum gloriatus est Ragenarius, vrbem a se captam, monasterium sancti Germani spoliatum, sed & illud adijcit, mortuos paene viuis robustiores esse Parisijs, nullum enim sibi adeo restitisse, atque capitalem illum senem Germanum. Dixit, & mox tremens miser, [illegible], in terram ruere, & horrendum vociferari, Germanum adstare, & baculo me ferit. Vt ergo dicti factique poenitentiam agere videretur, statuam argenteam sui corporis modo aequalem fieri, & ad S. Germanum iussit deferri cum hac sponsione, si morbi vim euaderet, Christianum se futurum. Sero nimis sapiunt Phryges, ô Ragenari. Nihil agis, quia quam tristis agas, nouit ille qui corda scrutatur. Ita frustra fuerunt vota; non multo post infelix crepuit effusis visceribus. Parata sunt paratissima derisoribus iudicia. Diuinae vindictae brachium nunquam non extentum, cauete irrisores, hoc aut illo feriet.

Dicta confirmet Bricius, Turonensis post S. Martini diaconus, qui sanctum antistitem Martinum saepius delirum senem, superstitiosum sacerdotem, infamem Episcopum vocitabat, vti Gregorius Turonensis refert a. Fuit quidem Bricius, homo magni iudicij, celeris ingenij, sed & castis moribus. Deus tamen irrisoribus illius impunitatem non concessit: poenam vltra triginta tres annos distulit, tandem crimini poena debebatur. Euolutis tot annis, tandem irrisionis poenas repetijt Deus. Bricius quamuis insons, accusatus est stupri, nihil hic verbis actum, nulla excusatio admissa, vitae etiam periculum imminebat; demum eiectus est in exilium, quod ille septennio toto tolerauit. Hic forsan Bricius contra Deum queri, & dicere: Domine, quae haec iustitia est? nosti me sine innocentem esse? cur meam sic opprimi patris innocentiam? cur sic infamem fieri consoletas? At recordare illi, meministi, mi Brici, qui tu antistitem tuum Martinum crasseris, quibus eum contumelijs incesseris, quam illum crebro irriseris: tu forsitan haec oblitus eras; non item Deus. Iam exiguntur a te poenae quae ante annos triginta tres fuissent exigendae. Vt noris, parata sunt derisoribus iudicia: & licet castigatio quandoque differatur, non tamen remittitur.

Idem nobis quibuscunque alijs vitijs crebrescentibus, cum, etiam noua sumus, & tamen veteris noxij grauiter patimur. Hic nos lamentari, cum Deo expostulare, caelo terraeque iniurias nostras queri, proclamare nos insontes. Sanus sane, sed nec tantillum sapimus. et memo-

memoriã non repetamus ea, quæ iuuenes peccauimus, & muldam capitalem. Quisquis igitur meliora meditator, ita fecum ratiocinetur: Ego si conscientiam meam interrogem, hæc certe malis vacuam pronuntiet. Et hic qui dam mihi vix insidiat, atque supplicium de me feuerius inferet. At Deus tenacis est memoriæ, qui iam castigat, quod ante multos plurimos deliqui: an non ego simili parquitia in alterum efferbui, quam ab altero iam patior? Iam ergo nomen hoc expungo, vindictam in me pridem paratam; ita dilubit Deus, iam sentio manum vindicantem. Fatebor igitur iure me plecti, & hoc gratiam interpretabor, debitum mihi supplicium non differri ad aliud tribunal. Admitto patienter castigantis Domini plagas & verbera. Scio, nec minimam quidem noxam à Deo impunitam dimitti, inflictibus præsertim Deum esse infensissimum, pœnas iis indicta non nescio.

Sero molunt Deorum molæ, tandem tamen redditur farina, quale est datum frumentum.

a *Ammianus l. 5. c. 10*

b *Greg. Tur. l. 5. hist. Franc. c. 1.*

CAPVT XV.

Quid Detractio sit, quotuplex, & quam graue peccatum.

ANno millesimo sexcentesimo decimo septimo in publicum datus est liber hac planius inscriptione: Liber equestris de arte equitandi, de quorum habenis, loris, retinaculis &c. O bone Deus quis non ingemiscat ad hunc librum? Ergo equis lupata, frenos, capistra, psalomides, ecce ex arte facere, & equitum tribui inferere nouimus; Ergo equos quo volumus habenis flectimus, & linguã hanc indomitam nullis retinaculis coercere possumus? nullum hic lupatum, postomis nulla satis compescere potest hanc effrenatam bestiam; hic ora his frena, hic capistra scripsissem frustra sunt. Infrenis esse vult lingua, vult equus in pascua. Ad rem omnino sanctus Iacobus: Si equis, inquit, frenos in ora mittimus ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus. Linguam autem nullus hominum domare potest. Ea certe quæ obscœnitate est lingua, venenosissima, vndequaque letale virus eiaculatur. Detractio ingens Orbis malum nunquam satis vel discutiendum, vel deplorandum. Ea de hoc dicere aggredimur. Nota certum vocabula tam hæc quam alia peculiaria; quam ea sint latinam generis laborantur. Atque hæc quidem disputatione. Quid sit Detractio, quotuplex, & quam graue peccatum sit explicabimus, certo suo ordine distincti.

a *Iacobi c. 3. v. 3. & 8.*

§. I.

QVid ergo est Detractio? Diuus Thomas Aquinas sic eam depingit: Detractio est denigratio alienæ famæ per verba occulta. *a* Nam verbis dupliciter quis lædi potest. Aperte & in os lædere, contumelia est; occulte & absentem ferire, detractio est. Vox ipsa, *Detrahere*, rem omnis sublicem, nam cum fama seu bona æstimatio alicuius, aut certe imminuitur, idem pene fit ac si latrunculo uncto tacito gressu post honestum ciuem irrepsit, pallium illi subito abstrahat, eoque se inuoluat, & in tenebris condat. Super hac eadem re, vt Palladius meminit, interrogatus est Antonius Magnus, quidnam sit Detractio? At ille hoc responsi dedit: Est omnis sermo malus, quem non audet quis præsente eo proferre, de quo loquitur. *b* Vbi mens bona & intentio recta est, duobus tantum modis de alterius peccato sermo inferri potest. 1. Cum res iam peccati in vulgus promulgata, & in sermone omnium cœpit esse. 2. Cum ei dicitur, qui peccantem castigare & iuuare potest. Et ad hoc faciendum sæpe etiam obstringimur, vt docet sanctus Thomas, *c* ne vitius occultatum serpat. Iosephi certe nec detractor fuit, nec proditor, cum accusaret fratres suos apud patrem crimine pessimo. *d* Quando vero alicuius graue & letale delictum nondum fuerat celatum (vix enim duo tresue illius conscii sunt) detegitur, & ab vno pluribus panditur, vnde illius, de quo hoc panditur, nomen ac fama læditur, præsertim si is qui eiusmodi enuntiat, eo id animo faciat, vt absenti male loquatur, tunc sane grande & vere & mortiferum delictum est, etiamsi veniale sit, quod hic de altero manifestum facit, etiamsi suis id oculis viderit, aut suis ipse auribus audierit. Nam dum hæc talis ita indicat, quibus

non essent indicanda, non correctior, sed proditor est.

Detractionis origo, aut superbia est dum obtrectator suam effert sententiam; aut est levitas animi dum aliis studet placere, talia narrando: aut invidia est dum aliena lucra, sua damna reputat, felicibus aliorum successibus ægrescens; aut simultas est, & alienatio, dum animum vindictæ appetentem satiare desiderat. Sed & alia hujus mali seminigo est, longa maledicendi consuetudo, tunc enim non cogitantibus etiam elabitur mordacium telum, eliciturum sanguinem. Qui tam malo pravoque maledicendi habitu sunt correpti, non male responderint idem quod Zoilus, canis ille Rhetoricus, ut eum nominat Ælianus e. Zoilus iste Polycratis fuit auditor, homo male loquendi studiosissimus qui stylum in Homerum etiam, Platonem, aliosque stringit. Et cum ex eo quidam eruditus interrogaret, quamobrem omnibus male loqueretur? Quoniam, inquit, male facere, cum velim, non possum. Hæc obtrectatorum mens est, ut quibus re aut manu nocere non possunt, eos saltem lingua vel absentes feriant. Hinc beatus Thomas Aquinas: Auferre alicui famam, inquit, valde grave est, & ideo Detractio per se loquendo, est peccatum mortale f. Verissime Bernardus: Detractio, ait, grave vitium est: detractio grave peccatum est: detractio grande crimen est. g

Detrahitur autem alicui, octo potissimum modis. 1. Cum quis continens veritatem adhibet, & aut falsum dicit, aut quippiam affingit, & mendaciorum velut aspergit, quæ tamen geminant delictum, fitque mendacium & detractio. 2. Cum quis latens ac tectum peccatum è latebris in lucem profert; omnia quidem quæ dicit, vera sunt, sed tamen dicenda non sunt, hac ratione alteri quis detrahit, non quia de veritate aliquid decerpit, sed quia de fama. Hic plurimi gravissimè impingunt: Ergo, aiunt, ipsissimam veritatem palam facere non liceat? Non licet, mi Christiane, si id non possis nisi cum alterius detrimento. Nam etsi hoc, quod dicis, sit verum, est tamen occultum; etsi hic peccando conscientiam coram Deo læsit, famam tamen coram hominibus non perdidit, quam tu lingua tua vel imminutam it vel ablatam: & etsi peccatum, quod pandis non adeo secretum sit, modo tamen publicum non sit, tu tamen detractorem agis, cum id saltem ignorantibus patefacis, & sic alteri notam inuris. 3. Cum crimina seu verum seu falsum augmet & exaggeratur, quod potentissimum est, cum alterius vitia narrantur. 4. Cum narratur quid minime malum, sed velut animo non bono factum, adduntur que ejuscemodi plerumque clausulæ: Fecit hoc quidem, sed non Dei causa, tam tam plus est; humanum favorem ambit; videri vult, ut hominem innocentiam, hypocrita est. 5. Cum nihil quidem affirmat qui detrahit, sed hoc solum ait: Ita dicunt, hoc de illo spargitur. Aut dubie rem profert: fortasse talis & talis est ille: sed eundem illi non credo, de sanctitate illius, vicini etiam nil norunt, nisi heri primum inter sanctos numerari cœperit. Aut certè hunc ipsum laudat sed frigidissimè: de quo rectè Gellius: Turpius est, inquit, exiguè atque frigidè laudari, quam insectanter & graviter vituperari h. Talia valde cavenda sunt, quia deteriora semper, prorione affectu accipiuntur. 6. Adeo subtilis est detractio, ut vel nutu quis infamari possit. Exempli gratia: Laudatur quis à probitate, religione, à prudentia. Est qui audit & dicat: Ut video, non novistis hominem, me super eo interrogate, ego illum intus & in cute novi. Aut frontem ducit sicando, aut abnuente capite, aut solis oculis tale dat signum, unde facile colligatur eum qui laudabatur, talem non esse, qualis laudando extollebatur. Fit quandoque ut detractor ore compresso manu detrectat bis terve innectat, & plerumque alteri detrahat, eo enim gestu significat, hominem de quo sermo est, levem esse & in horas mutabilem. 7. Non solum signo innuere, sed & ipso silentio detrahit quis de altero, cum de illius probitate moribusque integritate nequiter silet, tunc maxime cum interrogatur, aut aliter externitus arguitur. 8. Cum quis coram aliis ob admissas noxas inter reprehenditur, ille vero se eum negat & permittit, quâ ratione in reprehensorem mendacij infamiam derivat. Et quamvis occultas illi noxas publicè fateri nō cogatur, alia tamen ratione par est resistere, dicendo, profectò tantum dicta, non item probari, forte audientem hæc deceptum esse; non

quid,

quidam obuia credulitate arripiendum. Hic priore ille modo longè tolerabilior.

a 1. Thom. 2. 2. q. 73. art. 1.
b Pallad. [illegible] hist. n. 15.
c S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 8. ad 4.
d Gen. c. 37. v. 2.
e Ælian. l. 12. Var. hist. c. 10.
f S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 2.
g Bern. de modo bene viu. c. 13. [illegible]
h Gell. l. 19. Noct. Attic. c. 5.

§. II.

ATque his modis, subtile istud virium Detractio rem suam facit, & ita quandoque vestem variat, vt internosci vix possit. Ingeniosa nimirum improbitas est trabem in festucā, elephantem in culice, Alpes & Pyrenæos saltus in verruca fingit, & somniata sibi, alterius innectit vestitu, ipsisque alieni pectoris virtutes, cum sunt improbis ac adulterinis coloribus decolorat, vt vitia arbitretur. Sæpiùs, qui detracturus est alteri, sub initium sermonis, vultum ad summam grauitatem & modestiam sermonis componit, oculos humi deijcit, gemitus edit, voce lentâ & tristique, per ambages & anfractus incipit nonnunquam [illegible] euoluere, tamquā circuitione verbum [illegible]: Doleo, equidem, ait, quod [illegible] hic homo; per me non perrinuisse [illegible] quod patrauit, sed quia id summè coelat, satis sit ventum locus, nec negari hoc possit, neque excusari: & vt facilior sit verbis fides, prius subitò laudat, quo efficacius vituperet, claudit narrationem commiserationibus vestitam. Ita quo maioris est æstimationis ille, qui detrahit de alio, eo grauior & damnosior detractio, quia creditur facilior. Hæc omnia Bernardus eleganter differit: Sunt, inquit, species pestis huius, dum alii quidem nudè atque simpliciter, vti in buccam venerit, virus euomunt detractionis. Alij autem quadam simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta suspiria, sicque quadam cum grauitate & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto persuasibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt, corde inuito & magis condolentis affectu, quam ma-litiosè proferri. Doleo, inquit, vehementer pro eo, quod diligo eum satis, & nunquam potui de hac re corrigere eum. Et alius: Mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo illud, sed per me nunquam innotuisset. At quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum; inuitus dico, veraciter est a.

Esdras sacerdos intra decem quærebat, qui Deus res humanas non dirigeret: huic autem adfuit Angelus, & triplicem ei quæstionē posuit, quarum prima erat, quæ tamen ad iudicium examinanda sit ignis: Vade, inquit, pondera mihi pondus ignis b. Sapientissimus profectò erit, qui hoc poterit. Nostram detractoris sermonem, ignem esse vorantissimum, affatim docent sacræ paginæ. Regius psaltes: Quid apponetur tibi, ait, ad linguam dolosam? sagittæ potentis acutæ cū carbonibus desolatorijs c. Iacobus Apostolus: Et lingua, inquit, ignis est d. Item de homine impio Salomon affirmans: Et in labijs eius, inquit, ignis ardescit e. Et sanè si ignis linguaque celeritatem & vites spectemus, vtriusque non absimilis natura est, & velut ignis cum tectum transilit, & foras erumpit, huc illuc nouo furore grassatur, ita lingua cum carceres suos effregit, & in apertum euolat, non sine strage ditata in carcerē suum reuertitur. Ergo lingua ignis est, hunc ignem æqua lance ponderare maximæ est prudentiæ. Hinc quo quis prudentior, & in omni re circumspectior, eo etiam in ponderandis verbis attentior est, vt optimè dixit Siracides: Verba prudentium statera ponderabuntur f. En sapientium labra, velut geminæ lances sunt, quibus his ignis appenduntur. Sed quam difficile hic libripendem agere, cum etiam stricturę & scintillæ hic etiam sint examinandæ. Scintillas hic voco tot nugamenta, quæ vel vnica infert detractio. Neque enim vni tantum nocetur, sed pluribus, domesticis, familiaribus, cognatis eius cui detrahitur. Quoties one [illegible] & masculo [illegible] elapsum est dictum ignitum, quod non tantum illi obfuit, quem perstrinxit, sed, coniugi, liberis, toti familiæ. Vnica & scintilla omnia illos adussit, damnū sustinent maximū. Et quis est, qui hæc penitè satis pōderet? Asmodyus ille [illegible] dinholus, ignem lancis aequi-

brans

[illegible] petitissime noscebat, vti Tobiæ res gestæ [illegible] prodiderunt. At quomodo tam peritus artifex [illegible] ori [illegible] ex ore prorumpentes flammas de[illegible] pendat: Quid ergo facit sapiens? Audiat, & pendat: Quid ergo facit sapiens? Audiat, & verba in cor lacteauit [illegible], quamdiu e[illegible] verba in cor [illegible] ad rationem & [illegible] intra fauces continentur, ad rationem & intelligentiam appendi queunt: vbi se extra [illegible] effuderint, iam omnis retinendi libertas [illegible], volant irreuocabilia, volant, a[illegible] sapiens hac de re Siracides: In ore [illegible]. Sapientes hac de re Siracides: In ore fatuorum, inquit, cor illorum, & in corde sapientium, os illorum. g Vir prudens os ad [illegible] reducit, ibique, quicquid dicturus est, ponderat. Religiosissimè id præstitit Domini Mater: Maria autem conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. h

a Bern. serm. 24. in Cant. circa med.
b 4. Esd. c. 4. v. 3. Non maiorem huic libro auctoritatem tribuimus quam Ecclesia.
c Eccl. 21. v. 3. & c. 4.
d Luc. 3. v. 6.
e Prou. c. 26. v. 17.
f Eccli. c. 21. v. 12.
g Ibid. v. 29.
h Luc. c. 2. v. 19.

§ III.

PLerique autem sic consummant hoc perstrepentis officium, vt Suidas cum fide dixerit: [illegible] Hic hominum vitiorum morbus est, alibi: Hic [illegible] probum loco commemorare, quid de quopiam probri loco commemorare, quod [illegible] Deus olim Mosi dixerat: Extende virgam tuam, & percute puluerem terræ, & sint cinyphes in vniuersa terra [illegible]. & sint ciniphes tam in hominibus, Ægyptique [illegible] ciniphes tam in hominibus, in iumentis a. De his Stephanus Eblanæ[illegible]: Ciniphes, ait, animalcula parua, sed [illegible] cuncta, & acriter pungentia: ciniphes autem [illegible] sunt homines detractores, tanto quæ in homines [illegible] & iumentis, in omni ordine, seruo, [illegible] inter opulentos & egenos, dominos [illegible] ac seruos hoc detractionis malum grassabitur [illegible] multi non blasphemi, sed pauci, [illegible] non detractores. Et quæso vos, attendite, [illegible] conuersationum tandem vel duo solum congreguntur, & tamen eorum colloquia [illegible] collocutum, et tamen eorum colloquia [illegible] sunt etiam absentes, sed [illegible] qui [illegible] gium præbere cogantur sermonibus, quorum [illegible] detractoribus [illegible]. Via illi [illegible]

piam circuli & congressus fiunt, in quibus non aliqui absentium vapulant: modo hic, modo ille in colloquium vel sermonem trahitur, nec vnquam sine sine nota & stigmate. Detractio tam communis ac peruulgatum, quam horribile ac cruciatiuum malum.

Christus liberalissimè promittit: Vbi sunt duo, inquit, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. b Attende promissum: In nomine meo, non in diaboli, qui doctorum, qui plenissimus est, vbi detractio est. Verissime dixit S. Antonius: Vere [illegible] dæmoniacum est detractio c. Ea de [illegible] Salomon. Remoue à te, inquit, os prauum, & detrahentia labia sint procul à te d. Siquidem detractio, magni est periculi, nocumenti maioris, curationis difficillimæ, Magni est inquam, periculi, cum [illegible] [illegible] iudicium stringit in quolibet. Scimus [illegible] recta plurimos [illegible] dari, & optimos fieri, qui tamen tales esse non videantur, [illegible] facillimum est [illegible] eam, quæ rectissima est. Ita Pharisæi quod Christus sabbato sanitatem [illegible], quod publicanorum societatem non aspernaretur, quod se tangi pateretur à mala hominum, [illegible] id interpretati, de Christi sanctissima [illegible] nunquam non detraxerunt: At Maioris est nocumenti detractio, etenim famam [illegible] quam pretiosam adimit. Hinc illa theologorum vox: Peccatum detractionis grauius est furto, tanto enim peccatum maius est, quanto maiore bono [illegible] priuat. Longe damnosior fur est nominis, quam nummorum, quod Salomoni certum. Nam, melius est, inquit, nomen bonum quam diuitiæ multæ e. Atque ita [illegible] hæc sequuntur, [illegible] ingens quidem damnum est, sed grauius [illegible] detractio, quæ velut [illegible] telum, aut [illegible] triplici ferrea glande [illegible], tres velut [illegible] vno [illegible]. In rem Bernardus [illegible]: Numquid non vipera est, inquit, lingua detractoris? ferocissima plane, quæ tam letaliter tres inficit flatu vno. Numquid non lancea est lingua ista? profecto acutissima, vt quæ tres penetrat ictu vno. Lingua eorum gladius acutus. gladius equidem anceps, imo triceps est lingua detractoris f. Hoc illud Leonis imperatoris triplex spiculum est, quo

est, quia Absalonem à querco pendulum in corde lanceis confodit. Hoc triplici spiculo & detractor, & detractionis auditor, & is cui detrahitur, misere confodiuntur, hoc tamen discrimine: ille in quem detractio incurrit, ferè omnium minimè læditur, nec enim maius facere potest dispendium quam famæ: sed detractor, & auditor detrimentum patiuntur animæ, & quidem maximum. Nam detractor sibimetipsi plurimum nocet, in cuius caput frequenter recidit lapis, quem in alium miserat. Deinde nocet auditori, in cuius aures (vt Bernardus loquitur) venenum mortiferum infundit; nec partem solam opinionis, sed inuidiæ quoque toxico subinde inficit auditorem: Hinc Artabanus: Cum, inquit, vnus esset cui iniuria fieret, at duo erant qui iniuriam facerent. g Deinde nocet absenti detractor, quem ore pestilenti traducit.

Claudius Paradinus è monumentis Lotharingicis rem prorsus miram, vt miram commemorat in hunc modum h. Victoriam & fortunam Lotharingicam alitulæ testantur hodieque autis gentis insignia, aves admirum aliorum sagitta transfixi. Origo rei hæc est. Laudatissimus ille heros Godefridus Bullionius dux Lotharingiæ, Hierosolymorum vrbem obsidens, in turrim Dauidicam iaculatus est sagittam, quo tres simul alites confixit /

—*Aduersum vitam co, sicut Deñat.*

quem poterat regij tamen fastigij præsagium fuisse, docuit euentus. Et hoc excitatum nunc in monetis, quam insignibus stagnis Lotharingicis videre est. Quisquis de aliquo detrahit, tyrannum iaculum emittit, sed tres eo lædit ac configit, seipsum, auditorem, hostem; imò triplicem committit cædem, cum triplex nobis sit vita, est enim vna velut cælestis, diuinæ gratiæ dono, altera corporis, cæteris animalibus communis, tertia ciuilis, famæ, præsidio: in hanc triplicem vitam immanissimè sæuit detractor, illam animi & gratiæ cælestis in se semper & auditore extinguit, ciuilem illi in quo cui detrahit. Tanti nocumenti est detractio.

a *Exod. c. 8. v. 16. & 19.*

b *Mat. c. 18. v. 26.*

c *Antioch hom. 29 de Detract.*

d *Prou. c. 4 v. 24.*

e *Prou. c. 22. v 1.*

f *Bern. ser. in de triplici custodia.*

g *Apud Herodotum l. 7.*

h *Paradin. in symb. heroicis pag. 59.*

§. IV.

SEd est etiam, vt dixi, *curationis difficillimæ*, perspicuè Siracides: Homo, inquit, assuetus in verbis improperij in omnibus diebus suis non erudietur a. Et quis est qui se detractorem esse fateatur, & nec ipsa aliquis detrahit? Hinc quia non ægrotare sentimus, nec morbum indicanti credimus: pharmaca omnia spernimus. Sed & ipsam vitam vulneratam detractione infictam, vix medicas manus admittit, & licet obligatum videatur manet tamen plerumque foeda cicatrix. Alexandri Macedonis adulator dicere solebat: si genus hostem habes, conuicijs, illum audacter pete, nam etsi vulnera curet, manet tamen cicatrix. Ita prædones: audacter, aiunt, prædandum est, etsi enim præda sit restituenda, nunquam tamen tota. Mirum enim quam tenaciter inhæreat, qua semel imbuta est animus, falsa opinio. Leui susurro, pauculis verbis mala opinio de aliquo, velut clauus in asserem adigitur. Vis ne hunc iterum extrahere? vix vlla vi hoc efficies: peruersam opinionem tam imbibit auditor, ægrè dimittet. Erit in certis dicendi hæc iratus dixi, illud inconsideratè protuli, illud nec dicere cõpulsi in medio. Quicquid dixeris, altius hæret prima opinio, quam vt ea stirpitus conuelli possit. Cõtra serpentis ictus, est è serpente puluis, cõtra scorpionis aculeũ, est scorpionis oleũ, cõtra rabidi canis morsum sunt pilis canum, at vero qui læsi sunt lingua obtrectatoris, ab eadem difficulter, nec nisi imperfectè aut nunquam curabuntur, quamuis hæc ipsa lingua medelam illis debeat quibus malum hoc intulit, sicut Achillis hasta Pelias eundē Telephum sanauit quem sauciarat.

De hoc ipso detractionis incommodo disertissimus Chrysostomus: Quæ enim inquit, vtilitas, cum auibus quidē & piscibus abstinemus, fratres vero mordemus & comedimus? Detrahens fraternas carnes comedit, proinde tamen momordit propterea & Paulus terruit dicens: Si autem vos inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini. Et ne forsitan sit qui adnotamenti hanc eludat, abducit hoc modo: Ne quis enim hoc mihi dicat

tunc detraho quando falsa dico. Nam si vera loquens maledixeris & hoc est crimen: etenim Pharisæus ille publicano veraciter maledixit, sed tamen hoc ipsi nihil profuit. Dic enim mihi, publicanus non erat publicanus & prædo? Cuique certum est quod erat publicanus, sed tamen quoniam ipsum vituperauit pharisæus, alijs omnibus amisit. Vis fratrem corrigere? lacrima, Deum ora ex corde, apprehensum admone, consule, cohortare: sic & Paulus faciebat. Sed iocundum detrahere. Imo iocundum non detrahere. Detrahens enim contumeliæ anima est, suspicatur & timet, pœnitentiam agit & linguam suam mandit, timens & metuens ne forte alijs enunciatum verbum, magnum sibi periculum afferat: & superfluam & inutilem inimicitiam his, qui tacere, oportuit. Sententiam [illegible] Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractiones, dolli quod est totum Satanæ [illegible] baratrum [illegible] infernalem [illegible] & grauiores sic. Vt enim nostra negligamus, & grauiores nobis reatus constituamus, in hanc nos commodis [illegible] diabolus duxit: hoc vero non solum inest hoc malum, quod tunc rationem dabimus eorum quæ diximus, sed etiam quod peccata nostra sic grauiora facientes, omni nos excusatione priuamus: acerbe enim alienos requirens, in suis excessibus nullam veniam requirent, in suis excessibus nullam veniam merebuntur. Eliminemus igitur omnem ex ore nostro detractionem, scientes quod etsi cinerem comederimus, nulla nobis aspera vitæ huius vtilitas proderit, nisi detractione abstineamus. b

a Eccli. 25. v. 20.

b Chrys. in 1. hom. 3 ad pop. post med.

§. V.

NArrat Ruffinus Aquileiensis viros aliquot religiosos è cœnobio missos, vt ad alios sparsim per eremum habitantes peruenirent. Delati ad anachoretam senem, benignè sunt in hospitium recepti sunt. Senex [illegible] in hospitium recepti sunt. Senex [illegible] ad se factis molestias mitigaret, [illegible] suos hospites, quàm optimè posset, habere, & quicquid domi reconditum esset, explicato sinu largiri. Est nonnunquam etiam in paupertate quædam quasi prodiga liberalitas, non tam ubere, quàm animo munificentia. Hanc religiosam munificentiam seneca illis

indicat, vt exemplo suo hospites verecundiam ponerent, & auderent libare, quod non eo [illegible] dare senior. Vespere post cœnulam, vt putabant, lautissimam, & sessas precationum decem suas cœnantes fratres, ipse [illegible] quietem. Hic hospites fratrum beneuolentiam conciliaturi, liberalitati fratres comparant, & [illegible] ante, [illegible] in eremo [illegible] monasterijs. Audit hæc senex, & dolet pro beneficijs rependi calumnias, sed tacuit. Mane, cum iam dilucesceret, iter parabant hospites, vt ad aliam eremitam irent. Abeuntibus senex hoc verum commendans salutare, inquit, ex me obtecto, amicissimum mihi eremitam, & hoc vnum illi dicite: Attende, & vlus ne irriga. Fideliter, vt iussi erant, hoc illi alteri nuntiarunt. Intellexit alter quam primum quid sibi vellet hoc monitum. Quare suos hospites mensa quàm parcissima excepit. Cœnæ caput erat panis aridus & salibus acceptis modicum aceti & olei. hæc omnia secessit medicum aceti & olei. hæc omnia seculorum seruis. Interim vesperas assiduas precum & psalmorum recitatione fatigauit. Hac ratione insecutos in tertium vsque diem detinuit, vt donec [illegible] dimitteret. Aiunt hospitalitate tam rigida iam satiati, latenter profugerent. Alte, ô boni, & in posterum si quis vobis gratiam fecerit gratificatius, nolite calumnias pro beneficio reddere. Discite liberalitati non detrahere. Primus eremita vos vt hospites habuit, alter vt detractores pro merito tractauit.

Dicta cum Bernardo consignet: Omnis qui detrahit, primum quidem seipsum prodit vacuum charitate. Deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi vt is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis, apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui se audiunt, lingua maledica & quantum in se est necat funditus & extinguit. b

Heu quam iam sunt, qui etiam sic instituunt suum, vt non liberter reprehendant alicuius.

a Ruffin. Aquil. n. 3. Pelag. libell. 20. n. 97.

b Bern. serm. 24. in Cant.

CAPVT XVI.

Quantorum malorum mater sit Detractio, & de famæ restitutione.

QVàm longè Deus ab humano ingenio discrepat! Lege veteri à Deo sancitum est: Non maledices surdo. a Nostro sensu contrarium fuisset imperandum? Non maledices aurito: quod enim his ceremonijs opus ad surdum? Enimvero aliter sapit Deus, quam humana temeritas. Surdo, inquit divina lex, non maledices. In hæc legis verba Gregorius: Surdo maledicere, est, b absenti & non audienti detrahere; quemadmodum surdus non audit quod dicitur, nec in se dicta diluere potest; ita nec absens & is, cui detrahitur, quidquam respondere & falsa minus quam surdus sint refellere. Hinc igitur surdo non maledicendum. At obtrectatores legis istius negligentes in absentium famam audacissimè grassantur, quod sanè non auderent, si præsens esset, quem adeo maledica lingua perstringit.

De pestilentissimo Detractionis vitio, pulegi dissertatione agi cœptum, atque quid Detractio, quàm ea multiplex, & quàm grave sit delictum, iam explicatum est. Nunc porro dicendum, quàm hoc crimen in rebus etiam leuioribus fugiendum, cum maxima illi mala semper sint coniunctissima, præcipuè vero alienæ famæ restitutio; quàm autem ea difficilis sit, hic exponemus.

a Levit. c.19. v.14

b Gregor. in Prolog. 3. p. pastoral. cap.1. admonit.36.

§. I.

SI famulus in domo, si civis in vicino, nimium loquendi parcitatem obseruet, ita quidem si servus famulari, si vicinus vicinum nullo amplius affatu dignetur, signum satis luculentum est amicitiæ vel gratiæ non magnæ. Hac tamen ratione Pæmenius abbas dicere solebat: Cum duplicis generis cogitationibus nihil loquendum est, tandem illæ à seipsis desinunt esse molestæ. Cum Fornicationis & Detractionum cogitationibus nulli sermones miscendi, invitantibus non respondendum, multa garrientibus non attendendum: sin aliter fiat, quia resistere conatur damnum non evitabit. Neque solum ea detractio cavenda, quæ directissimè aggressa Charitatem & Iustitiam impugnat, sed illa etiam quæ leviores notas & vitiositates non maximas, errata non summa in lucem trahit. Eius generis detractiones reperias etiam inter bene notos homines, qui subinde imprudentes aut inconsiderati, nævos aliquos benevolis auditoribus obtrudunt. Cum enim poeta scribit,

Ipsis est singulare studium in lingua situm,
Vt quæstui habeant male loqui de melioribus a.

Et quid miremur? generi humano innata est alienos mores censendi pruritus. Nemo non suam censuram minutulam gerit, ubi habent eam apparitores. Vitium est hoc & tanto maius, quanto prudentiores aut religiosiores videri volunt, hi censores & Critici. Hieronymus censores hos adeo intentos observans: Tanta, inquit, homini mali libido mentes hominum invasit, ut etiam qui procul ab alijs vitijs recesserunt, in istud tamen quasi in extremum diaboli laqueum incidant. b Hanc iudicandi temeritatem comitatur quandoque invidia, cui ægrè est ob lætos aliorum successus; hinc ægrimoniæ minuendæ, alienam famam, quacunque ratione potest, vellicat, sibi enim invidus tunc levius videtur ægrotare, cum & alios cernit non ex toto sanos. Invidiam hanc & crisin non raro præcedit occulta superbia, quâ qui instigantur, præferri alijs, certè vult exæquari; hinc, ne nimium emergant alij, famam illorum sublimem iniuriam deprimit, & velut aviculæ accidit alas. Talia igitur colloquia, quibus hominũ proborũ defectus recensentur, gravissimè sæpe offensionum sunt fomenta. Cũ enim eiusmodi errata narrantur innocentis, è facili suspicionem movent, et auditor cogitet: Itane, sanctulus ille hoc ausus est, vtique audebit & maiora; hominem ego putabam esse tam strictæ continentiæ; vt video, & ille quoque suos patitur manes. Sic plurimis fit iniuria, cũ non pereunt audientium famæ bona existimatio certè minuitur, amor atque amicitia inter diversos dissociatur, absens ille, de quo talia sparguntur, fit despicabilior: in hoc negotium non vno malo absolvitur. Neque hic defensioni locus est, cum is qui patitur, nõ

ratio vulnera sua ignorare: aut si sciat, nesciat mederi eam, ita incauti & ignari obruuntur. Præcipuè verò delinquitur, cum magistratui, etsi culpabili, vel in [illegible] in rebus detrahitur. Ut hic tamen reddatur Ecclesiasticus in cogitatione tua, inquit, regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti, quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas, annuntiabunt sententiam. c Ita, non tantum os obstruit detractioni, sed ipsas etiam cogitationes arcet ab hac peste. Et quamvis, mi obtrectator, eam cui in aurem garris, etiam roges: Quæso te, non evulges, quod ego tuis auribus credo, arcanum cogita taciturnitati tuæ commissum: non tamen à vitio te purgas. Specimẽ hoc est nobilissimæ stultitiæ. Dic enim quid illam rogas ut sileat, teipsum prius rogare hoc debuisses. Si non vis efferri hæc foras, ne dicas, à te sileri non possit, quomodo id exigis ab alio? Si tuum os tam impatiens sit [illegible], quid ab alieno speras? b

Detractiones & detractorias accusationes extremè odit Franciscus Assisias Seraphicus, de quo divus Bonaventura hæc narrat. d Audit Franciscus, quodam ore venenato [illegible] famæ multa dicentem in alium, eumque variè accusaret. Igitur vicario suo id demandans: Surge, inquit, Pater, surge, & rem probè discute: quod si accusatus sit insons, ita serio punito accusatorem, ut is omnibus sit exemplo, sentiatque se puniri. Imo verò putabat Franciscus esse religiosum et detrahentem, quisquis alteri hoc famæ palliolum subtraxisset, ut quod ille aliis, hoc alii facerent illi, eaque ratione detractor ad restituendam famam adigeretur.

a Plautus in Pers. b Hieron. epist. ad Celant.
c Eccl. c. 10. v. 20.
d Bonav. in vita S. Franc. c. 8. §. 1.

§. II.

TRahit quidem post se Detractio catenam complicatam malorum tam auditori detractionis se prior: qui detrahit, [illegible] appellatur calumniator, is cui detrahitur, [illegible] efficitur: at verò huic catenæ globus plumbeus appensus adjungitur, debita Famæ restitutio. Non minus in reddendâ famâ, quàm pecunia, illud Augustini valet. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. e Et theologorum placitum notum est, non eos tantum qui consilium de alio [illegible], sed illos etiam qui crimen verum sed occultum injustè prodiderint, ad [illegible] obligationem sic obligari, ut vel famam restaurare, vel certè æquivalentem famæ compensationem facere teneantur f. Et sic, cum detractor, non tantum cum suæ famæ dispendio, sed etiam cum vitæ suæ periculo obligatur alteri famam restituere. g Neque de famæ solùm, sed & de damni reparatione hoc agitur, si quod passus fuerit, quem diffamaverit. Et licet rem diversis, neque abieris à vero, nihilominus tamen apud eosdem coram quibus calumnias explicasti, recantare cogeris & fateri, non quod mendacio fefelleris (cito, verum diceris) sed quod illum talem traduxeris.

Si nullum hoc incommodum, scilicet Restitutionis obligatio detractionem sequeretur, nihil illa tamen [illegible] & omnibus viribus fugienda esset. Cui enim non difficillimum accidit, palinodiam canere, & ablatam famam non sine rubore reddere? vestem, pecuniam, supellectilem malè acceptam tam difficile non est restituere, & plerumque modus non deest id commodè faciendi, at famam reparare difficillimum est. Ex hac restitutionis difficultate detractionis magnitudo vehementer crescit, semel enim opinio vagata serpit ad plurimos, obambulat & urbes, & regna, et novissimè iam [illegible], cujus plerique nec capillum norunt. Laudas iterum quem antè vituperasti, nihil agis; prima enim validius inhærent, & iam aberrant ad plures, maximè cum [illegible] fecundius serpunt, probatum secum [illegible].

Ac dicenti: innumeras detractiones commisi, nullam tamen restitutionis mentionem unquam feci. Hoc est quod æquissimè quæritur: sed num ideo pessimus [illegible] in culpa patrocinium trahemus? non considerò quod aliquid sit, rectè [illegible] dixeris [illegible] non commendabiliorem facit [illegible]. Negamus deinde nullam restitutionem [illegible] famæ [illegible] hoc pacto credulitatem, famam satisfactè restitui. Sed cito, restitutæ fidei de fama, quæ [illegible], quæ in ferro, quam non integrè sic [illegible], quod sic vagatam [illegible] reddatur, quantum ablatum. O

morta-

mortalis, multa nimis ad supremum tribunal requirunt; & ipsi statuimus vindicem Deum, qui huius iustitiæ tam severus est exactor, ut quando tam multa quod sint, quam quod illa aliis deberet. Et de causa ipsi pœnam quandoque adigemus reddere, quod vivi neglexerant.

Vincentius Ferrerius, genere Hispanus, & diui Dominici familia vir religiosissimus, qui sacra facundia qua pollebat, multa millia hominum huc illuc excitauit ad audiendum. Hunc enim Callistus III Pontifex Maximus, ad immortalitatem religionis & memoriæ consecrauit. Hic pro suggestu publice hanc ipsam restitutionem famæ docuit. Pro viri reuerentia, verba illius fideliter adnumero, sunt ista: Sicut enim fur tenetur, ad restitutionem, sic qui surripit famam proximi ex malitia, etiamsi sit verum quod dixit, & erat secretum, tenetur ad restitutionem famæ, alias non poterit intrare paradisum. Sed quæritur, quomodo restituet? Respondeo quod coram omnibus, coram quibus fuisti male locutus, tenetur reuocare, dicendo, quod non credant, quia malitiose locutus fuisti, & si ille qui est diffamatus, scit hoc, oportet etiam ab eo petere veniam. &: Multi damnantur ex istis diffamationibus, quia verbum transit, deinde non curant, nec confitentur, nec inde faciunt satisfactionem. Ita beatus Vincentius. Addit idem ardentissimus Ecclesiastes, si quis hoc facere detrectet aut negligat, dum viuit, sibi inde post funera hoc supplicio manere afflictu, ut etiam, velit nolit, cogatur à viuis petere. Rem in rem admirandam hoc commemorat: Erant, inquit, duo quidam qui alterius famam grauiter læserant, & vitam quidem obtrectatorum, sicut & in cuius fama est læsa, etiamnum superstites sunt. At vero alter è detractoribus istis iam vita functus, aliquanto tempore piacularibus flammis arsurus est. Inde liberatus non continuo in supernam sedem receptus, sed prius famam quam viuus improbe deprauarat, integram insuper est reddere. Et ego scio, inquit Vincentius, *illud esse verum, quod anima reddit, quia ego ipse sum personam diffamatur, & à me veniam petiuit.* d O Deus, si tam laboriosum ac difficile negotium est famæ, quid est quod nemo [illegible] ea nobis contrahere, quæ iam vita functi cogamur expendere? Ordinationes tuæ, Domine, perseuerant dies; quoniam omnia seruiunt tibi. e tam animi quam corporis, quæ & fortunæ bona, ideo etiam fama, minime negligenda, hæc enim necessaria est, ut [illegible] præsertim publicis vice obeundis, eaque de causa tam fama quam pecunia, & illa quidem potior iure restituenda, si mala fide sit adempta.

a *Aug. epist. 54. ad Macedon.*

b *S. Thom. 2. 2. q. 62. a. 2. & alij.*

c *Vide Francisc. Toletum l. 5. summæ c. 68. 69. 70.*

d *Vincent. dominica in Albis, serm. 1. prope finem.*

e *Psal. 118. v. 91.*

§. III.

FAma inter ea, quæ homini non subsunt, bonum longe, nam ut Isidorus Pelusiota loquitur, bona existimatione melius ac præstantius nihil est: nec Cræsi thesauros quisquam cum ea comparauerit. a Tales enim esse censemur, qualis fama cuiusque est, huic aures, huic intendentur oculi. Melius omnibus quam singulis creditur. singuli enim decipere & decipi possunt, nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. b Non imperitus vetus poëta.

Vt fama est homini, exinde solet pecuniam inuenire;

Ego si bonam famam mihi seruasso, sat ero diues. c

Fama bona cuique pretiosissima res est. Hinc tam grande crimen est, aut minuere famam, aut rapere. Qui enim famam perdidit, multarum sui victum, plurimam honoris sui utilitatem negligitur. aliqui ad dignitatem prouehendus, iam contemnitur, aliquis vocatus in magistratum, iam definitur aliquis à multis inuisus. Cui semel calcatur fama, mille mortibus cadit, & ad singulos auditores nouâ easdè famiflatur: sæpe dicta factaque narrantur, quæ nec dicta, nec facta, nec cogitata sunt unquam; dubia pro certis, falsa pro veris, coniectura pro compertis habentur, singulique tales sunt, qua de sibi quisque fingit suspicio, quæ dum vera non inuenit, falsa commiscitur, coarctata fallit. Tot malorum proma conde est sæpe vnica lingua, quæ ut socialis cognoscit quantum in ingenio ad [illegible]

 celui-

extollamus, & hunc, & illum, & illum detrectantes, & [illegible] delatoribus. Sed acribus [illegible] maledicis delatoribus. Sed acribus puniit [illegible], qui linguam flagellis Deus hos talia excipiat, qui linguas velut machæram exacuunt. De his aptissime vates eximius: Exacuerunt, inquit, vt gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram, vt sagittent in occultis immaculatum; subito sagittabunt eum, & non timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam. d

Exacuerunt, student enim huic rei, commentantur, & meditantur, qua ratione lingua [illegible] & diment. Theandus olim [illegible] interrogatus de cultro, quam bene scinderet? Respondit: Melius quam illa calumnia. Nequæ illi linguam cuspidant, vt ferramentum. Sed, vt gladium gladius admodum acutus sit, necesse est, qui medium secet hominem, lingua corpus animamque dissecet. Sicut si lingua [illegible] Massilia prodidit, reliquaquidem, vel de iis Massilia prodidit, & elegantissimo ornatu armaturaque perlit incant, qui [illegible] ex ephippiis pendentibus gladiis, quorum [illegible] perquam scienter vtuntur: De simul diaboli perquam scienter vtuntur: Detractoris lingua non quatuor tantum, non centum [illegible], sed sexcentos, sed mille securium loco [illegible] nequaquam est vobis, vt gladiorum satis gladios nequaquam est vobis, vt gladiorum constitutum est in promptu sit, vbi ab demum constitutum est opus. Lingua detractoris, quandoque tantum incendij causat, quantum nec quatuor millia [quid dico?] quatuor quadraginta, quantum centum millia militum non sopiant. Anceps gladius, venenata sica, peracutus pugio, penetrabile verutum, insidiosi delones, secures sectrices, & præcepts mordax hoc linguæ sibi simillima sunt. Addit Hebræus psalmographus.

Intenderunt arcū, vt sagittent. Sicut enim arcus eminus ferit, & longè distantes necet: sic detractoris lingua absentibus imminet, & vel ad mille milliaria distantibus damnum infligit. Intendit quis arcum istum in Germania & corrigit hominem in Gallia, aut etiam in Hispania degentem, hæ sagittæ etiam mare volant. Imo lingua hominum in terra existentium cælum tentat, in superos pugnat, Deum in cælis [illegible]. *Posuerunt in cælum os suum*. Sed & inferos. Sepulcra terræ visceribus timentur, tamquam sepulcra terræ visceribus lacerant. *Et lingua eorum transiuit in terra*. f Hoc est viuos sepelire, mortuos ab inferis excitare. Pergit psaltes:

Firmauerunt sibi sermonem nequam, vti se;

[illegible] tortuosi, cum ad illum proripiunt, fixos in hostem defigunt, furiosos oculos in hostem destringant, hanc sibi destinant, in hunc vnum omnem impetum collineant: ita detractores perfricta fronte, perdita conscientia, ore ferreo pergunt euomere, quod animo conceperant, & Christi de Charitate legem audacissime conculcant. Hæc detractorum lingua nullum sibi arrogat, qui propriæ est Mentis, NEMINI PARCO, sacros, politicos, notos, ignotos, probos, improbos, religiosos, profanos, amicos, inimicos iuxta habeo. Nescit ista parcere detractor, non adeo patri ac matri. Quid? quod voluptatem illa quoddam genus sit, obloqui & maledicere inter beneficia ponat, ac inter ingenij felicitates numeret, inuenire quod in alio reprehendat, & inter acumina censeat, reperire & enarrare quod nusquam est. Vociferatur rex Dauid: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. g Per frameam Augustinus designatam ait, detractoris linguam: per canem Cassiodorus ipsum detractorem. Sed cur à manu canis liberari vult rex Hebræus, dixisset, Vrsi aut Leonis, quid enim canis tantopere metuendus est? Imo vero est: Vrsum & Leonem quis non canit? at sunt canes qui placidè accedunt, sed tibiam subito morsu appetunt, aut Britannici sunt, erigunt sese & caput inuadunt. Tales experta est rex Dauid, & qualis erat Saul, qualis Semei, qualis Absalon & Siba, qualis Achitophel & Doëg? vere canes molestissimi, multumque incommodi secit.

Christus in more positum habuit præsentes obiurgare, commendare absentes. Et hæc generalis lex Charitatis est, reprehendenda coram & aperto Marte reprehendere, ne viro laudem inquinet adulatio, laudanda non in præsentia laudare. In Iudæos Christus præsentes acerrime inuectus, hypocritas, generationē adulteram, genimina viperarum, sepulchra dealbata, filios diaboli vocauit, absentes vero nominans Oues. Non sum, inquit, missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Nos contrarium facimus, præsentes laudamus, absentes vituperamus & calumniamur. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula*. h In hunc omnino modum Pharisæi, Christum præsentem & coram Magistrum, Dominum, Doctorē veritatis dicebant;

dicebant; abstrusum, subtristem, potatorem, mensarum assectam, seductorem appellabant.

a *Plin. l. 3. epist. 141.*
b *Plin. Iun. c. 1. sui Panegyr. ad Traian.*
c *Plauti Mostellar. act. 1. scen. 3. v. 70.*
d *Psal. 63. v. 4. 5. 6.*
e *Mass. l. 6. hist. Ind. post med.*
f *Psal. 72. v. 9.*
g *Psal. 21. v. 14.*
h *Psal. 34. v. 18.*

§. IV.

SEd sublimius à Christo documentum, ante oculos constituitur. Piissimorum Patrum sententia est Christum dominum, cum die vitæ suæ ultimum cœnaret, corpus & sanguinem suum tam Iudæ Iscariotæ quam Apostolis ceteris beatissimis suis manu porrexisse. Hic ego te, mi Christiane, ingenua simplicitate interrogem, si tu inimicum tuum, vel uno tuo capitis pilo, iuvare posses, faceresne? Novi equidem quid ad eiusmodi quæstiones multi soleant respondere: Laqueum adversario, pro telum hosti, inimico rota. Sed audite, ô pessimi obtrectatores, quid exempli statuerit Christus in inimico Iuda Iscariote proditionem coquente, dum transitum pararet ad hostes, Christus illi suum corpus suumque sanguinem dedit epulandum. Ah, qui potuit nequissimum hominem tanto dignari honore, quomodo rem tam pretiosam non exclusit hunc sacrilegum, proditorem illum, diabolum, qui iam in facinus immanissimum consenserat, qui iam vitæ suo domino exitium in suo pectore statuerat, quomodo, inquam, hunc perduellium coryphæum, inter Apostolos consedere passus, communi corporis & sanguinis sui communem? Imò ante hunc ipsum latronem omnissimos Dominus in genua procolutus est, velut offensam deprecaturus, & illi omnium primo, ut aliquorum opinio est, pedes lavit. Putant enim Fabius Vrsinus, in suprema Domini cœna Apostolos hoc ordine accubuisse, ut in capite mensæ Christus inter Ioannem & Iudam, à Ioanne proximus Petrus fuerit, qui alioqui in sinum infantare Ioanni commodè non potuisset, reliqui deinceps utrumque mensæ latus occuparint a. Nec dissentit Chrysostomus, qui: Credibile est, inquit, proditorem impudentem ante Apostolorum principem discubuisse b. Thomas Aquinas existimat, c studio Christum suo lateri proximum habuisse Iscariotem proditorem, mellitando homini. Et sibi verisimillimum iuxta ante Petrum locum poses. Sed quod huc maximè spectat: Nosti sanctissimis Dominus Iudam occulti etiam nam Iudæ, eum à piorum communione repellere, solum sancissimum fit Iscariotæ iam deliberatam ille pro detegere, non furem, non proditorem, non homicidam appellavit, sed nomini ac famæ sceleratissimi hominis parcens, dum ipse vivit, non prodere. Hinc etiam sacerdoti non licet, a ; a mensa illum publicè repellere, tametsi sciat adesse hominem letali noxa infectum. Et qua ratione, qua fronte nos aut etiam alter alterius scelera detegere, & velut è cathedra recitare? Hinc intelligunt, quam capitalis sit noxa, Detractio & quam severa lege vetita.

a *Fabiu. Vrsin. in appendice ad Triclinium Romanum.*
b *Chrys. hom. 69. in Ioan.*
c *S. Thom. in c. 26. Matth.*

§. V.

PLinius refert Camelum aliter potu non gaudere, nisi pedis proculcatione obturbata aqua a. Superbum animal suam sibi deformitatem ab aqua pellucida monstrari non fert; sic homines nequam, illiterati, fama non optimæ hoc agunt quod Cameli, hominum probiorum famam obturbare nituntur diversis detractionibus, ut soli possint esse deformes. Sanctissimum est illud decretum Ephesiorum. Nostri nemo nos excellens esto. Quam parum laboret segnis famulus, tunc maximè apparet, si una cum illo laborem subeat industrius: homo religiosus tunc maximè, cum ei adsistunt homo vanus, & omnis religionis expers. Vt igitur vitiosi minus erubescant maculas suas, detractionibus alios quoque maculatos ostendunt; & tum demum se pulchros credunt, cum & ceteros deformes ac turpes asserunt. Quid vultis, aiunt, non est sanctior aliis, quam vos sic extollitis: nec ille angelus est, quem adeo putatis nitere. Cur nihil habet dicere? Multa, inquiunt, in hunc hominem narranda supperterent, sed caritatem monstro tolerare, tacemus. Hoc ipsum nonne est narrasse, sed iam nō obscure detraxisse. Sed hæc

ideo mussitatis, quia vestros in talibus nocere non agnoscitis. Pharisæi Christum nunquam non odio prosequuntur, quoniam dissimilis est aliis vita illius b. Hinc illæ Pharisæorum artes, quotiescunque sabbatum violaverat, pessimis quibusque sese aggregat. Quam præclare de his vaticinatus rex David: Qui retribuebant, inquit, mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem c. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam d. Idipsum vociferatur Chrysostomus: Ex homo, ut venenum evomas accepisti. Homo es, si ita ut fas, propterea tibi factum est os, non ut mordeas, sed ut mederis e. Idem Augustinus præcipiens: quo modo irasceris alteri, ait, quando de te male loquitur, sic irascere tibi, quando de altero male loqueris f.

Deus olim per Isaiam promulgari iussit: Mihi curvabitur omne genu, & iurabit omnis lingua g. Obsecro & vestras linguas mittite, ô detractores, vt illæ iuramentum dent Deo, se deinceps in possibili ratione futuras, nullius famam læsuras, nec minima quidem detractione, leuiores etiam defectus tacituras. Et hic consilium suggerens Chrysostomus: Natura, inquit, viperarum talis est, cum momorderit hominem, statim currit ad aquam: si autem aquam non invenerit, moritur h. Ita prorsus, si qua venenum detractionis aliorum auribus instillantis, si vos ceciderit incauta, famam alicuius violaverit, mox eadem hora fontem lacrimarum accurrat, detraxisse doleat, deinceps futurus cautior, atque si ullo modo possit, restituere, quæ lingua clanculum ademit. Difficile hoc quidem, sed necessarium: & melius est ablata restituere, quam cum ablatis perire.

a Plin. l. 8. nat. hist. c. 28.
b Sapient. c. 2. v. 15.
c Psal. 37. v. 21.
d Psal. 108. v. 4.
e Chrys. hom. 79. ad pop. Antioc. paullo ante finem.
f Aug. in psal. 38. post init.
g Is. 45. v. 23.
h Chrys. in c. 3. Matth. hom. 3. ante med.

CAPVT XVII.

Quibus vitalis officiendi Detractores, & quibus suppliciis saepe sint affecti.

NAtura rerum omnium providens, vti Plutarchus philosophatur, a homini dedit aures geminas, vnicam vero linguam, minus enim loquendum quam audiendum. Nec aliter è Christi gymnasio discipulos, Iacobus Apostolus instruit: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum b. Siquidem membrorum nimis lubricum est lingua, & vix vnquam labitur sine noxa vel sua vel aliorum. Eruditè dixit Anacharsis philosophus: Tutius est labi pedibus quam lingua. Hinc raro non poenituit silentij, sermonis frequentissimè, vti eleganter cecinit Ausonius:

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Rem suo exemplo confirmavit Xenocrates, cum enim maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, vnus illorum quæsiit, cur solus adeo contumaciter linguam cohiberet? Respondit Xenocrates: Quia me in communi dixisse aliquando poenituit, tacuisse nunquam c. Modestè tetigit tam placida responsio dicacissimos obtrectatores.

De perniciosissimo Detractionis vitio, proximis dissertationibus dictum. Quid, & quotuplex, quamque grave ac noxium sit delictum Detractio; quam etiam difficilis, necessaria tamen sit famæ restitutio, explicatum iam progredimur, Detractores ipsos eo quo merentur penicillo, depictum.

a Plutarch. l. de Auditione.
b Iac. c. 1. v. 19.
c Valer. l. 7. c. 2.

§. I.

IN Insulas nominis erit qui scapham scapham, qui ligonem, ligonem appellat: sua rebus nomina sunt assignanda.

Varium est Detractorum nomen, prout ipsi sunt varij, & modo hos, modo illos lacerant, iam vulpinam, iam leoninam pellem habent induti. Et specialissimis Adulatorum titulis, vnum sibi vendicant etiam Detractores.

1. *Canes sunt*. Siracides aperte: Sicut sagitta, inquit, infixa femori canis, sic verbū in corde stulti *a*. Non quiescit canis donec excidat quod hæret lateri: sic & detractor, si quid vel ipse caritissimis oculis viderit, vel longissimis auribus audierit, mox effutit. Convenientissimum canibus pabulum, siccum panis & ossa. At vero hi canes humana specie velati, non tantum ossa rodunt, sed velut esurientes lupi carnes inhiant, & quidem humanas. Iobus gravissime questus; Quare, inquit, persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini *b*. Carnem namque detrahens semper mingentes, & insatiatæ mordetis, comeditis, absumitis meam existimationem & famam. Qui aliena vitæ detractione pascuntur, inquit Gregorius, *c* alienis procul dubio carnibus satiantur. Detractor ipsas etiam medullas, abstrusissima quæque hominis, intentionem ipsam tanquam Deus iudicat, suum Deo gladium, si possit, erepturus. detractor humanæ carnes tam appetens est, ut quandoque nec parentibus parcat, sed velut Actæonem, nolentem reluctantem, & clamantem.

Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum. *d*

Canis nullus pro Actæone nosse voluit, ita hi nec à dominis nec à parentibus dentes abstinent, obvios mordere, solenne illis est, Ezechiel prædixit: Patres comedent filios in medio tui, & filij comedent patres suos *e*. Addit Hieremias: Et unusquisque carnem amici sui comedet *f*. Detractor morsu vel unico, episcopum, archiepiscopum, Pontifices, duces, reges, Cæsares commordere potest, & licet carnalibus diebus carne abstineat vel omnia, non tamen abstinet humanā. Detractor vero nomine Canis est, qui maxillam omnem scrutatur, ore sanguinolento. Cave canem hunc, cave. Illius vox est: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra: deglutiamus eum sicut infernus viventem, & integrum quasi descendentem in lacum. *g*

2. *Ericius marinus* est detractor, aculeorum plenissimus, quibus pedem loco vitiare posit, omnibus timori est. Detractor totus & totis aculeatus est, quæcunque tetigerit carne, caret ma[illegible], inmaculabilis. Enimvero adest, de-

tractor tibi imminet. Hunc si interrogas: Nunquid novi *e*. Protinus narrare incipit hunc in modum: Ille heri fuit ebrius: Ille ter & quater matrimonij decoxit aliā, hic visus est ingredi lupanar, ille qui semper Missæ in manu est, duos dentes amisit alterando & pugnando, ille mercator viginti philippeis corporea circumvenit &c. Hinc alteris assurgit Ericius iste, hæ illius narrationes sunt, ita omnibus pacibus horrori est. Nam quod Siracides docet: Lingua tua & concertationi in verba odiosus erit. *h*

3. *Scarabæus & Hirudo* est detractor. Chrysostomus: Omnes, inquit, audientes maledicum, ut eum qui lateri nobilitat, ut hirudinem quæ sanguine, et scarabæum qui stercore, aliena malis, aluntur, *i*. Tu ergo apes æmulare, & flores è vepribus lege ac salubres contritura. Guilielmus Peraldus: Os detractoris & maledici, ait, aquæductum est diaboli, quod non sulfuralem & sacram, sed sordidissimam detractionis aquam committit. Ex hoc vase diabolus plurimos impura circumfert undā, at hinc non in vultum sed in tergum perspicit, absentibus enim officit detractor non præsentibus, ut hirudo sanguinem plerumque trahit à tergo sequentem. Sed sciant quicunque alijs detrahere consueverunt, hos sæpe gravius peccare, qui scelera aliorum aperiunt, quam qui committunt.

4. *Porcus* est detractor, hæc enim bestia cum in agrum forte irruit, non flores sed fimum accersit; ita ille non observat quod boni exempli est, sed quod mali; oculos pascit vetitis. Cum Balaam detrectaret maledicere Israeli, rex Balac in eum commotus: Veni mecum, inquit, in alterum locum, unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei. *k* Potuerit ita territum hominem populi multitudine, ideo non ausum maledicere. Propriuum est obtrectatoris, etiam solam modo partem rei gestæ considerare, si, quæ præcesserint, quæ secuta sint, secuta, sinantur, aliter & ille loquitur, aliter & alij sentire cogerentur. Eoquid demum est in rerum natura quod omnem excludat reprehensionem, omni probro sublimius. Luna pulcherrimum sidus, est, sed & sua sibi maculas habet: Sol Luna longe nobilior &

 forma-

formosas alterum, sed & hic deprehensus est nęvis non carere d. Vt minus erres, rem totam inspice, & facile totius symmetria, partes minus commendabiles defendet.

5. *Leo & Hyena* est detractor. Theocritus olim interrogatus, quæ essent immanissimæ feræ? Respondit, In montibus & sylvis leones & ursos esse patem feras ferocissimos, in oppidis vero & urbibus Publicanos & Detractores. Cum autem nec mortuis quidem parcant detractores, Hienę merito conferuntur. Hæc lupo non absimilis m, humanę carnis tam appetens est, ut tumulos etiam effodiat, & cadavera in cibum sibi extrahat. Modesti oris homo, suam omnibus famam quãtum licet, sedulo tuetur, si quid de aliis vitiosi novit, silentio velut molli terra sepelit: Obtrectator tamen cadaverosam & tabe fluentem à sepulchris eruit, vitia occulta in lucem protrahit, scelera oblivione sepelienda in memoriam revocat: Hyena est, Leo est.

6. Detractor, *meretix adulteratur & fur est.* Invictiam enim sic exercet, ut ubique reprehendat: Apage hunc nummum, aiunt, nimis ærosus, nec ad libellam probus est. Ita crebra verborũ insidijs plurium improbitate se contegunt, aut ubi conspiciunt, in antiquas tenebras relabuntur, ubique reperiunt quę lumen ac fortunæ obstruunt. Est enim quidem velut proba atque legitima moneta, sed detractor quispiam sic eam contumeliis, sic hominem illum describit verbis, ut nunquam ei bene sit. Detractores & delatores falsos flagellis ac fustibus cædi, & in exiliũ pelli Vespasianus imperavit; vivos etiam exuri Augustus mandavit; ocnale cædi Maximinus Imperator iussit, capitali pœna affici M. Antoninus Pius voluit. Optimè dicit Salomon: Abominatio hominum detractor n. Hoc quidem non faremus malum foret, odio esse pluribus, nam & Christus prædixit: Eritis odio omnibus hominibus. Sed attẽde quid adiungat, propter nomen meum o. Detractor non tantum publicum populi odium, sed & Dei est, id que suo merito. Nam, Detractores Deo odibiles p. Hæc oculos illis commemorantissimus. Odibile Deo Idcirco Salomon commonet. Cum detractoribus, inquit, ne commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum; & ruinam utriusque quis novit? q

a Eccli. c. 19. v. 11.
b Iob c. 19. v. 22.
c Greg. l. 14. mor. c. 14.
d Ovid. l. 3. Metamorph.
e Ezech. c. 5. v. 10.
f Hierem. c. 19. v. 9.
g Prov. c. 2. v. 21.
h Eccli. c. 9. v. 25.
i Chrys. in ps. 49. paullo ante finem.
k Num. c. 15. v. 15.
l Vide Chris. Sep. Aelianus. de moralis Zelot.
m Aristoteles lib. l. 7. Animal c. 4.
n Prov. c. 24. v. 9. o Matth. c. 10. v. 22.
p Rom. c. 1. v. 30. q Prov. c. 24. v. 21.

§. II.

7. DEnique Serpens est detractor, hoc ei nomen potius inde deberet. Ecclesiastes appositissime: Si mordeat serpẽs, inquit, in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit a. Detractiones narrant, eamque reprehensionem verba: Cavendo detractio. Detractionem enim à contumelia discriminant theologi, quando quidem contumelia præsentium lędit & dehonestat, detractor absenti contractat, bonę famę estimationem imminuit.

Ex omnibus omnino animantibus, solum serpentem Deus execratus est, ex omnium hominum numero præcipue detractor diris devotus & execrabilis est. Sunt autem serpentes, qui ut vivant, mortem suam necant, detractor antequam alijs noceat, sibi ipsi ac suis nocet plurimum. Et sicut serpens facile lędit, utroque morsu totum corpus inficit, ita detractor paucis verbis, famam & quandoque vitam aufert alteri. Quemadmodum vero diabolus callidissime Serpens dicitur, sic detractor hic in re diabolo simillimus, & accusator fratrum suorum est, & ubi accusare non potest, calumniatur. Vetustissime vates detractoris tanquam serpentis dirissime colorum pellem ita depingit:

——— Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit: hic niger est, hunc tu Romane caveto b.

Bene verbo dixit Bernardus: Fuge detrahentes quasi serpentes c. Sunt serpentes qui summi ve-

intelligendum non cauda, sed lingua, aut vesicula sub ipsa lingua, aut dentium carnalis, aut ipsis dentibus connectitur, itaque venenum mordendo infundunt, vel etiam spuendo iaculantur. Hinc Aristoteles *Aspides spuentes*. His serpentibus simillimi detractores, qui letale virus lingua occultant, illudque effundunt loquendo. Et quamvis haec vipera vix ullum sui morsus vestigium relinquat, mortem tamen infert certissimam, ... aegre visibili. Hinc Cleopatra quae gladios & vulnera horrebat, non aliud quam celerem, & placidam mortem quaerebat, aspidis morsu vitam finire decrevit: ita detractor saepe non grandi tumultu facit, & vix notabili afficit vulnere, famam tamen necat.

——— *absentem qui rodit amicum.*

——— *hic niger est, hunc tu Romane caveto.*

Nec levi tamen studio cavetur: si quidem detractor vel colubro cavendus est, virus detractoris paene immedicabile. Hoc supplicii genus minatus olim Deus: Ecce ego, inquit, mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos. Romanus Sapiens: Tuto, inquit, serpens tractatur dum riget frigore, non desinit tunc venena, sed torpent. Aeliano & Plinio auctoribus, ad primos Euphratis ortus serpentes nascuntur externis quidem nocentissimi, nō item indigenis. Angues in Syria maxime ad Euphratem, dormientes Syros non attingunt. Praeterea in Africa Psylli, in Syria Syri, in Cypro & Hellesponto Ophiogenes, in Italia Marsi, genus hominum est, quos anguigenas vocant, qui nullos timent serpentes: & apud Aegyptios mansuescere tradunt aspides. Sed lingua detractoris nullam induit mansuetudinem, nemini nō formidabilis, quae suos perinde atque exteros, amicos, inimicos, probos, improbos, dormientes, vigilantes, vivos, mortuos invadit, mordet, inficit, perimit universos. Recte dixit Chrysostomus: Qui detractioni studet, diabolo servit. Grave malum, turbulentus daemon est detractio f.

a *Eccles. c. 10. v. 11.* b *Horat. 1. serm. sat. 4.*
c *Bern. de modo bene viv. ser. 17. post med.*
d *Hierem. c. 8. v. 17.* e *Seneca epist. 42.*
f *Chrys. in ps. 100.*

§. III.

Sanctus Arnulphus natione Belga, sedis Metensis antistes, illis temporibus quibus ad urbis, agrorum & frugum calamitatem avertendam supplicaturus, cum suis extra pomoerium supplicationem instituit. Ex turba quaedam femina male genio inflata, quae sordide clamoribus prodere se coepit. Accurritur ad Arnulphum praesulem, qui eadem domo hospitio per rem occupato ... capessit. Varius hic vulgi rumor: Noddo, vir improbae linguae, & tunc probe appotus, in sanctum praesulem multa incipit garrire. Et quis, ait, est ille episcopus? domum habet non ubique quoque sanctam etiam a malis sanctis hominibus ipsius limina teruntur, etiam sancti noctes ... homines. Haec non impune dixerat malignus. Etenim Nemesis non praeteriit. Noctu incendium aedes invadit, & Noddonem cum socio sic corripit ut soli ardere viderentur; illi hoc unum, *Aquas, Aquas*, clamabant, *Aquas*. Demum prosiliunt miseri, & humi se volutant ... sed vix tandem inhaerens flamma comprimitur. Passus est bonus Deus, illos tunc evadere incendium, sed eosdem ad poenam reservavit. Nam ille detractor, in his ipsis criminibus, quorum praesulem sanctum arguebat, convictus, caput perdidit, quod utique servasset, si didicisset servare linguam. Pessima vulpes, inquit Bernardus, occultus detractor.

Nova priscis misceamus. Anno millesimo sexcentesimo sexto Zagabriae in Austria, quidam non e plebe, viris religiosis in consessu plurium graviter detrahebat, & locum loquentis digito monstrans: Inde, inquit, praecipitandi sunt hi nebulones. Post paucas vertente horas, his ipse illic conscendit, & e summo fastis capite pronus ruit; inde seminecem ... domum. Ubi a ruina tam gravi ad se rediit, Dei manifestissimam in se vindictam fassus est. Atque ubi convaluit, supplex veniam petiit ab iis ipsis quos laeserat. Non detractoribus solum, sed & detractionibus parata sunt iudicia. Nec quisquam hoc miretur, Detractor pessimorum furum pessimus fur esse ... furto subtractam non raro servat, sed abiit in praedam coniicit, facitque decem millia furtorum, unico, quod primum ille commisit, furto: Verum detractoris linguam, multa linguarum millia sequuntur, & hoc omnes agunt, furari famam. Quapropter iis iam parata sunt etiam detractoribus supplicia.

Martinus diui Benedicti nouissimus discipulus, è suo in beati Marini coenobium migrauit, vt sacrum aedificium illic molitetur, vbi architectum subito rumore male collisum miraculo sanauit. Commentarij soluti cum hominibus. Quis scit, aiunt, qua illum arte in integrum restituerit; monachos est vagae habitationis, Edat ei qui volet. Audijt Deus, & mox adfuit vltor à tergo, tres daemones malos genus infecit, vnus adeo misere habitus est ab hoc suo hospite, vt legibus cum eiulatu expirauit. Martinus vbi hoc inaudijt, recta in diui Martini aediculam se recepit, & tribus horis continuis, in preces se effudit, deinde obsessos accedens: Dei filius, inquit, qui suis potestatem dedit calcandi serpentes & scorpiones, liberet vos. Cumque illi magis furerent, spiritus immissi in eo furiosiorum, ita demum ingenti cum foetore, nota symbola relicta, excesserunt Germani hospites. Ita Deus infestum solet animaduertere. Lex est: Non eris criminator nec susurro in populo. b Vtinam sentirent Deum, quisquis aulae facit hanc Dei legem contemnere.

Narrat Paulinus, ille priscorum Patrum laudatissimus, duos sacri ordinis viros subito lapsu corruisse, quod Ambrosio Mediolanensi praesuli defuncto detraxissent. Ex his alter sacerdos Afer, sed Mediolani in sacerdotem venit, hic in conuiuio contemptum Ambrosij antistitis tam sanctis laudibus obtrectauit. Auditores habuit non valde benevolos. Sed hoc illi tristissimum, quod & Deum habuerit auditorem. Nam subito miser expallescere, vocem turbare? arctibus tremere coepit, sic inter brachia deductus est ad lectum, & vna ad letum. Dixit Augustinus: Deus totus, pes est, totus & manus, & oculus est; adde, totus & auris est; vidêre quàm nihil obaudiat! Detractores Deo odibiles. Nec quisquam purgauerit culpam, etiamsi prolixione vtatur: Ita forsan haec dicuntur sine quaestione, vt de Marias & feminas mares, mihe ... quidem vendere licet. Audisti hac ... alium certa, vt ea clanculum sint dicta. Seruandus monet: Audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te, fidens quia non te dirumpet. c

a Rom. ser. 62 in Cant.

b Leuit. c. 19. v. 16. c Eccl. c. 19. v. 10.

§ IV.

PRandiam subinde cenium instituunt collocatores aliquot, tanquam compotores, quibus iniuam confert symbolum sed hoc demum agitur, vt absentes qui non praesiderant, soluant symbola; plerique omnia damno aliorum ducuntur. De his symposiis praemonet Salomon: Noli, ait, esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnem ad vescendum conferunt, quia vacantes potibus, & symbola dantes consumentur. a De his symposiastis apposite Gregorius: Qui alienae vitae detractione pascuntur, inquit, alienis procul dubio carnibus saturantur. Potibus vacant qui de vitae alienae opprobrio se inebriant. Carnes quippe ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere, symbolum vero dare, est, sicut vnusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis, verba conferre. Vehementer autem panem dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua inuenit, quem hic ad alienae vitae exquirenda crimina detractionis suae languor occupauit. b Nec nouâ purgat, dicere: Leuia sunt haec. Saepe enim parua scintilla magnum excitauit incendium: lingua detractoris spargit eiusmodi scintillas, in incendium gliscentes. Sunt omnino leuia, dicet. At si grauiora forent, etiam illa effutires. Tu vero perpendis leuia haec esse. Attende non sunt leuia quae inuidiam olent aut superbiam, quae animos dissociant, leuia non sunt. Neque enim leue quid est, alterius famam vel leuiter imminuere. Non minus homicida est graphio aliquem atque gladio occidere. Non minus interijt Cassianus patrilis manu & minoris valetudinis condoles, quam si Hectoris aut Achillis manu cecidisset: quanto enim infirmior erat manus pugnantium, tanto grauius fuit diluta mortis supplicium, quanto leniora videntur detractoris punctura, tanto subinde perniciosius sauciat. Hanc Deus impunè abire non sinit. Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. c Thomas Cantipratanus, Cameracensis praepositus, suis se oculis vsurpasse affirmat non minus horrendam quam admirandam huius vitij vindictam. Noui, ait, sacerdotem, no-

tem, nomine magis quàm re talem, qui eo linguæ petulantia prolapsus erat, vt quos facilè alios etiam sacerdotes in infamiam traheret, de seipso pessima quæque mentiretur. Hic morti iam vicinus, summo æstu, tanta in seipsum rabie debacchatus est, vt dentibus linguam maledicam fœdè laniaret & commolere, idque palam omnibus ostendere inde supplicij exordium sumi, vnde ille sumpsisset peccati. Sapientissimè monet Ecclesiastes: Ne temere quid loquaris &c. Deus enim in cœlo, & tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui. Nondum cæruleas illas plagas transuectus es: nisi tuam ipse sis pædagogus vitiosissimam, non peruenies illuc: abibis in voragines ardentium focorum. Quod si custodiam vis mentem tuam, tum tu prius custodi linguam, omnem detrahendi libidinem dedisce.

Sacerdoti, quem dixi, non multum absimilis fuit in Angliâ olim vir religiosus, sed veste solùm non moribus, qui subinde detractionis dente quosuis lacerare solitus est. Hic cum iam in extremis ageret, monitus & rogatus est, sollicitè cogitaret, quod iam iter insisteret, quo tenderet, de totâ iam æternitate agi. At ille: Omittite hæc, inquit, monetis frustra. Illi verò diuinam clementiam opponere, fiduciam in Deum suadere, & omni modo animum ad alta erigere conati sunt. Sed moribundus linguam exerens, & digito eam percutiens: Hæc, inquit, lingua pessima me damnauit. Dixit & lingua repentè sic intumuit vt in fauces retrahi nequiuerit. Ita infelix expirans grande documentum dedit detractoribus, vt alienis saltem detrimentis sapere discant, & emendatiùs loqui.

Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. f

a Prou. c. 25. v. 10.
b Greg. tom. 2. l. 14. mor. 24. fine.
c Iac. c. 4. v. 12.
d Ecclesf. c. 5. v. 11.
e Ioan. Maior. Bar. Iesu Thom. in Spec. Exempl. pag. 285. col. 2.
f Prou. c. 21. v. 23.

CAPVT XVIII.

Auditores Detractorum quàm grauiter delinquant.

MAgnes tam arcanæ quàm admirandæ prorsus virtutis est, vt vel experientiam de eo loquentem audiamus. Vt acicum cuspis si magneti adfricetur, ita vulneret, vt is qui pungitur, non sentiat se vulnerari. Rem ex fide narrat Hieronymus Cardanus, affirmatque se vidisse magnetem in ædibus Laurentij Guasci medici, quo si acus aut ferreus stylus fuisset illitus, quamcumque corporis partem infigi sine sensu potuisset. Res hæc, ait Cardanus, mihi visa incredibilis, ergo vt experimentum rei ego ipse caperem, magneti acum adfricui, eam deinde in brachium immersi, cumque latenti totum iam penetrasset, ac si quidem sensi sed dolorem nullum. Atque vt hoc magis certius constaret, brachium infrà etiam eam acu, varias in partes fixi, sed nihil doloris sentiebam, nec sanguinis quidquam effluebat, solum punctaræ vestigium cernebatur. Addit Cardanus, quale huius rei experimentum cepit: Mediolani Alexander Veronensis, hic gladium oleo perunxit ea ratione vt potuerit quoslibet & sauciare, & sanare, sine vllo doloris sensu.

Detractio talis prorsus est pugio, talis omninò gladius est, infigitur, lædit, vulnerat, & quidem vno ictu; sauciatur enim detractor, detractionis auditor, & is de quo detrahitur, sed ille qui periculosissimè vulneratur, omnino ad sentit detractor, de quo superiore dissertatione egimus, nunc de auditore detractionis agimus. Hic exponemus quàm graue sit delictum non tantùm de alijs detrahere, sed & beneuolè audire detrahentes. sic verò & detractorem, & eius auditorem instituemus.

§. I.

HOmerus, ille poëtarum parens recenset, quâ ratione Vlysses se gesserit inter nauigationis socios. Syrenas vir cautus sirenas cantatrices pellacissimas (vt fingunt) solere dulce canere, canendo sopire, sopitos enecare. Vt hoc periculi cum suis euitaret, sociorum

aures obturauit cera, seipsum alligari iussit, dum has auium insidias prænatauerunt. Profectò non oculis tantum, sed & auribus sua sunt pericula, ideo sepimentis opus est ad arcenda hæc animi mala. Agrum & hortos conseptis nil noui est, sed nouum forsan videatur si circumsepiantur aures. Ac hoc ipsum Siracides accellentè pro suo iudicauit. Sepi, ait, aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis *a*. Non sentibus contextam, sed vepribus asperam, paliuris horridam vult esse aurium sepem, si quidē arcendus sit detractor ab hoc ingressu aegram asserit, horum à fentibus defendunt sepimenta, aures à detractoribus spinæ. Hos enim si velis arcere, spinas aggressiuis obijce, ostende tibi ea quę dicentur, minime probari, caue vanas & beneuolas aures præbeas; metu detractor te his scurrilitatibus pridem esse satietum. Quod si benignè audias, quicquid tibi alter in aurem garrit, vide cui consentiendus sis.

Duo canes vnum os rodunt, res plane noua & inuisa, ac pene prodigium. Enimuero si detractor & illius auditor tam bellè inter se conueniunt, alter narrando, alter auscultando, quid eos esse dicemus nisi duos canes qui os vnum arrodunt, nempe vnius aut plurium mores probi ingenij examinantur, tinguntur, cribrantur, varie demum lacerantur sermonibus. Hoc reuera est ossa rodere, & dentibus concerpere, quam autem ambo grauiter delinquant tam detractor quam auditor detractoris, Bernardus sincere pronuntiauit: Porro, inquit, detrahere aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim *b*. Addit: Verbum fratrile quod faceti vrbanitatis nomine colorat, non sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum *c*. Hinc ingeniosè quis dixit: diabolus & in detractoris ore, & in auditoris aure æqualiter desidet. Etenim facilis auditor, instructor est alterius, vt quod cœpit, liberius, copiosius, audacius pergat. Sicut autem suasoris & delinquentis par culpa est, agens & consentiens pari pœna puniendus est, ita detractor & auditor pęne pariter flagitiosi sunt. Hoc Thomas Aquinas clarissimè definiuit his omnino verbis: Dicendum est, inquit, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, vnde fit particeps peccati illius *d*. In eandem sententiam Hieronymus: Caue, inquit, ne linguam aut aures habeas prurientes, aut alijs detrahas, aut alios audias detrahentes *e*. Sed dices ipse ego non detraho, alijs loquentibus quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis illa prætendimus *f*. Et quæso te, si vagientem in pago maneres, & inde canis periculo ingenti cum latratu, tanquam iam iam incursurus doneret, an non ægrè ferres, si domestici canem non cohiberent? quid si eum contra te incitarent, tanc iniuriam dissimulares? Mutato nomine de te fabula narratur. Cum detractorem placidè audis, canem hunc detrahentem in alios non permittis modo, sed & impellis, quia illi velut testi credis, sed non ad Christi mentem, qui iubet, vt *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum g*. Imò, quod deterius, detractori vt cani bonum virum dentibus conuellenti, facilius quandoque fides habetur, quam si decem alij contrarium iureiurando asserant. Ita non raro noctuæ contra lucem, quam odit, vlulanti pleno assensu creditur.

a *Eccli. c.* 28. *v.* 28.
b *Bern. l.* 2. *de Consid. c.* 13. *sub finem.*
c *Ibid. in superioribus.*
d *S. Thom.* 2. 2. *q.* 73. *art.* 4.
e *Hieron. tom.* 1. *epist. ad Nepotian. vlt. pag. ante finem epist.*
f *Idem ad Rustic. mon.*
g *Matth. c.* 18. *v.* 16.

§. II.

Hebræus rex Dauid, ille hominum maximè sociabilis, alio concedere doctus, nihilominus: Detrahentem secretò proximo suo, inquit, hunc persequebar *a*. O Christiani horum hostium sunt vbique, persequimini, nec desistite dum comprehenderitis; sed quæso inter comprehendendos, nosipsos numeremus. Sed dicas: alterum ita os obsistere vix vllus est qui non erubescat. Chrysostomum egregiè respondentem audi: Non solum autem maledicentes, sed & alios detrahentes audientes admoneo, aures obstruere, & prophetam imitari dicentem: Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. Dic proximo: habes aliquem quem laudes &

commendes? Aures aperio, vt vngentum suscipiam: si vero male velis dicere, vestibulum ingressum obturo: non enim stercus & cœnum accipere sustineo. Quod nihil lucratus, si didicero, quod illic improbum? Maximum igitur nocumentum ex hoc, & extrema iactura. Loquere ad ipsum: tenemus nostra? Si detractoris os ita occludas, vt Chrysostomus suadet, aut silebit detractor, aut laudabit quem ante carpserat. Si vero dissimules, nec liberè detrahentem corripias, ... sed prorsus vitiosè, idque in tuum & alienum damnum.

Augustinus, ille præsulum gemma, tam acerbe patitur detractiones, vt ad proximam mensæ parietem appenderit tabellam, quæ omnes illic accubituros moneret his versiculis:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

En mensæ legem præclarissimam: Aliquem non detrahere, qui siquis allatrauerit, abesto hoc conuiuio hac mensa non admitto. Insigniter hic Augustinus improbam illam consuetudinem notauit, quæ in conuentibus, circulis, conuiuijs, primum omnium quæstionem mouet de moribus absentium? Vah, aiunt, etiam ille fortunæ hominem fabricatus? Et qua ratione ille hoc non videret? Ita clericum insignem, modo esset probioris vitæ: en concionatorem egregium, modo quæ dicit, faceret: en hominem ad omnes gratias factum, modo sua bona nosset, & vti sciret. Et quam illi rerum domini, tallique tenaces, quam contemptantes argento, quam auro placide familiaritas?

Difficile est satyram non scribere, nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se?

Ita latius & rectius est alijs detractionis dentem infigere. Ideo Augustinus vt hasce confabulationes domo sua excluderet, ad mensam lectionem adhibuit, qui animum pasceret, dum reficeretur corpus. Contigit autem quod Possidius narrat qui ipse interfuit, vt Augustini tecum Antistites complures accumberent, sed lege ab Augustino scriptæ obliti liberius de alijs quererentur, quibus ingenuè Augustinus: Domini fratres, aiebat, aut illa tabella expungenda est, aut vos sermones istos desinetis, aut ego ad cubiculum facesso. Eiusdem ferè animi fuit Ioannes Alexandrinus Patriarcha, ille eleemosynarum largissimus: hic si quem aliquo obtrectantem audijsset, admonebat, aut ingenioso modo alios sermones inducebat: si pergeret alius, tacebat quidem ipse, sed nomen frontis notabat, & colloquio finito, ei qui sibi à cubiculis, præcipiebat, hunc talem hominem non amplius intromitteret. Certissimum est, quod dixit Hieronymus: Vbi desunt audientes, non inueniuntur detrahentes. & Deus auditorem, docent detractor.

Edmundus rex Angliæ, Dunstanum assiduum maximi fecit, virtutem viri & eruditionem admiratus, ideo hunc ipsum in magni momenti negotijs adhibuit consultorem. Placebat regi æquitatem ab hoc præsule non sine tantum regeri. Ægrè hoc tulerunt diaboli. Vt ergo hos amicorum consensus turbarent, repente qui Dunstano præsuli priùs visi erant, quamuis amorem & obsequia simulassent. Hi primo velut per cuniculos, regis aures aggredi, & rectè callideque famam præsulis incessere, dein paullo apertius eidem detrahere, ita blandè ac sensim Dunstani odium instillare, denique palam, quem oderant, cauillari. Hoc effectum apud regem nimis credulum, vt aula etiam Dunstano foretis interdictum. Paucis post diebus rex venatum iuit: in siluis venationi destinatis mons erat & ingens præcipitium. Sub ipsum principium inter primas feras nobilior se ceruus offerebat, & dignus qui regem fatigaret. Ita regijs ac hybridis inclamantibus ad præcipitium delata est fera, vbi vna cum canibus præceps ruit. Regius equus eandem properabat via, idque incitato cursu. Rex præcipitium propè iam oculis cernens, Dunstanum cogitat, Deumque rogat donari sibi vitam, ob innocentiam Dunstani. Celeres sunt in tam præcipiti fato cogitationes, nec minus celeres sunt Dei aures misericordiæ (sic loquimur) ferendæ opi. Ita subito constitit equus. Rex è venatu domum reuersus, narrauit suis non sine læto horrore, quid miraculi sibi obtigisset, vitam se suam debere Deo, sed & Dunstano Dei amico. Illico Dunstanum vocari iussit magnis honoribus, propriéque à præsente veniam suppliciter, aures nimium credulas præbuisse fatebatur, & amicum se

sponsor

spopondit in omnem vitã. Videte qua ratione famam restituerit detractionis auditor. Quot detractionum non millia, sed milliones repe[illegible], sed qui famam inique subtractam, pares restituere, vix visus est.

a Psal. 100. v. 5.
b Chrys. tom. 5. hom. 3. ad pop. Ant. circa med.
c Iuvenal. sat. 1. v. 30.
d Hieron. ad Celant.

§. III.

VErum nobis hic sermo de detractionem audientibus, qui vario discrimine detrahentem audiunt. Sunt qui detractores quidem audiũt sed inviti, vel sine motu animi. Atque hi tamẽ absit vt male agant, vt etiam peccatum à Deo remittat, praesertim si eiusmodi narrationes sibi minimè placere non obscurè significent. Sunt alij qui audiunt haec talia & taceant vt penè nesciat num quae dicuntur, illis placeant an displiceant. Reprehensi ob silentium illud illaudabile plerumque se purgant. Ego nemini os obstruo; loquantur alij quod volent, per me licet; neque verò curæ mea demandatum est, omnium sermones emendare. Hi tam pacifici viri scipsos fallunt, decipiunt: certè illis displicere debet, cum alios laedunt, & Deus offenditur, si praecipue quibus ius est in alios, graviter delinquunt cum detractorem audiunt, & silent. Ergo tot cui non resistitur, approbatur; & veritas quae non defenditur, cum possit opprimitur: nec suspicione caret vitiosae societatis, qui vitijs cum narratur, non favente silentio prosequitur. Sunt & alij qui non audiunt tantum detrahentem, sed & provocant ad provocandum narrationem aurculionis admodum bonis[illegible] Pergite, sit fabula non dissimulatis monent. Pergite obsecro quod narrare coepisti de hoc homine! Veritatem nescit ancipiti. Iam quidem ante de hoc aliquid inaudij sed mysterium non capiebam, tu explica. Alij aliter detractionem eliciunt: Ille, aiunt, haec & haec de te spargit: & tu, quod valde miramur, etiamnum siles! Ita detractor mirificè animatur vt quicquid veneni conceptum, evomat. Et hi detractores & hi auditores gravissimè delinquunt, nam delectantur his fabulis quae in alios retorquentur. Sic detractor, & eius auditor diabolum gestant, alter in ore, alter in aure. Cum iam accedit tam avida credulitas, vt omnia quae his narrantur verba percipiantur, vera esse arbitremur, mox in iram & impatientiam effundimur, verba verbis, convicia convicijs, contumelias contumelijs oggerimus. Hinc lites & odia immortalia, hinc solvitur omne humanae conversationis commercium, omne mutuae charitatis vinculum, omnis sincerus affectus necessitudo, omnis amoris nexus, omne fiduciae robur. Hinc effera nocendi libidine in aliena damna rapimur, idque benevolentiae mantelo tecti, nec enim crimen arbitramur, cui praefigitur nomen honesti. Ac illud Bernardi stat immotum: Detrahentes, & audientes pari reatu tenentur. Sicut autem irasceris alteri, quando detrahit tibi, sic irascaris tibi, quando detrahis alteri, aut detrahentem audis. An non & ipse moritur qui venenum bibit, quod ei maledica detractoris lingua propinavit? His ergo auditoribus triplex documentum damus.

a Bern. de inter. domo c. 42. & ser. de triplici custodia, ante med.

§. IV.

PRimum: Teipsum inspice, & tecum habita, vt noris quam sit tibi curta supellex. Quid oculos perdis in alienis, tua tu curas? Et quaeso quis te historicum constituit in ta? Et quaeso quis te historicum constituit in vitam & mores alienos? Cur alieno choro podem imponis, homo curiose ac ridicule, inquit tu potius.

Nihil in proprijs quae prava aut recta geruntur.

Lamias notis quae domi oculos in cistella reconditos habent, foras egressae reponunt fronti, atque ita fit vt domi caecutiant, foris sint oculatissimae. De istis quispiam eleganter dixit Socrates:

Foras videns, sed caminas videns nihil.

Nam id multis hominibus accidit, vt propinqua non cernant, longius remota videant. Ita plerique aliorum minimis vitijs offenduntur, nostris etiam maximis blandimur.

Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quam aut Aquila aut serpens Epidaurius?
&c.
Qui ne tuberibus proprijs offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius aequum est.

Ergo

Ergo in tuum ipsius sinum inspice, fortassis vitium de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu tuo invenies. Hinc omnis vitæ pestis oritur, quod sibi quisque blanditur, & quantum alijs præter æquum detrahit, tantum sibi philautiæ vitio præter meritum tribuit: festucam ex oculo vicini eximit, trabem in suo non cernit. Et sicut oculus proximarum genarum nævos non videt, ita nos in nostri vitijs deprehendendis planè cæcutimus; minutos defectus in alijs vigilantissimè observamus, nostros vel manibus palpandos manifestè cæci. Et plerumque quo ægrius ferimus de nobis sinistrè quid dici, eo audacius, idque cum voluptate, per aliena vitia blaterando grassamur: valdeque nobis est in aliorum mores & oculos & dentes infigere: [illegible] Scrutati sunt, inquit, iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio. Sic aliena fœda in oculis habemus, nostra à tergo. Nimirum non videmus manticæ quod in tergo est. Hujus fatuæ homines obiurgans Salomon: Generatio, inquit, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis. Si olla fuliginem & atrorem suum in speculo se contemplaretur, non diceret fumoso cacabo: Væ tibi niger. Et,

Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?

Nec aliter Christiana lex sentit. Christus olim ijs permisit, ut primi lapides iacerent in feminam libidinis accusatam, qui peccato carerent: at nullus fuit qui vel lapillum tolleret. Sic, ô Christiane, nostra nos agamus, nostra obsecro curemus, nostra; & certe tam æquius, quàm nos lapidibus obruendos dicemus. Sed hoc agit dæmon, ut nos aut rei simus, aut perpropere damnemus reos. Præclarè Climacus: Aut peccare, inquit, nos dæmones urgent, aut eos non peccantes, iudicare peccantes. Maligna hæc scientia est, suum hortum sentibus obductum negligere, & hortulum alienum ingredi, ad herbas inutiles eradicandas. Mi homo, mane tu in tuo horto, satis hic lapparum, & lolij, & urticarum est quod erunces. Ergo, teipsum inspice, & aliorum nævos tacebis. Neminem alijs detrahes, ait Bernardus, si te bene inspexeris.

Alterum documentum est impediendæ detractionis, *Sermonem male cœptum alio divertere.* Ut enim olim ferocientes taurus hominem insequitur, pallium ei in caput obijcitur, ut dum luctatur cum pallio, fugitivus oculis subducat se homo. Ita cum quis alium detrahendo insectatur, consultissimum est, pallium ei, hoc est diversum sermonem obijcere, ut cesset detrahere. Neque semper adeo sollicitè curandum, quantum decori sit & cum decoro, ex abrupto subinde aliud loquendi argumentum est inijciendum. Thomas Morus, illud Angliæ sidus, vir perinde sanctus ac eruditus, [illegible] exempli ubique observantissimus, quam primum audijt, apud quoscunque fuisset, in aliorum famam invehi temeritatem [illegible], & [illegible] quid dici de absentibus, continuò sermonem alio convertere conatus: Quivis, aiebat, quod volet dicerit, ego vero aio hanc domum optimè structam esse, tectura magistrum se probavit, qui hoc ædificium condidit. Ita maledicentiam aut coercuit aut certè turbavit.

Alcibiades, ut Plutarchus de eo memorat, inter Græcos vir magnus & sapiens, de se passim non optimos sermones spargi audijt, ut ergo illos si non melioribus, saltem novis malis permutaret, cani pulcherrimo & pallio aurea empto caudam amputavit, & sic mutilum per urbem vagari liberè permisit. Indignantes [illegible] hoc atrocem [illegible], quod non decere tantam virum, facere tam ridicula. Quos Alcibiades blandè monuit, ne indignarentur etenim se hoc unum agi, ut populus omnem maledicentiæ libidinem in re levissima consumeret: Loquantur, inquit, de cane Alcibiadis, modo Alcibiadem desinant lacerare. Ita rigidi obijiciendum est speculum, ut oblitescatur capiti canis. Vidit vir insigniter perspicax, eum qui in omnium oculis est, difficillimè maledicis linguis subduci posse, ideo rem leviculam velut offam obijcere placebat Atheniensibus, ut haberent quod dicerent, minus tamen læderent. Ita homo temperantis linguæ [illegible] omni modo detractoria [illegible] compescere: quod si filum orationis præscindere nequeat, hoc saltem agat, [illegible] non malo factum crederet, non omnia quæ non circumstantias scire posse affirmat, plerumque rumorem se maiorem esse docens. Et ut intemperantiori linguæ offendendum est frigida,

gida, ita impetus detractoris refrenandus, & deuitare, si fieri possit, alio flectendus.

Tertium documentum est, *subducere se tam noxij sibilo*, & ipso discessu detractoris linguam constringere: sciat locutus ille se gratum non fuisse. Hieronymus hoc suadens. Si quem, ait, aliquem detrahentem audieritis, procul fugientes dimittite velut serpentem, vt [illegible] victus discat de aliorum factis silere. g Hoc diuinus Paulus confirmans: Nunc autem scripsi vobis, inquit, non commisceri, si is qui frater nominatur est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus. h

Cassianus refert visum à se optimum senē Machetem, qui id gratiæ à Deo impetrarat, vt quamdiu de rebus diuinis verba fierent, somnus non subriperet, etsi dies noctesque protraherentur sermones: si quis vero colloquia otiosa serere, aut de alijs detrahere cœpisset, in somnum protinus soluebatur. Qui Machetem assequi nequit, qui dormire non vult, aut abire non potest, monstret saltem se Christianum esse, signum edat, sibi hæc talia non placere, idque statim sub initium praui sermonis faciat, dum ignem etiamnunc vnā scintillā licet extinguere. Sic enim vbi inualuerit, penè indomabilis est. Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. i Quo sensu Hieronymus dicit: Si vultu hilari audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi, ille ignem eructat, tu sublevas ignitionem: quod si facie subtristi & austerâ detractorem audias, discet ille non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Sin aliter agis, ostendis te illius, cui detrahitur, aut falsum fratrem, aut fictum amicum esse.

a *Horat. l. 1. sat. 3.*
b *Psalm. 63. v. 5.*
c *Cassian. in [illegible].*
d *Prouerb. ca. 30. v. 11.*
e *Iuuen. sat. 2. v. 24. & seqq.*
f *Bern. de inter. domo c. 48.*
g *Hieron. in reg. mon. c. 22.*
h *1. Cor. c. 5. v. 11.*
i *Prou. c. 25. v. 23.*

§. V.

NIsi fugiamus, ô Christiani, & aliorum famam tam castè custodiamus quā nostram, illas Domini leges rumpimus, quæ alios eo quo nos ipsos amore souere volunt. Neque vero is solum iniquè agit, qui vicini domum incendit, sed & ille qui ad accensæ domus ignem se calefacit. Si non hostis est, aquā affundat, incendio occurrat. Sic non tantum nocent qui alijs detrahunt, sed & illi qui detractiones non impediunt, quæ applausu & gratulatione commendant. Ille demum sincerus est amicus, qui non tantum non alteri detrahit, sed & detractorem, vt potest, compescit, ille verè frater est, qui, quantum licet, extabescendam aliorum sorditiem tegit, nisi eam aperiat ijs quorum est iuuare, non infamare. Aliorum vitia tegenda sunt, non oculis auribusve ingerenda. Apelles pinxit Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi: obliquam namque fecit, vt quod corpori deerat, picturæ potius deesse videretur, tantumque eam partem è facie ostendit, quam totam poterat ostendere. Ita pingit manus & mens Christiana: quod in alterius vultu vitiosū est, omittit, id ostendit solum quod dignum oculis. Apellem insignissimè imitatus est Plato, non manu & penicillo, sed affectu & studio aliena vitia tegendi. Accusabant apud Platonem Xenocratem discipuli, quod de magistro multa iniquè locutus esset. Criminationem Plato sine vlla cunctatione respuit, dixitque hæc sibi parū probabilia videri. Instabat certo vultu index, quærens caussam cur sibi fides nō haberetur? Addidit Plato: non esse credibile, vt quem tantopere amaret, ab eo tantum non diligeretur. Postremo cum ad instruendam inimicitiam alterutri malignitas confugisset, vt de [illegible] eius [illegible], affirmauit Plato, Xenocratem nunquam illa dicturum fuisse, nisi ea dici sibi expedire iudicasset. a Sic omnino aliena vitia & extenuanda & tegenda, non exaggeranda, non euulganda sunt. Sed & cunctis sermonibus qui dicuntur (monet Ecclesiastes) ne accommodes cor tuum. b Bernardus optimè à se dicta confirmans: Detrahentes, inquit, infundunt venenum in auribus se audientium. Qui detrahit, & qui detrahentem libenter audit, vterque peccat. c At non & ipse moritur qui venenum bibit quod ei maledica detractoris lingua propinat? Siquidem saltem ei dilectionis vita subtrahitur,

bitur, & dum nescit paullatim in eo fraterna charitas refrigescit. Vt hoc malum caueret, ille Imperatorum maximus Imperator Constantinus dicere solebat, si sanctum oculorũ fide præsulem Christianũ rem nefariam committentem deprehenderet, se id non tantum non euulgaturum, sed etiam paludamento suo facti infamiam operturum. *a* Ita potius alter alterius famam tegamus, & venenum vel umbram detractionis, velut anguem pestiferum, horreamus, prout & admonet & obsecrat Magnus ille Apostolus Iacobus: *e* Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Siquidem illo vindictæ rigore in nos vertet Deus, quo nos rũ fuerimus in aliorum illius scelera in potentissimã lucem protrahentur, qui aliorum næuos operire recusant; par pari ad amussim referetur. Vis, ut alij de næuis tuis taceant? ta etiam de aliorum taceto; serae oris & linguæ frena imponito. Laudabis, si potes, omnes. Non potes? Ne damnes. Virtutes nulla sunt, vitia maxima? Vtrumque preme. Narrant, alij? tu aliũ sermonem verte. Instabunt forte maiorem sermones tanquam inciso nouacula secare; Tace. Rogaris sententiam? Minue, aut aspera mollioribus leni. Desse lituras connuij non potest. Vitia referantur: Tu ad humanam defectus imbecillitatem, & virtutes alias oppone, dic in maximis etiam viris semper fuisse, quod ignoscendum esset. Quod si quis pergat damnare, tu vide an non aliquid habeat laudandum qui damnatur, & pro damnandis laudanda suggere etiã in inimico. Mirum, quantum hæ laudes, ad odia ponenda & amorem conciliandum valeant. Nam & illi ipsi qui damnant, laudabunt taciti secum, & amare fortius incipient, quem hostis sui laudatorem senserint.

Sed antequam missam faciamus Detractionem, nunquam satis detestandam, addo rem memoratu dignam. Erant duo sibi familiarissimi è Clericorum numero, quorum alter pessimus detractor neminem non malefico dente impetebat. Hic morbo correptus à socio monebatur, rem suam ageret, & vitæ maculas eluerer pœnitentia. At surdo fabula canebatur. Saltem, inquit alter, inter nos fœdus ineamus etiam post mortem duraturum. Si tu me præcesseris moriendo obsecro, intra triginta dies, ut mihi certum de ...ille (siDeus obsistat) & alterius Orbis arcanum edoce. Promisit temerarius se id facturum in gratiam tam constantis amicitiæ. Neque vero id Deus fieri prohibuit. Itaque paucis post mortem diebus ille ab Orco emergens, flammis vndique opertus, in conspectum se dat superstitis amici. Hic, aegro socio defuncto, ita tremore concussus est, ut nec vocem expedire, nec oculos in flammeam larvam figere potuerit. At vmbra illa explicatè hominem compellans: Ego, inquit, sum ille socius tuus æternum damnatus. Nam ipso mortis momento ad iudicem ductus, accusatores eos habui, quos detractionibus infamaui. Cumque obiecta nec negare, nec diluere possem, vltra sententiam rabie, ebrietatis tremendam, concitans...

Si tale detractores supplicium manet, non abs re Augustinus: Quem diabolus, inquit, non potest deorsare iudicium ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur, vt si fieri potest, opprobrijs hominum & malorum linguarum detractione deficiat, & sic in eius fauces ruat. Custodite ergo vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. *f*

Quapropter, Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe linguã tuam à malo: *g* præcipuè verò à maximo detractionis malo. Quantum pepercetis alienæ famæ, tantum parces tuæ & famæ & vitæ.

a Valer. l. 4. c. 2. in externis.
b Eccles. c. 7. v. 22.
c Bern. de modo bene viu. ca. 17. & c. 33. & ser. de triplici custodia.
d Bar. tom. 3. Anno. 325. n. 43.
e Iac. cap. 4. v. 11.
f Sapient. c. 1. v. 11. Aug. tom. 2. epist. 137. circa med.
g Psal. 33. v. 13. & 14.

E

1. *Adamus & Eua ob commissum peccatum possimè sibi consciij, & quia malam conscientiam sequitur, pauefacti ac trepidi frutice-tis se abscondererunt. At vbi eos ex his latebris vox domini prouocauit: tantum abest ut criminis perpetrati veniam rogarent, vt etiam mutuo excusarent. Adamus digito monstrauit Euam ut sceleris caput,*

Euæ serpentem: alter in alterum deriuauit culpam. Hæc EXCUSANTIS Linguæ origo, hoc ubi ingenium est. Quia ergo maritus uxorem, uxor serpentem, Deus vtrique coniugi commonstrat terram è qua prodierant, in eandem reducuit. Vide C. 19. §. 1.

2. *Exprobrantem Linguam offendunt anti quæ plurimas auricula concessas repetiuerunt. Beneficium exprobrare, est exprobrare. Vide C. 20. totum, maximè §. 1.*

E

CAPVT XIX.

Excusatio quam peruulgatum, & multiplex sit vitium.

LAconum quispiam, vti Plutarchus meminerat, luscinium cepit, & quia tam suauem auribus cantatricem experta est, etiam dulcem palato futuram credidit, ideo misellæ plumarum tunicellam detraxit, vt eam foco pararet: at cum illam vix ossiculis herentem cerneret, indignabundus dixit: Vox es, & præterea nihil. O auicula macilenta, multum linguæ, parum pulpæ habes!

Hominem verborum & linguæ tam diuitem, inopem rationis, non male sic compelles: Vox es, mi homo, prætereáque nihil. Eum præsertim hoc titulo dignabimur, qui quidem sæpissime delinquit, nunquam tamen non excusationem opponit.

Excusatio non postremum malorum est inter Linguæ vitia. *Excusantem Linguam* recte lusciniam dixeris quam quis abstro tanto maiorem autem censeat, antequam videat quod si misellam incipias deplumare, non autem sed ossis vnibeam dicet; ita prorsus si quis excusanti linguæ tot coloratas plumulas subtraxerit, vix inane vitiorum simulacrum reperiet. Demades olim inter Athenienses fistulæ cō-parauit, cui si coloretella seu lingula ligata subtrahatur, tota obmutescit nemini vtibilis. Huic ligneæ fistulorum linguæ non male cōparauero Excusationem, de qua nunc agere instituo. Multiplex porrò est Excusatio, & plerumque vitiosa, quod iam paullo vberius exponemus.

§. I.

INter omnes animantes vix est mundities amantior fele. Aspice quæso quam studiosè felis iam anteriores pedes, iam posteriores, iam corpus reliquum lambat, vide vt pelliculam lingua extergat, & nitidam reddere laboret: in omnem partem suo se linctu expolit. Sed & hoc verecundiæ accepit à natura, vt fimetum suum quam potest diligentissime operiat, & quod mens occulere possit offendere, cautissime ipsa subtrahat. Lingua excusationibus assueta feli simillima est, quibuscunque modis nitorem asserere conatur, landis linguæque omnia vt sordes abstergat, callidis defensiunculis qualitia errores operire nititur. Hic sane nos Adami posteros, & suos nepotes esse prodimus; negemus in ceteris, hoc deprehendimur. Adamus post admissum piaculum ægerrime noxam fateri, imo eam in coniugem deriuare, coniux serpenti culpam impingere, sic alius aliam excusando accusaret, ita demum pene omnis culpa in Deum recidere, nam Adamus non dissimulanter: Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi a. ac si apertius diceret, nisi hanc deceptricem mihi adiunxisses, ego quidem culpæ permansissem expers. Sed nec mulier se etiam fassa: Serpens, inquit, decepit me, & comedi, perinde si dixisset: quid agit in paradiso serpens? peccauit qui hunc impostorem intromisit. Has artes miseri à parentibus didicimus, antequam discere possemus. Præclare de hoc Gregorius: Vsitatum, inquit, humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta docimas nequitiæ, ex quo ipsam radicem traximus culpæ b. Ita nihil pronius humano ingenio quam se suosque errores defendere. Sed aliter docuit Paulus: Non defendentes, inquit, vosmetipsos charissimi c. Et Hebræus Rex Dauid: Dixi iniquis, ait, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu d: Nolite superbe defendere peccata vestra, si fecistis iniquitatem per cupiditatem, ne defendatis per elationem proteruitatem. Augustinus: Malum est, inquit, peccare, peius est perseuerare, perniciosius defendendo

se, in Deum culpam refundere. Et vti Cassiodorus monet: Maximum est vitium excusationem, ad quam cotem exigit, qui peccata sua defendit. e Pessima est Grammatica, cum nomina vitiorum tribuuntur alijs.

In rebus gestis Sanctorum, vix quidquam, arbitror, magis mirandum est, quam quod complures grauissimorum criminum accusati, illa non aliter quam silentio confecerint refutanda. In hoc obstupescendi Marinus & Theodorus, sub virili nomine & veste, vtraque vera virgo, & castitatis obseruantissima, stupri tamen vtraque accusata, illa vitiato pondera omnia & ludos, ista supercilio quasi un iniurias patientissime tulit. Gregorius Thaumaturgus à meretricula negatam sibi quæstum postulatur: quia tunc carnalia agebat, versus ad familiarem: Heus tu, inquit, numera ei pecuniam, quam exigit, ne diutius nos turbet. Vix illa nummos & vnà cacodæmonem cœpit sui corporis impulsum, à quo grauiter concussa, & terræ afflicta est miserandum spectaculum. Tandem precibus eiusdem Gregorij ab hoc hospite liberata est f. Emmeramnus, sanctissimus præsul, vt duos cuiusdam criminis reos supplicio liberaret, ipse reus videri non recusauit, & memoratim perijt g. Ab hac eadem virtute Ruffinus Aquilejensis commendat Balalium patientissimum cœnobitam, in quem negligentiæ occasio falsis excusationibus culpas suas quotidie deriuabant: Cumque ob id non raro acerbius obiurgaretur, ille in terram se prosternens, nihil excusabat, sed veniam submississime rogabat, idque pœnitens aberat, vt monasterio ejiceretur Balalius, cum Cœnobiarcha diuinitus edoctus iussit omnium storeas in cumulum comportari, & accendi; combustæ sunt omnes, præter vnius Balalij stoream. h Hanc nobis facem prætulerunt tot sanctissimi homines qui ad virtutum fastigium conscenderunt se sæpe non excusando. Quippe piarum mentium est, inquit Gregorius, ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est.

a Gen. c. 3. v. 12. & seqq.
b Greg. l. 12. mor. c. 9. initio.
c Rom. c. 12. v. 9.
d Ps. 74. v. 1.
e Vterque in dictum psalmum.
f Baron. t. 2. An. 233. n. 9. Nos Parte 1. c. 2. §. 6.
rem supplicatius narrauimus.
g Matth. Raderus in Bauaria sancta to. 1. & par. 1. Hist. Rau. Andr. Brunneri. f. 101.
h Ruffin. Aquil. n. 29 apud Rosweid.

§. II.

IOsephi Proregis Ægypti fratres cum frumentatum in Ægyptum commeassent, iamque viam relegerent in Canaan, retracti sunt in Ægyptum velut ingratissimi homines, & fures, ob scyphum argenteum in Beniamini sacco repertum. Hic Iudas tam prudens & erecti animi non dixit: Si examinemur, fratres mei, negate audacter & pernegate; sycophantias in nos struunt Ægyptij, insontes sumus. Iamque ad Iosephum Proregem perducti, deiecto vultu se reos confessi sunt. Hic cæterorum orator Iudas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur aut iuste poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum: en omnes serui sumus domini mei a. Quam hoc ingenue & sancte! Quod si Iudas homo garrulus, & litigator fuisset, omnia in fauorem suum traheret, cœpisset publice fratres suos examinare distincteque: Tu Ruben dic bona fide, numquid hunc scyphum furatus es? Tu Simeon, & tu Issachar numquid vos subripuistis poculum? ausim iurare nec cæteros id ausos: Beniaminum id non fecisse etiam mihi constat. Nil horum obtendit Iudas, sed etiam se fratresque suos fassus: Iniquitatem, ait, seruorum tuorum inuenit Deus. Hæc indoles bene mentis, non tantum si quid deliquerit, ingenue fateri, sed etiam culpam agnoscere, vbi culpa non est. Psaltes graphice regius: Iniustitiam meam, inquit, non abscondi b. Neque tantum coram Nathane in conclaui dixit: *Peccaui Domino*, sed peccatum publice confessus, culpam non in alium vertit, non excusauit, non suppressit, sed in scriptum publicum carmen scripsit, vt Orbis sciret quam male egisset: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. Pulchre Augustinus: Veritas de terra orta est, inquit, & iustitia de cælo prospexit. Quæ iustitia de cælo prospexit? Tanquam Dei dicentis: Parcamus huic homini, quia ipse sibi non pepercit; ignoscamus quia ipse agnoscit. Conuersus est ad puniendum peccatum suum, conuertar & ego ad eum liberandum c. Ideo Dauid singularissime

tissime rogat: Ne declines cor meum in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. *b* Quanti sunt, qui si lateant cum peccant, audaciter se peccasse negant, si deprehendantur aut convincantur, excusatione aut defendunt. Et quam facilis defensio, inquit Augustinus, quam cita, sed quam praeceps, quam quotidiana & quam sacrilega! O si Deus hoc nollet, non facerem! Hoc voluit Deus, fortuna hoc voluit, hoc voluit fatum. Et ista, fratres mei, defensio qualium est? Non solum indoctorum, sed etiam doctorum. Sedent & computant sidera, intervalla, cursus, volubilitates, status, motus, lineamenta, describunt, conjiciunt. Docti magni videntur. Totum hoc doctum & magnum, defensio peccati est. Eris adulter, quia sic habes Venerem. Eris homicida quia sic habes Martem. Mars ergo homicida, non tu: & Venus adultera, non tu. Vide ne pro Marte & Venere tu damneris. Deus enim qui damnaturus est, non te quia tu es. *d*

Quod Augustinus de sui aevi vanissimis per astra excusantibus queritur, id hodieque largiter deplorandum. Quam multos reperias qui credant haec humana ad astrorum motus & rapi & regi: & qui vanam caeli vim, e nos siderum causas suae nequitiae principium assignent, qui vitam, cupiditates, iras & tristitia e stellarum inter se commercio sortiri non putent. O Vanitatum vanitas! Unde quaeso tantum sideribus in corpora nostra, imo in mentes imperium? Ex ijs scilicet expectabo felicitatem, ex ijs vitae genus & mortis arbitrium? Num ergo qui praelium subeunt, simulque extinguuntur, omnes sub eodem caeli sydere geniti sunt? Quid autem cum in praedonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc praedo obtruncaret. Num ergo eadem astra quae viatorem, dum nasceretur, ferro praedonis mancipabant, ipsi quoque praedoni diu fortasse ante nato, animum viresque dederunt, ut aliquando hunc vellet & posset occidere? Cum quis vero aedificij ruina obruitur, an quia erat in astris, ut cum sua domus sepeliret, afflictus est moriens? Quae libertas mortalium, si a praescripto siderum non possunt recedere? Cur ergo valetudinem curem, cur vitia abjicere, animum ad virtutem appellere cogitem, si nascenti dictum est, quid me illa oporteat? Hoc non vanitas solum et inepta, sed & impia stoliditas est, ut fortunas, res liberas, huic siderum necessitati tribuere. Neminem mortalium sideribus cogi vel hinc constet, quod haud parvi imperium ab ijs concitatum ratione frenamus, & nulla re magis nostrum genus a belluis discrepat, quam hoc libertatis privilegio, quae sollicitari quidem lubricis motibus, sed ad vitia aut virtutem adigi invita non potest. Hinc in philosophorum scholis nihil vulgatius, quam sapientis animam, experientia fortunam, ipsis quoque imperare sideribus. Hinc & quotidiana eorum praeconia, qui sciunt moderari iracundiae, amori caeterisque cupiditatibus, quibus haec astra in animos nostros inundant. Quorum omnino nihil esset, nisi accepta astrorum imperia mens nostra fastidire, aut excusare posset. Ergo neque libera aut fortunae huic siderum potestati nos addicamus. Quamvis non omnia sideribus neganda: indicant hominem ad segnitiem laboremve, calidam indolem, aut ingenuae simplicitatis naturam, esse hilarem, aut ad iracundiam solitudinem declinare; ... denique, aut virtutes aliquo pondere & impetu ferri: haec, inquam, non negamus ex caelo in ista terrena imperio esse. At cum moderari possimus ingenitatis affectibus, stultissima vanitate culpis nostris patrocinium e caelo arcessimus, & sceleratos nos esse per astrorum posituram & vim excusamus.

a *Gen. c.* 44. v. 16.
b *Ps.* 31. v. 5.
c *Aug. in ps.* 84. v. 12.
d *Ps.* 140. v. 4.
e *Aug. in eund. ps.* 140.

§. III.

HAec vere verba malitiae sunt ad excusandas excusationes in peccatis. Haec illa Protoplastorum perizomata, e ficuum folijs consuta. Atque his ad quaestiones responsa dignissima deducere. Quinque omnino dies a morte aberat Christus, cum e Bethania Hierosolymam contendit. In via se ficus objecit ob oculos, sed folijs tantum amicta, nullis ornata fructibus. Huic arbori seria execratione indignatus Servator: Nequaquam, ait, ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est

continuò

continuo siccatam, a mirantibus discipulis cum subitam arboris mortem. Cur ergo Dominus in ficum potius quam in alias arbores excanduit, & praesertim in ficum, ut videbatur, immeritam? Non enim erat tempus ficorum, ut Marcus commemorat. Si vir sapiens ero [illegible] irascatur, ut quod famulus vitreum vas [illegible] pretiosum fregerit, calceum luto sparserit, vesti togam imposuerit, ianuam non bene clauserit, & idem famulum officio privet, domo excludat, hanc iram plerumque sic interpretamur: Vir tam prudens non irascitur sicut pueri, qui tam parentibus [illegible] quam nucibus, sed credibile graviorem animo culpam agitat, [illegible] hanc iram meritam esse. Ita hic Christus vetitam ficum [illegible] aperuit. Ficus sub cuius [illegible], in paradiso Protoplastis [illegible] praebuit, ad inveniendam pessimam excusationem, dedit tegumenta commissi [illegible]. Pulchre hoc exponens Ambrosius: Docet me Adam, inquit, quid sint folia, qui postea quam peccavit, de foliis ficus fecerit sibi succinctorium, qui de fructibus eius magis gustare debuerit. Iustus fructum elicit, folia peccator. Iam supra se folia, qui culpam velare desiderans, aut diabolum delicti memorat auctorem, aut carnis praetendit illecebras, aut aliam quampiam persuasorem ponit erroris. Adam profecto Dei oculos omnia cernentes non satis metuens, nec contractam culpam deprecatus, latebras quaesiit, e latebris extractus, ad excusationes confugit. Rex David longe sanctius: Quo ibo, inquit, a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Ergo, omissis excusationibus, iniquitatem meam annuntiabo. Quam scite ait de Adamo Augustinus: Numquid dixit, Peccavi? Superbia habet confusionis deformitatem, & non habet confessionis humilitatem. Advertamus quo modo superbiae laborent homines hodie, non nisi in [illegible] referunt, si quid egerint mali [illegible] velint tribui, si quid egerint boni [illegible]. Hic graviter & scite Bernardus: Porro, inquit, excusare te velle quando coeperis, quam sit non modo minime fructuosum, sed & perniciosum, sanctum David interroga. In animam suam peccat. Eo enim hoc linguae vitium impellit, ut cum divinam legem negligimus, vanissime nos excusemus. Imperat lex, Non furaberis, Non moechaberis. Durus est, aiunt, hic sermo & quis eum potest audire? Non est enim homo qui non peccet. Fingere desinat Christiane, numquid [illegible] tibi [illegible] iniquitatis, qui fingis laborem in praecepto: & Mandatum quod tibi praecipitur, non supra te est, neque procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere Quis nostrum valet ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum ut causeris & dicas: Quis e nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos deferre, ut possimus audire & facere, quod praeceptum est? Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. [illegible] culpis [illegible] quod Bernardus asserens: Neque enim, inquit, tantum nocuit simplicis actionis transgressio, quantum adiuncta excusationis cum praemeditatione obstinatio. Varie quidem peccamus, sed saepe peius quam peccavimus, excusamus. Hoc [illegible] excusatio non petita, accusatio est manifesta. Et quis credat eum in virtute multum promovisse, qui plenus est excusationibus, qui quicquid obiicitur, purgare se novit, qui semper bellus, semper innocens, qui solus [illegible] est expers? quid hunc nisi pulcherrimam felem dixeris, quae undequaque [illegible] gerit caniculam, quae linguam habet pro pumice quo se expolit. Has feles ubique reperias, quae quidem [illegible] faciant, sed illud [illegible] operiunt [illegible] excusationibus. Et quid quaeso tam [illegible] patratur: cui non suum sic [illegible], quae culpa designatur, quod non honesti nomine tegatur? Omnibus ollis aptamus opercula, omnibus noxis affingimus praetextus; illud item quaerimus quo nullus error non excusabilis censeatur. Etiam sacrilegia, haereses, bella iniusta speciosissimis sese titulis vendidere. Belli rustici Smalcaldici praetextus fuit, est: Nos congregati sumus, ut Christi Evangelium libere profiteamur, eiusque divinam iustitiam constituamus. Multum hic acclamatum: Vivat Evangelium. Rebelliones instigant [illegible] Spiritus contra-

ria, hae

ra, has quinque litteras V. D. M. I. Æ. verbum Domini manet in æternum. pedisequorum etiam & stabulariorum manicis opere phrygio intextas esse cernebant l. Quid posset speciosius? Magnis passibus ibat Hæresis, dum ubique lucubrantes Reformationis prætextus prætenderent. Omni pæne vitio, suum est palliolum, excusatio. Vide mihi tot millia hominum ad forum, ad curiam properantia, quam turpes lites, quanto turpiores actiones tot habentes hic patrem ad tribunal trahit; ille cum matre litigat; ille enim delator erat criminis, cujus manifestior reus est; alius, judex eligitur, damnaturus quæ fecit. Interroga singulos horum, & intelliges quam vere dixerit veritas: *Et cœperunt simul omnes excusare* m. Aulas ingredere Regumque tecta, videbis omnes pactis, habitum præferentes, & ideò tali ingenio esse specie. At rara inter illos pax est, alter in alterius exitium seu compendia ducitur. Hic multis gratiosiorem ex alterius damno quæstus esse fælicem oderunt, infelicem contemnunt; maiore gravantur, minori graves sunt: diversis stimulantur cupiditatibus: omnia perdita ob levem voluptatem prædamque cupiunt. Urge hos reprehensione con- bar. *Et incipiunt simul omnes excusare.* Adde nunc publica perjuria, libidines, furta, fraudes, infinitiones, quibus [illegible] sola n. Omnia ubique sceleribus ac vitiis plena sunt, & tamen si talibus irasci velis, & vitiorum turpitudinem opprobrare, *Incipient simul omnes excusare*. Vix ulli iam peccant, quibus non parata sit sui peccati excusatio. Domos ingredere, & ubique plurimam negligentiæ observabis: hic franguntur vasa, vestes non insolantur, hic carnes verminant, panis mucescit, putrescunt poma solo neglecta, illic sordes acervantur, parietes non absterguntur, pavimenta non verruntur. Cum vero paterfamilias sua negligi conqueritur, *Incipiunt simul omnes excusare*. Iam vero non officium facit; Protinus ut aurae & assiduæ furtum, qui aliquid se liberalissimè emergunt, quam primùm vero emergunt, & vel leviter excutiunt, mox omnia eis fieri committunt: ita homo ad excusationis promptus, concedit, & tergeris os suum, dicit: non sum operatus malum. o

a *Matth. c. 21. v. 19. Marci c. 11. v. 13. & 14.*
b *Amb. Lib. paradiso c. 13. med.*
c *Psal. 138. v. 7. & Ps. 17. v. 19.*
d *Aug. de Genesi ad litt. l. 11. post med.*
e *Bern. serm. 16. in Cant. non procul à fine.*
f *Ioan. c. 9. v. 40.*
g *3. Reg. c. 9. v. 46.*
h *Psal. 90. v. 10.*
i *Deuter. c. 30. v. 11. & seqq.*
k *Bern. l. de præcept. & dispens. c. 14. ante finem.*
l *Florim. Raimundus de Ortu hæres. l. 3. c. 7. n. 2.*
m *Luc. c. 14. v. 18.*
n *Talibus semis plenu illi ducebantur. Senec. l. 2. de Ira c. 19.*
o *Prov. c. 30. v. 20.*

§. IV.

BErnardus eximiè hanc Excusantem linguam depingens: *Multis modis*, inquit, *fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, Non feci: aut feci quidem, sed bene feci: aut si malè, non multum malè: aut si multum malè, non mala intentione. Si autem & de illa sicut Adam vel Eva convincitur, aliena suasione excusare se nititur* a. Ita ferè quadruplici vafritie excusationes texuntur, Negando, Excusando, Accusando, Extenuando.

1. *Negando.* Hoc ego (aiunt) non soleo facere, non id meæ indolis, non consuetudinis meæ est, non feci. Ita Ananias & Saphira defraudatum agri pretium promptissime negarunt: ita Cainus interroganti Deo, ubinam frater esset? Nescio, inquit, numquid custos fratris mei sum ego? b Obliquè negavit eadem. Cum Samuel Sauli regi in os objiceret, quod Deo non obedisset: Imo, inquit, audivi vocem Domini, feci quod iussit fieri c. Satis esse ratus dimidium præcepti partem exhausisse. Hos tales Gregorius erinaceis cõfert. Erinaceus cum agitatur in silva, & caput & pedes habet, cum capitur, nec caput nec pedes habere cernitur, in sphæram se convolvit, intus aculeatus globus est: ita multis nec manus nec pedes desunt ad iniquitatem; cum deprehenduntur, & manus & pedes nequitiæ simulatione occultant, quia è medio seducti se defendunt, & sic omnia velut in globum convolvunt, ut vix habeas quod illis amplius objicias. Plurimarum clypeus est, *Non feci.*

2. Ex-

2. *Extenuando*. Quid me (aiunt) exagitas? memoriam meam obiurgas: obliuionis fuit, fuit ignorantiæ; hæc res me præteriit. Aut, occasio defuit, via patuit aliud: necessitas vrsit, tentatio coegit. Et quis omnia semper ad amussim faciat, quis ad libellam cuncta exigat? qui fieri possit, vt omnia sint tam accurata? Quis homo est, & fragilis non est? septies in die cadit iustus. Bulliens sanguis, & vegeta iuuentus supprimi non possunt; dandum aliquid naturæ; homines sumus, non Angeli. Ego, ait alius, ex hac prosapia oriundus hanc dignitatem tueor, & hoc mihi non sit concessum? Subinde valetudinem excusamus, vitium temeritatis, morbum & languorem mentimur. Verbo, posse negamus, cum tamen quia nolumus, non possumus. Tandem etiam vinum & calicem pro aduocatis accersimus, quoties audimus: Temulentus hoc feci, ebrius hoc dixi. Ergo bis peccasti, bis puniendus. Sententiæ talis sunt, quibus callida feles pelliculam suam conatur extergere.

3. *Accusando*. Societas (aiunt) ad hoc me impulit, ab alijs persuasus hoc feci: Mendax me decepit. Diabolus me seduxit: isti & isti me fecerunt impatientem. Adam excusando accusauit: mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi *d*. Si licuisset, dixisset: Domine tu causa culpæ: aliam, aut nullam mihi sociam dedisses, tuum ego vetitum non violassem. Ita Saul culpam à se remouens in populum: Pepercit populus, inquit, melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur ea Domino *e*. Ea propter Bernardus: Genus excusationis est, inquit, cum argueris tu, alium accusare. Eo autem quandoque nostra excreuit impudentia, vt in societatem criminis, ipsam Dei prouidentiam trahamus. Priscus scriptor hic testis: Sunt, inquit, qui defendunt culpam in Dei prouidentia, reputantes Dei ordinationi & necessitati, quod relictum est voluntati & arbitrij libertati. Sciunt enim Deum quid facturus esset qui peccat, sed non ordinasse peccatum, qui vnicuique reliquit imperium. Ordinauit enim pœnam, non ordinauit culpam *f*.

4. *Imitando*. Non solus (aiunt) hoc facio; complures alij in hac naue nauigant. Si illis hoc permissum, cur mihi non? Nonne ille, & iste, & isti quoque, idem quod ego, faciunt; quid opus multis verbis? Hoc iam mos obtinuit, omnes sic agunt. O miseri, non minus ardebit qui cum multis ardebit. Lex diuina clamat: Non sequeris turbam ad faciendum malum *g*. Hanc legem optimè interpretatur Ioannes Saresberiensis. Non est, inquit, quod error concurrentium sub prætextu multitudinis excusetur, quia virtutis forma à consentiendi multitudine nequaquam trahitur &c. Neque quod à multis peccatur, peccatum non est, sed ideo grauius, quia multum: nec delinquentis culpam socia minuit multitudo, sed prægrauat, eo quod viribus suis ne conteratur, obsistat *h*. Nec aliter ratiocinatus Romanus sapiens: Inter caussas malorum nostrorum est, inquit, quod viuimus ad exempla: nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quod, si pauci facerent, nollemus imitari: cum plures facere cœperunt, quia honestius sit, quia frequentius, sequimur: & recti apud nos locum tenet, error, vbi publicus factus est. *i*

a *Bern. de 12. gradib.*
b *Gen. c. 4. v. 9.*
c *1. Reg. c. 15. v. 20.*
d *Gen. c. 3. v. 12.*
e *1. Reg. c. 15. v. 15.*
f *Auctor de vera & falsa pœnitentia c. 14. habetur tom. 8. Augustini, ad finem.*
g *Exod. c. 23. v. 2.*
h *Ioan. Sarisb. Carnot. epist. 7. Policratici c. 19.*
i *Seneca epist. 123. circa med.*

§. V.

APud Iurisconsultos, prætextus varij numerantur: Sunt prætextus Iuris, Tutelæ, Vsucapionis, Præscriptionis, Manumissionis. Tituli in re, Tituli ad rem &c. Nos illis longè ditiores sumus, quotidie alios atque alios prætextus inuenimus, nostris erroribus excusandis. Multiplicamus scilicet herbam Borith, quod vates Hieremias castigat: Si laueris te, nitro, inquit, & multiplicaueris tibi herbam borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus *a*. Nitrum & Borith variæ ac friuolæ excusationes: quomodocumque vero illas multiplicemus, sordes non eximimus, sed augemus. Quid igitur, ô vane, niteris bonum ostendere viam tuam? Ecce ego iudicio contendam tecum eo quod, dixeris:

peccati. b Optimè dicit Fabius: Culpam admissam excusare, altera culpa est:
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, caueto;
Causa patrocinio, non bona, peior erit. c

Senecæ coniux fatuam habuit Harpasten, hæc subito videre desijt, & tamen se cæcam esse nesciebat; sed domum ut nimis tenebrosam accusabat. Eandem sedem nos habemus: d nemo se auarum, nemo cupidum fatetur: cæci tamen ducem quærunt; nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Monachij potest viuere: Non ego sumptuosus sum, sed urbs magnas impensas exigit. Non est meum vitium quod iracundus sum, quod nondum constitui certum vitæ genus; adolescentia hæc facit. e Nimirum pauo non progreditur, dum illæ oculatæ pennæ [illegible] decidentes, recreuerint: Nos verò & nos pauoninam hanc rotam stellatis plumis versicolorem expandere, scimus alijs excusationes texere, & elegantiam nostram, licet turpissimi simus, velut in theatro spectandam proponere.

Rabbi Salomon bellissimam fingit excusationem cur Hebræi manna è nubibus depluens nauseauerint? Nam manna, inquit, cibus erat leuissimus, qui stomachum minimè grauabat, nec aluum reddebat ventri: vnde metuebant Hebræi ne quid intra viscera permanendo contraherent, itaque breui morituros; & hinc ait, fastidiosum. f Excusatio ridicula & fatua, nullus enim cibus est qui nil habeat excrementi. Sed si loqueremur non difficiles hanc excusationes comminiscimur. Obiurga hominem opulentum, quod superflue sumptus expendat, [illegible] alios contemnat, mox culpā excusans dicet: Omnē hunc apparatū & honorem statui suo conuenientē esse.

Increpa parcum, & non nisi tenuissimas eleemosynas erogantem, mox rei familiaris angustias obtendet. Argue hominem libidini deditum, mox ineuitabiles sibi datas occasiones, aut indolis procliuitatem & impulsum excusabit. Consuetudine in naturam versa, facto omnis excusabilis est. Miserū peccare in iustitia; delectari peccato, miserrimum; excusare: & tum demum consummata malitia est, cum ad studium voluptatis opinio quoque honestatis accessit.

Aiunt, Mendacij filiam esse Excusationem; quam adolescentes præsertim, omnibus reprehensionibus velut pellem obijciunt. Castigatus in scholis puer, quod die Veneris nescisset catechesin, Putabam, ait, hodie primū diem Iouis esse. Gustauerat aliud in horto hortorum aliena, qui iterum ob hoc reprehensus: Putabam, ait, esse pruna siluestria. Stertentem adolescentem ad ipsam vsque nonam matutinam, cum pædagogus cubiculum ingressus: O Endymion, inquit, iam clarissimum [illegible], imo pene meridies fenestras intrat, etiam nona est hora, surge. Cui adolescens somnolentus & voce languida: Bene, inquit, Putabam primam esse horam. Scriptos ad rem diuinam pater vocat: magister tamen suæ tarditatis postulanti: Debui, ait, expectare cessantem domi. Cui statim magister: I nunc, & expecta sub ferulam. Scrophulam exciderat sub mensam conuiua, quam sciendo id recepturus pedem in os valide impegit, & ut factum purgaret: Ignosce, inquit, putabam esse canem. Opificem intenta mille philippeos suo prodegerat. Parentibus hanc iacturam indignissime ferentibus: Quid, inquit, succensetis mihi? Putabam me tantundem lucraturum. Fur aris suæ pendulum surripere, cum in aurifice officina deprehensus interrogaretur, quomodo tandem hoc flagitij ausus esset? Putabam, inquit, me nunquam deprehendendum. Homo ebrius & impurus oculum vigilum nocturni, ad carceres detineretur, sed [illegible] inhibere dolorem non sinebam. Cuique sciscitaretur non citius salutis [illegible], responderit: Putabam me [illegible]. Ita & nos centum annorum pueri excusationibus innocentiam tueri nitimur, hoc sive puerili & frigida frequentissimè vsurpamus, *Non putabam.* Turpissimum aiebat Fabius imperatori excusationem esse, NON PVTAVI. Ergo turpissimum, ait Seneca, homini perire? f Rara est excusatio quæ non falsitatis aliquid habeat aut certè imprudentiæ. Primi criminis innocentiæ elogium est, non peccare; proximum peccata non excusare.

a *Hiere. c. 2. v. 23.*
b *Ibid. v. 33 & 35.*
c *Ouid. l. 1. Trist.*
d *Seneca epist. 50. initio.*
e *Persius vide sat. v. [illegible]*
f *Sen. l. 2. de Ira c. 31.*

CAPVT XX.

Exprobratio quam molesta sit omnibus, & exprobrare beneficia, esse ea perdere.

PHocionem Græcum oratorem in concione seorsim seditiosus quidam accessit, dixitque: Videris cogitabundus, ô Phocion: Recte quidem coniectas, respondit: Cogito enim, si quid queam detrahere de his, quæ dicturus sum apud Athenienses. Eadem pene hic mihi, mi Lector, cogitatio est: an non hoc loco dissertationibus prolixioribus amputanda sit dissertatiuncula, & succincta in tam admonitio, idque brevitudo fastidio, & varietati concinnandæ. Atque illud mihi præcipue observandum videtur cum reipsa (quod ingratissimum est) tædium laboriosum singulis dissideat. Huius ergo iam specimen dabimus.

§. I.

LInguam Exprobrantem, ob eiusdem capitalis linguæ societatem sequitur Lingua Exprobrans. De hac quam potest illud Siracidæ: Unus ædificans & unus destruens, quid eis prodest nisi labor? a Quicquid hæc lingua præclare struxit, repente destruit exprobrando in hunc modum: Hoc & hoc beneficij à me habes, absque me fuisset, iā pridem periisses: Vitam & incolumitatem tuam mihi debes, mihi age gratias, ad honores illos tu quidem tuis aliis nunquam pervolasses, nisi meorum pennarum opera potuisses. Inhumanæ sunt hæ cantilenæ; hæ voces beneficiorum corruptrices, hæc pæta levissime perdunt. Gallinæ ova quidem excludere, sed ea glocitando sæpissime amittunt. Beneficia, uno dixeris augere, quæ cum exprobrantur, amittuntur. O odiosum genus est hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non ille commemorare qui contulit.

Beneficij enim in turpis exprobratio est.
Omnis molesta est quæ exprobratur gratia.

Appius Romanus populo exprobrabat, sibi acceptum ferri debere, quod ex muto & elingui, facundum haberet Consulem, de Lucio Volumnio collega sentiens. Ibi Lucius Volumnius: Quam mallem, inquit, tu à me strenue facere, quam ego abs te scite loqui didicissem. Romanus Sapiens ei qui beneficiū dedit, oblivionem imperat, ei qui accepit, memoriam mandat. Quo loco seipsum explicans, equidem interpretatur: Errat autem, inquit, si quis existimat cum dicimus eum qui beneficium dedit, oblivisci oportere, excutere nos illi memoriam rei præsertim honestissimæ. Quædam præcipimus ultra modum, ut ad verum & suum redeant. Cum dicimus, meminisse non debet: hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare, nec gravis esse. Quidam enim beneficium quod dederunt, omnibus circulis narrant: hoc sobrij loquuntur, hoc ebrij non continent, hoc ignotis ingerunt, hoc amicis committunt. Ut hæc nimia & exprobratrix memoria ac lingua subsideret, oblivisci eum qui dedit, iussimus, & plus imperando quam præstari poterat, silentium suasimus. b

Hinc ille suum patrem, quod nulli beneficij dati opprobrasset, valde prædicat, atque ait:

Sed mos illic numquam fuit patri meo,
Ut exprobraret quod bonis faceret bene.
Gratum arbitratur esse id à bonis sibi,
Meritoque vobis bona se facere quæ facit. c

Qui beneficium exprobrat, is maligne repetit quod benevole dedit. Cornicula quondam (quod vatis Venusini memorat) à multis avium plumas accepit, & ijs sese ornavit; At cum quæque volucrum plumas suas repeteret, misera & implumis avicula omnium risui est exposita. Quicunque sic beneficium accipit, ut simul metuat ac suspicetur id sibi exprobrandum, Venusini versiculos non imprudenter sibi accinet.

Ne si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum. d

Non est gratum nec suave beneficium, quod Lingua Exprobrans corrumpit. Da igitur, sed exprobrando ne revoca, quod bene dedisti.

a *Eccli.* 34. v. 28.
b *Sen. l. 7. de benef. c.* 22.
c *Plautus in Amphitr. prologo.*
d *Horatius l. 1 epist. 3. ad Iulium Florum eod.*

§. II.

QVisquis in alium confert beneficiū & hoc ipsum exprobrat, simillimus est scribæ, qui supplicem libellum describit attenta

manu, & eleganti charactere, sed pro grandi acumine correptum atramentarium, effudit illud in chartam. Hoc iam quanti labor periit. Optimè omnia descripsit, sed pessimè siccari scripturam. Ita beneficium qui memorat, est quasi exprobret. At vero lingua exprobrantis velut atramentarium corripit & inuertit, sic vno liquore, quicquid eleganter scriptum est, obliterat. Humana manus sic impingit; Deus non sic errat, nec quod scriptum est, atramento vnquam fœdat. Testis in hanc rem locupletissimus Iacobus Apostolus: Si quis vestrum, inquit, indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & *non improperat* a. Verbis paucülis quatuor maximas Dei perfectiones inclusit 1. Est summa liberalitas: *Dat*, non acceptatur, dat immerentibus, dat hostibus. 2. Summa Magnificentia, *Dat omnibus*. Romanis, Græcis, barbaris, Iudæis, alijs innumeris. 3. Summa Beneficentia: *Dat affluenter*; Non solum enim liberalis est & promptus dare, sed dat abundè, exsuperat preces, transcendit vota, dando totas manus explicat. 4. Summa Humanitas: *Dat, & non improperat*, ne sibi supplices absterreat, aut pudefaciat. Et si viginti, sexaginta, octoginta & pluribus annis benefaciat, priora tamen beneficia, nulli exprobrat. Quod si Deus vlli hominum quidquam exprobrauit, æquissimè id fecit, & suo iure, non vti nostrates dantes solent, qui vbi tres obolos contulerunt, ingentia iactant beneficia. De hoc tali homine verissimè dictum à Siracide: *Pauca dabit, & multa improperabit.* b Sed hæc non nisi sordidorum hominum est indoles. Nam vt idem Siracides affirmat: *Stultus acriter improperabit.* Et de causa præmonens Darius insipientem, inquit: non erit vtilis tibi, oculi enim illius septemplices: exigua dabit, & multa improperabit. c Scribet nil adeo mala, nec ita eleganter, deinde velut scriptos incogitans, in totam scripturam effundet atramentum & laborem suum omnem liquore tam turpi subemerget. Numerum.

Saluet sibi ipsi debitum exprobratio d.

Bilbilitanus vates hoc ipsum falsè descripsit, & Posthumiam exprobrationem non immeritò sic reprehendit:

Crede mihi quamuis ingentia Posthume dones,
Auctoris pereunt garrulitate sui e

Hi hominum mores sunt; aliter se Deus aduersus nos gerit, qui non *improperat*.

a *Iacob.* 1. v. 5.
b *Eccli. c.* 18. v. 18.
c *Idem cap.* 20. v. 15.
d *Vir. Iamb.*
e *Martialis l.* 5. *epigram.* 52.

§. III.

SEd obiiciat: Nunquid Deus Hebræo Regi Dauidi multa per Nathanem suum exprobrauit suo nomine: Ego vnxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui. a. Et quoties per Mosen aliosque vates exprobrata Israeli beneficia? Christus ipse vrbibus Corozaim, Capharnaum, ac Betsaidæ acriter obiecit, quod illarum bono tot conciones instituerit, tot miracula patrarit. Nonne & ciuibus Hierosolymitis exprobrauit, se gallinæ incubantis vicem subire voluisse, illos autem noluisse pullorum more se subdere? Quin & beatus Ephrem asserit, Christum supremo iudicij die palam improbis exprobraturum talia: Propter vos ego carnem indui; vestrâ causâ me conspui, flagellari, crucifigi passus sum; vobis sum mortuus, sed & tumulatum, sed & inferos subij, vt vos ad me attollerem: vobis gratiam meam toties obtuli; regnum meum vobis proposui; vos fratres meos vocaui, omnia [illegible] salute operatus sum. Sed nihil profeci [illegible] noluistis esse mei; ite, abite, [illegible] à me, culpa vestra est; abite, [illegible]. Quo igitur ratione Deus non improperat?

Quod ad Hebræum regem attinet. Aio non tam exprobrasse Deum Dauidi præstita beneficia, quam iudicio contendisse, & ipsum sui ipsius constituisse iudicem Dauidem

——— *prima est hæc vltio quod se*
Iudice nemo nocens absoluitur. ———

Profectò & Dauid in semetipsum seuerissimam sententiam dixit, & nocentem se proclamans, pœnitens factus. Quod ad alios spectat, aio ingratis & beneficia contemnentibus merito beneficia exprobrari, vt resipiscant. Eadem sublimè ratio vrget, vt iustè homines alter alteri collata beneficia exprobret, cum is qui accepit beneficium, accepisse se negat, obliuiscitur, dissimulat, cum tamen illi beneficium elapsum est, cum omnis apud eum bene me-

ritorum

præteritum gratia, memoria omnis excidit, nec vllum extat in illo vestigium meritorum: quod enim in prima parte animi positum esse deberet, ita sepeliit & abiecit, vt in ignorantiā se vertisset. Huic tali acriter exprobrandum. En ingratissime, hoc, & hoc, & hoc etiam beneficij à me accepisti, omnem in te liberalitatem consumpsi, at tu nequiter dissimulas, imo negas accepisse, quod plenum in te sinu effudi. Idcirco autem hæc ingero, non vt quidquam exprobrem, sed vt tuus stupor capiat quid deliquerit. Hoc scilicet salsugio caput tam ingrati hominis perfundendum est.

Cum autem in quos scio fassi pœnitebat, nil exprobrauit Christus Dominus, non Petro inconstantiam, non Matthæo auaritiam, non Paulo sæuitiam, non Magdalenæ lasciuiam, verissimum illud etiam est. Deus dat omnibus affluenter, *& non improperat.* Hanc nos indolem pro nobis feramus, nec statim cum à nobis obsequium petitur, obsequia priora nondum compensata exprobremus. Cum prædicat qui dedit, erubescit qui accepit. Turpissimum est sic repetere beneficium, & contra Chilonis doctrina, qui apud Ausonium

Tu, inquit, bene si quid facias, non meminisse fas est:
Quæ beneficia acceperis, perpetim meminere.

Multos experimur ingratos, plures facimus: quia alias graues exprobratores exactoresque sumus; alias leues, & quos paullo post muneris sui pœnituit; alias queruli & minutis momentis calumniantes. Ita gratiam omnem corrumpimus, non tantum postquam dedimus beneficia, sed dum damus: ita scriptum elegantem annexuit perfundimus. *Pauperi dum exprobrant, quæ, absynthio mel temperat.* b Sapientissimè monet Siracides: c Cum dederis, ne improperes.

a 1. *Reg. c. 1. v. 8. & 9.*
b *Pet. Trecbat.*
c *Eccl. c. 41. fin.*

BENEVOLO LECTORI AVCTOR.

D*IV pensitaui, mi Lector, hærebam, quo nomine exitiosissimum Orbis malum insignirem. Nec vno tantum anno hæc cogitatio me fatigabat. Tandem pono idem quod Attalus pronuntio. Sanctissimus hic martyr interrogatus, quod nomen haberet Deus? Maximè: Nomen inquit, nullum habet, prout habere homines solent* a. *Sic ego: Improbitas Linguæ tanta est, vt nullo sat grandi nomine possit affici; nullum habet nomen. Quid enim?* Gladium, aut Sagittam, Spiculatorem nominem? *Est sanè gladius, & sagitta, spiculatorque nominatissimus; sed vniuersam Linguæ malitiam nondum satis expressi.* Viperam, Aspidem, Hydram *nuncupem? & Viperas, & Aspides, & Hydras vel centum septicipites longè superant virosa lingua.* Progeniem viperarum vocitem? *Plus dixi, nondum satis.*

Extremorum Malorum Iliadem *dicam? Conuenientissimum nomen, si velim, re tamen sua fortior nec æquat infandam mali atrocitatem. Qui Linguam vocat* Vniuersitatem iniquitatis *vocat; grande illi nomen assignat non damno, sed aptius quæro. Quid ergo? E sacris paginis et titulum assignem?* Feram singularem, Feram pessimam, Nouaculam Dolis, Pharetram Malitiæ, Frameam Nequitiæ, Romphæam infernæ Furiæ *appellem? Speciosè sanè pro monstro tam nobili, sed minus redolent. Quo igitur te nomine, ô malum malorum nominatissimum vocem? Aut ego te nomen habere nullum dicere, aut* Orbis incendium *appellare. Hoc placet:* Incendium Orbis, Orbis Phaethontem.

At obdurat hic, Lector, & Profanum est, inquis, hoc nomen atque à fabulis petitum. Ignosce, ô bone, nesciebam te tam seriam profani osorem esse. Sed quæso te, Ridentem dicere verum quid vetat? *Sed est fabula, inquis, & poetarum risus Phaethon. Sit fabula, ut desinat esse fa-*

bula

bula, cum dicitur de Lingua. Rem vero abditam examinemus. Quod de Solis filio auriga temerario fictum, id de Lingua lapsa creberrime verius est quam verum. Liceat igitur pace tua [illegible] [illegible] nomen non abjicere huic malo longè aptissimum. Res sequitur Linguæ celeritatem [illegible] [illegible] Phaethon est: cœlum & terram momento breui peruolat: qua impetus agit, huc sine lege [illegible]. [illegible] Linguæ præcipitia [illegible] ipsissimus est Phaethon, [illegible], & vno [illegible] [illegible] quotidie præcipitat. In Lingua orbem mundi consideras? Rapidissimus ignis, Phaethon est verissimus. [illegible] [illegible] Orbem terrarum perdit, vallat [illegible], Orbis [illegible] [illegible]. Nec cœlo parcit, flammas suas & in astra spargit, superos, beatosque calcat, Deum lacessit. Nulla mundi [illegible] Phaethonte infrior est. Quam ima terræ penetrat, & ipsum quoque Tartarum terret, & ipsos etiam manes suis ignibus inuolat. Ea verissimam, sic loquor, fabulam, non Phaetontis, sed Linguæ, quæ velut ignem sed imperitissimus auriga, Orbem terrarum suis [illegible] [illegible] [illegible] profundat:

Fumat vterque polus, Adas en ipse laborat
Vixque suis humeris labentem sustinet Orbem.

Hic, mi Lector, tuam patientiam [illegible], vt, qui primam huius incendij cladem spectare sustinuisti, spectes & hanc alteram. Vbi Phaethontæo flamma [illegible] defecerit, aquam offundemus. Nec, puto, timiditate, [illegible] namque dicebimus quo lingua improba, si non emendari, saltem tolerari possint. Vale, mi optime Lector, & inter sanctissima [illegible] memento esse Linguam, Archiuum summum sed rarum, nisi liquid.

a Euseb. l. 4. Eccles. hist. c. 5. b Horat. [illegible] sat. 8.
c Dissilit omne solum, penetratque in tartara rimis Lumen, & infernum terret cum coniuge regem. Ouid. l. 2. Metam. init.

F

1. FRAVDVLENTA Lingua, Vulpina prorsus Lingua est. De hac C. 1. § 1.
2. FALLAX non absimilis est [illegible] seu [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible], quidem Vulpes cum ense flammis [illegible] gerit, [illegible] ad palæstram [illegible] [illegible]. Vide C. 2. initio.
3. FVCATA Lingua [illegible] dux bellicus Dauidis regis, Amasam bello quoque ducem [illegible] [illegible] salutat, & interim [illegible] [illegible]. Vide C. 2. § 2.

F

CAPVT XXI.

Quid sit Lingua Fraudulenta, Fallax, Fucata, quod inter has discrimen, & quibus [illegible] hæ Linguæ teneantur.

MAter est, cui tres sunt filiæ, forma præstantes, non opibus, dotis vix quidquam habent: censum omnem circumferunt in cultu corporis. Veste abundant plurima, & habitum non etiam die sæpius mutant. Vestes earum plerisque omnes versicolores, supra omnes Babylonicum tapetium variegatæ, & ad lasciuiam factæ: illa prasina, hæc coccea, ista venete, aliæ varij ac mixti coloris. Sunt hæ tres nobiles filiæ ad laneam carpendam, & fila ducenda doctissimæ, nec aliæ illis similes, pensum facere subtilissimum, araneo texiles & nebulas [illegible] [illegible] optime [illegible]. Vultu hæ tres sorores à se inuicem non multum abludunt, penè illis eadem oris lineamenta, vt difficile sit eas satis internoscere. Sicut autem multis plurimum genere in vultu, sic etiam masculino ingenio. Animum si solum inspectes, non sunt audaces & animosæ, vt etiam gladios, hastas tormenta bellica tractent; Amazones esse diceres. Domesticas leges obseruant religiosissime, nefas illis vel latum vnguem à suis legibus abire.

Tres sorores illæ Orbe toto notissimæ sunt, charæ [illegible] & [illegible], cum melius constarent hostes quam amicos, nunquam ad villam opulentiam pertingere. Virtutis profectò nihil habent, vitia, quorum perquam diuites sunt, in dote numerant.

Mater harū appellatur MENDACIVM. Hanc cum cura dicemus suo loco. Filiæ his nominibus insigniuntur: Lingua Fraudulenta, Lingua Fallax, Lingua Fucata. De tribus his

bus his germanis sororibus nunc dicere instituo. Vt ergo Linguam Fraudulentam, Fallacem, Fucatam probè noscamus, primo explicandum erit, quibus in rebus hæ vitiosæ linguæ vtiles sorores conueniant, quibus discrepent: deinde quas domi suæ leges ac regulas obseruent.

§. I.

PRima sororum, lingua FRAVDULENTA, lingua sunt ea tota [illegible], versuta, vafra, versatilis, [illegible], callida. [illegible] equites olim chlamydes habebant plicis multiplicibus [illegible] consutas, patet lingua Fraudulenta, quæ in plicas plurimas sinuosa [illegible] [illegible]. Fraudulentus aliud agit, aliud simulat. Vir versutus dissoluet ciuit. a

Altera è sororibus his Lingua FALLAX, nomen inde sortita, vt Varroni placet, quòd fando decipiamus, & contra quam diximus faciamus,

Tuta frequensque via est per amici fallere nomen.

Tuta frequensque licet sit via, crimen habet. b

Fallacia est vetitus palliata, quæ vel alterius odium, vel commodum suum attendit. Mercator [illegible] lapidem [illegible] tamen toties [illegible] [illegible] stare, nec [illegible], quam indicarit, vendi posse; atque hoc non alterius odio, sed suo bono. At qui mercare cœpit alium, & hoc solum agit, vt fallat, non suo id bono molitur, sed alieni odio id facit. Vespina hæc lingua est, sed Molelistus dolosus. c

Tertia soror lingua FVCATA, quæ hoc satagit, vt [illegible] non [illegible] sit. & cerussata Mollior sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula: d teretem [illegible], sed sericum cordis. Hæ sorores sibi simillimæ sunt, omnesque naturam trahunt à matre MENDACIO; aliquid tamen etiam habent dissimilitudinis. Nam Fucata sibi [illegible] purgationem & compitam [illegible], modo ipsa vetat, nocere alteri non adeo cupit. Fallax hoc munus agit aliud fallere quibuscunque [illegible] modis sat. Fraudulenta [illegible] est duobus, quæ non tam videri vult formosa, quam arguta & [illegible]: sæpe malum sibi [illegible] [illegible] tamen [illegible] decipi satis illi est decipere posse, & hoc cauere ne ab aliis simplica credatur.

Harum illarum sororum amicitiam fœmine maxime ambiunt, ipsi enim pueri infantes, qui [illegible] putant fallere, quam [illegible]. [illegible] autem [illegible] habebant hæ tres sorores, vt Aulicos & Magnatum familias sibi semper beneuolos habeant; quo nos facili nisu, vt hoc ducem discipulos formant ad suas leges, quas conceptissimis verbis sic scriptas sunt, vt nemo quis dicat, hæc vera aut diabolus dictauit, aut diaboli ipsius [illegible]. Hoc ego monumentum, ad rogandas has leges non parum operæ contulisse homines, qui [illegible] amant lectarum esse aulam. At in tribus, vel lectos, domesticas istas sororum leges, quas sibi [illegible] decalogum rectè appellauit. Sunt autem istæ, quæ sequuntur.

a *Prou.* c. 14. v. 17.

b *Ouid.* l. 1. *de arte.*

c *Malach.* *cap.* 1. v. 14.

d *Psal.* 54. v. 24.

§. II.

I NIhil cuiquam credas, quantumuis in speciem amico, quantumuis credentes amplexantis, deferentis studium tibi ex animo addicentissimas, atque in se vnis; ita tamen amici & blandus esto singulis, perinde quasi nemini non amici. Hoc aliud non est quam omnes Christianas leges vna litura delere, omnium enim caput est Charitas. Facile omnia, & nihil credere, omnibus & nulli fidere, vitiorum extrema sunt. A nullo non insidias metuere, suspicionibus mille angoribus implet animum. Neminem scias amare, sicut omne & facilem & comitem; Christus suis tempore, cognoscent, omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. e

II. Officiorum illorum esse largissimus, quæ nil habent impendij, salutandi blande, complectendi peramanter, cede manus, & amoris tuæ [illegible], laude affluens, pollicens largiter, promissis stare nullatenum puta. Hoc scilicet magistierium est fucatæ, fallacis, fraudulentæ linguæ. Qui ab armis desperat victoriam, ad fallacias se conferat. Sic pungere sæpe facilius, quam apertis viribus, inimicum aiunt.

III. Prædo si quo assuescere, caue quisquam hominum tibi familiarior sit, vt eû illo credas. Tu tibi semper proximus esto, quoties de re agitur, vel parti verba danda sunt. Difficile quidem est, verbadare.

bi [illegible] scribes, sed verba melle lita, sicuti [illegible] facilem ad aures aditum ac [illegible] spiritus, faciles ad aures aditum [illegible]. Verba dare, ait ille, est [illegible] cum vendere.

IV. *Proximum erit, si [illegible] sit, ut [illegible] Palatinas domus [illegible], sedata, [illegible] facile admittunt. Si quos videris nihil [illegible] tangere, & vide, ut te semper [illegible] possis, [illegible] ad [illegible] nomen felicitas. Nec pudeat aut [illegible] etiam moratoribus, quos [illegible] gratos esse [illegible].* Hanc legem [illegible] non est opus: ipsi enim a se fugaces [illegible] hæc sciunt antequam doceantur.

V. *Vultum domi componito, ut is tibi paratus sit ad omnem fabulæ partem: & ne quid [illegible] in facie [illegible] personam ac [illegible] semper gerito.* In Italia vincas fabulatorem semper gerite. In Italia [illegible] homo totam agit comœdiam, iam voce, iam veste, modo barba, modo gestibus mutatis, [illegible] mira celeritate. Easdem nos fabulas sæpe ludimus, & uno die comœdiam sæpe non unam agimus. Facile nobis est non [illegible] audire Senecam dicentem: Non hominibus tantum, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua. b

VI. *Nullam aperte lædas, à tergo potes, adu[illegible] ad amussim omnibus [illegible], decipe ab alio, [illegible]; decipere alium, hoc [illegible] & [illegible] tibi [illegible] ab omnibus tamquam bonum [illegible].* Quam hoc, scilicet, appositè ad documentum Apostoli iubentis: Cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus, in vinculo pacis. c

VII. *In omnibus [illegible] & diffamationibus [illegible] lapides congerito.* Cave hoc sis ultimum: [illegible] [illegible] occupet scabies. Cum alij de absentibus contumeliosè quid dixerint, aliorumque [illegible] obtrectaverint, tu tuam quoque symbolam fideliter confer. [illegible] asymbolum [illegible] non decet. Laudis est, quosuis vituperare posse.

VIII. *Tantum ab aliis temperato: multi ad hunc scopulum [illegible] naufragium, ut [illegible] vix salvo capite per has procellas [illegible].* Hoc præceptum diaboli vaframeutum [illegible]. Hoc [illegible] verba falsis, falsa [illegible] miscere, [illegible] fal[illegible] & nota [illegible] suspecta facit. Deinde, per [illegible] intelligit pericula pro amicis subeunda, hanc ille aliam [illegible] vult.

IX. *Ad rem augendam & stabiliendam [illegible] vigila, [illegible] cavere. [illegible] semper esse querulus ut [illegible]. Si quid [illegible] augetur, [illegible] qui putant [illegible].* Laborantium videtur [illegible] [illegible] obliviscitur. Sua [illegible] deest: Cum pecunia [illegible], [illegible] accurate, cum [illegible], & manibus & [illegible] excipe tam beatum [illegible]. Cum hæ [illegible] morantur, querelis eas lacesse.

X. *Memoria sit [illegible], ut iniurias [illegible] beneficia inscribat: [illegible] pugilis repetidine. Invidia laborare necessarium malum credito.* Hic [illegible] legum est, quæ [illegible], & [illegible] videntur [illegible].

a Ioan. c. 13. v. 2.
b Senec. epist. 24. med.
c Ephes. c. 4. v. 2.

§. III.

Draco Atheniensis, antiquissimus legislator, leges tam severas, ut Demades [illegible] dicere, Draconem suas leges non atramento scripsisse sed sanguine. a At sanctiores [illegible] characteribus [illegible] plurimis locis vigent [illegible].

Vita nostra velut forum est, in quo vendi[illegible], [illegible]; ubi alter alterum fallit; ubi [illegible] in rem suam [illegible]; ubi nemo non vigilat [illegible] suæ: semel decepti bis [illegible] par pari redditur, imo cum [illegible] plerique ad suos redeunt auctores iniuriæ. Tam accurata [illegible] ille diaboli decalogus honoratur.

Venit aliquis olim à Christo sciscitatus: Magister bone, inquit, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Cui Christus: Si vis, ait, ad vitam ingredi, serva mandata. b Non [illegible] modo hic [illegible]: Si vis gehennam ingredi, serva hæc præcepta, quæ [illegible] ab Orco angelus dictavit.

Adversus damnatissimas has leges stat Christus Dominus, clamatque: Ego sum veritas [illegible] humana per innumeras fraudes, [illegible] per [illegible] ad inferos. Ego Veritas. Ego Via duco ad Vitam, ad beatitatem. Ego summa sum Veritas, omnem in me veritatem complector, eamque Orbi [illegible] tamquam [illegible] speculum: Ego sum Veritas in verbis, nam fal-

lere

Iste nescio; Veritas in cogitationibus, nam falli nequeo, Veritas in factis, mea enim humana opera menti divino intellectui ac voluntati conformia sunt. Vos homines sermones David, nõ sine causa sic afficit est. Vani filij hominũ, mendaces filij hominũ, e fallacias audistis & dilectis & docetis. In studiis mores & vitam conformitis. Hoc ergo ad vocum Lycaeum properate, Ego sum Veritas. Si animum applicueritis, Cognoscetis Veritatem, & veritas liberabit vos. *d*

O Domine liceat hic paullulum contradicere. Quoties ca. ô bone Iesv, per tuos Prophetas & Apostolos, et à Mundo tam indigne modo exceptum; primo omnium in stabulo salutatum, nec deinde humanius habitum. Non miramur. Cur vestiti velut sint Orbis, quae ignem splendores oculis [illegible] loguntur. Fit vt noctuilarum [illegible] conclaui, in quo complures sunt, sed nullus illorum videre vult; ille in angulo dormit, iste iam vestes exuit, alius sub [illegible] fenestrae; supra mensam pocula chartae historiae, tesserae, confusissima omnia. Hic uno lucernam desiderat. immo clamant: Apage faces, non egemus lumine. Hic status erat Orbis, cum Christus veniret in Orbem: passim clamabatur ab omnibus: Tolle lucernam tuam, remove lumen. Quid iam mirum ô Veritas cum in gratiam Mũdi veneris. Qui fraudem & mendacium tueri studet, Veritatis telo confligere. Fraus suspicionis fomes, amoris noverca, mater desperationis. Sed contra haec omnia stat inuicta Veritas.

Haec è caelo Veritas regis Hebraei David animum ita perlabitur, haec ille veritatem in visceribus medullisque suis condidit, vt ab omni fraude alienissimus Deum rogaret. Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutae sunt veritates à filijs hominum: vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum; labia dolosa in corde & corde locuti sunt. Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa. *e* Rex David ingenium Mundi considerans, [illegible] *sur*. Orbis vniuersus fraudum referissimus est, vndique iam, non fallaces pedicae insidiantur, oculatos pedes habere necesse est; qui irretiri non vult. *Quoniam defecit sanctus*. Gregem vastus, sed veri ueteris oculum, qui fraudes & fallacias non excogitent, qui loquantur sincere. *Quoniam diminutae sunt veritates à filijs hominum*. Veritati penitus idem contingit quod menti, quae tot marginibus simo tempore attenitur, dum solo propriae ac signum amittat & ab omnibus repelleretur ita veritas passim velut nomen adulterinum reijcitur. *Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum*. Inania verba iactantes quasi complementa numerorum, et deficiant tamen non linguae, sed causae. Dant verba commoda verborum. *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt*. Dolus malus vbique, tam vbiquissimus est, lingua decantat modulos, sed quibus sopiant, & plus Sirenum cantum, omnia fraude aut vi agantur. Ergo, Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, quae lenissimis quidem & amantissimis vtuntur verbis sed vt dolum & machinam concinnentur. Facit ergo Deus vt deceptores decipiantur: in insidijs suis capiantur iniqui *f*. Et quandoquidem illi praestigijs suis & imposturis gloriantur, atque à sijs omne sibi lucrum pollicentur, perdet omnia, & ipsi pereant. Scio namque. Viri sanguinum & dolosum abominabitur Dominus *g*. Hos Deus & odit, & arcet: neque hoc tantum; abominatur etiam omnique supplicio vindicat.

Audiat ergo fraudulenti, Audiat Orbis: Rex caeli inclamat vniuersis: Ego sum Veritas, quemcunque meas partes sectari non pudet, qui omnes à corde, absque fraudes proscripserit, qui simplicissimâ mente & verâ fide egerit, meo merum regno potietur, vitam vivet beatam, immortalem, aeternis voluptatibus affluentissimam. Apte hic Bernardus: Christus, inquit, clamat errantibus & viam ignorantibus, Ego sum Via: Dubitantibus, & non credentibus, Ego sum Veritas: Iā ascendentibus sed lassescentibus, Ego sum Vita *h*.

a Gell. l. 12. Noct. Attic. c. 12.
b Matth. c. 19. v. 17.
c Psal. 61. v. 10.
d Ioan. cap. 8. v. 32.
e Psal. 11. v. 1. & seqq.
f Prou. c. 11. v. 6.
g Psal. 5. v. 7.
h Bern. tract. de grad. Humil. initio.

CAPUT XXII.

Fallacem, seu dolosam Linguam tam esse crebram quàm noxiam.

PUgiones erant priscis sic dolosè tecti, ut nulla vel suspicio lateret in ferro, atque hos vocabant DOLONES. Hoc telo genere duplici fuit discrimine: aut enim in ligno vel baculo atque ferulis pugionem abscondebat, aut flagellum aurigarum. Maro mentionem facit:

Pila manu, saevosque gerunt in bella dolones.

Hic Dolonibus, Dolosa lingua rectissimè confertur, seu, quam saepius Fraudulentam, Fallacem, Fucatam nominavimus. Discrimen inter has linguas iam assignavimus, earumque etiam leges à malo genio scriptas proposuimus. Nunc pergendum, ostensuri quàm hae linguae, vitia, fraus, fallacia, fucus sint Orbe toto celebria & pervulgata, quaecumque inde malorum oriantur.

§. I.

LInguae Dolus tam prisco & stemmate iactat, ut cum orbem soli quatuor homines constituerent, inter eos tamen doli faber reperiretur. Ut Abelem Cainus frater falleret: Egrediamur, inquit, foras à nobis mi frater, & animi gratia in agrum exeamus. Hac verborum fallacia fratrem velut agnum lanio duxit ad macellum, & insontem iugulavit. En qualis deambulatio, quam insidiosa & fallax! En, ut otio consolando tum concessa? Hoc sermonis fuco invitatus Abel ad mortem, quam innocentia suspicari non potuit, potuit tolerare.

Ioabus aevo Davidis regis princeps militiae tam malitiae, cum Amasam supremum belli ducem à parte Absalonis, obviam haberet, insignem manifestè falsitatem, ore & osculum libavit: Salve, inquit, mi frater: Osculum faceret tollit, pugionem lateri infixit, falsitatem acribus ingessit, ferrum visceribus immersit, fallacissimâ simul & furacissimâ linguâ usus. Hoc est fraternis officijs praetexto, improviso ferro inopinatum ad inferos amandare, fratrem vocabat et amicorum intimos & iugulabat ut lanio. Hi sunt Mundi amplexus, haec amoris oscula, hi falsae amicitiae dolores. Edat qui volet, Ioabum feliciter imitatur, qui

Laetatum induitur vultum, sub pectore condit
Crudelem angustis ... & funera visibus.

Ioabo simillimus Iudas Iscariotes proditor, qui amantissimè, magistrū omnium perfidissimus salutavit: Ave Rabbi, ait, & sic unum aeternum nostrum improbissimis sceleris tradidit, pecuniam. Amicus erat vultu, homine vocem, blandum osculum, amplexus volebant sed sub hoc nodoso illapsa latebat pugna, fugacissimum cor. Ita osculatus à filio pater, ab Absalone David cattus, sed & ab homine Deus. Sic Mundus veterem malignum posuit: & Fraus & Dolus iam pridem occuparunt Orbem: vale Candor, vale capula Fiducia, vale Veritas.

Narrat poeta veris, aurei & argentei saeculi felicitatem, sed et transacti.

Protinus irrupit venae peioris in aevum
Omne nefas, fugêre pudor, verumque fidesque
In quorum subiere locum fraudesque dolique,
Insidiaeque & vis, & amor sceleratus habendi.

Scribas impostorum & impostorum nullum inter posse numerum expendens, liberè asseveri: Veteris Folij plures esse sycophantas adeo dolis omnia permisceri.

Deus Hieremiam verbis praemonuerat: Habitatio tua, inquit, in medio doli, in dolo renuerunt scire me. Attende tibi, Hieremia, in medio dolosorum habitas. Omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est, in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut in gente huiusmodi non ulciscetur anima mea? Ingeniosi fallere discuntur ab annis, proavis, avunculis, & ab omnibus suis maioribus. Filij Iacob quam fraudulenter egerunt cum Hemore principe, eiusque filio Sichemo, quàm prius communi lege pepigerant? Circumcidendi estis, inquiunt, et ritum gentis nostrae imitari nobis estis similes, sic demum inter nos coniugia contrahemus. Mors foris furit & sanguinem. Nam tertio vulnerum die, vibent ingressi filij Iacob, ingruunt civitatem strage, omnibus urbique vastitate stravere, insidiis captivitate ceperunt. Iacob ... & odiosum mea patrias: Turbastis me, inquit, & odiosum

fecistis

fecisti mihi, delebor ego & domus mea.*h* gladius vester meo sanguine regalo.

a *Gen c. 4. v. 8.*
b *Prudentius Psychomach. 7.*
c *Matth. c. 26. v. 49.*
d *2. Reg. c. 3. v. 19.*
e *Ovid. l. 1. Metamorph.*
f *Ibid. c. 9. v. 46. & seqq.*
g *Ibidem.*
h *Gen. c. 34. v. 30.*

§. II.

A Gabaonitis, vti Hebræorum Iudicum historia memorat, ad salutem belli damnati fame legati antiquis vestibus, pertritis calceis, panibus penè in lapidem duratis. Periculosum sibi fore si vni è se Chananæos facerentur, & multo tutius esse crediderunt, si nihil sibi cum illis commune docerent, sed longè diuersas sedes habere, cum tamen non longè ab Hierosolymis habitarent. Acceperant igitur fama Hebræi ducem exercitus multorum dierum interfecisse, & hoc esse veluti ex habitu comprobabant; vestibus enim quas viam ingrediendi nouas induissent, longo itinere detritas, calceos solutos, panes mucidos exaruisse; cum data opera vestes tam tritas sumpsissent, & callide omnia confinxerint, vt verisimilia dicere viderentur. Hoc habitu in concionem ingressi dicunt se missos à Gabaonitis, eorumque vicinis vrbibus, vt salutem patriæ institutam in Hebræorum amicitiam veniat, comperto enim quod Deus grauiore manere Chananæorum terram aliis concessisset, gratulari se eis & sua ciuitatis petere. His dictis, & ostentatis vestibus in signum longi itineris, orabant vt in fœdus & amicitiam admitterentur. Iosue nihil subesse fallaciarum arbitratus, in fidem & amicitiam eos recepit, iurauitque habitatoribus eos pro amicis ac sociis, sed non multo post compertum dolum ad suos sane peruenit. Recte dixit poeta priscus: Nam doli non doli sunt, nisi astu colas.

Iehu autem in regem vnctus, omnes Baalis sacerdotes, callidissimè conuocauit edicto proposito: Nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal; quicumque defuerit, non viuet. Et venerunt cuncti serui Baal, non fuit residuus ne vnus quidem, qui non veniret. Cumque iam omnes offerendis victimis congregati essent in templo, immisit Iehu milites suos in eos, trucidique vna omnes trucidari, vt nec vnus quidem euaderet. Factum non malum, modo modus fuisset melior.*d*

Virtute parta sæpe fraude amittimus.

a *Iosue c. 9. v. 3. & seqq.*
b *Plaut. in Captiu. Act. 2. Scen. 3. v. 15.*
c *4. Reg. c. 10. v. 18. & seqq.*
d *De quo S. Thom. 2. 2. q. 111. art. 3. ad 2.*

§. III.

ROmani nec victorias quidem amabant fraude acquisitas. Faliscos Tusciæ vrbem obsidebat Camillus. Faliscis mos erat, eodem magistro liberorum & comite vti, simulque plures pueri vnius curæ demandabantur. Principum liberos, sicut ferè fit, qui scientia videbantur præcellere, erudiebat. Is cum rebus tranquillis instituisset pueros ante vrbem lusus exercendique causa producere, nihil eo more per belli tempus omisso, modo breuioribus, modo longioribus spatiis secum eos à porta sermonibus lusibusque variatis longius solito abduxit, ita fraudulentis viæ & narrationis ambagibus progressus, illos inter stationes hostium, castraque inde Romana in prætorium ad Camillum perducit. Ibi fraudulentum consilium aperuit homo nefarius, dixitque Falerios sic Romanis in manus tradi, quando eos pueros, quorum parentes ibi rerum capita sint, in potestatem dedat. Quid ibi Camillus audiuit? Non, inquit, ad tui similem populum, nec Imperatorem, sceleratus ipse cum scelesto munere venisti. Arma habemus non aduersus eam ætatem, cui etiam captis vrbibus parcitur, sed aduersus armatos, contra, quantum in te fuit, nouo scelere vicisti. Ego Romanis artibus, virtute, opere, armis vincam. Pueris deinde virgas dedit, quibus vinctum proditorem verberantes, in vrbem agerent.*a* Hoc fraudis odio eorum animi sunt capti, quorum mœnia non poterant expugnari. Quid tandem nos Christiani ad hæc? non coloremus docemur idololatras à fraude abstinere vltro tam alienos esse, & nos fallaciarum modos omnes ruminabimur? Quotusquisque est qui deliciosus sibi fallendi occasionem generosè respuat, malitque stipem colligere, quam fallaci lingua thesauros accumulare.

Prioribus addendum: Cum Marcius & Atilius in senatu Romæ gloriarentur, regem Macedoniæ, specie pacis & induciarum à se inductum, decepisse; Patres in causa legationis Romanas artes agnoscere, nec gratias agere fallacijs. *b* Imo & in Græcia, vbi vafrities artificium fuit, *fallere*, fraudes non impunè abierunt. Dercyllidas homo vafrrimus, è dolis confusus, vnde & Sisyphi nomen habuit, cum Cleomene Spartano septem dierum inducias est pactus. Ab hoc fœdere tertia nocte Cleomenis castra inuasit, hos peremit, alios abduxit, constantiamque omnem violauit. Insimulatus perfidiæ, impio cauillo flagitium diluens, infaciendo fœdere nullam noctium, sed dierum duntaxat mentionem esse factam affirmauit. Sed, ob hanc fraudê Argos ei vrbem non permissam, quæ quidem ignominia non, ad salutarem hominem redegit. Inter idololatras fraus omnis habebatur turpis, & tamen subinde apud Christianos honori ducitur, & præmia ferunt qui fraudes docent.

Magnus ille artifex fallaciarum Nicolaus Machiauellus, ausus est hanc Orbi pestem propinare, nec erubuit chartis mandare hæc verba: Id mihi significare videtur Xenophon, quod necessaria sit ars quædam decipiendi, si altum fastigium ascendere, & longiora aliquot progressus efficere velis. *c* Hac arte Ioannes Galeatius principatum Mediolanensem Bernardo auunculo suo eripuit. Addit Machiauellus: Fraudem necessariam putamus omnibus, quicunque ex paruis initijs crescere, & ad magnum quoddam fastigium conscendere conantur: quæ tanto minus turpis est, quanto quis magis illam poterit occultare, & honesto aliquo prætextu tegere.

Tam flagitioso calamo quis non indignetur! Vir eruditus & religiosus *d* scriptorem hunc damnans meritò: Machiauellus, inquit, è scriba Florentino de repente regum & monarcharum magister effectus. *&* dignum certè fulminibus caput! Et tamen ciuitates sunt, quæ Christianum & Catholicum nomen sibi vindicant, vbi pueris penè in scholis Machiauellus prælegitur. Quid iam miri è tali magistro tales formari discipulos simulandi, fallendi, dissimulandi peritissimos!

a *Liuius Decad. 5. l. 2.*
b *Idem l. 43.*

c *Machiauell. l. 2. Disputat. de Rep. ca. 13. med. & fin. Etiamsi Machiauelli defensores non non desint, eruditi quidam huius authoris monita: si tamen doctrina illius vniuersè probetur, magnam religionis & virtutum ruinam sequi necesse est.*
d *Philippus Bosquier, è S. Francisci familia, tam octus è scripto.*

§. III.

Disputant hodieque inter doctos, quæ omnium prima lingua fuerit, & an illa sit homini naturalis & congenita. Quod si oracula dicitur interrogemus de prisca qua omnium lingua, liquidissimum illa responsum debent; inter primas si non primam fuisse fallacem & dolosam. Etenim quæsequam prima omnium parens vel verbulum fecisse legitur locum, coluber iam sermonis exordium texerat, in hæc verba: Cur præcepit vobis Deus? Doli ac fallaciarum vsitatissimus fuit hic sermo. Erat enim serpens callidior cunctis animantibus. Et fallaciæ inuentorem fallacissimum! Ita tres illæ sorores, Fraudulentia, Fallax, Fucata lingua prosapiam suam ab omnibus retro annis, ab ipso vsque paradiso deducunt. Hinc longa serpentum series, & malorum innumerabilis catena.

Lysander vir Spartanus, sophista, sed & cauillator vafrrimus fuit, quod Cælius commemorat. *b* Cum ei quidam probro daret, quod plæraque dolis & fraude gereret, subridens Lysander dixisse fertur: Vbi quia quod vellet non assequeretur leonis exuuijs, vulpis esse assuendas. Arbitrarus, quod honestis rationibus non possit effici, fallacijs id efficiendum. Duobus enim modis fit iniuria, vi aut fraude: vbi ergo leoninum tergum minùs est hispidum, illic pellicula vulpina proderit. Hoc nos in vsu habemus, ea nostra spectat agilitas, vt quod aliter non possumus, saltem assequamur dolo, prodesse si nequeant vires, prosint vulpes.

Simulat aliud, aliudque agit dolus malus. Hinc illa dolosorum axiomata: Nullã fallendi occasionem negligere, polırare amissos, pactis non stare, varias lucrandi artes excogitare. Hinc panni mercator si quid corruptæ mercis habet, sub fornice obscuro vendit & mirè commendat.

Limulas venales quas vult extrudere merces.

Coepo ut vino dubio ac pendulo gratiam conciliat, crocum miscet, sulphure corrigit, vinum sublimiorum effundit, aut locat ut hoc suum vinum inter optima vilet praedicat: sic aliquis ochare lapides, pro cera pictam venditat, & centro iugare mercem esse fucatam. Omnia plena doli. Quam verè dixit Tullius: Inanimis hominum mala fint latebrae, & multi recessus. Quot hic anfractus & angoli, quantae ambages! In plurimis ingeniorum & incessum colubrinum serpentem, tortuosissimè gradimur, dolum ex dolo adhibemus. Hanc fraudum colluvionem Latini rectè *fucum* vocant, nam uti farina aut pallio tam perité vestis conficit, ut fucatam filum non pateat: sic & nos tam erudite fallere didicimus, ut fraudem abdere noverimus; Nempe dolos et doli fint, alia collinunt, non enim falsi qui praemonent. Et hoc iam omnibus manifestum. Publius Petrarcha Mosillenturi digito, inquit fraudum magistri, & ille praeceptor iudicantur, qui peritior est fallendi. Vide igitur non decipiuntur mores, aut fuge hominum consortia. Sed & nunc cogita, an tu quemquam aliquando fefelleris. Illis enim ferè omnes ad fallendum proni: fore autem facilius ab altero tibi fieri, alteri quod feceris. Sed vos quae facitis aliis confitemini & quae ab aliis fiunt vobis, pati non potestis, rerum omnium iniquissimi iudices. Quis vivit & non decipitur? c

Antonius Magnus Orbem totum laqueis obductum vidit. Cave laqueos, cave. Ecquis autem omnes satis caveat? Tragici consilium audi:

Quoties necesse est fallere, aut falli à suis,
Patiare potius ipse, quam facias scelus. d

Quomodo enim parat Deo preces aut gratias animo, lingua fallaci & dolosa? Quis hunc fas coris probet intolerabile, si eodem illo loco & palato in palatio coquat, & fenum in vicina ollula eliquet, idemque prorsus cochlear iam palmento mergat, iam fenem? Quis est qui hoc tale prandium gustet vel ingenti fame stimulatus? Tales nos coci sumus, eadem radicula, una eademque lingua iam precamur, & ferculum paramus dominico palato, mox illam ipsam mergimus doli ac fraudis foeda olla. Quomodo igitur preces ab hoc lingua sint gratae Deo? Quisquis ergo vult architriclinus esse tanti principis, has sordes caveat, suam cochlear, linguam suam ab omni dolo mundam conservet. Disperdat Dominus universa labia dolosa. e

a *De quo nos infra capite.*
b *Cal. Rhodigin. l. 21. Antiq. c. 17. v. 1.*
c *Petrarch. l. 2. de remed. utriusque fort. dial. 61.*
d *Sen. trag. in Thebaide.*
e *Psalm. 11. v. 4.*

§. V.

Dolosa haec lingua videtur ijs fulgende, quadam esset dolus decoctere, vel sint Causidici, Iudices, Notarij. Galeatius dux Mediolanensium, cum aliquoties audisset, falso ingenio causidicum esse, qui lites serere, & sanas pendentes atque alias etiam in liquido iure posset: hominem ad se accitum affatur: Dubeo, inquit, pistoris exemplo autor. Non habet fallere: tu cujus tanti rei in iure, & tem procellis potes? Annuit ille, & promptè dedit. Sed,

Qui struit dolum alteri, idem ipse eum struit sibi.

Nam Galeatius fraudis sic confessum, verbis ipsius interpretem laqueo publicè necari iussit. Fornax utrumque est! Dolosa labra disperdet Dominus. Siquidem dolosus fallaces ambos plerumque capitur. *Audite fraudulenti*, rem memoratu dignissimam.

Agebat Nornbergae Rudolphus I. Austriacus, Imperator, & rebus Imperij ac publicis vacabat, cum cum ad priorum lentitae venit mercator quispiam, cui & vindictam petens in hospitem suo dixit secutus, homini, a quo grandi pecunia fraudatum se dicebat; nam bona fide deposuisse apud eum in sacculo ducentas argenti solidos (Marcas appellant) sive mille philippeos, quos ille impudenter abnegabat, nummosque retinebat. Imperator de fide dictorum interrogat: affirmat mercator, sed sua fide, nec aliis (uti solet ferè in depositis) argumentis. Igitur Imperator re perpensa, aliam adhibendam censuit, & vestigiis indagandum verum. In eum sum quaerit ab homine, ille sacculus cuiusmodi sit? Describit ille formam. Nec tum aliud Caesar quam sedere tum in proximam cubiculum, & praestolari iubet. Habebat in animo ac-

saltorem emptorem euocare, sed forma commodiore instituit, & aliter ad eam venit. Nam venerant primarij viri ciues, vt solet, gratulatum Caesari & salutatum, inter quos ille insidias hospes. Norat adeo iam ante Caesar, & vt comis eius erat, benignè & per facetias appellat: Heus tu scitum illic pileum habes, mihi dona, aut permutemus. Ille arrisit, pileum libens dimittit, & honori hoc factū ducit. Caesar paullulum secedens, quasi publicum negotium auocaret, fidum ac notum ciuem, cum illo ipso pileo ad vxorem hospitis mittit, his additis mandatis: Heus matrona, maritus iubet vt sacculum talem ad eum mittas, opus habet; ecce tesseram fidei notam hunc esse pileum. Mulier agnoscit pileum, & sacculum quem deposuerat. Itaque nihil ambigens ascendit, tradit quasi ad maritum deferendum. At ille recta ad Caesarem, qui mercatore ad se vocato sacculum ostendit, & Hicne est, inquit, num agnoscis? affirmat mercator, & exultat. Tum & hospitem Caesar adhibet: Et, hic, ait, de te [illegible] tuam accusat: quid ais, an infitias? Ille audacter, mentiri eum dicens, aut dementem; nihil sibi rei cū eo esse aut fuisse. Denique Imperator sacculum profert, ad cuius aspectum ille turbatissimus, animo ac lingua labitur. Quid multa? mercator pecuniam, hospes [illegible] recipit, atque etiam damnum, nam grandi illū insuper pecuniā Caesar mulctauit. Ita proditus dolis suis captus est dolosus. a

Ezechias rex grande quid petijt à Deo. Vitae suae finem indixerat Isaias propheta. Hic Ezechias supplicem Deo libellum porrexit, spe certâ fretus aliquot vitae annos concedendos. Sed quâ tandem arte id Deo persuasit Ezechias? Hac ipsâ: Obsecro Domine, inquit memento quaeso quomodo ambulauerim coram te in veritate b. Quicunque in rebus omnibus veritati studet, atque hoc vnum agit, vt omnia sincere & sine dolo agat? hic ingenui animi fiducia [illegible], nihilque cunctandum speret, preces suas fore gratissimas Deo: At impostor, & dolosi oris homo, nihil hic habet spei; clamabit & nemo audiet. Loquens Apostolus: Maiorem horum, inquit, non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare c. Multum in Vitae [illegible] gymnasio promouit, qui amare veritatem, omnem dolum odisse didicit:

Qui dolosè agit, virtute se fatetur imparem. d

a *Lipsius in Monit. Polit. l. 1. 9 monit. 4.*
b *Isa. 38. v. 3.*
c *Ioan. epist. 3. v. 4.*
d *Menand. Tetrast.*

G

1. *Cygnorum sibilum longe gratius est quam* GARRVLITAS *hirundinum, quas [illegible] philosophus Pythagoras [illegible] monstrat. De his Vide C. 3. § 1.*
2. *Anseres, quos [illegible] vocant, magno silentio Taurum montem transmittunt, garrulis hominibus in hoc genere [illegible]. Vide C. 3. § 3.*

G

CAPVT XXIII.

Garrula lingua, quibus [illegible], & quantum noceat.

VErbū vetus est: *Aes Dodonaeum.* Hoc in hominem importunae ac improbae loquacitatis dici consueuit. Zenodotus ex [illegible], in Dodona duas fuisse colūnas, atque in vna quidem positum pelvim, in altera pueri simulacrum flagellum aereum manu tollentis. quoties autem ventus vehementior flauerit, fieri vt frustra impulsa crebrius lebetē feriat, isque percussus tinnitum reddat, ad multum etiam temporis resonantem. Inde homo natiuè garrulus cymbalum seu tintinnabulum Dodonaeū appellari solet. Siquidem fabulator si garrire coeperit, vix [illegible], imo potius nunquam desinat, longumque loquitur, lingua illius irrequieta, velut pelvis aerea vento ac flagello agitata, tam prolixam exhibet loquacitatem, vt auditores dicant: Nescit hic homo dicendi finem.

——— *Verborum tanta cadit vis*
Tot pariter pelues, ac tintinnabula dicas,
Pulsari ——— a

Archelaus rex interrogatus à tonsore, quâ ratione tonderi vellet? respondit, silendo. Quā autem difficile sit multis silere, satis fatetur Garrulitas seu Vaniloquentia. Tametsi garrulo, etiam

Tomo 2 fol. 246.

lo, rerum omnium difficillimam. Atque de hoc linguæ vitio, de Garrulitate, iam paullo uberius disseramus, simul garrulitatis notas explicantes.

a Iuuenal. sat. 6. v. 435.

§. I.

GRegorium Nazianzenum Theologum Celeusius incessebat argutiis suis iis, & multæ loquacitatis, & quando inter homines ageret Gregorius silentio. Celeusio scripsit in hunc modum: Hirundines olim cauillabantur cygnos, quod extra hominum consortia solitarij in aquis sibi cantum viuerent. At nos, aiebant illæ, in urbibus simus inter homines, ædificamus in domibus, fallendo tempori plurimum commodamus. Male habuit olores futilis hæc dicacitas; sed satis notare legas & fabulas optime refutasti silentiumque tamen ceteris ad dicendum prolixitate, O volucres, inquit, quam vana est gloriola vestra! Nos quidem non multum, nec sæpe, sed suaue canimus. Homines, ut non ac nostram musicam audiant, egredientes videbam, vestros garritus oderunt omnes, attamen non ingratæ estis, tamquam autem loquacissimæ, neque continentia, sed numerum solis ac salutis omnium auribus fatigatis, idem recte in vos pronuntiauit Pythagoras: Hirundines ne recipe tecto. Sed & Aristoteles præcepit Hirundines sub eodem tecto non habendas. Hæc olores hirundinibus. Ita & tu mi Celeusi, cum hirundinibus garrire poteris, quamdiu voles; ego velut olor in meo stagno; ita in tacito meo cum Deo mecum loquor, mihi & Deo & Musis. Vale. Hæc Gregorius ad Celeusium epistola.

Certe omnino, multiloquium Salomon sapientissime monuit fugiendum. In multiloquio, inquit, non deerit peccatum. a Qui nescit tacere, nescit loqui. Solon pæne idem censuit in conuiuio apud Gregorium Nazianzenum. Quæsijt aliquis: Ecquid sic sileret? Annon Solon, & inter homines respondit verbosus: Stultorum, inquit, nullus tacere potest. Quod illud paginæ abunde testantur. Ad item Ecclesiastes: Stultus, inquit, verba multiplicat b. Cum enim multis pauca dicat, obscuripem semper est ac negatio. Quippe quemadmodum vacuum verbosum profundit, ac garrulitatem ille meritis non habet, & multis licet humidis ac sapientibus verbis redundet, non ideo secretam ex pectore oratio, sed in ore refertur. Qui autem sine sensu ac sententia loquitur non potest non multum loqui, quia quicquid loquitur superfluum est, argumento illud Nicostrati:

Si iactitare, & multa, celeriterque loqui
Signum esset prudentiæ, hirundines
Dicerentur multo sapientiores nobis.

Itaque inania sapientiæ pectora, velut ollæ fractæ sonum reddunt, & maligne respondent. Qualem Æmilianus illius oratorum audacis à Medimna philosophia, quæ oculi docet, strepitu viget. c Qualem Romanus Sapiens, Serapionis philosophi loquacitatem describit, qui solebat magno cursu verba conuellere, plura enim veniebant, quam quibus vox una sufficeret, & ideo cadebant ut sonant. Omnis profecto garrulitas plurimum habet inanitatis & vani, plus sonat quam valet; vim sapientiæ autem vix ullam habet talis verborum sine delectu venientium strepitus. Eo autem magis, inquit Seneca, te deterreo ab isto morbo, quod non potest tibi ista res contingere aliter, quam si te pudere desierit, perfrices frontem oportet, & ipse te non audias. Multa enim inciderunt ille cursus feret, quæ reprehendere velis. Non potest, inquam, tibi contingere res ista, salua verecundia d Garrulus & verecundiæ inimicus est pariter. Stultorum qui frontem exterserunt, linguam soluere nullum non placuit docuisse, superius in verbis suspicionem sapientiæ, gratiæ autem fatentium. e Stultus, inquit Hieronymus, cum neque præterita meminerit, neque futura cognoscat, & ignorantiæ tenebris volutetur, falsam sibi scientiam promittens, in eo doctum se putat & sapientem, si verba multiplicet. f Ubi iam multum est loquacitatis, ambæ pilus, ibi plerumque sapientiæ parum est. g

a Prou. c. 10. v. 19.
b Eccl. c. 10. v. 14.
c Apol. 1.
d Sen. epist. 40. init.
e Eccles. c. 10. v. 14.
f Hieron. in Eccl. c. 1.
g Vide Gell. l. 1. Noct. Att. c. 15.

§. II.

§. II.

IObus cognatorum suorum garrulitate fatigatus: Atque utinam, inquit, taceretis, ut putaremini esse sapientes a. Cum garrulus Apathiensis exordium fandi faceret, Theocritus velut praeco exorsus, populo silentium indicturum: Attendite, ait, Attendite obsecro, aliud genus rationis, & flumen verborum. Certè aves adeo in cantum solutae, picarum, quae parum obesae, picedes adeo clamosae, non sunt longaevae.

Quando igitur nihil facilius est quam multa blaterare, & rara avis opportunè silere, Isocrates non immerito duplex minerval exigebat à discipulis, unum quidem quod docuisset illos prudenter tacere, alterum verò quod à se loqui etiam didicissent. Hinc Bias insignem immodicae linguae facere notam: Mi iuvenis, ait, copiam fandi magister te docuit summus, copiosè loqui! Isocratis scholam non videris copiosè loqui, Isocratis scholam non videris placuisse, ille aliòquin & tacere te docuisset. Plurimam ferè loquentes, qui minimè sciunt loqui.

Morbus est, Diabetes dictus. Hispaniae praesertim non ignotus, quamvis etiam Germanos, rarissime tamen, concutiat. Hic omnem cerebrum, & quicquid in corpore humidum est, colliquat & derivat in vesicam deiectionem. Zeno ad hunc morbum alludens, cum vidit aliquis in mensa impendio esset loquacior: hic, aiebat, non bene valet, ambae illius nares defluxerunt in linguam. Morbus iste foeticus & pestilentius est, cum scilicet mens, ratio, cerebrum, avexit in os & linguam desunt, unde qui hoc morbo corripiuntur, infana loquendi libidine iactantur, nihil illis infestius quam audire, nil promptius quam loqui.

Morbus loquendi quam tenet, numquam tacet.

At certè contrarium decet, pauca loqui, & plurima audire, unicam enim linguam assignavit natura, & geminas aures. Et quam illud est turpe, tam prolixos serere sermones, ut opus sit monitore qui dicat, beatus, satis est. Nec tamen modicae virtutis est, cuiusmodi loquacissimos gerrones, taciturna modestia posse vincere. Narrant Aristotelem ab impertinentissimo fabulatore diu defatigatum, tamen siluisse. Tandem futilis ille homo interrogans: Fortassis, inquit, molestus sum tibi? Cui Aristoteles: Non certè, nam, quid diceres, non attendi. Apollonius interrogatus quinam essent optimi hominum: Respondit: qui in dicendo brevissimi, nam plurimum facere, & minimum de se loqui, viri optimi est. Vasa vacua maximum sonant.

Deus olim per Mosen edixit: Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit c. Os hominis verbosi quid aliud esse dixeris, quam vas cui nec ligatura, nec operculum est, quid ergo mireris, si variarum sordium sit receptaculum!

Narrat Pelagius è Scythia solitudine religiosos fratres ad Antonium iuisse, cum his quos & senex, qui eodem tendebat, sed in via silentium religiosissimè observabat. Illi alij liberè inter se varia garriebant neque senem prae ceteris humanissimè silentem: Mi pater, ait, facundos & bonos ut video, nactus es comites. Cui senex. Boni sunt quidem, inquit, *sed habitatio eorum non habet ianuam, quicumque vult, intra stabulum, & solvit asinum c.* Indicabat eos supra modum loquaces, quicquid in buccam veniret effutire. Aptissimè Salomon. Sicut urbs patens, inquit, & absque murorum ambitu, ita vir qui in loquendo non potest cohibere spiritum suum d.

a Iob c. 13. v. 5.
b Num. c. 19. v. 15.
c Pelag. libell. 4. n. 1. d Prov. c. 25. v. ult.

§. III.

EGo quidem, non eo haec dispero, ut homini inter homines agenti sermonis illud religiosorum aetatem silentium imperem, ne is unquam nisi statuto tempore loquatur, hoc tamen contendo, multiloquium omni modo cavendum, nunquam sermonum immoderabilitatem noxarum. Certissimum est Siracidae oraculum: Qui multis utitur verbis, laedit animam suam a. Non minus autem verè quam praeclarè mihi dictum videtur: Garrulitas & periculosa, & ridicula, & odiosa, & plurimum damnosa res est. b

1. *Periculosa* quidem, nam Salomone teste, Os lubricum operatur ruinas, & qui incautus est ad loquendum, sentiet mala c. Siquidem periculo nil vicari consueverunt garrulo, plenus rimarum est, hac atque illac perfluit.

Garru-

Garrulitate. Similiorem est porcelo, qui glaciē manu tenere cupit, quia pellucida est, sed quia tam lubrica est, sub illam inter digitos elabi: ita nugator arcanū sibi creditū scit non divulgandum esse, sed quia linguam in udo habet, vix aequit, & effundit audita. Est perforata lingua ratis garrula.

2. Ridiculum quid Garrulitas est. Cum ad verba venitur, amissio alba est garrulus, quod praeclarissimè dixit Siracides: A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. d Qui puerile ludicrum quaerit, ex glādium putamina siliis pedibus agglutinare, aut caudae tintinnabulum alliget, & ipsam in ligneū ambulacrum intrusit: hoc misellum animal discurret, saliet, flebiliter clamabit, & rotabit se multiplici gyro, nec quiescet dum nuces ab ipso alligata: sic homo loquax lingua agitat, dum quod animo concepit, non plene tacuerit. Sanctus Antiochus hoc tale rustico confert ... Sed apage eos tam spurcum, tam foetentem animam, colloquium cum tali supplicium est.

3. Odiosum quid Garrulitas est. Terribilis est in civitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit. e Illud imprimis odiosissimum est, quod tamen garrulo usitatissimum, aliorum sermones interpellare. Hinc illae garrulorum voces assiduae: Nihil dicis; ego rem omnem probe teneo: si mihi operam dare velis, intelliges. Aut: Tu ne obliviscaris, quae dicturus eras, factum bene, quod illud in memoriam revocasti. Et: quam suavi interdum sermonem meum secuerit? Iam Pridem expectabam, ut eo loco meum occideres. Etiam respirandi quidem facultatem iis, quibuscum loquitur, ereptis garrulus. Ac postquā singulos loquacitate sua enecavit, discedentes comitari vult; & domum usque deducere. Quid hoc homine odiosius? Dentis cornicem linguaciarem recte dixerit. Ideo monet Siracides: Qui odit loquacitatem extinguit malitiam. f

4. Garrulitas est damnosissima. Et quantum illud damni est quod garrulus sui ipsius fit proditor, quicquid in illo vitiosi latet, hoc linguae intemperantia ... in apertū ejicit. ... scilicet fabella fabri. Verissime dixit Plato, homines amore ipso fieri facundos ad loquendum de rebus quas amant. Suidas asserit Homerum ... epulonem, Aristotelem garrulum à Timaeo indicatum, quod saepius de epulis & gulae illecebris locutus esset; quaecumque diligimus, haec colloquiis resonant, & nos ipsos prodimus. Hinc Thomas Aquinas religiosissimus non immerito judicatur, quod cum sociis de rebus duntaxat sacris & religionem spectantibus consuevisset loqui. Ea de causa Siracides locutionem instituens: Omnis, inquit, enarratio tua sit in praeceptis Altissimi. g Prisci Anachoretae id observabant, nunquam ad colloquium progressi, nisi memorabile quid dicere haberent, quod imitatione vel certe memoria dignū esset. Ut aera tinnitu, & fictilia sono, ita verbis homo dignoscitur. Si cicadam alā prehendas, ipso & vique clamat. E speculis, aiebat Demetrius, ... habitus, è colloquiis imago animi sistitur, ut verissime dixerit Socrates, qualis vir, talis oratio. Ubi multum oris, plerumque parum est operis. Dives verborum, inops rerum est, ut dicere liceat: Vir est verborum, non verba viri. Semel interrogantes, & totum diem respondent ut ... frangis. Quicquid venit in buccam, narrat velut historiam. At multum garrire, est multum mentiri.

a Eccli.c.20.v.8.
b Vide Plutarch. de Garrulitate.
c Prov.c.26.v.vlt. & c.13.v.1.
d Eccli.c.19.v.11.& 12.
e Eccli.c.9.v.vlt.
f Idem c.19.v.5.
g Eccli.c.9.v.23.

§. IV.

De garrulo Ecclesiastes planissimè: Initium, inquit, verborum eius stultitia, & novissimum oris illius error pessimus. a Quoties verbulum leniter editum omnem dissolvit amicitiam? Ante annos non multos vile conviciolum inter Danos & Suecos, quantas tragoedias excitavit? è favilla tantum incendium. Loquacitatis finis infortunium est. Cogitatos Iobi non male ratiocinatur: Numquid, ait, qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus justificabitur? b Ubi copia verborum, illic indigentia rationis: ubi tam mul-

tum palearum, ibi plerumque parum fru-
ctus. Rarissimi idem & verbis & factis
valent. Euagrius loquaces amygdalo con-
fert, quae omnium fere arborum prima florere,
sed per propera hac celeritate nebulis ac prui-
nis miserè plerumque: ita garruli licet aliquid no-
vi commodent sibi tamen semper plurimum no-
cent. Labia insipientis praecipitabunt eum, di-
cit Ecclesiastes. *b* Verum in multiloquio ad-
eo peculiare est, ut ne quidem, si vera dicant,
credatur loquacibus. Et quemadmodum hy-
pocaustum cum liberaliter calefactum, si patet,
si ostia panduntur, aestuat: ita quicquid boni
spiritus, quicquid optimi caloris diu collectū
est, id omne vas garrulitas effundit. Et quid
probe scit [illegible] in eo homine, qui perit,
eritur, loquacissime loquantur, qui Dodonaeum aes
superat, illud etiam aeneo è vento flagello
superat, ictu tranquillo sine, atque hanc lin-
guam, ictus tranquillo sine, atque hanc lin-
guam nihil potest compescere non bruma,
non aestas, non ventus, non serenitas. *Va-
re nequit loqui, tacere qui nequit.* Et nunc
quid colligunt de spinis uvas, aut de tribu-
lis ficus? *c* Non pendent poma in disciplini-
bus dumis, nec spinea fecerunt voli ali-
bus dumis, nec spinea frequentia vitae do-
que fingo complentur: sic melioris vitae do-
cumentū non à garrulo expectes, sed si sive ma-
ca, querelas irritiones, obtrectationem, & hoc
genus terribilissimum sermones. Verissimum: In
multiloquio non deerit peccatū, & quod se-
quitur, multiplex damnum. Quoties haec for-
mata audivas verba piaculi extrasisti, quae
nulla unquam poenitentia satis dilueret potuit.
Dolent illi quidem haec aut haec à se dicta,
tamquam etiam statim emendare dictorum
damna? Aucupem, nisi garrula, manu misisti,
nulla cum fistula fascinata retrahes, semel e-
missum volat irrevocabile verbum: viam re-
missum non relegare, nisi forte quod multis acer-
bius, per legalem redituro. Ideoque fiet quasi
dic, per legalem redituro. Ideoque fiet quasi
serviens tui: nam in multis sermonibus inve-
nietur stultitia. *e*

a Eccles. c.10. v.12. *b Iob c.11. v.2.*
c Eccle. 10. v.14.
d Matth. c.7. v.16.
e Eccles. c.5. v.2. & 3.

§. V.

INspiciet Augustinum in mediam confes-
sionis: Linguam domabis, inquit, si vigila-
bis, vigilabis si timebis, timebis si te Chri-
stianum esse cognoveris. *a*. Restinguenda est
scintilla ne fiat flamma; surculos praecidendos,
ne crescat in silvam; gutta siccanda, ne cu-
mulet in fontem. Ea de causa Palaestinus rex
David, Nemini supplex: Pone, inquit, Domi-
ne custodiam ori meo, & circumstantiam labiis
meis. *b* Ecce Domine, solertissime linguam na-
tura munivit, ossea cataracta porta includit,
valvis coercuit: haec tamen omnia frustra sunt,
nisi tu Domine appositeris tuas excubias. Er-
go pone custodiam ori meo, neque solum cu-
stodiam, nam in bello milites etiam aggerem
iaciunt, & vallo se defendunt, oro puni &
ostium circumstantiae, geminam sancti Spiri-
tus domum postulat, illud consilii, illud
fortitudinis est. Consiliū docet, quid, quando
& quomodo loquendū, aut tacendum sit: for-
titudo animat ad loquendū quod decet. Nec
tamen solam à Deo David petiit, sed ipse cū a-
nimo suo sic statutum habuit: Dixi, Custodiam
vias meas, ut non delinquam in linguā meā. *c*

Res hic memoratu digna in mentem est.
Aiunt ad Pambonem Aegyptium eremitam
venisse virum eruditum, qui hoc Pamboni
persuaserit, ut eorum sanctissimas litteras etiam
sangeret. Initium ergo sumptum à psalmo
trigesimo octavo. Dixi: Custodiam vias meas,
ut non delinquam in linguā meā. Atque vix
versus primus fuisset explicatus: satis est ait
bat Pambo, postquam hoc callero, plus dis-
cam. Diu post redijt Doctor, quaesivitque
& cur non pergeret, alteramque poscerent à
se partem praeceptionum? Cui Pambo: Pri-
mam, inquit, nondum perdidici & quo mi-
nus autem progredias. Apostoli praeceptum
erat, Estote factores verbi, & non auditores tantum *d*. Post annos complu-
res à quopiam suorum familiarium rogatus,
an primum illum psalmi versum didicisset. Re-
spondit quadraginta totum annis hunc ver-
sum discere conatur, vix demum radicem
illius notitiam assecutus sum. Eandem hanc
tacitam Agathon Abbas considerare vo-
lebat, sed contra ac semper maiorem, quam De-
mosthenes suam illam cacinā litteram. Ergo
erat Agathon illud Salomonis: Qui custodit
os suum, custodit animam suam *f*. Triennio
igitur silicem ore circumtulit, ut vel hac ra-
tione taciturnitatem cogeretur discere. *g* Ne-
que hoc

quæ hoc adeo in homine admirandum, ab animantibus id discimus. Anseres, vti Ælianus commemorat, Taurum montem transmissuri, lapidem mordicus tenent singuli, ne clangorem fundant, idque Aquilarum metu faciunt; ita silentij frenos sibimet iniicientes montem transuolant, suppressaque omni clangoris significatione, Aquilas penitùs falllunt h. Cacodæmon rapacissimus vultur, noctes atque dies nobis insidiatur, tum maximè nobiss, cum nos minimè tacitarni. Quia ergo lapillis os obstruimus, duobus præcipuè Timore Dei, & Proposito firmo. Quisque sibi dicat, Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: diuinis oculis omnia certentibus, diuinis auribus nihil non audientibus vndique sum expositus, spector & audior vndique.

Philosophiæ præceptum est: Sic loquendum esse cum hominibus, tanquam Dij audiant; sic cum Dijs, tanquam audiant homines i. Monitum hoc Apostolorum princeps confirmans: Si quis, inquit, loquitur quasi sermones Dei k. Ita mens custodita erit, si prius fuerit lingua. Gregorius hæc omnia complexus: Dum, inquit, quisque per verba diffluit, perdita grauitate silentij, mentis custodiam amittit l. Vir linguosus non dirigetur in terra m.

a *Aug. de verb. Dom. serm.* 18.
b *Ps.* 140. *v.* 4.
c *Ps.* 38. *v.* 1.
d *Hist. Tripart. l.* 8. *c.* 1. *& extat Marulus l.* 4. *c.* 6.
e *Iacobi c.* 1. *v.* 22.
f *Prouer.* 15. *v.* 3.
g *Pelag. libell.* 4. *num.* 7.
h *Ælian. l.* 5. *de Animal. c.* 29.
i *Macrob. l.* 1. *Saturn. Sen. ep.* 10. *fine.*
k 1. *Petri c.* 4. *v.* 11. l *Gregor. l.* 10. *mor. c.* 2.
m *Ps.* 139. *v.* 12.

H

a HYPOCRITICAM *Linguam graphice repræsentat Absolon ianuis regiæ, qui fratrem suum Amnonem per aulicas delicias, à fronte humanissimè salutat; sed à tergo clanam exhibitam ciuilitas cum occasione premendam. Vide C.* 4. §. 4. *fine.*

b *Linguam* HYPERBOLICAM *& dicta nimium exaggerantem, elephas designat, qui tabellam in cauda depictam muscam præfert. Elephantem ex musca, tantum è tantilla, saepissime creamus loquendo. Vide C.* 4. §. 1.

H

CAPVT XXIV.

Hyperbolica & Hypocritica Lingua, quomodo vtraque cognoscenda & fugienda.

MIrum, nuspiam diuinas litteras mentionem facere, de vllo damnatorum ad inferos, qui questus esset qua parte magis cruciaretur: solus epulo, interfectior Lazari, linguæ cruciatus lamentatur: Membris omnibus ardet, & soli linguæ refrigerium rogat. Si ergo tantum linguæ supplicium in rogis illis æternum sopiendis, cur non maximam linguæ curã gerimus, dum vita superest? Mors & vita in manibus linguæ. a Idcirco vitam appetere, & linguam negligere, est operam ludere. De Lingua GARRVLA superiore disputatione actum, sequuntur HYPERBOLICA & HYPOCRITICA; quâ ratione hæ geminæ linguæ sint dignoscendæ, quâ porro fugiendæ, hoc capite exponemus.

a *Prou. c.* 18. *v.* 21.

§. I.

APud Laconum regem Agesilaum, laudatus quispiam est, ab eo artificio, quod minima quæque mirum in modum exaggerare nosset, & muscam ad elephanti magnitudinem extolleret. At ego, inquit Agesilaus, nec sutorem quidem laudauerim qui paruo pedi magnum calceum induceret.

Hyperbole, Rhetoribus eminentia superiectio dicitur, quod res paruas amplient & attollat. Seneca: Omnis hyperbole, inquit, extenditur, vt ad verum mendacio veniat. Itaque qui dixit:

Qui candore niues anteirent cursibus auras:
Quod non poterat fieri, dixit: vt crederetur quantum plurimum posset. Et cui dixit:

His immobilior scopulis, violentior amne:
Ne hoc quidem persuasurum putauit, aliquem

 tam

non immobilem esse, quàm scopulum. Numquam tamen ipsa hyperbola quantumvis augeat, dicit, sed incredibilia affirmat, ad vt ad credibilia perveniatur. Itaque ille loquendi modus rem plus æquo exaggerat. Atqui hic (cum Hieronymo loquor) nemo non Rhetoricatur. Hyperbolen sermoni millies miscemus, & tamen ipsi Rhetoras non esse negamus. Tam altè nobis insidet hoc linguæ vitium, vt vix vna verba fari sciamus, quin magnâ lingua rem altero tanto maiorem faciamus, aut augendo nimium, aut deprimendo. Hinc frequentissimè fama spargitur, quæ eundo crescit; quilibet auditorum addit aliquid. Primus, quinquaginta in acie cæsos dicit: Alter centenos, & aliquot: Tertius ducentos: Trecentos quartus. Breui mille occisorum narrantur.

Fama malum quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo. a

Quotidianus hic lusus est: noua semper somnia, & recentes fabulæ sparguntur. Vidi decem lupos, ait iste: illum mox sequitur qui dicat visos esse viginti. Breui fama percrebescit, esse hominem qui viderit lupos simul triginta. Neque hic sistit lingua hyperbolica, à decem lupis quos primus confinxit, paullatim quinquaginta, septuaginta, nonaginta, centum producit exaggerando. Tandem vnum lupum fuisse visum comperitur, aut simile quid lupo. Pari modo è culice cerebrosè producimus elephantum, formidandam belluam ex alato vermiculo.

Indicos tauros aiunt linguas habere tam longas, vt eas ad aures vsque extrahant. Linguæ hyperbolicæ ad aurium vitiosam excurrunt, quicquid enim ab auribus admittitur, ab his linguis iterum redditur amplo fœnore.

Sanctus Ignatius magnæ familiæ religiosissimus parens, linguæ non vim maiorem quam moderationem ostendit. In laudando parcus, in vituperando fuit parcissimus. Exaggerationes eiusmodi, atque hyperbolas sic exosus est, vt neminem facilè aut amantissimum, aut pijssimum, aut superbissimum appellare auditus sit. b Certè amplificationes istæ mendacio admodum sunt affines. Eequid, quæso te, mi homo, sic minima quæque amplificas, quid depressa sic extollis, minuta sic auges, & nubes formam concilias, quasi carrum, pulchriores efficis, quid vectis pennas adijcis tam indecoras? numquid vt muscam eijcias, gladius à pariete detrahendus; aut vt ouum aperias, securi armanda est manus?

Miserat Moses qui viderent illas terras certâ oculorum fide explorarent. At illi redierunt, & linguas hyperbolicas retulerunt. Nam omnia in maius efferentes: Maxima, inquiunt, multitudo est, & nobis staturâ procerior; vrbes magnæ & ad cælum vsque muratæ; filios Enacim vidimus ibi. c An non hoc exaggeratum est, & ædificiorum moles cœlo certantes commemorare, ingenti sed vanâ consternatione animorum?

Non multum ab his aberrant alij eæ eadem gente magniloqui declamatores. Ingens fuerat dissidium excitatum inter Israelis familias. Venerant autem nuntij hyperbolicis linguis instructi, dicebantque: Rubenitæ & Gaditæ ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis. His auditis Israelitæ miserunt legatos qui dicerent: Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes? d At illi legatis responderunt, optimo à se animo id factum, maleuolis similia id interpretantibus fidem non habendam, nec tam facilè credendum plus æquo eum exaggerantibus. Ita legatis & Israelis maioribus satisfactum.

Is itaque qui veritati studet, exaggerationes oderit, hyperbolas caueat; sic rem proinde efferat, non cothurnis comœdiæ excitatam, nec tragœdiæ soccis: omnia verborum grandia grandius efferenda, sua rebus sit auctoritas, paruis parua, magna magnis. Proximus mendacio est qui augere rem solet, aut minuere. Sed linguam hypocriticam consideremus.

a Virg. l. 4. Æneid.
b Ribadeu. l. 5. de illo c. 6.
c Deut. c. 1. v. 28.
d Iosue ca. 22. v. 16. & 16.

§. II.

DE Hypocrisi nullus hic dicendi locus, nisi quà linguam illa insidet. Alij hic inpositi sunt & verborum abundantes, ego stu-

ctius

ctius tam persequar, neque enim de omni fictione vel simulatione, sed ea tantum disserendum, quae aliud pectore clausum, aliud ore promptum habet, turpissimâ oris & cordis dissensione. Enimverò mentis ac linguae perennem concordiam, dic quibus in terris reperire sit? Vbique fucus, vbique mendacium est, sincera fides vix vsquam. O vita fallax, quot abditos sensus geris! quot lingua tegit copertos!

Sanctus Maximus clarissimus martyr, linguae hypocriticae sobolem praeclare depinxit. Est odium, inquit, amicitiae habitu velatum, est inuidia dilectionis stylum imitans, est falsitas benignitatis, quae sola confirmatione apparentia, quae aliud intus colorat, & praeter animi affectionem regis apparatus pietatis habitu. Sapiens Hebraeus: Simulator, inquit, ore decipit amicum suum. Lingua dicit: Tuam vicem, mi frater doleo. Mens cogitat: Doleo & ego, sed hoc tantum, quod damnum tuum, quàm velim, leuius sit. Sic alter alterius miserias deflemus, sed siccis oculis, sed ridente pectore: praesentem in os laudamus, absentem laceramus dentibus; coram dicta factaque probamus, improbamus vbi abfit: tanquam si quis altera manu sudorem detergat, altera vulnus imprimat; altera demulceat, veneret altera. Ita fallacibus blanditijs, osculis, amplexibus odia velare didicimus: omnem oris vastitatem adhibemus, vt quàm suauissimè fallamus. Iobus id obseruans: Cum dulce, inquit, fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Sicut crabro, dum insidet flori, cum melle in alueolum immittit: Sic lingua hypocritica, dum mellis aliquid afflandum aut tacet, aut fictè loquitur; eum demum agresti & barbaro fremitu tumultuatur, cum procul est à melle & flore.

Laban abeuntem Iacobum generum velut fugitiuum insecutus, in monte Galaad comprehendit, & Cur, inquit, ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, vt prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis? O linguam hypocrisis plenissimam!

Ter peccat qui se bonum illi simulat, cui facit malo.

Itane, mi Laban, soceris tuae filium tantis tripudijs deducere volebas, & fidibus prosequi? Vel canes, credo à culina solemus, certè suspectoribus annis aliam te acturum generibus, quàm modo iacies. Dicitis, ô boni, & non facitis. Hoc valet, hac voce Ioabus Amasam salutauit, interea latus pugione perfossit. Hoc ore Iscariotes in Oliueto magistrum compellauit, Aue Rabbi; Aue Mariae fili, ego etiam inter discipulos tuos censeor, cur non aequè atque alij ad congratulationem afferor? Nequissime speculator, altera panem, altera scorpionem fers: Audies cum Merdeus. Verè molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Ita loqui consueuere amici labiorum, hostes animorum; oblectare aures, vulnerare mentes: ita ciconiae sublimè quidem volant, sed rostro serpentem ferunt; ita illi à fronte mulcent, à tergo viperant. Vultures sunt, qui simulantur esse Aquilae. Talis ad amussim fuit Herodes Ascalonita qui Aristobulum, coniugis suae Mariamnes fratrem, Pontificem designatum conuiuio peracto in opportunum locum magna comitate pertraxit, ostendoque se pariter in eius gratiam iuueniliter colludere. Cumque loci eius natura esset aestuosior, cito defessi otioso lusu, magnas piscinas, quae ibi circa aulam erant, frigus captabant medio aestus tempore, ac primum spectabant natantes quosdam è socijs & familia. deinde postquam prouocante Herode adolescens quoque iis se miscuit: quidam amicorum, quibus hoc datum erat negotium, deprimentes eum natantem, & quasi per lusum ac prolusionem mergentes, non prius dimiserunt quàm omnino aqua praefocatus esset. Hic fuit Aristobuli exitus, anno aetatis decimo octauo, Pontificatus primo. Haec fuit Herodis sanctimoniae fictissima lingua hypocritica, qua miserum iuuenem vafris colloquiis pelliciens ad tam funestam tragoediam. Hypocritica haec lingua omnibus largiter benedicit, optimeque precatur cum agitur, sed illam execrationes pessimas permittit. Est instar speculi, quod vt imago penetret, pictura picta ad volantes indicatur. Est instar apiculae quae mel offerunt, sed non procul abest aculeus. Haec lingua nouit omnia vafrè ambitioseque celebrare. Sua verba ambigua & perplexo sensu iacere, ita vt in omnem partem facile torqueri possint; omnes Rhetorum tropos, omnes Dialecticorum equiuocationes & amphibologias callet. Hinc illa Machiauelli

praeceptio. Verum igitur esse aut principes, eumque imperium conservare: quibus autem id fiat rationibus, ex modo honestis speciem prae se ferant, nunquam non boni et digni Machiavellisque existimabantur f. Hinc illud Machiavellicorum: Iura, periura, secretum prodere noli. Hinc illud politicorum: Intus lingua, mentem in lactatam gero. De his veterno pronuntiavit Salomon: Profert mendacia, versipellis g. Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau h. Olor plumis quidem candicat, sed carnem habet nigram. Oraenique. Linguas hi velut cygnus plumulis ostendunt mollissimas, & quibus nihil possit esse politius, at intus animae fuligine politica infectas. In hos aequissima indignatione commotus Siracides: Qui sophistice loquitur, inquit, odibilis est; in omni re defraudabitur; non enim est illi data a Domino gratia, omni enim sapientia defraudatus est. i

a *S. Mar. Conf. l. Cursum. c. 67. & 68.*
b *Prov. c. 11. v. 9.*
c *Iob c. 20. v. 12.*
d *Gen. c. 31. v. 47.*
e *Psal. 34. v. 24.*
f *Machiavell. l. de Principe c. 18 circa finem.*
g *Proverb. cap. 14. v. 25.*
h *Genes. cap. 27. v. 22.*
i *Eccli. c. 37. v. 23.*

§. III.

DRogo Hostiensis praesul: Quot sunt hodie, inquit, qui dicunt, nos sumus de domo Christi, nos sumus de domo Ecclesiae: Et sunt de domo Caiphae, hoc est, hypocrisis: quod Petrus negando, hoc illi faciunt affirmando a. Gulielmus Peraldus: Hi sunt, inquit, filiae diaboli, qui filios Dei aemulari norunt loquendo b. Audias hos etiam de Deo, deque virtutibus differentes. Si verba spectes, puras angelos credas; si ad rem venitur, viri homines sunt. Non male mercatores eos dixeris, qui columbinas caveas vendunt, verba fundunt mitissima, sed quibus nihil subest pectoris. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me c. Frequenter sola labra & frons amicum loquuntur, intus aestuant odia; imo amicum labia mentiuntur, pectora claudit hostilia.

Iobus feralem in hos sententiam pronuntiat: Non veniet in conspectu eius, inquit, omnis hypocrita d. Quicunque in rancore sive factis sive verbis hypocrisin exercent, sua manu sive linguae inludunt hypocrisis, a Dei conspectu excluduntur aeternum. Et cur obsecro? Quia hi tales picti loquentes (sic appellem) oculos solum auresque hominum attendunt, coelestes & aures & oculos negligunt; imo eos falli putant, si possent. Deus per regium vatem amantissime pollicitus: Firmabo, inquit, super te oculos meos e. Perinde ac dixisset, Non auferam oculos meos a te quia tu allidas semper oculos tuos ad me. Quisquis non in caeteros sed factis dictisque oculos suos tamquam in Dei vultu defixos habet, humanis oculis facile glaucoma obiicies, illud secum semper reputans: Nominis oculi in cordis mei recessus se penetrabunt: bona verba danda sunt vel pessimis hominibus, quid cogitem, illi nunquam assequentur; imperium in cogitationes meas meum est; hic mihi nemo obstrepserit.

Huiusmodi homines nec rationem admittunt, nec institutionem, linguas habent pene insanabiles. Nesciunt quam in eis diabolus sanaiter meridietur, nam, ut Iobus loquitur, sub umbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus f. Neque hic facile quies illius turbatur. Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum g. Sensim sine sensu hoc peccati genus crescat, nec in suspicionem venit tanti nocumenti. Arguae tales, & audies quam facunde illi sese purgare norint, & culpam in alios vertere.

a *Drogo l. 1. de sacramento domin. passionis.*
b *Perald. tom. 2. Summae Virt. & Vit. de sep.* *c. 40.*
c *Marc. c. 7. v. 6.*
d *Iob. 13. v. 16.*
e *Psal. 31. v. 8.*
f *Iob cap. 40. v. 16.*
g *Sapient. cap. 1. v. 5.*

§. IV.

ANnales Iudicum de hostibus Hebraeorum haec memorant: Fuit Dominus cum Iuda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant a. Certe falcatum formidandam belli machinamentum, obeis quoque discindit, om-

dit, omnem aëris ordinem solvit. Habitatores vallis salsi suspensi locusculis; quemin lingua velut falcaria cuncta ubique pertransit, adversaria quævis disjicit, quæque viam capit, occidat, & caedit. Ipso Christus tonat in eruditissimis sua concionibus: Væ, inquit, vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos non intratis, nec introeuntes sinitis intrare b. Vobis alia lingua, mens alia. Sed nequiquid non melius est, solum intus malum habere, quam latus & fortassis ego Christus hæc pictam linguam totius reprehendit: Hieronymi dictum est: Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas. Nil inest boni, quamvis inesse videatur tam corruptæ linguæ; & frequenter plus nocere potest amicus tam fraudulenter occlusus, quam apertus hostis. quid enim ab illo fatuaco nequam aliud audias, quam, Ego patronus sum tuus, & ero dum supero; tu semper saevissimum experiris; necesse quod malim, quam tibi prodesse. Hic niger est, hunc tu Romane caveto. hæc talis è plausibus spargit lingua, hypocritica.

Anastasius Manichæus (uti Zonaras memorat) cum animadverteret suo Orientis imperio negari ob hæreseos de se suspicionem, Euphemio Constantinopolitano Patriarchæ credebatur, hypocriticam linguam subsidio sibi statuit capere, Catholicam fidem & voce & scripto amplexus est, ut Imperator esset. Fuit, sed postmodum; primum enim erat Euphemium virum integerrimum sede pellere, Macedonium successorem eadem non diu post amovere, dum Timotheum reperit, hæreticum sui oris & sensus. Et tamen Anastasius supra viginti quinque annos imperavit. Hæc æqua sunt judicia Dei permittentis, qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi c.

Ecebolius sophista, Iuliani apostatæ præceptor, linguam habuit ad omnem hypocrisin eruditissimam, velut plicatilis cothurnus, omni loco accommodandam. Hinc Ecebolius sub Constantio Imperatore Arrianus, sub Iuliano paganus, sub Iouiniano Catholicus: verbo, verissimus Chamæleon, cuius parum colorem assumpsit, ipsum fefellit. Sed omnium talium verissima effigies impudentissimus Absalon, quem in extremum malorum voraginem præcipitavit hypocritica hæc lingua. Narrant Regum fasti, quantis simulationibus ambitiosissimus filius regnum sui parentis ad se transtulerit. Nam mane consurgens Absalon, stabat iuxta introitum portæ in via, & omnem virum qui habebat negotium, ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalon ad se. En regni hic impetus velut sancti advocatoris tamquam, & blandissimè salutans, de qua civitate adesset, quæsivit; & ubi cuiusque negotii rationem mollissimis sermonibus illustravit, subjungebat eadem continuò: Videntur mihi sermones tui boni & justi, sed non est qui te audiat constitutus à rege. Et velut publicæ amantissimus; Quis, inquit, me constituat iudicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & iustè iudicem? Sed & cum accederet eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehensum osculabatur eum d. En quam simulatè omnia & ficte! En, quam scitè Absalon, intus esse Nero, foris Cato. Sed tulit pœnas hæc lingua supplicium non pictum. Absalon medius inter cælum terramque miserabilissimè pependit, nec implexa lingua, quot fere capillos ferebat capite; tribus lanceis transfossus laucio, ut quem & cælum & terra respueret, triplici dignum morte. Ita tandem Deus in hæc plausibiliter linguatas animadvertit, quandoque sera, sed seria ac severa castigatione. Sapientia fletis damnis. Illud Iobi repeto: Non veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Cum ergo loquimur, det lingua pictura honorem cordi, ita ut quod cogitat, illa profiteatur.

Vita quæ pari cum verbis ambulat gradu, approba est.

a Iudic. cap. 1. v. 19. b Matt. cap. 23. v. 13. c Iob c. 34. v. 30. d 2. Reg. c. 15. à v. 2. ad 6.

§

1. IMPRVDENTEM linguam nunc narratis conferimus; nil dixi nauticae exploratae. Vide C. 3. § 2. initio.

2. Nequissimæ hic parte qui jamus venalia expendit, IMPORTVNAM, IRREVERENTEM, IMPRECANTEM, & IVRANTEM Linguam simul conviciae manu mobilis comprobo. IMPORTVNAM, transferentiam enim plerisque linguæ tamen allatae; Cum autem humanissimus est, ad morandum invitat. IRREVERENTEM ostendit minimè mobilis auri-

[illegible] auriculas asini albas imitata. IMPRU-DENTEM *[illegible] corvi, cum comere nolunt quas ap-pellant, tanti enim & pristum & patibulum, [illegible] diabolus [illegible] imperare. Ly-*[illegible] RANTEM *[illegible] lapidem tenet, [illegible] sibi poma vendere, & [illegible] Vide C. 6. & sequentia.*

I

CAPVT XXV.

Quantum Lingua Imprudens, Importuna, Irreverens incommodet.

SI cui inter priscos nobile fuisset ingeniū, & vultus deformis, dicere solebant: Anima illius malè habitat. Hoc dicto Æsopus erat [illegible] notabatur, qui sapientiam plurimorum præcipuè [illegible] superabat ingenij acumine, sed quia omnia ea deformitas confudisse videbatur, mens eius in fœda domo habitare dicebatur. Hic ipse [illegible] cenā domū rediens, canem allatrantem sic allocutus est: O canis, canis, si hac pessima lingua frumentum tibi emeres, mihi sapere videreris: sed quia hac ipsa non nisi [illegible] mihi aliud non es, quam imprudens & impudens canis.

Alphabetum Romanum post illam litteram H. de quo supra, litteram L. characterem [illegible] proponā, in qua plures [illegible] quæ linguæ: inter has agmen ducant Imprudens, Importuna, Irreverens, Lingua, quas latrantibus catellis rectè comparaverim, qui hoc [illegible] vt iam alios [illegible] lapidibus in eos agerentur [illegible] poterit cognoscere, qua ratione horū catellorum latratus ad silentium componendi. Igitur iam de Imprudente, Importuna, Irreverente lingua disseremus.

§. 1.

Lingua *Imprudens* non malè confertur nautæ temerario, qui absente [illegible] scopulis [illegible] periculis obijcitur. Si desit linguæ [illegible] Dei, qui velut [illegible] in [illegible] scopulos mille [illegible] impinget, vt verissimē dixerit Siracides: Labia insipientis præcipitabunt eum a. Lingua Imprudens & inconsiderata, [illegible] Ecclesiastæ leges [illegible] Legem tulit Ecclesiastes illam. Omnia tempus habent, Tempus tacendi, & tempus loquendi. At linguæ Imprudenti semper est tempus loquendi. Hinc errores innumeri. Si quæ ergo in [illegible] velit [illegible], qualiter hæc tacere & [illegible] lingua [illegible] offendat, abscedat, [illegible] sibi operam sumet, ac si [illegible] fluctus [illegible] Hoc [illegible] commodi habet hæc lingua, quod ea, si [illegible] plerumque parum fidei habeat, non nisi apud sui similes chara.

Vt ergo hoc malum è facie noscatur, Imprudentis linguæ insignia hæc sunt: Nullum in dicendo, loci, personarum, temporis rationem habere, Priusquam interrogetur vel audiat, respondere, loquentem alium temere interpellare; proferendum sermonem nihil examinare; obvia quævis narrare; aut omnibus obvijs, quicquid occurrerit, communicare; nulli loquendo cedere; in omnibus [illegible] suā victoriam deposcere; contra [illegible] eorum, quod [illegible] est, [illegible] non curare; nihil moderatè dicere. Hæc sunt linguæ Imprudentis signa non fallacia. Quod si hæc lingua magnæ sit auctoritatis, & quidem in vulgus nota, plurimum poterit obesse. [illegible] exemplo rem demonstramus. Quis æquo Hieremiæ prophetæ Hierosolymis similior? Hieremia? qui interitum populi vberioribus lacrimis deflevit quàm Hieremias, & tamen vetustissima magni nominis lingua, hunc ipsum sanctissimum vatem tanquam vrbis proditorem apud omnes proclamavit. Cum enim Chaldæi Hierosolymā obsidione cinxissent, & Hieremias expugnationem vrbis palam prædixisset, nec tamen vlli civium, ad frugem bonam se reciperent, vates in agrum Beniaminis cepit, & quidem eo tempore quo civium transitus nondum erat prohibitus. Hieremiam exeuntem è porta observavit Ierias, & mox in virum sanctissimum irruens: Tu, inquit, ad Chaldæos profugis. Paratus erat vates abesse sui causam reddere, at ille surdis auribus, quicquid diceretur, exclusit, & mox vinctum ad vrbis principes pertraxit, velut transfugam & proditorem. Tantum valuit vnius linguæ auctoritas, vt sanctissimus vates (quem antea summi, imò adorabant, quem etiam appellabant his vocibus: Ora pro nobis Dominum)

ministri] non tantum sanctitatis opinionem amisere, sed ob vanam inconsideratamque linguam prius habitus quam pessimus proditor, colaphis percussus, flagellis cæsus, in carcerem detrusus. Linguam tertiæ pluribus se vitijs laborare ostendit, & tamen caussam suam euicit. Et omnes crediderunt illi. *b* Tanti est vel vnica imprudens lingua.

Ioannis Baptistæ auctoritas apud ciues Hierosolymitanos tanta fuit, ita vt si vnus ille annuisset, in Messiam receptus fuisset, & tamen omnes Baptistæ cōcionem tantam Christo dignitatem conciliare non poterant, quin eam apud suos improbissimus Caiphas dixeret vnico hoc dicto: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ab illo ergo die cogitauerunt, vt eum interficerent. *c*

Nabal, vir stultorum facile princeps, qui tamen in rem suam non adeo stulte sapiebat, quam Imprudentis fuit linguæ! Cum enim Dauid penuria compulsus sibi suisque milites commeatus aliquid humanissime petiisset, imprudentissime Nabal vociferari: Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio vnde sunt? *d* Hæ voces per linguam Nabali redijssent, imo omnem illius familiam ad internecionem deleuisset, ni Abigail Nabalis vxor ortum hoc incendium prudentia sua extinxisset, mox enim cum liberalissimo cōmeatu aduolans Abigail, & Dauidi supplex ad genua accedens: Ne ponat oro inquit, dominus meus rex cor suum, super virum istum iniquum Nabal; quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo. *e* Vocem prudentem & sanam ab eo nemo expectauerit; iam notas est; & quamvis mox sibi caueat, stulte tamen omnia & inuaste agit, lit tam fatuas voces emodit cum a se eait. Sic ergo vnius tam barbaræ insaniæ. Omnia quæ perorauit, prudentissime persuasit; & manu linguam imprudentissimam coercuit tam liberali consilio.

a *Ierem. c.* 10 *v.* 22.
b *Num.* c. 37 v. 11. & seqq.
c *Ioan. c.* 11. *v.* 40. & 53.

d *Reg. c.* 25 *v.* 10. 11. e *Ibid. v.* 25.

§. II.

IN propugnaculis portæ non prius reserantur, quam oculis omnē partem circumspicientibus omnia prospexerint. Imprudentis linguæ haec mos negligentissima, Ratione tantum temporis nam peruenit, dum illa circumspiciat, nam sermonis ostium tanto reseranda. Ei patulas semper vult esse fores lingua imprudens, velut noctes atque dies patet atrium Ditis.

Cæco, cui opē negant oculi, ferunt manus, dum viam prætentant, aut baculū pedum ductorem dirigūt, sic linguæ faciendū foret, nunquam illi prodeundum non prævisis antecessore intellectu: circumspectio ubique præcedat necesse est, aut in præcepi ibunt. Quæ nequam: expendit nunc, quin eos contemplentur, ut quantum affert det pro sollicitudine. Linguæ Imprudentis verba, prout in buccam venire, effundit: nimis ille seorum argentum videtur, voces expendere, & ad libellam examinare; ita verba quæ dum porta exeunt, coniungunt, volant. Nimia verborum profusio, euidens pænæ signum Imprudentiæ. Non potest mens in tanta profusione satis prouidere, vt quid eludantis inconcinnum, temerarium, imprudens, fatuum, non magis quam ex alio prostrusum corpore, qua parte primum, qua postremum etiam tangat, prospicere possit. Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est. *a*

Epictetus in commiseratione censet linguam admodum imprudentem, quæ in maxima varietate & copia tam fermæ & aliarum, quam aptagine causis insuper tantum & paliea penes illa Deus proponit nobis gubernationis & prouidentiæ suæ admirandam seriē connexionemque caussarum tanquam scenula: hic imprudentissima lingua sit quæ alia postulet, aut meliora; ita magis quoque imprudentiæ est, si ditior spernat tenuiorem, nullus enim equus alteri equo vnquam obiecerit: Sum melior te, quia plus pabuli habeo, quia mihi frenum inauratum, tegumen holosericum, ephippium acu pictum est. Sed si posset, diceret: Sum velocior te, sum te tractabilior, & ideo melior. Sic omne animal ex virtute & vitio suo proprijs melius deteriusve iudicatur.

Idcir-

Idcirco, inquit, Epictetus: Præscribe iam tibi formam quandam, & legem quam custodias: quamque & ipse tecum, & in congressibus hominum, obserues. Ac maiori quidem ex parte silentium præscribitur, aut necessaria dicantur, eaque pauca. Raro autem cum se obtulerit occasio, ad dicendum veniemus, sed non quibuslibet dicemus: non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de athletis aut potionibus, quæ eis passim inculcantur. In primis autem de hominibus, cum verba facimus, ut eos vel laudemus, vel comparemus, caueatur *b*. Epicteti monita, Hipponensis præsul Augustinus auctoritate qua valet maxima, confirmans: Custodi ergo, inquit, vias tuas, ô Idithun (ô transiliens, ô impendens loquutor) & noli delinquere in lingua tua, perpende quod dicturus es, examina, consule interiorem veritatem, & sic profer ad exteriorem auditorem *c*.

Non male linguam impudentem compararem illi gallo gallinaceo, de quo hoc habet vetus apologus. Feles in domum pauperrimam clandestino meatu subrepserant at nihil ibi iam repererunt, quod Lauernæ placere posset præter gallum gallinaceum, sed macie tortuosum. Cumque in hunc culter expediretur: O mei domini, ait gallus, liceat mihi viuere liberalitate vestra, ego certè hominibus prosum, horas nuntio, ad labores excito, vicem sum horologium. Hanc ipsam ob caussam, aiunt illi, iugulandus es, cum tot excites quorum vigilantia nostros conatus impedit. Ita strictum accepit telum. Sic impudens lingua primo omnium ferit seipsam, & suo sibi iudicio accessit malum, ita & suo domino semper plurimum nocet. Nam,

Hic agat in præceps tradit, etiamse quoque
Impudentia d.

Ecquis est qui non suo se cultro quandoque lædat? Tanto magis admirandus Pambo septuaginta annorum senex, qui animam acturus; In hanc horam, aiebat, non pœnituit me villius sermonis, & sic ad Deum abeo, ut qui necdum pius & religiosus esse cœperim *e*. Optimè monens Siracides: Si est tibi intellectus, inquit, responde proximo; sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subuersio est ipsius *f*. Sed iam importunam quoque linguam discernamus esse:

a Prou. 17. v. 27. b Epict. Enchir. cap. 38. c Aug. in Psal. 38. post init. d Vet. Trochaic. e Pallad. l. 8. c. 10. f Eccli. cap. 5. v. 14. & 15.

§. III.

IMportuna lingua pœcori non dissimilis hac parte, quod & ipsa loquendi attributiones, locum, personas, tempus nimirum curet, Lingua Importuna custodiam curent indura sonoros glomerat gressus, nullas pulsat fores, sed velut omnes scilicet tabernam intruit. Ad eam dixit Salomon: Sermo opportunus est optimus *h*. Importuna autem velut immatura vua bellum mouet dentibus. Sæpe boni generosissimæ indolis acerbi sunt, quia solis defectu nondum maturi sunt. Sic lingua Importuna non tam est præcax, quam modo maturitas illi deest. Quemadmodum vero is importunissimus dicitur, qui à longo itinere fatigatum inuitat ad ambulandum: ita lingua hæc molestissima est, cum verbosa oratione narrare incipit quod omnes iam ante norunt, aut cum alieno tempore prolixum sermonem ingerit auribus adeo nauseantibus, ut illis etiam oculi connìueant, & in somnum fatiscant.

Antequam Spiritus Sanctus Apostolos linguis igneis docuisset loqui, habuerunt sanè Apostoli linguæ Importunæ non minimam partem. Nam in ultima Domini cœna contendebant *quis eorum videretur esse maior* & Importunissime protsus. Itane, ô viri, ideò litigij materiam hoc tempore, hoc loco, Domino vestro iam ad crucem trahendo? Importunæ hoc linguæ illustre specimen fuit.

Cum Elias vates quadrigis igneis in altum ascendisset, filij prophetarum ad Eliseum confluxerunt: Ecce, inquiunt, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire & quærere dominum tuum, ne forte tulerit eum spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum montium, aut in vnam vallium. Quibus ait Eliseus: Nolite mittere: Coegeruntque eum donec acquiesceret, & diceret: Mittite *k*. Ita missi sunt quinquaginta viri, qui Eliam triduo solliciti quæsierunt, sed Eliam nuspiam inuenerunt. Deinde ad Eliseum reuersi fuerunt, insanam quærendi operam à se sum-

piam

gitatis non inuenerunt ipsum quem quæsiuissent. Ad quos Eliseus: Numquid, ait, non dixi vobis: Nolite mittere?[e] Sciebam equidem frustra hoc futurum, sed quia importunissimè institistis, cedendum arbitrabar importunitati vestræ. En, quam belle & hæc Importunam linguam [illegible].

Importunitatem notaturi sacerdotes Ægypti, Muscam pingebant, cum enim ea sæpius & assiduè repellas, tamen importunitatis & impudentiæ est, vt identidem redire & infestare eundem minimè vereatur, nusquam non molesta, siue sis, siue sedeas, iaceas, ambules, siue legas, scribas, edas, bibas, dormias seu loquaris, seu taceas, adest illa centies expulsa, & iam faciem occupat, iam verticem oberrat, iam manus vrget, infesta semper & importuna, nulli rei nisi fastidio & se concitando nata. Hinc Tullius narrat fuisse qui importuni garrionis linguam cum frustra cruciaret, tandem puero dixisse: Abige muscas puer.[f] En Importunæ linguæ præclaram effigiem Muscam.

a *Circumstantibus vocans.*
b *Prou. c. 25. v. 25.*
c *Luc. c. 12. v. 13.*
d *4. Reg. c. 2. v. 16 & 18.*
e *Ibid. v. 18.*
f *Cic. l. 2. de Oratore.*

§. IV.

Similem muscam, hoc est, Importunæ lin-[a]guæ hominem expertus est vates Venusinus, qui rem facetè narrans: Ibam, inquit, more meo, via Sacra celeberrima, & nescio quas poeticas nugas versabam animo, eramque totus in illis, cum vnus aliquis nomine tantum mihi notus accurrit, & prehensa manu salutans: Quid agis, inquit, hominum suauissime? Ego, præclarè me valere, & ipsi omnia fausta cupere respondi, & quemdam ab illo quã primum abire cogitabam, ecquid numquid mihi mandaret exequendum? At homo importunus vna progredi, & simul plurima garrire exorsus: Vt scias, aiebat, mi Horati, etiam ego inter doctos numeror. Cui ego: Tanto, inquam, mihi charior eris & pretiosior. Sed simul anxiè circumspiciebam qua arte tam importunam linguam à me amouerem: ea de causa iam celerius incedebam, interdum subsistebam, iam in aurem puero aliquid immurmurabam. Cum nihilominus importunus ille talia diceret, sudare etiam cœpi, qui aperte [illegible]. Interim alter varia importunissimè garriebat, & iam vrbis ædificia, iam plateas laudabat. Ego ad cetera non nisi stomachoso silentio respondebam. Tandem alter suã importunitatem parum gratam esse animaduertens: Vt video, inquit, abire à me cupis, sed frustra es, non sino me tam cito à te auelli, quocunque ieris, sequor. Hic Horatius modeste: Quam tu, ait, viam insistis? Sané nil opus est te mecum fatigari: ego ad ægrum tibi, vt scio, non notum inuiso: domus hæc remotissima est, trans Tiberim sita prope hortos Cæsaris. At ne sic quidem importunus ille homo absterritus: Nihil, inquit, habeo quod agã, nec piger sum, libenter ambulo: assiduus te comitabor. Iam Horatius sibi visus est perditissimus. Mox alter seipsum impudentissime laudare, & celerrimum poetam, & scitissimum saltatorem, & suauissimum cantorem homo insulsissimus iactabat. Horatius sermonem interrumpendum censebat, quo celerius loquacissimus homo discessum reperiret. Sed nec hoc successit. Iam tres horas consumpserant, cum molestissimus ille assectator: Quæso te, inquit, hoc mecum concede, si me amas, & iuua expedire hanc litem, ad iudicium vocor, & voco. Horatius: Frustra, inquit, me rogas, nulla mihi iuris ciuilis notitia est: deinde ita fessus sum, vt pedibus consistere non valeam; & scis, iam pridem ad illas, quas dixi, ædes propero. Cui mox importunissimus comes: Ambigo, ait, quid mihi faciendum: num te, an causam meam relinquam? Me oro relinque, ait Horatius, vt sane tuam possis prosequi. Non faciã, ait alter, & cœpit præcedere Horatium ægre sequentem. Gerræ iterum & fabulæ, ac profluens sermo. Inter has moras importunæ linguæ, occurrit Aristius vtrique notus, consiliorum vna & [illegible]. Hic Horatius oculorum signis & nutibus rogare Aristium, vt se liberaret ab homine longè importunissimo. Sed Aristius homo salsus, & dissimulans se intelligere quid Horatius vellet, sermonem abrumpit, & subducit, & ita miserum sub cultro relinquit. Tandem importuni comitis aduersarius occurrit, quem ille mox inuadit; & in ius ambulare co-

recoegit. Ita demum Venusinus importunissimæ linguæ crepitaculo subtrahit aurem.[a] En nobilissimum paradigma tam garrulæ importunitatis.

Sunt qui sermones tenent non improbos, sed qui loco, personis, tempori tam nihil conueniunt, probare minimè possim. Quędam domi dicta sine culpa forent, in templo plerumq; offensam contrahunt. Ita quod fuerat sine vitio interrogare; ægrotos eam non opportunè quærit, vt illis morbo se monendos videatur. Quid tibi, obsecro, mi æger, cum quæstionibus tam importunis? quid ad te quæso, quid in Gallia, in Italia, in Hispania rerum agatur: quære ex potius quid in cęlo fiat, quis apud inferos sit status. Hæc ad te: cętera sanctè ignorabis.

Importuna igitur lingua tam reprehensibilis est, atque alia cum vitio coniuncta, in precibus tamen mirè commendatur. Importunitatem Deus in precando valdè probat: quo quis importunior, hoc & efficacius Deo preces adhibet. Violenti cælum rapiunt, importuni impetratum auferunt. Odit Deus lentos illos ac desides precatores, qui vt cancelli pedatim gradiuntur, sæpius subsistunt, orando sequuntur, nullam vim adferunt nec ad agendum, nec ad dicendum. Collaudauit Christus viduam quæ iniquum iudicem importunitate sola officium facere coegit, & ius obtinuit.[b] Deprædicauit & illum importunum hominem, qui tres panes vltro, & vsque & vsque, pulsando ac rogando impetrauit ab amico, quem importunis precibus lecto excussit.[c] Ardorem mentis & præclarum impetus à nobis Deus exigit: nemo vnquam Deum importunè rogauerit, si rogauerit submissè. Iacobum Isaaci filium Deus commendauit, qui tota nocte luctatus cum angelo, demum precationem suam importunè postulauit: Non dimittam te, inquit, nisi benedixeris mihi.[d] Sunamitidem Deus exaudiuit: quæ Elisæi pedes apprehendit, nec dimissura, dum filio mortuo vitam impetraret.[e] Chananæam Christus voti compotem dimisit, quæ importunis clamoribus filiæ valetudinem extorsit, non sine laude.[f] Idem amantissimus Dominus à duobus illis viatoribus Emaunta tendentibus, coactus passus est ad ingressum tabernæ ingressus est, & symbolum suum liberalissimè persoluit.[g] Angelus Christum in Oliueto suauiter languentem admonitum, ea firmauit oratione, quæ & nos discerimus, importuna lingua in precibus nemini vti, quin optatum à Deo responsum impetret. Sed aliud est cum Deo, aliud cum homine loqui. Importuna lingua, si cum hominibus loquaris, è re bona plerumque facit malam: si cum Deo, è re mala sæpissimè bonam. Tanti momenti est importunitas opportuna. Illud ergo potissimum linguæ importunæ discendum, quo loco, quo tempore, apud quos loquatur. Sequitur Lingua Irreuerens.

a *Hor. l. 1. Satyr. 9.*
b *Luc. c. 18. v. 1.*
c *Luc. c. 11. v. 8.*
d *Gen. c. 32. v. 26.*
e *4. Reg. c. 4. v. 27.*
f *Matth. c. 15. v. 28.*
g *Luc. c. 24. v. 31.*

§. V.

Lingua Irreuerens eo Derisorem superat, quod nō homines solum, sed Deum, Dei Matrem, diuos cælites, Christiana sacra facetijs audet contaminare. At vel leuissimus iocus in Deum aut diuina dicta magni piaculi loco habendus: Deum sanè nō intelligat, quod supra demonstratum est. Elisæum vatem quadraginta duo pueri irriserant vt caluum senem ludibrio habuerunt, sed quia ab idololatris parentibus sic educati erant & instituti, etiam vt Dei prophetam linguæ irreuerentia afficerent.[h] Vt ergo parentes in prole punirentur, vrsi duo è silua subito prorumpentes quadraginta duos pueros miserè discerpserunt. Imago hæc fuit Christi in rupe Golgothæ irrisi. Quanta linguarū irreuerentia Hebræus furor patientissimum Seruatorem affecit in cruce! Et licet Iudæi Christū in crucem non egerint manu, certè tamen linguis crucifixerunt. Non fuit hoc illis impune. Elapsis 42. annis à Christi morte, viri duo valentissimi, ex idololatriæ nemore progressi, Vespasianus & Titus, Imperatores Romani, Hebræam gentem fœdè lacerarunt ita membratim. Prædixerat Christus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me, ego non quæro gloriam meam: est qui quærat & iudicet.[i] Quis-

ult

tis & insolabile, quamuis dilato in annum quadragesimum secundum supplicio.

Hoc caueat hominum insignem conciliat famam, si de numine non reuerenter & honorifice loquatur, praesertim si magistratum, praesidentium sacros quàm politicos singulari obseruantia colat. Nam qui nulli mortalium parcit, sed modo hos modo illos linguae petulantia flagellat, aduersus nullum reuerentiam adhibet, profectò nec superis parcet in Deum, Deique matrem, ceterosque caelites iniquus & irreuerens. Irreuerentia linguae cognata est blasphemia. Hac propter videtur spectare lingua illius iuuenis, de quo supra demonstratum est, qui cum socio ad graues verborum contumelias descendit, denique à verbis ad manus & ad ferrum vterque venit. Dū congrediuntur & gladijs pectus agunt, iuuenis ille irreuerentem profert & impiam vocem in Dei Matrem euisse. Illico vox à caelo recepta est. Nam dum ois aperto fuit, antagonista in paruulas etiamnum fauces ferrum ingerit ea vi intorsit, vt penitus concideret. Hic habet. Hoc linguae ac gutturi debebatur vulnus, vt vnde peccatum prodijsset, illuc iret supplicium.

Clamat poeta vetus: *Fortunam reuerenter habe.* Ego magis clamandum censeo: De Deo & diuinis reuerenter loquere, neque sacrarum paginarum verba facetijs misce. Caelestis sunt aures Numinis antequam loquaris, audiunt. Discamus itaque Prudenter, Opportunè Reuerenter loqui.

Frons aperta, lingua parca, clausa mens, regnum tenent. c

Irreuerentis linguae saepe sunt iuuenes, qui aetatis aut dignitatis aliorum nulla ratione habita vicies loquuntur, antequam vel interrogentur. Needum enim illud Siracidae didicerunt; Priusquam audias ne respondeas verbum. d Grande vitium est, sermonem alterius praesertim re dignioris, interpellare. Lex est in religiosis familijs, vt ille quem Maiorum quis alloquitur, eum liberaliter ac sine interpellatione audiat. Lex haec in omni bene morata domo vigeat. Facillimè hic in reuerentiam peccatur, quandocumque alterius sermo temere interpellatur. Optimè fecerit, qui monetur aut reprehenditur, si orationem finiri sinat, nec statim ab extrema parte verbi conjungat, sed lente ac modestè omni reprehensionis occasione finita dicat: *Domine ignosce, non repetam hanc culpam.* Aut: *Lubenter a malo persisto.* Hic alteri iam magnā partem vulnus est. Quod si verbum verbo reddatur, & reprehensoris sermo turpiter interrumpatur, nunquam coalescet amor, sed nec debita reuerentia obseruabitur. Nam qui alium sermone interpellaturus est, aut rusticus, aut superbus, aut impotens sui est. Interpellatio defectum reuerentiae semper arguit. Non enim permittit explicari sermonem, siue admonitio sit, siue obiurgatio, siue praeceptio. Quae mores Salomon grauiter perstringens: Qui, ait, prius respondet, quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. e Idem & Siracides monet: In medio sermonum ne adijcias loqui. f

Huic Irreuerenti Linguae affinis est, quàm rectè Audacem nominemus aut Imprudentem, haec enim petendo nonnunquam est audacissima. Herodiadis filia, illa saltatrix puella nimis ad audendum procacis & impudens, pro tripudio quod Herodi & conuiuis exhibuit, bellaria nimirum pretiosa postulauit, caput Ioannis Baptistae. Herodes rei pollicitus fuerat non negandum promissum, licet dimidium regni peteretur. At illa impudens lingua ad petitū quod pretio sui vel centum regna longissimè superaret.

Sed nec Apostoli ab audacia hac linguā penitus immunes. Duo Zebedaei filij ad procedendum satis animosi, per matrem, quam subornauerant, consessum in Christi regno principem petunt, ita quidem vt alteri dextra, laeua alteri Christum regem assidere liceat. Itane, ô boni fratres sine sudore, sine sanguine cōscendendum solium? Certandum prius & luctandum cum hoste vobis. Petitio vestra non mala, sed audax. Qui timidum rogat, hoc saepe agit vt nihil impetret. Qui iam audacter petit, docet alterum audacter negare.

a 4. *Reg.* 2. *circa finem.*
b *Ioan.* c. 8. v. 49. & 50.
c *Manass. Threchale.*
d *Eccl.* c. 11. v. 8.
e *Prou.* c. 18. v. 13.
f *Eccli.* c. 11. v. 8.

CAPVT XXVI.

Lingua male imprecantis, seu, maledica damna ingentia, maxime proponuntur.

NArrat Cælius Rhodiginus, Abdalam Saracenum interrogatum, quid in hoc Orbe velut in theatro spectatu dignissimum, & mirissimum videretur, respondisse: Videri hominem. Caput in homine velut arx vestita, cuius structura longe artificiosissima est. Illud autem non nemo cum indignatione quæsierit: Cur Natura in rebus omnibus solertissima, humani capitis sentinam, Nasum, in medio vultu collocarit? magna hæc iniuria videtur in imaginem tam absolutam. Et fuit ea blasphemi hominis qui ausus scribere: Deus cloacam capitis media facie collocavit: si ego vel architectus fuissem, vel architecto à consiliis, unum duntaxat oculum fronti inseruissem, unam autem dextro lateri, sinistro autem collocassem nasum. Igitur nasus cerebri, os animi sentina est, nam sicut ille sordes à cerebro, ita hoc ab animo purgamenta recipit. Nullum fimetum, nec mephitis ulla tam gravem odorem spirat, atque os illorum. Optime Cælius: Fateor sermo, inquit, perniciæ mentis iudicium. Et nihil est quod foetidius dicas, & felle macerata vox non concutiat, dum isto sordium conspurcet omnia. Os velut cordis epistomium est, quicquid enim impuri in corde latitat, per os egeritur. Inter sordidas has pectoris egestiones, etiam IMPRECATIO est, seu maledictum. Lingua male imprecans, seu, Malefica, gravissimum Orbis malum. Præclare dixit Tullius: Nihil est tam volucre quam maledictum, nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, nihil latius dissipatur. *a* Priscorum hic improba fuit superstitio, de qua Plinius: Nihil, inquit, ocimo fœcundius, cum maledictis ac probris serendum, ut lætius proveniat. *b* Contra qui rapam, raphanum, cæpam religiosi agricolæ serunt, antiqua consuetudine precantur, ut sibi feliciter nascatur, & vicinis. Plinio testi accedit Plutarchus de simili herba: Cuminum, inquit, imprecationibus satum lætius provenit, sicut opium conculcatum. *c* O mi Deus quantum ocimi & cumini seritur inter Christianos, & quam late ac copiose crescit utraque herba, quantum ubique imprecationum & maledictionum! De hac igitur Lingua *imprecante*, seu malefica differemus, quas quantumcumque ea malorum sit parens, explicabimus.

a *Cic. pro Plancio.*
b *Plin. l. 19. nat. hist. c. 7. med.*
c *Plutarcho in sympos.*

§. I.

MAle alteri precari, eumque diris devovere tam grande malum est, ut de illo sanctus Thomas Aquinas hæc pronunciarit: Dicendum, inquit, quod maledictio est, per quam pronunciatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem vel imperare nocere ad malum alterius, secundum se repugnat charitati qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius: & ita secundum suum genus est peccatum mortale, & tanto gravius, quanto personam, cui maledicimus, magis amare & revereri tenemur. *a* Severissime olim Deus edixit: Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri matrique qui maledixerit, sanguis eius sit super eum. *b* Hoc tamen imprecationis delictum minuitur, cum quis alteri non grande malum imprecatur, aut non adeo maligno affectu, vel etiam ioco; aut certe dum seipsum, qui loquitur, non obstringat. Alias execratio damna dat ingentia.

Primum est, Iactura cæli & privatio æternæ vitæ. Divinus Paulus id pronuncians: Neque avari, ait, neque ebriosi, neque *maledici*, neque rapaces regnum Dei possidebunt. *c* Ea de caussa vult hic Apostolus omne cum his talibus commercium esse fugiendum: Nunc autem scripsi vobis, inquit, si is qui frater nominatur est fornicator aut avarus, aut idolis serviens, aut *maledicus*, aut ebriosus, cum eiusmodi nec cibum sumere. *d* Hoc ergo primum Imprecantis, seu, maledicæ linguæ detrimentum tantum, ut maius nec esse nec fingi possit: Omnia perdidit, qui cælum amisit. Alterum, Infausta precatio plerumque in auctorem suum recidit. Deus Abrahamo pollicitus: Maledicam, inquit, maledicentibus tibi. *e* Salomon autem: Sicut avis, inquit, ad alta transvolans, & passer quolibet vadens, sic maledictum frustra prola-

postulatum, in quempiam supervomere f. Qui ma-
lè alteri precatur, è fenestris velut coenum e-
mittit, qui sedis & caput insidet, illaq; ro-
stro effodit. Sed alterius Salomonis vocem,
frustra prolatam. Deus enim maledixit tam
serpenti quam terrae: Noëmus maledixit Cha-
mo filio; maledixit David montibus Gelboë,
Iobus diei quo natus est, Christus ficui, Pe-
trus verò Simoni: maledictiones erant,
sed non frustra prolatae neque iustitiae divinae
adversabantur. Nos vero longe aliter maledi-
cimus, & in iustitiam divinam gravissime de-
linquimus, illos siquidem diris omnibus &
Orco devovemus, in quos nihil nobis est iuris,
sed neque scire de iis possumus, num divino
favore penitus destituti sint, in quorum caput
iram Dei detestamur. Hac ratione nos ipsos
saepissime diris imprecationibus defigimus.

Vir primarius fuit, & illustris familiae, cu-
ius nomini parcimus. Hic impense assueve-
rat seipsum quotidianis iisque pessimis devo-
tionibus execrari. Sicut enim innumeros repe-
rias qui seipsos sic devovent: Si mentiar,
Deus hoc vindicet, Deus me caelo excludat.
Aut: Cacodaemon me auferat; Hic bolus me
enecet, Non egrediar hinc vivus &c. Catalo-
gum hic pessimarum detestationum nunquam
texero: Is, inquam, quem dixi, dominus in coena-
culo Esfordii, aliud summe solenne ac quotidia-
num saepius protulit: Si hoc fecero, mergar
latrina. Vox omen habuit, nam collapsa parte
domus, hunc ipsum in cloacam deiecit: rem
fusius narrat Episcopus Vulturariensis g.

Nec inter idololatras hae imprecationes
impunitatem & licentiam habuerunt. Appij
caeci, maximi viri filia à ludis domum rediens,
cum autem inter stipatissimam plebem vehe-
menter esset compressa, illa populo pessime pre-
cata, utinam, inquit, reviviscat frater meus Clau-
dius, & aliquot millia civium plebis submer-
gat mari. Ab Censoribus C. Fundanio, & T.
Sempronio delata est haec imprecatio, qui
mulctam irrogarunt, viginti quinque millia
aeris, sive ducentos quinquaginta coronatos.
Haec fecerunt idololatrae: et quid Christiani?
sunt vulgatissimum hoc imprecandi vitium,
alicubi penitus non puniunt, & alibi avitatis
nimis & leniter.

Tertium imprecantium malum est, quod &
praecepto & exemplo Christi gravissime repu-
gnat. Lex Christi est, quam Petrus Apostolus
declarat his verbis: Non reddentes malum pro
malo, nec maledictum pro maledicto, sed è
contra benedicentes, quia in hoc vocati estis,
ut benedictionem haereditate possideatis h. Da-
te Matthaei dicit Servator: Benefacite iis qui ma-
ledixerint vobis i: non vos illis, sed prout
vates regius monet: Maledicent illi, & tu be-
nedices k. Hoc Domini praeceptum est; ex-
emplum vero istud, de quo dicit Petrus: Qui
cum malediceretur, inquit, non maledicebat l.
Ad hoc longè illustrissimum exemplum se
conformans Paulus: Maledicimur, inquit, &
benedicimus m. Sunt qui precentur: Utinam te
gehenna hauriat. Qui verus Christianus est,
precatur: Utinam te caelum rapiat. Ille memorat:
Utinam mors subita te sternat. Sed nec iste a-
liter quam prius: Utinam mille annis superstes
sis. Itane, dixerit aliquis, si quis mihi philip-
peum det plumbeum, ego illi reddam aureum?
Ita prorsus, ut Christianae; ita oportet: haec
Christi lex est.

a S. Thom. 2. 2. q. 76. art. 3.
b Levit. c. 20. v. 9.
c 1. Cor. c. 5. v. 13.
d Ibidem. e Gen. c. 12. v. 3.
f Prov. c. 26. v. 5.
g Simon Maiolus tom. 2. Canic. colloq. 2.
h 1. Pet. c. 3. v. 9.
i Matth. c. 5. v. 11.
k Psal. 108. v. 28.
l 1. Pet. c. 2. v. 23.
m 1. Cor. c. 4. v. 12.

§. II.

ANno millesimo quingentesimo vigesimo
septimo sanctus Ignatius Loiola egenus &
abiectus cogebat stipem. Videt Ignatium iuve-
nis apprime nobilis & copiosus, qui insuavi le-
vitate ferociens, & mendicum tam ridicu-
lum habens irridens: Ardeam ego, inquit, &
flammis consumar, nisi hic & flammis & ro-
gum sit meritus. Illi Ignatius miraculo vul-
tu: Cave, inquit, ne hoc ipsum, quod im-
precaris mihi, eveniat tibi. Vaticinium fuit
haec vox, non monitum. Nam eodem ipso die
de Philippo Secundo nuntius affertur, Regem
esse renuntiatum. Excitant ea nuntia ci-
vium animos, ut festo apparatu pro se quis-
que gaudia testarentur. Inter quos etiam iuve-
nis ille

nis ille applaudere cupidus, properat eò do-
mus tectum cõscēdere. Illic imprecandum statimq;
fenestellam excutit, hæc ad vicinam domum pal-
uerit custodiam perlata, ut inspectantium incen-
dium curasse, omniumque statim flammis
comprehensum miserandè peremit a. Ita ma-
ledictum in auctoris caput revolvitur: conti-
nuisset ille linguam, seruasset vitam.

Imprecari & maledicere tam foede veti-
tum est, ut nec ipsi quidem diabolo maledi-
cendum. Aperte Siracides: Dum, ait, maledi-
cit impius diabolum, maledicit ipse animam
suam b. Cum enim maledictum in multis imi-
tetur diabolum, quando hunc vere merito pu-
nit aie, damnat & animam suam quæ imita-
tur damnatum. Hoc sensu Paulus Apostolus
locutus: Inexcusabilis, inquit, es ô homo, om-
nis qui iudicas, in quo enim iudicas alium,
teipsum condemnas, eadem enim agis quę iu-
dicas c. Sed & Thaddæus Apostolus maximam
his lucem prælucens: Cum Michael Archan-
gelus, inquit, cum diabolo disputans altercā-
retur de Moysi corpore, non est ausus iudiciū
inferre blasphemię, sed dixit, Imperet tibi Do-
minus d. Si Angelorum principi non licuit
nec diabolo quidem ut mitis maledicere, quan-
to minus licebit alterum alteri dicas impreca-
ri. Ideo namque Deus æquissimè non rarò
permisit, ut diaboli, pessimi inquilini, cor-
porum hominum velut tabernam occuparent,
quando toties alteri alterum diabolo donaue-
runt, & velut eum mancipi tradiderunt.

In provincia Polonica anno à partu Vir-
ginis millesimo quingentesimo octogesimo
quinto, ... quidam in oppido Podlachiæ
cum die Veneris carnibus licenter vescerentur,
nec ab hospitibus monitus resipisceret, hospi-
ta, ut est feminarum ad imprecationes, prom-
pta, ad hospitem versa: Vtinam,
inquit, & diabolum vores. Habuit sobrium e-
uentum malefica lingua. Nam carnium vo-
rator protinus à malo genio captus est infe-
stari & torqueri. Cumque adducere eum dela-
tus esset, adhibitaque de more sollemnes
Ecclesiæ preces, sævus pessimus hospes in
sacerdotem, fortè in circumstantes, homines
ipsum immaniter exercere cœpit, donec in-
trepidis fortibus hominum precibus exces-
serit. Quid opus, ô maledici, hunc hospitem
vocare? Vsuo venit. Parui ipsos etiam infan-
tes, torquet, malefica lingua prouocatus.

Puella quinquennis, sed palam memorabili iam
erudita, sed servorum more cavillorum, tor-
bere cœpit. Pater irascendus filiolam, ferit
manu filiam tenens: Diabole, inquit, ut vna
comedas diabolum. Vix verbum euolat oré,
& diabolus misellam iam occupauit, nec de-
seruit hanc domum, donec infelix virgo, ad-
ulta iam ætate, Brisaco Romam ducta, ad di-
ui Petri, ab inquilino pessimo liberata est.
Hoc autem à mendacij patre testimonium tu-
lit, quidem vociferabatur diabolus: Me hinc
digressio, alia post hanc vitam supplicia non
sentiet f. En, diuinam infinitam benignitate
temperatam. Nihilominus caro stetit filiæ
malefica paternis lingua.

Beatus Gregorius verè Magnus, suo hæc
calculo confirmans: Sacerdos, inquit, cui
Stephanus nomen, emendatę vir vitæ, ab iti-
nere fessus domum rediit, & suo more obse-
cranti famulo dixit: Veni diabole, excalcea me.
Vix hoc verbi excidit increpanti, & mox cœpi-
gia calceorum solui, & calces destringi cœpe-
runt, idq; tanta celeritate, ut dubium non es-
set quin is obedisset, qui ad hoc officij voca-
tus esset. Cohorruit sacerdos, & vociferari cœ-
pit: Recede misere, recede; cum lecto meo,
non tecum locutus sum. Cessit ad has voces
venerator ex Orco g. Facilè hinc coniectare est,
quam noster hic hostis celeres & aures, & ma-
nus, & pedes habeat; qui & auribus, & ma-
nibus, & pedibus caret: tamquam etiam meo
vtcumque promptissimè, ut Plautinus ille
parasitus, quid faciet voratum?

Nostra prudens femina vico nupsit Ana-
baptistæ, cuius tamen religionem ipsa odera-
ideò ægrè tulit ædes suas à pluribus eiusdem
sectæ hominibus frequentari. Itaque gratiam
excandescens: Si quidem, inquit, hæc domus
diabolis habitanda est, habeant illam. Dixit,
& ab eo tempore momento larvatæ & infe-
stantes domum, ac si solis illis incolenda esset
tradita. Digressi verbis & infestos spiritus
ædium illarum iam dominos esse, velut ô pro-
clamatum esset: Veteres migrare coloni. h
Tanti est vel dictum vacuum imprecantis ac
maledicæ linguæ.

a Ribadin. l. 5. vita c. 11.
b Eccli. c. 21. v. 30.
c Rom. c. 2. v. 1.

d Iudæ Canon. epist. v. 9.
e Antho. Dauroult. Catech. histor. c. 4. tit. 10. exempl. 10.
f Cæsarius Heisterbach. l. 5. mirac. c. 16.
g Greg. l. 3. dial. c. 20.
h Dauroult. c. 5. Cat. hist. 203. Ex. 7.

§. III.

PRofecto non tantum non hominum velli, sed nulli etiam rei creatæ maledicendum. Quâ de re Diuus Thomas Aquinas his verbis disserit: Dicendum, inquit, quod maledictio creaturæ, in quantum creatura est, redundat in Deum, & sic per accidens habet rationem blasphemiæ a.

Anno secundum Virginis partum millesimo quingentesimo nonagesimo nono Antuerpiæ degebat adolescens nobilis, non virtute, sed prosapia. Huic cum arcto calceos induebat, cumque alter angustior, pedi ægre induci posset, diabolo eum donauit. Nec recusauit hoc donum stygius princeps. Mox enim satellitem misit, qui sua doni vsurparet. nam fulmen in pedem ruit, rupitque medium calceum, dimidiatus hic calceus ita fulmine ruptus Carpentoracum deinde ad argumentum perlatus est, quem vt vidit malo genio infelicior: *Vnum habet, inquit, mox erit & alter calceus à Diabolo*. Discite frenare linguam: neque enim accersendi sunt Alastores, iam nunc adsunt in omnem nocendi occasionem intentissimi. Vel minimum quid diabolo assignare, imprudentissimum est: si fenestram impetret, non otiabitur dum & aqua patiatur; si calceum habet, insidiabitur pedi, si hunc obtinuerit, & homini. Maledici regnum Dei non possidebunt.

Affirmat Cæsarius ab eius se ore excepisse, cui hoc ipsum contigisset, quod in hunc modum percensit. Theodoricus Susatiensis ciuis iuuenis, Lubecum contendit ad virginem quam deperibat. Sed illam iam præuenerat, atque sibi alios amores excluserat. Theodoricus indignari ac fremere, & quod potissimum erat tam infaune, cacodæmonis operam inclamare his ipsis vocibus: Diabolus qui me huc adduxit, hinc etiam potest reducere. Et libenter quidem id faciet, mi homo. Exitiarum ductor quam primum adfuit. Iuuenem in aëra euexit, & vltra ciuitatem abreptum, ad aquas non placida manu deposuit, dixitque trepidanti: Perijsses, nisi te si-

gnasses. Siquidem in ipso raptu signum crucis imperfectum expresserat. Dimissus ab hoc nigro ductore, & lapsu non mediocri afflictus, homini iacebat exsanguis, & sanguinem vomebat. Vbi ad se rediit, manibus pedibusque ad amnem porrexit, lotaque facie pauxillum aquæ bibit, inde gressu ægerrimo ad hospitium denique peruenit. Ingressus ædes, vt lumen aspexit, linqui animo cœpit. Vocatur sacerdos, diui Ioannis Euangelium aliasque preces recitauit, ægro aduersus diabolum firmando. Paulatim vires & valetudo rediere, sed tamen totum corpore sic tremuit, vt poculum manus, nisi super dum biberet, tenere nequiuerit. Hoc Theodorico sanctiorem cogitationem ingessit, eoque compulit, vt dictis omnibus valere iussis, in leges Cisterciensium monachorum iuraret f. Sapuit suo damno Theodoricus: Maledici regnum Dei non possidebunt, Ephrem prædicat: Verè beatus, inquit, terque quaterque beatus ille est, qui à deterrimo hoc maledicendi genere se integrum custodit, quoniam Spiritus sanctus habitabit in eo; homo maledicus vtroque & odij & susurrationis morbo laborat g. Maledictus gladijs & pugionibus non pugnat, sed animo ac lingua sic vulnerat, imò & necat, vt eam non immerito dixeris homicidam, qui primo aggressu iugulet. Audi singulariores voces: Dij te Deæque perdant, Iuppiter te perdat: Dij te infelicitent, Dij te enecent. Ita prisci; nos non cedimus imprecando. Mors te rapiat (clamamus) Pestilentia te consumat, Fulmen te sternat, diabolus te auferat, gehenna te glutiat: Mille cruces, mille rotæ te frangant, Corui te lacerent, exoculent, conficiant: Abi ad inferna vbi habeas. Hæc homicidæ illius sunt iacula, hæ machæræ. Ideo Paulus maledicos iniquissimis hominibus adnumerat, ideo cæli ostium his obseratum pronunciat: Maledici regnum Dei non possidebunt. Nam sicut in cruce latro, inquit Ephrem, per vnicum confessionis verbum, factus est ciuis paradisi, sic maledicus per vnicam imprecationis vocem Sathanæ præcipitatur, fitque incola inferni. Confirmans psaltes regius: Dilexit maledictionem, ait, & veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Quandoquidem ipse alios, etiam ipsum alij, imo

Deus ipse abominabitur. Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrabit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius f. Vestis corpus amicit tegitque; aqua per os immissa stomachum & viscera occupat, oleum quia subtilissimum, non carnem solum, venas & nervos, sed ipsa quoque ossa penetrat: sic maledictio corpus, animum, sensus omnes, voluntatem ac intelligentiam occupabit. Dilexit maledictionem, & veniet ei.

At vero anima quae benedicit, impinguabitur g. Hinc necessaria conficitur consecutio: Anima quae maledicit, depauperabitur. Propter hoc qui loquitur iniqua nō potest latere: *Nec praeteriet illum corripiens iudicium* h. Foedum, horribile, abominandum est vitium, maledica Imprecatio, quae aliam voluptatem non spectat quam suam nequitiam. Idcirco Deus hoc flagitium tantopere punit. Maledici regnum Dei non possidebunt.

a S. Tho. 2.2.q.76.art.4.ad prim.
b *Annal. Societat. Anno* 1559. *pag.* 150.
c *Caesar l.* 3 *mirac. c.*27.
d *Ephrem* 3. *tom. l. de virt. & vit.*
e *Psal.* 108. *v.* 17.
f *Psal.* 108. *v.* 18.
g *Prov. c.* 11. *v.* 25.
h *Sapient. c.* 1. *v.* 8.

CAPUT XXVII.

Linguae Imprecantis, seu Maledicae damna recensentur, & rerum gestarum monumentis consignantur.

ORta est quaestio in convivio, non abhorrens a mensa rebusque ciborum: Quae sordes secundum illas paroemiae, inquinare possint & corpus & animum inquinent. Varia super hoc responsa. Dominum erat: Si quid nigrae pulvis, insit quod in niveum collare, aut sericum thoracem, aut candidam mappam incidat maiorem sparsit maculam, iam ea quae corporis sunt, maculavit: sed quia non raro tantopere indignamur huic maculae, ut aequioribus fere oculis spectaremus bovem in foveam lapsam, quam vestem minimo naevo collutulatam, Imprecans & Maledica lingua omnium prima se prodit, & sordes illas enumerat. Nam ut, aiunt, Mundi tolerare malunt alapam in facie, quam maculam in veste. Hinc execrationes & saevissima maledicta: quandoque in coquum aut famulum stomachamur. Haec autem valde maculant animum. Hac igitur ratione linguae pulveribus, & corpus & animum inficiunt. Placuit talis responsio.

Explicationem paroemiae confirmans Iacobus Apostolus: Lingua, inquit, constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus a. Lingua Maledica & Imprecans tantum & sordium & toxici habet, ut hominem, quantus quantus est, inficiat & veneret. neque enim mentem solummodo noxa obstringit, sed ipsum saepe corpus perfundit, & Satanae habitandum obiicit, ut priore dissertatione coepimus dicere. Iam hoc ipsum compluribus testimoniis, clarissimisque rerum gestarum monumentis consignabimus.

a *Iac. c.* 3. *v.* 6.

§. I.

PRisci aevi Antistitem Plutarchus ampliter dilaudat, quod in eā mentem adduci non potuisset, ut male precaretur. Cum enim Alcibiades nigro calculo damnatus esset, iussi sunt utriusque sexus sacerdotes absentem execrari. Una noluit, sed & sui consilij rationem reddens: Precibus, inquit, non imprecationibus constituta sum sacerdos a. Simile quid sacra nostra nos docent. Laudatissimus ob hoc Balaam (modo diu talis perstitisset) quod maledicere noluerit Israeli. Quomodo maledicam, inquit, cui non maledixit Dominus? qua ratione detester, quem Dominus non detestatur b. In hunc modum maledicentis homo interrogandus foret: Scisne maledicere, quod huic homini Deus maledixerit? cur ergo tu audacissime, omnia illi diras, omnes ea Graeco diabolos imprecaris? Itane mores Christianos sapiunt? Ad alia nos Paulus erudivit: Benedicite, inquit, persequentibus vos: benedicite & nolite maledicere c.

Cum Sergius Paulus Proconsul Romanus, vir gravis & prudens, Christiana sacra a Tarsensi Paulo & Barnaba doceri cuperet, restitit Elymas magus, Proconsulem a Christo avertere conatus. At Paulus, Apostolus efferuescens divino spiritu, & in os homini resistens:

O plene

O plene omni dolo & fallacia, inquit, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ non desinis subuertere vias Domini rectas? Et nunc ecce Manus Domini super te, & eris cæcus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconsul cum vidisset factũ, credidit, admirãs super doctrina Domini *d*. Qua ratione igitur, dixerit quis, obseruauit Paulus illud suũ: *Benedicite, & nolite maledicere?* Vt scias, Elymæ mago nõ tam Paulus, quã Deus ore Pauli maledixit. Et admirandum, vocibus tantum ponderis inesse, vt non verbis solum, sed & factis videantur adscribendæ alæ ac volatus: dictum factum.

Rem Orbi notam testatamque memorans Hipponensis Pontifex Augustinus: Notum est, inquit, quod apud nos factum tam clarum atque illustre miraculum, vt nullum arbitrer esse Hipponensium, qui hoc non vel viderit, vel didicerit: nullum qui obliuisci vllã ratione potuerit *e*. Profectò vel hinc satis liqueat quantum sit Imprecationis malum. In vrbe Cæsarea Cappadociæ vidua non ignobilis, decem liberorum mater degebat. Liberi, quorum septem fratres, sorores tres, ætatis vtcunque iam adultæ, patre defuncto, matrem grauiter offenderant, Illa iniuriam à liberis illatam acerbissimè ferens, omnibus imprecata est hoc morbi: Vt vos iactet febris querquera. Momentũ ingens habuere maternæ voces, mox enim tam fratres quam sorores, horribili membrorum tremore concuti cœperunt, adeo vt nec somnus quidem fœdam hanc trepidationem sopiret. Miseri, quia suorum ciuium oculos ferre non poterant, quaquauersum ab vrbe profugerunt, totum penè Orbem Romanum peruagati. Ex his Hipponem etiam delati sunt Paulus & Palladia, frater & soror, fama tot locis præuolante iam noti. Hic cum ædem beati Stephani martyris quotidie frequentarent, omnium ciuium ora oculosque in se rapuerunt, dum alter alteri calamitatis caussam & originem aperuit. Demum ambo tam frater quàm soror, in eiusdem Martyris templo valetudinem integram receperunt, miro totius vrbis applausu, & gratulatione *f*. Hoc tantum malum decem liberis [illegible] ab vnica matris imprecatione. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.*

Atque huic non absimile, quod Ioannes Aretinus commemorat *g*. Mater duos filios indulgentius æquo educarat. At sensit demum blanditiarum suarum non mollem exitum. Et quia mater filios verberibus corrigendos verbis mulcebat, filij matrem verberare sunt ausi. Illa iniuriæ impatiens, & impotens linguæ, imprecata est: Vt vos agitet diabolus. Rata imprecatio. mox enim filij à malo dæmone obsessi, seipsos nouis morsibus lacerarunt. ea de caussa tanquam rabidi canes catenis sunt vincti. Mater quantumuis Christianæ disciplinæ ignara, malo tamen mota ad beatum Zenobium confugit, qui feminæ misertus, in æde Seruatoris horis duabus ante crucifixi effigiem precatus, crucis signo dæmones fugauit. Filij ab hospite tam diro iam liberi, vna cum matre lustralibus aquis tincti sunt. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.*

a *Plutarch. in Alcibiade.*
b *Num. c. 23. v. 8.*
c *Rom. c. 12. v. 14.*
d *Act. c. 14. v. 10. 11. & 12.*
e *Aug. tom. 5. l. 22. de ciuit. Dei c. 8. prope finem.*
f *Vide ipsum Augustinum hæc fusius narrantem dicto loco.*
g *Apud Surium tom. 3. in vita Zenobij episc. Florentini.*

§. II.

LOcupletissimis illis testibus Gregorium Magnum virum sanctissimũ iure merito accenseo, qui hoc memoriæ prodidit. Florentius in Nursiæ prouinciæ partibus, ea vitæ sanctimoniâ præcelluit, vt vrsum velut seruum ad quæuis ministeria sibi haberet obsequentem. Non valuit effugere inuidiam hæc morum sanctitas. E vicino cœnobio quatuor monachi mitissimam feram aggressi occiderunt. Florentius re cognita non tam vrsi cædem, quam malitiam monachorum lugebat. Eutychius illorum magister, Florentij luctum mitigare tentabat, sed inani opera. Nam Florentij dolor ab his eloquijs auctior, tandem exsecrationis vocem expressit: Spero, inquit Florentius, hanc tantam petulantiam supplicio secuturo vindicandam breui. Quis enim hic furor, animal cicur, & nemini noxium occidere? Deus ab illis pœnas capetat. dictũ factũ. Vindicta vocem illico secuta est, &

quamvis illi comeditæ leprâ penitus tabescere cœperunt. Florentias vocis suæ vitia reparare nescientes; dolent reperisse Deum tam fugientem, & amisisse [illegible] vocibus. Ita maledictum quod semel protulit, omni vitâ defleuit, homicidam se clamitans remorsu crudelem. Addit Gregorius, hoc in eum finem permitti à Deo, ut tam præcipites maledictionis spiritum castigemus a. Exaudit nos Deus, sed ad nostram perniciem. Quapropter ô maledicæ linguæ, vestram hanc celeritatem pessimâ corrigite: Benedicite & nolite maledicere.

Zenobius miraculum in mentem mihi est, cuius res gestæ testantur, adolescentem in parentum domo febrisse, sed adeo pertinaci & inexpugnabili exhaustum, ut adolescentis mater nocte una quadragies lecto surgere coacta sit, ut filio potum propinaret. Femina ob sitim tam importunam demum impatiens & irata, cum calicem porrigeret: Ve tibi, ait, diabolus hunc haustum benedicat: quoties mihi surgendum? Filius iam ante febricitans, ad matris vocem, à cacodæmone quoque corripi cœpit (hæc enim diaboli benedictio est) usque furiis agitari, ut adolescens cetera imbecillis & morbo fractus, nullis iam vinculis coerceri, sed nec ab infestante diabolo liberari potuerit, donec ad sancti Zenobij sepulchrum delatus, sospitatem recepit. Ergo, Benedicite & nolite maledicere.

a Greg. l. 3. dial. c. 15.

§. III.

HÆc ideo, Lector, vberius differimus, ut maledicas linguas obturemus nobis resistere. Scimus validam quercum non uno ictu deijci, nec os maledicum ab uno teste satis oppilari; cautius est addocendum, ut discat abstinere maledictis. Illud autem hoc vitium nimis quam detestabile reddiderit, quod dum Imprecatio in auctorem recurrat, & plerumque grauius vulnus infligit suo domino. Corpus indecentius prætereunte animam ferit. Siracides hoc attestatur: Qui in altum, inquit, mittit lapidem, super caput eius cadet a. Neque vero Deus Abrahamo tantum, sed & Isaaco Iacob filio dixit: Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. Sed dicta testimonijs amplioribus firmamus.

E diui Dominici familia Theologiæ doctor, rem sibi compertissimam narrans: Cum, inquit, Coloniæ agerem in Theologia, virgo quindecim annorum in ædibus cognatæ scyphum fictilem fregit. Cognata [illegible] esse, & grauiter exclamare. Hoc ipsum indignata est virgo, atque tam [illegible] vasculi mortem [illegible] deplorans; idcirco mensam accedere recusabat. Cognata Magistro imperio: Accede, ait, & comede [illegible]. Illa virgo secum ipsa: Si comedendum, aiebat, comedam in nomine diaboli. Vix sumsit cibum, & [illegible] sensit illa ipsam, & cum ea ipsissimam [illegible] advocârat, diabolum. Diu vexabatur misera ab hoc inquilino, compos tamen rationis semper permansit. Tentata varie, sed [illegible]. Dominicæ eadem diui Dominici familia, vir religiosus, Godefridus Schlüssel, Theologiæ doctor infestum [illegible] precationibus eiecit b. Quid opus, ô improuidi mortales, irritare diabolum? Vitio vitate. Sed Colonia Moguntiam abimus.

In ditione Moguntina Ecclesiastes pro suggestu in calceos [illegible] (qui illum [illegible] accendebant) acerrimè invectus est, diaboli commentum esse asserens, tam prodigiosam calceandi rationem. Concioni sutor intererat, qui commodius [illegible], objurgationem hanc ægerrimè tulit, & Quid calcei ad hunc [illegible] ait, Vt illius verticem morbus [illegible] inuadat. Sic indignabundus excessit templo. O miser, misisti lapidem in altum, sed in caput tuum recidet. Dum ergo hic suam domum properabat, in via obvius ei factus est vir procerus & terribilis vestibus [illegible] qui capite prehensum [illegible] allisit humi, sed prius [illegible] cruciatam nouam impressit, tamquam [illegible] orbem eiicisset.

Iacuit sic, homines sic iacuit, tandem à ceteris illius conspectum auditoribus domum suam delatus, [illegible], omnia ordine aperuit, suoque damno docuit, neminem maledicere c. Ergo, Benedicite, & nolite maledicere. Nā quod Siracides asserit, Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. d

a Eccli. c. 27. v. 28.
b Ioan. Nyder. Formicar. l. 5. c. 11 medio.
c Ioan. Geiler à Keisersberg l. de oris potentia dominica Lætare initio pag. 40.
d Eccli. c. 21. v. 30.

§. IV.

§. IV.

NEc ab hac se veritas sequestranda. Narratur olim temporibus suis Misnicus paterfamilias, filiam [illegible] degenerasse, ut patrum gentisque [illegible] praecederit. Pacem tum crudeles [illegible] imprecationes [illegible] filio. Vix impudentissime eorum, Albis fluvius glaciat. Neque [illegible] Deus [illegible]. Eodem ipso die filia, ad [illegible] submersa est Albi. a

Priora confirmat, & item probè cognitam fide aspera narrat, quam supra dixi. Cyganeus Non procul Augusta urbe, in monte Salvatoris mulier Amilles (inquit auctor) operatus est sacris. His finitis mulier, diaboli hospita est adducta. Amilles sacros libros mulieris capiti imposuit, & ex ipso Evangelium Ascensionis Christi Domini recitavit, cumque verba illa pronuntiaret: Super aegros manus imponent, & bene habebunt, cacodaemon terribilis omnibus, horrendum fremere, ac vociferari coepit. Extra jussus, id unum respondit: Hanc nondum volo Altissimus. Interrogatus qua ratione eam domum occupasset, aiunt filiam foemina daemoni ab hoc hospite liberatam, falsa est se marito succensentem dixisse: Abi in nomine diaboli. Protinus ab hoc dicto sensisse diabolum per auriculam illapsum. Celer-[illegible] est hic hospes ab Olea, & nunquam [illegible] fecerat absolutam, iam adest, iam totus in tota domo est. Ergo, Benedicite, & nolite maledicere. Recentius est quod addo. Anno Christiano sexcentesimo decimo nono, In Salisburgensi agro Mattsendensi campo, ut fama est, famulam domo exclusit [illegible] quam pactus fuerat, negavit. Atque ut injuriae fecum faceret, ferro in os objecit: Hoc dicebat, & hoc mihi [illegible]. Pactum ergo mercedem nega. Serena melioris conscientiae [illegible]: Nihil hujus laranei sum, identidem respondebat. Discernit haec verborum [illegible]. Lis demum ad judicem delata, campo [illegible] vir nodaria: Nisi verum, inquit, dicerem, in metis me percellat Deus. Hunc diriffimam imprecationem [illegible] Deus [illegible]. Nam corpore eo quo [illegible] separatim à morte corruit. Tanti ponderis fuerant verba quae protulerat. Hinc rectè dixeris Deus Amilis, non [illegible] ut [illegible], velle quod tacere [illegible] jussit. Fac ubi [illegible] fidem tuam.

Adeo autem diabolus & verus, & vel pietas est fugiendus, ut non temerè quidem invitandus in Espilcia. Circa Bremensis, Petrus, maleficarum [illegible], vir [illegible] extra urbem in castro [illegible] apud cognatum ejus negotii causa. Eo ita ut gebatur, ut somnum nocte [illegible] terreret, [illegible] ad [illegible]. Sed videbatur Petro [illegible] esse, diffugientibus stellis. Quare [illegible] capitis induit, [illegible], quas ea nocte [illegible] solebat, omissis. Sic ad locum [illegible] properat. Ubi clausam ostium, [illegible] quod plus aequo [illegible], [illegible] & loco [illegible]: Ergo ad lectum, inquit, in nomine diaboli recubo. O Petre, [illegible] hoc nocte est, nec quidem [illegible]. Mox [illegible]. Nam vix dum [illegible] vox [illegible], & Petrus per scalarum gradus, quos [illegible], praeceps [illegible], ut [illegible] & [illegible] jaceret multo [illegible] sanguine. Atque sic à famulo repertus est. Ubi ad se rediit, linguam [illegible] cognovit. Vires autem eo lapsu [illegible] vix tribus hebdomadibus separavit. b

Imprecari, maledicere, diris devovere, cacodaemonem vocare, non humile, solum & ab omni eloquentia [illegible], sed etiam adeo commune, [illegible] tamen tam [illegible] est [illegible], ut saepiusne divina [illegible] vindices manus non contineat; sed eos exemplo sistat (ut vidimus) quo mortales omnibus maledicentiae & imprecandi libidini [illegible], discantque benedicere & non maledicere. Lata est sententia: Maledici regnum Dei non possidebunt. Odit DEUS & avertitur maledicos, cujus maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo, sub cujus lingua labor & dolor. Quibus animus est aeternis laudibus Deum venerari, ut nunc incipiendum, [illegible] ab hominibus [illegible] est principium, quod in Deo sine fine [illegible]. Quisquis [illegible] maledicta non [illegible], & Paulo praecipiente, etiam persequentibus benedicere, Orbis [illegible] die benedictionibus [illegible]. Bene illum, bene corpus, bene animam, bene omnia illius. Ergo, Benedicite & nolite maledicere.

a Colloquia à Ioann. Aurifabro scripta Francofurt

cusfueriis cita cap. 7. mihi pag. 47 8.
b Ioan. Nyder l. 5. Formic. c. 7
c Psal. 9. v. 18.

§. V.

SEd vulgatum illud Orbi admirandum ma-gis iudicium non omisero. E signatis tabulis hos recitabo, & testes fidem dignos. Co-mitis in Hollandiâ Margaritam ingens Comitis in Hollandiâ Margaritam paupercula mulier, quæ gemellos vtero gesta-bat, stipem rogavit. Comitissa contra non so-lum stipem negavit, sed & convicium addidit, adulterij eam insimulans, ob prolem tam nu-merosam. Paupercula feminarum graviter & repul-sa & contumelia. Ergo audet & imprecatur: Velit Deus, vt tu, ô domina tot proles parias, quot annus dies continet. Voluit omnino Deus, ratam esse imprecationẽ. Ita vxor Co-mitis exoletis mensibus, partu vno trecentos sexaginta quatuor liberos enixa est. Et quia omnes in lucem vivi prodierunt, ab Vltraie-ctino proepiscopo Guidone, sacro fonte tincti, sed paullo post vna cum matre defuncti sunt. Extat hodieque in Losdunensi virginum cœ-nobio inter Leydam & Hagam-Comitis sito, epitaphium, quod hæc repræsentat inscriptio-nem.

Illustris Domini Florentij, Comitis Hollandiæ filia, cuius mater fuit Mathil-dis, filia Henrici Ducis Brabantiæ, fratrem quoque habuit Guilielmum Alemanniæ regem, hæc præfata domina Margareta, Anno Salutis millesimo ducentesimo se-ptuagesimo sexto, ætatis suæ anno qua-dragesimo secundo, ipso die parasceues, horâ nonâ, ante meridiem peperit infan-tes viuos promiscui sexûs, numero tre-centos sexaginta quatuor, qui postquam per venerabilem Episcopum Dominum Guidonem suffraganeum, præsentibus nonnullis proceribus, & magnatibus in pelui quadam Baptismi Sacramentum per-cepissent, & masculis Ioannes, femellis vero nomen Elisabeth impositum fuisset, ipsorum omnium simul cum matre, ani-mæ ad Deum æternaliter victuræ redierunt: corpora autem sub hoc saxo requiescunt. a

En, Lector, tabulas signatas. Quam facilis est Deus imprecationi, præsertim prope-rum amantis, & vel naturæ leges solutæ, ne irrita cadat imprecatio. Multorum vota maximarum virium sunt. Fateor; sed prius adeo recentissimum ac planè insolitum impre-cationis specimen. Nimirum tam aliis quàm sibimet ipsi malè precari pessimum.

Hoc ipso, quo hæc typis parantur, anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo Au-gustæ Vindelicorum, duæ mulieres mater & filia in gravem satis suspicionem haud teme-rè venerant. Ac illæ, quo incredibilitatem tam facinoris famam à se propulsarent, ita Deum obtestatæ sunt, vt, si sontes essent, horribili pestilentiâ vtramque pateretur affligi, idque ad designatum diem, & quod amplius, certo pestiferarum plagarum numero expresso. Au-dijt hæc vota Deus, & annuit. Venit itaque iurata dies, & simul peierata pestis, quæ sin-gulas ritè plagarum numero (quatuor vna, novem altera sibi fuerat imprecata) vtram-que feminam invasit, & simul documento ma-nifesto fuit, peieranti & malè precanti linguæ iudicem vindicemque instare Deum.

Mitius dicam, nec id satis vnquam impres-sero: Benedicite, & nolite maledicere.

a *Ludovic. Guicciard. in Belgij descriptione, mihi pagin. 122. Albertus Crantzius in Van-dalia. Iam in hist. Batavia. cap. 20. Iacob. Meyer Annal. Fland. l. 9. Ann. 1278. Lip-sius facit mentionem in Virgine Hallensi c. 2.*

CAPVT XXVIII.

Lingua iuramentis assueta, quam sit exitiosa.

COmplures morbi sunt, quibus certius cognoscendis, indicationi signum peti-tur à linguâ, quam ægrotus in eum finem foras prodit inspiciendam medico. Ana-tomicæ periti aiunt cor & linguam nervo con-iungi vno, hinc signa vaticinandi à lingua peti. Qui nosse cupit, quo quis morbo labo-ret, linguam inspiciat, verba consideret, sermo-nem observet. Lingua monstrat, & index cor-dis est. Qui psittacum, aut merulam, è plurimis & passis, è volatu non noscit, saltem noscet e gar-ritu: qui nescierit, quos hi, aut isti, aut illi mo-res præ se ferant, attendat quid garriant. Ita So-

crates

ignotæ inspecturus adolescentis animum, contemplatus est linguam: loqui eum iussit, vt videret quàm commodis esset moribus. Auis à rostro, & cantu optimè dignoscitur: hominis animus colloquijs exploratur. Qui curiosius Pharmacopolium lustrat, vt pyxidum opes indaget, operculū mouet, pyxidis aperit, mox aut fragrans moschum, aut assa dulcis aut suaueolens balsamum, aut graueolens Castoreum, aut Assa fœtida se prodit. Lingua cordis operculum est, hoc amoue, & noscis illud.

Explicatissimè Christus: Bonus homo, inquit, de bono thesauro cordis sui profert bonum:& malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. *a* Neque aliter Siracides: In linguâ, inquit, sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati. *b* Neque aliter Augustinus: Nam quid velit cor, ait, linguæ testantur. *c* Ergo, ante sermonem non laudes virum. Nam, sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis. *d* Pyrus non fert mala, nec malus pyra vel prunas. Sua cuique indoles, suus cuique genius est, ad hos illosve fructus ferendos.

Caiphæ Pontificis custos ianitrix Petrum Apostolum indignata est dominum compellare: Homo vilis, Galilæus est, aiebat, ipsum loquela ipsius manifestum facit. Plerumque vix paucas voculas effamur, & an Germani, Itali, Hispani simus, ab idiomate arguimur. Ita prorsus, quid quis clausum gerat pectore, lingua facit perspicuum. Verissimè dixit Socrates. Qualis vir, talis oratio. Qualis aui rostrum est, talis & cantus est: quales cuiusque sermones, talia plerumque sunt & facta. Quod optimè dixit Aristoteles: Qualis quisque est, talia dicit. *e* Imaginem animi esse sermonem, optimè interpretatus Christus: Quæ autem, inquit, procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. *f* Inter hæc oris inquinamenta, longè perniciosissimum est Lingua *Iurans*, seu Iurandi consuetudo multò pessima, de quâ copiosius iam disserendum.

a *Luc. cap.* 6. v. 45.
b *Eccli. cap.* 4. v. 29.
c *Aug. in ps.* 91. *præfat. ante med.*
d *Eccli. c.* 27. v. 7. & 8.
e *Aristot. l.* 4. *ethic.*
f *Matth. cap.* 15. v. 18.

§. I.

TEmerariam iurandi consuetudinem adeo seuerè prohibet Deus, vt ipsa sit damnata legis verba reuelare; hæc sunt: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim insontem habebit Dominus eum qui assumpserit nomen Dei sui frustra. Lex hæc vnica, Christianis omnibus, instar mille concionum sit. Certè vir fictus & magnæ authoritatis, ad pusilla quæque se testem produci non finit, & Deus rex cœli celorum, vt eum rogarem, imo & mendaciorum nostrorum testem adducemus? quid enim est aliud, iurare, quàm Deum testem inuocare? Clare Augustinus: Iurare vero ait, quisquis ex prauo cordis & peruersi, si dicas, per Deum, iuras, si dicas, Testis est Deus, non iuras? Quid est enim, per Deum, nisi, testis est Deus? Aut quid est, testis est Deus, nisi, per Deum? *b*

Res arduæ circumspectionis est, iuramentum licitum. Aut nullum, aut malum est iuramentum, quod iudicio, veritate, & iustitiâ destituitur. Hieremias vates expressit: Et iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & iudicio, & iustitiâ. *c* Hæc autem tria tam facile deponuntur, vt exactissimè perpendere debeat quid facturus sit, qui iurando se obstricturus est. Sed hæc nihil ad nos hoc loco. Nostrum hic exponere, temerariam iurandi consuetudinem, à diuinis oraculis extremè damnari. Quatuor vero potissimum capita sunt, quæ Linguam *Iurantem* in exitium præcipitant.

Primum est, Affectus seu libido iurandi, quæ sæpe tanta est, vt mortalium innumeri, quicquid loquuntur, temerarijs iuramentis, velut venenato puluere aspergant. Plurimos reperias, qui sæpè centies iurent, quàm vel semel panem à Deo flagitent. His talibus iuramenta, velut verba infulsa; prouolare, iurare, neque iurare, multo minus peccare se cogitant. Adeo namque volubilis sunt linguæ ad iurandum & deierandum, vt fateri cogantur, tam infamam iurandi consuetudinem, pruritum ac morbum esse. Hinc sæpe, Augustino teste, plura sunt iuramenta, quam verba.

violari. Quam id autem Deo non possit non grauiter displicere, quod om tam scelato [illegible] ipsius honorem pugnantia. [illegible] Quapropter Iacobus Apostolus admonuit: Ante omnia, inquit, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum; Sit autem sermo vester est, est; non, non, vt non sub iudicio decidatis. Illustrissime hæc Apostoli monita interpretatus est Augustinus. Hic ego te, Lector, obsecro, [illegible] & quid hic [illegible] audias, atque attendas, [illegible] sanctissimus præ [illegible] eruditissimus, [illegible] consuetudinæ [illegible], ausculta. Sic igitur Augustinus loquitur: Quare ergo, Ante omnia? Isto verbo, quod ait, Ante omnia, [illegible] fecit aduersus linguam nostram cautionem [illegible], vt attendamus præ cæteris, vt Ante omnia, ait, vt attendatis, ne subrepat vobis consuetudo iurandi. Tamquam in speculo ita te posuit, contra te. Cum [illegible] te iurare, per Deum, per Christum occido illum: f & hæc quæstio per [illegible] Non aperis os, nisi à tali dictum, per horam! Non [illegible] Ante iurationem. Nullos, vt diceret tibi, Ante iurationem consuetudinem [illegible] vt te aduersus consuetudinem [illegible] vt omnia tua inspiceres, [illegible] motum linguæ tuæ diligentissimè custodires [illegible] malæ consuetudinis tuæ custos esses. Ad [illegible] constringendum audi, Ante omnia. [illegible] Ante omnia, [illegible] Ante omnia vigila. Quid est, Ante omnia? Ante omnia vigila. Hoc peccatum Ante omnia [illegible] esto. Hoc peccatum quem [illegible] timere, si iurare peccatum esset, & grande. Nam periurium peccatum esse, & grande peccatum, nemo dubitat: sed non ait Apostolus, Ante omnia, fratres mei nolite peierare, sed nolite iurare. Quia ergo graue peccatum est peierare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli iurare. Vt ergo longè esse à periurio [illegible] noli. Falsa iuratio exitiosa est, vera iuratio periculosa est, nulla iuratio secura est. Sed consuetudo est, solet dici &c. Maior est consuetudo minorem [illegible] Si de manu aliquid non tibi licita consuetudo. Si de manu aliquid faceres, faceres [illegible], ne facerent: Si pedibus aliquo [illegible] esset, facerent: Si [illegible] pigritia [illegible] excitaret te, vt surgeres & [illegible] lingua facilitatem habet motus, in [illegible] posita est, facilè in lubrico labitur. Quando [illegible] citius & facilius mouetur, tanto tu ad-

[illegible] illam sicut esto. Nam tantum mali habet iuratio, vt qui lapidem colunt, timeant falsum iurare per lapidem: tu non times Deum falsum iurare [illegible] Deum præsentem, Deum viuentem, Deum scientem, Deum manentem, Deum in contemptores vindicantem? g

a Exod. c. 20. v. 7.

b Aug. tom. 10. serm. 28. in decollat. Ioann. Bapt. [illegible] tom. serm. 28. de verbis beati Iac.

c Hierem. cap. 4. v. 2.

d Aug. loco instracit.

e Iacob. cap. 5. v. 12.

f N. [illegible] hominem à se occidendum.

g August. tom. 10. serm. 28. de verbis B. Iacobi [illegible] sermonis [illegible]

§. II.

Alterum est, assiduitas & quotidiana cõsuetudo iurandi, quam sacra volumina grauissimè reprehendunt. [illegible], vt [illegible] Iurationi, ait, non assuescat os tuum, multi enim casus in illa. Sunt [illegible] ad vilissima quæque [illegible] nomen [illegible] & æquum [illegible] quidquid dominus hic diuini habeat [illegible] honorifica præfatione. [illegible] & non Angelorum [illegible] & contumeliæ [illegible] nostræ testem. Sunt qui vel vno die [illegible] Per Deum, Testis est mihi Deus, Deum appello testem. Aliter Seraphini, Deum [illegible] Angelorum [illegible] quanta cum ij reuerentia, [illegible] illud trisagium Sanctus, Sanctus, Sanctus [illegible]! At nos viles homines, in omnes facinus proiecti, in peccatis [illegible], ad fabulas [illegible], in vana & futilia [illegible] Deum [illegible] non sine fastidio, cum ludicra aut falsa narramus, eundem Deum appellamus, non sine grandi contemptu. Et quemadmodum sæpe [illegible] certos in sacris [illegible] Orationis [illegible] iuramentum [illegible] Res ipsa hic loquitur. Et idem Chrysostomus olim expertus: Nos autem, inquit, & cum vilia comparamus, & cum de [illegible] nemo contendimus, & cum [illegible] Deum ipsum inuocamus.

pere. Et hominis quidem ingenui & aliqua dignitate muniti, in publico ad huiusmodi res non audemus testimonium postulare, ne & iniuriarum contra nos vindicta procedat; Deum autem, cælestium regem, Angelorum Dominum, & cum contrahis, & cum loqueris, & cum quibuslibet sermonibus delectaris, adducis testem b. Hanc ergo iurandi flagitiosam consuetudinem grauissimè detestatus Siracides: Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo, inquit, & nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga c. Hæc verba obiter, vigilante animo considera: *Vir multum iurans, implebitur iniquitate:* Compendium & epitome flagitiosorum scelerum est iurandi assuetudo: [illegible] plura qui frequenter per tot iuramenta exit: *implebitur iniquitate.* Neque hic vindices Dei manus cadunt, nam etsi seras, seueras tamen exhibent pœnas. *Et non discedet à domo illius plaga;* non solum ipsum [illegible], sed & posteros [illegible] supplicijs [illegible].

a Eccli. c. 23. v. 9.
b Chrysost. tom. 5 hom. ad baptizand.
c Eccli. c. 23. v. 10. & 12.

§ III.

TErtium est. Nulla, vel leui ex causâ iurare, quod diuinæ leges expressissimè vetant: Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra, quia non erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit a. Hanc legem [illegible] & integram [illegible] seruat. Hebræi non tantum hæc tali reuerentia vetita, sed & religiosa ac reuerentia causa nomen Dei Iehoua pronuntiare non sunt ausi, nisi soli sacerdotes & Pontifices, qui id maximè ad solemnem populi benedictionem, aut ingressum in templi adyta pronuntiabant b. Iosephus affirmat, sibi illud nomen eloqui, nec ius nec fas esse. Cum ergo in sacris paginis, hoc nomen legerent, occurrebat, Hebræi pro illo substituebant *Adonai*, vel *Elohim*. Imo Christus & Apostoli, cum citarent sacras Hebræis paginas, in quibus nomen tetragrammaton est, pro eo nomen *Dominus* substituunt. Hinc Iudæi neglexisse, qua ratione nomen illud pronuntiarent dum sic, seo, quomodo illud Deus Mosi, atque sacerdotes pronuntiarent, atque etiam ultimum sacerdotium, qui nomen hoc expressisse [illegible] (qui Christum [illegible] in templum [illegible] est) venturo [illegible] se [illegible] modum [illegible] nominis pronuntiandi. Ob eandem diuini nominis reuerentiam summus Pontifex, illud in aurea lamina insculptum gestabat sublime, quod Rex Macedo Alexander Iaddo Pontifici obuius, humi procumbens reuerenter, adorauit. b

Tacerent reuerentiam diuini nominis [illegible] olim Hebræi, & illud iuramentum incommodè adeo impiè [illegible] Christiani! Graue flagitium, & supplicio dignissimum. Neque vero tantum Hebræi, sed & nostra [illegible] ætate [illegible] nomen tetragrammaton expressè iurare numquam audent, sed hac formula, idque admodum raro, & non nisi adacti vtuntur: Iuro per iod, he, vau, & he (sunt quatuor nominis tetragrammati literæ) quod iuramentum illis sacrosanctum & firmum habetur. Idololatris etiam non licebat, falsum Deum Demogorgonem nominare, si quis fecerat, mortis [illegible] vindicandus erat. d

a Deut. c. 5. v. 11.
b Philo l. 3 de vita Mosis.
c Ioseph. l. 11 Iud. antiq. c. 8. med.
d Boccatius l. 1. de genealog. Deorum cap. 1.

§ IV.

QVartum est, per res creatas iurare, Imo ipsum etiam diabolum testem aduocare & iudicem: Si res non ita se habeat, diabolus me rapiat, cacodæmon me laceret, [illegible] me diaboli [illegible]: moriar ex hoc loco non efferar, hic bolus me suffocet. Narrat Polydorus, Comitem Godwinum in mensa dixisse, si mentiar, hic ipse bolus me strangulet. Dixit & factum est a. De hoc iuramenti genere grauiter Augustinus: Iurare, inquit, per execrationem, est grauissimum iuramenti genus, cum homo dicit: Si illud feci, illud patiar. b

Scriptum est per malum aliquid facere tibi quod ex vsu sit c. Narrat Martinus Delrius, Hispanum militiæ ductorem, qui nomen Bravo, quem & Delrius sæpe vidit, mihi deditum fuisse affirmare, & quod plerumque fieri amat, in ludo di-

iacere in se fusca atque alios esse sositorum. Quadam die cum infelices semper manerent, & damnosi fabulantur canes, ita efferuescens in caput suum diuitias precabatur. Et en subito, totam malis qui aderant, ab ima sua manu ad tabulatum vsque sublatus, post aliquid temporis repallidus & mortuo similior quam viuo, in solum depositus. Cadauer suum omnes velut funestum cito post vitae terminum gemuit: *d.* Rem aequè ac illam sed magis horribilem, quam fide idem commemorat in hunc modum:

In Silesia vir nobilis conuiuas inuitare, iamque parato prandio vocare ad epulum, conuiuarum tamen nullus prandium condixerat; suas quisque remoras excusabat. Bilem hoc mouit homini. Ergo ita fremens: Si conuiuae nolunt, inquit, veniant omnes diaboli. Dixit, & vt plenus erat fastidij, domo abijt, fortè delatus in templum. Hic sedanti ij nonnihil bili, subsistit, & quid Ecclesiastes, pro suggestu diceret, attendit. Dum ille in templo haeret, ad aliam domum interim adsunt equites proceri, sedati, imperantque seruo, herum quantocius vocet, adesse hospites. Seruus animo consternatus ad templum properat, & nunciat haec hero: ille inops consilij cautionem consulit. Curio hoc suadet, vt omnem familiam domo iuberet excedere. Fit. Sed dum properant, infantem in cunis dormientem trepida obliuione solum deserunt. Laruati ex Orco hospites domum liberè ingressi, quasi inuitati, incipiunt comessari, & velut ebrij vociferari, per fenestras etiam prospicere, sed varij vrsorum, felium, leporum, sed & hominum formis, manibusque pocula & quasi propinare, carnes assas, pisces lixos, placentas frixas, & id genus edulij ostendere. Haec vicini, haec Curio, haec ipse paterfamilias videt, & *e* Ah, inquit, vbi meus infans? Statim ab extremo pater verbo, ex monstris vnus infantem ad fenestras, & sic parenti spectaculum, exhibuit. Virum nobilem infantis incolumitas vrgè angebat. Seruum ergo, quem fidissimum habuit, interrogabat: Dic quaeso, ait, quid agam? infantem quomodo eripiam his monstris? Cui seruus: Domine, inquit, sic animo: vitam ego meam commitam Deo, & ingressus domum, infantem hic Lapulis abstracturus: Deus adsit. Sic ait, atque abit. Sibi, Deus opem porrigat. Ita seruus cum fausta prece Curionis & caeterorum, ingressus est domum, & nunc conspexit, in quo daemones fremunt, in genua prouolutus se Deo impensissimè commendat. Sic adfirmato animo aperit cubiculum, tot perniciosos daemones, hos quidem stantes, hos sedentes, illos deambulantes, istos serpentes, isque omnes in eum irruere iussi sunt ac vociferari: Quid hic tibi est? ille sodum, animo tamen praesenti ait: Te, inquit, infantem mihi trade. Cui diabolus vehementi gestu: Nequaquam, ait, iam meus est hic infans, abi tu, meoque domino dic, ipse veniat, & infantem recipiat. Seruus iam animosior, Nomine Christi IESV, inquit, infantem aufero, & tristissimo patri. Dixit, & fecit. Hic omnes vociferati: Relinque infantem, nebulo, relinque, aut discerpemus te. Ille minis neglectis, celeriter se domo eripit, & infantem reddidit parenti. Ab aduentu diabolis damnatae perturbatam, non vitam. Post aliquot elapsos dies ea tamen omnia ab Lubo consulente ita vir nobilis cum familia in vacuas aedes denuo immigrauit *e*. En inconsulti dicti quas poenas dederit pater, quae pericula subierit infans filius! Linguam deinceps frenare discere, ita moderari stude, atque si daemonum eloquare lubet, mendicos potius quam diabolos vocare. Si cenam respuant conuiuae opulenti ac nobiles, fruantur ea pauperes.

a *Polydor. Virgil. l. 8. hist. Angliae.*
b *Aug. tom. 8. in psal. 7. post init.*
c Terentius.
d *Martin. Delrius tom. 2. disquisit. Magic. part. 2. quaest. 2.*
e *Delrius loco cit.*

§. V.

VErum nec ad epulas nec ad choreas vocandus est generis humani hostis, quod sequens narratio demonstrabit. In Saxonia opulenta virgo, iuueni elegantis formae, sed inaequalis fortunae coniugium promisit. Ille casus casurosque [illegible] futuros, & vt, recisi si diceret ne illa [illegible] immemor promissorum. At illa [illegible] tenta sponsam [illegible]: Si alteri nupsero, inquit, diabolus in ipsis nuptijs me vitam adripiat. Exiguo tempore elapso nuptijs [illegible] tal animum virgo, & sponsa [illegible] spirit- mobis

[illegible] alteri, diriori. Adest prior commune, mentemque perfidi[illegible], & dicit demonstrare. Illa obfirmat animum, & : Noli, ait, ebtundere bonno, frustra ea. Iamque nuptiæ parabantur. Ipso autem nuptiarum die, cum iam totis ædibus perstreperet hymenæus, cum cognati & convivæ omnes hilarescerent, sponsa, vigiliarum conscientia, solito fit trislior. Sub epuli finem, duo diaboli, nobilium equitum tunc primum advenientium specie, nuptiales domum ingrediuntur, humaniter excipiuntur, fit locus inter convivas, considunt vnà, fabulantur multa, comedunt plurima. Exinde epulum & choreæ ad saltationem spectabiles. Ita concordia mutuo in choream iuit. Equorum alter hominis causâ invitatur, vt eum sponsâ choream ducat. Non recusat, verum aliquamdiu cum eo [illegible] insiliit. Mox cum eadem per ostium erumpit, & in altum se tollit cum desponsâ sibi prædâ, parentibus & cognatis frustra lamentantibus. Postero die moestissimi parentes & cognati, miserunt qui sponsam quærerent, vt saltem esset quod sepulchro & terræ redderent. Quærentibus ipsis diaboli duo fiunt obuiâ, & sponsæ vestes ac mundum muliebrem reddunt cum hoc dicto: In sponsam, non in hæc, potestatem nobis concessit Deus. Augustini verba hic repeto: Iurare per creaturam (quod sponsa fecit) grauissimam iustitiæ indignum est. Ita misera quæ nuptiarum promissa violauit, & suam in se periurio maculauit, corpore animoque caco dæmoni mancipata est a. O quantum momenti, in quantillis vocibus! En causam, quare Iacobus Apostolus dicere: Ante omnia fratres mei, nolite iurare: neque per cælum, sed neque per terram, multo minus per diabolum.

Hinc alteram addo, idque recentior. Anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono, die vigesima nona Novembris, Geraldimontij in Flandriâ, argentarius (cui Antonius nomen b) ad Navem auream hospes diuertit. Ibi ei erat cum aliqui de pecunia, quam alij dicerent affinem a[illegible], ipsi acceptam vrgebat & pervrgebat, & quod peius, iuramento dicta confirmans: Si eam pecuniam, aiebat, accepi, velit Deus vt hoc igne comburar: Simul ignem monstrabat in proximo camino succensum. Nec tamen ijs, quibuscum lis erat ita satisfactum. Hominem iuramento [illegible] per confessionem obstringebant. Neque hoc ille detractauit, iuratusum dedit. Sic vespere discessum est. Antonius post cœnam lectum subire, & ignem paulo luculentiorem in camino fieri iussit, eo acrius se applicans, quærens, vt putabat, dormiturus calefacto corpore. Hospes sodalisque & assistentes sanguine peregrinum hominem anxie somnum concessum rogauitque, num quid rerum deesset: simul ignem singulariter obstrictum [illegible] in [illegible] consedisse, nec quidquam periculi ab eo metuendum. Sic abijt è cubiculo. Illas ipsas ædes sub vndecimam noctis horam excubitor transijt, vidíque in ea parte ædium, vbi Antonius morabatur, plurimum luminis effulgere, quia tamen incendium suspicatus non est, frustra citra turbas mouisse. Idem vigil non multo post ibidem prætereat, sed iam vehementius ille cubiculi fulgor decernebat. Eadem hora soror Antonij via multis passibus ab oppido distans etiamnum in opere erat, & illa ducebat. Cum ecce colum subitam è foco ignis inuadit, ægré repressum aqua. Eadem nocte aere parochi domum horribilem latratus canis edidit. Mane Antonij soror maritum misit Geraldimontium e ad inuisendum fratrem. Expectat hic vltra horam in hospitio, dum aliquis surgeret. Nemo prodit. Tandem pulsat ad cubiculum nemo respondet. Denique cogat hospitem, aperiat. Ingrediuntur ambo, & miserum reperiunt fœdè exhalatum ac mortuum, absumptis à flamma pedibus. Cranium primo tactu in cineres fusum, scabellum cui insidebat, pœnè combustum. Omnis pecunia quam secum in loculis deferebat, ab igne intacta erat. Hoc quam primum vulgata vulgatum est. Mox omnes ad triste spectaculum conuolarunt. Fama etiam Bruxellas vt ad Belgij principes, qui virum grauem miserunt, vt in rem fidem inquireret. Omnia prout narrauimus, comperta a. Nimirum vigilat etiamnum Vindicta, nec periuris decoruit, præsertim cum illi cum sequentibus in somnum declinant. Repeto illud beati Iacobi: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare.

a *Delrio tom. 2. disquisit. Magic. l. 3. part. 2. q. 7. sect. 1. mihi pag. 77.*

b *Antonius de Marck vulgo Gravé.*

a *Siue Adrianopolim.*
b *Ex ipso autographo Gallicè excuso Atrebati Anno 1601. Cum approbatione D. Guiliel. ad S. Magdalenam Curionis, & Canonici Atrebatensis.*

§. VI.

SEd dices, hi quos nominasti, falsò iurarunt; ego, aliique leuiter & incogitanti iurantes, & modo Deum, modo diabolum nominantes testem; quid hoc tandem monstri sit? Non est ita, mi vir, ut dicis: nam ille nobilis Silesius præcipitanter ita, & inconsideratè iurauit. Deinde vero, cum te esse finge qui semper verum dicas, quotiescunque dicis: Testem Deum appello, Ne sim saluus, si hoc fecero; diabolus me auferat, si hoc petiero illo, inquam, te talia dicendo veritati nunquam contradicere (quod fieri non potest) per hanc tamen pessimam iurandi consuetudinem, inobseruatis lapsibus, decernes et etiam falsa iuramenta confirmes. Crede mihi, regula est certissima: *Sæpe iurando periurium facies.* Omne autem periurium leuiter delictum est, neque hic, ut in aliis, vel leuitas excusat. Sapienter præmonet Ambrosius: Noli ergo iurare, ne incipias peierare: a hoc illud è vestigio sequitur. Hanc ipsam ob caussam diuus Iacobus cauere iubens: Nolite, inquit, iurare, *ne decidatis*, ab vno in aliud iuramentum, à iuramento in periurium, ab periurio iusto Dei iudicio damnandi.

Denique legislator diuinus, Christus Dominus, sanctissimam in omnia iuramenta legem, & nulli antiquandam promulgauit: Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolymam, quia ciuitas est Magni regis; neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit *sermo* autem vester, est, est; non, non: quod autem his abundantius est, à malo est. b Si enim obseruantiam Deo debemus, ut non nisi ad res ipso dignas, [illegible] vocemus, cuius obsequio mentem semper placatam [illegible] omnia, vanissima certè illa iuramenta! Quare prohibet Christus, imo iam prohibitum esse docet, iurare. Neque tantum vetat, per Deum, sed & per res creatas iurare, quod autem abundantius est simplici affirmatione vel negatione, à malo est, à diabolo introductum est. Ex hominum vitijs autem est iuramentum, quod mendaces simplices, infideli, fraudulentique sumus, neque enim celant simplicitatem atque sinceritatem quam dictat ratio. Nemo autem minus meretur fidem quàm is qui frequenter iurat. Vult itaque Seruator, nos adeo spectatâ morum integritate viuere, ut nemo nobis non credat etiam non iurantibus, adeoque apertâ simplicitate, ut [illegible] nullis nō credamus [illegible], sitque sermo Christiani instar iurisiurandi. Id docet Pelusiota sub finem: Si nostri gregis es, inquit, ac sub bono illo pastore censeris, seruatam naturam ac simplicitatem [illegible], & ipsius voci obtempera, quæ, ne omnino iures, prohibet. Quod si iurare minimè vis, nec ab alijs quidem, ut iurent exigere, idque duplici de caussa [illegible] aut quia [illegible] studiosus est qui [illegible] aut contra, quia libenter mentitur. Si enim ille vera loqui solet, omnino etiam nullo interposito iuramento vera loquetur: Si autem mendax est, iurans etiam mentietur. c Non sine caussa Siracides: Loquela, inquit, multum iurans horripilationem capiti statuet. d *Æquum profecto* est, ut cum multum iurare, capiti audientis exhorrescat, quod sanctissimum Dei nomen sic abjici videat & calcari. Non exigua virtus est, iuramentis penitus abstinere.

a *Ambr. in exhort. ad Virgines.*
b *Matth. c. 5. v. 34. usque ad v. 38.*
c *Isid. Pelus. l. 1. epist.* 155.
d *Eccli. c. 27. v. 15.*

CAPVT XXIX.

Quid Sancti Patres, Chrysostomus, Augustinus, Bernardus de Lingua iurante senserint.

IUramentum reuerenter adhibitum, licitum semper sanctumque habemus, ex vsu omnium gentium & tribunalium constat. Sed alterum illud vanum, & sine caussa vsurpari solitum, à Christo Seruatore prohibitum, varijs supplicijs coercendum, sanctissimi quoque & eruditissimi viri grauissimè detestati sunt. Ex eorum numero tres potissimum eligi, Chrysostomum, Augustinum, Bernardum, [illegible]

priscos doctores, quorum sententias percrogare iuslitra. Dicent illi quid de improba iurandi consuetudine sentiendum. Quinque nobis capita praecipuè persequenda. Primum, iurandi consuetudinem assiduis obiurgationibus esse conuellendam. Secundum, à iuramentis ad periuria facillimè transiri. Tertium, non tantum non iurandum, sed nec iuramentum sine necessitate postulandum. Quartum, è iuramentis plurima, magna prouenire damna. Quintum, iurandi consuetudinem facile posse corrigi. De his breuiter, & ordine signato differemus, ex ore dictorum Patrum.

§. I.

PRimum. Detestandam iurandi consuetudinem assiduis increpationibus castigandam, illustrissime docuit Chrysostomus, qui vix vnquam pro suggestu dixit, quin singularem illam iurandi licentiam aeri auctoritate persuaderet. Ipse de seipso testis: Sed valde bene, ait, & multos sermones de hac vobis locutus sum materia, neque etenim hodie desistam, neque cras, neque perendie eadem persuadere. Et quid dico crastinam aut tertiam diem? Donec vos correctos videam, non absistam. a Sed eadem iterum incudens, & pessimam iurandi consuetudinem identidem castigans: Quid faciam? inquit, donec vos correctos videam, non possum absistere proposito. b Obsecrare, arguere, increpare, opportunè, importunè iubemur, Apostoli suasu, nec de eadem re saepius concionari desinam, dum adeamus hoc vitium saltem capi & intelligi, si non perfectè corrigi. Et velut faber incudem idem repetit, & malleum saepius in idem ferramentum reuocat, ita Chrysostomus: Rursus, inquit, vobis de eadem materia dicere volo, ut de mente vestra, improba iurandi consuetudo radicitus euellatur. Sextus hic dies est, quod de hac vos praecepto admoneo c. Neque vanum, aut sine profectu monitum fuit. Actum est aliquid vos seriis clamoribus, cohortantes aliqui criminis grauitatem, & à seipsis poenam expetiuerunt. Hos Chrysostomus publice commendans: Noui multos existentes, inquit, mandatum fecimus, leges nobismet ipsis ponentes, & iurantibus poenas definientes, & legem transgredientibus poenam infligentes, poenam nobis constituentes, quod est maximè charitatis indicium. Hac ipsius cuiuslibet sermones cognouimus, & Deo gratias agimus, quod non in petra seminauimus d. Quia tamen aliqui eodem loco haesitabant, aut dilationem specimine, ad inginium pedibant, Chrysostomus idem monere perseuerans: Hos inquit, & de iurantibus dicere licet: nec enim illi villam habent quam praeualeant paceinationem, sed contemptum solum. Et noui quidem quod grauis esse videor iam & molestus, admonitionis longitudine perturbans & recusantes non desino, ut vel mea importunitati impudentiam, improbi iuramentorum consuetudine abstineant e. Idem proximis concionibus inculcans: Volo itaque rursum de iuramentis vobis loqui, et erubesco autem. Mihi quidem graue non est ista vobis quae eadem vobis dicere: timeo autem ne postquam tot his multis diebus admonens, multum torporem vestrum damnabilem ostendam, qui in negotio tam facili, continua egeatis admonitione. Nec tamen erubesco, sed & timeo vobis. Continua namque doctrina adhaerentibus salutaris quidem & vtilis, torpentibus vero damnosa & periculosa: Etenim quanto quis saepius audierit, tanto maiorem vltionem attrahet, non faciens quae dicuntur. f Idem e-multibus penè aliis concionibus inculcat Chrysostomus.

a Chrys. to. 2. hom. 5. ad pop. Antioch. post medi.
b Ex hom. 25. circa p. 116.
c Idem eod. to. hom. 24. circa finem.
d Ex hom. 9. ad pop. Antioch. e Hom. 10. [illegible] f Hom. 11. circa fin.

§. II.

II. CApute falis: à Iuramentis ad periuria facillimè transiri, ficri etiam non posse, ut quis saepe iuret, & nunquam peieret. Per lanum Theologia, est mendacium vel falsum iuramento confirmare. Hic & Augustinus vo-ha capitalia tribuunt iuramenta grauissimè inculcans: Falsa iuratio improba est leue peccatum, imo tam magnum peccatum est falsum iurare, ut propter vitandam falsae iurationis Dominus prohibuerit omnem iurationem. Propinquus falsae iurationi, qui vel verum iurat. a Hoc ipsum affirmatiuè asserens: Homo,

loquitur, qui per consuetudinem iurandi paratè lingua in periurium prolabi, iure prohiberet iurare. Tanto enim longius erit à periurio, quanto erit longè à iurando. Nemo hominum est qui frequenter iurat, quin aliquando peieret. Certissimum est prisco tum verbum.

Qui saepe iurat, saepe oportet peieret. b

De quo idem Hipponensis Antistes: Et ecce dico charitati vestrae, ait, & qui per lapidem falsum iurat, periurus est. Vnde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil est per quod iurant, non se crimine periurii teneri. Prorsus periurus es, quia per id quod sanctum putas, falsum iuras. Sed ego illum sanctum non puto. Sanctum putat cui iuras. Non enim quando iuras, tibi iuras, aut lapidi iuras, sed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem, sed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: sed punit te Deus fallentem. Vis ergo longè esse à periurio, iurare noli. Tuum in eandem sententiam Chrysostomus concedens? Nec enim, inquit, hoc solum habet mali iuramentum, quod & temeritatem & [illegible] iurantem poenae facit obnoxium, quod in nullo peccatorum alio accidere quispiam videt. Sed & aliud non minus illo malum. Quod autem hoc est? quod neque volentibus, neque studentibus saepius possibile est, haud iurare. Primo quippe continuè iurans & volens & ignorans, & sciens, & circa, & studio & ioco loquens, & ab ira saepè elatus, & à multis aliis omnino peierabit. Nemo est qui frequenter iuret, & non aliquando periuret. d Et eius rei velut causam assignans: Qui, inquit, iurare non dubitat, nec peierare timet, qui enim mentitur, veritatem in corde suo transgreditur: qui autem peierat, in verbis suis transit Deum. Qui in iurando non timet Dei praeceptum negligere, nec in periurando timebit. Quid ergo interest, inter Deum transire & veritatem transgredi, cum & ipsa veritas sit Deus? Haec sola est differentia: quia veritatem mentientes in corde transimus, periurantes autem, Deum in verbis. Nam verbo hominibus satisfacientes, confirmant à nomine Dei. Ipse Deus qui peierare vetuit, ipse & postea non iurare mandavit. Qui ergo in iurando non timet Dei praeceptum negligere, nec in periurando timebit. Multo difficilius est iurantem non peierare, quam omnino à iuramento abstinere. Vsque adeo est notum & manifestum, quod multum iurantem, & peiurum esse necessarium est. Impossibile enim, impossibile, os iurare assuefactum non continuè peierare. e Mellifluus Bernardus, illam Augustini & Chrysostomi sententiam omni calculo confirmans: Vis, inquit, ut dicam tibi qualiter nunquam peierabis? Nunquam iures: si non iuraveris, nunquam peierabis: si peierare times, nunquam iures. Prohibe etiam tibi iuramentum, tolle usum iurandi; periculosum est enim iurare; usus iurandi facit consuetudinem periurii, usus iurandi ducit hominem ad periculum. Sit in ore tuo, Est, est, in ore tuo, non est. Veritas non indiget iuramento. Fidelis sermo retinet locum sacramenti. f O si Deus timeretur, inquit Augustinus, ô si periurii praeceps lingua frenaretur, veritas pateret, iuratio tolleretur. g

a *Aug. tom. 10. serm. 10 in decollat. S. Ioan. Bapt. initio p. 438.*
b *Iamb. vetus.*
c *Aug. tom. de ser. Dom. fine & in psal. 88. ante med.*
d *Chrys. hom. 14. ad pop. post init. & hom. 12. in c. 5. Matth. ante med.*
e *Idem tom. 4. ep. ad Rom. c. 8. hom. 15. ante finem & hom. 14. ad pop. post init. & 28.*
f *Bern. de modo bene viv. serm. 32 de periurio.*
g *Aug. serm. 10 in decollat. S. Ioan. Bapt. fine.*

§. III.

III. CAput, non tantum non iurandum, sed nec iuramentum sine necessitate postulandum. Qui ad iurandum provocat alium, iuramentum exigit, quandoque gravissimè peccat. Dilucidè Augustinus: Si scit eum fecisse, inquit, uere fecisse, vidit fecisse, & cogit iurare, homicida est. Idem hoc acerbiori sententia repetens: Ille, inquit, qui hominem provocavit ad iurationem, & scit eum falsum esse iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & eius quem iurare provocavit, & suam. Scis verum esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit, & iurare compellis? Ecce iurat, ecce peierat, ecce perit. Tu quid invenisti? Imo & tu periisti, qui de illius morte

te satia-

ut satiare voluisti. a

Chrysostomus hoc ipsum sollicitè ac peramanter ingerit. b Ecce admoneo te, inquit, ne aliquando hominem iurare compellas. Nam tu, illi mas cum bene iurauerit, recede ab eo; & si scieris male iurauerit, magis recede ab eo, quia etsi ille bene iurauerit, in quantum ad conscientiam tuam periurij illius factus es causa. & Chrysostomum acrius melius explicauerit quam ipse Chrysostomus, qui tamen à se dicta hunc in modū exponit: c Quid tibi Christus de iuramentis dixerit, huiusce audiamus, & discamus. Quid igitur de iuramentis inquit? Ego autem dico vobis omnino non iurare. Tu vero legem iurare prohibentem contemnendo, iuramentum facis? O contumeliam, & insaniam! Idem enim facis, tanquam si quis legislatorem prohibentem sacrificare, ipsum [illegible] sibi iuratum esse iubeat. Non ita gemo & deploro, quosdam in eos ingulatos audiens, sicut gemo, & lacrymas profundo, & horresco, cum video quempiam prope mensam hanc venientem, & manus imponentem, & euangelijs iurantem audio. De pecunijs quaeso, dubitas, & animam occidis? quid tantum lucraris, quantum animam tuam & proximum laedis? Si enim certus sis quod verax sit homo, ne iuramenti necessitatem adducas: si vero noscis quod mentitur, ne peierare coge. Sed ut mihi satisfieret iurandum erat, inquis. Imo tunc sufficientem capies satisfactionem, cum iuramentum non feceris. Nunc autem domum regressus multam capis consolationem, agens Deo gratias, & dicens: Benedictus Deus, quoniam meipsum continui, neque adiuraui, sin illa, aut tamen pauca amisi, [illegible], ut hoc nobis maximè consolationem afferat, legem non praeteriisse, nec alterum coegisse, ut hoc faceret. Cogita propter quae non adiurasti, & hoc tibi sufficiat in [illegible] & consolationem.

Omnino non iurandum, sapienter docens Augustinus: Peierare, inquit, immane peccatum est, à quo nos longe esse volo, qui omnino ne iuretis, admoneo. d Idem Hilario scribit commendans: Iurationem, inquit, caue, quantum potes. Melius quippe nec verum iuratur, quam iurandi consuetudine & in periurium saepe caditur, & semper periurio propinquatur. Sed illi, quantum aliquos coram audias, quid sit iurare, prorsus ignorant: putant enim se tunc iurare quando in ore habent: Scit Deus, & Testis est Deus, & Testor Deum super animam meam. e His sese iurandi obligatione eximi, propter verborum [illegible] frequentant in iuram captionem. Quod Chrysostomus deplorans: Nescis, inquit, quid sit Deus, & quali cum timore [illegible] debeat. Porro quoniam de viro aliquo virtutibus praedito loquimur, dicimus: Laus os tuum, & sic nomen sit; nunc vero honorabile nomen, quod est nomen super omne nomen, quod admirabile in omni terra, quod daemones audientes contremiscunt, simpliciter dissoluimus, ô consuetudinem quae id fecit contemptissimum &c. Si simpliciter nominare Deum non temerè fas erat, hoc autem quod in testimonium vocatur, quanta audaciae est oro, quanta insaniae? quomodo enim non absurdum, seruum quidem non audere dominum nominare, & sine honoris praefatione appellare; Angelorum vero Dominum temerè & contemptim vbique iactare? Nunquid quoniam non punimur, putamus nos neque peccare? Ecce dico & testificor vobis, [illegible] iuramenta, eos autem qui non obtemperant, coram mihi indicate: nunc praesentibus vobis imperabo his qui ad ministerium segregati sunt domum orationis, & admonebo, & ostendam nulli iurare licere, imo neque aliter. Ad me igitur ducantur, quicunque fuerint, quoniam & haec oportet coram vobis agi, quasi praesentes essetis. f Rogo, nec in [illegible], nec alios ad iurandum impelle.

a *Aug. serm. 28. de verb. Apost. propriùs finem, & serm. 12 in decollat. S. Ioan. Bapt.*
b *Chrys. in c. 5 Matth. hom. 18.*
c *Chrys. hom. 15 ad pop. Ant.*
d *Aug. epist. 154 ad Publicolam, initio.*
e *Aug. epist. 89 ad Hilarium, fine.*
f *Chrys. hom. 9 in Acta Apost. proximè finem, & hom. 7 ad pop. Ant.*

§. IV.

IV. CAput, Ecce consuetudo iurandi, velut è fonte, mala scaturire comperies. Eidem, quos saepe laudaui, sanctissimi doctores testantur. Et Hipponensis quidem praesul Augustinus, de seipso candidè ac ingenuè: Iurauimus & nos, inquit, passim habuimus istam horribi-

horribi-

teterrimam consuetudinem & mortiferam. Dico charitati vestræ, ea quæ Deo fidenter concipimus, & quantum malum sit in periurio cognoscimus, timorem retinemus & vehementissimum, consuetudinem timore frenantes. Firmam consuetudinem restringitur, restricta languescit, languescens amoritur, & malæ consuetudini bona succedit. Grauissimum hoc malum est, sæpe iurando, in eam iurandi consuetudinem venire, quæ paulatim in mores transeat. Quod idcirco Augustinus deplorans: Sed tamen, inquit, aliud habet humana pessima consuetudo. Et qui sibi credi non [illegible], iurat, & cum nemo exigit, iurat; & horrentibus hominibus iurat, non tacet iurando, vix ipse saltem non periurando. Ergo, si diligenter attendas, quoties homo per totam diem, quoties se vulnerat, quoties gladio linguæ se ferit, & transfigit, quis in illa lingua innocens stabit? quia ergo graue peccatum est periurare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli iurare.

Chrysostomus hæc sibi verè similis, hoc est, aureo eloquio orator, [illegible] iuramentorum damna persequitur: Satanæ laqueus est, inquit, iurare. Disrumpamus igitur laqueos, & facilè contra [illegible] custodiam constituamus, liberemur à laqueo satanæ. Vide enim quanta contemptis, siquidem hoc concesseris: Primum quia consuetudinem difficilem exsecraris. Deinde rationem malam, & vide cætera mala, nempe quod putatis nihil referre, & nihil nocere. Tertio futurum, Quarto auaritiam. Omnia enim hæc iuramentum parit. Audistis prophetam de iuramentis huiusmodi loquentem? Respexi oculis meis, & vidi, inquit. Quid tu vides? Et dixi: Video falcem volantem longitudinis cubitorum viginti, & latitudinis cubitorum decem. Et ingredietur domum, inquit, iurantis nomine meo, & dissoluet eam in medio, & subuertet lapides & ligna. Quid itaque est dictum, & quali causa in specie falcis, iurantis sequens pœna videtur? Vt ostenderet ineuitabilem esse, & supplicium euitari non posse videat. Ensem enim volantem fortassis aliquis effugere potest: falcem autem in collum delapsam & pro funiculo factam, nemo fugere potest. Cum autem & alæ adsint, quam latebram relinquit spes? Qua vero causa lapides & ligna iurantis dissoluit? Vt etiam aliis correctio fiat. Postquam enim iustitiam mortuum terræ cōdi necesse est, domus dissoluta & ruina facta, prætereuntibus omnibus & commeantibus admonitio erit per aspectum, vt non eadem audeant, ne eadem patiantur, & accusatio erit mortui criminis continua. Non ita pungit vasa, sicut iuramenti plaga. Scribe super parietem domus tuæ, & super cogitatus tui parietem, falcem illam volantem, & hanc ad maledictionem volare puta: & continuè ipsam recogita, siue alium iurantem videas, cohibe, veta, & tuam quocumque [illegible] seruorum [illegible]. Idem Chrysostomus de Saulis regis iuramento disserens, et compendio plurima iuramentorum damna enumerat: Saul, inquit, ex vno iuramento plurima texuit periuria. Vides, & tyrannidem, & filicidium, & bellum ciuile, & pugnam, & iugulationes, & cruores, & innumera cadauera ex vno parente iuramento? Vides quot homines tam velociter, tam multos peremit [illegible], vnum fecit iuramentum quot mala molitum est, quot cædes patrauit? Cum hæc autem omnibus audistis Christi sententiam dicentem, quod non peierare tantum, verum & iurare quomodocunque, diabolicum est, & tota maligni machinatio. Audistis quod absque iuramenta sequuntur periuria. Hæc, inquam, omnia congregans, inscribe cordi tuo. Vtinam autem liceret frequenter iurantium animas excutere, & ipsorum oculis subiicere vulnera & cicatrices, quæ quotidie capiunt à iuramentis. Nec admonitionis aut consilij indigeremus: quoniam vulnerum aspectus omni sermone potentior, hanc improbam consuetudinem adagrescentes, à malitia abducere posset f.

Tandem Chrysostomus quia multos hac in re cessatores aut refractarios repertum est, [illegible], & è suggestu omnibus edicit publica voce: quicunque iam posita [illegible] iuramentis non abstinent, templo exclusos se fore, templi limina non amplius contingerent, qua nulla scelestam iurandi consuetudinem prius [illegible]. Et hæc Chrysostomi verba sunt: Quoniam sic clamantes, insonamus in aures vestras. Quicunque, nullus est, &c. Propterea magna & clara voce prædico vobis ac testificor, ita vt non qui sic prævaricantur, quique ea quæ à maligno sunt, loquuntur, hoc est

extra

enim iuramentum, in limina ecclesiastica ascendant. Prædicamus autem vobis & monitis præsentem, vt hæc corrigamini. Ne enim mihi dicatis: quod me negotiorum vrget necessitas, quia fidem non inuenio. Iam remoue tibi illos qui ex consuetudine iurant. Scio quod multi non talem sunt. Atque melius est nos nunc videri, quam olim deplorari. Et hoc ipsum, quo id melius ab omnibus caperetur, repetiit: Si quis, inquit, noluerit hoc præceptum perficere, quemadmodum tuba quadam per verbum pronuntio, abstineat à liminibus ecclesiasticis illis, siue princeps sit, siue alius dignitate cinctus.

a August. to. 10. serm. 28. de verb. Apost. post med.

b Idem ser. med.

c Vulgata lectio habet, Volumen volans.

d Zachar. c. 5. v. 1. 3. & 4.

e Chrysost. homil. 11 in Acta, fine & homil. 14. in eadem fine, & homil. 15. ad popul. post med. hom. 9. ad pop. fine. hom. 14. ad pop. post med. & fine, hom. 19. ad pop. fine.

f Chrys. praecitatis locis citatis.

g Chrys. hom. 8. in Acta, circa fin.

§. V.

V CApere, Iurandi consuetudinem facile posse corrigi, Chrysostomus & sæpe & aperte ingerens: Malam, inquit iurandi consuetudinem ab ore nostro auferamus, firmam imponamus linguæ. Nullo hic sumptu opus, nullus labor exigitur, non indiget magno tempore mora exercitatio. Sufficit velle, & totum factum est. Res enim hæc à consuetudine pendet. Etiam oro & obsecro, studeamus ab ea abstinere. Quam autem negligentia multorum bonos hos conatus eludat, explicans: Contingit autem sæpius contrarium, inquit, eos qui semel bene aliquid fecerint, in eadem peccata rursus iterum relabi, ita vt inde quasi impossibile esse quidem opus consistimus, vt si ponamus nobis ipsis legem non iurandi. Votorum exercemus, ad dies tres, quatuor, post hoc necessitate quadam vrgente, collectum lucrum totum dispergimus, ac iacimus. Deinde in tantam peruenimus segnitiem ac desperationem, ita vt non libeat eadem rursus attingere &c. Verum non oportet negligentiæ agere omnia sic, sed iterum laborem aggredi. Quando quod nesciit iurare, statim etiam Deum in precibus inuocans conciliabit, & grauiore plagâ diabolum percutiet. Os quod iurare nesciit, neque conuiciandi assuescendi consuetudinem habebit. Nam quemadmodum ex ostio quodam, sic à linguâ hunc ignem eiice, & foras trahe.

Augustinus ad vincendam iurandi consuetudinem grauissimè hortatur. Laborare debetis, & contigere, ait, aduersus consuetudinem vestram malam, malam, malam, & valde malam; & tollere iurationem de oribus vestris. Cauete à falsâ iuratione, cauete à temerariâ iuratione. Ab his duobus malis securissimè cauebitis, si consuetudinem iurandi à vobis abstuleritis.

Atque vt etiam verba ad fe... suo eos exemplo cohortatur: Scio, inquit graue esse consuetudinem vestram, sed & graue fuit consuetudinem nostram. Timendo Deum, abstulimus iurationem de ore nostro. Ecce vobiscum viuimus. Qui nos nouerunt aliquando iurantes, Neque iam non consueueram quotidie iurare. At vbi legi, & timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsa luctatione inuocaui Dominum adiutorem. Præstitit mihi Dominus adiutorium non iurandi. Nihil mihi facilius est, quam non iurare. Hoc ideo admoneo charitatem vestram, ne dicatis: Quis potest?

Bernardus iuramento vinci non apprehendo, docens: Sicut, ait, mentiri non potest, qui non loquitur; sic peierare non poterit, qui iurare non appetit. Quacumque arte verborum quisque iuret, Deus tamen qui est testis conscientiæ, hoc ita accipit, sicut ille, cui iuratur, intelligit. Chrysostomus quo magis suos animaret ad victoriam vitij, sic inferebat: Quid bonum, inquit, in iuramentis quæso prætendere possumus? quam difficultatem? quem sudorem? quam moram? quod periculum exiguo tantum studio nobis est opus, & bene nobis totum expeditum fuerit. Nec tibi dicas, multotum expediui sed nihil totum emendaui, neuidere te quidquam fecisse putas. Hoc enim exiguum negligentia, & omne reliquum destruit. Sæpius namque domos ædificantes homines, & tectum imponentes, vnius tegulæ excessu totam non geminæ iactam domum perdiderunt. Nobis itaque

quoti-

quotidianis ponamus leges. Interim à faci-lioribus exordiamur, ab eo nostro iurandi frequentiā amputemus, linguæ frenū ponamus. Dei enim est, ariete. Non est hic impendiū, non est hic labor: non est hic temporis exercitatio: sufficit velle, & totū factum est, consuetudinis enim opus est. Precor & supplico, studiū hoc impendamus f. Ergo Satanica hæc iurādi cō-suetudo, vti antea oratis loquitur, superari non difficulter potest, modo eam velimus su-perare. Eadē caussa hoc ipsum diuersis con-cionibus retractans: Quis tandem, inquit, quæ-so te, labor est fugere iuramentū? numquid pe-cuniarum opus est impensa, numquid arumnas ac sudore perficitur? tantummodò velle suf-ficit, & totū quod iubetur impletum est &c. Cū igitur istud corrigere nequeris, etū semel, etū iterum legem cōsuetudine fallente fueris transgressus, ne tunc quidem animo despe-res, sed rursum resurge, atque eodēmque stu-dium sollicitus apprehende, & absque vlla prorsus ambiguitate superabis.

Vt autem Chrysostomus pectori alte infi-geret impar hominum & Angelorum studium in diuini nominis cultu, quamque facile se cura & studio hoc vitium debellare: Sera-phim, inquit, stabant circa ipsum, & clama-bant alter ad alterum, & dicebant, Sanctus, Sanctus, Sāctus Dominus Deus Sabaoth: ple-na omnis terra gloria eius. Vidistī cū quanto timore, quāto horrore nominant eum glorifi-cantes & laudātes? Tu vero in precibus quidē & supplicationibus, cum multo ipsum inuo-cas torpore, quando horrescere oportebat, varia quædam, & alia super alia connectis iuramenta, & qualis venia, quę vero nobis erit excusatio, etū nullus consuetudinem ab-iiciamus? Dicitur quod quidam concionatorum oratorum præ quadam stulta consuetudine, dexterum crebro humerum continue moue-bat, sed tamen consuetudinem vicit, & gla-dios acutos vtrimque humeris imposuit, vt vulneris timore, membrorum ineptē se motus cohiberet: Hoc & tu linguæ facias, & ipsi pro gladio, diuinæ pœnæ timorem impone, & omnino superabis. Impossibile enim, im-possibile inquam est, meditantes & studentes, & opus hoc facientes, vtique superari. h Ergo abunde satis demonstratum est, iurandi pessimam consuetudinem à nemine non supe-rari posse. Sequitur, quibus ea modis supe-rari possit. De quo, capite proximo age-mus, vna etiam diuersis obiectionibus respon-suri.

a Chrysost. hom eadem 8. in Apostolorum Acta. & homilia vndecima in Acta, propius fi-nem.
b Aug. serm. 11. de decollat. S. Ioan. Bapt. med. & fine.
c August. serm. 10. de decoll. Ioannis Baptistæ fine.
d Bern. de modo bene viu. serm. 32. de periu-rio.
e Chrysostom. hom. 19. ad populum proxime fi-nem.
f Hom. 26. ad pop. initio.
g Idem tom. 2. in caput 5. Matth. hom. 27. fine.
h Idem to. 5. hom. 7. ad pop. fine.

CAPVT XXX.

Quibus obiectionibus Iuramenta soleant ex-cusari, & quibus modis ea extirpari possint.

VTi linguæ sunt quæ cano more, sordi-bus vnicè gaudent, ita sunt linguæ, quas diabolus nunquam non polluit. Hæ non decimam tantum, sed vel tertiam sermonum partem condecorant cacodæmoni, idololatris peiores. Basilius Magnus: Illud Clinię, in-quit, viri è secta Pythagorea philosophi dif-ficile est credere, quod cala non de industria nostros imitatur. Nam ille, cum per iurand-um mulctam trium talentorum à lecere vi-tare, iniuriam pati maluit quam iurare. Pri-scis Romanis lex erat, vt qui per Ianum iu-rasset, morte plecteretur, nisi id fecisset sena-tu permittente. Pudeat Christiani sanguinis hominem in natura legem tam turpiter delin-quere, & vina auctoritati totius ore temerario incessere.

Suidas teste adeo parcebant prisci Dijs suis, vt, ne per eos temere iurarent, sæpe dicerent: Per hanc ingulam pelliculam meam. Per aridam hanc arborem. Hæc fores testor. Per hunc gla-dium. Per hoc sceptrum. Per ossum hoc meum iuro.

Iapones, quod multa ratione faciant, iu-

ramentis plurimum aversantur b. Plato, è rationis eiusdem dictamine, graviter reprehendit iurantes. Non enim tantum peierandi periculo proximi sunt, qui crebro iurant, sed insuper tam sibi quam aliis incommodant: sibi quidem, quos mendaces & indignos quibus credatur, nisi teste Deo, significant: aliis autem, quos vel ait Hieronymus suspiciosos & incredulos indicant. Profectò nemini minus creditur, quam crebro iuranti, qui cum prisco poeta fateri de se cogitur,

Iurare aut falsum iurare par' habeo.c

Sanctioris vitæ hominibus, qui non facilè unquam iurant, priscum illud convenit:

Sic maneat, nunquam qui iurat, creditur. d Gregorius Nazianzenus, etiam vero se adstrinxit, coniuiam iuratorum, quod laudabili constantia ad ipsam usque tumbam servavit. Leontius Annales qui res gestas Alexandrini Patriarchæ Ioannis, quem Eleemosynarium vocant, complexit, ipso narrationis exordio: Primum, inquit & præcipuum eius bonum fuit, quoniam omnimodo non iuravit, quoniam Christus sic præcepit: Sit sermo vester est, est, non, non; quod autem his abundantius est, à malo est.

Comes Ariani Elearius, non tantum ipse non iuravit, sed nec in ullo suorum famulorum iurandi licentiam vel minimam tulit. In eos qui vel iurassent, vel alteri male precati fuissent, hæc fuit decreta pœna: Diem unam carcere includi, aut prandio cenare privari, aut coram aliis humi sedentem, pane solo & hydria cenare. Si quis restitisset alium sibi dominum quærere iubebatur. Hac ratione famulos ad Linguam pertinentem reddidit. Sed sunt hic quæ obiiciantur, iuratibus & maximis his iuramentis defendendis, ad quæ singula ordine respondebimus.

a *Sunt mille allianses philippi.*
b *Magnus l. 12. aq. fed.*
c *Anson. Edyll.*
d *Trcob. vet.*

§. I.

PRimum est quod iuramentis videatur patrocinari Consuetudo ipsa. Utrique, aiunt, tam fuerit non punict Deus, hoc ores bona mi errores; sic assuefecimus. His Chrysostomus satis acrum propinat. Ne mihi tam aliquis, inquit, consuetudinem prætendat: propter hoc enim indignor & irascor, quoniam consuetudinem (etiam) vincere non possemus. Et nisi consuetudinem vincamus quomodo concupiscentiam vincemus, quæ radix habet à natura principium? Concupiscere enim naturale, male vero concupiscere iam est voluntatis. Iurare nempe nec cœpit à voluntate principium, sed ex negligentia sola. Et ut discas, quòd non ex rei difficultate, sed propter neglectum nostrum in tantum hoc peccatum processit, cogitemus, quod multo his difficiliora expediunt homines, & hoc nullam inde retributionem expectantes. Cogitemus quæ diabolus imperavit, quam laboriosa, quam gravia Nec difficultas fuit eius mandatis impedimentum. a Atque hoc variis exemplis firmat Chrysostomus. Enarrabis qui Scurrobaticam faciunt, & funibus currunt, ea discit à pueros, quæ nos incredibilia credimus: loquunt & priscis oratoribus qui balbutientem aut claudicantem linguam: sed & alia naturæ vitia, vigili meditatione correxerunt. Considera, inquit hic etiam, quemadmodum gentilium blæsi aliqui quarundam syllabarum non bene exprimentes sonum, ostendentes sæpe linguam longâ meditatione limaverunt. b Postquam enim per scripturas vobis non potest persuaderi, ab externis monere vos cogor: Cogitate gentilium philosophos, & tunc scietis quanto sitis digni supplicio despicientes divinas leges, cum illi quidem pro humana honestate infinitè laboraverint, vos vero neque pro cælesti regno studium adhibetis. c

Augustinus, idem cum Chrysostomo urget in hunc modum: Sed consuetudo est, solet dici. Solet dici, quando non dico, Hoc est, ante omnia. Quid est, ante omnia? Præ ceteris causis esto, plus ad hoc intentus esto, quam ad alia. Maior consuetudo maiorem intentionem flagitat, non ut levis consuetudo. d

Alterum quod hic obiiciunt illud est: Cur Deus homines vetet iurare, cur ipse iurat? Hic disertissimè Augustinus respondet: Cum ergo Dominus iurat, quare Dominus Christus suos iurare prohibeat: Dico, quare &c. Dominus qui prohibuit iurare, supra ripam te nolait ambulare, ne per tuam angu-

fio fallatur & cadat. Sed Dominus iuravit, inquis. Securius iurat qui errare non potest. Non te moveat quia Dominus iuravit: quia fortè non debet iurare nisi Dominus. Tu enim quando iuras, quid facias? Testem Deum adhibes. Tu ipsum, ipse seipsum. Sed homo quia in multis fallitur, plerumque adhibet testem veritatem ad suam falsitatem. Aliquando & nolens homo periurat, cum verum putat esse quod iurat. Non est quidem tantum peccatum, quantum si sciens quod iurat esse falsum, & tamen iurat. Quanto melior, & à peccato isto gravi longè fit, qui audit Dominum Christum, & non iurat. Sed nonnemo obiicit: Tamen alij quoque viri probi atque intelligentes iurant. Chrysostomus tanquam eiusdem tecum animi, protestes idem causantur, hoc modo: Sed ille, inquis, iurat homo, qui missus est, & cui est sacerdotium commendatum, & qui in multa castitate & continentia conversatur. Nolo mihi hunc sanctum, hunc mitem, hunc pudicum, hunc proferas sacerdotem: sed si Petrum mihi, si Paulum, si de cælo angelum narres, nec sic quidem personarum dignitatem timebo. Etenim, si Christum hoc mandasse poteris approbare, aut quia hoc Christus non posuit, acquiesce. Sed si cum tanta provisione hoc fieri prohibet, ut iuramentum maligno sociaret (nam, superfluum, inquit, horum diaboli est) quid mihi alium atque alium commemoras, quid aliquorum nomina facis? Non enim ex servorum negligentia, sed ex suis præceptionibus, sortem tibi Deus attribuit. Non enim ad conservos nobis, sed ad dominum ratio est. Nam & Magnus ille David peccavit, & grande peccatum. Quid ergo? Ideo nobis sine periculo peccare conceditur? Non. Nam hac de causa cavere debemus, & facta fortia imitari sanctorum. Et si aliqua negligentia legis præcepta violata sunt, cum omni festinatione transire nos convenit. Nam licet magnus & admirabilis ille sit, qui hanc legem respuit, pœnam sine dubio calcatæ huius præceptionis exsolvet. Non enim est Deus personarum acceptor. c

a Chrys. hom. 7. ad pop. Antioch.

b Idem tom. 2. in cap. 5. Matthæi hom. 18. fine.

c Chrysost. tom. 2 in c. 5. Matth. hom. 18. fine.

d Augustinus serm. 28. de verbis Beati Iacobi.

e Chrysost. tom. 5 hom. ad Neophytos.

§. 11.

Tertio solet obiici: In hoc iam rerum statu est, ut nisi quis iuret, nemo credat tam iurando affirmanti. Imò, mi homo, iniurato credis sæpe iuranti. Quoquo te vertas, quicquid consideres, Constantinopolitanus orator occurrit. Audi hæc Chrysostomum pro me loquentem fido, qui & illud prævidebat: Hunc inquit, ex anima morbum pellamus, interim ex foro, ex tabernis, & reliquis officinis, & maior erit vobis quæstus. Ne cogitetis, vos per dissimulatam legum prævaricationem vitam necessaria comparare. At iniquies, non credit. Nam & hoc interdum à nonnullis audivi, Nisi mille iuramenta fecero, non credit. Tu ei horum causa qui facilè iuras: quoniam si id non faceres, sed omnibus constaret, quod non iurares, mihi crede dicenti, quod his qui mille dederunt iuramenta, maiorem ipse fidem solo nutu invenires. e

Quarto obiicit quis: Maiorem partem iam emendavi consuetudinem iurandi. Nisi totam emendasti, exigit Chrysostomus, nondum quidquam te fecisse puta. Scissura vestis, quantumvis parva, si non quàm primum sarciatur, mox dilatatur: ita nullos in virtute perfectos capiet, qui diabolo fenestram illam non obstruxerit. Divus Ludovicus Rex Galliarum, iurandi consuetudinem extremè perosus, sæpius dicere solitus: Libens omnino vel candentis ferri ustionem recipiam, modo iuramenta regni mei funditus sic possim proscribere. f Non minus aversatus est iuramenta Marcellus II. Summus Pontifex, qui ubi ad id fastigium evectus esset à purpuratis Patribus rogatus est, Lecticarijs de more subscriberet in quibus iuramento obligaretur, purpurati senatus numerum, ultra quàm præstitutum est, non augendum. Marcellus non tantum, esse iusiurandi necessitatem causa, recusavit quod postulabatur, & : Reinquit, hoc præstiturus sum, verbis nolim. g Prisci monebant:

Iurare noli, causa nisi sit levis. d

Quinto solent opponere: Non gravibus, aiunt,

alent: iuramentis vtimur, & iis, & iuramentorum nostra plerumque leuia sunt. Vt scias, mi Christiane, hic etiam leuissima quoque admirandi sunt ponderis. Imo hæc ipsa oris & animi leuitas delicti grauitatem auget. Chrysostomus hic iterum perutilibus accurrit: Hoc peccatum, inquit, valdè crudele est, nec adeo valdè crudele putatur: & hac de caussa illud timeo, quia nullus illud pertimescit, sed sicut simplex sermo prolatus reatum non videtur afferre &c. Et si quis increpauerit, risus mouet, iocos nauseare putatur. Funditus hoc amputare festino, & mali temporis malam radicem euellere cupio, non tantum periuria, sed ipsas quoque iurationes. Verbum verus & verè est: *Iurare consuetum ob leuia, periurium est.*

Zacharias autem authoritate diuina præmonuit: Omnis fur, inquit, sicut ibi scriptum est, iudicabitur & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. *f* Nostri qui theologus cum fide veritatis docet, mendacium etiam leuissimum iureiurando confirmatum, delictum esse letale, graui iniuria Deum afficitur, cum in testem vocatur mendacij. *g* Mihi istam vox impia sonat & sibi Orcum infligendus: *Sane tantum per Deum ligneum.* Hoc enim est [illegible] purgare nosa. Hanc temeritatem linguæ petulantiam Deus quandoque grauissimè punit. Isaias proclamat: *Audite hæc &c.* qui iuratis in nomine Domini, & Dei Israel recordamini, non in veritate, neque in iustitia *h*

Augustinus rem mirum commemorat: Aliquid dicam, inquit, quod nunquam dixi charitati vestræ in hoc populo, quod contigit in hac Ecclesia. Erat hic homo quidam simplex, innocens, fidelis, vobis omnibus notissimus, quis enim ciuium Tutusymenum non nouit Abillo audiui quod dico. Nescio quis negauit illi, quod omni iure reddendum fuisset. Commotus homo audacia tam improba coegit iuramentum. Iurauit ille, ille perdidit, sed illo perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo Tutusymenus, ea ipsa nocte pertractum se magno impetu ad tribunal iudicis, viri admirabilis, in sublimi sedentis, interrogatum esse, hic sic interrogatum: Quare prouocasti hominem ad iurationem, quem sciebas falsum esse iuraturum? Respondit ille: Negauit mihi rem meam. At responsum est: Nonne melius fuisset, vt tu etiam perderes pecuniam, quàm illius perderes animam? Ita homo prostratus cædi iussus est. Iam flagellatio dictum est: Pariter humectatus vtat, de cetero caue hoc facias. Cæsus est autem tam grauiter, ut in euigilantis dorso vestigia plagarum extiterint. Subiungit hic Augustinus. Ecce quidem ille magnum peccatum, & emendatus est. Sed multo grauius peccatum facit, qui post istum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem tale quid fecerit. Cauete à falsa iuratione, cauete à temeraria iuratione. Ab his duobus malis securissimè cauebitis, si consuetudinem iurandi à vobis abstuleritis.*i*

Beatus abbas Auxentius singulari gratia pollebat in restituenda ægrotis valetudine. Ab hoc Antistite duo viri fœdissima lepra deformati supplices petebant. His Auxentius vultu & verbis ad beneuolentiam compositis: Scitote, inquit, mei fratres, diuinam iram non alia de caussa in vos sæuiisse, quam quod cum assiduis iuramentis & maledictis peccastis. Hæc sunt æquissima Dei iudicia: tam horrenda vitia eluentes, tam iusta vindicta spiritibus ponitur. Sed agnoscite vos reos, & desistite hæc vitia. Demum oleo sacro perunctos, à se incolumes dimisit. *k* Adeo verissimè olim est dictum:

Lingua quidem res pusilla, maximè at parens mali est.

Pelorat, iurare consuetum quisquis audet ob leuia. l

Hic demum complures interrogant: Qua igitur ratione, quibus denique modis vulgatissima hæc iurandi consuetudo emendanda est? Qua minor medicinæ vis sit, eo remedijs vtendum probatissimis diuersis, sed non multa dicemus.

a *Hom. 17. ad pop. Ant.*
b *Audiant hæc qui vel gestas Ludouici conscripsit Ioinuilius c. 83.*
c *Onuphrius Panuin. in Marcel.*
d *Vit. Lamb.*
e *Chrys. hom. 5. ad baptizand. Ant.*
f *Zach. c. 5. v. 3.*
g *Azorius l. 3. moral. instit. c. 27.*
h *Isa. 58. v. 1.*
i *Aug. serm. 28 de decoll. S. Ioan. Bapt.*
k *Lippelous 14. Febr.*
l *Pet. crinit.*

§. III.

PRimum ex ore Chrysostomi; Consortes, monitores, reprehensores in se aut alios constituere. Hac de re Chrysostomus amplissime disserit. Quo igitur modo, inquit, quove subsidio, hoc poterimus declinare peccatum? Non enim solum conuenit crimen crudele monstrare, sed potius criminis vitione liberari, est tibi coniux, sunt filij, est amicus, est famulus, est vicinus, est sanguinis cognatione sociatus: festina omnibus huius legis praecepta intimare. Sed, inquit, dura res consuetudo, & quae facile mutari non possit, & quae nos nonnunquam & inuitos vallat, & nolentes committere cogit illicita. Igitur tanto te huius mali citius liberare festina, quanto consuetudinis vim necessitatemque cognoscis, & ad aliam consuetudinem migrare propera. Nam sicut te praua consuetudo possidet, ita, poterit melior obtinere, vt & volentem te iurisiurandi lapsibus non permittat euinci. Nam certa multum consuetudo praeualet, & intra difficili immutare naturam. Vt igitur non assidue doleamus, ad aliam consuetudinem demigremus, & ab omnibus tibi singulisque coniunctis hoc postula, hoc pete beneficium, vt te iurantem arguant, et confundant. Nam cum te afficient sua confusione auditores, & sibimet similia largientur. Nam qui alterum, ne iuret, arguit, nec facile se praecipitare patietur in periurium a.

Alterum: Consortes, monitores, reprehensores, etiam non vocatos admittere. Quis est qui pallium inuersum induat, & non fallitur vel ab infante, vel a fatuo moneri? Quandoque etiam aliter est oppositum locutus. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, Vlyssipone catechesis in platea publica docebatur. Ab his Christianae doctrinae rudimentis adeo profecit puer, vt cum hominem adultum procaciter iurantem audiret, in genua procubuerit, & feruidis precibus obsecrarit, non ita iuraret, neque enim tam leue, quam putaretur, esse peccatum. Erubuit ad has preces vir grandaeuus, & : Quis vocaris, inquit, quinam tui sunt parentes? Tacuit puer & abijt. Non tu, ait vir ille, puer es, sed Angelus Dei, emendabo me. Dictum addendare.

Anno millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, Dixisse paedagogus schedam a suo discipulo scriptam reperit, legit, ignarus peccata in ea connotarat: inter caetera & hoc praescriptum erat: *Paedagogum meum tenere iurantem non correxi.* Ea res sic hominem admonuit mouitque, vt omnem iurandi consuetudinem generose in se expugnarit. Nonnunquam etiam ex ore infantium & lactentium laudem suam Deus perficit b.

Tertium, Certum emendationis tempus sibi praefigere. Istud etiam Chrysostomus suadens: Vt igitur, inquit, hoc crimine liberemur, inuicem admoneamus, insuper tempus constituamus, & tempus dicimus decem dies. Vos lentibus enim & vigilantibus, & his sufficiunt, dies, quo penitus hoc criminis consuetudine liberemur: & post decem dies nihilominus si illaqueati reperiamur, poenam nobis constituamus. Si vero post hunc dicas quod est difficile consuetudinem fallere vehementer quoque studeamus: hoc fateor quidem & ego. Verumtamen & illud cum hoc pariter dico quod sicut est facile decipi, sic & facile corrigi. Si namque domi nostros vbique custodes constituas, puta seruum, vxorem, amicos, ab omnibus facile compulsus atque coactus, a mala recedes consuetudine. Et si decem tantum diebus id obseruaueris, non iam amplius reliquo tempore indigebis, sed cum fiducia totum erit tibi repositum, pulcherrimae consuetudinis firmitate vtilissime radicatum. Cum igitur hoc corrigere coeperis, siue semel, siue secundo, siue tertio, siue vigesimo legem transcenderis, ne desperes, sed iterum surge, & studium tuum resume, & omnino victor eris c.

Idcirco post decem dies conatu tam laudabili exactos, alij decem dies praefiniendi, post hos iterum alij atque alij destinandi, quibus victoria de iurandi consuetudine reportetur. Neque hic vnquam desperandum. Conatus & industria possunt omnia.

Quartum, assidue diuinam in iurantem vindictam metuere. Deum sedentem & patientem omnia, vbique timere. Ad salubriorem hunc timorem conciliandum, Chrysostomus non ignota suis narrando, sic argumentatur. Ciuitatis balnea tecta obdormiuit, & lauari iussit tenuiter, & legem transgredi est valde tremendo, aut falsum iurasse, aut consuetudinem

grauem-

peruadere? verum & qui sæpe sunt in ægritudine, & viri, & mulieres, & pueri, & senes, & multæ partes doloribus ... absolutæ mulieres, & omnes necessario tale remedium potentes velint nolint mandatum hoc sufferant, & neque morbum corporis, neque consuetudinis tyrannidem, neque aliis peccatibus se parem. nec aliud aliam quidquam prætendunt. sed hanc modo grauè exceperunt edictionem, quia maiora expectabant mala, & quotidie peccantes hactenus regium senserint asserere. Vides, quod vbi est timor, facilè soluitur consuetudo, etiam valdè diuturna sit & necessaria. Atqui non leuem grauat: Non iurare verò, valdè facile, & nullum affert detrimentum, non corporibus, non animis, sed etiam multum emolumenti, magnam vtilitatem, multam opulentiam. Quomodo igitur non absurdum rege iubente vel difficillima sustinere: Deo verò iubente id quod neque graue sit, neque difficile, verum perquam facile & commodum, contemnere & deridere, & consuetudinem prætendere? Non exhorreo, nisi tantum salutem nostram contemnamus, sed timeamus Deum, sicut hominem timemus d.

Quisquis igitur iuramentis assuetus es, si hominem times qui sicam extollit, vulnera minatur, cur Deum non times qui gehennam proponit, & supplicia intentat sempiterna?

Quintum, quod optimum videtur. Sibi ipsi mulctam dicere; certam stipem egenis seponere, gulæ aliquid cibi potusue subtrahere, prolixiores preces augere &c. Easque pœnas à se toties repetere, quoties quidem repetitur culpa. Nam & hoc Chrysostomi consilium est. Vis, inquit, discere, quomodo vitium hoc superari possit? quomodo ab improba consuetudine liberari liceat? Ego te quendam docebo modum, quem si tenueris superabis omnino. Cum videris teipsum, vel alium quempiam, vel seruum, vel filiorum, vel vxorem hoc malo captos, & continuè commonefactos, neque correctos, iube non pransos cubare, & hanc tibique & illis damnationem impone. damnationem non damnum sed lucrum ferentem: Talia enim sunt spiritualia, & lucrum ferunt, & celerem correctionem. Lingua enim continuo tribulata, vel animo commonere sufficientem capit admonitionem, à siti compressa, à fame angustiata, nisi omnino essemus stolidissimi, tam die horas tormentis magnitudine commoniti, alterius consilij & admonitionis non indigebimus e. Nobis itaque ipsi quotidianas ponamus leges. Nobilissimaque supplicij genus est à seipso pœnas expetere.

Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, ad tollendum hoc prorsus & inutile iusiurandum, multæ toto Catalauniæ principatu institutæ sunt sodalitates, sub Augustissimi nominis Iesv tutela. In has adscribebantur ea lege sodales, vt certâ sibi irrogata mulctâ, à temeraria iurandi consuetudine temperarent. Successu optatissimo salutare hoc institutum latè propagatum est. Igitur octo ipsos Catalauniæ episcopatus nominis Iesv sodalitia mirâ fœcunditate in suas leges materiâ, tetque eo deuenit, vt pueri quoque inter se pulchro certamine pœnas reposcerent: ac si cui, fortè verbum excidisset per vias publicas ..., is cum è vestigio facto impetu, non prius dimitterent, quam pœnæ loco in genua procumbentem figere osculum solo cogerent f.

Etiam in Bauaria, contra diuini nominis abusum sodalitas viget, plurimum laudanda, cuius origo, leges, preces, priuilegia Monachij typis excusa, Anno millesimo sexcentesimo, vicesimo sexto.

Hanc omnem de improba iurandi consuetudine dissertationem cum Chrysostomo & Augustino finio. Chrysostomus non periurij tantum sed iuramentorum ... omnium capitalissimus hostis, quæ dixerat, in compendium confert hoc modo: Deus dixit, Ne iuramenta. Noli causas à me amplius requirere. Lex est regia; qui ... ipsam, & ipsius rationem nosti, nisi fuisset vtile, non prohibuisset g. Addit sed continuè alias: Deus iuramenta fugere iussit, & dicis: Non possumus fugere iuramenta. Secus hic dies est quod de hoc vos præcepto admoneo &c. Non amplius vobis erit excusatio, neque venia, maximè cum etiamsi à nobis dictum fuisset nihil, à vobis ipsis hoc corrigi debuerit h. Et vt oculis coram, non solis auribus hanc ipsam institutionem infigeret, auditores suos obnixè rogauit: Ioannis (Baptistæ) caput abscissum adhuc calido cruore distillans ..., sic domum quisque suâ

credatis,

coloratis, & pervolis, ante oculos habent ipsam vocem [illegible] & dicentem: Omnibus [illegible] meam, Iuramentum &c. Hoc [illegible] & nunc petit & [illegible] non [illegible] stam, vt quaecunque [illegible] hos [illegible] caput [illegible], & [illegible] clamant ostendatur, & iuramenta vituperent. Quoniam [illegible], que valde [illegible] & negligentiae capitis illius oculos [illegible], terribilem vos respicientem & minantem [illegible], firma omni vehementia per timorem [illegible] [illegible], cohibere & [illegible] facile poteritis linguam [illegible] praecipitio i. Augustinus [illegible] optimam nobis epilogum. Istam, ergo, inquit, quotidianam, [illegible], sine causa, nullo [illegible], nullo [illegible] verbis [illegible], [illegible] consuetudinem [illegible] a vobis, [illegible] a lingua vestra, [illegible] ab ore vestro. Magno bono abundabitis, si tam magno malo carebitis. k

a Chrys. hom. ad baptizand. tom. 5.
b Psal. 8. v. 2.
c Chrys. hom. ad baptizand. [illegible] post init.
d Idem hom. 1 [illegible] paulo ante fin.
e Idem hom. 5. ante finem.
f Historia [illegible] tom. [illegible] l. 14. n. 72.
g Chrys. hom. 14. ad pop. de seditione.
h Hom. 8. ad pop.
i Hom. 14. ad pop. post init.
k Aug. serm. 28. de verbis Apost. ad finem.

CAPVT XXXI.

Quod linguarum donum sit, & qua omnium Lingua sanctissima?

NOBILISSIMVS e porticu philosophus Diogenes, cum prolixum volumen recitaretur, eoque vt permitteret, vt iam finem eius [illegible]: Bene habet, amici, ait, terram video. Nos primum Alphabeti partem de lectione ad finem; & iam terram videmus. De linguae vitiis hoc vsque [illegible]; neque [illegible] pro [illegible], & [illegible] plurima [illegible], nunc [illegible] [illegible]. Facilis [illegible] venia concedetur, qui nausicat [illegible]. Neque nos [illegible] veniam ei dabimus, qui in tam bono [illegible] [illegible]. Tot iam dissertationibus nihil nisi mera linguae vitia, & [illegible] [illegible] in conspectu posuimus, vt fortassis [illegible] dixerit: Date mihi [illegible], [illegible] tot [illegible] linguarum [illegible]. Vt hoc fastidium [illegible], placuit dissertationem instituere non de villa linguae vitio, sed de dono. Hac [illegible] interposita, ad alteram de linguae vitiis partem progrediemur. Nunc vero prima instituimus. Quidnam linguarum donum sit, & quae demum sanctissima omnium dicenda lingua.

§. I.

EA est humanae mentis caecitas, vt quae probanda improbet, quae improbanda probet, & ea quae admiratione digna, negligat, quae negligenda suspiciat, & quaedam aeque non aeque admiretur. Cui nostrum mirum foret spectaculum [illegible] ad vitam a monumento [illegible] plane oculi [illegible], sensus omnes [illegible], homo extra hominem abiret. Et cur [illegible] [illegible] huic propemodum [illegible] miraculum solis, qui quotidie quasi [illegible], & [illegible]. [illegible] tibi [illegible], picam [illegible], & [illegible] [illegible] eius genus [illegible], [illegible] verba, doce [illegible] voces, & articulatos sonos fundere [illegible], [illegible] quam non ciebit ad se [illegible], quos ad se non [illegible], qui [illegible] illius [illegible] prona capient aure, [illegible]. [illegible] mortales, contra oportuit. Quaerite in vobis quod quaeritis extra vos. Placeat illa avicula nobis formans verba, & non placeat potius [illegible], quae sine [illegible] ex ore docemur. Recte omnino & sapienter Anacharsis [illegible] ad [illegible] quendam qui [illegible] [illegible] [illegible], aspernatus est, &: [illegible], inquit, [illegible] saepe audiui. Non plus facimus [illegible] & [illegible] acquisita, quam vera. Stulte profas. An non miraculum est, aviculam loqui, & non est hominem loqui? Nihil novi, inquies, hominem loqui; imo potius [illegible], hominem non loqui. Ne turba, Lector, neue confunde quae dico. De re [illegible] nullus mihi sermo, sed de linguae miraculoso dono, quod in homine non minus est quam in aue. Nam quod in avicula facit artifex, hoc in homine facit natura, [illegible] [illegible]. Loquetur paulatim [illegible] de lingua quae [illegible] [illegible], vocem [illegible] suis in verba

distinxit,

differentis, dum attritum sonum palato illidit, adiuta obstrusione dentium & compressione labiorum. plus tamen ad loquendum conferunt dentes quam labia. Nam infantes prius non fantur quam dentiant; & edentuli senes nonnunquam ita balbutiunt, vt tenelli pusilli. Quid autem mitius, quam sonum è pectore primum, in verba certa dissecare? Lingua non loquitur, non dentes, non labia, & tamen nihil loquitur nisi dentes, & labia, & lingua. Adverte mentem & vide; vocem emittis quam lingua voluntat, dentes frangunt, labia formant, vt vult qui loqui vult. Vox hominum in parvo tecta est, verba sunt, vocem habet simia & leo, habet canis, habent & aliae bestiae; verba non habent. Quis verò verba docet haec animalia? Naturâ, scio, quosdam dicere: imperitè dicunt. Tu Germanicè faris, quo doctore, qua doctrice? Natura? Germana igitur naturalis, & non ceterae? Indignabitur Italus, Bombarizabitur Gallus, fremet Hispanus. Nego & ridiculum deliramentum linguam aliquam homini esse naturalem, non esse omnes. Sed est non nemo qui dicat: include per infantes, remove eos ab hominum coetu, dimitte annos aliquot solitarios, veniet cum annis lingua homini naturalis. Assertionis suae rationem adducunt. Et en, inquiunt, Psammetichus, rex Ægypti, vti testis est Herodotus, auidus cognoscendi, quinam primi homines extitissent, huiusmodi quid machinatur: Pueros duos humilibus parentibus recens natos tradit pastori inter pecora educandos, simulque vetat vel vllam vocem edi audientibus pueris. Abit pastor, regis iussa facit, pueros includit, voces cavet, & tempore, vt res tulerat, capras admovet, alendis pueris. Transit ita biennium, & infantes nec vocem reddunt nec accipiunt, nisi fortè à barbaris illis suis nutricibus. Tandem pastore casam hanc ingrediente, ambo pueri, porrectis manibus *Becos*, clamant. Miratur pastor, silet tamen, & vbi idem verbum crebrius audit, rem ad Psammetichum defert cum pueris. Quos cum rex & ipse audisset, percunctatus est, quinam gentis *Becos* quippiam nominarent. Et comperit tandem, à Phrygibus sic panem appellari. Ex quo Ægypti Phrygas se priores non negarunt.

Accipio quae dicis, & audio: quaeso & tu me audi. Herodotus duo scripsit fabulas, inter illas & illam numeramus. Deinde fac verum loqui patrem fabularum, respondebit pro me Hipponis, imò & Orbis lumen Augustinus, à quo hoc verbum scribit pueros didicisse à capris apud quas magistras fuerant enutriti. Sed quoniam exemplis rem agunt, agamus iisdem pariter nos tamen: Nostro aeuo magnus ille Indiae rector & dominus Mogor eodem studio aut curiositate ductus, in loca inaccessa necesse pueros abdidit, vt exploraret somniatam illam & vltro crescentem loquentiam. Diu expectatur, sed tandem pro Ciceronibus & Demosthenibus, aut si mavis, pro balbutientibus Rabinulis vidit mutos. Verùm quid diu immoror, cur non hoc anile agmen vno spiritu sufflo ac dissipo? Quid enim, sapere? vnde nobis sermo? vnde verba? Si non ab imitatione, non ab exemplo. Tolle imitationem, tolle exemplum, & sublatus sermonem. I nunc, intuere eos infantes, & mirare solitariam illam facundiam, quae tacere potius quam loquetur. Prodeant nunc tibi, inquit, Arnobius, in opacis solitudine nutriti, mortalium consilijs inferantur, dent responsum rogati, certè omni pecore, ligno, saxo, obtusiores stabunt, & Deae illi Angeronae similiores quam hominibus. Sed moriar ego sim si diutius morer haec somnia. Hebraeam linguam omnium principem esse in confesso est, cuius Deus auctor & inventor. Ceterae ab hominibus inventae sunt, aut expolitae. Enimuero de ordine linguarum & praestantia, nullus hic locus disserendi. Illa cuique sit optima quae est vtilissima, aut sanctissima. Nec conqueramur vnam solam aut paucas nos callere linguas, tribulem habemus Adamum. Non multi Mithridates viuerent: habuit linguarum rex ille noticiam viginti gentium, quae sub eius regno erant, nullo ad illam vnquam vsus interprete. Daemoniorum hominis aut certè miraculum.

a *Aug. mentionem facit huius controversiae Lib. de quantitate animae cap. 18. tom. 1.*

§. II.

HAbemus donum Naturae Linguam, sed informem ac rude: sed & noxium donum, nisi aliud insuper donum aliunde accesserit, quo doceamur, Quando & Quomodò vtendam

utendum hoc linguæ dono. Quando igitur & quomodo loquendum? Perplexæ quæstiones, atque iam expediendæ. Vtrum damnarat silentio, cum loquendum esse, cum meliora silentio afferre possis. Dictorum enim sæpe; nos nunquam silentij pœnituit. Hinc Lycurgus rogatus, cur Lacones sic amarent loquendi breuitatem? Quia tutissima est, inquit, silentio. Et certe omni ætati decora, & subinde necessaria etiam est taciturnitas. Audiat a me loquaculus dictum Theophrasti: Miror, an lingua silendum quam [illegible] equo. Nec tamen ego Harpocratem volo, cum res & tempus postulat. Loquendum est, cum silentium aut non probem, aut admodum molestum. Theophrastus ille quem dixi, quendam in conuiuio tamquam Pythagoram [illegible] silentem festiuè admonuit. Si stultus es, inquit, rem facis sapientem; si sapiens, stultam. Aiebant solenne Græcis, cum secundæ mensæ inferrentur, inferri etiam linguam bubulam assam, ut intelligerent conuiuæ, tum vel maxime si unquam alias, lingua utendum. Sed non est opus me magistro linguæ in conuiuijs, solet enim illa [illegible] cum vino incalescit, & subinde nisi viderent homines, hirundinum multa dicentes, non hominum cœtum.

Donum ergo linguarum quid est, aut unde est? Linguarum donum quid sit, sciuit ille qui donat Deus: ego quidem præstare arbitror hoc tanto munere donatum esse, quam ad explicandum illud paratum. Nam hic maxime Labyrinthus in quem si quis sese intromittat, nec si Theseus sit, reuertatur, nisi Deus ille filum porrigat, atque dirigat gressus. Neutrum desertum nostri officij ducimus, imitabimur philosophos, qui aliquid in obscuro positum dispicientes, descriptione aperta, aut, ut ipsi loquuntur, positiua abstinent, ad negatiuam confugiunt, ad id respondent quod non quæritur, ut intelligatur id quod quæritur. Quid igitur donum Linguarum est? id quod nunquam fuit discipuli Aristotelis, quod nesciuit facundus Demosthenes, quod ignorauit numerosus ille Isocrates, & omnis Græciæ eloquij senatus. An fortasse Romana quondam palatia habitauit, cum pro rostris fulminaret sermone melior Tullius? Ignotum Ciceroni fuit, Antonium fugit, Crassum latuit, Gracchos ipsos maximos eloquentiæ mirandos exemplo. Abeamus a Rhetoribus & lustremus philosophorum officinas. Hic Academia ob oculos, illic Lyceum, illic porticus. In Academia Platonem ceteris aureo ore sonantem. At unde tam pretiosus sonus? [illegible] posuit in cathedra hoc linguæ donum [illegible] gentiles? igneo ore sonare debebat non aureo. Quid in Lyceo? illud reperire est, apud magnum illum sapientiæ principem Aristotelem? Donum quidem in magnum habuit, sed non donum Spiritus. An in porticu est apud Stoicos? Verba quædam huius ibi fuisse videntur, sed vera umbra fuit & sapientiæ imago. De virtutibus sine virtutibus disputabant, & loquebantur ut Dij, viuebant vix ut homines. Alio quærendum censeo. En Theologiæ fores patent, quid si in angulo eius forte delitescat? plane delitescit, nam a multis quæritur. In Theologia sedem habet, semper in Theologia est, non semper in Theologis. Videt mihi hunc ingenio [illegible] male facto [illegible] aliosque [illegible] Commentatur & ipse a spiritu. Quid ergo est, si delitescit? plane spiritus est, & spiritus ille igneus, donans & donum, qui dum sonat loquitur, & dum loquitur, donat. Cum hoc etiam [illegible] discedit, sine hoc etiam disertus conticescit. Nec paganorum loquor, quid enim male facundus egit loquendo? plus egisset silendo. Quid facit bonus autem tacendo? [illegible] Solus eloquens est, etiam in infantia, in quo hic spiritus loquitur. Incrassatum, verba sint horrida, stylus sit incompositus, si spiritus igne suo illustrat, [illegible] verba placentur, stylus [illegible]. Quis ille Thomas Aquinas? [illegible], vir magnus? At unde illud [illegible] verborum lumen, quo Theologiam illustrauit uniuersam, unde sumpsit? Nihil et Tullius contulit, nihil Sallustius, nihil Liuius, nihil Virgilius; nec consuluisset, etiamsi eos præceptores habuisset. Sunt certe multi homines, qui hodie nati [illegible] in quo [illegible], beati sibi videbuntur si vocule aliqua & [illegible] aliquot [illegible], forsan [illegible] dicta aut [illegible] dicta, sed tamen [illegible] dicta ut habeant [illegible], [illegible] At melior est in [illegible] Ambrosius, & orationis [illegible], [illegible] spiritus qui diffusus [illegible] stylo. [illegible]

na fumat fragantia:

——— ut pulchra violaria campo.

Absit humana scientia & loquentia quae tumefacit, dictio absit omnis limata, non adsit cum spiritu: hoc est de dictis, dum pleno dictis. Quod Bonaventura ille? an verba sua Ciceronis stibio illevit, aut Demosthenis fuco pinxit? minime vero: & tamen pollicens auditum, infixit mentem, tenuit pendulum auditorem. Adfuit aliquando publice dicenti Thomas ille Aquinas, qui missa concione Bonaventuram rogat, ex quibus ille libris tot sermonis flores, tot legeret sententias, quas concionibus insperget. Bonaventura quoniam in platea consistebant, domum introire percunctantem, pollicetur que se illum librum ostensurum. Conditionem accepit Thomas, comitatur hominem, ubi cum invitatus cellam, cepit dari sibi quem promptum sit codicem. Quid putatis fecisse Bonaventuram, an illi se Augustinum? nec eum vult ostendere, sed meliorem habebat. Quis fuit? Crucifixus erat oculis, non digitis, lacrimis notatus, non atramento: hunc ille vim loquendi, vim semper persuadendi, quam in Quintiliano quaerere potuisset, invenerat in solo Crucifixo, uti & taceris. Vere litteratus est, qui sic est litteratus. Quid enim externa & polita illa doctrinarum, quid sermonis linguarumque ad salutem faciunt? Quid faciunt ad meliorem vitam, si absit melior hic doctor? Vanus ille homo est, & eius sermo colore solo, Rhetorum imbutus, nisi habeat pondus a sancto spiritu. Audi mihi aliquem lepide & eleganter loquentem, capiere quidem paullisper lenociniis illis verborum, sed ubi rursus, & abibit simul affectus. Nunc audi ille cuius sermo non fucatus, sed nativus, non studiis sed neglectus, non sole ostentans, sed amore flagrans & divino familiaris inspectus, hic animum tenet, non trahet, sed rapit, non mordet sed ..., & reliquerit idem ac motum ... Audi Petrum die Pentecostes loquentem; audi de Paulum coram Agrippa & Festo disserentem non artificiose, non affectate, neque enim ita doctus erat a magistro Crucifixo. Sed observa vultum utriusque, quasi divinis flammis succensum, igneum in oculis vigorem, tremendum in ardente fronte pondus, sustinerent ac praeferrent. Sic solent qui magistrum habent non Tullium, sed spiritum.

a *Adibis in parte altera respondebimus.*

§. III.

Hic quaestio nobis occurrit (quod etiam ea promissio differenda miscebat) quae linguarum omnium sit sanctissima? Erunt fortassis qui dicant Hebraeam, non primam tantum, sed & sanctissimam esse. Nam multi? Verumtamen, si priscis doctoribus credimus, est lingua quae Hebraea longe sit sanctior, quam & indoctissimus quisque, modo velit, facile ac brevi addiscat. Graeciae lumen disertissimus oratorum Chrysostomus ad quaestionem hanc respondebit, nos digitum labello imponimus. Chrysostomum ergo audiamus. Aureus hic orator eadem re verbo sic exprimeno? Gratias itaque agamus, inquit, in omnibus, quicquid sit: hoc enim est gratum esse. Etenim rebus prosperis hoc facere, nihil magis fuerit. Nam ipsa rerum natura eo impellit. Quando vero in extremis existentes gratias agimus tunc praeclarum est. Quando enim ceteri maledicere & fastidiunt, nos gratias agimus. Vide, quanta sit philosophia. Primum, Deum laetificat. Alterum, diabolum pudefacis: tertium, & quod malefactum est, nihil esse facis. Nam & tu simul gratias agis, & Deus dolorem amputat, & diabolus abscedit. Non potest etiam severe afflictiones sentiat homo ille, qui in afflictionibus gratias agit. *Nihil hac lingua sanctius, quae in adversis Deo gratias agit.* Certe eo sanctior est lingua martyrum, utraque pariter coronatur. Nam adversus illum insanientibus, Deum per maledicentiam negare cogens, adversus hanc instar diabolus urgens quaestione cogitationibus lacerans, & animi angustiis obterebras. Si ergo dolores pertulerit, & gratias egerit, martyrii coronam sortitur. Vipost morbo decubit filiolus, & tamen mater gratias agit Deo. Quo tortore non saevior est animi angustia? Attamen verbulum aliquod acerbum eructavit neque. Filiolus moritur? Rursus mater gratias agit. a Eia, mi optime Christiane, haec demum sanctissima est lingua, quae pro molestiis & doloribus gratias agit. Ita, Chrysostomo attestante; Nihil hac lingua

gua sanctior, quæ in adversis Deo gratias agit.

Ioannes Avila formandis moribus magister optimus: In ærumnis & doloribus, aiebat, plus valet unum *Deo gratias*, quam sex millia in rebus prosperis, & bona valetudine. Nam Deo gratias agere, cum omnia fluunt ad votum, vix vllius est artificij: at vero cum varijs ærumnis obruimur, nihilominus velut pro beneficijs Deo se gratum sistere, hoc raræ artis, hoc magni est animi. Revera Iobes sanctissimam hanc linguam habuit: calamitatibus namque maximis iam pæne sepultus, nihilominus inter tot fortunarum ruinas & funera, voce generosa cantabat: Sit nomen Domini benedictum. Igitur omnium loco habendum quod Chrysostomus pronuntiavit: Nihil ea lingua sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit. Hæc demum sanctissima lingua est. b

a *Chrys. ser. 4. in c. 3. ad Coloss. hom. 8. post. medium p. 1159.*

b *Consule ere, mi Lector, quæ in Prodromo Æternitatis c. 2. § 47. de hoc disseruimus.*

FINIS PARTIS PRIMÆ.

ORBIS
PHAETHON
SIVE
DE VNIVERSIS VITIIS
LINGVÆ
PARS SECVNDA.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,

è Societate IESV.

K

1. Midae rex ab asininis auriculis noscendus ore dicit. Proximè illum stant Ignorantia 2. & Suspicio 3. Ad eius tribunal Kalumnia 10. face armata hominem trahit, à praeeunte Livore ... 4. Habet famulas Sycophantia 5. seu insidias & Fallacia 6. comitantibus Poenitentia 7. qui respicit ... Veritate 8. Miser 9. qui supplices manus ad iudicem tendit, grandibus calumnijs premitur. Vide C. 11. § 1. Quod vero in omnibus Alphabeti litteris, cum Siderei tum Orcinali genij insignes reperiantur, sicut vel ad cunctam primam omnium imaginem, seu, ad primam Alphabeti characterem diximus. Vide C. 3. initio ante § 1.

a Persi scribebant, Kalumnia, ideo hoc ocis vitium, ad hunc Characterem revocabimus.

K

CAPVT I.

Kalumnia depingitur, & Kalumniatoris genius describitur.

Verum verbum est: Linguę sunt Regum manus! quocunque confugias, insequuntur & apprehendunt. a Sunt habet & lingua manus easque longissimas, quae illis Regum brachijs nec quidquam cedunt. Linguę manus esse, sapientissimus Regum testatur: Mors, inquit, & vita in manibus Linguę. b Robustissimas profecto manus esse necesse est, quę duas res vtcunque diuersissimas Vitam & Mortem continere possunt; vt vero Mors omnia penetrat atque permeat, ita etiam Linguę manus in omnem se locū penetrant. Linguę brachia sunt verba, quibus plurimi sic contundantur, vt eorum omniaque illorum ossa cōterantur. Siracides exponit, qua ratione manus hae ferreae atque adamantinae, securis omnes & multos mole crudeli superent: Beatus, inquit, qui tectus est à Linguā nequam, qui in iracundiam illius nō transiuit, & qui non attraxit iugum illius & in vinculis illius non est ligatus; iugum enim illius iugum ferreum est, & vinculum illius vinculum aereum est. Mors illius mors nequissima & vtilis potius infernus quam illa. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem, ciuitates muratas diuitū destruxit, & domos magnatorum effodit, virtutes populorum concidit & gentes fortes dissoluit. c Linguam tertiam vocat eam pessimam, quę discordias inter duos aut plures inflammat. Atque adeo lingua mala eam robustas habet manus, vt multos cogat terra è terra migrare, non paucos in extremam pernicien impellat. Inter has linguas, quarum mors nequissima est, suo suo numerando venit Lingua Calumniatrix, quę non tantum mendacium dudit in alterum, sed etiam in falsam accusationem malitiosè prorumpit. Hanc porro Linguam non ad tertiam sed ad decimam alphabeti literam referre priscorum Orthographia nos docet, quae ad characterem Kappa Kalumniam reducit, vt infra demonstrabitur, sed prima hic quaestio nascitur, quid sit Calumnia, Theologorum Princeps Thomas Aquinas, Calumniam ait esse falsam & malitiosam criminis impositionem. Calumnię index est frequens accusatio, quae quo falsior, hoc & venenatior est, atque de hoc calū matricis Linguae veneno atrocissimo paulo copiosius disseremus, autem obsecro varias praebent & faciunt Linguae.

a Ouid.

a Ovid. [illegible] Regibus esse manus?
b Prov. c. 18. v. 11.
c Eccles. c. 28. v. 18. usque ad 26. & v. 16.

§. I.

LVdovicus Malvenda è S. Francisci familia vir eruditione valuisse, inquit, scire, quid sit Calumnia? Narratio est, sed falsa, Magistratui aut Domino delata, illo absente, cuius iugulum petit. Nec secus aliter Lucianus Sophista eam describens: Calumnia, inquit, delatio est inscio & absente reo, ubi plerumque fides habetur parte inaudita altera. Et hoc quam saevus Calumnia [illegible] [illegible], quam quamplures subvertit familias, quot & ipsos fundatores Civitatum perdidit! Haec patrem in liberos, fratres in germanos, liberorum in parentes, amicorum in amicos [illegible] armat:
Ah! [illegible] [illegible] qualibet Calumnia est,
Et angulis usque [illegible] [illegible]. & [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] illa Ephesius pictor Apelles suis Calumniam coloribus egregiè depinxit, idque hac occasione. Apud Ptolemaeum Regem [illegible] [illegible] est Apelles ab Antiphilo pessimè illius artis professore. Postea eius inter adulatores educatus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tabulae, ingratum, insidiatorem, conspiratum pictorem clamitavit. Et nisi è captivis & coniuratis quispiam indignatus impudentiam Antiphili, & miseri Apellis [illegible], asseverasset illum nequaquam factionis fuisse participem, Apelli caput abstulisset Calumnia. Sed re penitus cognita, pictorem Rex centum talentis donavit, & Antiphilum in servum addixit. Apelles [illegible] [illegible] Calumniam sub imagine spectandam proposuit. Imago haec est: a Vir prolixis auribus, quales Midae fuerunt, in solio velut iudex consedet, & accedenti Calumniae [illegible] [illegible] porrexit. Viro [illegible] [illegible] mulieres assistunt; Ignorantia & Suspicio. Calumnia formosae formae mulier accedit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & manu sinistra facem accensam [illegible], dextrâ [illegible] capillis pertrahens ac supplices manus caelo porrigentem habens. Hanc autem vir [illegible]; pallidus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] oculis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contabuerit, quem facile coniicias esse Livorem. Quin & aliae mulierculae duae comitantur, quae Calumniae ornamenta [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]. [illegible], [illegible], altera Fallacia. Insanam [illegible] tribunal sugit, quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], lacera quae veste, atque haec Poenitentia vocatur, quae capite in tergum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Veritatem [illegible]. Haec imaginem esse [illegible] [illegible]. Opera[illegible] hanc [illegible] in [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] proponi, ut vel hac ratione calumniandi [illegible] [illegible].
a Vide Imaginem.

§. II.

VEriss̃imè dixit Basilius: Tribus simul damnosus est calumniator. Nam & illi quem traducit, iniurius est, & auditori suo, & ipse sibi. Primum quidem si calumniatorem spectemus, is utique quod non sit bonus, [illegible] [illegible]. Siracides [illegible] [illegible]: A tribus, inquit, timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam civitatis, collectionem populi, & calumniam mendacem super mortem omnia gravia. a Et autem est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare vero nihil. Verus [illegible] [illegible] [illegible]:
Nil probat calumniatio, criminatur omnia.
Et et alteri infligit vulnus, per veritatem [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] calumniatorum fraude, quae vult, [illegible]. Certè malum insidiosissimum est Calumnia, Et quemadmodum Basiliscus vel [illegible], vel solo aspectu perniciosissimus dicitur, ita calumniator clam [illegible] [illegible] [illegible] auribus, nullo palam [illegible] [illegible], quo [illegible] [illegible] [illegible], ita plerique [illegible] [illegible] [illegible] quaeque [illegible]. [illegible] Athanasius: Qui lapide, ait, est ictus, medicam [illegible]; [illegible] Calumniae gravius, quam lapides feriunt. Est enim calumnia gladius, [illegible], [illegible], & inde vulnus incurabile. Sed [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], vulnera [illegible] acerbiora. c Quae vis, inquit Lysias, [illegible] calumniis est expedita, nomine [illegible] [illegible] [illegible]? d Hanc [illegible] [illegible] deprecatur David: Feci iudicium, & iustitiam, non tradas [illegible] calumniantibus me. e Gravissima iniuria est, [illegible]

reum iudicta caussa: atqui hoc omni ex parte molitur calumniator, qui quem accusat, damnat ne indefensum obijcit, & accusatione clanculum defensionem intercepit. Iis ex abdito iaculatur, ut non sit qui resistere, aduersarique manu possit contendere, itaque ignaro & inscio vnde bellum inferatur, se peremit. Ceterum id genus hominum in Regum ac Principum aulis praecipue occursant; vbi scilicet innumerae suspiciones, insidiae quotidianae, plurimae assentandi & calumniandi occasiones. Nā vbi maiores se semper spes ostentant, hic & inuidiae saeuiores, odia periculosiora, aemulationes callidiores vigent, omnes se inuicem acerrimis oculis intuentur, & quemadmodum qui singulari certamine contendunt, vigilanter obseruant, num aliquam corporis partem male munitam conspiciant, quā gladium mittant: sic inuidia Lynceis speculatur oculis quā calumniam immittat. Et cum quisque in aula primas obtinere cupiat, proximum submouet, & amolitur priorem, si possit, concutit & supplantat. Sic alij in alios varias compendij vias comminiscuntur; quarum compendiosissima, sed & periculosissima est Calumnia, quae principium ducitur ab inuidia, inter spem metumque fluctuante, sed quae miserabiles, tragicos, & multis calamitatibus refertos exitus ostendit. Neque tam grauem plagam infligeret Calumnia, nisi vero similia narraret in speciem, neque rerum omnium validissimam veritatem opprimeret, nisi appositis ad inducendum argumentis, alijsque secretis artibus deciperet audientem. Hę artes in Principum aulis & discuntur, & exercentur. Sunt qui nemini non detrahunt, eos quos oderunt artificiosissime accusant, ita per probatam calumniam ad dignitatem etiam conscendunt. Hi quandoque tantam prae se ferunt modestiam, impietatem contemdicata vultus pietate vestiunt; libidinē foetis castitate & verecundia oculorum dece- ctione contegunt. Ne illos Princeps his pa- lam probis, simo suae improbos effugiat fucatam grauitatem fictio supercilio expressam. Loquantur licet mella, felle corda natant, familiaris labijs arridēt, clam frontibus fricodere, & iram in animo moliuntur, odiumque intra se conceptum aegent, dum aliud in mente occulant, aliud in ore habent: admonitoque labio bibens inter alios, plurimis affectibus tragoedias in se commouent. Atque hi dum alios accusant, moerentes videntur, ac quasi rubore perfusi, nec illa priuato odio, sed principis solius bono caussam inuicti plenā suscepisse, nihil se in omni hac delatione spectare aiunt, nihil ab hac sperare, quam cōmunis boni augmentum sola se conscientia & religione tactos, & perennis iustitiae miseratione ad hanc descendisse. Et cum nihil praeter nudam conscientiae & religionis nomen habeant, blandē interim loquuntur, ut sentenciae eriserent. Sicut medici qui parum docti & satis fidenti languidos multos officiosissime occidunt, sic illi molli lingua & verborum quodam lenocinio, dum publicè videntur prodesse velle, priuatim speciosissime occidunt. Ex subinde priuatae hae calumniae in damnum publicum vertunt; opimis enim calumniator imminet, non pessimis. Tiberiana tempora meminimus, quibus quo quisque districtior accusator, aut nequior calumniator, hoc magis sacrosanctus habebatur. Atque hinc primorum ferè omnium caedes, & plus suorum sanguine quam factorum claritudine nobilitata Roma.

a *Eccli. c. 26. v. 6.*
b *Aelian. apol. 1.*
c *Lysias Andocidem c. 9.*
d *Psalm. 118. v. 121.*

§ III.

POrro ea calumniae species est efficacissima, quae cum audientis cupiditate conflictatur: quando etiam apud Ptolemaeum regem cognomento Dionysium, quispiam olim Demetrium Platonicum accusauit, quod in Bacchanalibus aquam biberet, solusque omnium vestem tempori non aptaret, ac nisi mane accersitus, in omnium conspectu vinum bibisset, & sumpta veste, Tarentina cymbala pulsasset, profecto periisset, quod Regis moribus & delitijs non delectaretur. Non minus efficax est Calumnia, quae cognatam, imo sororem habet adulationem Assentationem, vix enim quisquam tam generoso est animo qui adulationis calumnijs non succumbat. Apud Alexandrum Macedonem grauissimi criminis reus fiebat, qui Hephaestionem vt Deū colere noluisset. Eo enim Alexander plurimorum adulatione deductus est, vt glori-

§. V.

CAPVT II.

§. II.

[illegible]

§. III.

[illegible]

§. IV.

[illegible]

CAPVT III.

§. II.

§ III

M.

§. I.

§. IV.

[illegible], & ab [illegible] & [illegible] solent a [illegible] [illegible] ut [illegible] pra-[illegible], [illegible] potius [illegible] vi [illegible], [illegible] dici possit; ac [illegible] illi [illegible] qui non [illegible] affirmant, [illegible] ipso mendacij [illegible] possunt. [illegible] eos, qui audiunt, [illegible] in ipsis est, [illegible], & [illegible] affirma-[illegible], in mendacem hanc feremus sententiam:

Libere [illegible] [illegible] dederat men-dacium.

Quid, quotuplex, & quam foedum sit men-dacium, [illegible]. Quam noxium sit, & quia [illegible] [illegible], posteriori dissertatione [illegible].

a *Prou. c. 6. v. 17.*
b *Aemil. Probus.*
c *Prouerb. cap. 17. v. 7. & cap. 20. v. 4. & cap. 15. v. 5.*
d *Vet. lamb.*
e *Sen. Nat. qq. l. 4. c. 4.*

CAPVT V.

Quam multiplici argumento [illegible] sit Mendacium.

HEbraeus [illegible] Oseas, grauissime [illegible]: Non est veritas, [illegible], & non est scientia Dei in terra. Maledictum, & men-dacium, & homicidium, & furtum, & adul-terium inundauerunt & [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible], vt plurimis [illegible] [illegible] [illegible] mendaciis sint [illegible]! Da-[illegible] [illegible], quid [illegible]? Nullam veritatem, an [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] Osea Isaias hanc [illegible] [illegible] deplorant: Posuimus, inquit, mendacium spem nostram, & mendacio pro-tecti sumus. [illegible] [illegible] [illegible] sumus, [illegible] mentiri, [illegible] eloquentia par-tem [illegible]. Qua in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] tam [illegible], vt & Hieremias [illegible] dixerit: [illegible] lin-guam suam quasi arcum mendacij, & non ve-ritatis [illegible] sunt in terra, quia de malo ad malum [illegible] &c. quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et [illegible] suam

[illegible], & veritatem non loquentur: do-cuerunt enim linguam suam loqui menda-cium. c

Verum est enim: Mendacium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible], [illegible] ora [illegible] [illegible], vt in [illegible] nihil humanae formae retine-rent.

Alexander Macedo, rex magnus, Chaerilo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Vigeat nunc ille, & singula mendacia singulis colaphis ex-pietur, plerique aut [illegible] [illegible] [illegible], aut vitam [illegible] [illegible] debebunt. Ergone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] etiam [illegible] [illegible] commoda cessabunt. Ibi iam [illegible] [illegible] mendacijs nostra commoda imputamus, nec videmus [illegible] in grauissima nos damna [illegible] a mendacio. Hoc igitur nunc agen-dum, & quam noxium sit mendacium, & quia [illegible] saepius [illegible], explicatius [illegible] [illegible].

a *Osee 4. v. 1. & 2.*
b *Is. cap. 28. v. 15.*
c *Hier. cap. 9. v. 3. 4. 5.*

§ I.

GRauis [illegible] omnem [illegible] [illegible] [illegible], quas Hebraeus Rex sic pro-nuntiat: Perdes omnes qui loquuntur menda-cium. Theologorum [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quo [illegible]. [illegible] damnosum est omne mendacium, vt ut [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] mendacio [illegible] ipsa [illegible] debeat: Quae de re [illegible] [illegible] Augustinus: Quid si ad te homo [illegible], qui mendacio tuo possit a morte liberari? Ille enim [illegible] quam [illegible] timere hominem, qui peccare non timet, non animam sed cor-pus occidit. Quomodo ergo non peruersis-sime dicitur: vt alter corporaliter viuat, debere alterum spiritualiter mori? Nam & ipsa dile-ctio proximi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accepit. Diliges, inquit, proximum tan-quam teipsum. Quomodo ergo quisque dili-git tanquam seipsum, cui vt praestet vitam temporalem, ipse amittit aeternam? quando-quidem si pro illius temporali vita suam ip-

sam tem-

nam temporalē perdat; non est iā diligere sim-
plicem, sed aspernari simplicem. Quod sanè
doctrinæ regulam excedit. Multò iniquius
igitur æternam famam, pro alterius temporali
mentiendo amissurus est. a Est adversus eam
sanctissimi Gregorij sententiam. Quod si
nec mendacio quidem vitæ tuendæ licitum, quan-
tò minus ludibrio, aut ignominiæ effugian-
dæ? sed nec virtutibus defendendis. Vir-
ginitas pretiosissima quidem virtus est, sed
mentiendo nunquam protegenda. [illegible]
[illegible]. Humilitas virtutum omnium basis est,
ea tamen nec minimo unquam mendacio
est custodienda. Si humilitatis causa menti-
ris, inquit Augustinus, si non eras peccator
antequam mentireris, mentiendo efficeris
quod evitaras. Ergo etiam vinceris quàm
mentiri; malo vinci verè dicens, quàm su-
perare mentiendo; Mentiri nunquam
licuit. Hoc ipsum Innocentius III. Ponti-
fex Maximus b facile probat, et cum liqui-
dum proponit, nec servandæ quidem alterius
vitæ mentiendum esse; c quod si non vitæ at-
que capiti, multo minus [illegible]
mendacijs patrocinandum.

Anthimus Nicomediensis præsul ut Meta-
phrastes narrat, d Maximiani Cæsaris militi-
bus necandus quærebatur, hos ipsos Anthi-
mus, sed ignotus suo hospitio excepit, & lau-
to epulo. Remotis mensis id enim milites in-
stituerant quærere, ubinam locorum Anthimus
indagandus esset? Quibus ille interpellans, Ego
sum inquit Anthimus, quo vultis facite,
promptus sequor. Obstupuerunt [illegible]
libertate, dixerunt facilè aliquid confictu-
ros se tyranno, quo iussisset, eum mortem
Anthimum. At ille: Hoc, ò viri, nefas
est; ac, nec quisquam vitam mentiendo pro-
pagare potest. Ita sese ille comitis carnificum
permisit, utramque quam ambiit palmam
nactus martyrij.

Hoc itaque omni cuiusque contentissi-
mum sit studium, pro veritate quicquid per-
ferendum est, consecutum, omne mendacium
vigilantissimè cavere, & nec verbulo verita-
tem lædere. Nihil asserias, inquit Plato, sanc-
tius hoc sapientiam quàm veritas. e Franciscus
Varisius nunquam alterius vitiorum subjectus
est. f Rossinus Apollonius commemorat,
sanctissimum [illegible] vitæ

clausulam apposuisse. Tres moritisio adesse,
Syrus, Elias, Paulus, eidemque cum illo habi-
tati. Dumque hi morientem circumsisterent,
hoc unum rogarent, sui memoriam paucissimis
verbis traderet. Quid est ille? Nihil, inquit,
magnum me fecisse memini in hoc tamen se-
culo laboravi, ne ullam dicerem mendacium. Ah illud non magnum, nihil per
omnem vitam fingere? sed hanc laudem
adsecutus est Beatus abbas, cui amplissimum
hoc elogium fuit concedendum, *Nunquam
mentis, nunquam mentitus.* Illud Pelagiæ
facundiæ illustrissimum sidus Ioannes Chry-
sostomus, ex eo prorsus tempore, quo Cons-
tantinopolitanus allectus est, nunquam iuravit,
nec alium iurare compulit, nulli unquam ma-
ledixit, nunquam mentitus est. a O verè ut so-
nitu, vel ob solam hanc linguæ continen-
tiam! Ecce enim veritatem dilexisti. f

a Augustin. l. de mend. c. 6.
b Epist. decret. tit. de usuris C. super eo.
c Plato l. 3. de Rep.
d Rosw. Apud. [illegible] apud Rosweyd.
e In Mesibrit. c. 193.
f Psal. 50. v. 8.

§. II.

PAtrem famq; non est quidem detrahen-
dum, hoc tamen vix adeò mali esse potest,
quin adversus parentes nostros conque-
ramur. Prima nostra omnium Eva, nos suos
filios parum bene docuit, ut quemvis quod la-
boret dixit mendacia. Repetita ea mater
tota? Quantum, inquit, in se erat, depravavit
mali verba præceptum Domini iubens
modis, appositione, diminutione, mutatione.
Illud apposuit, *Et ne tangeremus illud.* Hoc
Deus certè non iusserat, nec enim arborem ve-
tuit tangi, sed fructu spoliari. Diminuit, &
rem constitutam [illegible] addidit [illegible] di-
ceret, *Ne fortè moriamur*, cum tamen Deus
expressissimam hanc sententiam tulerit. Quo-
cumque die ex eo comederis, morte morie-
ris. a Mutavit tandem verba præcepti: *De
fructu verò ligni quod est in medio paradisi,*
&c. Ubi [illegible] nec tamen scientia
boni & mali sed arbor vitæ [illegible] medio
stabat, quæ tamen prohibita non erat [illegible]
mendacijs correctum est. Hinc nostræ
lacrymæ, parum mundæ [illegible]

§. III.

§. IV

[illegible]

§. V.

[illegible]

CAPVT VI.

[illegible]

A [illegible] De lingua, quæ maximum est [illegible]

§. I.

[illegible]

[illegible]

§. II.

[illegible]

confidentiis, & conscientiam calcatis, humanam reprehensionem euaditis, & diuinam in vos iram concitatis: quanto satius esset vera dicere, errorem fateri, culpam si qua est deprecari, quàm mentiri, nec tamen malo mederi. Hic iterum vobis *Augustinum* ingero, qui nos adeo ab omni mendacio vult esse alienos, vt potius necem mallemus, quàm mentiri, nam qui ideo mentitur vt viuat, moritur antequam moriatur. Ipsa integrè admotior Augustini verba: Quis, inquit, obseruat vanitatem? qui timendo mori, mentitur. Timendo enim mori mentitur, & moritur antequam moriatur, qui ideo mentiebatur vt viueret. Mentiri vis ne moriaris, & mentiris & moreris: & cum vitas vnam mortē quam differre poteras, auferre non poteras, incidis in duas, vt prius in anima, postea in corpore moriaris. Vide hoc, mi obsecro. Ergo generosos animos cum mori sciant, mentiri nesciunt. Et fuerunt sanè quibus longè suauius visum est mori, quàm mentiri. Rem mirabilissimam narrat Hieronymus de muliere septies icta; Hæc adulterij falsò accusata, cum iam in equuleo torqueretur, sexu suo fortior, oculis quos à tortore liberos habuit, cælum suspexit, & fluentibus per ora lachrymis: Tu, inquit, Domine IESV, cui occultum nihil est, qui corda scrutaris & renes, tu testis es non ideo me negare velle, ne peream, sed ideo mentiri nolle ne peccē. Adstans simul iuuenis qui falsò de eodem scelere accusabatur, & illam & se secum mentiebatur, vt tormenta effugeret. Illa hunc allocuta: At tu homo miser, ait, si perire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ego mori cupio: sed non vt adultera; cedo iugulum, intrepida ferrum accipio, meam tamen innocentiam mecum feram; Cum verò Iudex tormenta geminari iuberet, vna semper illius vox erat: Cæde, vre, lacera, non feci. Si dictis fides tollitur, veniet dies, quæ hoc crimen sine fraude discutiet. Sed iuuenis miserrimus [illegible] exitium suum mentitus, capite plexus est. Caput mulieris tangi quidem potuit, detruncari non potuit, ne septies quidem à diuersis carnificibus repetito ictu. Ita eadem libertate à Cæsare donata, & sanitati restituta est. Mori sciuit hæc virago, mentiri nesciijt. Ore

ni mortē detrectas, mendacio commaculari.

a *Aug. tom. 8. in Ps. 30. ante finem.*

b *Hieron. epist. 45. ad Innocent.*

§. III.

OBijciant quidam peculiariter mercatores, propolæ, caupones: Reuera si non mentiremur, fame necaremur, ipsaque vno & continuo penuria perire oportet eum, qui mercaturam exerceat; hæc sine aliis non constant. Sed hoc ipsum, viri, frigidissimum est mendacium, merces vix vllas extrudi posse nisi mendacio vestitas. Multò faciliores essent emptores, si candidè pretium indicare scirent, iam verò nec iurantibus quidem credunt, sapere docti non vna solùm experientia, illud scilicet plurimis ex usu compertum, quos non tam mercatores, quam fabricatores mendacij par esset appellare: aut dolere damnum pecuniæ, non dolent damnum iustitiæ. Positus, inquit Augustinus, in angustijs cui damno pecuniæ, aut damno iustitiæ, dicitur tibi, perde potius pecuniam, ne perdas iustitiam. Tu autem cui non dulcis est in ore iustitia, constitutus eligis aliquando magis amittere aliquid de iustitiā, quàm vel nummum de pecunia, & percutis te damno grauiore, implens sacculum tuum, & exinaniens cor tuum. a

Verum & fide dignum scriptor commemorat, duos ciues Colonienses ob mendacium & periurium, à suo Curione acrius reprehensos. Horum alter: Domine, inquit, mercaturam facturus, & mentiri scias necesse est & iurare, hæc nostra est Rhetorica, si absque hoc esset, fame periremus. At enim, inquit Curio, hoc grande nefas est, diuina lege vetitum. Ad quæ illi: Quis mercatorum, aiunt, hanc legem seruat? Qui iustitiam, inquit sacerdos, & cælum amabit, neque hic expensis vllis opus est, ab vnico Velle pendent hæc omnia. Et obsecro consilium meum sequi ne pigeat, & aliquanto saltem tempore sine mendacijs & iuramentis pretium mercibus vestris statuite, & miros certum vestrarum successus habebitis. Promittunt eius rei experimentum sumpturos vno anno. Sed malè res cedere videbatur, emptoribus ad alios defluentibus, quòd Deus diabolo licere permisit. Anno igitur exacto redeunt, & fatentur improspe-

tam spectarunt. Quæ ad constantiam faciebat animam. Quare dubitatis, inquit, malitiæ filij? hæc vastamenta sunt diaboli non in longinquum itura? constet sibi vester animus, fugite iniquitatem, & non erit quod metuatis paupertatem; Deus benedicet conatibus vestris. Ita demum promiserunt mendacijs & iuramentis abstinere omni vita, etiam si ad mendicitatem devenirent. Promissis steterunt, & è verbis fecerunt facta successu tam lætissimo. Nam mirè ab omnibus frequentari cœperunt, & breui, quod ipsi mirabantur, rem auxerunt honestissimis rationibus. Tanti fuit non velle discere mendacia. a Vulnalis opulentia est quæ rationibus crescit inhonestis.

Obijciunt sæpe, Ecquid adeo ipse sibi sit inimicus ut grande commodum figmento non grandi comparandum respuat? Xiphilinus narrat, Liuiam Augusti Imperatoris coniugem Numerio Attico viginti quinque myriadas drachmarum hoc est, viginti quinque millia coronatorum promisisse, modo iuraret, visum à se Augustum Cæsarem defunctum ascendere in cœlum. Quis hic tam seuerus sit, ut fingere nolit, cum tot argentea offerunt linguæ? Quid si, aiunt, gratia cuiusque facto sic mentiendo, ut mentiamur, si dominorum ingens siue proprium seu alienum ... vellemus esse amici veritatis, sed sine dispendio rei familiaris. O plumbea capita! ô candidi, non hominis, tam nihil capitis, ut nec sanctissimorum virorum auctoritas, nec ratio vlla, nec vllæ sacrorum voluminum minæ à mentiendi licentia vos abducant. Augustinum non audistis? qui moriendum potius quam mentiendum asserit. Sed Augustinum audite, qui vestris vos armis iugulat, nam velut vnus è vobis: Si quis, inquit, ad te confugiat, qui mendacio tuo possit morte liberari, nonne mentiturus es? si aliquis æger interroget, quod ei scire non expedit, qui etiam possit te non respondente grauius affligi, audebis aut verum dicere in perniciem hominis aut silere potius quam honesto & misericordi mendacio valetudini eius opitulari? Exempli causa: Graui morbo periclitatur ægrotus, cuius iam vires ferre non possunt, si ei nuncietur vnicus charissimus filius mortuus: Si à te quærit, an viuat quem viuum fuisse tu scis, quid respondebis, quando quicquid aliud dixeris præter vnum de tribus; aut mortuus est, aut viuit, aut nescio, nihil aliud credit ille quam mortuum: quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri. Tantundem valet, etiamsi omnino taceris. Ex illis autem duo falsa sunt, Viuit, & Nescio, nec abs te dici possunt nisi mentiendo. Illud autem vnum verum id est, mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus clamabitur. Huic quæstioni solerter Augustinus respondens: Quis ferat, inquit, homines exaggerantes, quibus sit mali salubre mendacium denegari, & homicidam diligi veritatem? Quid quod vtique huius salutis amatores sunt, ut eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imo ut homo quandoque moriturus aliquanto serius moriatur, non tantum mentiri, sed etiam periurare non volunt. His atque talibus cogitationibus se arbitrantur vrgere, ut si consulendi causa exigit, aliquando mentiamur. Contra illi quibus placet nunquam esse mentiendum, multo fortius agunt, vtentes primo auctoritate diuina, quoniam in ipso decalogo scriptum est: Falsum testimonium ne dicas, quo loquendi genere lex diuina complectitur omne mendacium. Sed ne aliquis contendat, non omne mendacium falsum testimonium esse appellandum, quid dicturus est ad id quod scriptum est: Os quod mentitur occidit animam. a Quod ne quis arbitretur, exceptis aliquibus mentientibus posse intelligi, alio loco legat, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Vnde ore suo ipse Dominus sic inquit: Sit in ore vestro, Est, est, Non, non; quod autem amplius est, à malo est. Hinc & Apostolus, cum exuendum veterem hominem præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, consequenter ait, in primis ponens: Quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem. Non est ergo verum, aliquando esse mentiendum. a Ita Augustinus sentit. Quid hoc tā multiplici testimonio illustrius, quid grauius dici potest? In saxum obriguit, qui hæc non audit, aut spernit. Et quid obsecro humanos fauores tantopere ambitis, & negligitis diuinos? Erit sanè tempus cum humana gratia non iuuabit, & aberit diuina, vtraque miserè spoliati quo ibitis? Melius

doceat

docet Siracides: Homo sensatus, inquit, credit legi Dei, & lex illi fidelis. f Vtrumque est eadem: nunquam dissidenda est veritas. Quanti vitajunt alterum, in peiores delapsi, quanti fugerunt fumum, & inciderunt in ignem: ita plerumque cogantur erubescere, audent fingere, & quia horrent pudescere, eligunt mentiri, sed reuera dum Charybdim euitant, incidunt in Scyllam, & dum minus declinant, in longè grauius damnum incurrunt. Dominus solus sufficit fallimentibus se in via veritatis & iustitiæ, nam lex eius veritas. g Neque vllos patet mendacio eam afficit honestatem, vt licitum dicatur. Ab Augustini calamo hoc certum est: Cum opera ipsa, inquit, peccata sunt: quis est, qui dicat causâ bonâ esse facienda, vt vel peccata non sint, vel quod est absurdius, iusta peccata sint? Si hanc probaremus theologiam, tandem casta adulteria, iusta furta, inculpata homicidia, veniam permisissemus, si licita sint vlla mendacia. Itaque peccatum est omne mendacium.

a *August. tom. 3. in Ps. 41. siue mihi pag. 1602.*
b *Cæsarius l. 3. mirac. c. 37.*
c *Sapient. c. 1. v. 11.*
d *Psal. 5. v. 7.*
e *Aug. to. 4. l. contra mend. c. 5. & c. 18.*
f *Eccli. c. 33. v. 3.*
g *Eccli. c. 34. v. 11.*

§. IV.

VLtimum quod hac de re proposuimus explicandum, est pœna mendacij diuersa. Apud Indos, Philostrato teste, mos obtinuit, vt si quis deprehensus vel semel in mendacio fuisset, ignominia notaretur, & magistratu moueretur, quod communem hominum societatem mentiendo fraudasset.

Apud veteres Francos & Suecos cogebatur mendax canem, impudentiæ symbolum, in humeros sublatum circumferre. Hæc mitia & humana sunt supplicia; Deus aliter punit, frontem longè seueriùs in mendaces et aliò dicitur. Certa cælestis vindicta, leue, & crimini nociuis mendacium labiis morte vindicat. Ananias & Saphira Christiani coniuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset, cum falsi illas voculas duas respondissent, *Etiam, tanti*, vterque repentina velut fulmine icti conciderunt ambo. h Homi mendacium vnicum nec vlli extra vsum, capite & vita luerent. Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant, omnia sua dedisse, subito sunt extincti. Hinc optimè Iobus apud animum suum decernebat: Quia donec superest halitus in me, inquit, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. i

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à consortio, quàm à consiliis mendaciis fratres, Epiphanium Antistitem transeuntem in via obseruarunt, & vt stipem caperent largiorem, illorum alter officiosè se mortuum finxit, cumque Epiphanius transiret, alter non sine fictis lacrymis querebatur, ob extremam inopiam nihil eorum quæ sepeliendo deberentur, suppetere. Epiphanius vultu serio: Dura, inquit, sit illi propitius, atque vna peccatum dimittat. Tu, inquit, fletus hac cura, hic tuus socius non surget amplius. Abeat modo, cogitabat vterque, nec tamen in præsentem agrum ad peccatum ex quo sucidendum. Abijt Epiphanius, iamque remotè præierat, alter circumspiciens cautiore, pede socium icit, memorique secretus iungenti. Neque vox, neque sensus. Alter iterum alloqui, atque etiam laudare, quod mortuum tam doctè ex viuo egisset simularet. Needum alter respondere. Tandem iste: Heus tu mortue, inquit, tandem surge, aut nec obolum impetrabis è data pecunia. & simul calcare vtraque manu concussit tanquam risum diu repressum excitaturus. Sed needum vox vlla, aut vllus sensus. Ita res nata è ioco, patitque vtrumque verè mortuum esse. Mox alter æthenam pastalem currendo assequi & vbi ad illum peruenit, hic magis quam antea & serio lamentari, mendacium fateri, fraudem ex inopia confictam, sed hanc culpam non amplius vnquam repetendam; misereretur patris mortui, & liberique precibus restituere. At Epiphanius needum mendacio reconciliatus. Te vero, inquit, sepelit socium; Deus sententiam non mutat.

Affirmare quidem sacra volumina: Os quod mentitur, occidit animam. Maximam autem ac sub-

ac subinde corpus cum anima iugulat: Adeò Deus acerbè & penitus odit mendacium.

In insula Tenedo lex olim fuit, quod Suidas memorat, vt pone iudicem cum securi staret carnifex, in hoc paratus, vt si quis falsi testimonij, falsæ accusationis, aut cuiuscunque tandem mendacij conuictus fuisset, protinus securi feriretur. Hinc vetus verbum, *Tenedia securis*. Separa non sedet in alto est apud quem nunquam non vigilat securis; iam huic, iam illi impingenda: Deus vtrumque oculis suis videt audítque omnia, nec parcet in veritatem delinquenti, quod si non totiens sua mittat fulmina, quoties veritas conspuitur, certè tarditatem supplicij, grauitate compensat; vltor procedit serus, sed seuerus. Nam, *Opera manuum eius veritas, & iudicium d. Ipse protector est omnibus exquirentibus se in veritate e. Imo omnes viæ eius, misericordia, & veritas, & iudicium f.*

a *Philostr. de Apollonio l. 2. c. 22.*
b *Act. c. 5. v. 2. & seqq. ad 12.*
c *Iohan. 17. v. 1. & 2.*
d *Psalm. 110. v. 7.*
e *Eccli. cap. 2. v. 13.*
f *Tob. cap. 3. v. 2.*

§. V.

IDeò Paulus tam grauiter hortatur: Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo a. Paulinum hoc præceptum cum alto pectore combibentes sancti omnes Christiani, vt mori malerent, quàm semel mentiri, quod Iustinus Martyr testatur. Quapropter quicunque Christiani sanguinis vult censeri, caueat ne audiat discipulus esse diaboli, qui solus est magister, & auctor mendacij. Nemo sic lucellum amet, aut ignominiam metuat, vt animam suam mendacijs occidat. Si vos, inquit Christus, *manseritis in sermone meo*, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos b. Christianorum igitur omnium eadem vox sit quæ Lucilianæ: *Mentiri non est meum*: quicquid falsi est detestor & execror, manu, lingua, manus, oculi veritatem spirent. Neque mendacia solum, sed etiam affines mendacijs amphibolias & verborum subdolè instructas custodias, quibus auditor sic ianuæ illuditur, vt quid è duobus debeat credere, non despiciat. Caueatque similiter rerum exaggerationes, quæ vix vsquam sine mendacio, mendacijque suspicione adhibentur. Vnde fit vt ij qui sua solent adeò exaggerare, apud prudentes vix vllius sint existimationis. Nam eos plerumque maligniori fama inscripserunt, nec immerito dici solet de tali: Hic non mentitur quidem, sed nec dicit verum. Christianus quantus quantus est in verba veritatis iuret.

Apud Lacedæmonios olim legatus quidam Chius peroravit, sed oris ac frontis parum virili habitudine, facileque apparebat non solum ad fraudes compositam orationem, sed capillitium quoque inductum ac fucatum esse. Archidamus præsentis animi vir, & linguæ liberæ: Quid obsecro, ait, credendum censetis ei, qui mendacium capillis insertum? In hunc exemplum quadret, quæ in aulis vulgò iam percrebuit definitio: Legatus est vir bonus, peregrè missus, ad mentiendum Reipublicæ causa. Apage hos legatos à principum regumque Christianorum aulis: ad Garamantas eant hæc monstra, & pacem vel bellum mentiuntur, iuxta erit. Profanissimum hoc vulgus & odit, & auerit sapientissimus Regum, qui supremo Numini supplicat: Duo rogaui te, inquit, nec deneges mihi antequam moriar: Vanitatem & verba mendacij longè fac à me c. Cur tam sollicitum ab omni mendacio discessum tam auidè vrges, ô Regum maxime? Quia perspectum habeo quod oderit Deus hominem omnem: Abominatio Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt, placent ei d. Cum ergo Deus, summus sit amator veritatis, non potest non ei charus esse, cui chara est veritas. Assiduus ad hoc exhortator Paulus: Nolite, inquit, mentiri inuicem, veritatem autem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus e. Est sermone simplici, sed salubri & vera sic monstrans veritas: Intemperantia facit hominem belluam, Mendacium diabolum, Veritas Deum. Nolite igitur mendaces esse aduersus veritatem f. Hinc illud Senecæ sanctissimum monitum animo penitus assigendum: Ante omnia opera verbum

verbum veritatis præcedat te. g Quæ omnia Hipponensis præsulis testimonium confirmet: Elucet itaque discussis omnibus, inquit Augustinus, nihil aliud illa testimonia scripturarum monere, nisi nunquam esse omnino mentiendum. Non enim cuiuslibet commodi aut salutis temporalis perficiendæ fides prædicanda est. Quisquis autem esse aliquod genus mendacij, quod peccatum non sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum h. Supremo ac fatali Orbis die, fabellissima quæque mendacia ad solem detecta erubescent, gaudebunt omnes qui hostes fuere mendaciorum, triumphabunt omnes Veritatis amatores, quos æquissimus iudex regno donabit, immortaliter beato, non finiendo æternum.

a *Ephes. c. 4. v. 24. & 25.*
b *Ioan. c. 8. v. 31. & v. 32.*
c *Prou. c. 30. v. 6.*
d *Prou. c. 12. v. 22.*
e *Coloss. c. 3. v. 9. Ephes. c. 4. v. 25.*
f *Leuit. c. 19. v. 11.*
g *Eccli. c. 37. v. 20.*
h *Aug. lib. de mendac. capit. 21. epilo.*

CAPVT VII.

Quam variè & quam grauiter lingua Mordax noceat.

IN Occidentis India piscatorem volucrem ferunt, multæ admirationis, nomen ei Alcatraz. Hæc prominente rostro notissima incolis, plumas cinereas croceasque mixtim habet, rostrum ei dentatum palmarium est, & aut penè tota longius, simul etiam acutissimum.

Lingua est quæ congruo nomine *Mordax* dicitur, non absimilis Indicæ huic aui Alcatraz, siquidem, non tantum dentatos imperium habet, sed penè tota rostrum est, ad infigendos morsus aptissimum.

Hanc *Mordacem* linguam siue illa dentibus armata sit, seu rostro, animus est prosequi, sed breui dissertatione.

§. I.

EVstathius interpres Homeri, Cyprijs cū fuisse legem affirmat, vt si pecus alienas segetes depasceretur & vastaret, fundi possessori, dentes ei mutilare liceret posset. Lingua Mordax tam frequenter in alienos agros excurrit, & vbera quæque dentibus vastat, vt optandum prorsus, Lex illa Cypria reuiuisceret, de noxiæ ferè truncandis dentibus. Iam verò exclamē: O Lingua ossibus carens, sed ossa comminuens! O Lingua Mordax quam tibi dentes sunt acuti qui vel villa ad ipsas vsque medullas penetrent! Queritur Hosianus Psaltes: *Tota die cogitauit iniustitias lingua tua, sicut nouacula acuta fecisti dolum a.* Eccur officium mentis tribuit linguæ, quasi quid & lingua cogitat, & intellectus vice fungitur? Acutè & sapienter dictum, *Cogitauit*. Etenim lingua Mordax tam esse solet celer, quam ferè ipsa intelligentia: quod vitiosus cogitationi, non minus velox est linguæ morsus, vix aliter os pandit, & iam morsum secum abstulit. Sed hæc diuinæ vindictæ trutina est æquissima, vt qui alteri dentes suos dat gustandos, etiam alterius gustet, vt qui momordit, mordeatur. Id luculenter Abacuc prædicens. Nunquid non repentè, inquit, consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? b Sonus Rex David mordacitati curandæ remedium dictat, quale nec *Æsculapius*, nec Auicenna, nec Galenus, nec vllus Hippocrates, sed nec Apollo ipse suggesserit: Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi, ad linguam dolosam? Velut medicus loquitur, qui ægroti linguam inspicit, num ea sit adusta, num scabra, num liuore glutinosa, & ex his signis pronunciat: Quid ergo detur tibi, aut quid apponatur tibi? Sagittæ potentis acutæ. Hoc cogita, hoc frequenti meditatione versa: si in mordacem linguam tuam non coercueris, aliorum pariter in te linguas sagittarum instar acuendas, his iaculis confixeris, et quod tu alijs feceris, hoc ab alijs & ipse tuis experimentis feres. Talibus sagittis Deus rebellium contumaciam sternit. Mordeantur, qui alios morsibus appetiuerint. Neque vnquam deerunt, quibus vt instrumentis vtatur Deus. Rex David hos morsus fratrum: *Acuerunt, inquit, linguam suam sicut serpentis d. Dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus e.* Ferro & chalybe conflata sunt verba aliorum: si molem spectes, si velocitatem iaculorum alas præuertunt. In aegia Spalatensi hic

ipsam expertus est David, cuius famam complurimi dentibus, Doegi præsertim, fortè lacerabant. Sed nec fœmineum conjugem Micholem in se mordacem habuit. Hæc fœmina dentes impingere marito regio ausa est, nec tamen aliud sibi sumpsit convellendum, quam magnam in Deum pietatem. Audite mordacissimum os: Quàm, inquit, gloriosus fuit hodie Rex Israel discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi nudetur unus de scurris. Quid potuisset acerbius dici aut mordacius? Compendium hic habes irrisionis, calumniæ, sarcasmi, scommatis, morsus. Neque tamen Rex David hic dentibus caruit, sed planè modestis, & qui defenderent potius, quam læderent. Vivit Dominus, inquit, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum eius (hoc habe mea Michol) & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo f. Qui venari vult apros, canis aliqua committat necesse est; qui certare vult dentibus, dentes sentiet, & morsus morsibus fideliter repellat.

a Psal. 56. v. 5.
b Abacuc c. 2. v. 7.
c Psal. 119. v. 3.
d Psal. 139. v. 3.
e Psal. 56. 5.
f 2. Reg. c. 6. v. 21. 22. 23.

§ III.

GErmaniæ ridiculum, ut videtur, imprecandi genus est, sed opinione gravius. Solent illi ioco, ut verba sunt, imprecari: Ut te masculus commordeat. Mallet quis mordeti à Leone, ut vel honesto vulnere insigniretur, vel ut morte gloriosa occumberet: masculi morsus infamis est. Lactantius egregiè docet, quo artificio Deus in ore humano fornicem struxerit: Sub hoc molli fornice, sub hac camera, palati lingua velut masculus cavo abditus latet. Et quamvis dentes, ossea cataracta porta sit obiecta, & quamvis labia, ossium corticeum sit oppansum, quod nec aura quidem penetret: hæc tamen quandoque omnia frustra sunt. Subito masculus ille prosilit, & celerrime mordet; quo nequissimos canes imitatur, qui per blandimenta accedunt, & dentibus repente invadunt. Sed nequam ille masculus, non pedes tantum, ut plerumque canes, sed digitos, nares, oculos, crumenam, & quicquid hominis est, admordet. Eorum lingua mordax, modò illius suspectas opes, illius modò ridiculam paupertatem, modò huius infacundam balbutiem, iam alterius incultos mores, iam quorundam supervacuas curas, iam aliorum (cum alia non petit) distortum os mordet. Raras habet feras lingua his morsibus assueta.

Proponit Tullius ænigma, quod quinque omnino litteris constat, triplici LLL. & gemino MM. Iurgium erat inter duos, quorum iste Memmius, ille Largius audiebat. Demum ut verbis pugnas accederent, etiam dentes firmarunt: præcipuè Memmius, qui ut causam commodius ageret, hominem cepit, & brachium Largii fortè corrosit. Hinc natum illud:

Lacerat lacertum Largii, mordax Memmius.

Hic equidem verè mordax est, non dentatis solum dictis configere, sed ipsos etiam dentes adiungere. Utrumque barbarum; utrumque inhumanum, alterum etiam caninum est. Hic Paulus severè minatur, atque: Si invicem, inquit, mordetis & comeditis, videte ne ab invicem consumamini g. Si descendant in certamen duo pugnaces, iurgiosi duo detractores aut lividi, & comedent & mordebunt invicem: videant ergo ne ab invicem consumantur.

Profectò mordax lingua non raro cædium caussa extitit. Heidelbergæ ante annos complures convivium sodaliter institutum, continuæ sub hoc iocis ac facetiis condiebatur. Erat inter hos convivas mordacior, quam facetior, & certum aliquem è præsentibus totum petiit. Alter iam aliquoties dictis mordacibus sauciatus cum ea sine artificiosè eluderet, nec patienter perferre posset, impatientia victus abiit è convivio, ultionem coquens in accenso pectore. Hoc autem in via apud se constituit: certo in tenebris loco operiri, & cum mordax adversarius esset transiturus, stricto eum gladio lacessere, & saltem in fugam compellere, ut esset quod in eo sorte rideret. Non fefellit hominem locus & occasio: adest adversarius in insidias delatus, hic alter stricto in eum gladio irruit. Sed nec ille cessit, cum probè insultum [illegible], quod etiam in pugna

prælia trudis internecas ita [illegible] vim vi repul-
tarat. Ergo indignatione maiori centum in ho-
stem insurgit, cuius poplitem ita læsit, ut ea
eo vulnere pauci post diebus fuerit mortuus.
Hanc cædem vna oris mordacitas patrauit. &
Vbi iam ad eadem [illegible] mordacitas, odia
certè immortalia inflammaturam.

Fuit ut in conuiuio aliquot principes Ger-
maniæ Maximilianum II. Imperatorem [illegible]
[illegible] expectarent. Sermones varij, &
ferè, ut solet, de bellis & rebus externorum.
Hic vnus principum, [illegible], fa-
cetias spargere, nec gustu semper decoro vti,
imo etiam nonnihil [illegible]. Acerbius hoc
oculo notante principum vnus magnæ au-
ctoritatis, qui mores tam solutos aceto strin-
gendos censeret, libera voce: Domini Land-
grauii, ait, videor mihi nosse, cui stomacho ci-
bus sorte aptissimus [illegible], inquit [illegible]
alter princeps: [illegible] hominem, ait, nam
multam carnis [illegible] habet. Me hercule sa-
tis mordaciter dictum; sic notari solent qui
[illegible] se gerunt, & [illegible]. Nec ta-
men [illegible] Landgrauius, & lingua
iam concitatiore: Videor, inquit, & ego mihi
nosse [illegible] quam [illegible] progeniem i-
donea foret, si liceret id proferre, & æquo
ferretur animo. Licet, inquit princeps, [illegible]
[illegible] id animo feramus. Tum Landgrauius pos-
sime: Tua celsitudo, inquit, mirè oppor-
tuna esset ad educandas adolescentes [illegible],
quæ [illegible] addiscerent. His verbo-
rum [illegible] reciproco dente inflat, immor-
talis odij fomitem plantarunt.

Non multo sanius Iurisconsultum mo-
mordit vir nobilis. Conuiuium egerat Iuris-
consultus apud nobilem virum, cumque iam
domo [illegible] pararet, ac valediceret, voca-
tus est mario, quem digito monstrans Nobi-
lis: Domine, Doctor, inquit, numquid & e-
go hic exercitium probè doctorem habeo?
Ad quæ [illegible] ex tempore: Profectò, in-
quit, bene manes, huic ego simillimum domi
meæ alo, è mea familia natum: Vale. Ami-
citiam & inter illos etiam hi morsus dissi-
runt. Mordaci lingua careat, qui amicos vel
notos ambit, vel retinere cupit veteres.

a Gal. 5. v. 15.

b *Manlius to. 2. collect. præcep. 5. mihi pag. 151.*

§ III.

GRegorius Turonensis Præsul memorat,
quosdam è Theodorici regis exercitu
[illegible] in sancti Iuliani templum manus in-
ferre ausos, pauperum loculos [illegible] velut in
asylum collatas diripuisse, sed Nemesin à ter-
go habuisse, sacrilegos in furorem versos, à se
ipsis laceratos esse dentibus. Quis furor, ô
viri, quæ vos agitat insania? ut alienis membris
propriis dentibus abstrahere. Hoc iam Christia-
nos magis clamoribus vrgendum: Quid ô
Christiani mouetis vos morsibus [illegible]?
Quid ô mordaces Memmij, non laceratis [illegible]
[illegible], sed [illegible] dictis laceratis animos? Eo-
ne vos furor impulit, ut vestra etiam membra
discerpere voluptatis sit? An verò ignoratis,
Quoniam inuicè membra sumus [illegible] certè
corporis. Qui hominem sibi similem tam bar-
bare laniatu inuadit, hoc agit quod os famis
impatiens facit, cum brachium in eodem cor-
pore sibi proximum dilaniat, placandæ fa-
mi. Et nos *inuicem membra sumus*. Quisquis
alium læsit, ipse sibi nocuit. *Quoniā inuicem
membra sumus*. Quid ergo dū alios petimus,
nos ipsos ferimus? Quid [illegible] verbis dentis
iaculamur, neque tam dictis quam morsibus
pugnamus? Habet memoriam miles Lusitanus,
qui in Dieusi obsidione, cum glans plumbea
deesset, ipse subito consilio dentem sibimet
excussit, eoque [illegible] explosit, sauciauit hostem. Neque piget elegans
de hoc prælio Epigramma subtexere.

Arx vbi Mauortius arcebat Ibera phalan-
gas
Altera quæ fugeret ibat ab hoste manus.
Fer [illegible] spargebat [illegible] in hostem
Fulmina, glandiferis fulmina parta tubis.
Nec [illegible] tonare metu: sed sparsa cadebant
Certius, ac Getica tela fugitiua manu.
Nam quot tela tubis, tot habebat funera tem-
pus;
Sæpe simul [illegible] glans dabat vna duos.
Emissori [illegible] deficit copia teli
[illegible] manum [illegible] globi.
Insultare magis tamen et magis [illegible],
Nudaque [illegible] nulla subire metu.
Non tulit [illegible] ludibria barbara miles,
Tela mihi desint, [illegible] Ego, dixit, ero,
Extrahit inde oris geminumque [illegible] dentem,
Facta-

Partaque diuersis glandibus ora gemunt.
Concutiunt clypeos & ahena repagula rumpunt,
Et pauitant [illegible] fracta famis;
Quæ [illegible] manibus fuerat arma mini-
strata
Ore sibi ut possit cala parare panis.
Prælia nunc [illegible] præfert [illegible] Samsonis
Maxilla, nostri prælia dente gerunt. c

His nos armis quotidie præliamur, nam ut hosti grauius noceamus, ipsos etiam dentes spargimus, vbique rixæ, vbique dentatissima faciunt tela, voces vbique mordacissimæ sparguntur. Vide mihi hominem præfracti cerebri, rabidum, altercatorem, iracundum, quantam hic acrimoniam in verbis habet, vt dictum iactat, vt morsus diuidit! vt aduersarium quemque aduersarium sibi statuit, & morsu premit quisquis hunc incurrit, hostis est, & mox dentes sentit. Caue canes qui non latrare solum, sed & mordere solent. Caue feles, quæ tergo [illegible], sed vnguibus, & dentibus nocent.

Cum infans plorat, subinde [illegible] consilium est, impingendam illi esse calicem mellitam, vt plorare desinat. Mordacem alicuius linguam vix aliter placaueris, [illegible] est, aut quam mollissime loquendum. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem d. Si ergo vis vt alter desinat mordere, tu ei melli caluam impinge; verborum dulcedine hominem [illegible] aut file, & sin. Mordacem linguam haud aliter effugeris, & extinxeris. Hæc offa hos canes sopit.

a *Greg. Tur. l.* [illegible] *hist. Franc. c. 12.*
b *Ephes. c. 4. v. 31.*
c *Iacob. Bidermann. l. 3. epigram. 80.*
d *Prou. c. 14. v. 1.*

CAPVT VIII.

Lingua Murmurans quam vbique vitiosa sit, simulque supra modum noxia.

GRaue opus vitiū [illegible], & eos quibuscum loquantur, velut pluuia minuta [illegible], vt auditores sui non [illegible] te audiant, sed & [illegible] loquentem, [illegible]. Hoc oris vitio laborat, quisquis [illegible] lentibus obmurmurarat. Talis fuit Euangelicus ille vinitor, qui patremfamilias hac oris spuma conspurcauit: Hi nouissimi vna hora fecerunt, inquit, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. Nec ille solus tamen patremfamilias oblatrauit, [illegible] vt ipsis [illegible] debebatur, diurnam. Hoc Matthæus describens: Et accipientes, inquit, murmurabant aduersus patremfamilias, arbitrati quod plus essent accepturi. Fuit is operariorum, de quibus fere dicitur, qui plurimum murmurant, minimum laborant: Lingua tam prompti, manu plerumque tardi sunt.

Hanc infamem oris spumam nunc detergemus, explicaturi, quam fœdum & graue, sed & quam vsitatum sit vitium Obmurmuratio. Itaque lingua *Murmurans* nunc emendanda est.

a *Matth. c. 20. v. 10. 11. 12.*

§. I.

FAbularum pater Æsopus, [illegible], hanc tradit narratiunculam. Hominis pagani filius, cochleas [illegible] earumque stridorem [illegible] ô malæ bestiolæ inquit, quæ tam intempestiuè canitis, cum vestræ vobis domus incenduntur! Hæc Christianæ virtutis indoles est, tunc demum lætum canere, cum omnia sunt turbatissima. Beatus Paulus varijs ærumnis pressus a. Repletus sum, inquit, consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione; perinde si dicat: Nunc mihi est optime, cum pessime habeo, nunc canto, cum [illegible] lacrimæ turbant. Hoc animo erant Christianorum primi, qui [illegible], cum tandem [illegible], cum [illegible] flammas cernerent suo capiti imminentes, cum tamen vultum præ se [illegible], ipsi [illegible] processerunt laudantes gratiasque, acsi ad [illegible] Assueri epulam irent. Hos idololatræ sæpissime mirati, quærebant [illegible] Quod genus hoc hominum qui quo peius tractantur, hoc animosius cantant; [illegible] hæc paulo supra exemplare est. [illegible] patientiæ signum erat, & quod [illegible] dum omnem rem sibi satis habere [illegible] solo Deo contenti. Vbi patientiæ defectus est, non opus [illegible] domum incendere, ad mor-

motum captare; minores machinæ sistere. Homo impatiens rebus levissimis in furorem agitur; explora, & homi talem vel minimo dispendio trade, tres obolos aut quadrantem ei subtrahe, & querelis implebit cælum terramque; tonabit, mugiet, murmurabit, & frendet velut insanus. Et hoc est *Murmurare*, querelas cum impatientia effundere. Mala radix, quid ab ea boni expectes? siquidem murmuratio aut è superbia, aut ex avaritia, aut ex invidia, aut ex magna nascitur impatientia. Elati supercilij Pharisæus, qui Christum convivam habuit, & Magdalenam super convivio vestricem admisit, ob elationem clam murmurans: *Hic si esset propheta*, inquit, *sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum.* a Iudas literatorum nequissimus proditor, ob avaritiam murmurans: *Quare*, inquit, *hoc unguentum non venijt trecentis denarijs, & datum est egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens* b. Vinitores illi ob invidiam potissimum murmurabant, illud graviter questi: *Hi novissimi una hora fecerunt, & pares nobis fecisti.* c Hebræi cum in vastissima eremo, iter facerent ob magnam laboris impatientiam murmurabant, Nam notum est murmur populi quasi detractum pro labore contra Dominum. d Hæc vere Iudaica est cantilena Iudæos habent magistros qui murmurant, illi magistrum habuerant Cainum, qui de fratre interrogatus, respondit, *Nescio: numquid custos fratris mei sum ego?* e Iudæos Deus tam amice ac humaniter tractare numquam potuit, quin semper obmurmurarent. Clamores illorum assidui erant isti: *Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moreremur in solitudine.* f *Quid bibemus? Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israël contra Mosen & Aaron, dixeruntque, utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?* g Vix sedato hoc populi fremitu, mox ortus est alius, nam confusis clamoribus vociferabantur: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in*

Ægypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man. h Hæc illa perpetua querela vagiebant: modo panem, modo aquam, modo carnes deesse conquerebantur, numquam non murmurandi contra Deum & obmurmurantes. Hinc Augustinus: *De nulla re magis, inquit, Deum offendisse populus ille Iudaicus dicitur, quam contra Deum murmurando.* Neque vero Deus quidquam punijt, atque infinita illa vulgi murmura, contra alia delicta lente sæpe, murmura semper eisque castigavit. Siquidem ob hanc murmurationis culpam è tanto numero (sexcenta centena millia fuisse) nemo omnium nisi Caleb & Iosue, in uberem terram penetrarunt; his duobus solis exceptis, reliquos omnes eremus hausit, vastissimum sepulchrum omnium. Neque hæc culpa solo hoc supplicio luitur: Ob murmura extremam castrorum partem devoravit ignis: ob murmura serpentes ignei obloquentes lacerarunt. En sectam Dei iustitiam: obloquentes velut famosi latrones, candenti ferro, seu igneâ forcipe carpebantur. Nam colubri velut carnifices in reos immissi, velut ungulis & morsibus eos lacerarunt, qui linguis & murmurationibus deliquissent. Sed nec charissimæ Mosis sorori parsum. Maria prophetæ Moysi soror germana, & ipsa quoque vaticinijs ac miraculis clara, fœmina Deo charissima, quia tamen nonnihil obstrepere ausa, gravi supplicio hanc linguæ procaciam luit. Sed quid hoc adeo mali? linguam Maria non immodice solutam audita est, fratrem damnavit ob Æthiopissam coniugem, perstringens: *Num, inquit, per solum Mosem locutus est Dominus?* sed dicti, ut si iactaret, mirare non? pœnas audit. Principio quidem, ut sciret qui obmurmurare consuesset, quantum alios suo vitio commendarent, dare sibi plurimum nocere. Deus offensus Mosem defendit: *At non talis, inquit, servus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei.* Mox Nemesis hæsit in tergo murmurantis. *Et ecce Maria apparuit, supra candens quasi nix. Clamavitque Moses ad Dominum, dicens, Deus obsecro sana eam. Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius non-*

ut deberent saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea revocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria. i En quam Deus in murmurantes rigidus est! Femina caeteroqui probatissima, ob murmurationem elephantiasi punitur, castris insuper ejicitur, & ut toti populo delictum magis innotesceret, nec castra mutat, nec loco se movent diebus septem integris, dum villas [illegible] murmur expiaret. Et quod amplius est, nullae vel charissimorum preces, nulla mitissimi Mosis deprecatio patrocinari hic valent, Deus huic vitio inexorabilis fuit. Tam non levis noxa est Obmurmurare.

a 2.Cor.c.7.v.4.
b Luc.c.7.v.39.
c Joan.c.12.v.6.
d Num.c.12.v.1.
e Gen.c.4.v.9.
f Exod.c.14.v.11.
g Exod.c.15.v.24. & c.16.v.3.
h Num.c.11.v.5.6.
i Num.c.12.fin.

§. II.

EAdem haec divinae vindictae ratio in aliis Israelitis cernitur. Core, Dathan, & Abiron ex Hebraea plebe principes cum aliis ducentis quinquaginta, vocati a Mose: Non venimus, aiunt, numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra quae lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri? Revera induxisti nos in terram, quae fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum, an oculos nostros vis eruere? non venimus. a Haec in Mosen audacter obloquuti, cum uxoribus & liberis, cum familia & universis asseclis poenas dederunt impudentiae libertatis. Nam terra quam indigni calcabant, horrendum, sepenitus contremuit, & virentem superficie, non secus quam pelagus vento fluctuans, universum populum terruit: immani mox hiatu eliso, qua seditiosi tendebant, dehiscens solum subsedit, & eodem momento omnes ad unum absorbuit, descenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. b Subiit in hunc modum profundis, hiatus ille iterum rursum clausus est, ut ne vestigium quidem eius superesset. Hic finis murmuratoribus factiosis: illustre argumentum divinae vindictae, quam Ambrosius magnifice descripsit his verbis: Immugiens terra in medio plebis scinditur, aperitur in profundum sinus, abripiuntur noxii, & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis, ut nec aerem haustu, nec caelum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulchro. c Cessavit poena, non tamen cessavit malitia. Dum haec geruntur, novum insurgit murmur. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Mosen & Aaron. d Fit quandoque ut eo ipso tempore, quo furum aliquis in furcam attollitur, interea fures alii inter confertos spectatores praeclare marsupia [illegible]: Ita Judaei, dum murmurantes tribules horribili supplicio afficiuntur, ipsi continuo murmurare incipiunt. Tonitru superne vox erat: Etiam nunc delebo eos. Illorum igitur poena, inquit Origenes, emendatio sit nostra. Qua de re graviter & accurate Chrysostomus: Vides, inquit, quod nos erudiat, ne murmuremus? Etenim servorum impostorum & infideliorum murmuratio. Melius fuerit nihil operari, quam cum murmuratione, nam & quod factum est, perit. An non vides, quod & in aedibus nostris ista perpetuo dicimus? satius esse haec non fieri, quam murmurando fieri. Et saepe malumus ministeriis privari quam murmurantem sustinere. Grave certe, grave, inquam, est murmurator, & vicinus blasphemiae: alioqui cetera gratia tantum illi supplicii deberentur? Ingratitudo est res illa. Qui murmurat, ingratus est Deo. Qui autem Deo ingratus est, blasphemus quoque est. e Sed haec nobilissima Graeci oratoris admonitio plerumque paratos obsequiosos habet auditores. Illa Judaica labes Christi nos etiam [illegible] quantum inficit. Pestilentem est usque contra Magistratum, praesides, maiores, contra quoslibet quoque alios, contra Deum ipsum tacitis querelis murmurare. [illegible] fames, corpus haec [illegible], quia [illegible] ita non patientia innata, cum calamitatum flammis adolescentes, graves impatientiae flagrare [illegible], [illegible]. Hac [illegible] cogimur, mentis ac frontis serenitatem

tatem obnubilari, cum adversa premunt; Deũ quidem rogaturi accedimus, sed valde timide ac mali, itaque proximi ut murmuremus. Gregorius Nazianzenus suas calamitates ipsi verbis explicans, inter reos se statuit,

Superfuerunt enim in ventrem mihi omnis iniqua

Carpere voce Deum —

Hoc inde oritur, quia quid nobis expediat, ut plurimum ignoramus: divitias paupertate, honorem ignominia, valetudinem morbo meliorem semper ducimus. Nã, ut Siracides monet: Non est dicere, hoc nequius illo est f. Plurimis morbus profuit, quos perdidisset valetudo; innumeros vexavit inopia ad caelum, quos opulentia ad Orcum misisset; quam multos ignominia sapere docuit, quos honos dementes fecit. Quare, Non est dicere, quid est hoc, aut quid est illud? omnia enim in tempore suo quaerentur g. Optime dixit Gregorius: Qui cum occurrit, non excutitur, aut contra cõditorem flagella murmurat, quasi cum Deo in iudiciũ intrat. Nam ille solus de flagello murmurat qui caussam percussionis ignorat. At vero vir prudens, inquit Siracides, & disciplinatus non murmurabit correptus. h

a *Num. c. 16. v. 13. & 14.*
b *Num. c. 26. v. 33.*
c *Amb. l. 10. ep. 81.*
d *Ibid. v. 41.*
e *Chrys. in 4. hom. 8. in Ep. ad Philip. mod.*
f *Eccli. c. 39. v. 40.*
g *Ibid. v. 26.*
h *Ibid. c. 10. v. 28.*

§ III.

HIc mihi veniam dabitis, o mortales, si quid liberius dixero. Tam crebrae & tam quotidianae sunt vestrae adversus Deũ murmurationes, ut mirum sit non vos omnes occidi saepe alioque supplicio; quotiens murmuratis contra caelum, & contra conversiones commutationesque tempestatum caeli? Item audax Iapeti genus! in caelo collocamur, & aliis leges dicere, caeloque dictata scribere non veremur. Inde est quod modo nimios aestus, modo frigora nimium: iam intempestivas & nimis diuturnas pluvias, iam siccitatem nimium querimur, nunc ventos Aeoli famulos accusamus, nunc serenitati aeris malaciae indignamur, nunc terrae, nunc mari, caelo paene semper irascimur. hinc murmura hodie creant, ... utrique murmurant; huic pluviosior videtur pluvia, illi plus aequo copiosior. Nec advertimus infelices stulti, haec murmura in Deum ire, qui caeli tempestatumque Dominus est. Quoties audias & ignes & pruinas hyemalia mussare. Tempestas foeda, execranda, pessima, caelum grave nimis, insalubre, malignissimum. Praeclare hic Salvianus: Sine murmure, inquit, & querela nos Deus esse praecepit. Quando autem haec in humano genere non fiunt? si aestas est, de siccitate causamur: si pluvia, de inundatione conquerimur, si infecundior annus est, accusamus sterilitatem, si fecundior, vilitatem. Adipisci abundantiam cupimus, eandem adepti accusamus. quid dici hac re impudentius, quid contumeliosius potest? Etiam de misericordia Dei querimur, quia tribuit quod rogamus. a

Considerate mihi obsecro, tres solum feminas, quarum una etiam linteum lavat, & haec quidem solem ac serenitatem voto omnibus poscit, altera plantat olera, haec caelum pluvias rogat; tertia navigaturo genero patietur litus, haec vento indiget. quid iam caelum faciat? huic solem, illi pluvias, huic ventos mittat? hoc cui postulatur? non fit? liberalissime murmuratur. Et quotidianum hoc caeli regimen, quis Deo iste, qui ad omnium tam diversa vota tempestatem attemperet? Stultissime mortales, quid murmuratis non fieri, quae fieri non possunt, non debent? Et quia machinatrix opifex est, quis credo, qui lanior sui opificii easdem peritus, qui statuat sibi ab imperitissimis quibusq; suae artis regulas dictari, & rex summus patiatur sibi a scurrulis vilissimis Orbis gubernandi ordinem ac formam praescribi? quid hoc aliud est insani homuncionem vos Deo modum suggerere, & obmurmurare si contra fiat? Nemo miretur varijs Orbem cladibus exerceri, & numquam non respondere; iam caelum exardescere & in murmurantes, grandine, nimbis, imbribus, fulmine animadvertere: & sospites clade sua, intersisse aliena? Hoc Deus agit quod pater, qui filiũ caedit. Si obluctetur ille atque murmuret

Quid, nisi parens, nequissime puer, iam etiam patri tuo obmurmurabis? ut plagas sentias, suo hanc oris intemperiem in tergo lueris. Mox denuo puerum corripit, & tamdiu pulsat, dum murmurare desinat. Hic subinde mater conciliatricem se interponens, ne saeui, ait, mi vir, etiam tirocinio peccauit. imprudens puer est. Propterea, inquit pater, expellenda est plaga haec imprudentiae: discat sapere, & castigatus non murmurare. Sic omnino Deus hos egit punit; murmurant: punit serpentibus; murmurant: punit hunc terrae; murmurant. Bene est, iam noua infecunt plagae, iam brachium vi magnâ tollitur: puniuntur & gladio: hic & nos hominibus exaltimus, murmuramus: fecunis inuoluimur, murmuramus: morbis corripimur, murmuramus: curis & angoribus premimur, murmuramus adhuc. Deus tandem velut exacerbatus patri: Quid? vos conditori toties reclamare, toties obstrepere patri? suo, frontem hanc linguae proterui? an: Vos in manu mea, vt lutum figuli, vt fragile vitrum resistitis? humi allidam & conteram? Omne mihi ius in vos est, vitae necisque: & ego vos feram obstrepentes? nunquam hoc tuli, nunquam feram, nec quidē in aeternum.

En ô mortales vestri murmuris insaniam: obloqui Deo fatiosum nimis est. Quis restitit ei & pacem habuit? *b* Omnis vitae nostrae momentum, Deo transcriptum est. Eleganter dicit ait Bernardus: Iuste sibi vindicat meam vitam, qui pro mea posuit suam. Quisquis igitur diuinae voluntati suam vult insigne conformare, comprimat omne murmur caueat; dicatque in rebus omnibus, Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater; aequum est, bonum est, quicquid fecisti & iussisti, quicquid facis & iubes.

a Salu. l. 1. de gubet. Dei.
b Iob c. 9 v. 4.

§. IV.

Neque Deo solum non obmurmurandū, sed nec magistratui, nec hominum ulli. Erat magistratui, hallucinatur dominus? iudicem suum non euadere. Non est discipulus super magistrum. Non est seruus maior Domino suo. *a* Sed neque ulla murmuratio magistratum, aut dominum emendabit, si errauit. Saul Hebraeus rex, quod sacri Regum memorant, à suo milite secessit in speluncam, purgandae aluo. Hic David & ipse cum suo milite delitescens, clam adrepsit, & regiae chlamydis partem praecidit. Nec vltra manus latere voluit. Hoc Gorgonius exponens: Quid per Saul, inquit, nisi mali domini, quid per David, nisi subditi intelliguntur? David eum potuisset occidere, voluisset tamen nec vel tantum quidem attigisse, quia boni subditi non solum non feriunt, sed nec linguam in dominos stringunt obmurmurando; quod si cauteriora quaedam reprehendunt, oram palliolumque praecidunt? sed quemadmodum David eos statim percussit, eo quod chlamydis limbum abscidisset, ita & illi redeunt ad se atque castigant se, ob minimam etiam murmurationem, & Davidem voce praeeuntem sequuntur, dicantque: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem, domino meo Christo Domini. *b* Addit Gorgonius: Qui contra propositam sibi potestatem murmurat, liquet quod illum redarguat, qui eandem potestatem homini dedit. Ita prorsus Moses & Aaron ratiocinati: Nos enim quid sumus, inquit: nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominū. *c* Deus ipse haud aliter questus est. Vsquequo detrahet mihi populus iste? Vsquequo multitudo haec pessima murmurat contra me? Idcirco alcissimum vociferatur, & monet aeterna sapientia: Custodite vos à murmuratione quae nihil prodest. *d* Sed tam effrenes sunt atque indomiti affectus nostri, tā impatiens legis est lingua nostra, vt saepe non ignari faciendae iniuriae, nihilominus in praesidem nostrum effusissime murmuremus. Hanc murmurandi licentiam expressit Sirachides: Praecordia fatui, ait, quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. *f* Rota non inuncta stridet; ita male institutum facillime murmurat. Aiunt nemini pileum posse imponi ab alio, vt exactè quadret capiti, hinc cum aliis plerumque aliter reponit; plerisque quicquid fecerim, importune fecisti, & incommode carpunt, emendant, aliter facerent: & hoc quidem, aiunt, melius debuisset fieri, hoc ita faciendum est. O miseri aspices, qui furta sua in necessis conuehant, ita nos ipse, vsque in lumbos nostros, vix mirum. Et haec murmura vestra sunt. Deum, iam magistratum

Tom 2. folio 333.

iam æquales, iam etiam nos inuicem petimus, vti canis lapidem in se emissum iracundè morsu, quid hoc aliorum laceresse & animi perdere, & quod cupias non obtinere. Beati Francisci Assisiatis socius Egidius, eandem obmurmurationem, quod sibi pœna delicto grauior iniungeretur, opportunissime in os retorsit: Quanto plus murmuras, inquit, tanto amplius te onerasti: & quanto humilius sanctæ obedientiæ iugo caput submiseris, tanto tibi leuius futurum est onus. g

a Luc. c. 6. v. 40. & Ioa. 15. v. 20.
b 1. Reg. c. 14. v. 7. c Eadem 16. v. 8. d Num. c. 14. v. 11. & v. 27. e Sap. c. 1. v. 11.
f Eccle. c. 31. v. 3.
g Ex aur. spol. S. Egidij.

§. V.

MEllifluus Doctor Bernardus, sed hic profecto non mellia dictam. Graue peccatum inquit, est murmuratio. Regnum cælorum nullus qui murmurat accipit: nullus qui illud accipit murmurare potest. Virtutem perdimus, si pro cibo vel potu murmuramus. Igitur necessarium est valde nobis consilium Pauli Apostoli dicentis: Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, in deserto videlicet, & perierunt ab exterminatore. Linguas ergo nostras à murmuratione custodiamus, ne (quod absit) sicut illi perierūt in hoc seculo, nos pereamus in futuro, non ergo murmuremus, ne forte sicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caueamus ab omni murmuratione, ne forte quod illi passi sunt in corporibus, nos patiamur in animabus. Iterum Apostolus consulendo nobis loquitur dicens: Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Christum tentat, qui pro cibo, vel potu, vel vestimento murmurat, sicut scriptum est de eodem populo: Tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis. Et murmurauerunt in tabernaculis suis, & non exaudierunt vocem Domini. Omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua. Cauendum est ergo nobis à murmuratione, ne mortifero & diabolico veneno pereamus. a

Hanc ob caussam toties tamque varie hortatur nos Paulus: Omnia, inquit, facite sine murmurationibus & hæsitationibus, vt sitis sine querela, & simplices filij Dei. b Quam sollicitè diamus hic Ecclesiastes colonis, ac cum Christiano nomine exultamus; Iudæi sumus, & peccamus ab exterminatore: illo iam ibi exterminatore, inquit Bernardus, qui positus est in hoc ipsum, vt à terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmurantes. Custodiamus nos ergo à murmuratione quæ nihil prodest. Quisquis vult esse cælestium similis, ne velit esse frater Iscariotæ Iudæ proditoris, quem certè commurmuratio in præceps egit: nam postquam ausus est esse murmurator, nil reliquum est esse proditor. Optime dixit beatus Antiochus: Murmurator est instar turbidissimæ aquæ, qui vero non murmurat, similis est [illegible]. Hoc agamus ò religiosi, ò Christiani, iubeat, velit supra nos Deus quicquid sanctissimæ illius Voluntati placuerit, nos id omne sine murmure toleremus; imperent magistratus, mandent domini, velint æquales, non murmurando longe lectius, quicquid erit omne perficiemus. In plurimis triumphare poterit, quisquis poterit numquam murmurare.

a Serm. de modo bene viuendi ser. 47. med.
b Philip. c. 2. v. 14. & 15.
c Bern. sent. mille p. 486.

N

1. Fama tubam & volantem gladium ferens, audit, Iussu Linguam NVGIGERVLAM, monstrum omni Proteo magis variabile, quod Orbi fabulis implet, & sæpe tragœdias vere excitat. Hoc monstrum erudite consiste, & pleraque omnia vera mentita nuntiat, & nec quidē cum vera dicit, falsis abstinet, & quamuis nugas [illegible] & assentas effundat, numquam tamen loco nulla cessatum est. Nugigerula lingua semper vexia, tunc maxime cum nugas spargere videtur socius, vide C [illegible].

N

CAPVT IX.

Quid monstri sit lingua Nugigerula, & quam ea Mendacio affinis.

FAcundissimus Græciæ Orator Demosthenes, cùm ad populum Atheniensem verba

taceret; observaretque concessorum aures languere, & oculos in somnum fatiscere, inquit: Audite, inquit, viri Atheniensis vela verterat. Audite, inquit, viri Atheniensis rem novam, & antea hac inauditam. Duo quidam Megara iter aestivo tempore facientes, ubi nullae arbores offerebant umbram illis, nec villae se arbores offerebant quae solis aestum temperarent. Alter asino vehens hoc subsidij reddit: infra asinum se abjiciebant capiendae umbrae. At comes qui jumentum equitis elocaverat, hoc omni modo prohibere velle, & elocatum asinum dicere, non umbram asini. Vix haec Demosthenes coeperat, cum omnes arrectis auribus astare, reclusis oculis conquiescere, auidissime omnes rei eventum expectare: at Gorgias Orator auditores increpare, fabularum famem objicere, nugarum sitim perstringere, vigilantiam ad seria postulare, tandemque ad caussae momentum animos reducere. Notum humanae gentis vitium est, audere. Notum & nugas avidissime sublicitum linguam, quam suo nomine Nugigerulam vocamus, cujus hoc munus est, nugas dicere, rumores spargere, facetias & jocos serere, seria vix unquam loqui, ociosum aurea fabellis mulcere, nova pedissequa falsa veris miscere, absurda quaeque non nova, infecta, & nunquam facta pro actis vendere. Hoc Nugigerula officium est, amplum illud sed censu exiguum, & dispendij saepe maximi, de quo nunc plura.

§ I.

VErus est Germanicum verbum, Hominum fabulatorum manca in omni pariete monumentum relinquunt. Talis est lingua Nugigerula, ociosum aures remordens, & in jussis impetus, verus an falsus hoc ipsi non est curae. Vix nemo alicubi è latebris emergit rumorculus, mox adest Nugigerula, & parvum hunc velut Leonem tollit, eumque alere pro hunc velut grandiorem, atque ut formosior sit, lacinias grandiores, atque ut formosior sit, laciniae ei amplissimas induit. Ita obvio cuique rumores, ut tecturam ac nugas, imo ut verum narrationem plaudit, & plerumque nil quidquam veri habet: ita falsitas brevissimo tempore propagatur per Orbem. Quisquis rumorem audit, addit aliquid & affingit aurium, quicquid aut credulitas aut dicacitas dictavit. Hinc narrationes nascuntur monstrosissimae, quae demum omnem veri similitudinem excedant. A quo uno Nugigerula com-

mendanda est, quod ea narret saepissime quae non multo egeant examine, primo aspectu liquet, quam exiguam fidem narrata. Sicuti Montanus vorax & gulo voracissimus primo morsu noverat, è quo littore ostrea venissent. Facete Iuvenalis:

—— *Circeis nata forent, an*
Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu. a

Ita prorsus narratiunculae quaedam, quas hoc illo nomine NOVA vocamus, vix auditae, & fidem amittunt. Nam uti machinamenta olim lignea ex artificio compingebantur, ut cum in triumphorum pompa ducerentur, subito assurgerent, & sese in altum efferrent. Poëta docet:

Et crescunt media pegmata celsa via. b
Vel qui more animae sese tolluntur in auras,
Corporaque aedificant celeri crescentia nexu. c

Sic rumores ubi spargi coeperint, subito crescere solent, & in eam extendi magnitudinem quae credi non possit. Cautela hic opus maxima, ne dum Nova narramus, veritatem perdamus fidem, mendaces habeamur. Qui tantum audita refert, saepissime fallit, fallitur ipse prior. Thales à quodam interrogatus, quantum à vero falsum abesset. Quantum, inquit, oculi distant ab auribus d. Similes autem eos plerumque novimus, qui audita solum, non visa referunt.

Si omne quod è fodinis eruitur metallici, argentum esset vel aurum, iam pridem Orbis argento et auro ditatus fuisset, sed cum metallum, quod effossum est ab admistis sordibus, hoc est, ferro, stanno, aere secernatur, ad lamellam exiguam redigitur: ita se habet rerum novarum recitatio, si demantur ficta, falsa male percepta, per condolitum addita, haec quam plerumque parva pars veritatis remanet. Vulgare dictum, quod rumores verbosissima enarrant. Vulgus opinione in Nicetas Choniates. Fama veritatem saepe oppugnat, nec certi quidquam adfert. Nec est mirum quantum crescit vando fama. Nec est quod miremur: frequenter omni opera & studio hoc agunt, ut falsissima quaeque in populum spargantur, ut misera plebs spe vanissima lactetur. Rumores quos in secretum aurem audivimus, frequentissimum decies audivimus, & sequente alios ad audiendum

eorum successissimum ingressionem, quanta his annis, quamque monstrosa prodierunt ænigmata! quæ tamen omnia sub honestissimo nomine rerum nouarum vendebantur. Hoc vnicè multis in votis erat, vt plebs speciosissimis commentis animaretur, ad fortunas omnes exponendas in tam fortunatum bellum. Circa has legatos satis publicè veritatem ignorant: Hinc plurimus post omnia perdita, crederetur tamen anima tumoribus multis spes erecta. Iamque veritas passim tam ignominiosè habetur, vt etiam seditionem velut ratio sit grata. Et in fabulatione prolapsi sumus, vt in ciuitatibus alicubi ... quærant, quæ veritas placeat, Catholica an Lutherana? Quasi vero veritatis genium hoc admittat, sibi ipsi contradicere? aut hæc aut illa veritas non sit veritas necesse est, quando sibi tam largiter contradicunt.

a Iuuenal. sat. 4. v. 150.
b Marti. Lipsi. epigr. 7.
c Gland. de confusione Maniq Turcde.
d Maxim. ser. 54.

§. 11.

SOlebat Bernardus duodecemplex malum percensere, quibus cœnobia contemerentur. Sunt hæc ordine: Prælatus negligens, Discipulus inobediens, Iuuenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus Curialis, Religiosus causidicus, Panni pretiosi, Cibus exquisitus, Irreuerentia circa altare, Lis in capitulo, Dissolutio in choro, denique Rumor in Claustro. Reuera inter tot cœnobiorum mala non est minimum, quod est vltimum, nam Rumores. Hos exterminandos, aut saltem non temerè narrandos, certam legem sanctus Ignatius Loiola suis tenuit. Neque nos de tempore solum rumoribus hic agimus sed de quocumque alio telum, qui vbi aliquid incrementi sumpserit, mox in tumorem transit. Inter ipsos etiam Apostolos hæc loquendi labes serpere cœpit: Exiuit sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Tamen nostris hoc sparsum est, vt id scriptis fuerit refutandum à Ioanne, qui clarè asserit: Non dixit ei Iesus, non moritur, sed sic eum volo manere. Nimirum verba Domini sinistrè percepta, aut perperam explicata, statim rumorem falsum confirmarunt. Hoc ipsum hodieque millies contingit: excipiuntur aliquot vocula, sed inutilia, aut ad audientis arbitrium detortæ: hinc rumores falsi, hinc aniles fabulæ, hinc nugæ nugarum.

Timotheum docuit Paulus sic hortatus: Ineptas & aniles fabulas deuita. Eas pestilissimas fabulas notauit, quas Simonianorum hæresis, de rerum creatione, de progenie Angelorum, de bono & malo Deo, de duobus hominis & malis confinxit. Post ineptas illas, profanæ quoque fabulæ damnandæ, quales quotidianum seruntur sermonibus, credimus imperitè. Nam etsi falsa sint hic omnia, nihilominus stultitiam prodit Nugigerula insignem.

Gorgias Sophista, duos adiit indoctos philosophos, vnum ridicula proponentem, alterum insulsa respondentem: Ex quo quæsitum est, stultior, qui hic, cum mulget, an qui cribrum supponit! Illud Gorgiæ sapientis quærendum foret: quis magis fatuus, qui fabulas tam ineptas, rumusculos tam mendaces spargit; an qui credit & aliis vendit nullius pretium? Ineptas ergo fabulas ô Timothee, deuita, exerce autem teipsum ad pietatem. Nam multi optimas horas pessimè perdunt, dum ea legunt, quæ postmodum aut sordidis imaginibus sic occupant animum, vt ei vix liceat cogitare sanctiora. Tu ergo talia lege, illa meditare quæ meliorem te faciant; quæ sanctiores in te affectus suscitent, cuiusdamque Societas & sine disciplina quæstionum decora, & quibus Anteltiana fabula, Malitiosus & Albertus, e scriptores impurissimi abundant.

Noui igitur Lingua Nugigerula, quantum faciat damni, dum nugis spargendis studet. Hoc tam inani studio, pretiosissimum tempus, cuius etiam iactura irreparabilis, per ludum & iocum amittitur, animus sic impletur nugis, vt optima quæque nesciat, & grande censeat fallaciam peccari. Et quia Nugigerula sæpe falsa pro veris vendicat, pessimam nominis contrahit suo domino, vt de eo passim dicatur; Bonus iste vir, malus dictis paucis probis, nec omnia quæ affirmat, ex tripode [illegible] credendum. Hoc talis fama nemini non plurimum officit: tum scilicet quæri solet: Talisne huic homini lingua est, qui non semper verè loquitur: credere quæ inepissime quidam grandi hiatu. Nam Noua proclamat, id tamen plerumque non aliter interpretandum,

[illegible], quibus Mendaria, Mendaria. Et quemadmodum [illegible] hic nugantur lacunas sine atque [illegible] decipit, credat ei Lazarus Apostolus [illegible] aut quisquis alius verbis duci volunt. Nos illi non credemus, hodie nihil. Hoc sao domino Lingua [illegible] nomen patris, et omnes quicum homine dicunt, nugigerulus, fabulator, [illegible] audiamus ergo, quae noua hominis ferat hic homo; historia fabulari plenus est, quacunque parte [illegible], hoc reclinas, nugamenta copiosissimè fundit, semper rumoribus narrandis semper paratus est, quam [illegible] quam narret, tam facilis est ingenij, et rumores [illegible] auditos ipse singularissimus apud eum helpet est vestiet, Hanc famam collegit, hoc habet ille commodi, qui nugis ac rumoribus recensendis vel etiam audiendis tam studiosè vacat. Nam [illegible] de illo alij loquuntur: Vt sciatur [illegible], quid hominis sit ille, partim & [illegible], inquiunt, quid hominis [illegible] [illegible] de quibus illud beati [illegible] Atheniensis est, de quibus illud beati Pauli [illegible]: Athenienses autem omnes & aduenae hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui. *f*

a *Reg.* [illegible] 37.
b *Isaiae c.* 5 1. *v.* 13.
c 1 *Tim. c.* 4. *v.* 7.
d *Timoth. c.* 1. *v.* 13.
e *Vocatum vere fatalissimum.*
f *Act. c.* 17. *v.* 21.

§. III.

SEd ô humanae mentis templemiam! Vitam agimus breuissimam: dum ordimur, finis est: Tempus pernicissimum non gressu, non cursu, nec volatu recedit, sed momentis [illegible] singulis, nosque inania cogitationes [illegible], [illegible] aeternum [illegible]. [illegible] tamen [illegible] praecipitia inter haec rapidissimi temporis [illegible] & non tantum leui sermone, sed etiam nugaces & optimos quosque dies sterilissimis nugamentis [illegible]. Agit nos agitatque velox [illegible] [illegible], quam nugamur, & pernicie [illegible] rapimur. Senecae celeritatem temporis [illegible] explicationem: Nunquam Virgilius, inquit, dies dicit ire, sed fugere, quod currendi genus concitatissimum est.

Optima quaeque dies miseris mortalibus, aeui Prima fugit ———

Quare optima? quia restat quod incertum est. Quare optima? quia iuuenes possumus discere, possumus faciles animos, & adhuc tractabiles, ad meliora conuertere: quia hoc tempus idoneum est laboribus, idoneum est agitandis per opera corporis. Quid itaque cessamus, quid fabulis ac nugis [illegible] [illegible]! Meliora praeteruolant, deteriora succedunt. Quemadmodum ex amphora primum, quod est sincerissimum effluit, grauissimum quodque turbidumque subsidit: sic in aetate nostrâ, quod optimum, in primâ est. Id exhauriri in nugis potius patimur, vt nobis faecem reseruemus. Itaque toto hoc agamus animo, & ineptijs ac nugamentis omissis in rem vnam laboremus, vt hanc temporis pernicissimi celeritatem, quam [illegible] non possumus [illegible] denique intelligamus. Primus quisque tanquam optimus dies placeat; & redigatur in nostram. a Prisca:

Hic meus est, dicere, dies.

Ita dies sunt nostri, cum eos vsurpamus ad [illegible] alieni sunt, & nihil ad nos, qui inter nugas ac fabulas elabuntur. Macharius religiosissimus [illegible], Cassiano teste, *b* diabolum otiosarum fabularum fautorem maximum esse his argumentis docuit. Sermonem [illegible] Macharius de rebus diuinis. Auditores, quos habuit, verborum modulis paullatim sopiri, & toto capite annuere, ac dicta omnia fomnis [illegible]. Senex sermonem coeptum subitò abrumpere, & iucundam [illegible] fabulam, &, Audite, inquit, obsecro rem mirabilem, qua ratione Vulpes & Simia, alternis se [illegible] circumuenerint. Vix narrationem hanc ingressus, & mox omnium oculi [illegible] [illegible] atque aperiri, aures auiditate cupidae [illegible], iam nemo dormire amplius. Hic senex [illegible]: Comperatis, inquit, [illegible] [illegible] fere omnium oculos & aures occlusit sopor, & nescio quam [illegible] dormiendi necessitas, paucissimos ea quae dicebamus attentos habueratis, vbi vero fabulosum apologum texere cepi, illico excussus est iners sopor, [illegible] vigilauit. Videte quaeso fratres, quis [illegible] [illegible] impugnauit [illegible], quis oculos oppressit hoc lethargo. Profectò non alium reperietis, quàm illum ab inferis peruigilem draconem, qui tam maturè somnum inducere conatur, cum diuinis animo proferuntur, cum

ra: cum vero fabulae percensuimus, aeternam omnibus vigilantiam facilè persuadet. Videte, fratres, quàm ista sunt vitiosum soporem expugnetis, qui dormit simul & vigilat fabulis, [illegible] est cacodaemonis.

Mathias [illegible] literas nec unas tantum, sed plures in fasciculum colligatas accepit è patria. Hic ipse secum queritur: Et quantum, inquit, temporis perdes, dum has tot chartas perlegas? quantis animum cogitationibus implebis? quam vanam inde laetitiam, aut quam inanem hauries moerorem? quot diebus laborabis, dum parentum, cognatorum, & amicorum memoriam aboleas? quid facies tum diuersis & precibus & blanditiis confusus? mox masculâ manu arreptum fasciculum etiamnum ligatum coniicere in ignem: Ite, inquit, cogitationes patriae, satius est vos ardere quàm meam mentem.

Hanc felicem aemulatus laudibus Ignatius Lecoris, nam cum clauso cubiculo ardenter precaretur, ianitor ad fores bis terue pulsauit, vocem praestolatus quae iuberet ingredi. Cum preces Ignatius persoluisset, & nec verbulo respondisset, ianitor iterum iterumque obtundens ostium, molestus esse non desiit. Dominum pulsantem iam tum: Quid, inquit, tibi vis frater? Qui ianitor: En Pater literas, ait allatas è patria, & vna literarum fascem tradidit Ignatio, qui ostium obserans, accessit ad focum circumspiciens (hiems erat) & liberalissima manu literarum fascem pabulum praebens igni, ad ipsa consilium ad consuetas preces redit. c Illa e a [illegible], quàm non acriùs eram rerum nouarum sanctissimi quique viri, quibus longè potentius visum est tot vna literas, quàm semper comburere, chartaceos libellos flammis abiicere, quàm animum [illegible], quae nocere plurimum, prodesse vix quidquam possint. Quin ergo & nos libera voce dicimus: Ite vani rumores, ite, longè satius est, haec vobis nescire, quàm animi tranquillitatem amitti, curas augeri, lenitiam vanam accendi, moerorem esse profuturum ali, tempus ocium periculorum potentissimum pessimè consumi. Profectò pars magna tranquillitatis est, haec velle ignorare.

a *Senec. Epist.* 108. *post med. paucullis add[illegible].*

b *Cass. l. 5 instit. c.* 32.

c *Ribad. l. 5. c. 8 post med.*

LECTORI.

P[illegible], Lector, editione hac altera damus trifidum, nunc duabus partibus distinctum. Tuo, putamus, commodo id factum, ut cum manus quidem de libri mole conqueri possint. Non erit oneri quocunque iter instituas, unum ex his libellis in comitem assumpseris. Domi manes? ad manum semper, & in parato esse poterunt tam gracili corpore codicilli.

Sunt qui nunquam sine gladio & armis incedunt, etiam cum dormiunt, ad lectum ferrum est. Fuerunt è priscis qui [illegible] annulo, aut calamo scriptorio semper circumferebant, ut quocunque vellent loco, cum Morte possent colloqui. Videas quibus odoriferi aliquid in manibus sit. Sunt qui [illegible] religione, ubi ubi sint, panis aliquid secum habeant. Alius [illegible] manum, [illegible]. Sunt qui nunquam sine unguento [illegible]. [illegible] medicus [illegible] nunquam [illegible] in paratum [illegible] subsidium. Sunt, quibus perpetuo cinnamomum aut aromatis aliquid in promptu sit ad reparationem animi & fastidium [illegible]. Qui cum aqua intercute laborant, hydriolam sub veste occultam gestant perpetuo sitis extinguendae.

Nos hîc nec flabella, nec gladius nec unguenta, nec [illegible] perpetuo circumferenda suademus.

[illegible] [illegible] *[illegible] Pisauri* [illegible] *[illegible]* [illegible] *Langue* [illegible] [illegible] *sobrium & [illegible] ad illa [illegible] prosibimus.* [illegible] [illegible] libello [illegible], *si placet,* [illegible] [illegible], *dum lingua* [illegible] [illegible] *Pisaurino.* Cum ornari putta [illegible].

[illegible] est [illegible] *fortiline;*
[illegible] ab [illegible] *prius a*
Non [illegible], *aut* [illegible] *linguam* [illegible] *sese.*

a [illegible] [illegible], *act.* 3. *scen.* 2. v. 34.

O

Otiosa, Oblirgans, ostentatrix lingua, hic locis [illegible] praebent.

UT DRAM *linguam* [illegible] *otiosas* [illegible] *gladio* [illegible], *& hic* [illegible] *qui* [illegible] *nec tamen* [illegible], *dum calamum* [illegible] *gerit* [illegible] *cum piger est, & laborem* [illegible], *ut* [illegible] *quidem* [illegible] *libeat* [illegible] *lingua* [illegible] *agrum* [illegible] *effundit. Sed* [illegible] *hic* [illegible] *naturali* [illegible], *de verbis etiam otiosis. Vide C.* 1. §. 1.

2. OBLIRGANTEM *linguam repraesentat, is qui ignem elicit e silice:* [illegible] *similis calamum* [illegible], *ita hic* [illegible] *manu* [illegible] *silicem qua* [illegible] *debeat,* [illegible] [illegible]. *ita & lingua Oblirgans* [illegible] [illegible] *Vide C.* 2. §. 2.

3. OSTENTATRICIS *linguae symbolum est* [illegible] *in delphino* [illegible]. *Vide C.* 3. §. 3.

ra quam [illegible] colloquium plura in eam [illegible], ut [illegible] manus [illegible] habeant ad [illegible]. [illegible] horum [illegible] [illegible] colloqui [illegible], sed hanc [illegible] colloquium [illegible], ut [illegible] [illegible]: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via? a Nec mirum; Ignitum eloquium tuum, (Domine) vehementer. b

Colloquia vero vana & otiosa ita omnem virtutem [illegible], ut Paulinum oraculum pronuntiet: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. c Mala colloquia jure annumerantur otiosa, quae verborum semper plurimum, nihil emolumenti, [illegible] [illegible] habent, [illegible] [illegible] [illegible] explicat lingua Otiosa, de qua [illegible], & principio [illegible] [illegible], quae verba dicantur otiosa, deinde [illegible] [illegible] afferant; tertio quae eorum [illegible], & [illegible] [illegible].

a Luc. 24. v. 32.
b Psal. 118. v. 40.
c 1. Cor. 15. v. 33.

O

CAPUT X.

Otiosam Linguam [illegible] perniciosam esse, & de illius poenis.

CEterum [illegible] mens humana, ea sorte [illegible] & [illegible] quamcunque [illegible] recipit, [illegible] [illegible], nec facile [illegible] [illegible] [illegible]. Colloquia [illegible] & Christianam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & voluntatem [illegible], ut [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Emaunta [illegible] [illegible] Christi [illegible] duo peregrini, velut [illegible] ce-

§. I.

OTiosa lingua nominatur, [illegible] eam [illegible] depingo, quae nec loquenti nec audienti prodest. Hinc Otiosum verbum beatus Gregorius appellat, quod aut justae necessitatis, aut piae utilitatis [illegible] caret. a [illegible] quicquid loquendo, [illegible] Bernardus, nisi [illegible] alicui prodesse, otiosum est. b Variam ab [illegible] & multiplex damnum, nos ea in quatuor classes reducimus.

Prima: Otiosa verba [illegible] [illegible] nobis fore [illegible]. [illegible] in otiosas voces gravius aut formidabilius dici possit, quam quod [illegible] Otiosa omnia verba

piula.

proclamat : Dico autem vobis , quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines , reddent rationem de eo in die iudicij. *a* [illegible] hoc obsecro , ad tribunal trahentur verba etiam otiosa [illegible] quid [illegible] quid [illegible] & blasphemia. si vana quoque & inutilia cogantur [illegible] [illegible] quàm vera sententia , inquit , in multiloquio non esse [illegible] peccatum. Vt enim [illegible] certa , si [illegible] verbū quod [illegible] rationabilis causā habeat , quā [illegible] [illegible] potentibus , quod est [illegible] ratione. *d* Nemo ergo [illegible] otiosa verba , [illegible] [illegible] de [illegible] , nec tantum de [illegible] , sed omne verbum otiosum iudici [illegible]. Hoc nobis , inquit Bernardus , quemnam potest [illegible] de otio? Otium nonest , si non omnino ratione vacuum est. *e* Quod si homo [illegible] [illegible] [illegible] otiosorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & singuli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] supplicium.

[illegible] damna sunt : A verbis otiosis facilè [illegible] ad [illegible] , & ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omne [illegible] bonum colligi. Verissimè [illegible] : Dum otiosa verba negligimus , ad noxia pervenimus. *f* Primo [illegible] loquimur aliena , & quæ nihil ad nos [illegible] [illegible] detractionem , tandem [illegible] [illegible] in contumelias : [illegible] non abstinet otiosis , [illegible] nec [illegible] abstinebit. Tertia damnorum classis est : Otiosa verba , [illegible] [illegible] [illegible] , mentem obnubilant , [illegible] [illegible]. Verissimè dixit Salomon : *g* Vbi verba sunt plurima , ibi frequenter egestas , [illegible] & [illegible] [illegible]. Si [illegible] [illegible] diu [illegible] [illegible] odor [illegible] [illegible] [illegible]. Bonus Diadochus dicere solebat , Balneum [illegible] hypocaustum calorem [illegible] amittit , [illegible] hypocausti ianua relinquatur sæpius aperta. *h* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ; sed [illegible] hoc [illegible] undique [illegible]. Sentit hoc qui dixit : *i* Inimici mei animam meam circumdederunt. *k* Apta illius porta [illegible] [illegible] : hostis cum portam [illegible] , [illegible] [illegible] , ideo [illegible] custoditam [illegible] [illegible] [illegible] diligentia [illegible] est custodiat [illegible]. Nihil [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] portam [illegible] [illegible] , quā [illegible] [illegible] [illegible]. Longè [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , & [illegible] [illegible]. [illegible] tibi , & dum licet , [illegible] domi. [illegible] verbum otiosum , [illegible].

a Gregor. lib. 7. moral. cap. 17. & hom. 6. in Euang.
b Bern. de Pass. Dom. c. 25. mihi pag. 1199.
c Matth. c. 20. v. 36.
d Bern. serm. de triplici custod.
e Idem de præcept. & dispensat. c. 11. [illegible]
f Greg. in c. 9. Iob.
g Prov. c. 14. v. 23.
h Diadoch. de perf. spirit. c. 70.
i Psal. 16. v. 15.

§ II.

OVarta damnorum classis : Otiosa colloquia sufficiunt tempus omni auro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] otiosa [illegible] [illegible] [illegible] , nihil [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Apposite Clarævallis Bernardus , [illegible] [illegible] [illegible] habet , quem otiosa [illegible] [illegible] [illegible] : Nemo vestrum , inquit , parui æstimet tempus quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem tempus acceptabile est , & dies salutis. Volat verbum irrevocabile , volat tempus irremeabile , nec advertit insipiens quod amittat. Libet confabulari , aiunt , donec hora prætereat. O donec prætereat hora! O donec pertranseat tempus! [illegible] [illegible] [illegible] , quam tibi ad agendam pœnitentiam , ad obtinendam veniam , ad acquirendam gratiam , ad gloriam promerendam , [illegible] [illegible] [illegible]. Donec [illegible] tempus quo [illegible] tibi [illegible] [illegible] [illegible] , properare ad angelicam societatem , aspirare ad [illegible] [illegible] , excitare [illegible] voluntatem , deflere commissas [illegible]

quitatem. Sic nimirum, sic agricolæ cum diu desiderata affuerit opportunitas seminandi, sic vinitores cum expectatum tempus [illegible] advenerit, incubuisse occupationi, & quasi [illegible] sua opere diem transegisse lætantur? Sic institores mercium [illegible] nundinas, occasionem quærere solent, ut quam sorte sibi ex iis quibusdam proventus contingat? Sic denique pauperes, dum [illegible], cum multis clamantibus [illegible] tandem affectus eleemosynarum distributor, [illegible] capiunt, & concurrentibus socijs vacuos ambiunt occupare recessus, & sæpe latebant in angulis platearum? Tempus tantum est [illegible] in verbis, sed [illegible] vitam [illegible] comprobantur; nec ipsi modo [illegible], sed alij quoque [illegible] a. Hanc Bernardi sapientem sententiam confirmans Hieronymus: Si cuncti, inquit, huius vitæ curriculum, hoc ipsum quod loquor, quod scribo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut decrescit b. Res tam pretiosa tempus est, ut horas [illegible] plurimas & [illegible] sola sic deploranda. Quicquid ceterorum amiseris, reparabile damnum est, dispendium temporis vel maximi nulla restituent sæcula. Pecuniæ [illegible] reddi potest una, & copiosior, honorum prodigus reddere potest, & [illegible], valetudinem amisisti plurimi hoc damnum [illegible]; sed & valetudinem amissam quam multi recuperant; amissum tempus nemo unquam recuperavit; irreparabile est, cuius tamen optimam quamque partem otiosa colloquia subducunt. Credibile est nunc a sapientibus quidem hoc tempus pretiosum æstimari. Ut hæc sane, hoc Christianus sapiens valde laboret, sic omnes vitæ momentum dispensare, ut nunquam de se [illegible] gloriari hoc possit. [illegible]. Multicolor est otiositas, sunt enim & otiosæ cogitationes, quas sæpe continuat otiosa confabulatio, hinc non raro se jactat [illegible] opus [illegible], quod quandoque peius est ignavissima [illegible]. De quo disserit Bernardus: In hoc genere transgressionis, inquit, numerosa sunt [illegible], & quæque otiose dicta, facta, cogitata c.

a *Bern. ser. de triplici custodia, mihi p. 385. ante med. ser.*

b *Hieron. in epist. ad [illegible].*

c *Bern. de præcept. & dispens. c. 14 post init.*

§ III.

Optimus loquendi magister Christus, in omnibus suis colloquijs occasionem capiebat, ut sermonem quemcumque ad se [illegible] deflecteret ad divina. Collocutus cum Samaritide, aqua Sicharia ad aquam vivam in cælo salientem opportunissime deduxit sermonem a. Cum mentio incideret de Manna, cœpit Sermonem de vero Angelorum pane disserere, ut non nemo auditorum diceret: Domine semper da nobis panem hunc. Ibi occasione oblata: Ego, inquit, sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. b Cum sub convivio nunciasset quis, adesse matrem & fratres, arripuit verba nuncij, & de Dei voluntate cœpit dicere. Eodem modo in convivijs [illegible] & tempori aptas: Apud Matthæum [illegible] de medicina sacra, seu, pœnitentia; apud Simonem Pharisæum de divino amore ob præsentem Magdalenam; apud Pharisæorum principem, ubi delitias faciebant, & ceremoniam adhibebant in accubitu, de Humilitate cœpit disserere. Exemplis tam luculentis instruimur, quomodo colloquia inutilia & otiosa decenter derivanda in alterius meliora. Non ergo in [illegible] ponendum, [illegible] loqui otiosa. Optime huic se monitor Bernardus: Quod cum sciretis, inquit, & ex deliberatione, in verbo otioso silentio licet non [illegible], lingua laxatur c. Hanc coram Deo sapientissime non [illegible] indicijs [illegible], sed præsenti vindicat supplicio. Beatus Gregorius narrat virginem [illegible] non ab una solum virtute nobilem extitisse in cœnobio; pollebat hæc continentia vitæ, sed non itidem linguæ moderatione [illegible], & quæ virginitatem [illegible] lingua [illegible]. Extra legem garrire solebat [illegible]. Obijt tandem & hæc [illegible], sepulta templo. Nocte proxima [illegible] stans [illegible] ad aram deduci, illic mediam secari, atque [illegible] cremari, parte altera intacta. Die sequenti [illegible] quæ viderat nocte, exposuit, & locum monstravit cadaveris combusti. Narrationi fidem [illegible]

regis vestigia ... impressa? ... Ergo sunt templi ... ab ... dum [illegible], quem damnat linguæ procacitas. Gregorij relatio, testimonio Ioannis Cassiani, qui senem religiosissimum, in specimen virtutis illustrem Moysen, loquax, qui haud ... habebat secundum, vir incomparabilis, sed ... paullo ... Macario ... , hic ... damnasset, & ... pedis ... Quæ tamen facti pœnitens Moyses, noxam hanc Deus non ad ... tribunal ... , sed ... potestatem fecit & occupandi hominis, & torquendi, dæmoni [illegible]. Sed Moyses Macarij precibus ab hospite [illegible] liberatus est. e Tanti est vel parua in speciem improbitas linguæ, ob quam sanctissimi quique homines pœnas sæpe grauissimas dependerunt. Durannus ... abbas Tolosanus [illegible], vir cetera pius & mire industrius, sed linguæ solutæ verba ridicula & [illegible] usurpauit, sed non impune. Postquam enim ex humanis dessit, ... quem beatus Hugo Cluniacensis abbas ... & mox [illegible] sacerdoti ... in [illegible] forma, præsertim ore ... , labiisque ... & [illegible]. Hoc ... & voce ... suppetias rogauit, præcipue ab Hugone ... successore suo [illegible]. Hugo ... septem ... hebdomadis ... silentium indixit, quod ... ab omnibus [illegible] est. ... Durannus redijt, & ... legem ... , se liberatum [illegible]. Nona igitur ... dicitur, quæ ... necessitati [illegible]. Tertium denique [illegible] Durannus, ... & ... Hugoni. f Ita ... quoque ... lingua intemperantiam ... vel alterius Orbis supplicijs eluenda est.

a Ioan. c. 4. v. 14.
b Ioan. c. 6. v. 35.
c Bern. ser. de precept. & disp. c. 11. init.
d Greg. l. 4. dialog. c. 51.
e Cass. l. 7. collat. c. 27.
f Vincent. Bellouacens. l. 21. Spec. hist. c. 5. Lipp. Sur. 29. Aprilis in vita S. Hugonis.

§. IV.

Non ignorauit hoc Carthusianorum sanctissimus Patriarcha Bruno [illegible], quantum à lingua periculi immineret, quamuis damnis, vidit [illegible] sermonis, [illegible] lege [illegible] SILERE. Bruno sic ratiocinatus fuit: si Doctor ille Parisiensis qui tanta sanctitatis [illegible] credebatur, damnatus est ab æquissimo iudice, hoc ergo [illegible], si ego me sociosque meos [illegible], vbi cum Deo [illegible] loquamur, [illegible] loquendo. Et [illegible] de tot [illegible] otiosorum verborum rationem reddemus [illegible] si tot [illegible], tot [illegible], tot [illegible]. Solent quid [illegible] non [illegible], sed [illegible] grauis [illegible] quid [illegible], lapidem cauat. Vnica vox otiosa facile habet veniam, sed cum [illegible] non degrauari [illegible]. Ideo Beatus Godefridus [illegible], quocunque iter faceret, [illegible] semper [illegible] præcedere, [illegible] dixit: Ne otiosis sermonibus [illegible] occasio. Iobus [illegible] amicos [illegible], & : Ad increpandum, [illegible] tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis a. Merito nos reprehendit [illegible]. Accipe in Ardearum [illegible] non dimittit Falconem, nisi prius viderit Ardeam [illegible] canem, dum conspexit feram, ac [illegible] verba promittimus, antequam [illegible] ac [illegible] loquimur, cum sciamus non perinde ad nos redire verba, vt ad suos dominos mansuefacta animalia; ad aucupem reuolat Falco, ad venatorem recurrit canis, verbum semel emissum nullis artibus ad auctorem reuocari potest; transijt, [illegible], [illegible], æternum irreuocabile. Quid igitur est consilij ad otiosam locutionem [illegible],

[illegible] Auguſtus Imperator, ſua-
rum rationum, ſua filiam & nepotes inſtituit, ut
nihil agerent, nihilque loquerentur, quod non
in diurnos commentarios referri poſſet. Vox
digna Cæſare, conſilium Regale, verè
Chriſtianum; & quod peculiari congruit Ser-
monis dicto: *Reddent rationem de eo in die*
judicij. Nulli mortalium vel minimam occa-
ſionem verbulum excidit, quod non in tabulas
& ſyngraphas referatur; cogitata, facta, di-
ctaque, omnia in Dei perſcripta ſunt, & in
acta mittuntur, nec ſi [illegible]. Quiſquis
hoc attentius cogitaverit, ipſe ſibi dicet. Ca-
ve, obſecro, cave; nam quicquid dixeris, in
tabulas referetur, in acta mittetur; ne omne o-
tioſo verbo rationem reddas, videlicet ne
ratiocinia in immenſum excreſcant. Si tale
verbum pretio ſuo taxes, quanto ſtabit, jurgia
[illegible] vel otioſa
verbula, [illegible] falſa,
ſpurca, nocua.

a *Ibid. c.* v. 36.

§. V.

PArva ſæpe verba, pro otioſis & leviſſimis,
ſolo non malo [illegible] in [illegible] & ma-
iores diſſenſiones, [illegible] aut
alteram [illegible] ſæpè. [illegible]
[illegible], paradigmatis, animi gratia exhibeo.
[illegible] quiſpiam ſex convivas pari digni-
tate, [illegible] & ingens &
diſſitus ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri
principem locum cedere, ille nunc accipere,
hic urgere, ille denuò tergiverſari, alter iterum
blandiri, & rogare, ut priorem accubitum de-
ſerat. Hic paterfamilias & modo imperator
partes ſuas interponere: Ita quæſo, inquit, nunc
hodie ſtantes prandebimus; [illegible] quiſ-
que locum occupet, ac ego vos toties adhi-
bebo menſæ, quoties [illegible] locus poterit
inter vos mutari. Omnes hoc promiſſum & leni-
ter dixit, nec puto ad [illegible], ut va-
riandi accubitus numerum iniret. Obſecro te,
Lector, ad dictam [illegible] & accum-
bendi ordinem inter ſe mutare poſſent. Dicho-
to tibi, ſi feci, ut habebis fidem? Ergo ad-
verte animum. Si ſepta Arithmeticæ [illegible]
mas poſſint ſex convivæ [illegible] varia
diſtinguendi ordinem commutatio. Si jam
anno tibi trecentos ſexaginta quinque dies

aſſignemus (tot enim habet commutatio-
nes) debebit paterfamilias ille ſex commen-
ſales (ſi quidem promiſſis ſtare voluerit) an-
no integro quotidie bis ad menſam vocaſſe,
exceptis ultimis quinque diebus in ſubſidium
[illegible]. Nec dum tamen ipſe [illegible]
oculis, non ſolum auribus, fidem faciam [illegible]
que ſignatis tabulis ſex Alphabeti primis lite-
ris, [illegible] vicem ſub hæc. Litteras
permutatas ut clariùs [illegible] colloco. Age, ut Le-
ctor, [illegible]
Et eo hoſpites nunquam eodem ordine
accumberent.

abcdef	acbdfe	adbcef	aebcdf	afbdce
abcdfe	acbedf	adbcfe	aebdcf	afbdec
abcedf	acbefd	adbecf	aebfcd	afbecd
abcefd	acbfde	adbefc	aebfdc	afbedc
abcfde	acbfed	adbfce	aecbdf	afcbde
abcfed	acdbef	adbfec	aecbfd	afcbed
abdcef	acdbfe	adcbef	aecdbf	afcdbe
abdcfe	acdebf	adcbfe	aecdfb	afcdeb
abdecf	acdefb	adcebf	aecfbd	afcebd
abdefc	acdfbe	adcefb	aecfdb	afcedb
abdfce	acdfeb	adcfbe	aedbcf	afdbce
abdfec	acebdf	adcfeb	aedbfc	afdbec
abecdf	acebfd	adebcf	aedcbf	afdcbe
abecfd	acedbf	adebfc	aedcfb	afdceb
abedcf	acedfb	adecbf	aedfbc	afdebc
abedfc	acefbd	adecfb	aedfcb	afdecb
abefcd	acefdb	adefbc	aefbcd	afebcd
abefdc	acfbde	adefcb	aefbdc	afebdc
abfcde	acfbed	adfbce	aefcbd	afecbd
abfced	acfdbe	adfbec	aefcdb	afecdb
abfdce	acfdeb	adfcbe	aefdbc	bacdef
abfdec	acfebd	adfceb	aefdcb	bacdfe
abfecd	acfedb	adfebc	afbcde	bacedf
abfedc	[illegible]	adfecb	afbced	bacefd

bacfde	bcedaf	beacdf	bfcead	cafdbe
bacfed	bcedfa	beacfd	bfceda	cafdeb
badcef	bcefad	beadcf	bfdace	cafebd
badcfe	bcefda	beadfc	bfdaec	cafedb
badecf	bcfade	beafcd	bfdcae	cbadef
badefc	bcfaed	beafdc	bfdcea	cbadfe
badfce	bcfdae	becadf	bfdeac	cbaedf
badfec	bcfdea	becafd	bfdeca	cbaefd
baecdf	bcfead	becdaf	bfeacd	cbafde
baecfd	bcfeda	becdfa	bfeadc	cbafed
baedcf	bdacef	becfad	bfecad	cbdaef
baedfc	bdacfe	becfda	bfecda	cbdafe
baefcd	bdaecf	bedacf	bfedac	cbdeaf
baefdc	bdaefc	bedafc	bfedca	cbdefa
bafcde	bdafce	bedcaf	cabdef	cbdfae
bafced	bdafec	bedcfa	cabdfe	cbdfea
bafdce	bdcaef	bedfac	cabedf	cbeadf
bafdec	bdcafe	bedfca	cabefd	cbeafd
bafecd	bdceaf	befacd	cabfde	cbedaf
bafedc	bdcefa	befadc	cabfed	cbedfa
bcadef	bdcfae	befcad	cadbef	cbefad
bcadfe	bdcfea	befcda	cadbfe	cbefda
bcaedf	bdeacf	befdac	cadebf	cbfade
bcaefd	bdeafc	befdca	cadefb	cbfaed
bcafde	bdecaf	bfacde	cadfbe	cbfdae
bcafed	bdecfa	bfaced	cadfeb	cbfdea
bcdaef	bdefac	bfadce	caebdf	cbfead
bcdafe	bdefca	bfadec	caebfd	cbfeda
bcdeaf	bdface	bfaecd	caedbf	cdabef
bcdefa	bdfaec	bfaedc	caedfb	cdabfe
bcdfae	bdfcae	bfcade	caefbd	cdaebf
bcdfea	bdfcea	bfcaed	caefdb	cdaefb
bceadf	bdfeac	bfcdae	cafbde	cdafbe
bceafd	bdfeca	bfcdea	cafbed	cdafeb

cdbaef	cedfab	dabecf	dbeacf	dcfeab
cdbafe	cedfba	dabefc	dbeafc	dcfeba
cdbeaf	cefabd	dabfce	dbecaf	deabcf
cdbefa	cefadb	dabfec	dbecfa	deabfc
cdbfae	cefbad	dacbef	dbefac	deacbf
cdbfea	cefbda	dacbfe	dbefca	deacfb
cdeabf	cefdab	dacebf	dbface	deafbc
cdeafb	cefdba	dacefb	dbfaec	deafcb
cdebaf	cfabde	dacfbe	dbfcae	debacf
cdebfa	cfabed	dacfeb	dbfcea	debafc
cdefab	cfadbe	daebcf	dbfeac	debcaf
cdefba	cfadeb	daebfc	dbfeca	debcfa
cdfabe	cfaebd	daecbf	dcabef	debfac
cdfaeb	cfaedb	daecfb	dcabfe	debfca
cdfbae	cfbade	daefbc	dcaebf	decabf
cdfbea	cfbaed	daefcb	dcaefb	decafb
cdfeab	cfbdae	dafbce	dcafbe	decbaf
cdfeba	cfbdea	dafbec	dcafeb	decbfa
ceabdf	cfbead	dafcbe	dcbaef	decfab
ceabfd	cfbeda	dafceb	dcbafe	decfba
ceadbf	cfdabe	dafebc	dcbeaf	defabc
ceadfb	cfdaeb	dafecb	dcbefa	defacb
ceafbd	cfdbae	dbacef	dcbfae	defbac
ceafdb	cfdbea	dbacfe	dcbfea	defbca
cebadf	cfdeab	dbaecf	dceabf	defcab
cebafd	cfdeba	dbaefc	dceafb	defcba
cebdaf	cfeabd	dbafce	dcebaf	dfabce
cebdfa	cfeadb	dbafec	dcebfa	dfabec
cebfad	cfebad	dbcaef	dcefab	dfacbe
cebfda	cfebda	dbcafe	dcefba	dfaceb
cedabf	cfedab	dbceaf	dcfabe	dfaebc
cedafb	cfedba	dbcefa	dcfaeb	dfaecb
cedbaf	dabcef	dbcfae	dcfbae	dfbace
cedbfa	dabcfe	dbcfea	dcfbea	dfbaec

dfbeac	eafbdc	ecafdb	edcbfa	fabced
dfbeca	eafcbd	ecbadf	edcfab	fabdce
[illegible]	eafcdb	ecbafd	edcfba	fabdec
dfcabe	eafdbc	ecbdaf	edfabc	fabecd
dfcaeb	eafdcb	ecbdfa	edfacb	fabedc
dfcbae	ebacdf	ecbfad	edfbac	facbde
dfcbea	ebacfd	ecbfda	edfbca	facbed
dfceab	ebadcf	ecdabf	edfcab	facdbe
dfceba	ebadfc	ecdafb	edfcba	facdeb
dfeabc	ebafcd	ecdbaf	efabcd	facebd
dfeacb	ebafdc	ecdbfa	efabdc	facedb
dfebac	ebcadf	ecdfab	efacbd	fadbce
dfebca	ebcafd	ecdfba	efacdb	fadbec
dfecab	ebcdaf	ecfabd	efadbc	fadcbe
dfecba	ebcdfa	ecfadb	efadcb	fadceb
eabcdf	ebcfad	ecfbad	efbacd	fadebc
eabcfd	ebcfda	ecfbda	efbadc	fadecb
eabdcf	ebdacf	ecfdab	efbcad	faebcd
eabdfc	ebdafc	ecfdba	efbcda	faebdc
eabfcd	ebdcaf	edabcf	efbdac	faecbd
eabfdc	ebdcfa	edabfc	efbdca	faecdb
eacbdf	ebdfac	edacbf	efcabd	faedbc
eacbfd	ebdfca	edacfb	efcadb	faedcb
eacdbf	ebfacd	edafbc	efcbad	fbacde
eacdfb	ebfadc	edafcb	efcbda	fbaced
eacfbd	ebfcad	edbacf	efcdab	fbadce
eacfdb	ebfcda	edbafc	efcdba	fbadec
eadbcf	ebfdac	edbcaf	efdabc	fbaecd
eadbfc	ebfdca	edbcfa	efdacb	fbaedc
eadcbf	ecabdf	edbfac	efdbac	fbcade
eadcfb	ecabfd	edbfca	efdbca	fbcaed
eadfbc	ecadbf	edcabf	efdcab	fbcdae
eadfcb	ecadfb	edcafb	efdcba	fbcdea
eafbcd	ecafbd	edcbaf	fabcde	fbcead

fbceda	fcaebd	fcebda	fdcbae	febadc
fbdace	fcaedb	fcedab	fdcbea	febcad
fbdaec	fcbade	fcedba	fdceab	febcda
fbdcae	fcbaed	fdabce	fdceba	febdac
fbdcea	fcbdae	fdabec	fdeabc	febdca
fbdeac	fcbdea	fdacbe	fdeacb	fecabd
fbdeca	fcbead	fdaceb	fdebac	fecadb
fbeacd	fcbeda	fdaebc	fdebca	fecbad
fbeadc	fcdabe	fdaecb	fdecab	fecbda
fbecad	fcdaeb	fdbace	fdecba	fecdab
fbecda	fcdbae	fdbaec	feabcd	fecdba
fbedac	fcdbea	fdbcae	feabdc	fedabc
fbedca	fcdeab	fdbcea	feacbd	fedacb
fcabde	fcdeba	fdbeac	feacdb	fedbac
fcabed	fceabd	fdbeca	feadbc	fedbca
fcadbe	fceadb	fdcabe	feadcb	fedcab
fcadeb	fcebad	fdcaeb	febacd	fedcba

Discimus hactenus, Lector, sex convivas [illegible] vicissim accumbendi rationem permutare posse. Quod si convivantes fuissent septem, quinquies millies, & quadragies commutare oportuisset. Si fuissent octo convivae, potuissent illi hoc modo mutare locum quadragies millies trecenties viginti, nec tamen saepius, ut patet. Res haec Arithmeticis certa.

Sed haec non decet inconsideratis patribusfamilias otiosa promissio. Nos sexcenta talia quaerimus, dum parvulam etiam [illegible] [illegible], nec valde dolemus, hos inanijs perdidisse tempus.

Sed est qui dicat: Quanti hoc erit negotij est, verba omnia ad amussim [illegible] examinare, [illegible] in hoc libello? Huic Siracides respondet: Aurum tuum & argentum tuum constringe, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, ut non labaris in lingua tua. Et quicquid habes falsi, infideli, spurijque argenti, hoc omne confer, ut inde tuas trutinas [illegible] in te ponderatio [illegible] sapientiae est, id totum in hanc rem impende, ut non labaris in lingua tua.

Finis

Finio cum Bernardo: O quantus terror, inquit, erit sapientissimus, qui numerat omnes pluviæ guttas, discutere omnium cogitationem, omnium hominum à primo Adam usque ad ultimum qui erit in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorũ, cum sederit in sede maiestatis iudicij sui, ubi non iam misericordia, sed iudicium cantabitur Domino. Quid tam miseri & miserabiles facturi? Sapientissimus es Domine, falli non potes, iustissimus es, corrumpi non potes. Quid ergo dicam? Miserere quæso &c. ut nō solum à maledictis & turpibus declinem, verum etiam otiosa verba devitem, ne de illis me oporteat in die iudicij reddere rationem, ubi iam non de bonis & viridibus folijs verborum, sed de malis & aridis ratio est reddenda. c Ratum, firmum, fixum, est decretum: Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. d

a *Non tamen sapiens.*
b *Eccles. 28. v. 29.*
c *Bern. de Pass. Dom. c. 15. mihi pag. 3183.*
d *Matth. l. supra citato.*

CAPUT XL.

Obiurgans Lingua, prout par est, obiurgatur.

MAgnum illud Græciæ lumen Basilius, cum innumeros errores vel vitia linguæ perspicacius cogitasset, verissimum hoc pronunciavit: Vita nostra referta est linguæ delictis. Quis enim ille tam circumspectus, ac prudens qui non vel uno die sæpius hallucinetur linguâ nisi tam severius intra silentij leges coërceat? Linguæ rabies, vilitasque morum ubique est obvia. Ea de caussa sanctissimè monet Ambrosius: a Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat. b Sic ergo beatus (quod Siracides affirmat) qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus: iugum enim illius iugum ferreum est, & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus quàm illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum, & in flamma sua non comburet iustos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. Quis autem hos leones, hos pardos sciat semper ex intervallo qua non putes potuisse? hi leones, hi pardi, & sævitie invadunt inopinè. Iure meritò accensetur lingua Obiurgans, quam post Otiosam, alphabeti cognatione proximam locamus. Itaque hac dissertatiuncula Obiurgantis linguæ genium persequemur.

a *Ambr. l. 1. Offic. c. 3.*
b *Eccli. 28. v. 23. ad 25.*

§. I.

ATque primò quidem si habitum illius linguæ spectemus, vellem hominum genus indueret, pro calceis perones clavis compactos, aut grandes piscatorum ocreas haberet, passus facit amplos & sonoros, neque enim aliud docta est quàm vituperare, reprehendere, verbis exagitare, invectivis hos avaritiæ insimulare, illos superbiæ aut stultitiæ damnare. Nil quidem optatius est intra æstivum, quam opportunus imber; si is tamen placidis guttis rorando desiliat, quod si præceps nimbus superne ruat, utrumque sibi impetu effundat, plus sæpe nocumenti adferre quàm commodi. Lingua sedata & mitis velut stilla leniter implet, segetes procurat, uberem fecundat, lingua obiurgans & invectiva velut grandinans procella segetes non curat, sed exacerbat. Utrumque prorsus vitiosum est, nihil, & omnia reprehendere, nihil dissimulare posse, & omnia dissimulare velle, meras invectivas declamare, aut semper in Encomiorum genere versari. Erudivit Siracides. Est correctio, inquit, mendax in ira contumeliosi. a Iracundus mentitur correctionem, nam obiurgare vult, non emendare. Si Tullio credimus, amicorum est, monere, & moneri, sed non increpare minaciter sæpissime non corrigunt prava, sed magis calcar faciunt. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem, à ipso sapientissimo regum. Si aurei incantatum gladium ... ; & sermo rē lacerat & percutit; ... catus

de plus parcit, sed ossa comminuit. [illegible] ea multa, [illegible], ea mansuetorum lo[illegible] magis offendat [illegible], non corrigit. Si cum [illegible] alicujus animos collisionibus tractas, ignem [illegible] ita si obiurgatio, in hominem [illegible] ac [illegible] [illegible], flammam [illegible] [illegible], & multam [illegible], qualis [illegible] est, quae [illegible] accepit [illegible] non est [illegible].

Salomon linguam lenem & modestam commendaturus: Lingua, inquit, lignum vitae, lingua placabilis; quae autem immoderata est, conteret spiritum. c Quicquid in hac vitali arbore salutare est, medicinam promittit, & sanitatem: quicquid in homine sedato ac mansueto bonum sit, [illegible] argumentum est. Et quemadmodum ramus virens ac succi plenus flecti & [illegible] facillime sequitur quo ducentem manum; ramus arens & exsuccus frangitur: ita si hominem obiurgantis lingua vel minimum laeserit, non flectit, sed frangit, nam quae immoderata est, conteret spiritum, tam sapientis, quam audientis, tam obiurgantis quam obiurgati; at homo placidus, & cui cicur est ingenium, etiam cum reprehendere cogitur, sic tamen reprehensionem temperat, ut non tam hoc agere, quam docere videatur. Instruit leniter, non acriter carpit, per illud mentem beati Pauli, qui reprehensores sic erudit: Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. d Quid enim [illegible] obiurgator ille, qui asperrimarum obiurgationum plaustra convertat in eum quem verbis castigatum cupit.

a Eccli. c. 15. v. 19.
b Prov. c. 15. v. 1. c Prov. c. 15. v. 4.
d Gal. c. 6. v. 1.

§. II.

Illustrissimum illud Angliae sidus Thomas Morus artificiosè prorsus & dexterè obiurgatorum aliquis linguam mansuetiorem esse docuit. Sederat pro tribunali Morus cum ceteris iudicibus. Rei producebantur Zonarii sectores, praesentibus accusatoribus, qui crumenas sibi praecisas querebantur, nec aliud contendebant, quam ut haberent illos talia ausos in patibulum rapiendos. Hic unus assessorum [illegible], & grandis natu, ipsos innocentia & [illegible] obiurgare. Hic, inquit, [illegible] ultra [illegible], cur vestras [illegible] non [illegible] custodiunt [illegible] negligentia, [illegible] hanc occasionem offert [illegible] vestras crumenas [illegible] nate, & rapaces [illegible] facile [illegible] qui sua negligentia furem fecit. Morus audacia iam importuna gravatus senis qui ita dicere, non increpare iudices debuisset, causam hanc in diem alteram reiecit. Interea nocte ex illis latrunculis unum clam e carcere ad se iussit adduci, & Si cras, inquit, ad cognoscendas causas consederimus, nunquid poteris tu illi seni qui accusatores adeo culparat, crumenam subducere non observanti? Gratiam a me inibis si feceris; libertatem tentare spera, si tamen furta non velis repetere quod dicis? Ille promissa venia laetissimus, omnia vicissim amplissime promittit: sibi modo sinerent, se rem hanc strenue curaturum, & ad votum. Postera luce cum Assessoribus Morus consedit dicendis sententiis, vocantur separatim rei: primus illorum fuit hic ipse latrunculus ad omnem nequitiam factus, & tanto iam animosior ad nobile facinus, quanto securior peccaturus. Iubetur ergo, si quid habeat pro se dicere. Ille vero [illegible] pudore [illegible], abunde sibi sufficere, ait, quod suam innocentiam tueatur, id tamen infimis precibus rogare, liceat sibi in unius e iudicibus secretas aures causae suae momentum deponere. Permittitur, unum ipse deligat quem velit ex omnibus. Senem [illegible] illum deligit. Itaque accedit trepidationem simulans, & tanquam quod grande secretum in aurem seni demurmurat, eademque opera crumenam ad latus pendentem exercitata manu praecidit. Arcana narratione finita, ad suum se locum recipit. Morus accepto rei benigne iudicio, alium ex hic [illegible] hominem [illegible] iubet, captatque occasionem vetulique liberandi collum stipe. Quin hos miseros inquit, dimittimus, tanto sceleri si vultis parcendos. Damnum si quod alii intulerunt, nos sarciamus. Neque vero tanti est [illegible] pecuniariam symbolam, [illegible]; suo exemplo [illegible] sequaturum & cum dicto [illegible] Post Morum primus [illegible] senex marsupium suis [illegible]. Ille suam symbolam [illegible], crumenam [illegible] quaerit,

quærere, nusquam reperire, atque iam sinum scrutari, iam caligas explorare, iam manicam omnem excutere, hac illac oculos manusque mittere, nec sentire quidquam, indignantem ac turbas facere, &c. quid hoc, inquit, prodigij? compertissimum mihi est, me in tribunal hodie non sine crumena consedisse. quis tam malus dæmon auxit? Hic Morus vultu ac voce ad seriatem composita: Mi domine, inquit, ipse iam experimentum capis, qui vigilantes etiam oculos fallat Mercurius; nemo hic satis cavere. Quare in posterum eos quibus hoc infortunij contingit, ne acerbius obiurga, istisque crumenam à lanunculo reddê. Hic omnium risus cõsecutus est & sensu, quem Morus urbanitate tam faceta docuisset, non tam asperè pigritium infantes obiurgare. a Vis orationis lenitudo decit,

—— *ac clamitur*

Centuplicarsinu, pessimis centuplici

Os illud maximè quod obiurgationis plenum est.

a *Thomas Stapletonus in vita Mori c. 13.*

§ III.

Ergo vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Plurima reprehendi possunt, sed moderatè ac parcè. Moneri & corrigi, nec à se immeritus est & ingratus; quod si accedat verborum immoderatio & truculentia, ingens remedium intolerabile, quod vel excutiendum sit, vel calcandum ipso contemptu. Plurima quoque commodius occurrunt soli & separatè, quàm coram aliis. Illud enim admonitioni, hoc obiurgationi similius habetur. Socrates in convivio quendam suorum familiarium paullo acrius obiurgavit. Nec dissimulavit hoc Plato, sed ad Socratem versus: Nonne, inquit, satius fuisset, hæc illi seorsim dixisse? Cui mox Socrates: Et quæso, ait mi Plato, an non tu quoque rectius fecisses, si mihi seorsim hæc dixisses?

Christi præceptum est, eum, qui delinquit, ter monendum ac instruendum, dum morbus illius censeatur immedicabilis. Ipsius divini verba sunt: Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuũ. Deinde: Si autem te non audierit, adhibe tecũ adhuc unum vel duos. Tertio demum: Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus ac publicanus. a

Ut autem linguam obiurgantem non effrenatè solum sentiamus, sed etiam sciamus quam ab effrenis Ecclesiam, nobile documentum Augustinus innuit. Si quando obiurgaveris te aliquem, scito quia profuit: Si minus id, scito quia prodesse voluisti. Sed longè melior hac sunt magister. Apostolus Petrus, ex vos inducat quia plane infecunt obiurgationem, ut malitia acerbus, quam commentum fuadeat? Quæ est, inquit, gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? sed si benefacientes sustinetis, hæc est gratia apud Deũ: in hoc enim vocati estis. b Hæc autem nominatur lingua Christianorum, quæ vix adulari nescit, ita inficiari verbis, & carpere non consuevit, omnemque sermonis otiositatem studiosissimè fugit. Hæc lingua præ ceteris videtur digna, quam tutam laudis accipere auream.

a *Matth. c. 18. v. 15.* b *1. Pet. c. 2. v. 20.*

CAPVT XII.

Quam frequens & insolens sit Lingua Obiurgatrix.

Atheniensi Beroso Mathematico, quod multa sclarevaris prædixisset, quæ temporis serius rerumque eventus vera monstrassent, statuam quidem in gymnasio posuerunt, statuæ tamen linguam inseruerunt auream. Eius eo comparatam possum exprimere: Ut qui encisto suo laudentur, dicantur auream boum, modò linguam prudentius nossent regere. Eam statuam auream, cui tamen vis plumbea sit, aut ærea lingua, Phanstianis illic publicani contemptui, ex aliis talia sunt; dicissem autem hominem, qui invidus, qui clementissimis, qui cœteris virtutibus sedulo vacant: sed obtrectatrix ipsius lingua pejoris suis ligneis, quam pulchram hanc statuam, plurimum sordidam commendabilem fuisse Phansiani actas, si eos ipse non adeo commendasset.

Hæc obtrectatrix lingua sui domini elogia mira scribens nobis in theatrum hominis educere, & omnibus spectandi proponere. Linguæ huius labor pæne omnis in Exorationis genere versatur. Laudare omnium optime no-

me no-

[illegible] nec tamen laudat omnia, sed solum [illegible]. In sua [illegible] quo domini laudes excutit amplissime, & in eam [illegible] sermonis, vt a pluribus [illegible] quam [illegible] habeat dominum qui mercibus viuat per ora virum volitet. Quam autem hec ipsa Ostentatrix lingua suo domino saepe noceat, dum studet fauere, nunc explicabimus. & quidem cum cura & paullo fusius. Nam linguae virorum longe communissima est Ostentatrix, & valde nocens, & forsan non sentiet se ferri, nisi bene fenatur.

§. I.

QVemadmodum mercator aut propola, laudat venales quas vult extrudere merces, sic lingua Ostentatrix merces suas expedit non sine amplissima commendatione. Habet autem duplicis generis mercimonia, nam aut ingenium quae laudat, suam formam, familiam, dotes sibi suisque concessas, aut laudat suam artem, scientiam, suum officium, suas functiones, opes suas ac potentiam. Hos quidem Sophonias Magniloquos superbiae vocat a. Thobias cohortatus filium: Superbiam, inquit, in tuo sensu aut in tuo verbo nunquam dominari permittas b. Sed & Salomon censoria ferula Ostentatricem hanc linguam commonefaciens: Laudet te alienus, inquit, & non os tuum; extraneus, & non labia tua c. Merito suo vapulat hec lingua, non enim curat vt Deo placeat, sed vt honori ac famae seruiat, & semper in promptu habeat, quo glorietur. *Mens famae auara, obnoxia est iactantiae* d.

Ostentatores illos irridens Paulus: Non enim, inquit, audemus inserere aut comparare quibusdam, qui seipsos commendant. Sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis e. Hoc in falsos Apostolos dictum, qui omnia Pauli extenuantes: Quid, aiebant, sit Paulus? epistolae illius magniloquentem quid spirant, sed cum ipse auditur, nec vox, nec eloquentia, nec oris dignitas expectationi respondent, nos illi longe antestamus. Ita prorsus inquit Paulus ego homuncio non audeo his gigantibus me comparare, intra metam me pelliculam contineo; non in immensum gloriabimur. Hac ratione Paulus ostentatricem linguam reprehendit.

Nabuchodonosor Rex inter gloriabundos illos gigantes numerandus: Nonne, inquit, haec est Babylon ciuitas magna, quam ego aedificaui in domum regni, in robore fortitudinis meae & in gloria decoris mei? Insignem Ostentatorem, & grandem superbiam hae voces prodiderunt. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de caelo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit a te, & ab hominibus eiicient te, & cum bestiis feris erit habitatio tua, & foenum quasi bos comedes. Quid ergo te iactas, o Thraso, de diuitiis, honoribus, maiorum imaginibus? paullo longius circumspice, vbi nunc illi sunt qui ante te tales erant? tu breui vbi eris? ad illos transibis.

Si quis res gestas priscorum eremicolarum euoluat, quosdam ex iis post quadraginta aut quinquaginta annos in maxima vitae austeritate actos, in turpia scelera ruisse comperiet. Sed ne miremur, nam hos vitiorum suorum iactatores fuisse deprehendemus. At vero iactantia superbiae filia est. Deus & filiam, & matrem aeternum odit, & aversatur. Hinc est quod mille annis accurate Deo seruierit, vbi seipsum commendare, & virtutes suas velut merces proponere inceperit, omnem priorem obsequij gratiam contempsit. Vade iactator, vade, [illegible] obsequia tua, propter linguam tuam. Laudator sui idolum est, quod se ipsum colit, sibi canit, sibi plaudit, sibi litat. Illud quidem non negandum, aliquos e numero sanctorum diuino honori augendo, partim excitandae spei, aut exhibendo exemplo, de seipsis quaedam non sine praeconio loquutos. Rex Ezechias: Memento Domine, inquit, quomodo ambulauerim coram te in veritate. f Paulus multa & aliorum improbitate coactus: Existimo, inquit, nihil me minus fecisse a magnis Apostolis. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego. Ministri Christi sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego. Sed causam reddens dolorem: Quod autem facio, inquit, & faciam, vt amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem: vt in quo gloriantur inueniantur sicut & nos. Nam eiusmodi Pseudoapostoli sunt operarij subdoli transfigurantes se in Apostolos Christi. Haec eo dixit hic Orbis Ecclesiastes, vt decepti resipiscerent, ideo a se dicta audaciam vocat & insipientiam. Inuenimus vel umbram

lecam beati Pauli, quod Christus vivat in eo? & si quae alia memoranda patravimus? non ea tamen vaniloquio in coelum extollamus; alioquin omnibus nos praemiis privamur. Rex Ezechias thesauros omnes perdidit, quia illos ambitiose monstravit. Sanctorum penè omnium in rebus plurimis norma illa fuit: *Nemo sciat, nisi Deus.* Cum pictor loquitur, suamque picturam praedicat, ab omnibus plurimè locutus arguitur; cum verò pictura loquitur, suumque laudat magistrum, à nemine non praeclara locuta vocatur, neque enim aliunde plausum expectet artifex, quam ab suo opere: vox operis omnium vocibus antecellit.

a *Sophon.* c. 3. v. 11.
b *Tob.* c. 14. v. 14.
c *Prov.* c. 27. v. 2.
d *Ibid.* var.
e 2 *Cor.* c. 10. v. 12.
f *Dan.* c. 4. v. 28. 29.
g *Isai.* c. 38. v. 3.
h 2 *Cor.* c. 11. v. 12. 13. 21. & 23.
i *Chrys. hom.* 31.

§ II.

IUsserat Deus Moysen, à sinu manum producere, quae omnino parte visa est leprosa; iussit & iterum Mosen eandem sinu abdere, & omnis inde lepra depulsa est. Quae autem haec subita mutatio? num aer corruptus aut arcana in sinu virtus, mutationis tam repentinae causa extitit? Quod si hoc miraculi loco habendum, cur id non in sinistra, aut facie tota expositum, sicut in Ozia rege, & sorore Mosis Maria? Procopius Gazaeus huic in modum respondet. Manum Mosis Deus leprosam esse voluit, quandoquidem ea patraturus erat admiranda in *Aegypto*: perinde ac si Deus praemonuisset Mosen: Miranda hac opera ac manu tua edes; nec illam ob ista osculare; Manus tua & leprosa & inepta operi: at ista igitur efficta, velut mirandorum operatricem, abscondi potius, & donec illam erubescere sub veste. Pari modo si à nobis ipsis virtutes nostrae tegantur, longè tenoris erunt suae [illegible] conscientiae; sin eas ostentemus, & velut in coelum proponamus, [illegible] Omnia maculat ostentatrix lingua. Hinc saepe permittit Deus, ut ii qui omnia se scire aut posse profitentur, qui miram rerum experientiam venditant, qui omnium regionum moras describunt, omnium nationum linguis loquuntur, & ingenia quaeque provocant, ut ii, inquam, subinde leprosam à sinu manum educant, sic ostentatio ipsius detegitur, publicoque odio esse incipit. Salomon hanc vanitatem notat: Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat a.

Thomas Morus hoc genus hominum, prout merentur, insigniter castigare novit. Legatus inter Bruxellas Morus ad Carolum V. Imperatorem. Illic in aula tum talem quendam gloriosulus fuit, qui ad aulae valvas affixit chartam, qua in literarium certamen provocabat quoscunque, responsurum se ad omnem cuiuscunque [illegible] quaestionem, vel quidquid demum in quacunque humanae literaturae scientia proponeretur. Audacissima procul ostentatio! Thomas Morus audita hominis tam petulanti vanitate, hanc à iure Britannico quaestionem posuit: Utrum averia capta in VVithernamia sint irreplegibilia? Addidit, in familia Legati Anglici esse, qui ea de re disputare cupiat. Hic tandem [illegible] apta, ostentator linguas non tantum turbare, sed & obmutescere: miser nec voces quidem, nedum quaestionem intelligere, ad eam nihil respondere. In suam ipse vanitatem agnoscere coactus omnium, denique sibilis ac risu vanissimus provocator exceptus est b, nunc [illegible], & [illegible] ad pugnam.

a *Prov.* c. 28. v. 25.
b *Stapleton. in vita Mori. cap. 15. circa medium.*

§ III.

NOn multum huic absimile contigit Viennae Doctor. Paulus [illegible] qui religionis, cui se addixerat, desertor, plurimorum idiomatum se peritum iactitat & tradidit se vulgo linguam Latinam, Graecam, Hebraicam, Syriacam, Chaldaicam aliasque similes egregiè callere. Georgius Sibutus Saxo Sacerdos scholasticum ad se delatum accepit, adiunctis ignorabili scriptura qualem dicebat esse ad [illegible] inscripsit, scholis [illegible]. Nam ille chartulam cum interpretari non posset, [illegible] adire [illegible], optimam hanc occasionem ratus, quā

bas, quā hominis multiplicem in peregrinis linguis scientiam capiamur. Homo [illegible] ligo alia & schedam porrigens; Obsecro, inquit, [illegible] & barbaras has characteres, ignarum [illegible], & [illegible] interpreteris. Ille non diu cunctatus, & linguagaliam penitam audaciter [illegible]; Ista lingua, inquit, quo sacerdotes Ægyptij vtuntur in suis sacris. Scherer gratias egit studioso interpreti, & mox in [illegible] gedruckt, tres voces germanicas istas: [illegible] gaben [illegible] ordine inuersa scripsit, voces [illegible] illas, [illegible]. Accepto nodo hoc schedulam, Patrem Christhianum, qui tum Theologiam publice docuerat, conuenit: & quæso, inquit, [illegible] socius ac testis, mi Pater, exploremus, num D. [illegible] tot linguas calleat, quot ille sibi cognitas gloriatur. Paullo ante schedulam [illegible] vocibus ignotis exaratam, ad quam ille promptus respondit, esse sacra verba [illegible] [illegible] in Ægypto. Equidem valde [illegible] [illegible] ne idioma illud deficeret. Florentem Reuerentia vestra non nescit ambitiosum esse [illegible], qui ne fateri cogatur ignorantiam, ea tempore contingit mendacium. Ita hi [illegible] [illegible] præsumunt, rerum omnium ignari, vt tales habeantur. Eamus igitur & denuo exploremus, quid eruditionis in homine lateat. En nouæ schedæ [illegible] præpostere, Gaaz gaben [illegible]: hæc illi scheda lapis Lydius erit. Audiamus obsecro nouum Mithridatem quid iudicij super hanc inscriptionem ferat; sed [illegible] prius moderamen, vt risum aliequin erupturum comprimamus. Ambo igitur ad Florentium accedunt, vbi Georgius Scherer: Doctor Paule Florenti, ait, etiam rogo, si negotium facessam, hoc iterum ignota mi schedula [illegible], tam mirabili scripta, quid illud obsecro, [illegible] est, nequeo horum verborum sensus [illegible] mentem linguis [illegible]. Doctor Florentius schedam curiosè contuens, mox pronuntiat, & [illegible] ipsa, inquit, lingua est, quæ in [illegible] [illegible] perscripta: Ægyptiæ linguæ verba sunt sacrificales illis solemnia. Vbi pater Christhianus hæc audiit, vix risum prohibere foras se tenuit, alioqui prorupturus in cachinnos. At vero Georgius Scherer vultum serium fingens, & velut persuasus valedixit. Inter hos duos postea satis risum est ob [illegible] hanc fabulam tam doctæ interpretationis.

a Anseres rauce [illegible] [illegible].

§. IV.

HÆc Ostentatrix linguæ sunt facinora, vt semper habeat quod magnifice loquatur, fingit. Verborum vetus est, & [illegible] ignaui homines plus habent verborum quam operæ, lingua scilicet potentes, manu vero [illegible], bellator qui plerumque pectus ignauum est. Præclare dixit Isidorus: Honor sapientia [illegible] verborum [illegible] a. Eo tamen illi potissimum [illegible], quibus verba sunt [illegible] & [illegible]. Myndiorum olim vrbs fuit vrbecula, sed portæ ingentes, & magnifici operis. Diogenes ille natus è [illegible] [illegible], hanc vrbis & portarum dissimilitudinem contemplatus, exclamauit publice: O Myndij portas claudite, ne per illas vrbs exeat. Ea hominis inanis gloriæ appetentis, hoc ipsum proprium est vitium. Portas hic habet amplissimas, os supra modum garrulum, & quod in sui domini laudes exeat latissimè. Sed plerumque ciuitatula hic latet vilissima, [illegible] parum insignes, manus languidæ & leprosæ, virtutis carissima supellex. Atque hos suo nomine Thrasones vocamus, qui ampullas & sesquipedalia verba iaciunt, qui quicquid honestum est, super mensam debellant, & vt Plautinus ille Bombomachides, decem vno [illegible] spiritu. Aristogiton, vti Plutarchus meminit, passim in sermonibus bella crepabat & arma, [illegible] [illegible] animosissimum. Cum vero milites scriberentur, ille pannis obligans Aristogiton, [illegible] baculo fulciebat, & vt [illegible] claudicabat. Videbatque è tribunali Phocion, qui inter castrensi [illegible] scribe, inquit, Aristogitonem claudum, & mendacem. Hoc ostentatoribus solenne est, dum verba agitur, nemo illis animosior, nemo fortior, cum ad rem venitur, hi illi claudicant, remque vix [illegible], qui antea volarant.

a Isid. l. 2. de summ. c. 29.

§. V.

CLaudius Paradinus, linguam inter geminas draconis alas pinxit, addita inscriptione, Quo tendis a [illegible] quid [illegible] & quasi valuis duplicibus

[illegible] Naturæ linguam impressit, hæc tamen [illegible] perrumpit claustra, & [illegible] [illegible]. Ara in [illegible] capacior, [illegible] [illegible] esse, [illegible] Ramo [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible]. At hæc sæpissime fractis carceribus corruptis alas obtinet [illegible] volitando. Hæc iam alata [illegible] plena [illegible], & hac illac iactar [illegible], & plerumque primam omnium prædam proprias laudes sectatur, idque eam [illegible], vt [illegible] in [illegible] gloriam [illegible] acceperat. Sunt enim, qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis *e*. Cum autem gloria & [illegible] sit ignominia, [illegible] regium [illegible]: Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate *d*

Quis autem volanti huic draconi alas affigit? Aut Superbia, aut Auaritia, aut etiam Opulentia. Superbia quidem hoc agit, ne quis [illegible] seipsum norit, atque ita longe maiorem quam sit æstimet: Auaritia hoc docet, vt quæ [illegible] quam norit, apud omnes prædicet, quo eam carius vendat. Opulentiæ proprium est grande supercilium attollere, & [illegible]. Pompeius Magnus belli gloria, quam ipse sibi fingebat, [illegible] dicere non dubitauit, si terram vel semel pede pulsaro, totum Orbem ad arma prouocabo. En alatum draconem, & orbe toto [illegible].

Has feras persequitur Deus, qui ad honorem suum attentissimus Gloriam meam, inquit, alteri non dabo *e* Omnia nobis, etiam seipsum dare paratus est, si modo nos illi suã gloriam. Hanc à nobis [illegible] exigit, vt non glorietur in conspectu eius omnis caro *f*. Hilarius rationem reddens: Soli Deo, inquit, de se credendum est, quia se solus nouit. Nos autem quam non nouimus nec ipsos nos & [illegible] cui non [illegible] ignorantia [illegible] obijcitur Quia dicis quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus *g*. Abi [illegible], & disce teipsum nosse: non decet [illegible] qui te hac in re [illegible].

a Paradin. symb. her. mihi p. 115.
b Iob c. 4. v. 8.
c Prou. c. 2. v. 14.
d Psal. 51. v. 1.
e Isa. 42. v. 8.
f 1. Cor. c. 1. v. 29.
g Apoc. c. 3. v. 17.

CAPVT XIII.

Quibus in rebus Ostentatrix lingua se potissimum efferat.

ATtalem quendam perstringit olim poeta epigrammatis facetio [illegible]:

Declamas belle, causas agis Attale belle,
Historias bellas, carmina bella facis:
Componis belle mimos, epigrammata belle:
Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus,
Et belle cantas, & saltas Attale belle.
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.
Vis dicam quid sis? magnus es Ardalio. *b*

Ea fuit Attali iactantia, vt nihil non affectaret, in rebus omnibus se iactaret, plurima agendo nihil perageret. Et quia sibi vni [illegible] placebat, nunc se oratorem, nunc declamatorem, nunc historicum, nunc poetam est professus: iam grammaticum, iam astrologum, iam lyristam & lusorem, iam musicum & saltatorem se iactabat; nihil horum erat, sed vetissimus Thraso, & ostentator sui vanissimus, qui sibi omnia belle facere videbatur, & nihil bene faciebat, quod Ardelionum est proprium. Talis Attalus, qui omnia sibi inscribebat, & cum nollent alij seipsum magnifice laudabat. Heu quam ampla est etiam nunc horum Attalorum familia! quam multi sunt, qui seipsos valde admirantur, & suspiciunt, hinc de seipsis multa & grandia & hyperbolice prædicant, magnasque à seipsis laudem ferunt in rebus penè omnibus. Potissimum tamen quinque rerum capita sunt, de quibus ostentatrix lingua gloriari solet. 1. De forma & corporis viribus. 2. De genere ac nobilitate. 3. De vestibus, supellectili, opibus. 4. De ingenio, ac eruditione. 5. De virtute, ac [illegible] animi, [illegible] affectandi se [illegible] est, vt etiam de vitijs glorientur. Quam autem ostentatrix lingua [illegible] & stultam famam [illegible] gerens, cum in hæc talibus glorietur, hac distributione explicabimus.

a Concinnus & feminas adiutor scribit.
b Martial. l. 2. epigr. 6.

§. I.

PRimum Ostentationis genus est de forma & robore gloriari. Sed heu quam breue, quam & fragile bonum est forma? nihilo firmior est illa quam tempus, cum eo venerit, cum eodem fugit. Sitne, si potes, pinguis potentia & fortasse forma consistere, quæ vt [illegible] & fortasse [illegible] inter ipsos [illegible] atque [illegible] oculos [illegible], breuis [illegible] pretium, leuis hinc [illegible], vel [illegible] carpitur, vel [illegible] exprimitur, & petit ita formam [illegible], morbique alij extinguunt. Quam [illegible] sit forma, mors ostendit: nec mors sola, sed senectus & paucorum annorum spatium, imo vel [illegible] commotiuncula.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos

Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

Hæc expertus quandoque formosus ille Romanus Princeps Domitianus, qui amico scribens: Scias, inquit, nec gratius quidquam decore, nec breuius, quarum, etiamsi durabile perpetuumque naturæ donum esset, non intelligo, quid tantopere habeat expetendum, ille non solidus, nec in ipso homine nisi superficie tenus fulgens decor, multaque fœda & horrenda contegens.

Cur obsecro Deus, condito orbis initio creata omnia laudauit, solius hominis laudes tacuit? Ambrosius caussam assignans: Cæterorum, inquit, in exteriore specie [illegible] erat, non vero hominis, propterea laudabantur illa, non homo, qui prius laudandus non est, quam per interiorem [illegible] demonstretur. [illegible] sola exteriore forma laudari, vanissima laus est.

Forma libidinis fomentum, multis acerbe [illegible] causa fuit: forma morborum & temporis ludibrium quam non longa diu [illegible] quid iactas tam [illegible] [illegible] capillis, [illegible], purpurascentes genas & serenam frontem, [illegible], læuas [illegible] faces & lucida sidera, [illegible] nubes, candidum ac læuem dentium ebur, [illegible] recta teretes [illegible] humeri [illegible], [illegible] labra [illegible], [illegible] & [illegible] pedes [illegible]

tatem. Quid multa? Veniet dies quo te in speculo non agnoscas, nisi te oculi [illegible] aut tibi ipsi dissimillimus eris. Quid ergo miramur tam caducæ? quid de virtutum adiumentis gloriamur.

Quid veteres hac in re senserint, non ignoramus. Rarum autem illi esse concordiam formæ atque pudicitiæ, rarum mixturam formæ atque sapientiæ. Vtrumque verum, nam [illegible] forma meliorem non reddit animum, [illegible] in periculum trahit, moribus [illegible] est homo. Est & animo suo pulchritudo multo sanior certiorque quam corporis. Ac ipsa quoque suis legibus atque apta suarum partium dispositione subsistit. Illam optare, illi operam impendere dignum est, quam nec longa dies deteret, nec morbus, sed nec mors extinguet. Quid attinet gloriari eo, quod neque nostrum, neque diutius seruare possumus; quod habuisse nullum, quod contempsisse multis gloriosum fuit. Mitto alios: Spurinam non naturalis forma nobilitauit, sed vitro accersita deformitas ornauit. Fallax gratia, & vana est pulchritudo.

Quæ de forma, eadem de robore corporis affirmamus. De robustis viribus gloriari, tauri gloria est. Bos aut elephas hac in re gloriosior sit, quia robustior. Deinde multi [illegible] quam tantæ vires obtigerunt, quæ vel labore immodico, vel acri morbo, vel cuncta vincente senio non fuerint fractæ. Inuicta & infatigabilis est vis animi, quæ veram parit gloriam. Nemo Milone robustior fuit, sed clariores multi. Virtus vere laudanda mole corporea nõ eget, in animis habitat. Quid nostris viribus triumphamus, cum multas bellua hac in re superiores habeamus? Erramus, quod nostras appellamus vires, cum eæ non sint nostræ, sed hospitij nostri, imo [illegible] nostri. Vanum est autem, cum ipse sis fragilis, de valido habitaculo (dicam melius) de robusto adsortasio, qui te sæpius [illegible], gloriari. Num mortuus decenter gloriaretur de sepulchri [illegible] ? [illegible] & [illegible] Desinat ille [illegible], vt humanæ [illegible] alas inciderent: Verti me, inquit, ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientum panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus. Et

bus. Et ne quis viribus suis inaniter fidat, adtingit hoc monstrum? Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit. a Milonem omnibus palaestris celebratum & cognitum, arbor una detinuit, lacerandumque feris obiecit. Sic illud carmen sonat, fissa quercus robori impar inventum est. Samsonis invictum longe fortissimi robur omne admovit acies novaculae. Ille qui leonem velut haedulum laceraverat discerpseratque, in puellae gremio corporis & animi robur omne perdidit. Ergo, Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis e. Siquidem non in fortitudine sua roborabitur vir f. Ante quemquam cum Iovinianum Imperatorem Romanorum mole corporis excellentem & validum, sed parum intelligentiae vidisset, ita clamasse fertur: O quam bonum domum hic habet a famula! Putat Valerius, nimio robore membrorum, ingenii vigorem hebescere, quasi abnuente natura utriusque boni largitionem: ne supra mortalem felicitatem, eundem & valentissimum esse & sapientissimum g. Ergo non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire, & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium, & iustitiam in terra. h Linguam magniloquam disperdet Dominus.

a *Ovid. l. 2. amor.*
b *Amb. de instit. virg. c. 3.*
c *Prov. 31. v. 30.*
d *Eccli. c. 9. v. 11. & 12.*
e *Sap. c. 6. v. 1.*
f *1. Reg. c. 2. v. 9.*
g *Valer. Maxim. l. 9. c. 12.*
h *Hier. c. 9. v. 23. & 24.*

§. II.

ALter Ostentationis impetus est, de genere ac nobilitate gloriari. In ceteris forsan homines non haberi non indignantur, hic supra humanam conditionem efferuntur, & Dei nobis ut sunt. In professo facilius est quaerendum, ut praeter si neminem aeque hominum ... nisi pariter nobilem. Propago vetus, prosapia nobilis, generosa origo, ornamentum est hominis, non regularis, sed hominis alius, quem non sanguis solum, sed & virtus nobilitat. Ille vere nobilis est qui strenue agendo nobilitatem peperit, non nascendo accepit. Alienum est, cui de nostro nil tecum, atque aliena gloriari, ridicula prorsus ostentatio est, avorum merita, nepotum degenerantium nec ... nec aliud magis posterorum maculas aperit, quam maiorum splendor ac gloria cui posteri non respondent. Verum laudem nisi de proprio Thesauro, ab alio non expectes. Agedum, quisquis nobili atroque sanguine vis censeri, virtute & factis te nobilem probare verbis. Nam & maiorum tuorum nisi aliquid dignum vestigiis laude, nihil quod nobilitas fuisset. Vbi generis antiqui est nobilitas, ibi necesse est antiqua fama virtus, sine qua vera nobilitas non est. Saepe magna est parentum claritas, sed tanto maior obscuritas filiorum. Corpus & patrimonium à parentibus accipimus, nobilitatem claritatem hanc & qui habet, non in filium transfert; & qui non habet, subinde illam in filio videt. Quantum patre clarior Caesar, quantum obscurior Africani filius! Amare illum potuit pater, illustrare non potuit, infinita suae lucis eclipsim passus in filio. Ita iam excellentia viri filius excellens est, ita nominis claritas non nascendo quaerenda est, sed vivendo, saepe etiam, quod mirabere, moriendo. Ita vere nobilis non nascimur, sed fit. Platonem Philosophia non accepit nobilem, sed fecit. Desinamus igitur nostrum nomen alienis obumbrare virtutibus, ut unusquisque suam repoposcerit, nudi de proprio notamur. Sed ego, inquis, non sum cornicula, quae alienis se pennis iactet, multa mihi est claritas sanguinis. Ah, quid hac de re gloriaris! Omnis propemodum sanguis est concolor, sicubi forte alius alio clarior invenitur, se non id nobilitas efficit, sed sanitas. Et quam opportune hic illud Aquinatis poetae occinam!

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus
Maiorum, & stantes in curribus Aemilianos,
Et Curios iam dimidios, humeroque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis, nasoque carentem b.
Quis fructus generis, tabula iactare capaci

Cingulum post haec malis contingere virga c
Fumosos [illegible] cum [illegible] magistro.
Et [illegible] capiti male [illegible]

Auorum & proauorum atque atauorum statuæ imaginesque per atria dispositæ, vetustate tectis fumosis ac mutilatæ, inquit poeta, nobilitatem tibi non dabunt, si more [illegible], si in ante imaginis maiorum vestrorum [illegible] vitam, tota nocte alea ludas, auroram poculis salutes.

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est, atque vnica virtus.

Cur enim Q. Fabius, Q. Fabij Maximi Allobrogici, Imperatoris clarissimi filius, maiorũ gloria effertur, eorumque titulos sibi adsciscit, cum vitam luxu perditam & maioribus indignam agat?

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco ———

Beatus Hieronymus Celantiam nobilem feminam modestiæ commonefaciens: Nolli itaque, ait, de generis nobilitate te iactare, nec obscuriores quosque & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes. Nescit enim religio Christiana personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Seruum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est non seruire peccatis. Et numquid non omnium vna est nascendi conditio? numquid nõ & moriendi vna est conclusio?

Iudæorum perpetua fuit hæc ostentatio, genealogias suas omnibus recitare, & nonne quasi assidue illud crepabant? Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam. f. Quibus Humilitatis magister opponit illud: Si filij Abrahæ estis, ait, opera Abrahæ facite: omnis qui facit peccatum seruus est peccati. Quid igitur ostentatrix lingua sanguinem aliorum intolerantius iactat? In alto nasci non tranquillum certe semper tutum est, etsi sit clarum. Scitum est illud lyrici poetæ: Sæpius ventis agitatur ingens Pinus, & celsæ grauiore casu Decidunt turres, feriuntque summos Fulmina montes: g vti nemo naufragium in sicco, ita nec præcipitium in imo metuit. Nil præterea tam altum, quod non & sollicitudini & labori, & iniuriæ, & pauori ac mærori, & infinitis malis pateat. Omnem fere fastum eminentiamque mortalium, sola mors in planum redigit. Quæ fuerunt nobiles familiæ, quarum hodie superstes nemo, & vix vlla est memoria? Omne quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Omnia tempus [illegible] consumitque. Nobilitas quam longa dies peperit, longiorque aufert, longissima [illegible]. Ponamus cristas, nemo vere nobilis est, nisi & modestus sit. Linguam magniloquam dispescet Dominus.

a *Iuuenal. sat. 8. v. 1. & seqq.*
b *Fumosos auorum statuas.*
c *Fascibus, magistratus insignibus.*
d *Ouid. l. 13. metamorph. post init. in orat. Vlyssis*
e *Hieron. ep. 14. ad Celant.*
f *Ioan. c. 8. v. 33. 34. & v. 39.*
g *Horat. l. 2. Carm. od. 10.*

§. III.

TErtium Ostentationis genus à victu, & vestitu, à natiuis & opibus crescit. Virtutum mater optima est paupertas, opulentia vitiorum. Vbi diuitiæ, ibi plerumque luxus & vitia, & tamen nemo se pauperem esse gloriatur, diuites videri omnes volumus, etiam ij sæpe, quos occulta conficit egestas. Et quis est qui facultates suas nec verbis, nec factis prædicet? Difficillimum est ostentatrici linguæ accrescentes diuitias non subinde prædicare, minus iniquè esset gloriatio, modo gaudium, tranquillitas, virtus cum crescentibus diuitijs cresceret. At contrarium experimur: quanto magis hæc crescunt, tanto illæ decrescunt magis. Si ad clarissima veterum exempla respiciamus, videbimus Romanos dũ fuere pauperes, omniũ gentium, imo & vitiorum fuisse victores, tum vinci cœpisse, cum opulenti esse cœpere. Sic ad diuitiarum aduentum discesserunt virtutes ac victoriæ, simulque opum comites delitiæ ac libidines in virtutis locum successerunt, vt non immerito illius æui scriptores, Romanæ paupertatis [illegible] querantur. Diuitiæ plurimos faciunt non diuites, sed occupatos, non dominos, sed custodes seruos. Qui multas opes congessit, rem habet quærendo difficilem, custodiendo anxiam, amissu flebilem. Et multo plures sunt, qui habentur à diuitijs quam qui eas habent. Hinc prophetæ testimonio viri diuitiarum, non diuitiæ virorum sunt: Nihil inue-

Nihilominus gloriamur de diuitijs, quæ sæpe non dona, sed vincula, sed compedes, nec tam ornamenta corporis, sed impedimenta animi, & sollicitudinum atque formidinum acerui sunt. Diuitiæ multis attulere mortem, requiem abstulere fere omnibus. In vepribus sepiuntur qui in diuitijs quiescunt. Grauis sopor quo aeglicos non fouent. Sed veniet ecce vox quæ male soporatos excitet: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. *a* Et væ illis qui in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. *b* Non est bona gloriatio illorum. Ecquid etiam de lauto victu, de splendido vestitu gloriamur? An nobis ideo plus patent venter, quam dato agricolæ, an nobis cibo molliore vescentur auctius? Scimus, etsi forte dissimulamus, nos illi communio præparatum eicam, & forte iam certo tempore instare, certe nostrum longius abesse non posse. Nam & breuis est lux, sanitasque comitatæ, & quæ mensam instituit, mors impigra. Quia potius nos pudet, more pecudis gaudere pabulo, & ciborum sectationem, & dolij vicem subire, sæpe insuper de hoc magnifice iactare, & gloriam ducere, si gulæ seruum fateri? Quid porro gloriosæ captamus, cum vestium nostrarum pretium prædicamus, tanquam si nobile sit factum, in veste totum patrimonium circumferre, & posse dicere: tanti emi, tanti vestior. Non est laudis, tot sumptibus suam sibi carcerem ornare. Sed nos omnia eo molimur, vt diuites habeamur: hinc illæ vanissimæ narrationes; tot mihi sunt prædia, tanta prædiorum merces, tot annui prouentus, tanti redditus, tot argentea vasa, tantum numeratæ pecuniæ; horum omnium vanissima est ostentatio. Rex Ezechias cæteris laudatissimus, & in amicitijs Deo, hoc vno tamen grauiter deliquit, quod palatij sui thesauros ambitiosius exteris ostenderat. Non videbatur huic homini tam leuiter nocere. Nihilominus Isaias diuino iussu sententiam pronuntiat. Ecce dies venient & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. *c* Adeone grande piaculum est domus regiæ gazas, regijs legatis ostendere? Tantopere Deus ostentationem omnem odit, vt vel paruam, vel in amicissimis sæpe magno puniuerit supplicio. Non ergo gloriemur, vos in diuitijs suis. *d* Linguam magniloquam disperdet Dominus.

a *Psal. 75. v. 6.*
b *Psal. 48. v. 1.*
c *4. Reg. c. 20. v. 17.*
d *Hier. c. 9. v. 23.*

§. IV.

QVartum ostentationis specimen est, ob ingenium & eruditionem se iactare. Communis hic error est, ingeniosum malle quam laboriosum dici: Nos enim non reperias tam solidum, qui eo solum nomine laborem laudet, ne minus videatur habere ingenij, qui plus insumit laboris. Insania manifesta? Cum non tam ingenium optimum pessima quæque habeat: labor, vt Seneca loquitur, optimos citat *a*. Bene laborare, quia industriæ signum & laudis est, ingenium fortiri bonum, etiam pigerrimus potest, imo & nequissimus. Et tamen nescio qua ratione ambitiosius ad aures nostras accidunt hæ voces, Ingeniosior est, quam ille, Laboriosior est. Hinc illæ sæpe commendationes: Promptum mihi & velox ingenium est. Vtinam promptum & velox sit ad virtutem. Alioqui quo velocius, eo propius ruinæ. Pretiosa est animi supellex, prœstantem ingenium, non negamus, si tamen bonis artibus applicetur: sin minus periculosa, sibi aliisque exitiosa. Ingenia felicissima frequenter exorbitant turpissime. Antiquus est Aristotelis effatum. Nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuisse *b*. Iulianus Imperator Apostata magni fuit ingenij, sed tanto sibi & ceteris Christianis nocentior, quanto ingeniosior. Huius generis plurimos vetus recensque memoria numerat, qui si minus ingenij habuissent, minus nocuissent tam sibi, quam alijs nocuissent. Vix quidquam in rerum natura exitiosius est, quam altum ingenium malis artibus imbutum, aut prauis opinionibus corruptum. Ingenium magnum sed prauum, principijs semper proximum: tutius est semper ingenium bonum ac modestum, quam excellens, quod illud in malum non facile flectitur, hoc in diuersa sit volubile; solent qui de se magnifice sentiunt, præsidentes maiora viribus aggredi, inque ipso medio prolapsi

tuo vel periculo vel pudore condiscere, quàm falsi fuerunt verum æstimatores suarum. Addo & illud quod Romanus sapiens affirmat: Ingenio quo illustriora, hoc plerumque breuiora sunt. c Nec sanè quidquam odiosius est sapientiæ, quàm nimium acumen: ideo veteres inimicum Palladi finxerunt araneum, cuius subtilia opera ac tenues telæ sunt, sed fragiles; nulli que viri ingenia magna & subtilia, sæpe maximorum initia malorum fuerunt. Raro magni errores, nisi ex ingenijs magnis prodierunt. Sed & hoc quotidiana loquitur experientia in vno eodemque homine ingenium quandoque summum, & nullum esse iudicium, quod moderari deberet ingenio: Ita quidam doctissimi sunt, doctrina vti non possunt. An nõ illud superbiam omnem & vanissimam ostentationem coërcere? Quanti sunt ubi homines qui non ingenium dumtaxat suũ, sed & sapientiam suam iactitent. Sed mihi credite, si verè sapientes essent, nunquam se esse dicerent. Sapiens cum intelligat, quantum sibi desit, non solet de rebus suis gloriari, nec sapientiam sibi familiarem opinari. Primus ad stultitiam gradus est, se sapientem credere; proximus est, se sapientem profiteri. At hunc non pauci peruenerunt. Quàm bene res irent hodie, si tot essent sapientes, quot sapientiæ professores. Nunc illorum paucissimi sunt, horum maximus est numerus. Felicissimam dicerem ætatem nostram; quia non vnum duosue vel septem sapientes, sed in singulis vrbibus, vt pecudum greges numerat quidem plurimos. Sed videte quanto errore. Proprium est sapientis, suam in rebus plurimis ignorantiam nosse ac fateri, quod ostentatores illi omnium minimè faciunt. Audite, obsecro, ostentatorem insignem: Vos nescitis quidquam, ait Caiphas, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & nõ tota gens pereat. d Omnes alios ignorantiæ, temeritatis, & inconsiderantiæ damnans, se vnum prudentem, circumspectũ, sapientem venditat. Sic Iobi congerro Eliu: Audite me, inquit, ostendam etiam vobis ego meam sapientiam. e His similis illud Iobi opportunissime obijcimus: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia? f At sapientem, impiis, non nemo me dicit. O te bonum, sed fatuum, ouiculam!

quàm credula & quam faciles in fidem suã mox, cùm de laudibus nostris agitur! Quam similiter Demosthenem titillabat, cum eum anus Attica digito monstrans, diceretque, Hic est ille Demosthenes. O vane gloriator! nõ auris, neque aliena vocem sapientem faciunt, sed res ipsa. Vulgo sapientes infamant, & infami sapiunt, nihil est à virtute vel à veritate remotius quàm vulgaris opinio, quæ falsa pro veris, vera pro falsis habet. Et quid nostro hoc æuo litteratarum & inscriptionum titulis non audent, quem non nobilissimum & maximè strenuum, quem non eruditissimum, ac sapientissimum, quem non præcellentem, amplissimum, magnificum, generosum, perillustrem, illustrissimum faciunt his garriendi & adulandi libertas infinita, & facilius putant hæc scribi quàm dici, nam littera non erubescit. Sed quid alijs, ò vane gloriator, de te credis? te ipsum de tuis rebus interroga. Vis nosse quàm sis sapiens? oculos in tergum reflecte. Recordare obsecro quoties in hac vita cursu cespitaueris, quoties aberraueris, quoties offenso pede cecideris, quot dolenda, quot pœnitenda, quot erubescenda commiseris, iam si audes, te dicito sapientem. Præstat igitur (mihi crede) falsas opiniones abijcere, insolentiam deponere, insipientiam circumspicere, & optare, in qua experiendo sapientiæ necessitas incidat, quæ declaret non de nihilo gloriantem: Hæc tutior certiorque quærendæ sapientiæ via est. Nihil enim altius ascendit, quam operosa Humilitas. Non ergo glorietur sapiens in sapientia sua. g Nam linguam magniloquam disperdet Dominus.

a Sen. l. de prouid. c. 5.
b Senec. de Tranquil. c. 15. fine.
c Idem Consol. ad Marciam c. 18.
d Ioan. c. 11. v. 50.
e Iob c. 32. v. 10.
f Idem c. 12. v. 2.
g Hierem. c. 9. v. 23.

§. V.

QVintum Ostentationis caput est, de vitijs, imo & de vitijs gloriari. Cũ decet Ostentatrici Linguæ quod iactet, tunc ampullantia & sesquipedalia verba, tũc vitiorum suorum & flagitiorum interpretationes, tunc fabulosos, sententiarum strepitus spargit. Sed

nunquid non saltem de virtute gloriari licet? Vt liceat, in illo solum est gloriandum, qui virtutum & bonorum omnium solus auctor & largitor est. Sed nos plerumque in nobis atque de nobis, nostrisque virtutibus gloriamur, dū famā credimus, pluribus atque maioribus nos praeditos virtutibus, quàm sumus. Fundamentum verae virtutis humilitas, nec tanta claritas est ulla, quam elatio non obscuret. Scit hoc ille, qui clarissimus creatus, sed quia seipsum efferebat, non tantum obscurus, sed tenebrarum princeps est factus. Quod si Angelorum nobilissimus sic praecipitatus est, quid alii de se sperent, quid sibi vermiculi, si Angelis non parcitur superbientibus? Non solet esse virtus iactatrix aut ostentatrix sui, sed amata sit alteri, ubicunque demum emendatius videat exemplum. Itaque semper anhelans, semper altius ascendens dum se comparat, parui pendit. Nunquam virtus consummatam se iudicat, non confidit nisi Deo, nihil sibi arrogat. Scit hoc tempus esse militiae, non triumphi aut gloriationis, atque ideo nunquam torpet, & semper in actu est, semper quasi nunc primum incipiens accingitur, nec unquam se omnia perfecisse credit. Non est virtus, error est virtutis adversarius, sui ipsius commendatio. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. [a] Quisquis ad virtutis fastigium ascendisse se credidit, in hoc primum fallitur, quod ubi se ascendisse credit, non est. Siquidem nil tam profectui adversum, quam magni profectus opinio, nemo studet agere, quod peregisse se putat. Qui omnem vitam suam ante oculos ponit, per singulos dies singulorum actionum verborum & cogitationum rationem à seipso exigit, incorruptus rerum suarum arbiter, videbit quantum vacui sit in animo, quantum occupent vitia: qui conscientiam suam interrogat, aliter de se sentit, quam qui tantum famam. Sed ego ipse, inquis, mihi vir bonus videor. Ergo certè malus es. Boni enim sibi displicent, seque accusant. Sed fortin, & tibi, & aliis bonus videris? Quid si tu malus, illi autem stulti sint? Nec fundamentum quidem est solidae gloriae, tametsi vulgus omne una voce nos laudet. Iam dixi: nulla procliuior ad errorem atque ad praecipitium via est, quam per vulgi vestigia. Quicquid ferè vulgus laudat, vituperio dignum est. Quicquid ferè vulgus cogitat, quicquid loquitur, falsum est; quicquid improbat, bonū est; quicquid approbat, malū est; quicquid praedicat, infame est; quicquid agit, stultū est. I nunc, & vulgarium sermonum laude gloriare. Et quid omnium laudes, quid summus humanae favor est? Pulchra & multicolor iris. Et quid iris est? nubes opaca & roscida, in aquam breui abitura. Nec ille quidem ad gloriam veram pertingit, qui omnibus placet. Placentes hominibus, Deus sprevit. & hominibus placere, displicere Deo est, contraria contrariis gaudent. Quapropter, Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro. [b] Nemo virtute sua quantumvis vera, sed in ipso virtutum omnium auctore glorietur. Qui contrarium facit, non modo non assequitur, quod non habet, sed ipsum quod habet, vel imminuit, vel amittit.

Sed sunt quidam vitiorum adeo inanes, ut vel ipsis vitiis glorientur: peccatum suum quasi Sodoma praedicaverunt, nec absconderunt. [c] Ambrosius in hoc genere invectus: Denique, ait, in suis lapsibus gloriantur, & putant etiam laudis esse, quae criminis sunt. [d] Iam in laude ponitur, vino se obruere, simplicem circumvenire, alienam pudicitiam expugnare, famam in omne flagitium abiicere. Non falsissima solum haec est gloria, sed etiam foedissima. Nec ego in tam flagitiosè gloriantes aliud fulmen torqueo, quàm quod olim in eos sanctissimus rex intorsit his verbis: Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? tota die iniustitiam cogitavit lingua tua. Propterea Deus destruet te in finem, evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium. [e]

Radicitus extirpaberis è vivis, futurus miser aeternum. Hic finis falsae ac foedae gloriae.

Quid igitur ò vanissimi mortalium, quid vires ac formam corporis iactamus, quid nostram ipsi prosapiam praedicamus, quid opes ac divitias computamus, quid ingenium & eruditionem ostentamus, quid virtutes nostras, aut quod longè turpius, nostra vitia in gloriae censu numeramus? Gloriam veram assequetur, qui falsam tam sedulò quaesierit.

Vide obsecro, mi Lector, quae de Vana gloria disseruimus in Amussi rectae Intentionis. [f] Hic solū ostentatrix lingua erat castiganda.

a 2. Par. c. 20 v. vlt.
b 1. Reg. c. 2. v. 3.
c Isaia c. 5. v. 9.
d Amb. l. de Apol. Dauid c. 9.
e Ps. 16. v. 1. & 5.
f Amos l. 1. c. 3. & 4.

CAPVT XIV.

Quæ plerumque pœna Linguam Ostentatricem soleat comitari.

ERudite dixit quispiam è sapientum numero, tria esse vitia linguæ admodum frequentia. Primum eorum est, inquit, qui pauca sciunt, & doceri nolunt; alterum eorum qui multa sciunt, sed ea docere nolunt; horum denique tertium, qui optimè quidem docent, sed pessimè viuunt, atque de alterutro certè, si non de vtroque gloriantur; eruditionem iactant, quam malis moribus refutant. O graue linguæ vitium Iactantiam! Hanc sanctissimus Rex Dauid *Linguam magniloquam*, beatus Iobus verbo *nemesi* vocitat. Hanc linguæ stolidam ingenium vtcumque spectandam propalauimus, nunc quæ hoc oris vitium pœnæ comitari soleant, exponamus.

§. I.

OStentatricem linguam passim hoc supplicij comitatur, vt dum superbo se vocalitatis iactat, aliquis linguæ ictu repentè sua concidat. Rex Antiochus Annibali profugo argenteum suum exercitum ostendit, & quæsiit: Num hæc satis forent Romanis, contra quos erat bellaturus? Imò verò, inquit, Annibal, satis, etsi auarissimi sint. Aptè tetigit regiam ostentationem. Non raro puniuntur lingua qui lingua delinquunt. Babelicæ turris structores non lepra percussi, non aquis submersi, non ignibus combusti, non terra dehiscente absorpti, sed linguarum confusione puniti. Ab Ostentatrice Lingua vanissimum illud ædificium cœpit: Venite, aiebant, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum a. A lingua peccatum à lingua peccati supplicium fuit.

In conuiuio assederat virgo cultior quam ditior, & quæ suam omnem censum secum circumferebat. Epulæ lautæ, & quæ solertissimam gulam irritarent, inferebantur. Illa tamquam conducta ad has lautitias spectatrix, sedebat sine cibo, vitæ illecta; neque tam videri volebat abstinens, quam diues & opulenta, cui domi satis esset expeditarum. Hortantur alij & aliæ, vt manum cum ceteris admoueret, & hunc mensæ paratum velit non spernere. Nil proficiunt. Illa vt prius manuum destituta vsu sedet; solis oculis ceterorum ora ...que delibat. Tandem honesta matrona quæ illam iuxtim assidebat: Requirendam mea filia, inquit, causam esse dicam, quod fercula tam opipara potius aspectes, quam gustes? Cui illa: Non est, inquit, quod mireris, mitium Mecastor hoc accessi satura, nam decem prius perdicula famem omnem exemi. Audijt hoc facetior quispiam mensæ minister, & vanissimè se venditans; Apparet, inquit, quod de perdice asserit; nam plumæ collum etiamnum infarcent, & simul interno digito in collare, reliquias potius accubente ostendit. Mox risus vndique concursus, quo misella pullophagæ vanissima ostentatio irrigata. Fare: nihil turpius paupere superbo. Formicula bestia exsanguis cornu occupans, cum à boue, quid illic ageret, interrogaretur; arare se & sudare respondit. Hanc formicæ inanissimam ostentationem cum illa causidici licebit conferre:

Causidicus quidam sic se iactabat apud me,
Nullum quod vsque causam, ab annis plus decem
Perdiderat rerum (quantum considero) dixit:
Causam qui ab annis plus decem egit nullam.

Possit iactator hic causidicus virginem illam coniungere docere paris studij æmulam. Sed aptiorem scio maritum, & qui melius illi conueniat, quam Tullia Tarquinius.

a Genes. 11. v. 4.

§. II.

IN oppido quod fertum ab Argentoratto lapidem distat, (nomen taceamus) vir aliquando quam maiorum ditior habitabat. Pectoris in quibusdam suis olim maiorum effigies, caesus canes clauas, conuolsus iaculis pelles, perforatas crebra glande galeas, infestos rubiginem gladios ostendit:

Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses a,

Interea tamen laudans Deo suorum conspectu

tenui simile Codino victitare cogebatur.

—— sordes farris mordere canini b.

nec illi ferè alia quam ferialis coena, exigua patella ponebatur. Caepe quotidianae caput erat, pallidae paulo lucernam olens, & dimidio constrictus gammarus ovo, aut crudi fungi, aut acerba mala, aut, si quis alius cibus stramentis [illegible]. Et sanè periculum non erat, ne quis huic patrifamilias ferculum obsiperet, & qua [illegible] ollam plenam subduceret. Nihilominus divitias ille iactabat, & nescio quam secretam opulentiam. Adeo robusta est iactantia, ut nec validissimis quidem brachiis male Fortunae possit deijci, quin vel pauperrimi de se praedicant. Hic certè insolentissimum se efferebat, quod annuos sestertios [illegible] facerent millenarios. Et ut quadragenta sestertia, quae non habebat, habere crederetur, & nescio quanam opum suspicionem moveret, quotiescumque vicinam urbem ingressus est, eques esse voluit, sed sine equo. Ocreis & calcaribus pedes impediebat, & [illegible] miser, quod foderet, carebat. Ridicula haec consuetudo hodieque increbuit, ocreati suas & calcaribus armati, etiam in curribus & navibus, aut dant plateas obambulant, nec equos cogitant, nisi lapides illis mortis, & [illegible] pro equis sunt, ut calcaribus agantur. Hunc morem gloriator ille religiosissimè servabat. Refuit hoc magistratum, & ludos facere voluit ridiculum hominem. Citatur ergo in curiam, ubi [illegible] aliquis cautione venerandus: Ad [illegible], inquit, nobilis domine, querelas in te alligatur paupercula familia [illegible] iniuriarum agit. Accusationis caput hoc est. Dicitis ante portas urbis, equum tuum cursu exercuisse, & infantem illic tenerum [illegible], equi calcibus obtritum esse. Causam tuam, Patres conscripti, [illegible], in promptu est sincera defensio: nego sensisse. A nec aut meo equo supra oculus [illegible] hic infans immortuus sit. Sed fortasse vestis aut valtus similitudine decepti vestri cives mihi imputant quod alius deliquit. Iterum tamen [illegible] eatù affirmo, & ne posuisse infans nullus equi mei calcibus obtritus est. Contra lenteor obducere, testibus velle agere, crimen confirmare, & exaggerare, Ideo & [illegible], etiam se fateatur atque dimidij sestertij [illegible]. Hic miser inter caudinas furculas deprehensus, nullum proprium videre cogitur; aut enim causam amittere, aut equum debent, quem nunquam habuit. Equum videri voluit, & opulentum, paruit tamen ostentatione quem nolebat. Quare [illegible] causam [illegible] agere, quam equi [illegible] simulare: Videte, ait, vobis patres conscripti, in hac capitali causa, de innocentia mea testes ego totam [illegible] cam: duo fossas in me [illegible], [illegible] ego adducam. Et videte quam fallaci [illegible] agat. Notum, quotquot pagi vestri [illegible] sunt, iam [illegible] decennio stabulum meum ab [illegible] & vacuum fuisse, equum illic tanto tempore stabulasse nullum. Ad quae senatus omnis in risum cachinnum effusus, ita decrevit uno calculo absolutum pronunciamus: sed ut nostrae tibi causae perpetuum sit monumentum, Hippona tuo stabulo portam caelet, nullus unquam ad tua praesepia sistet equos. Vix mensis abijt, & binos caballos (sed quales ad culinam proscribi solent) coepit alere. Tantus est ostentationis pruritus. Haec paulo fusius narrare commendatur, ut vel hac ratione Ostentatricem linguam reprimeremus.

a *Iuvena. Satyr.* 3 v. 48. b *Idem sat.* 5 v. 11.

§ III.

QVàm sapienter, meminit Chrysostomus: Praestantem virum non modo de iis quae ipsi desunt, gloriari non convenit, sed ne de iis quidem quae habet. Nam, si ob ea quae verè bona sunt, gloriari stultitia est, multo certè magis ob ea quae nullius pretij sunt. Isidorus Pelusiota eiusdem ait: Praeclara, inquit, ac iustissima norma ita est, ut ea quidem quae rectè ac ex virtute gerimus, occultemus, tum quia sibi inservire est, tum ne aux auditores graves ac molesti simus. Ingratissima est oratio quae nobis favet, sic quia exigit. Praeclarè canit Venusinus vates.

Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, & rixae multo minus, invidiaeque c.

Sic ostentator & gloriosus, si virtutem quam nactus est, vellet non prodere [illegible], lingua Ostentatrice perdit. Virtus in abdito crescit. Omnia perdidit,

Non sum sicut caeteri hominum: d

Hic quisque pro se clamat: Ego doctior sum, ego nobilior, ego ditior, ego robustior, ego formo-

fui melior, ego verò honoratior? Non furtis fui melior, ego verò honoratior: Non furtis sed honoratior. Hi valde similimi sunt sunt ceteri homines. Hi valde similimi sunt lucernae, de qua venustè apologorum parens: Lampas, inquit, oleo ebria & lumen diffundens, gloriabatur quasi plus sole splendere claderet. At ventis paullo concitatius spirantibus illus. At ventis paullo concitatius spirantibus statim extincta est. Sed cum rursus quispiam accendit, dixitque: Luce lucerna, & tace; accendit, dixitque: Luce lucerna, & tace; Astrorum lux nunquam deficit. Audire gloriosulo plausum, & nolim multiplicare loqui. Vitiosissima gloriatio est. Lucere, & tacere. Virtutem omnium bellis est iactantia. Virtutis etiam omnium bellis est iactantia. Nimirum quo loquimur verbis iactat gloriam. Nimirum quo loquitur, verbis iactat gloriae. Nimirum quo dolium est inanius, hoc sonat vehementius: animal omne si inane est, plenum deficiet: animus omnis si inanis est, plenum deficiet: sed cassus est, plena vero inest tecta sunt quidem, sed cassus est gloriatio: sic sapientiae:

Maius est se non iactare quam fecisse maxima. c

Iactantia quaecunque certa, decori tamen iactantia quaecunque certa, decori tamen semper transflit. Athenis duo architecti olim super opere publico conducendo contendebant, alter dicendi copia, & elegantia instructus, cum orationem suam apparatu populo iam maxime probasset. Alter dicendi ignarus, sed arte sua melior, in medium progressus: Viri Athenienses, ait, quemadmodum ille dixit, ego assequar. Illud obsecro.

Grandius fuisse minore, quam minor, fluit fuet. f

Solebant olim mercatores navigationibus longinquis catellos melitaeos, aut simias assumere, quorum lusibus navigandi taedium levarent. Fuit et orta tempestate infortescerent venti. Fuit et orta tempestate infortescerent venti, atque fluctus ea vi allisi sunt navigio ut navis, atque fluctus ea vi allisitur navigio vi ... Dissoluta ratis, ac fluctantibus evectuntur. Dissoluta misere, ac fluctantibus evectuntur. Dissoluta naucis tam vasis quam hominibus, inter eiam iactatam vasa quam hominibus, inter etiam iactabat simius. Hunc conspicatus Delphinus, & hominem arbitratus, naufragi, quod esse hominem arbitraretur, naufragi, aequo esse hominem arbitraretur, naufragi, a ... familiariter adnavit simio, tergo excipiens, & ad terram portavit conservandum, & ad terram pcalturi conservandum, & in conspectu terrae coepit evehere. Iamque in conspectu erat navis ... Piraeeus, & Atticae portum navale, cum Delphinus simiam interrogat, an esset civis Atheniensis? Hic simius laudis avidus: & & Atheniensis? Hic simius laudis avidus: & esse civem Atheniensem, & in ea urbe nobili esse civem Atheniensem, & in ea urbe nobilibus parentibus progenitum dixit. Amplius ille interrogare, an etiam Piraeeum nosset? Tum simius: Optime illum amicum, & Tum simius: Optime illum amicum, & familiarem, ac imprimis familiarem, inquit, famulum, ac imprimis familiarem, inquit,

imprudentia de homine Delphinum loqui, qui de portu quaerebat. Hac tam impudenti iactatione offensus Delphinus fabulatur se in altum & mixtum fluctibus sussorandam altum & mixtum fluctibus undis sussorandam dedisse. Hac gloriationi mercem debitam, cum mollissime pariunt, pro applausu risum ferè Veteres verbo dicebant:

Vitiosa risus est parens iactantia. g

Venite, aiunt, habemus hic coronam alienis plumulis ornatam, evellamus illas cum festiva illa.

a *Chrys. hom. 23. in 2. ad Cor. & hom. 24. in eandem.*
b *Ibid. l. 3. epist. 167.*
c *Horat. l. 1. epist. 17. ad Scaevam.*
d *Luc. c. 18. v. 12.*
e *2. Reg. c. 2. v. 5.*
f *Vet. Trach.*
g *Menandr. vet.*
h *Vet. Lamb.*

§. IV.

Ergo qui mecum iniidere cauteat gloriari quae ceteri habent stolides, fugiat esse gloriabundus. Nemo enim, illustrius infamatur, quam qui plurimum de se gloriatur. Multi quam qui plurimum de se gloriatur. Multi dum magnifice loquuntur, famam se colligere sperant, cum infamiam colligunt, & ceu viatores citones dum accedere verissimum, retrocedant. Quicquid propter solam gloriam dicitur, veram gloriam non meretur: saepe dicitur, veram gloriam non meretur: saepe non tantum risum, sed & supplicium. Optimus Deus leviter etiam iactantiam vel in amicissimum graviter puniit.

Eleutherius, sanctitate morum & amabili simplicitate celebris, beato Gregorio teste, cum in itinere ingruentibus vesperi tenebris, ad coenobium sacrarum virginum divertere coactus est. Erat illic parvulus quem cacodaemon infederat, & nocte praecipuè vexarat. Hunc virgines, illae Eleutherio, de vitae sanctimonia iam noto commendarunt, & velut per speciem officij rogarunt, pateretur puerulum illum ea nocte in suo esse cubiculo. Nullum illum ea nocte in suo esse cubiculo. Non recusavit. Altero die sacrae virgines solerter quaesierunt, qui sese puer gessisset. Miratus Eleutherius hanc quaestionem: Bene, inquit, se gessit, quid illud quaeritis? Illae rem candidè fassae, malo genio puerum occupatum, singulis noctibus crudeliter hactenus habitum dixerunt,

digeretur, rogaretque eum ut se in suum secum monasterium adduceret, assensus est vir sanctus, & puerum ab impurissimo pessimo jam liberatum D. Marci cœnobium abduxit, atque ille ab infernali hospes diuturnitatem solum separare est ausus. Aliquanto post tempore Eleutherius cum cœnobitis suis familiariter colloquitur, & adolescentem illum, qui adstabat, inspicit: Videte, inquit, fratres, quàm diabolus cum virginibus illis lusit, apud illas à malo dæmone agitabatur; apud nos mota est cuticula. Vix hanc vocem paulo jactantiorem miserat, cum demon ille ab Orco carnifex adfuit, & adolescentem in omniū oculis acerbè torsit. O Eleutheri, si tu tacere, si tu potuisses non gloriari, Acheronticus ille tortor reverti non potuisset. Sed Eleutherius periculum sui oblitus mox ad se rediit, & una cum fratrum cœtu, jejuniis, precibus, lamentis tamdiu cœlum pulsavit, dum hospes immitissimus jam secundum cedere est coactus, nec unquam posteà in hospitium hoc rediit. *a* Tanti est vel una vocula quæ jactantiam olent. Verissimè dixit Hebræus Psaltes: Disperdet Dominus Linguam magniloquā. *b* Ea de caussa Tobias filium tam sollicitè instituens: Superbiam, inquit, nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. *c* Ostentationem omnem penitus eliminatam vult, & à corde & ab ore: Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. *d* Ille serio laudandus, qui, ut Sallustius in Jugurthā notat, plurimum facit & minimum de seipso loquitur. Lingua igitur ostentatrix, & magniloqua summoperè cavenda.

Omnium virtutum hostis, turpis est jactantia. e

Multa satis de Ostentatrice Lingua diximus, si verba numeremus, pauca nimis, si vitij observemus indolem. Penè infinitum hoc monstrum est, & videri potest omnium vitiorum mori ultimum. Scitè ille, dum habitus est, Ostentatio vivit. Prodeat testis.

Socrati, & quidem ægroto (sermones gerebat) cum jam fata instarent, adstat filius in paternam formam natus. Is pater cogitasset, ecquid decessurus sibi præceptorum relinqueret: Jam defesso valde patri: Ut, inquit, meminentis, in maiestatem assurgere familia tua dignam. *f* Deus autem? Jam tribunal suum, quo jam æternitas in oculis est, & mortem mediocrem famæ Ostentatricis Linguæ.

O fœdam labem, quæ in Occasum eleas! ô vastam dementiam quæ tibi ambitione sufficiebat! ô vesanam jactantiam, quæ te supplicia satis castigant! Abstergo hoc potius quam sileo. *g* Dissertationi clausulam Sarisberiensis imponat, qui verè de hoc vitio: Omnia, inquit, quæ ostentationis caussâ fiunt profusè, cadunt in mortem.

a Greg. l. 3. Dial. c. 33.
b Psal. 11. v. 4.
c Tob. c. 4. v. 14.
d 2. Cor. c. 10. v. 18.
e Vet. Troch.
f Icon Animor. c. 7 pag. 4 à princ.
g Ioan. Sarisb. l. 7. Polycratici c. 25.

Nota, Lector, me hic egisse de Lingua gloriatrice: quæ vero de vana gloria, eius radice dissertatione, reperies in libr. 2. de Recta Intentione cap. 4. & 5.

P

1. *Linguam* POLITICAM *refert Felis Crocodilo vehens, & pulsionem suam tergant brachiis. Tales sunt homines qui hominem aspiciunt, quos* POLITICOS *vocamus: sunt tot calamitatibus deflorabimus C. VI. Crocodilum cum fele explicamus eodem capite §. 4.*

2. *Amygdalus, & Morus 3. numerique cætera arbores sunt ingenio. Amygdalus omnium arborum stultissima, Morus omnium prudentissima dicitur, ideo his utrisque indolem hanc talem miratur. Amygdalus linguam temere* PROMITTENTEM *exhibet. Vide C. VII. §. 3.*

P

CAPUT XV.

Quæ Lingua Politica sit, & de quatuor illius venenatissimis venis.

CHristus æterno Patri preces allegans: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, inquit, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. *a* Dolosam facie servator inter homines quibus in duplicem classem partitur, sapientes &

parvu-

parvulorum. Quemadmodum inter Angelos duae se partes abiunt in diversum: illa perseverantium in Dei cultu, haec desciscentium; sic illa etiam prorsus inter mortales pars una sapientum est, qui à multis sapientes homines vocantur, sint caelo delapsi, in ca... sed illam solicitam non videntur, sicut parvuli qui alteram constituunt partem humani generis.

Sed quoniam illi sapientes sint, operosa est quaestio. Queritur olim Philippus Melanchton, b & vna gratulatur: iugum Pontificis Romanorum excussum esse: At contra, inquit, hominum istorum politicorũ iugo colla sunt subiecta. Itane vero iugum politicum, iugum tam horrendum est, prae quo nullus alio? potius argumentum vel ab adversariis in politicos. Hos si pene eosdem cum sapientibus illis dixero esse, non multum aberrare. Hi sapientes, quos iam *Politicos* vocamus, è lingua potissimum noscuntur. Lingua illorum, anguilla est in theca holosericea; vtcumque eam comprehenderis, elabitur. Non est scabra haec lingua, sed laevis nitida, plena suci & verborum, plena gratiae & venustatis, ad technas strophasque versatilissima. Anguilla lubrica est lingua politica, sed in theca, vt diximus, holosericea. Nos linguae *Politicae* venas si nabimur, & primarias quatuor proponemus.

a *Matth. c. 11. v. 25.*
b *Melancht. praefat. in Corpus doctrinae.*

§. I.

NObilissimus Elegorũ scriptor Ovidius questus est, quod suas sibi pater perdidit intercideret, cum tamen proclivitatem ad id studijs fortius sit ingenium. Sed velit nolit parens, naturam alio flectere difficillimum erat, quicquid conabar dicere versus erat. Licebit quicquid conabar dicere versus erat. Lingua Politica pariũ idem de se diceret: Quicquid conabar dicere, fucus erat! Quicquid conabor dicere, fumus erit. Habemus confitentem reum. Sed ad primarias venas Politicae linguae sanandas sumpsimus.

Prima venarum vena illius linguae dicitur *Cretissimus*. Lingua Politica velut primae veritatis mysteriũ adorat principium illud: Cum vulpibus vulpinandum est, & cum Cretensibus cretisandum, hoc est, mentienti mentiendum, fallenti fallendum. Beatus Paulus Epimenidis poetae testimonium allegat hoc modo: Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri. Testimonium hoc verum est. Quam ob caussam increpa illos dure, vt sani sint in fide. a Graecorum adagio erat: Tria cappa pessima, Cretenses, Cilices, Cappadoces, maximam partem homines mendaces; & nimium quàm potentes lingua Politica, quae mendacium novit tegere. Plato sapientes admonuit, nonnisque vrbes & regiones maritimas (qualis est Creta) plerumque mores non optimos prae se ferre: Nam cum mercibus, inquit, & cauponando talis civitas repleatur, dolosos animos, instabiles & infidos mores parit: vnde proinde ipsa ad seipsam, & minus ad alias gentes fidem & amicitiam stabilem colit. b His tamen vitijs lingua Politica pulcherrimum miraculum novit in fere. Sic sancte homines Cretissantes describens: In conspectu oculorum tuorum, inquit, contrahit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissime autem perverter os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. c Nimirum hi politici, aliud lingua promptum, aliud pectore clausum habent; nõ sunt sani in fide. Fidelis ille famulus Christi Domini optimè rogabat: Verbum vanum & stabile da mihi Domine, & linguam callidam longè fac à me. Quod & linguam callidam longè fac à me. Quod Politicus nullo omnimodo caret. Arbor a Politicis, vt verbis Salomonis vtar: Comede & bibe dicet tibi: & mens eius non est tecum. Cibos quos comederas, evomes, & perdes pulchros sermones tuos. e Nempe in ebrius pulchros sermones cum sobrio, nec decorè nec caute loquens. Nã politicos, dicitur Sirachidae, est vir astutus multorũ eruditor, & animae suae inutilis est. f Quare proprie eiusmodi politicus hic noctis. Quam propriè Cretisans politicus hic noctis. Turpis est omnis aptissimè dixit Ambrosius: Turpis est omnis fraus, & quantumcumque videatur speciosa. Vipeream quidem explicat qua ratione versa. Vipera in quidem explicat qua ratione verborum illiciunt, dolum bonum & dolum malum, nam primum illum dexteritatem, facetiam, vrbanitatem dicerent: quicquid sit, Turpis est omnis fraus. Tales ut illas ac politicas fraudes damnamus, non stratagemata militaria. Isaias olim monuit: In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi & forti, super Leviathan serpentem vectem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet

occidet cetū qui in mari est. b Leuiathā quoniam magnum squamis arctè compactis, serpentem vocarunt quia lubricus & tortuosus, multiplici se volumine convoluit, cum stringitur, elabitur. Lingua Politica torquere se novit, refugere, tergiversari, ambages quaerere, tanta cavillationum & rationum & argumentorum varietate, vt iterum, cum omnium linguarum [illegible], lubricissimam: sed tortuosus colubet tamen est, obliqua dat responsa, captationes variae, nec ad Dei honorem, sed ad suum, se spectat, nec [illegible] commodum. Atque haec prima politicae linguae vena est Crethismus.

a *Tit. c.1. v.12. & 13.*
b *Plato lib. 4. de legibus.*
c *Eccli. c.27. v.26.*
d *Imit. Christ. l.3. c.45. n.4.*
e *Prov. c.23. v.5.*
f *Eccli. c.17. v.21.*
g *Ambr. l.3. Offic. c.9.*
h *Isa. 27. v.1.*

§. II.

Altera vena linguae Politicae Syncretismus dicitur. Audistis nosse, quid Syncretismus [illegible] est sub quonam [illegible], falsa, simulata, fictitia pax, malitia in occasionem ultionis latitans, verba foederis, simulatae officij ostentatione blandiens. Cū Isaias vates Ezechiae regi [illegible] accessisset, dixeratque: Ecce dies venient & auferentur omnia quae sunt in domo tuā, & quae cōdiderūt patres tui usque in diem hanc in Babylonē: non remanebit quidquam, ait Dominus. Cui Ezechias: Sit tantum pax & veritas in diebus meis. a Simili ferme modo lingua Politica loqui assolet: Modo mea res sit salva, quicquid alijs fiat, quicquid postea possit, aut nocenti videntur illi, ego mea tueor; sit tantum pax in diebus meis. Proximus sum egomet mihi; Omnes [illegible] melius esse malunt quam alteri. Pacem volo, sed mihi bonam, cuicunque demum mala sit.

Quid nimirum pacis pace [illegible] pessimus [illegible], si tantum pax solida & sincera, si vero ea sit quae diu durare nō possit, quā pars adversā in omnem nocendi occasionem [illegible], pax miserrima est, & bello peior. [illegible] si autem in strictum gladium iugulo imminentem [illegible], successit haec ali-na. Sunt qui velint iudaicis pacifici cum Morte atque Inferno? Percussimus foedus, inquiunt, cum morte & cum inferno fecimus pactum. b O pacem non stabilem, ô non duratura foedera! Mors in omnia momentum intenta, occasionem subito non sumet, sed rapiet, & insurget truculentior, inferi profundum habent. Et delebitur foedus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Confecturus pacem cum carne & carnis concupiscentiis, seipsum turpissimè fallit. Videte, obsecro, quibuscum Iudaei agerent, ne inter eos censeamini qui dicebant, Pax, Pax, & non erat pax. c Pax incerta formidolosior bello. Apologus rem declarabit. Erinaceus ad Lepusculi cavum accessit, rogavitque hospitium. Cui Lepusculus tale responsum: Doleo, inquit, mi frater, quod te cogar excludere, vestis tibi nimis est hispida: [illegible] tecto quod ipse facile conijcias, profecto non [illegible]. O mi optime frater, inquit Erinaceus, si de mea veste solum haeret, hospitium spero non negabis, ita me cōtrahere possum, vt me ipso minor sim; quicquid aculeatum est, velut vagina condo, vt neminem laedam. Quod si bellum ingruat, [illegible] me similem militem habebis, pro te, mecumque pugnabo. Non est quod amici mea arma formides, illa ego in hostes [illegible]. Quicquid porro Lepusculus obiecit, id Erinaceus verbis tam blandis resolvit, vt demum hospitio receptus sit. Sed non diu novus hic hospes naturam dissimulavit, aculeos sensim laxavit, atque se quâ iam potuit, dilatavit. Hic Lepusculus: O bone frater, inquit, hoc quidem pacta & promissa tollit: aliud spoponderas, aliud praestas. At Erinaceus ridens: Hic mos est meus, inquit, si cui non placet, exeat. Agnoscite, quaeso, in Erinacei moribus linguae Politicae [illegible]; hic sincerissima est. Ergo videte cui fidas, cum quo transigas; si is semel [illegible] fefellerit, [illegible] facile fidas.

Augustinus haec in re [illegible] Nulla [illegible] occultiores [illegible] quam quae latent in simulatione officij. nam eum qui palam est adversarius, facile cavendo vitare possis. d Est ergo longè periculosissimum, cum morte & inferno, cum carne & concupiscentiis, cum lingua politica, cum erinaceis tam aculeatis pacificè velle

quampriimam enim similes pacificationis occasio inuenta: mox pacta, conuenta, fœdera, quæ omnia rescinduntur. Erinaceus obijcit: Ita soleo, ille meus mos est. Nec aliter Mures aut, Lupi: sic vita hominum est; aiunt, ita & caro: Pro mea hoc consuetudine facio. Ab exemplis mille, iam scitur, quam ego blande in exitium trahiam eos qui mihi fidunt. Qui cum lupo pacem cogitat, dentes ei excutiat. Non est pax impijs, non est, nec illam in seipsis habent, nec cum alijs seruant. Talis lupus Antiochus Epiphanes, qui ad ciues Hierosolymitanos quæstorem suum misit. Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit super ciuitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel *e*. Talis lupus Bacchides, talis Alcimus: Et locutus est cum eis verba pacifica, & iurauit illis dicens: Non inferemus vobis malum neque amicis vestris. Et crediderunt ei: Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die *f*. De syncretismo hoc vnum addo, quod Ambrosius dixit: Hæretici contra se discordant, sed contra Ecclesiam concordant *g*. Nimirum Pilatus & Herodes amici sunt, quando de Christi capite agitur. En ipsam syncretismi effigiem, dolosam pacem; sed progredior.

a 4. *Reg. c. 20. v. 17.*
b *Isa. c. 28. v. 15. & 18.*
c *Hier. c. 6. v. 14.*
d *Aug. l. 10. de ciuit. c. 3.*
e 1. *Mach. c. 1. v. 31. & v. 33.*
f 1. *Mach. c. 7. v. 15. & v. 16.*
g *Amb. l. 1. de fide c. 4.*

§. III.

TErtia linguæ politicæ vena est, Pharisaismus. Capitaliores hostes Hierosolymis non habuit Christus Dominus quam illos ipsos qui se sacrorum Antistites profitebantur, Pontifices, Pharisæos, Scribas, Rabbinos, legis interpretes, morum doctores. Hos omnes, æquatis hominum catenam diuersis, quæ Christo insidias moliebantur. Omnes, paucissimis exceptis, vapidam sub pectore vulpem gestabant. Nam vt odium atque insidiam tegerent, verbis Christum blandissimis affati: Magister, aiunt, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces *a*. Et vt verbis adderent facta, etiam ad mensam inuitatis apparatus conuiuia, nec quidquam vsitatæ humanitatis omiserant: legatos miserunt, consultantes quæstiones proposuerunt, etiam ægros curandos obtulerunt, nihilominus odium gesserunt aduersus Christum implacabile. Sed quia homines erant politicissimi, non aperto odio pugnarunt, consilijs spe... plerique ab illis gesta sunt. Atque vt omnia in Christum molimina sanctioris senatus auctoritas firmaret, principes sacerdotum, & seniores populi, primi ordinis senatores conuenerunt. Et quam illud tempore, quam politice propositum? Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem *b*. Ergo tollendum mature, ne quid Respublica detrimenti capiat: si pax nobis cordi sit, si vrbis incolumitatem amamus, clatus hic homini per linguam adigendus est, vt silere discat: conuenientissimus illi lectulus crux erit. Et quam etiam illud politice ac caute: Non in die festo, ne forte tumultus fiat in populo *c*. De politicis his linguis insigniter Augustinus: Temporalia, inquit, perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac sic vtrumque amiserunt *d*. Diabolus in vitro, & Lingua Politica in amictu holoserico admodum bene conueniunt, tam pares cum paribus facillime congregantur. Quod si Lingua Politica magnæ sit auctoritatis, plerumque multos trahit asseclas, benigne auditur, diligenter obseruatur, religiose colitur. Sed illa clandestina dolo tam noxia est, vt sæpe diabolus conatibus suis omnibus atque viribus tantum nocere non potuerit, quantum Politica Lingua vnica nocuit, quæ Pharisæo schemate augustiore incessit.

a *Matth. c. 22. v. 16.*
b *Io. c. 11. v. 48.*
c *Matth. c. 26. v. 5.*
d *Aug. tract. 49. in Ioan.*

§. IV.

QVarta linguæ Politicæ venenata vena est, *Herodianismus aut Machiauellismus*. Sicut autem Græci dicere solebant, Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat, tanta in vtroque sensuum & dictionis similitudo: ita

nos absque injuria dicemus, aut Herodes Machiavellizat, aut Machiavellus Herodizat: ut cum eo similis est. Non solum Machiavellum pluribus commendatissimum esse, tuo alicubi infamem pene in utero, superioris hujus documentis imbui. Sed revera hic prudentiam excludit affectus, & subinde potius meminerimus nos esse Christianos; politica sic ut flammas, ut obtineamus aeterna. De Machiavello, ut semel dicam, idem profiteor sentio quod Justus Lipsius, cujus eam doctrinam & judicium, omnis eruditorum senatus [illegible] veneratur. Lipsius ergo in Politicam scriptorem illum ex aequo & bono pronuntians: Machiavelli ingenium, inquit, non contemno, qui utinam Principem suum recta duxisset ad templum illud Virtutis & Honoris! Sed nimis saepe deflexit (audite ô boni Politici, mali Christiani) immo saepe deflexit, & dum commodi illas semitas intente sequitur, aberravit à regia hac via. Machiavellus arguunt, sed saepe praeter. Hunc Justus calculum talit in Machiavelli libros. Nec aliter, puto, sentiet, quisquis eum sine affectu examinaverit.

Herodem ego & Machiavellum non male cotes dixero, quibus exacuuntur Politicae linguae. Suas certe his cotibus exacuendas Priscillianistae dederunt, quorum illud est: Jura, perjura, secretum prodere noli. Suam hic linguam & Julius Caesar exacuit: si violandum est jus, inquit, regnandi gratia violandum est; aliis rebus pietatem colas. Hinc & regium illud: Qui nescit dissimulare, nescit regnare. Dictum certe non malum, si melior huic fiat interpretatio. Nec certa Politicorum numerum fuit rex Hebraeus Saul, qui Davidi detulit connubium filiae, ut insidiaretur vitae. Rex ipse David certo quod similissimus, hoc cuspitis ingessit, qui Uriam è castris evocavit humanissime, sed tales illi commendatitias Bellerophonteas literas dedit, quae caput abstulerant Uriae. Politicam Absalomi linguam quis ignorat? Peregrinationem vovit haec vulpes, non ut Deo sacrificaret, sed ut paterni diadema excuteret. Idem Ammonem fratrem ad epulas invitavit, ut eum sanguine [illegible] propinaret. Sed herbam hanc in se omnium pernicitatis Herodianae stirpis nobilissimi tres surculi. Herodes Antipas à Christo vulpes nominatus, Joannis Baptistae tam [illegible] magis amicus fuit, ut illius caput in [illegible] pro fercalo afferri juberet. Herodes Agrippa minime degener Politicus, occidit Jacobum fratrem Joannis, gladio. Videns autem quia placeret Judaeis, apposuit apprehendere & Petrum, extremo Judaeorum favori. At vero Herodes Magnus Ascalonita, ille latronum dux & coryphaeus, qui quatuordecim millia Hebraeorum infantum jugulavit: Renuntiate mihi, ait, ut & ego veniens adorem eum. Quid fingi, dicique potuisset plausibilius? quam callide crudelitatem suam Politica velavit lingua!

Aleator mulierem aeque facetus & hilaris est, cum infelices subsiliunt canes, & cum accum perdit, atque cum Venerem jacit & aureum lucratur: Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem. Hic proba est Politicae linguae, non facile se nescendam praebet, prodiuam se vendit, cum nota esse incipit. Sed illa vel invita symbolum illud contemplemur. Est hoc: Crocodilus tergo insidentem vehit felem, addita hac inscriptione: *Fingunt & Mulcemus, ut fallamus.* Crocodilus animal amphibium aqua terraque vivit, antequam hominem invadat, lacrymis [illegible], lacrimas fundit, perinde si dicat: Me facinus tui causa doleo, ut mihi victimam obtuleris: quia tamen occasio me [illegible], adest [illegible], à nobili fera [illegible]. Non aliter se gerit lingua Politica: quid illa lacrymatur, quid miseratur? vel ad lacrimas [illegible] est. Sed cum occasionem sibi tam faventem habet, occidit, innocentes devorat, superstitem [illegible] discrimen facere. Haec lingua [illegible] illud animal est, quod intra manique ingentes edere strages inter triumphos suos [illegible]. Sane nocendi occasionem vix unquam negligit, ita tamen hoc agit, ut nihil minus quam hoc agere putetur, & etiam prodesse censeatur. In eo [illegible] felem dorso vehit. Felis non solum inter astutas animantes numeratur, sed etiam pene animantium mundissimum videri potest adeo frequenter nunc pedes lambit, nunc pelliculam lingua extergit, nunc pectus aut tergum polit, se totam assidue comit. Quid Politicae linguae aptius aut competens, quid ea sanctius? nil illa sine ratione molitur: confessa [illegible] saecula, & subinde, quod potes, vigeniis-

vigoratissimas: Plena venalium est, nec unquam illi deest quo se linguae dicta defendat.

a *Prima parte mentionem fecimus.*

b *Lipsius initio Politicorum post praefationem ad Reges & Principes de consilio & forma operis.*

c *h. 4. Aeneid.*

§. V.

Ulas sobi, & videbis quam illic venales sint linguae Politicae: Amicitia & sinceritas rara, tantum in sola nomen. Quam non multi sunt qui suadeant, quod decet, quod oportet. Principis enim frontem intuentur, ac in quam ille partem inclinat, in hanc se prono corpore propellunt. Iustum nimirum probumque illis, quod iustum probumque princeps iudicaverit. Dum enim placere student & offendere verentur, in sententiam illius eunt omnes. Non facerent, si principem, non fortunam illius amarent, aut si plus virtuti, quam commodis suis studerent: si maiora à Deo quam à principe sperarent. Nunc praesentium amore, futurorum obliviscuntur. Hi, sabide id solum spectant, ne gratiam quod delinquant in ira civile: contrarium, nullus amor religiones, nota nulla rerum sacrarum virtutis solidae neglectae maximas, sed occultas. Modo illis sua vita & sua quieti maneat, suaque deque vertantur cetera, id illos non cruciat. Reipublicae caussam agere videntur dum agunt suam: facilè loquuntur, ut efficacius fallant. Difficile est linguam tam astutam, tam politam & comptam suis dignoscere à melioribus. Quin ergo hanc paullò melius in lucem protrahimus & noscendam damus. Lingua Politica quod maximè solenne, saepe non audet negare; annuit ad omnia. De quo sapienter Brutus: Malè mihi videris, inquit, adolescentem florem aetatis collocasse, qui nihil negare audet. Et Plutarchus narrat Iaco quempiam dixisse, Homines Asiaticos ab eo in regem in servitutem redactos quod unam syllabam, NON, efferre non possent. Multos praeterea, quod negare nescirent, quae maximè negata vellent, saepe rem, aliquando etiam vitam perdidisse. Athenodorus Philosophus cùm missionem peteret ab Augusto Caesare, audiretque illam impetratam fore si pater virilem contentâ vitam praeceptam daret, dedit liberrimè illud: Domine, cum ira te stimulaverit, prius vigintiquatuor Graecorum literas recensito quam verbulum loquaris. Hoc sapiens liberumque monitum ita placuit Augusto, ut mox sententia mutatâ diceret: Tu verò mecum mane, tua opera mihi vehementer opus est. Sed aiunt Politici, alia nunc esse tempora, alios hominum sensus: tectius nunc agendum, nec ab ullo principe tam apertam libertatem tolerari. Erratis ô boni, sinceri: sunt etiamnum Athenodori, erunt etiamnum Augusti: sunt Ambrosii qui liberè moneant, non decrunt Theodosii, qui pacatè id ferant. Sed lingua Politica confundit & turbat omnia, aut importuno silentio cum loquendum, aut maligno consilio, cum tacendum foret. Silere est consentire, cum possis arguere. Nec malè Ambrosius monens: Si pro otioso sermone, inquit, rationem reddemus, videamus, ne & reddamus pro otioso silentio. Lingua Politica fallit & loquendo, & silendo. Sed licet tribunalia omnia fallat, non fallet ultimum. Quisque suae caveat linguae, ne politicam hanc vafritiem addiscat. Venite parvuli, adeste simplices, vobiscum loquitur Deus: Abite Politici, excelse fallaces, vos aversatur Deus: Cum simplicibus sermocinatio eius a.

a *Prov. 3. v. 32.*

CAPUT XVI.

Lingua temere Promittens quibus nec modis impleret.

Hieronymus Cardanus vir eruditus linguam bovis exsectam toto die palpitare asserit a: Tantum animae remanet, in hac animantis parte iam evulsâ, ut motus inde procurrat toto die. Addit & illud Cardanus: Si lingua inventa corpus in aquam coniiciatur, non tantum palpitat, sed & movet se, quod ego tamen inquit, nondum expertus sum. Cum hac tremula bovis lingua, non malè comparem vani promissoris linguam. Haec plerumque longa est & rebella, bovini esse dixeris, vanè se movet, praesertim cum vino immaduit, his illis plurima pollicetur, tamersi sui facit, domum sui eamus iam praemoneat, nec unquam facilè ducunt, quod eos vanas promisit. Hunc morem patiuntur,

sed demum ridiculus mus nascitur: promissa fiunt, sed non persolvuntur.

——— *Amphora coepit*
Institui, currente rota cur urceus exit b.

Figulus quandoque vas magnum clibano promittit, sed figuli manu celeritate sua praevertit rota, & ollula vel urceolus prodit. Sic lingua promittens opus sane amplissime procedit, & fidem audacter obligat: tandem magnum est nihil, nec promissis statur, nec fides luitur, & longa spes vano hiatu deluditur.

De robusta hac bubula temere Promittente lingua, quae nunquam non dives est pollicitis, hac dissertatione agendum.

a *Cardan. l. 10. de Subtil. mihi pag.* 245.
b *Horat. de arte poet.*

§. I.

Lingua quae Graeca fide promittit, triplici se malo implicat. Primum est, remorsus conscientiae. Alterum, jactura amicitiae. Tertium, restitutionis obligatio. De conscientiae punctione significanter Salomon: Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiae a. Coepert quidem nil promisisse, velletque, si modo posset honeste, resilire, interim promissis angitur, occultum conscientiae vulnus sentit. Sed nec levis amicitiae jactura hinc oritur. Qui plures cupit numerare hostes, pluribus daturum se promittat, nihilque det, & satis hostium habebit. Luculenter testatur Siracides: Est qui prae confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis b. Postulata vix audet negare, afficitur verecundia; Sed quia non vult, aut non potest pollicita efficere, amicitiam perturbat, aut dissolvit. Ea de causa Siracides monens: Non spondeas, inquit, *supra virtutem tuam* quod spoponderis; quasi restituens cogita c. Nec Deo nec homini quidquam pollicere, quod vel non possis praestare, vel non nisi difficillime. Promissis obligatum te noris ad tuam fidem liberandam: *quasi restituens cogita*. Da illis pactum, si dare recusaveris, eum quod promisisti. Ideo contendendum est omnino, ne quid illa more suo inconsiderate promittas, praesertim Deo. Horum non supplicia referam, qui promiserunt quidem, sed promissis non steterunt. Deus non irridetur, nec vanis pollicitationibus placari potest. Ideo David vaticinatur: Vovete & reddite Domino d. Fieri non potest, ut ille vitam quietam agat, qui Deo fidem fregit. Annos atque saecula recense, & hoc tales plerumque haeresum auctores deprehendes: veteres illos Luciferianos, Pelagium, Eutychetem taceo: priori aevo plurimi numerantur e coenobiis, qui olim Christo Deo fidem fefellerunt. De quibus omnibus vere dixeris, homini fidelis non erit, qui fidem Deo fregerit. Hic ergo lex ista sit: Priusquam promittas, delibera; postquam promiseris, ne procrastines. Vox, *umbra facti est; ergo utrunque consonet* e.

Hominem ore liberali magna promittentem Salomon hac imagine spectandum proponit: Nubes & ventus, & pluviae non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens f. Saepe Auster imbrium largissimas promittit pluvias, sed nubes pannis plerumque omnes nudant, nec guttulam fundunt; ita sunt homines gloriosi, qui pro certo pollicentur maxima & ea quandoque stipulata manu, interposito jurejurando confirmant, sed demum nubes omni pumice aridiores sunt. Lacessivit in monte daemon omnia mundi regna, & gloriam eorum, loquens manu demonstrans Christo: Haec, inquit, omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me g. Promissio longe audacissima, cui tamen suo praemia precibus alicui permittiare. *Nemo benefice pollicetur, quod suum non est, potest*. plerique linguam habent ubi ore longe lubricatiorem, cum Venusino vate magnifice spondent:

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Audiamus ergo:
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu h.

Tibi puto non immerito Plautinum illud obijciemus:

Bene promittis multa: ex multis omnia incassum cadunt i.

a *Prov. c.* 21. *v.* 18.
b *Eccli. c.* 20. *v.* 25.
c *Idem c.* 8. *v.* 16.
d *Psal.* 75. *v.* 12.
e *Iacob.* ver.
f *Prov. c.* 25. *v.* 14.
g *Matth. c.* 4. *v.* 9.
h *Horat. de Arte poet.*
i *Plaut. Pseudolo act.* 1. *Scen.* 1. *v.* 245.

§. II.

§. II.

IN pharmacopolijs pixidum mendacium nō [illegible] repertū est. Stant illic decora serie quadra complures, suis quoque signata titulis, grande valetudini auxilium pollicentur: hęc saccarum rosarum, illa flores violarum, illa Rhabarbarum, hęc unguentum violarum, aliæ Cassiam, Mannā, & speciosissima quæque nomina præ se ferunt. Aperi quæso, & latentem thesaurum scrutare; in plurimis illarū araneas & inanem telam reperies: Ita vani promissores [illegible] stipulationibus onerant, & hiantem verbis [illegible], cum explicandæ sunt manus, cum dandum est, negant illi se domi esse, quod Ennius Nasicæ respondit. En [illegible] & [illegible], & plurimi nō sequuntur. Quibusdam scilicet exiguæ sunt manus & adstrictæ, sed lingua prodigalissima, largissimè promittunt, promissa tamen nunquam confectum. Præclarū, aiebat Phocion, non magna dicere, sed magna facere. Quos sponsalia solis constitutionum pollicitis [illegible] cubiliq; ampla doti pecunia dicitur, nova sæpta domum deducitur. Ubi nuptiæ fuerunt, sola restitit [illegible], iamque inter lares domesticos Dearum præcipua est, splendida Paupertas. Eadem sæpe ratio in contrahendis ac firmandis amicitijs servatur. Est qui dicat: Me tibi semper amicissimum habebis, fores meas seu interdiu seu noctu pulses, illas nunquam non patulas, me nunquam non promptum reperies; vel unā tecum animam partiri si liceat, non recusavero; mea tibi omnia patere cogita, ad ipsum usque [illegible] in hoc promissionum [illegible], domus [illegible], [illegible] flumina, frumenti montes, [illegible] promittuntur. Cum ventum ad rem, post malam [illegible] iterum nemo [illegible] est. Abi amice, abi: de verbis plurimum, de factis nihil habebis. Quod si huic [illegible] hominum tam turpem magnificæ promissionis inconstantiam objicias: Quid vultis vos, aiunt, humani moris ignari? verba honoris erant; hæc neminem ligant. Album vobis [illegible] [illegible] quod pisci dico [illegible], sed cum illum fumo [illegible], [illegible] nimis [illegible] Quibus Valerianus aptè respondeat? Inde est, inquit, quod inter [illegible] amicitiarū fides [illegible] Inimicitias [illegible] est in dixisse, promissa denegasse.

[illegible] genus est, cuius [illegible] [illegible] parietum, [illegible] [illegible], sed hæ ad [illegible] faciem [illegible] sunt habitu[illegible]: [illegible] non tantum non sedant, sed & iram excitant. Huic placentæ simillimi sunt illi amici, quorum ... sunt promissores, qui verborum plurimum habent, rei nihil. [illegible] amicitiam [illegible] est [illegible], [illegible] magna pernicie.

Mendacium est [illegible] globus, qui quo [illegible] volvitur, atque revolvitur, eo fit major: promissum quod non exsolvitur, honestum ac palliatum est mendacium, nec absimile [illegible]: sed hoc [illegible] [illegible] re [illegible] ad solem, [illegible], cum [illegible] vana promissa [illegible] vilis terra obruuntur. Rectè monuit [illegible]: Si [illegible] implendæ facultas non suppetit, temerarium est promittere, quod præstari non possit. Si vero potestas assentit largiendi, nisi voluntas beneficij ponderat effectum, promissor non gratiam de promisso, sed maculam contrahit de [illegible].

Siracides vanissimos promissores hos graphice depingens: Donec accipiant, inquit, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam: Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædij & murmurationum: & tempus causabitur. Si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem. Sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis: & convicia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. Ita solent hi tales oris mercenarij homines, cum eos rigida premit necessitas; quam aliunt vociferantur: Iona, obdormisse, iona! [illegible] [illegible] me tibi obstrictum habebis, nec gravitatem mihi opem conferre; me sane gratissimum experieris. Sed ubi per [illegible] eluctatus est [illegible], promissionis suæ vix iam memor, [illegible] tempus capere, ad si non impetret, [illegible] [illegible] molestus erit. Nunquam hoc spondebat. Cum Deo se agere plurimi, cum aut morbo aut alijs exercentur calamitatibus, amplissima quoque pollicentur: [illegible] commendationem suæ, castissimam vitam fa[illegible] [illegible]; [illegible], [illegible], [illegible]

emudant; sed promissa non perficiunt, sibi serviunt, non suo servatori. Ipsissimus Iudæorum hic genius est, cui plures infigniores quærenti reperis: Et clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Cito fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius. e Sic divina beneficia pensabant ingrati. Quod Hieremias vates obiicit: Numquid, ait, redditur pro bono malum? f Non est Deus quasi homo ut mentiatur: fidelis Deus in omnibus verbis suis g. Ergo si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcunque voveris redde. h

a Cic. l. 2. de Orator.
b S. Valerianus hom. 4.
c Io. Sarisber. l. 3. de nugis Curial. c. 21.
d Eccles. c. 19. v. 5. ad 10.
e Ps. 106. v. 6. 13. 19. 28. Ps. 105. v. 13.
f Hier. c. 18. v. 20.
g Ps. 144. v. 13.
h Eccles. c. 5. v. 3.

§. III.

NOs Dei negotiatores & agricolæ sumus. Nobis dictum est: Negotiamini dum venio a. Sua cuique negotiatio est, modo eam bona fide tractemus. Porro ut agricolæ monemur: Nemo mittens manum suam ad aratrū & respiciens retro aptus est regno Dei. b Si ergo mercatorū & agricolarum munus nobis commissum, meminerimus ab his maxime fidem obligatam exigi. Sed nos æstivum cælum æmulamur, hoc si mane auroram rutilet, & nescio quam serenitatem polliceri videatur, vesperi pluvias ac tempestates fert: ita sunt homines plerique qui liberalissime promittunt, promissa minime persolvunt. Sed hoc pessimæ famæ est, quæ omnem boni nominis nitorē extinguit. Nulli homo creditur, qui pollicitationes suas, velut leges suos canales mutat: ii olim mores erant, ut vnicum gratiosum Ita vel Non, aut mutua manu confirmatum habeatur pondus, quam instrumentum septem sigillis consignatum. Nunc quandoque consignationem & stipulationem omnes negando mentimur. Bilbilitanus vates hunc talem vanissimum promissorem facete sic irridet.

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai,
Vincam te donis, muneribusque meis.
Accipe Callaicis quid quid fodit Astur in arvis.
Aurea quicquid habet divitis unda Tagi.

Donans more suo colligens, quicquid sparsim dixerat. omnia, inquit, bona tibi dono, sed eo modo, quo tu soles donare: nihil das, nihil accipe. c

Quicquid habent omnes accipe quomodo das.

Gulielmus Peraldus, Lugdunensis præsul doctissimus, horum immemor, hanc sibi quæstionem sumpsit discutiendam, quæ omnium arborum stultissima, quæ vero sit omnium sapientissima. In eam denique sententiam descendit, ut omnium arborum stultissimam pronuntiaret Amygdalam, quæ primo vere floreret, suosque flores periculo committeret, ultimo pene autumno fructus maturos porrigeret: At contra Morum sapientissimam esse, quæ omnium ultima floreret, & frondeat, & pene prima fructus offerret: Stulti sunt amygdali, promissores illi qui intempestive quid velint, quid possint garriunt, iactantque grandia: arbores enim tardius flores, sed citius fructus ferunt: tarde promittendum, sed mature perficiendum est promissū. Hoc tamen de promissis licitis dictum velim, nam si sint iniqua, nec impleri possint, nisi Deo, divina lege, conscientiaque læsa, etsi millies promiseris, nunquam tamen standum est promissis.

a Luc. c. 19. v. 13.
b Idem c. 9. v. 62.
c Martial. l. 10. Epigram. 16.

§. IV.

IPso iure cautum est, ut nulla promissio quæ turpem aut nullam habeat causam impleatur. Herodes qui saltatriculæ societatē regni promisit, sicam potius reperit, quam dimicam Baptistæ caput secuerit. Ita recte Isidorus: In malis promissis, inquit, rescinde fidem; in turpi voto muta decretum: impia est promissio quæ scelere adimpletur. a Nos quod de promissione constantia diximus, tam in promissis æquis ac honestis necessariam affirmamus: in his profecto turpe est, diverticula, cavillationes, effugia, callida glossemata quærere. Nam, quod obligatam Livio,

peri-

perfidos nunquam verba deficiunt, cui pacto non libent, semper aliquam fraudi speciem verba imponunt. Ideo si Tullium audiremus; Semper in fide, quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est. b Quod affirmate, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Quisquis eam induit audaciam, vt promissionem quam iuratus fecit, rescindat, is paullatim promittere, & omnes Deos iurare, fidem nihilominus fallere audebit. Petrus cū se Christi discipulum primitus negaret, non iurauit, cum easdem voces secundum repeteret, iuramento & tunc abstinuit. At vero cum tertium suae ipse promissioni contradiceret, cœpit detestari, & iurare. His gradibus itur ad periurium. O Petre, quā longe alia promiseras! Caput tecum votis obligaueras; carceris imo & mortis societatem conceptissimis verbis pollicitus. quantum distiterunt hæ voces in Caiphæ atrio, ab illis in Christi cœnaculo missis! ille leonem spondebant, hæ ceruum timidissimum arguunt. O Petre, quisquis promittit, debitor est, & veritatis vrgente sententia sponsionis fidem compellitur implere.

Non est amici polliceri, sed dare.

Valde deformis Oratio, si rei non consentiunt verba. Accedamus hanc humanitatem Deus, quæ tam expedita est promittendo, tam adstricta præstando. Vult ille homines inter se sincere agere, nec linguam tam procul abire ab animo. Et quemadmodum Deus mutuum à nobis amorem exigit, sic mutuam quoque fidelitatem, quæ amoris filia est. Nec pœna illos claudo pede sequitur, qui fidem aut negligunt, aut violant: Quoniam qui malignantur, exterminabuntur. c Malignari, est, ingratia in eo polliceri, plausibilibus verbis decipere, in spem maximam impellere, verbis depositum esse, re ipsa Euclionem agere. Et quid hic moribus vulgatius? Nec illud vulgi carmen à vero abscedit: *Mundo mille cum peractis, nulla fides est in pactis, mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factis.* Manus ergo longas & liberales, linguam modicam & breuem habeamus. Longę sunt manus, quæ Artaxerxi cognomen dederunt Longimanus, quod praesentibus atque absentibus aperta porrectaque manu benefaceret. At vero lingua sit adstricta & breuis, quæ non in longas legos, aut prolixas deplorationes, aut multa promissa excurrat. Ita promittite, vt promissa perficiat. Displicet Deo infidelis & stulta promissio. d

a *Isid. l. 2. Solilog.*
b *Cic. l. 1. offic. & l. 3.*
c *Ps. 36. v. 9.*
d *Eccl. c. 5. v. 3.*

Q

Linguam QVERVLAM *debiti vestiendum Ionas Hebræis vocat. An sub Hedera, an vero sub Cucurbitæ umbra consederit Ionas, non disputamus. Nos hic cum 70. Interpretibus & ad mentem Augustini a plurimis Cucurbitam. Litrum alij desinunt. Vide C. 8 § 4.*

Porro lingua MVRMVRANTIS *&* QVERVLA, *verum discrimen est, etiam illud: Lingua Murmurans suspiciens sua se frenatis fatigat, sibi canit, & sua damna, quamuis pessime canat, & ima voce. At vero Querula plerumque aures alienas quærit, in quas lamentationes ac questus suos expurgatur. Atque hoc fusius dicto capite descripsimus.*

a Aug. ep. 10. ad Hieron.

Q

CAPVT XVII.

Lingua Querula multiplicia suæ improbitatis dat specimina.

PLutarchus peritissimus ille morum magister, elegantem inter cæteros libellum de garrulitate vulgauit. In hoc scripto refert ab *Amasi Ægypti* rege Bianti seu missum bouem iam in victimam assatum, & simul monitum Biantem, partem bouis & optimam & pessimam eximeret. Ille linguam exemit solā, & remisit cum dicto, Nil peius, nil melius esse lingua. Dictum ex tripode credendum.

Post tot linguas tam pessimas non meliorem prioribus dederit lingua quam *Querulam* vocant, monstrum horrendum, ingens quod ab improbitate multiplici, Orbi toto notissimū est. Hanc linguam hac dissertatione simpliciter explicandam.

§. I.

§. I.

Lingua Querula iam ubique potens est, ut suis querimoniis Orbem impleat, nec ea unquam primum caput Geneseos potest addiscere, tam stupida & nullius memoriæ est. Geneseos liber narrationis principio hoc testatur: Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona a. At vero lingua Querula in rebus omnibus mali quid invenit quod deploret. Et quamvis hæc lingua, Christianam os occupet, occultis tamen & obliquis questibus Deum ipsum lacessit, cum vix ulla res creata sic illi probetur, ut de ea non conqueratur, sed inaniter & impie. Ecclesiaste monitum est: In die bona fruere bonis, & diem malam præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias. b Deus olim Abrahamo de Ismaele ex ancilla nascituro prædicit: Hic erit ferus homo; manus eius contra omnes & manus omnium contra eum, & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula c. Talem plane se gerit lingua Querula, omnium hostis, accusat omnia; quicquid ei displicet in eo facit & schoenum movet. Linguarum querularum infestus est Orbis. Vbi domus, ubi Xenodochium, ubi cœnobium, ubi palatium est, ubi latebræ ullæ sunt, in quibus non scena his linguis perstrepant? Et quemadmodum diversissimi palati in discernendis cibis ita difficillimi genij sunt in effundendis querelis. Et quid, obsecro, in rerum natura est tam sanctum aut laudabile de quo nemo conquerantur?

Lingua Querula toto die abunde habet quod queratur; & ut sibi semper similis sit, ad diei auspicium, cum adhuc in lecto incipit eiusmodi querulas voces spargere: Equidem non satis diu dormivi; pessimus canis somnum latrando sæpius interpellavit: & iam importunus excitator adest, & rumpit quietem. Subinde & id reprehenditur tanquam nimium moratus in via: & quando tandem, aiunt, lucescet? Cum orali vestiri, cum vestes iam induendæ, querelæ novum instaurant; hoc plus æquo folliculat, hoc nimis strictum, hoc laxum nimis est, illud non satis adhæret corpori, hoc pedi non apte respondet, illud nimis rugosum est, hoc planum nimis. Cum libri aperiendi, cum manus admovenda chartæ.

Tum querimur, crassus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infusa vanescat sepia lympha.
Dilutas querimur, geminet quod fistula guttas d.

Neque hic querelarum finis. Iam caput dolet, iam stomachus resolvitur, iam distillationes vexant, nunc malum in humeris, nunc in cruribus est; iam calculus infestat, iam dentes vexitant, iam angina cruciat, iam cibi fastidium affligit, iam alia atque alia conqueritur, sæpe plures morbi quam membra; quia unum subinde à diversis doloribus cruciatur: hos autē aperire, consiliū petere, remedia quærere minime vetitum, nec indecorum, at vero queri & cū indignatione miserias suas deplorare, sapientis linguæ non est. Hæc lingua querula spuma est. Quod si plures eiusmodi lamentatrices linguæ conveniant, tum iam plenis cibijs cantatur. Vix autem unquam deo colloquuntur, quin aut novas fabulas, aut veteres querelas referant.

a Gen. c. 1. v. 31.
b *Eccl. c.* 7. *v.* 15.
c *Gen. c.* 16. *v.* 12.
d *Pers. Sat.* 3. *v.* 17.

§. II.

Fuit ut viri duodecim magna familiaritate coniuncti sermonem ita conferrent, ut quilibet querelarum aliquid in commune diceret. Primus, in tempestatem & cœlum peroravit, quod modo ut nimbosum nimis & tempestuosum, modo ut nimis serenum ac siccum accusavit: modo ventos, modo malaciam, modo imbres, modo siccitatem nimiam, modo nimios æstus, modo frigora nimia; iam inconstantiam & instabilitatem aeris reprehendit. Et en, ait, quam hæc fœda est, quam turbida, quam atrox & immoderata tempestas! Ita huic dicendi & conquerendi materiam præbuit cœli serenitas, & gravitas. Ita nec cœlum nec Deus placere omnibus.

Alter, in uxorem querelarum plaustrum exoneravit. Uxor mala, inquit, quam gravis quam longa, quam intolerabilis crux, Dij Deæque qualem ego nactus sum uxorem improbam oppido, & vix unquam tacituram,

 nisi

nihil eum decenis, sed & in somnis queritur Canicula, intercessit.

Tertius, stipendium ac salarium tam suum, quam aliorum iniquè vocauit: Maximis, inquit, ac continuis laboribus vrgeor, fatigor, ac stipendium perquam tenue, & exiguo ludicro autem perquam tenui, & exiguo Iudificor: quis semper tam modico viuam soldificor: quis semper tam modico viuam solidior? equidem domino meo placere, si laborem vt alium, auram congerentem, et gryphes foliis vestitarem, et bombyces, haec queror; domini mei auaritia nimis vilem penè frusculum praebet.

Quartus in magistratum copiosè bilem effudit. Et quis, ait, non queratur? Magistratus in quosdam tam facilis ac clemens est, in alios tam rigidus & seuerus. Dat veniam coruis, vexat censura columbas. Hic offam iniicit, alteri caedendum est, hic dimittitur noxius, ille insons punitur, Disciplina deseritur, commiscentur, amplum est sceleribus patrocinium. Et quis tot pecuniariis exactionibus par sit?

Quintus, in annonam querelas plurimas euomuit, annonae strictior videri potuisset, tam grandi supercilio pistores omnes damnatam grandi, sup, pistores omnes damnauit, seruum panis pondus, farinam, optimam denit, seruam panis pondus, farinae, optimam esse causatos. Ita querelas in Curiam, pistrinas, molendina, granaria, frumentatores & inanimatos panarios effudit longissimè.

Sextus militiam sibi sumpsit querelis lacerandam. Hic, aiebat, nimis lenti sunt & cunctabundi, hic praecipites nimium, hic vero nihil sit: hic honores desunt, hic mantum, hic conciliam militare hallucinatur, hic à ducibus est metus, hic auaritia, hic superbia omnem militarem successum corrumpit: ita rem bellicam vanè deplorauit.

Septimus, de templo & diuino cultu est questus. In hac aede, dicebat, concionem inquietum; In hac aede, dicebat, concionem quam pauci, tamen nimis breues, in ceteris quamdiu expectandum, dum rei diuinae initium fiat? hic errare in cantu, illic in ceremoniis; hic omnia nimis operosè fiunt & morosè, illic neglectum & nimis perfunctoriè; illic confectarii vehementes nimis, & impatientes sunt, alibi nimis nimium & planè frigidi, ac propemodum elingues. Singulae vera, singulis tamen querelis non sunt contemnenda.

Octauus, in ancillas & famulos querelis grassabatur. Hi homines, inquiebat, nimis iam imperiosi, contumaces, pigri, insatiabiles sunt, nullis iussibus, sed nec Martianis imperiis in officio satis continentur.

Nonus, in sacerdotes & viros religiosos examen querelarum emisit: Et illi quidem, aiebat, poculis rem agunt: hos essert superbia, illos inquinat auaritia, illos perdit otium, hi sacra bona Dei non ignorant. Sic à querelis ad detractiones transitur.

Decimus, vitiosissimum aeuum & degeneres ab suis posteros querebundus defleuit, nec dixit, Ego neque scelestiorum hominum pars famosa sed omnem tempori culpam impegit.

Vndecimus, Dei familiares & apparitores, Morbum, Mortem, diabolos querelis onerans: Mors, inquit, immanissima praematurè mihi amicorum optimum abripuit: illic tragoedias diabolus tragicissimas excitauit, caedis & malorum omnium mandatos. Huius hominis querelae vix ipsi Deo pepercerunt.

Duodecimus, in suos obtrectatores & inimicos innumeras querelas ore pleno euomuit: Hic, inquit, toruis me oculis intuetur: hic salutantem non resalutat; hic asperis in me verbis inuectus est. Querulus iste homo non ante querelarum finem fecit, quam alii eorundem telam ordirentur repeterentque querelas iam auditas, quod linguae huic proprium, idem saepius occantare. Atque hi sunt, vt Thaddaeus Apostolus loquitur, murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superba a.

a *Iudae epist. Canon. v. 16.*

§. III.

Porrò quid vos, auditores, de his sentitis quis horum primum praemium obtineat? Sic sentiemus & ita consulamus, primum praemium deberetur illi, qui sic queritur, perinde si diuina dispositio ei non perplaceat, & idcirco modum Deo constituendum censeat. Alterum praemium ei deberetur, qui magistratum querelis suis allatrat: non exiguè ita momenti est, iudicium agere velle iudicem. Iustitiis consistit, qui tot tantasque querimonias de aliis hominibus habet, vt eum primùm tenens Apertissimum Christi dictum est: Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis a. In Mosen & Aaronem Iudaei querelas plurimas congesserunt Sed

runt. Sed illi querelis responderunt: Non contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum b. Verum duodecim illis querulis censoribus homines respondendum est, sua quemque censura feriat.

Primus de tempestate & iniurijs cæli questus est: Respondemus: Homo potentiæ non ignarus, contra neminem magis quam seipsum queritur. Diuinam Ordinationem non tangit. Illud verum assiduè ingeminat: Bene omnia fient c. Hominem aliquis precari? Non aliud fecere quam hoc repete: Quis ego sum, qui iudico seruum alienum? Domino suo stat aut cadit d. Sed nec contra rem aliam creatam queritur. Alter de vxore questus est. Respondemus: Quod tute tibi intriuisti, tibi exedendum est. Vxorem habeas vt nactus.

Tertius de suo salario questus est. Respondemus: qui non nescit se frustra & incassum queri, nec tamen querelas desinit, is nummos suos in pertusum sacculum mittit; quieti suæ consuleret, si taceret.

Quartus contra Magistratum questus est. Respondemus: Qui ineptus erat in gubernanda domo sua, statim magistratum accusat, qui vrbem aut prouinciam gubernat. discat ille prius paruulos suorum regere, vix demum alios docere poterit, qua ratione populus sit regendus, ita in alienis Lynces, in nostris talpæ sumus.

Quintus de annonæ caritate questus est. Respondemus: Vbi demum omnia & vbique locorum ad rectissimam amussim erunt composita, nos non amplius erimus superstites. Hoc interim te ostendamus, vectigal magnum esse parsimoniam: pistoribus & molitoribus sui sunt iudices, qui farinam inspiciant; vitam nos nostram inspiciamus, & illud sæpius cogitemus: Bona verba non raro meliora esse quam dona.

Sextus contra collectis militiæ rationem questus est: Respondemus & vna quærimus: Quot collecto querulus hic homo stipendia fecit, quibus ducibus militauit? an vnquam in hostem gladium strinxit? an vnquam plumbeam glandem emisit? Ergo, ne sutor vltra crepidam. Milites de armis, Mathematici de stellis, architecti de ædificijs, nauarchi de ventis, medici de morbis eruditius, quam alij loquentur.

Septimus de templorum administris & maximè de concionatoribus questus est. Respondemus: Qui sine peccato est, primus in illos lapidem mittat e. Vbi quis munus suum exactissimè, & ad vnguem castigatum fuerit, alios forsassis rectius docebit.

Octauus de famulis & ancillis questus est. Respondemus: Aut talis nunquam seruijt, aut seruitiam omnem prodidit. Plato, ait, neminem regem non ex seruis esse oriundum, neminem non seruum ex regibus f.

Nonus de sacris hominibus & religiosis vitis conquestus est. Respondemus: Vtis mundū constituamus hac ratione, si quisque patrisfamilias, vitam publicam aut ædes suas conferret mundam, reliqua curabit magistratus. Optima scitum est. Nemini sit: qui in glam noxit, in alios non temerè sententiam dicet: Deinde iniquum est, vno delinquente omnes accusare: De Religiosorum domibus idem penè dicendum, quod de sua Augustinus: Neque mihi, ait, arrogare audeo, vt domus mea melior sit quam arca Noe, vbi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus est; aut melior sit quam domus Abrahæ vbi dictū est: Ejice ancillam & filium eius &c. Aut melior sit quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerarunt; aut melior sit quam cælum ipsum, vnde Angeli ceciderunt g.

Decimus de temporum iniquitate questus est. Respondemus: Senecæ coniux famulam habuit Harpasten fatuam, hæc subito desijt videre, se tamen cæcam esse non sciuit, adeo totam domum vt tenebrosam accusauit, tenebras in ipsius oculis forent h. Idem nobis accidit, accusamus tempora, cum nostra sit culpa.

Vndecimus de morbis & morte questus est. Respondemus: Olla olim de figulo questa est, quod eam patientissimè: at nemo hanc querelam non stultissimam dixit: hoc ita figuli est fingere vasa & frangere prout ipsi placeat.

Duodecimus de suis obtrectatoribus & inimicis questus est. Respondemus: Augustæ Vindelicorum duo religiosi viri ostiatim mendicarunt: his pro stipe homo improbus restim porrexit, quem illi reuerenti osculo acceperunt & gratias egerant, ædificio suo rem forte pery

te pery

te [illegible] affirmantes. Omnium [illegible] corum nostrorum negotiæ & [illegible] sunt & [illegible], quibus nostra omnia, nostque ipsi [illegible] in cælum. Quid ergo habemus tales querelæ? gratiæ potius sunt agendæ.

a Matth. c. 25. v. 40.
b Rom. c. 16. v. 8.
c Marc. c. 7. v. 37.
d Rom. c. 14. v. 8.
e Io. c. 8. v. 7.
f Sen. epist. 44.
g Aug. epist. 137. ad Clerum & pop. Hipp.
h Sen. epist. 50 [illegible]. i 2. Reg. c. 19. v. 28.

§. IV.

SEd obijcias: Ergo anxias & acerbas ægritudines explicare non licet? imo vero licet, sed eo loco atque ijs hominibus quibus oportet: hoc non est querelam effundere, sed medicinā petere. At vero cum multis aliis, & passim molestias suas oggerere, conquestio est [illegible], & plerumque damnosa est. Deinde inter querelas ita nonnunquam efferuescit animus, ut tacito passu ad obtrectationes & calumnias fiat transitus, quas non istas querelas nominamus. Sed obijcias iterum: Quia adeo [illegible] est, ut cum fuerit se non nisi vera locuturum, querelas tamen omnes comprimat? quandoque solatio est eas effudisse. Si effunduntur in amicum fidum, à quo consilium spectetur vel auxilium, subinde non obfuerit: at vero querimonias vbique spargere, omnium aures fatigare, malum asperat, & vicus facit grandius, præsertim si hoc resciscant illi, de quibus querimur. Quamuis & ij nec [illegible] sunt, quos querelæ petunt: ne ea quæ de se dici audiunt, contemptim transeant; verbis [illegible], & acerrimas querelas; ne dicant seruis & subditis numquam desunt intempestiuæ querelæ: quia potius examinent rem quæ aliorum querelas prouocat, an ea nihil æquitatis habeat, [illegible], num [illegible] possint, num parcere debeant, an nonnihil cedere, & onus leuare conueniat. Iniquum est si domini omne sibi jus in seruos aut subditos tribuant? Nemo bonus judex in caussa propria.

Sicuti Rex David à Ioabo, quem suę militiæ præfecerat, acerbissima querela flagellatus, non tantum hominem benignè audijt, sed & [illegible] est, quod suis [illegible] dictaret exequendum. Nunc igitur surge & procede, inquit Ioab, & alloquens satisfac seruis tuis. Surrexit ergo rex, & sedit in porta a. Quid potuisset minus aut dicere, aut facere potentissimus regum ad querelas acerbissimas? Has audijt mitissimus regum, sed non retorsit, sanctum illud potius expressit: Domine vt iumentum factus sum apud te & ego semper tecum b. jumentū accuso nihil [illegible], de nullo conqueror, nisi de me ipso, paleis aut hordeo pascar, sileo iumentum sum.

Hebræus propheta Ionas, non semper Domini iumentum esse voluit. Et hic ipse est qui [illegible] querulæ linguæ specimen præbens, contra diuinos jussus varie conquestus est. Cumque iam penè non haberet contra quem quereretur, in res inanimas linguam querulam exercuit. Nam hederam c à [illegible] perosam grauibus querelis conuasit. Cui Deus: Putasne, inquit, bene irasceris tu super hederam? Cui Ionas audacter: Bene irascor ego, vsque ad mortem d. En iudicem, sed malum & [illegible]: qui caussam propriam censet æquissimam. Quemadmodum igitur par est ut magistratus & domini, seruorum ac subditorum querelas, non primo aspectu rejiciant, sed examinent atque perpendant, ita subditi suas querelas non pertinaciter, velut æquissimas defendant. Sæpissime vtraque pars errat, errorem suum & corrigere neutra vult. Hic imitator Christi prudenter: Domine, inquit, quid possum conqueri, si me deseris? Si recte me inspicio, nunquam mihi facta est injuria ab aliqua creatura, vnde me iuste habeo conqueri aduersum te e. Iumentum nec de pabulo, neque de lecto, neque de domicilio queritur. Cum sapientissimo rege sapis, qui hoc idem de se affirmare audet: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

a 2. Reg. c. 19. v. 7. & 8.
b Psal. 72. v. 23.
c Interpretes 70. aiunt fuisse cucurbitam. Nos hic editionem vulgatam sequimur.
d Ionæ c. 4. v. 9.
e Imit. Christi lib. 3. c. 40. & 41.

§. V.

§. V.

ISaias diuinam beneuolentiam pollicetur: Si, ait, abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet, clamabis & dicet, Ecce adsum a. Primo omnium auferenda est catena. Heu quam misera est vita, quae noxas noxiis, scelera sceleribus velut annulum annulo connectit; soluatur haec catena, & redibit diuina gratia. Alterum est, continere digitum, & minare, ut illi solent: minaces, iracundi, illusores intento digito loquuntur. Tertium est, si desieris loqui quod non prodest. Inter sermones perniciosos inquies quod inutilissimus est querela, quae rarissime prodesse, fere semper nocere solet. Iobus quem, inquit, querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi b. Sint querelae verae, sint iustae, sed quid tum postea? quid querimoniis caeamus? caussam bonam vix unquam adiuuant; caussam malam plerumque deteriorem faciunt querelae. Ergo desine loqui quod non prodest: Siracides etiam hortatur: Fili in bonis non des querelam, & in omni datos c. Tot sanctissimi martyres minime omnium queruli fuerunt, quos Ecclesia vel ideo etiam veneratur & laudat: *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacito mens bene conscia seruat patientiam.*

Hanc laudem inter optimos tulit sanctissimum par coniugum Zacharias & Elisabetha. Nam erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querela. Nemo de illis queri potuit, sed nec ipsi de aliis questi sunt; sancte sua contenti vixerunt, vixere *sine querela.*

Poëtae dicere solebant, non decere sapientem, modo in hunc, modo in illum declamitando, veritatis oculis caliginem offundere. Male audit de quo dicitur: *Est homo querulus, nemo ei satisfacit, cum omnibus iniuriam expostulat.* In viro religioso hoc grande vitium est. Quamobrem abbas Pastor dictitabat: Qui querulus est, monachus non est. Homo, religioni addictus non facile de re ulla conqueretur, instat tamen [illegible], cum fortune omnes [illegible] domini pendent. Monstrosus, ut dicam, monstrum nihil peius coenobia querulus, quam asina loquens.

Hominem sibi probatum Ecclesia hoc eincit encomio: Ecce homo sine querela, verus Dei cultor & permanens in innocentia sua. De querulo meritis vocibus canendum: Ecce homo plenus querelis, nugatus sui cultor, & permanens in stultitia sua, quidquid ad suum stomachum non facere putat, respuit. Tamen inter omnes patientissimos Iobus & vnice aestimandus, qui a Satana tam dire habitus ut nihil sui corporis haberet, quod sanum diceret praeter linguam, fortassis non [illegible], ut eam in querelas laxaret, ut caelum omnesque caelites conuitiaretur, ut hostibus suis votis pessime precaretur; Et tamen in omnibus his non peccauit Iob labiis suis d. Ipse quidem de se affirmat: Derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Laesa & afflicta erant omnia, vna superérat lingua, quo vsus est non ad querelas, sed Dei laudes & gratiarum actiones: Sit nomen Domini benedictum. Non est melior, non est breuior, non est sanctior cantiuncula, in miseriis & aerumnis, in rebus aduersis omnibus quam hoc ipsum Iobi canticum, Sit nomen Domini benedictum. Nihil agimus querelis, nisi quod caussam nostram plerumque labefactemus, perinde vt qui funiculos implicatos nec soluere potest, nec rumpere, dum luctatur, arctius eos implicat, & pluribus nodis constringit. Quin ergo aulicum imitamur, qui in cuiusuis iniuriam [illegible] animo patientissimo [illegible] est. Nam cum illum quidam interrogaret: Quomodo tantis [illegible] in aula consenuisset, [illegible] Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. Saepe adeo iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expediat e. Et nos profecto tanto chariores Deo [illegible], quanto minus queruli. Probissimi hominis illustre prorsus indicium est, De nullo se conqueri, nisi coactum.

a *Isa. c. 58 v. 9.*
b *Iob c. 35 v. 13.*
c *Eccli. c. 18 v. 15.*
d *Iob c. 1 v. 22 & c. 19 v. 20.*
e *Seneca l. 2 de Ira c. 33.*

R

Linguam sacrat BENEDICTINE [illegible] *monstrat* [illegible] *quidquid*

huic

huic infuderis, mox literam effunditur. Vide C. 9. § 1. Vnde tot quotidie de amicis prodeunt querelæ, nisi quia quos fidissimos habebamus, [illegible] consilij, & arcani proditores? Nimirum [illegible] Alexander [illegible] annulo impresso claudit & obsignat, [illegible] post lectas literas. [illegible] dictum est: Vulgus non differre à fictilibus [illegible], cum nihil continere possit, sed diffluat vagando.

R

CAPVT XVIII.

Lingua Ranulam secreti, quadruplici nos malo afficit.

MAlum etenim malus coruus, veteri verbo iactatur. De ouis pessimis Esaias vaticinium: Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum a. Aspidis ouum est, [illegible], vt Bartholomæus Anglicus testatur, b [illegible] est Rubeta, rana non minus aspide venenata, cum rubetæ somento [illegible] est qui [illegible], regulus: aspide & rubeta venenatior, qui vel oculis necat, et primum quod ab eo nasci solet, est Rubeta mater. Quisquis de absentibus contumeliosè loquitur, & id tanquam arcanum non cuilibet alterius auribus cōmittit, in alterius aspidis ouū supponit cui incubet alter aliquando [illegible] silentio, demum garrulitate ac imprudentia excludit, atque hinc regulus qui quemcunque parit & maiorem, nociorem & famosiorem necat. Mirifico ingenij circumspectione opus, quidnam arcani, & cuiusnam id auribus committatur. Neque eum duntaxat, qui hæc talia narrat cautum volumus & circumspectum, sed & illum qui narrantem audit: huic sedulo cogitandum quid sibi & à quo committitur, ne illud temere ac imprudenter enunciet. Si secus fiat, ingentia hinc damna oriuntur. Hanc ob causam Alphabeti series ad literam catenam nos ducit, quæ linguam pessimæ famæ commonstrat, ea *Ranulam arcanam* nominare solet. Quantum vero nocumenti afferat hæc lingua, quantis dissidijs orbem misceat, qua demum ratione hæc pestis corrigenda sit, hoc capite demonstrabimus.

a *Isa. 59. v. 5.*
b *Bart. Angl. de rer. propr. l. 18. c. 78.*

§ I.

ARcanum hîc & secretum id dicimus, quod vel secreto ab alijs auditum, vel certe à se tale quippiam est quod silentium exigat. [illegible] res adeo arcana non est, sed quoniam alter rogauit, *Tu me habeto*, profecto edicenda non est. Et multo magis clausa sunt habenda consilia, quod ipsum [illegible] possit: quicquid denique inter duos aut plures occultis arbitrijs [illegible], alto silentio premendū est. Quisquis tale quid [illegible] dicitur, vt qui linguam habeat rimarum plenam, hic atque illac diffluentem, vti sunt Danaidum dolia semper pertusa, quibus quicquid infuderis, perditur. Atque hinc mala nascuntur plurima, [illegible] mus.

Primum est: Magna leuitas animi, & puerilis simplicitas se prodit in eo homine, qui nihil secreti potest tegere, sed audita mox obuijs impertit. [illegible] est qui [illegible] pictas chartas alijs ostendit, [illegible] ridiculum facit. Sed vt vulgus nugatur, quatuor sunt, quæ abscondi nequeunt, Palma in [illegible] calceo, [illegible] in sacco, [illegible] in fumo. Nec sapientiores ij sed & [illegible], qui dicta cuiuscemodi ab alijs [illegible], quæ proximo cuique venditent, & [illegible] quandoque vt narrationem celandam [illegible] ipse de quo male institutus est. Siracides hos loquaculos prægnanti feminæ confert, quæ partui vicina dolet, ingemiscit, [illegible]. A facie verbi parturit fatuus a. Nec quiescit miser dum partum suum exitum fit in lucem, & quæ auribus concepit, tota bucca effuderit. Si quid ad caudam vel felis caudam alligeris, quanta inquietatio sequatur? vt cursitant, et saliunt, et furore inquietæ animantes nec vllo loco consistunt, dum alligatum [illegible]. Non aliter *Ranulam* lingua [illegible] fertur ad eloquendum, & ea sæpe [illegible] ne sua [illegible], vt non visa solum & audita narret, sed illa quoque misceat, quæ suspicatur, quæ [illegible] falsa sint an vera, [illegible] habet Grä-

de hoc

grãdẽ hoc malum est, animi sui levitatem sic omnibus spectãdam proponere, vt quàm plurimi norint hominem mentis inopem esse.

Alterum malũ est, qui secreta detegit, fidem amittit, nemo est, qui deinceps velit illi committere. Siracides hoc credimus: *Qui denudat arcana, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum.* b Est qui par pari reddat. Hanc profectò viam tenet diuina prouidentia, & potissimum in linguæ vitijs, vt quemadmodum ille de isto contumeliosè loquitur, sic alij de illo; & sicut iste commissa sibi effutit, ita nec alij arcana illius celent. Salomon luculenter pronuntiat: *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.* c Nimirum hoc discrimen est: qui ambiguæ fidei vir est, audita mox foras eliminat, fidus prudẽs secum habet quæ audit. Arcanorum reuelatio à fraudulenta & infida plurimum mente proficiscitur, fidelis enim commissa concreditaque sibi alto premit silentio, quæ enim fide ab amico non accipit, eadem seruat. Ille in hunc finem reposuit ille committentis affectui respondebit, & non fallet. Si vero prodit, fallit, infidus est, amicus non est. Proinde nihil illi credendum, Venusinus vates canendum cum monet:

Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto. d

Addit quàm suauiter arcanum exprimi soleat,

Tu lene tormentum ingenio admouens
Plerumque duro, tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo. e

Hæc lenia tormenta subsequitur comes amor sui.

Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro. f

Luctator dolosus est vinum, vt Plautus putat, pedes captat primulum, imo vero linguam, cui sic capta secretum facile capit.

a *Eccli. c. 19. v. 11.*
b *Eccli. c. 27. v. 17*
c *Prou. c. 11. v. 13.*
d *Horat. de arte poet. v. 434.*
e *Horat. l. 3. od. 21 med.*
f *Idem l. 1. Ode 18. fine*

§. II.

TErtium malum est; Qui sibi dicta mox foras eliminat, non tantum fidẽ sed & amicum perdit. Siracides hoc affirmans; *Est,* inquit, *commendatio, excepto conuicio, & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa, in his omnibus effugiet amicus.* a Omnis amicitiæ nexus soluitur, & vix vnquam iterum copulari potest, quæ his modis dissoluta est. 1. Conuicijs vltro citroque iactis. 2. Improperijs, cum aut ille dignitatem exprobrat, aut ille deni vilitatem exaggerat. 3. Fastuoso amici contemptu, Amicitia aut pares accipit, aut pares facit: hanc perit illa, si alter alterum velut inferiorem despiciat. 4 Vulnere per fraudem inflicto: Geminat sentiunt damnũ quod ex obliquo venit. 5. Reuelatione mysterij: Difficile est amicos componere post hanc iniuriam detecti arcani. Deum quidem omnibus his modis lædimus, sed reconciliari Deo facillimè possumus. Non eadem inter homines est ratio: non raro qui fidem semel violauit, semper infidus creditur, qui semel offendit, semper hostis censetur.

Ergo cui cordi est fides & amicitia, non tantum secreta non aperiat, sed & societatem eorum caueat, qui ore lubrico quod audiunt, mox effutiunt. Ita leges diuinæ serio mandant: *Ei qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.* b Eruditè Ambrosius: *Cum omnia,* inquit, *nobis nostra essent communia, indiuiduus spiritus, indiuiduus affectus, solum tamen commune non erat secretum amicorum, vt fidem seruaremus.* c Sapientissimos reges vel hanc vnam ob caussam ne arcanum prodat, vinum dari regibus ita vetat, *Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum secretum est, vbi regnat Ebrietas.* d Fœcundi calices quem non fecere arcani proditorem? Homo poculorum tortus transfert, totus effluit, & nullo cogente se, tanquam si quæstione interrogatus esset, arcana omnia manifestat.

Quartum hic malum est: qui arcana suo pectore non occulit, non tantum fidem & amicum perdit, sed ita quidem perdit, vt recu-

pectari nequeant. Eam ob rem Salomon providus consuluit: Quæ, inquit, viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum. a Quid leonum fortissimo Samsoni vires, oculos, libertatem, vitam eripuit, nisi garrula futilitas, qua Dalilæ vegenti secretum enuntiavit, & omnia perdidit. In Romanis sacris vas aquæ lustralis adhibebatur, quod humi deponere nefas erat. ideo pede carebat, ne usquam è manu deponi posset. Os vasis istius amplè, in angustiorem conum desinebat, perinde ut in communique nostris videre licet, quas campanas dicimus. quas nisi vacuas, in terrâ reponere piaculum foret. Atque illud sui Romani vas, Futile, vocabant, quod quicquid contineret, effundendum esset. Huic vasi appositè conferturi homo tam parum ac lubrici oris, ut quicquid auditione acceperit, id mox iterum effundat locutione: perinde ac si nefas sit auribus quippiam accipere, quod non quamprimum os egereret. Hac tamen inter vas illud & os humanum differentia est, vase illo nullum unquam incendium excitatum est, sed ore hominis sæpissime; illud igni extinguendo fecit, hoc creberrime suscitando. Arcana non celasse ingentium malorum sæpius origo fuit. Dicimus testis Siracides: Denudare, inquit, amici mysteria, desperatio est animæ infelicis. f

a Eccli. c. 22. v. 27.
b Prov. c. 20. v. 19.
c *Ambr. de obitu fratris sui Satyri.*
d *Prov. c. 31. v. 4.*
e *Prov. c. 15. v. 8.*
f *Eccli. c. 27. v. 24.*

§. III.

Illud Romanorum columen Metellus senex, militiæ peritissimus tam æstimavit secreta posse contegere, ut interroganti, quid in sequentem diem iuberet, diceret: Si scirem interulam meam vel hoc arcani mei conscium, in ignem eam abjicerem. nec enim solum linguæ vitium est, aliena secreta effutire, sed etiam sua, præsertim apud imprudentem. Metellum secutus Petrus Aragonius, Comburam, aiebat, tunicam meam intimam, si consiliorum meorum esse gnaram sciero. Sapientissime monuit Salomon: Caussam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles. a Quam ob caussam abbas Antiochus docet: Vir sapiens omnia contegit, ad pectus arcanum, id peculiare est animæ proditricis incredulitas. Necesse est igitur circumspecte & certo consilio agere omnia.

Infans cum manu glaciem tenet, secum lusu se decipit, existimaque pellucidam hanc crystallinam non dimittere, et quia gelu manus adurit, gaudium suum manibus elabi sinit, quod nequit retinere: ita hi pertusi oris homines, vellent quidem non indiscreti videri, sed quia rimarum pleni sunt, hac atque illac perfluunt, veri vas fictum & pertusum, dolium Danaidum.

Salomonem & Siraciden locupletissimos testes sæpicule adhibuimus, ij tamen paratissimi sunt longe sæpius in vitiosam linguam testimonia denunciare, præsertim in hanc ipsam de qua agimus. Siracides quidem hoc nomine non castissimum excipiam: Non duplicem, inquit, sermonem audietur, de revelatione sermonis absconditi, & eris vere sine confusione b. Perinde si dixisset: Quod tibi primo dictum est ne iterando dicatur duplice sermone. Illud vero miserum admodum & stultum est, quod nunc primum, cum iam aliquid commiserimus, ab altero celatum cupiamus. Exemplo rem demonstrabimus.

Narravit mihi Senatoris experientia Pollio, [illegible] Thraseam aula excludendum, narrationem suæ epilogum adjecit hunc: Cave ulli hoc dixeris, nam res adhuc dum alto premenda est silentio. Ego autem amicorum fidissimo hoc ipsum narravi, sed & clausulam hanc adieci: obsecro te, ne hoc alijs enarres, est tamen obscure ferendum est. At ille familiarium meorum intimus, uxorem inter illos alios non numerans: Domina coniux, aiebat, quando ij alius ego es, arcanum tibi commissum prodet me nemini scire credideris: audi rem miram & novam, Pollio senatu recedebunt, Thrasea excludetur aula; sed occultum hoc habeto. Illa [illegible] sed lubricæ linguæ mulier, viri duabus horis iam grande secretum retinuit, & in vicinæ aures mox egregiavit, illam quoque speciosissimam clausulam adnexens, secum hoc haberet, audita in vulgus minime spargenda. Mulier volens fidem non falli arbitrata alii

arca-

si arcanum publice narraret, clam in vnius alicuius sinu aures hoc de Pallante & Thrasea insusurrauit, mox vrbe tota volauit fama, & tragœdia inde nata est non vna.

Quis huius tragœdiæ auctor obsecro? primus ille, qui tacenda non tacuit. Sed dicet: Ego tamen obnixe rogaui te, ne illum hoc enuntiares. Quid me rogabas, ô stultissime mortalium? cur non rogasti teipsum, & os tuū si tu secretum tecum tegere non potuisti, quid de alio sperare poteras? si nemini hoc volebas, cur illi alij narrasti. Ego enim sic mecum ratiocinabar, si potuit id mihi vni committere, possum & ego vni alteri, hic alter tertio, tertius quarto, hic quinto, ab hoc celeriter ad sextum, inde ad decimum, ad quinquagesimum ad centesimum res delata est. Rogati quidem rogabant, hoc secretum habeto, illud nemini dicas. Verum hæ ipsæ preces audaciam suggerebant ad propagandum secretum. Chrysostomus impensissimus has preces & ipse irridens ac detestans: Hoc vero ridiculum magis est, inquit, quod talem habentes vitam & propria negligentes, cum aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adiurant, ne cuiquam amplius alteri dicat: declarantes quod rem reprehensione dignam commiserunt. Si enim illum, vt nemini dicat, rogas, multo magis te priorem hoc dicere non oportebat. In tuo sermonē habebas: postquam vero alteri prodidisti sermonis custodiā, superflua facis & inutilia, admonens & obtestans pro delicti tui custodia. c

a *Prou. c. 25. v. 9.* b *Eccli. c. 42. v. 1.*
c *Chrys. to. 5. ho. 3. ad pop. antioch. p. 52.*

§. IV.

QVicquid ergo deblaterari non vis, hoc in tuo pectore, hoc in ore tuo monumentum, & compesce ac vincere sinas, & ex ore tuo prosiliens iam abstam est; breui ora omniū peruolitabit. Dixit hic Seneca philosophus, & hoc ipsum quod dicimus, rationibus asseuerans: Nihil, ait, æque proderit, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum. Est quædam dulcedo sermonis, quæ irrepit & blanditur, & non aliter quam ebrietas, aut amor secreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet vnusquisque aliquem cui tantū credit, quantū ipsi creditum est: vt garrulitatē suam custodiat, & contentus sit vnius auribus, populum faciet. Sic quod modo secretum erat, rumor est. a Nam etiamsi vni rem dixerit, ille porro vni, hic alteri alterique: & ita populus sciet. Hoc è veteri memoria festiuissimum ludicrum demonstrabit.

Romanus senatus, occultum aliquod consilium per aliquot dies inter se agitauerat, idque res ea multū obscuritatis haberet, variasque excitaret suspiciones, quendam senatorē, mulier alias pudica, sed tamen mulier, maiorē in modum precibus vrgebat, vt arcanum sibi aperiret: deierans, interim se silentio rem tecturam, & ni faceret, diris se deuouens exsecrationibus, flensque & quiritans fidem sibi non haberi. Ille vt stultitiæ eam suæ coargueret: Vincis, ait, mea vxor; proinde audi terribilem rem atque prodigiosam. Relatum ad nos est à sacerdotibus, cassitam visam esse volantem, cum galea aurea & hasta: de eo ostento vna cum aruspicibus deliberamus ac anxie disquirimus, bonine an mali aliquid portēdat; tu vero tace. Hæc locutus in forum processit. At vero mulier ancillam, quæ primum intrauerat, arripiens, pectus suum plangens & crines scindens: Eheu, inquit, mi vir, & ô mea patria quid nobis fiet? volens docensque ancillā quærere. Quidnam igitur euenit? inquit ancilla, & simul silentij fidem obstringit. Postquam interrogauit & fidem dare mulier rem narrauit, adiecitque communem omnis loquacitatis clausulam: Caue ne cui hæc dixeris, & tace. Viadum à domina, vt est digressa, vni seruienti alteri, quam maxime videbat otiosam, narrationem iniecit: Illa herili famulo curiosius sciscitanti exposuit. Hoc modo fabula in forum deuoluta, ita vt præcurreret auctorem. Quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo aduenisset quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, intendisti noui? Ad quem ille: Quidnam obsecro, an noui aliquid euenit? Tum alter. Cassita, inquit, conspecta est volans, cum hasta & aurea casside, atque de hoc ostento principes senatum habent. Vbi ridens ille: Laudo, inquit, mulier celeritatem tuam, qua factum est, vt me in forum euntem sermo hic antecurreret. Proinde ad magistratum accessit, eumque tre-

trepidatione liberauit. Vt autem mulierem vlcisceretur, domum reuersus: Mulier, perdidisti me, inquit, proditu linguæ: compertum est enim è domo mea in publicum vulgatum esse arcanum: itaque ob tuam incontinentiam solum mutare cogor. Eunti que inficias & dicenti: Quasi vero tu non trecentesimus hoc audieris: Quomodo, inquit, trecentesimus, qui te vrgente vt periculū facerem, possétne audita reticere, illud confinxerim. Atque hic quidem mulieris suæ continentiam probauit, & velut in vas fatiscens, non vinum aut oleum, sed aquam, infudit.

Ita femineum hoc vitium est. Nam viri est frenum linguę iniicere, & ante vitam ponere, quam concredita retegere: effusior commissa muliebris est ingenij ad colū & acum nati. Homo futilis pertorato bibit poculo; plus effundit quam bibat. Ecquid autem ab eo speres, cui nihil tuto credi potest? qui consilia in fronte & manibus gerit / pariter foris portat, imperare non poterit.

Tutissimum ergo est, si quid publicari nolis, tu ipse primus taceas. Quod Siracides fidelissimus monitor, nobili documento inculcat: Audisti verbum, inquit, aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet *b*. In genere hoc calumniam, obtrectationem, maledicentiam dictum est; quicquid enim alterius nomen famamque accidit aut denigrat, id in narrationibus locum penitus non habet: nec vllius momenti est illud dicere, *Prout emi, sic vendo*. Malas & vitiosas merces emisti deceptus, nunquid ideo decipies alios, vt easdem vendas? monetam plumbeam ab impostore accepisti, nunquid eam iterum erogabis, vt imponas & alijs? Frange, proijce has merces hoc publica indignas; omitte, amputa narrationes illi hominum damnosas, nec illud te vnquam excusauerit: *Do, prout accepi*: Audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te. Euripides secreti tenacissimus, cum ei nescio quis animam fœtentem exprobraret: Ne mirere, inquit, vir bone, multum arcani in hoc ore computruit. Ergo *commoriatur in te*, putrescat, & emoriatur intra tuas fauces, quod aures tuę exceperunt. Christus Dominus quā illud exemplo suo efficaciter commendauit. In calumniosum mensā, idque in cœnā vltima sceleratissimum proditorem habuit, hoc tamē secretum non prodidit. Vnus vestrum, inquit, me traditurus est *c*. Non dixit, œconomus noster hoc faciet: non dixit, Iudas Iscariotes, meus proditor est; siluit ista, vt & arcanum tegeret, & hominem ad salutem colligeret.

a *Qui populum faciamus, mox sequentibus verbis explicatur. Senec. epist. 105.*
b *Eccli. c. 19. v. 10.*
c *Matt. c. 26. v. 21.*

§. V.

IN priscæ legis ritibus præcepit Deus, vt in templo ad manus essent lebetes parui aqua pleni in quos lampadum & cereorum mucus conijceretur, vt sic fumus ac fœtor templo arceretur *a*. Non aliter Spiritus sanctus per Salomonem præcipit: Audisti verbum malum aduersus proximum tuum? commoriatur in te: sit cor tuum aqualis instar, aut lebetis aqua pleni, in quo quicquid maleuolorum dictorum est, mergatur, ne fumus ac fœtor latius abeant; commoriatur in te, quicquid alienam famam inficit.

Alexander Rex Macedo in ea, quam contra Darium susceperat, expeditione, omni cura vestigans, quam regionem Darius petijsset, tamen explorare id non poterat: more quodam Persarum arcana regum mira celantium fide: non metus, non spes elicit vocem, qua produntur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitæ periculo sanxerat. Linguam grauius castigant quam vllum probrum: nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimum voluerit esse natura *b*.

Ephæstionem, quem dixi, Alexander Macedo hanc in arcanis tegendis taciturnitatem docuit, hoc modo. Epistolam Alexander à matre missam, quæ occultas accusationes & calumnias in Antipatrum continebat, vbi perlegit, ab amicissimo Ephæstione, vti consueuerat, tandem passus est legi. Sed ea lecta, digito detraxit annulum, & Ephæstionis ori, quasi signum impressurus, admouit. & Contine hanc, inquit, ne quid eorum effutias. Signatorius hic annulus illorum labris potissimum imprimendus foret, quorum os nullo sigillo clauditur. Beatus Ambrosius grauiter, vt solet: Quicunque, ait, est facilis in verbis,

vilis

velut plenas rimarum, hac atque illac effluens, interiora cuncta nuda, & exterioribus passionibus inundatur, cogere se nesciens, nec tenere verbum quod acceperit, sicut sancta Maria, quæ conservabat omnia verba in corde suo, ne quod ex ore eius deflueret c.

a *Eccl. c.37.v.15.*
b *Cassian. l.4 c.19.*
c *Ambr. in ps 118 tom 4 mihi pag. 1245.*

§. VI.

QVod vero tam necessaria taciturnitas toties violetur, licet periculosum sit nō solū falsa dicere, sed etiam vera, quatuor assignantur causæ. Nam istud vel à vitio adulationis, vel amentiæ, vel iactantiæ, vel loquacitatis provenit. Eorum secretorum proditor aut palpare vult & blandiri, cum ob eam silenda deblaterat; aut lucri causâ proditorem præmium ambit, venditque linguâ quæ silentio erant involvenda; aut videri vult scire, pruritu aut nulli cogente. Satyra hunc tangit: *Scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter*, a aut certè imprudenter & immediate id loquitur, quod nullæ meditationes secretum non contendunt.

Hinc Anaxandrides eruditè dixit: Qui sermonem instar depositi sibi commissum evulgat, aut iniustus, aut admodum incontinens est: Iniustus quidem, si lucri causâ id facit: sin absque lucro, certè incontinens dicendus. Quisquis igitur erubescit, vel adulator, vel arrogans, vel amens, vel loquax haberi, secretum & arcanum omne occultet fidissimo pectore, & ori velut ostio seram appendiculam iniiciat. Ratio ante hoc ostium semper excubet, rigidèque examinet, quicquid per hanc oris ianuam vel ingressum vel egressum quærit. Quod sapiens Chilo eruditè monens: Nō commemorandum est, inquit, ut lingua præcurrat animum, nescit enim vox missa reverti. Si vallum hoc hostis occupet, totam urbem expugnavit. Arcanum ante omnia velandum: nec amor, nec odium extorqueat quod fidei, et pariter, auribus commissum est.

Qui per iram arcana amici prodit, bestia est duplex.

Violatione secretorum, vel sola maxima, regnaque perierunt integra ut merito quis dixerit, conterendis imperijs, rebusque evertendis hoc malum, cum tam sæpe agendarum rerum prosperitas à silendorum tenacitate dependeat. Vulgatis proijs bene gerendæ rei occasio; & elapsa non raro manibus præda est, verbo vno aut altero intempestivè prolato: imperiaque non postrema iacent, & cineres deducta magnorum secretorum imprudenda violatione. Proditor est, omnis commissorum violator. Illud inter Romana incunabula pulcherrimū, quod arcana consilia Patrum conscriptorum multis sæculis nemo senator evulgavit, cum non verum, sed ne minimum audisse crederetur, quod multorum auribus fuerat commissum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbè sentiunt, qui silentium in principum consiliarijs vitæ periculo sanciendum petunt, veterum Persarum more, nec unquam consilijs eum admovendum, cui aut metus, aut spes, aut auri sacratissima vis tacendorum vocem expriment.

Innumera cum publica tum privata mala Linguæ Revelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum est: Si quis voluerit tuæ inseri amicitiæ, & hunc videris prioris amici pandentem secreta, eum velut perfidum cave. Quid magis expectes ab eo cui tacere grave sit?

a *Persius sat.1.v.26.*

§

En, vere aspectu Scurrilem, Subsannantem, Suspendentem, & Suspirantem linguam.

Formosulum hunc puerum, cum naso tam longo nemo miretur, nam sæpe, Et pueri nasum Rhinocerotis habent a Hic pure linguam SCURRILEM *1. gladio quo accinctus est;* SUBSANNANTEM *auribus asininas auriculas imitantibus 2.* SUSPENDENTEM *prominentiore naso 3. significat. Vide C. 20. & 21.*

Pulchella hæc femina 4. nec Helenæ multum absimilis, incendiariam SUSURRONUM *linguam graphicè sub aspectum subijcit. Attentè hoc mundorum contemplandum est, quæ studiosius caveri possit. Vide C. 28.*

a *Martial. l.1 epigram. 3.*

8

CAPVT XIX.

Linguam Scurrilem nominatim à beato Paulo vetitam esse.

CAreos iuuenis garrulae & immodicae linguae in disciplinam se tradere satagebat Isocrati eloquentiae magistro, ut ab eo scitè loqui disceret. Isocrates altero tanto grandius minerual petiit quàm ab alijs, hoc est, viginti millia philippeorum. Ebo, aiebant cognati, ut quid tantum petit magister, & quae obscuro duplicandi mineruale caussa est? Quibus Isocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic iuueni ars tradenda est: primo quidem docendus est prudenter & opportunè silere: & hoc sanè non discet statim pede in vno. Deinde docendus est etiam loqui, idque ad leges Rhetoricae. Ad hoc quidem docendum alterum mineruale parum exigo. Non iniquè.

In omnibus penè linguae vitijs haec docendi ratio seruanda, ut prius quicquid vitiosi est, dediscatur, quo deinde perfectius addisci possit, quod virtus tradit. Inter linguas valdè vitiosas SCURRILIS est, quam & petulantem nominemus. Haec in sacris paginis nominatim proscribitur, nam à beato Paulo SCURRILITAS grauiori notata turpissimis vitijs accensetur, de qua nunc plura disseremus.

§. I.

VEteri apologo narratur coitio haec in modum instituta. In venerabili murium concilio etiam sorices assiderant consultori in medium. Hic unus aliquid sorex de voce & cantu insolenter gloriari instituit. Sunt enim sorices minores quidem muribus, sed strident clarius. Hanc insolentem iactantiam, non valde mus aetate prouectior, & : Quid de hoc gloriaris, ait, stultissime galactopota: quod tibi plus obest, quàm prodest; nescis inter homines verbo tritissimo iactari: Sorex ipse suo se prodit indicio. Ergo disce tacere, aliàs quo te non esset quod nec vilis, nec honestum est. Sed adolescentulus sermoni senioris irridens, aliquis studebat ita ut demus insolae intellectu-que latere muris, & musciplam instituerint omnibus bonis. Primum omnium captus est sorex, & tamen tinniens stridebat. Audijt hos gradiens ille mus, & ad suos musculos: Videte, inquit, filioli mei, eximiam improbitatem linguae, quae in ipsis etiam supplicijs parsimoniam non concedat: sorex iam captus, adhuc dum stridet.

Petulantis seu scurrilis linguae genius non obscurè hac fabella proditur, quo enim illa plus monetur & corrigitur, eo plus corruit & negatur. Siracides commonet: Indisciplinatae loquelae ne assuescat os tuum; a non effunde quicquid in buccam venerit: serua linguam, vix tamen ... Ad rem dixit Beda: Per indisciplinatam linguam cuncta facinora aut concinnantur, aut perpetrantur, aut excusantur. Lingua adulteriorum, caedium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix est: testimonium corruptum, iusiurandum falsum, obtrectationes & calumniae, omnisque generis iniuriae à lingua sunt; haec perpetrat facinora tam illustria: et ubi perpetrarit, tegere nouit, defendere scit & excusare. Accinendae cautioni Salomon commonefacit: Hominis est, inquit, animum praeparare, & Domini gubernare linguam. b Quid dicendum sit, sitio praemeditandum est: neque decrit huic praemeditationi diuinus fauor, velut auriga, dirigens hunc currum, quod si lingua petulans aut scurrilis frenos non admiserit, velut equus calcitro retinacula rumpet, & currum euertet.

Dicimus Paulus serium mandatum afferens: Fornicatio, inquit, & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos: aut turpitudo aut stultiloquium, aut SCURRILITAS, quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. c Lingua scurrilis sales insulsos, nugas aniles, facetias inuenustas, urbanitatem stolidam & frigidam, dicta illiberalia & sordida miscet, vomitque largo spiritu.

a Eccli. c. 23. v. 17.
b Prov. c. 16. v. 1.
c Ephes. c. 5. v. 4.

§. II.

ARistoteles, Augustinus, Thomas Aquinas, & Philosophi, caeterique Theologi, virtutem laudant quam Eutrapeliam nominant.

nare. Hanc rectè dixeris esse *Modestiam in ludendo*, ea est enim quæ ludis & iocis rationis modum imponit, vt decorum seruetur. Atque fatendum permittendum est, & sæpe ingenio & curæ per iocos animum laxare licet quandoque, sed temperanter, & modestè. Affirmat Tullius, & Ludo, inquit, & ioco, vti illo quidem licet, sed sicut somno & quiete, tum, cum grauibus seriisque rebus satisfecerimus. Verum, vt pateat non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena: sic in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat. Nam duplex est iocandi genus; alterum illiberale, petulans (linguam scurrilem tangit) flagitiosum, obscœnum; alterum elegans, vrbanum, ingeniosum, facetum *a*. Nec Augustinus contradicens: Volo tandem tibi parcas, inquit, sapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet. *b*

Nec autem hic limites transiliamus, Ambrosius sic subemonet. Caueamus, ne dum relaxare animum volumus, soluamus omnem harmoniam, & quasi concentum quemdam bonorum operum *c*. Ipsum certè iocandi genus non profusum nec immodestum, sed ingenuum, factum, loco, tempori, personis congruum esse debet: quod si vero sit pungens, mordax, importunum, sordidum, inhonestum, non *Eutrapelia* sed *Bomolochia* & scurrilitas dicenda erit, quæ dictum quidem pugnis parit, sed verbis sacris ad profanissimos quosque sermones abutitur. Non leuis hæc noxa est, quam & sacri Tridentini Synodi sancte prohibens mandat, & præcipit, ne de cætero quisquam verba sacræ Scripturæ foras trahat, ad scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, diuinationes, sortes, libellos famosos &c. talesque hos tales per Anathema puniendos *d*

a Cic. l. 1. Offic.
b Aug. l. 2. de Musica, fine.
c Ambros. l. 1. Offic. c. 20.
d Trid. Concil. sess. 4. fine.

§. III.

OPpositum Eutrapeliæ vitium est Morositas, quæ quod scurrilitas excessu, illa defectu peccat. Hinc reperias homines morosos, tetricos, difficiles, fastidiosos, agrestes, inhumanos, monologos, quorum lingua nunquam non aceto stillat. Neque hos laudamus: nam æquè vitiosum est hoc aut illud virtutis limitem deserere, amicus non est, austeram hanc & asperam monologiam prosequi, scurrilitas flagellanda est, quæ iam olim à poëtis etiam largiter vapulauit.

Ille à politissimo Comico, linguas scurriles hac ratione depingit:

Nil est profecto stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius:
Quam vrbani assidui ciues quos scurras vocant,
Atque egomet me adeo cum illis vnà ibidem traho.
Qui nil illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Id quod in aurem Rex Reginæ dixerit,
Sciunt, quod Iuno fabulata est cum Ioue,
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Falsone an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, sciant.

Seuerissimus hac in re censor Chrysostomus, scurrilitatem omnem penitus eliminatam vult: Nullus igitur, inquit, sit nobis sermo otiosus: ex otioso quippe sermone incidimus & in absurdos. Præsens tempus non effundendi gaudij, sed luctus est, tribulationum & lamentationum. Tu vero lenitèr verbis facetijs iocularis? Belli tempus est, & ea quæ impedimentum sunt, vsurpas? Ludis, derides, facetias dicis ac risum moues, nihil illa curans? Quorsum ex facetijs prouenit, quot incommoda, quot stultiloquia? Sed tales, inquis, non sunt facetiæ. Verum vide quod omnem facetiarum vrbanitatem reiecerit Apostolus: Belli tempus est, pugnæ, vigiliarum, custodiæ, armaturæ & aciei. Nullum hic locum habet ridendi tempus; illud enim Mundi est. Vbi irridendo, ibi & vrbanæ facetiæ *a*. Pari ratione Basilius, Hieronymus, aliique è

ctis Patribus, ridiculas sales & facetias arcent à Christiana integritate, cui fletus ac lugere magis conuenit.

Neque tamen omnem loquendi vrbanitatem Chrysostomus aut alij Patres damnant, sed intemperantiam illam & immoderatam, quā suo nomine scurrilitatem appellamus. Ideo & Paulus Apostolus dixit, *quæ ad rem non pertinet*, quæque sibi tum maximè placet, cum risum mouet. Eo autem sine hilariter aut festiuius loqui, vt labor mitigetur, aut vt vegetior quis ad laborem redeat, Christianis moribus non indignum est. Fecerunt hoc sanctissimi viri, qui sæpiuscule etiā iocari, sed temperanter prorsus & sobriè; omnis illorum hilaritas & sermo modestiæ sale perspersus fuit. Quod beati Pauli documentum est: *Sermo vester semper in gratia, sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respōdere.* *b* Cibus non salsus aut nimium salsus, ingratissimus: ita sermo prudentiæ sale sit conditus, & vt Anselmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono sit exemplo, grauitatem, modestiam, humanitatem præ se ferat.

Eius rei sal admonet, qui infantulorum ori, cum lustrali rore tinguntur, inseritur. Lingua profectò eiusmodi membrum est, quod pronum in putredinem, facilè scateat vermibus. Hinc rectè monet Anselmus linguam sale aspergendam, ne putrescat fœtatque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facetiarum ebulliat. Chrysostomus monitum illud Paulinum ad concionatores trahit, perinde si dixisset Paulus. Sermo vester, o sacri oratores, iucundus sit, & simul salitus stringat, obturet, purget, acuat: senibus acrimoniam, dulcibus misceat amœnitatem. Vobis à Domino dictum: *Vos estis sal terræ. c* Hinc nemo prudens molestè ferat, si concio salsa sit, & mordeat; putredini vicina, sale perfricanda sunt. Malus Ecclesiastes est, qui solum mulcere nouit; oleum habet, vinum non habet, nec aliud fere conuiuis suis apponit, quam dulcia pruna, quæ sine sale coquuntur. Ergo & concionatores, & Christiani omnes sermonem sale condiant, vt scurrilis & nimium iocosa dicacitas vitetur.

a *Chrys. tom. 4. hom. 28. post med. in c. 5. ad Ephes. mihi pag. 638.*
b *Coloss. c. 4. v. 6.*
c *Matth. c. 5. v. 13.*

§. IV.

HOc ipsum Salomon & Siracides diuersā sub imagine proponunt; Siracides: *Sagitta*, inquit, *infixa femori canis, sic verbum in ore stulti. a* Idem paullo aliter elocutus Salomon: *Quomodo*, inquit, *si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. b* Homo probè appotus, spinam inhærentem dextræ non sentit, seque alios que lædit, ita homo fatuus socios velut spinis afficit, vt, alios & seipsum vulnerat. Et quoties liberiores facetiæ grauiter offendentur, & ex amicis reddiderant hostes! disertissimè id affirmans Chrysostomus: *Necesse est enim*, inquit, *vrbanis dedita facetijs maximè necessarium in sese recipere inimicitias eorum quos salibus suis temerè lædit, siue præsentes sint, siue absentes hoc audiant. c*

Ita res è ioco nascitur, & acerbæ risum lacrimæ consequuntur. *Est odibilis*, teste Siracida, *qui procax est ad loquendum. d* Putat is quidem se plausum ferre, si sint qui rideant, at passim secreta & cauillatoe audit. Proinde sibi dictum existimet: *Fædè ad cachinnos mouens, fœdius mouet.* Nimirum os stulti contritioni proximum est, *e* irridetur, spernitur, exsibilatur, sed post spatium, & à tergo.

Quod si scurrilitatis originem indagemus, Thomas Aquinas eam apertè monstrat his omnino verbis: *Inepta lætitia*, SCVRRILITAS, *immunditia, multiloquium & hebetudo mentis circa intelligentiam, quinque sunt Gulæ filiæ. f* Sic vbi Gula imperat, illic plerumque non exulat scurrilitas. Bene esse, bene bibere, malè & scurriliter loqui vt plurimum cognata sunt. Pro testimonio dixit Gregorius: *Nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille qui epulabatur quotidie splendidè dicitur, in lingua grauius non arderet. g* Vtricularis tibia tunc maximè stridet, cum vento plena est. Voluptas lingua tunc plurimum garrit, cum vino permaduit; cum fame flacceat illa, modestiam ostendit lingua.

Chrysostomus aliam mali originem assignans: Oritur, inquit, ex immoderato risu scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est. *h* Ideo

Bernar-

[illegible] hic [illegible] verbum [illegible], inquit, quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible].

Nec [illegible] in [illegible] & [illegible] Clement. Alexandrinus, vir [illegible] & doctissimus. [illegible] — Cum [illegible] & [illegible], [illegible] non potest ut verba aliqua [illegible] quæ non procedant à [illegible]. Vana verba, [illegible]. [illegible] facillime [illegible]; plerumque [illegible] delicatam [illegible]. Chrysostomus [illegible]: Quis [illegible] talia verba loquentem, talia [illegible]?

a Eccles. 13. v. 23.
b [illegible]
c Chrysost. [illegible]
d [illegible]
e [illegible]
f [illegible]
g Gregor. in Past. part. 3. [illegible] in principio.
h Chrysost. hom. 17 Matt. [illegible]
i Bernard. [illegible] ad [illegible]
k Clem. Alex. l. 2. pædag. c. 5.
l Chrysost. [illegible] hom. 17.

§ V.

Ille [illegible] Ioannes [illegible] Christiani [illegible] per omnem vitam [illegible]. De Ioanne Chrysostomo Metaphrastes [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible].

[illegible], [illegible] [illegible] non [illegible], [illegible] [illegible]

quidem, [illegible] verba [illegible] & [illegible] [illegible] sic [illegible], [illegible], quæ verò [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] & [illegible]. [illegible] & [illegible] [illegible].

[illegible] Ignatius Antiochenus [illegible], [illegible] Iesv [illegible]. [illegible] HOMO [illegible], inquit, cordi [illegible] gesto. [illegible] & [illegible], [illegible] hoc [illegible] cordi [illegible] formatum. Agedum, [illegible], [illegible] cordi habebit. [illegible] Paulinum [illegible]: Turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas [illegible] [illegible] [illegible]. Placere non potest, quidquid honestati adversatur.

CAPVT XX.

Lingua [illegible] & [illegible] [illegible]

Eos qui podagra liberatos, omnis [illegible] [illegible]. Quid tandem causæ [illegible]? Alphonsus Aragoniæ & Neapolitan. Rex, [illegible] podagra [illegible] ambulare non possint; [illegible] [illegible] [illegible]. Id [illegible] [illegible]. Morbus [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] Lingua [illegible] scribentis [illegible] Sed [illegible] scriptio, ita longe [illegible] locutio, quæ [illegible] [illegible]. Corde, inquis, bene loquitur, qui charitatem non dissimulat. Ore [illegible], qui veritatem [illegible]. Factis bene loquitur, qui a-

[illegible] exemplo ad probitatem [illegible]. Cordis male [illegible], qui [illegible] agitat. Lingua male loquitur, qui [illegible]. [illegible] male loquitur, qui male [illegible]. [illegible] semel bene loquitur, qui [illegible] & corrigit. Ita bene loquitur, qui quod recte dicit, non minus recte facit. Sic male loquitur, qui nec bene vivit, nec bene docet, vitam [illegible], doctrinam erroribus infamat. Sic male loquuntur, qui & male cogitant, & male cogitata non [illegible] explanat.

Tertia Psalmi [illegible] ad Corinthios [illegible] Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam, quam decem millia verborum in lingua. Malebat Paulus pauca loqui, sed quae auditores caperent, quam [illegible] longissimam [illegible] texere, quam nemo sanis intelligeret. Inter [illegible] linguas, quae nec ab omnibus [illegible] volunt intelligi. Lingua *subsannans & susurrans* est, [illegible] ancillarum, quae [illegible] & alios & [illegible] propinant. De utraque hac lingua *subsannante & susurrante* [illegible]. [illegible] calculo notasse, utramque nigrum fuisse Theta.

Linguam [illegible] iam supra explanimus. Hanc subsannantem eo [illegible], quod [illegible] plerumque gestu [illegible], vel [illegible] per [illegible] vel [illegible] loquebatur, [illegible] erat, nec simplicibus verbis, sed cum gestu. Linguam subsannantium [illegible] optime videtur expressisse [illegible] Satyricus:

O Iane, a tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguae, quantum sitiat canis Appula, tantum
Occipiti caeco posticae occurrite sannae.

Felicem te Iane, inquit poeta, quem nullus [illegible] pone [illegible]. Tres [illegible] modi [illegible], quibus veteres [illegible].

Primus est cum indice digito, in eum qui [illegible], [illegible], [illegible] ciconiam [illegible] cogitatione [illegible] rostro [illegible], vel [illegible] aut [illegible], vel [illegible] ciconia, [illegible] grues [illegible]. [illegible] Hieronymus in epistola ad [illegible] monachum [illegible], inquit, [illegible] tuis [illegible], [illegible] accommodes: qui cum te [illegible], & [illegible] corpus [illegible] aut [illegible] ciconiam [illegible] aut [illegible] lingua. [illegible] moto [illegible], [illegible] ostendunt. [illegible] gentem [illegible].

Alter [illegible] modus est auriculas [illegible] manu, Quod cum esse [illegible] volebant, [illegible] pollice, & manu [illegible] faciebant. Ratio autem est, quia [illegible] animalibus [illegible] aures [illegible] mobiles, asinus autem maxime mobiles. Huic [illegible], quod ad [illegible] ciconiam [illegible], caput [illegible], quia [illegible]. [illegible] lingua [illegible] lingua [illegible].

Tertius [illegible] modus est, linguam [illegible] ad [illegible]. Nemo est qui ignoret canes [illegible], cum [illegible] linguam [illegible] paulo proiicere. Ita [illegible] ille [illegible] magnitudinem [illegible] Romanos provocabat, [illegible] propugnare. [illegible] Cum nullus [illegible] auderet, [illegible] Gallus [illegible] lingua [illegible]. [illegible] Tito Manlio, qui Romanam [illegible] ultus [illegible].

Ita plerumque subsannantis linguae [illegible] [illegible]. [illegible] & qui [illegible], [illegible], & ipsi [illegible], qui [illegible], Deus [illegible] lingua [illegible] quod [illegible], & [illegible] voce ac gestu [illegible], [illegible] corporis, [illegible]. Ita, quod [illegible] [illegible] cum ma-

Kk 3

[illegible] in Christum, [illegible] doctrinâ argu- mentis [illegible] & [illegible] Nonne [illegible] quia Samaritanus es [illegible] Numquid tu maior es patre nostro Abrahamo, qui mortuus est? & prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes & Abrahamum vidisti? Quid hoc, nisi [illegible] & [illegible] Dicam conclusio [illegible] [illegible] Nam ubi [illegible] præcognita nihil, neque [illegible] sapientiam [illegible] linguâ [illegible] argumenta [illegible] possunt. Tales [illegible] lapidem [illegible] Nemo est [illegible] integrorum [illegible] nemo est tam probus [illegible] cui Lingua [illegible] Testis [illegible] Equus [illegible] & [illegible] Possum [illegible] equus & successor, etiam si Regem vehat, [illegible] Cæsarem, [illegible] Christum vehat, [illegible] & [illegible] Hinc illud linguæ vitium, etiam Mysticismus dicitur, hoc est, sermo non [illegible] Quam [illegible] Mosi & Aaroni [illegible] Sic Dominus, [illegible] vobiscum, [illegible] & [illegible] vestros [illegible] Deus quam ego vos [illegible]

a [illegible]
b [illegible]
c [illegible]
d *Gellius* [illegible]
e [illegible]
f [illegible]
g [illegible]
h [illegible]
i [illegible]
k [illegible]

§. II.

AChabum [illegible] & [illegible] magna [illegible] Nam, [illegible] [illegible]

diligens, & [illegible] regem Israel [illegible] & [illegible] Vir [illegible] homo est, [illegible] habeat quod laudari possit, at [illegible] lingua, [illegible] sed qua [illegible] commendat, [illegible] ingenium [illegible] [illegible]

Quam de lapillo illi quem Nabuchodonosor Rex vidit, hæc lingua [illegible] est. Lapillus ille [illegible] non [illegible] non [illegible] sed [illegible] [illegible] argentum, [illegible] & [illegible] Lingua [illegible] [illegible] [illegible] Tobias & [illegible] Tobiæ [illegible] [illegible] Tobias, [illegible] [illegible] Manifeste, [illegible] & [illegible] Tobiam [illegible] Vbi est [illegible] pro [illegible] & sepulturas faciebas? Nec Iobum [illegible] Adhuc tu permanes, inquit, in simplicitate tua? benedic Deo, & morere. Quid [illegible] & [illegible] dicit?

Ludovicus XI. Gallorum Rex [illegible]

non minus tamen acerbe perstringit. Inter cetera à Nicolao Paulino Burgundiæ Cancellario, [illegible] publicum [illegible] continuum. Fuerat autem Paulinus in exigendis tributis [illegible], & pauperibus premendis parum [illegible]. Quod Ludouicus cum [illegible]: Hoc, inquit, [illegible] consentaneum est, vt qui plures pauperes effecerit, tandem [illegible] consisteret. Quo simul [illegible] & vt [illegible] & [illegible] accusabat.

Vgutio [illegible] princeps, cum in vrbe Lucam properaret, ad Castrucium quem in vinculis habebat, [illegible] & [illegible] esset, [illegible] tamen [illegible], [illegible] esse [illegible]. Sed [illegible] perditum esse, Lucenses quoque ad arma [illegible], [illegible], vinctum [illegible] Castrucium [illegible] & [illegible] principem salutasse. Vgutio rebus desperatis [illegible] ad [illegible] Canem Scaligerum Veronam confugit. Receptus [illegible] benevolentia, & [illegible] habetur. Inter epulas [illegible] [illegible] Vgutio, [illegible] capita [illegible] perdices [illegible] pectus, præter [illegible], reliqua [illegible] abstinere. Aderat in mensa, & audiebat hæc vir ingeniosus & salsus Petrus Nanus, qui [illegible] & lingua & [illegible]: Non est, inquit, quod miremur [illegible] tam [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] prandio [illegible]. Nam [illegible] erat. Vgutionem, [illegible] prandio [illegible], [illegible], & [illegible].

Hic docetur non solum non [illegible] esse linguam [illegible], [illegible] vitia [illegible], neque lædere [illegible], sed corrigere. Huius certe animi fuit vir [illegible] Thom. Morus, qui [illegible] vitiosis moribus [illegible]. Istud in specimen damus.

Marcionis quampiam [illegible], & [illegible], qui [illegible] partem [illegible] est, [illegible] Non [illegible], ô Bona, [illegible] quam [illegible].

Quod si Lingua [illegible] hoc [illegible], vt [illegible], & [illegible] linguæ [illegible] est, [illegible] ad [illegible], quam [illegible] appellamus.

a 1. Reg. c. 13. v. 3 [illegible].
b Zach. [illegible] & seqq.
c [illegible].
d [illegible] de [illegible] Paris.
e Paulus [illegible] l. 1. [illegible].

§. III.

SVspensionis [illegible] schola [illegible] numeratur. [illegible] est auditorum expectatio, & [illegible]. [illegible]

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit
Callidus excusso populum suspendere naso.

[illegible]

——— *Balatro suspendens omnia naso.*

Mathesios magister [illegible] discipulos non paucos numerabat. [illegible] Mathematicus [illegible] theologiam [illegible] difficultates, ad quæstionem [illegible]. Quid autem [illegible] est [illegible] theologiæ [illegible] & [illegible]. Hic [illegible] omnium expectationem [illegible] amicitiam [illegible], quod [illegible]. Postquam omnes [illegible], demum Mathesios doctor, [illegible]

ma [illegible]

[illegible] Cum sed non licet, opus est patientia. [illegible] linguae [illegible] est. [illegible]

Pendebat quis [illegible] capillus [illegible] ferro. [illegible] Hic [illegible] Romanorum clade nobilem, & bellum Mithridaticum, & [illegible] Carthaginiensium, Sullanum, & Marium [illegible] Demum [illegible] Ita suspensum quod Flaccus canit Parnassi montem, [illegible] e Suspendium linguae [illegible] Abundat [illegible] Expectamus [illegible] & illustria, [illegible] Hinc illa [illegible] Ego me [illegible] suspendi, [illegible] & circumveni, & suspendi. [illegible] populus [illegible] in hoc [illegible] suspendisse [illegible] auxilium expectantis ab Ægypto, sed in fumum [illegible] Hinc Isaias increpat illis & probrum [illegible] Ambulatis, inquit, ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis & habentes fiduciam in umbra Ægypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbrae Ægypti in ignominiam. d

Verissima est utrique locorum haec suspensio [illegible] Sed hoc linguae etiam [illegible]

Omne beneficium est, expectatum quod diu est. e

Nec enim lingua innocenti ioco si suspenso, frequenter [illegible] nam [illegible]

Expectatione futuri perdimus praesentia f

[illegible] suspendium hoc [illegible] Lingua Balbutie, [illegible] Deus est mare dulcedinis, [illegible] Lingua Christiano non [illegible]

a *Persius sat. 1. v. 117.*
b *Martial. l. 4. Epigr. 15.*
c *Horat. de Arte poet.*
d *Isa. c. 30. v. 2. & 3.*
e *Laurel. ver.*
f *Tibull. ver.*
g *Eccle. c. 6. v. 5.*

CAPVT XXI.

Linguam Infestantem ; linguam esse pestilentissimam.

Cassius civis Romanus, homo [illegible] Marcum Ciceronem acerbe & [illegible] Nam cum Ciceronis filius Praetor Asiam obtineret, Cassio [illegible] Sed [illegible] Ciceronianus, [illegible] ingenio [illegible] Cassium habere convivam, [illegible] Cassius est. Sed Ciceroni, [illegible] Cassii [illegible] Ita Ciceroni de tergo Cassii [illegible] est supplicium, quod

 [illegible]

§. I.

[illegible]

§. II.

[illegible]

Susurronibus Seneca hanc notam appi- [illegible] qui verba gesticulantur qui vina gestant. Horum [illegible] [illegible] Accipimus [illegible] susurronibus, & maxime [illegible] qui ab aliis accepta servant. & [illegible] sed extollunt & ge- [illegible]

[illegible] in nullis [illegible] [illegible] homi- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]

a [illegible]
b [illegible]

§. III.

HOrum hominum vilissima est [illegible] probis [illegible] adeo etiam fallant. Davidi [illegible] regi, [illegible] Saul [illegible] [illegible] Nathan Propheta [illegible] Domini [illegible] quia Christus Domini est. Et [illegible] David viros suos sermonibus, & non permisit eos, ut consurgerent in Saul. [illegible] Nocte [illegible] Saul [illegible] Davidi [illegible] Saul [illegible] Dei [illegible] ad Saul [illegible] Quam au-

dis [illegible] loquentium, David [illegible] [illegible] Dominum [illegible] David [illegible] Saul [illegible] [illegible] principes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ad [illegible]

Quamvis, susurrones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & apud Principes [illegible] & apud [illegible] [illegible] [illegible] Maiorum [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] sed [illegible] ad profunda [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa-
[illegible] [illegible] [illegible] religiosa.

a 1. Reg. [illegible]
b [illegible]
c [illegible] super Reg. l. 1. c. 12.

§. IV.

IMitantur Doeg pastorum suo, & Ziphæi etiam, quod Regem Saulis [illegible] observassent Saulem graviter in David commotum, [illegible] regias [illegible] occupans [illegible] & pessima quæque de David narrare, calliditas [illegible], David in manus [illegible] adducere; verbo [illegible] [illegible] [illegible]. Hos tales [illegible] regis in Babylone [illegible] comparat, qui [illegible] [illegible] illam naphtha, & stupa & pice, & malleolis [illegible], & effundebatur flamma super fornacem. a Sed quid novi mirum si [illegible] ignem tam [illegible] pabulo [illegible]! Tales omnino sunt, qui ad hos & illos deferunt, quid alii contra ipsos dixerint, fecerint; addunt, de suo [illegible], mentiuntur, ignemque tam validum ac [illegible] fornacis [illegible], ut incendiæ flamma erumpat undique. Hos fornacarios & calefactores oracula divina merito maledictos nominant. Siracides aperte: b Susurro, [illegible] & bilinguis maledictus; multos enim turbavit pacem habentes. c Nec male alii Belial vocantur. Hoc eos nomine beatus Gregorius insignivit: Si sunt, inquit, filii Dei vocantur qui pacem faciunt, procul dubio Satanæ sunt filii, qui pacem turbant. Eam ob rem Salomon [illegible] Deo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] eum qui seminat inter fratres discordias. c

Specimen præbeat Theodorus Santabarenus homo perditissimus. Hic cum non ignoraret, apud Leonem tunc [illegible] Imperatorem se gratia non valere, hanc strophum [illegible] est. Leoni [illegible], Basilii Imperatoris filio, simulata benevolentia persuasit, ut cum [illegible] cum patre [illegible] [illegible] [illegible], vel in [illegible] [illegible] [illegible]. Non displicuit consilium, nec dolum [illegible]. Hoc apud Leonem filium confecto, ad Basilium patrem se contulit Santabarenus, & velut fidissimus famulorum [illegible], [illegible] [illegible] caveret, qui [illegible] [illegible], & patrem necem moliretur, neque vero se [illegible] [illegible] verbo habere fidem, nisi ipsum [illegible], modo in [illegible] [illegible] [illegible] quæreretur. Quæsitus & inventus est. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filii [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Leoni, Santabareno instigante, & [illegible] [illegible] precibus sententiam mitigassent, Susurronem non solum [illegible] Deus, sed etiam [illegible]: Sex sunt, inquit, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. [illegible] qui seminat inter fratres discordias. Et cum utique multo magis execratur, qui inter parentem & filium, [illegible] unum [illegible] duo corpora, tam pestilentem ignem [illegible].

a Dan. c. 3. v. 46. & 47.
b Eccli. c. 28. v. 15.
c Prov. c. 6. v. 19.
d E Zonara, Curopalata, alii, Baronius Anno 875.

§. V.

AVes sunt, quæ dicuntur incendiariæ, hæ adeo rapaces sunt, ut ipsum etiam ignem furentur, nam ubi primum vident, carbonem [illegible] inde [illegible], sed quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], de facili incendium [illegible]. Non aliter Susurrones, ubicunque videntur [illegible] igniculum, ubicunque audiunt [illegible] quod dici contra aliquem, mox advolant incendiariæ [illegible], [illegible] quod [illegible] lingua, in alterius [illegible] deferunt, [illegible] tot incendia. [illegible] Siracides affirmavit: Homo nequam, ait, in ore [illegible] [illegible] [illegible] donec incendat ignem. a Atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] credit, cum ignis [illegible] [illegible]. Hoc [illegible] diaboli [illegible] est, [illegible] ab altero [illegible], [illegible] [illegible] dirimere, amicitias dissuere, familiaritates extinguere: at vero Christi est, [illegible] dispersa colligere, lites componere, animos iungere, pacem conciliare, & hos & illos in pristinam concordiam reducere. Ideo proclamat: Qui non congregat mecum, spargit.

Bene ergo pacifici quondam filii Dei vocabantur. Diabolus [illegible] hoc agere, ut amicum cum amico, [illegible] cum [illegible], urbem cum urbe, populum cum populo

committ-

[illegible] incendiaria hac lingua. Os susurronis, diaboli est [illegible] quo [illegible] liberi in parentes, fratres in sorores, [illegible] cognati in cognatos [illegible]. Atque illud quidem [illegible] Audes [illegible], qui dicunt: *Gesurro te, caue dixeris hoc tibi à me narratum, ne res [illegible]: ego certè sub rosa hæc tibi [illegible] dicta: quod si alijs hæc retuleris, ea res mihi fraudi foret, negaremque me talia unquam dixisse.* Ideò [illegible] à susurrone acceptis, [illegible] [illegible] [illegible], cognati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hoc omne malum à susurronibus est. [illegible] *[illegible] vehementer doleo, [illegible], te ita passum [illegible]; mallem ab alio id audires quàm à me: quia tamen [illegible] hoc [illegible] esse arbitror, [illegible] quàm horrenda de te spargat ille ipse, in quem plurimum beneficij contulisti; miror sanè quod talia de te fratre afferre audeat.* Ita flare solent diaboli folles; hoc flatu committunt ignes. Verissimè dixit Salomon: Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perueniunt ad intima ventris. c

Sed aliam audias susurronem, qui vbi plurimum meretur, [illegible], non [illegible] omnia dicere, vix tertiam dimidium partem à se [illegible]; [illegible] magis ab alijs audienda. En [illegible], vt primus [illegible] incendio! Atqui hoc longè [illegible] est, quàm si omnia fuisse [illegible].

Sæpè [illegible] à multis susurronum [illegible] accessit, & tanquam [illegible]. Mi [illegible], ille [illegible], vt vita tua [illegible] [illegible], [illegible] hac doctrina, [illegible]. [illegible] [illegible]: O bone domine, [illegible] [illegible] [illegible]. Ab his vocibus [illegible] [illegible], [illegible] longa [illegible]: Nunquam & hanc [illegible] diabolus [illegible] [illegible] [illegible] longè

pernicia, [illegible] qui [illegible], *Me longè sapientior es.* d

Neque susurrones [illegible] sed ij etiam, qui eos beneuolè audiunt, graui supplicio vindicabuntur à Deo solet, si non haberent [illegible], cui furta venderet, non furaretur; [illegible] si deessent susurronis beneuoli auditores, [illegible] & ipse [illegible] ad aurem; [illegible] hospites, [illegible] non [illegible] [illegible] susurronum [illegible], [illegible] nec susurratores [illegible].

a *Eccli. cap. 23. v. 11.*
b *Matth. c. 12. v. 30 & c. 5. v. 9.*
c *Prov. c. 26. v. 22.*
d *Ita Lutherus in Colloq. edit. Francof. c. 24. circa finem pag. 219.*

§. VI.

QVam verò qualis est Siracides: Lingua tertia multos commouit, & [illegible] de gente in gentem, ciuitates muratas [illegible], & domos magnatorum effodit. e Est lingua [illegible] & est [illegible] lingua susurronis, lingua tertia est [illegible] composita, quæ modò [illegible], modò [illegible], modò [illegible], [illegible] [illegible]. Hæc lingua [illegible] Dei [illegible], Dei regnum [illegible], & [illegible]. [illegible] hoc regnum Dei? Beatus Paulus [illegible] respondet: Non est enim regnum Dei esca & potus sed iustitia & pax & gaudium in Spiritu Sancto. Susurronum lingua [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible]. Atque hoc [illegible] inde [illegible], quod susurro [illegible], quos [illegible] se [illegible]. At [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] Siracides: Susurro [illegible], [illegible], odium, & [illegible], & [illegible]. Susurro [illegible] [illegible] & in omnibus [illegible]. f Hunc [illegible], [illegible]. Nam hoc [illegible] lingua vitia [illegible] complectitur, [illegible], mendacium, detractionem, & [illegible], & ipsi susurrones [illegible], [illegible], Sathanæ [illegible], [illegible], diaboli [illegible] vocantur.

Tubam [illegible] bello [illegible], & [illegible] est. At [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], mortalium [illegible] à se [illegible],

Cui [illegible]-

Cui nullum respondere: At eos qui plurimis o[illegible], ad caedes incendiaque stimulos addere; occidendos esse. Eadem fortasse ratione sa[illegible] se purgare, ut mortem à se ingularis [illegible], ô tempora, qui alicuius voluntati se ingulant, in capita animarum, [illegible] est:

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu. c

Vos odia struitis, & communicem inimicitijs accenditis, dissidia charissimis afferentes. Eam ob causam Deus hoc linguae vitium peculiari lege vetuit: Non eris criminator nec susurro in populo. d Et quemadmodum Deus alia plerumque linguae vitia, ita & hoc punire solet, ut quod susurro alijs, hoc idem illi fiat ab alijs. Luculentum eius rei paradigma est Antipater Herodis filius, qui immodica regni cupiditate incensus in Alexandrum & Aristobulum fratres, alterum ex altera vxore natos, concitatus est, quo eos apud parentem in odium adduceret, atque regno excluderet; ita omnibus sermonibus patrem incitavit, ut utrumque fratrem iugulandum curarit. Sed tandem etiam Antipatri susurronis fraus omnis detecta est, & à patre, à quo gratiam ambiebat, est iussus & ipse occidi. e

Hoc quidem pessimum sibi habent, in suum se caput loqui, quicquid demum fermè malitiosè sermonibus contra alios loquuntur. Proiectus in altum lapis in iacientem recidit: Perillus in suo ardebit bove: sic lingua mala suum ingulabit auctorem. Doctissimè monuit Siracides: Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. f Lingua tua gladius, quemquam tuam linguam: Haec non solum alios, sed & suum dominum iugulabit.

a Eccli. c. 28. v. 16. & 17.
b Eccli. c. 5. v. 17. & c. 21. v. 31.
c Virg. l. 6. Aeneid. post initium.
d Levit. c. 19. v. 16.
e Fusa narratio apud Iosephum li. 16. & 17. Antiquit. Iudaic.
f Eccli. c. 5. v. 16.

T

1. *Aiunt acetum domesticum non esse acre, nisi & acris sit materfamilias. Hinc acetum in hac domo acerrimum, quia talis est domus domina.*

2. *Maritus ad comprimendam uxoris TUMULTUOSAE linguam crepida illam percussit. Quemadmodum antea ipsa prius maritum mollior loreis verberavit, vide C. 15. §. 5.*

3. *TURPILOQUAM linguam lemures & cochleae ex ore dormientis vastis promentes, [illegible] sub oculis ponunt. Vide incumbam narrationem C. 15. § 1.*

T

CAPUT XXII.

Tumultuosa Linguae grande vitium describitur.

NOn immeritò mirari Magnus Iacobus Apostolus, omne genus animalium tam serpentium & gradientium, quam volantium & natantium domari posse & etiam subinde domari, linguam tamen esse indomabilem. Certum institutio hominum pene similem efficit, ut machinas [illegible], ut [illegible], post [illegible] alio ablegarunt, ut [illegible]. qualem varia conditione equi à hominum moris proximè imitatus Elephas. Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domantur à natura humana; linguam autem nullus hominum domare potest. a Planè indomabilis est lingua, saepe atque vel ferocissimum equum. Quis primus hanc magister ac moderator ad hanc [illegible]! Bucephalus neminem nisi suum regem admisit sessorem; solus unum [illegible] suis domabis linguam. Haec enim furentibus trahit [illegible], lupo ac vulture rapacior, vulpe [illegible], leone immanior, [illegible] est.

In Aegypto, ut Plinius refert, aspis ad mensam [illegible] ventitat [illegible]. Hae catulos ante, à quorum uno filium hospitis interemptum, illa ad cibi consuetudinem reversa, cum [illegible] culpam, & mortem intulit catulo, nec postea in illam aedem rediit. b Imperatori Antonino ex Indiis missa tigris ad humanam naturam [illegible]. St Paulo Veneto credimus, Magnus Rex Tartariae suos Leones, Leopardos, Tigrides, Lynces, [illegible] in [illegible], & [illegible] congenito cap. 1. Dissimiliter hominum amicitiam viro ambiunt, qui olim Crocodili aquam [illegible]

Tomo 2. folio 394.

ad venationem facillime admittuntur. Pici, corvi, psittaci doctiores admittuntur, & humanas voces adiscunt. Vulturi, falcones, aquilae ad domini manum revolant, & praedam apportant satis familiarem. Rhinocerotes ferocissima bellua in sinu virginis gremium ferociam omnem deponit. Nullum pene animal indomabile. Ex quantitate leones dentibus ac unguibus armantur, tamen veneno carent; serpentibus venenum est, sed tamen dentes, cornua, ungues negantur. Haec sola lingua est indomabilis: haec dentes habet acutissimos, ungues rapacissimos, cornua robustissima, letalissimum venenum. Serpentum genus levant aspidum: lingua & in absinthiis & in mortuos sinus, etiam ad coronas nullius ... mutile, & lacerat. Praeclare dixit Augustinus: Homo domat feram, non domat linguam; domat Leonem & non refrenat sermonem; domat ipse & non domat seipsum. Inter indomabiles has linguas numeranda est etiam Lingua *Tumultuosa*, de qua tamen non Laconum strictim disseremus.

a *Iacob. c.3. v.7 & 8.*
b *Plin. Nat. hist. l.10 c.74.*
c *Aug. serm. 4. de Verb. Dom.*

§. I.

Irato mari vix quidquam terribilius aut indomabilius, mitigat tamen furorem Deus, solo voluntatis suae nutu, inter arenarum carceres coercet. Iobus ut Praeceptor maris loquitur: Circumdedi illud terminis meis, inquit, & posui vectem, & ostia, & dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. a Quibus enim terminis, quae ostia & serae, quibus mare illud cohibetur? *Usque huc venies*: solum Dei praeceptum, cui etiam in anima obsequentur. Ut linguam Deus in officio contineret, etiam eam carceri addixit, & in carcere compegit, quam effecit dentium claustra continerent, insuper etiam carnis vinci, vitis labiorum gemino & palato vinculo; quin etiam intelligentiam cum regere, gratia perurgere, poena coercere. Nihilominus lingua hanc continentis pronunciationem illam, & licet captiva sit, ita tamen saepius furit, & bacchatur, ut mare illud paene maximum sit turbatum, tumultum a lingua continuatum comprehendere.

Hinc Siracides ardenter optat: Quis dabit ostio meo custodiam, inquit, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & perdat me lingua mea? Non vane sunt cavendae ad solis ortu & motu linguae procedentes Tumultuosae solicitudines.

Lingua, quam Tumultuosam vocamus, modo clamat, & altum vociferatur, modo furit & bacchatur, & post tantas & rapidos suos pulsus audiat ista flammis & cogitationibus. Instar aquae bellorum agitantur, hic lingua Tumultuosa partes suas strenue agit, nec ullo modo tenetur sepiris, claustra frangit, catenas rumpit, repagula perrumpit, tonat, grandinat, fulminat, caelum terramque miscet, pro turbine omnia evertit, verborum agmina velut fluctus concitat. Infamem dicens quae mare quod fluctibus, per caput violenter egregie in mare.

a *Iob. c.38. v.10.*

§. II.

Sunt homines tam turbulenti & impetuosi, ut saepenumero non norint de quo queant: quaeso quid hoc hominis est tam vehementis & violenti, quasi furentem habet impetus? Hac ratione profecto ab homine intelligente, & cernitur ita rara,

Non pulchrum est digito monstrari & dicier hic est.

homo ille procellosus, cui lingua est velut ventis exaestuans & ripas transgressa. Hic talis vix quidquam sine clamoribus agit. Cum quippiam petit, clamat, cum negat petenti clamat, cum quid imperat, magis clamat; quidquid demum loquitur, turbulenter id facit, nec fine tamen verborum suis ... impedimentum. Atqui servi esse possumus, iubere, imperare, etiam obiurgare possumus, sine omni verborum tumultu posse. Quamvis ergo tam immoderatus sermo videtur placuisse per verbi temperandum est & moderandum. Plerumque omnia melius effi manque sine hoc verborum tonitru.

Inter homines religiosos, lex est, voce submissa loqui, vociferationibus scilicet, & indecoris clamoribus vitandis, qui videntur esse hominem aut non sinceram, aut rusticanorum, aut certi suavissimorum. Quoniam vicini cum suam ipsi vocem non audiunt, nec ab aliis se audiri putant, propterea in familiari etiam collocutione clamosi sunt, & stentorea vo-

ctus est, ruunt. Hac homines imprimis moderate sonare, neque id certe argumentis moribus docentur. Hinc ij omnes qui motus sonanter, tumultuosae linguae inter prima vitia damnantur. Hac disciplina & exemplo suos alumnos imbuit Plato, apud quem educatus puer, cum ad parentes relatus vociferantem viderit patrem; Nunquam, inquit, hoc apud Platonem vidi. *a* Tullius post multa monita Candidatum bene loquentem sine contentione, inquit, vox nec languida nec canora. *b* Deinde docet ex contentione vocis & tumultuoso facilè indicari quid ipse sit, quod ab officio naturaque discrepet. Animi quoque proprio est *Vox sit sine clamore*.

Hinc Tumultuosa Linguae, cum insolenter peccat, dococtum est malis.

a *Sen. l. 2. de Ira c. 18.*
b *Cic. l. 1. Offic.*

§. III.

Christianae Religionis lumen Basilius iam olim docebat: *a* Interrogatus de re aliqua, gravi & submissa voce respondete. Idem beatus *b* Benedictus à suis exigit: Ne sint clamosi. Clamorem certe avari non pagani, maiorem aestimatur. Hinc recte Theophilactus insignem rusticitatis notam asserit, Voce magna & contenta loqui. *c* Nec leue argumentum est moderati animi, vocem moderatam.

De Christo Servatore Isaias vt singulare quid praedicat his verbis: Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris. *d* Eodem sensu Matthaeus: Non contendet, inquit, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. *e* Non tumultuatum, nec vnquam clamasse Servatorem, vix vnquam eius fuisse clamore, praesertim in concionibus. Idem & Matthaeum explicans Hieronymus: Non clamabit, ait, est enim mitis atque mansuetus, & non leuabit in altum vocem suam. *f*

Dicitur quoque Paulus clamosam ac tumultuosam linguam ab omni Christiano arcens: Omnis, inquit, amaritudo, & ira, & indignatio & Clamor &c. tollatur à vobis cum omni malitia. *g* Atque ob eam caussam ne vel irati, vel similes iratis esse credamur: irarum enim proprium est clamare atque tumultuari. Bonarum sapientiae signa commemorans, inter ea etiam *clamorem in concione* recenset. *h* Clemens Alexandrinus Tumultuosam Linguam insonte admittens: Vocem, inquit, clamor praetermittenda, aliter insulsissima. *i* Addit: Modestè sit in voce Moderatio, à magnitudine simul & profusione, celeritateque & multiloquio commodè sumta ratione. *k*

Plurimum enim Ambrosius: Ipsum, inquit, vocis sonum librat modestia: ne cuiusquam offendat aures vox fortior. *l* Quae si superata est, loqui sinamus & demisse, ve sub Bonaventura, in certe suspiciam & studia est, auribus & tumultuose loqui. Salomon toto capite hic auratus. Vtaliter, ac hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis sperande est quam illius correptio. *m* Homines male sani progrediuntur, nec turbido procellae in clamorem quamque ruunt, & saepe ac urbem vicissim tumultus concitant. At potius vbi multum clamoris, ibi parum vel aut veritatis est. Nisi seq ipsa clamorem exigat, & et sic clamat, remittas vocis. Veritas ex ore modesto & sedate clamoso, longe pulchrior prodit & amoenior, quam è tumultuoso & clamoribus affuso. *n*

a *Basil. serm. de Sanmat.*
b *Benedict. in Reg. c. 7. gr. 11.*
c *Theoph. c. 4. de Caesarib. mor.*
d *Is. c. 42. v. 2.*
e *Matth. c. 12. v. 19.*
f *Hier. in c. 42. Is.*
g *Ephes. c. 4. v. 31.*
h *Bern. l. de inter. domo c. 41.*
i *Clem. l. 2. Paedag. c. 7.*
k *ibid.*
l *Ambr. l. 1. Offic. c. 18.*
m *Bonav. par. 1. Spec. c. 5.*
n *Prou. c. 29. v. 20.*

§. IV.

Fingamusque aliquando vt in domo aliqua secretiore, aut in concilio à pluribus ita vocibus certe sint verba & clamores, vt in plateis transeuntes audiant & mirentur hanc domum tempestatem: quid si quis in hanc ingrediatur, & in ipso turbatam loco consistat; quam est tam variis docet fluminis intercessore illos videre? In homine animo, in praecipue his ista distractissima omne genus affectuum ire, luctus, tristitia, impotentia, invidia, laetitia, & omne hoc vulgus defluens ac tumultuans, publice tribulationes sic vanitas indicatur, cum foliis quos

pore ostium. Lingua, quæ [illegible], [illegible] loculo in ipso est, pectore clausam & obseratam est [illegible], [illegible] & [illegible] bella contineri possunt, cum foret parum, [illegible] familia [illegible] [illegible] plurimum, ut quamvis opus sit, nec verba proferat [illegible], tamen foris habet custodiam, & ex illa [illegible] [illegible], primùm [illegible] [illegible], quamvis ignis non [illegible], magnitudinem [illegible] non patet, & incendium fortius [illegible] potest; ubi verò in [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] noctu, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], tamquam [illegible] ob [illegible] [illegible] habet [illegible] sic clausa [illegible] est, [illegible] quidem domino, sed aliis non nocent, & [illegible] [illegible] cognosci possunt, ubi verò per tumultuosam linguam erumpunt, & alios nocent, & [illegible] [illegible].

Quamobrem S. Diadochus [illegible] [illegible] Volo, inquit, te esse benèloquum, [illegible], & [illegible] [illegible] loquentem. Nam [illegible] [illegible], sic in loquendo [illegible], clamosi, vehementes sunt. Regius Pfalter Tumultuosam ejusmodi linguam obiurgans: Dilexisti, ait, omnia verba præcipitationis. *a* Linguæ Tumultuosæ prima virtus est, præcipitare verba, & vobis periculum desinere, ut [illegible] [illegible] [illegible].

Linguæ Tumultuosæ affinis est *seditiosa*, quæ [illegible] [illegible] [illegible], gladios, bombardas, [illegible] non loquitur. Ab hac nox [illegible] illud, *Tolle, Tolle, Crucifige.* Ab illa sunt hæ voces non ignotæ: Cæde, [illegible], per fenestras præcipita; præcipitem [illegible] linguæ [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible], [illegible] in [illegible] arma: [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], ad arma, libertas vindicanda est. Hæc lingua bella ardere iussit Germaniam [illegible]. Sed ubi hæc lingua est, ibi, [illegible] [illegible] est nil audit, [illegible] [illegible] aut consilii: ideo non illam [illegible] definimus, ut Tumultuosam [illegible].

a Psal. 51. v. 6.

§. VI.

SErmo mitis ac moderatus inter Principum ac Regum nobilissima virtus, [illegible]. Heroldsjustus Rex Daniæ [illegible] hac in re [illegible]. Quondam capit, ait, [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible]. Quis hoc [illegible] [illegible] [illegible] clamandum [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible], & [illegible] & clamat, [illegible] [illegible] [illegible] omne quod in [illegible] [illegible] ac [illegible] est, clamat & [illegible] [illegible], [illegible] habet quod [illegible], quod [illegible], quod [illegible] & damnet, hic [illegible] & [illegible] [illegible], hic [illegible] plagæ, & [illegible] non [illegible].

Fuit qui tumultuosam hanc linguam [illegible] [illegible] [illegible] censeret. [illegible] [illegible] [illegible] verbis [illegible] [illegible] [illegible]; Non [illegible] Wintonienſi [illegible] [illegible] cupide [illegible]. Ægrè id [illegible] [illegible] [illegible], & de [illegible] [illegible] ad se [illegible]. Cum [illegible] [illegible] de injuria quam [illegible] [illegible] fecisset. Poteram [illegible], non ancillam sibi aut mancipium [illegible]: si quid [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] & [illegible] de se [illegible]. Hic [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sermone & ad [illegible] [illegible] composito: [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] consulo, sed hoc [illegible] rogo, ne quid [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible], sed [illegible] hoc factum, nam illa [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] est [illegible]. Vos igitur [illegible] [illegible], [illegible], ut non [illegible] plagam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plagam accepisse. Mirantur cogitate, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hic [illegible], Linguæ, inquit, [illegible], quam ego [illegible] non [illegible], sed eo longè [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible].

[illegible] lingua improba præcipuè Tumultuosa [illegible] est, [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], quem [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible], Philippus Rex Macedo, si [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sua. Demochares ad illum,

 Vasho-

Parthenissus, ob clariorem & grauiorem linguam appellatum, inter alios Athenienses Legatos venerat: alioqui benignè loquentem Philippum: *Dicite*, inquit, *mihi*, *facere quid possum quod sit Atheniensibus gratum?* Excepit Demochares, & linguâ nimis quàm contumaci & procaci respondit, *Te suspendere.* Indignatio circumstantium ad tam inhumanum responsum exorta est: quem Philippus conticescere iussit, & Thersitem illum saluum incolumemque dimitti. At vos, inquit, ceteri Legati nunciate Atheniensibus, multo superbiores esse, qui ista dicunt, quàm qui impunè dicta audiunt. *c* Verissime dixit Annæus: Prope est magnanimitas vera, non sic lædi posse. *d* Et hoc profectò est hominem illum multum fallere sine damno.

Rex Regum, Messias Orbis, exemplo suo, non docuit non solum linguâ non contumaci, non clamare, sed & tolerare linguam contumeliosam, & vincere tacitè ac lenitate.

a *Psal.* 31. v. 5.
b *Io. Manlius* lo. 2. *mihi pag.* 178.
c *Seneca l.* 3. *de Ira c.* 25.
d *Ibid. c.* 25.

CAPVT XXIII.

Turpiloqua Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proscribitur.

NOn mihi si linguæ centum sint, oraque centum, *a* Omnes improbæ linguæ species enumerauero. In ista tamen Varietate hanc aliquam gradationem constituunt inter multiloquium, vaniloquium, stultiloquium, Turpiloquium, quorum alterum altero gradu delinquit. *Multiloquium* peccat defectu modi, verba enim aggerantur neque toto modo effundit. *Vaniloquium* defectu finis delinquit, inanis prorsus garriendo. *Stultiloquium* prorsus abit superius, quando non tantum inanis, sed & fatua promendo, & stolidum sine ratione: *Turpiloquium* eo peius dici illa transcendit, quod linguam infamem peruersâ cogitatione inficit, & à beato Paulo plus simplici vice damnatur: nam enim Ephesios instruit: Fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet. *b* Qui præceptione non tantum obscænas fabulas & prurientes ac lasciuos sermones, sed omnia turpiaculi verba omnium Christianæ vitæ contra pudorem observantia prohibet, quandoquidem turpitudinem, & immundis Christianorum consequijs excludit. Nos ergo cum beato Paulo *Turpiloquium* & omnem verborum immunditiam (linguis lasciuis bene confectis) hoc capite prosequemur.

a *Virg. l.* 6. *Aeneid.*
b *Ephes. c.* 5. *v.* 3.

§. I.

SVnt homines, inquit, Gellius in verba porrecti, quæ & garruli, loquaces, blaterones & linguaces dicuntur, quorum lingua tam effusa ad loquendum, infrenisque est, vt interitus quidem collationem verborum dant semper & æstum. *a* Hoc sine fine cogitabat Turpiloquium, de quo agimus, depictum sibi quæ enim hoc aliud nisi turba turpia eructans loquacissimorum verborum, quæ propriè *obscœna*, & ab his sermones illorum dicuntur.

Sunt quæ hæc omnia instrumenta adeò trita, & vilibus vtar, vt cum purgamentis & sordibus in latebras compingantur: in quantum si colloquijs mutata sua ergo voluerit, de silentio tantum latebras abscondit, sed hæc sordes & purgamenta hæc statim in lucem venit lingua Turpiloqua, vt ridiculum seipsam facit, & tempore si non alliciat, saltem habet spectatores. Sicut circum scurrilem & agyrtæ solent, qui ridiculos, saltatores, fatuos, fucos & fumos in loco conspicue, concinne adducunt volentes, & Stentorea voce proclamant, laudantque quæ vellet carradere anteos, vt simplicitatem & aggressiblem nihil iocis monendos & commonentem agendo contingant: sic omnino Lingua Turpiloqua mercem suam exponit, sinda vendere tacite.

Ponuntur subinde quæstiunculæ quæ verbis non impurè continent, sed sensu. Et eo iam reputans habentur profecisse diabolus videtur, vt honestissima quæ per honestissimas subinde verbis efficiuntur. In aliis non ignorant hoc diaboli artificium, quo enim verecundiam quamloque ac innocentiam facit erubescere, cum homines omni pudore verba pudoris mutant sensu, adeo nimis interpretationes ad turpitudinem trahunt.

[illegible].

Romanos veteres hic minimè moror, qui quamdam naturæ cognitam [illegible] ponderis & [illegible] loquentes [illegible] felici fuere: Christianos illos arguo, & damno, qui verbis minimè [illegible] interpretationem & [illegible] [illegible]. O homines minimè Christianos! *Et omnis immunditia non nominetur in vobis.*

Immunditiam hanc cum [illegible] & cochleis, [illegible] illa quæ è domestica [illegible], [illegible] comperimus. [illegible] fuit quam apud Oenipontanum hospitem (cui nomen *Fradik*) [illegible] cochlearum gula [illegible]. [illegible] in quorum [illegible] homo [illegible] non erat, [illegible] tamen [illegible] cupidus, & sic [illegible] cochleas [illegible] & sale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Verè glutis, vel [illegible] Niobe [illegible] ventrem, sed & [illegible] dulce addidit, vehiculum huic cibo, dum post [illegible] in [illegible] se abiecit, [illegible] [illegible] liberaliter [illegible].

Atque dum non [illegible] de [illegible] formam, [illegible], [illegible] cochleæ, alia super aliam, quà [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] occupant. Qui tunc [illegible] huic spectaculo [illegible], non [illegible] sit voluptate [illegible] & [illegible] videntur, atque [illegible] [illegible]. Atque hi [illegible] in [illegible] sunt. *b*

Hæc [illegible] cochlearum [illegible] verba Turpiloquia [illegible] [illegible] sunt. Ex ore [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Aliud [illegible]: Limaces & cochleæ [illegible] [illegible] arbores & [illegible] & [illegible] [illegible], quacunque [illegible] [illegible] sui relinquunt, [illegible] & [illegible] [illegible] in [illegible] verba [illegible] & illorum [illegible] ad [illegible], [illegible] aliquid & turpitudinis [illegible], [illegible] semper [illegible] quidem [illegible]. [illegible] quidem [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] illud Paulinum (*c omnis immunditia non nominetur in vobis*) inter Christianos [illegible] esse [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Sed sunt sæpe [illegible] qui [illegible] ipsos [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], dum [illegible], [illegible]. [illegible] vero [illegible] non alijs solum, sed & ipsi sibi [illegible], dum enim verba non [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Nam vt Gregorius loquitur, Sæpe, dum ab otiosis verbis [illegible] lingua compescitur, ad [illegible] quoque [illegible] in [illegible] [illegible]. Quibusdam enim [illegible] [illegible] gradibus [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]: nam dum otiosa verba [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] loquitur, lingua mordeat: [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Hinc Zeno [illegible] dixit: Satius est cadere pede, quam verbo [illegible]. Vbi autem [illegible] [illegible] & [illegible], quid [illegible] [illegible] [illegible]? Ex abundantia cordis os loquitur. *d* Ex lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Contra [illegible] homo [illegible] [illegible]: Eructauit cor meum verbum bonum. *e* Vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Deo [illegible], Deum & diuina loquitur.

a *Gell. l. 1. Noct. Attic. c. 15.*
b *Ita Clariß. D. Guarinon. l. 2. de [illegible] Orbis c. 38. fine.*
c *Greg. l. 7. mor. c. 18. [illegible].*
d *Matth. cap. 12. v. 34.*
e *Psal. 44. v. 1.*

§. II.

NObilissimum Virtutis specimen [illegible] [illegible], vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], ita & linguam. Hic [illegible] [illegible], que [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], nec [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] Hymenæo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible], [illegible] [illegible]. Quin hinc [illegible] ad [illegible] [illegible] non [illegible]. *f*

Verum

Verecundissimus certè [illegible] [illegible] dictitas, [illegible] sermonis honestate & pudoris [illegible], ut [illegible] quidem non dicam [illegible], sed nec [illegible] verbis tam [illegible]. Inter ea alij tanto [illegible], [illegible] & loqui & facere, quae [illegible] congruere [illegible], neque enim verba solum, sed & gestus [illegible], quibus & oculi & & aures Eleazarij grauissimè [illegible]: Quicquid Veneri [illegible], [illegible], [illegible] Hoc enim [illegible], à Hieronymo [illegible] dictum: Nemo quod bonum est loquitur. a & à Ioanne Apostolo: Mundus totus in maligno positus est. b

[illegible] sermonis [illegible] sunt quos nemo [illegible], [illegible] quibus solum [illegible], sed & [illegible]. [illegible] sermonibus [illegible] [illegible], & [illegible].

Comes Eleazarus, quem dixi, à Roberto rege Carolum filium [illegible], quod [illegible] Calabriae ducem [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sermonum [illegible], quibus pro pio Principe [illegible], [illegible], [illegible] adolescentia [illegible], [illegible] bona & ingenua animi [illegible]; si [illegible] hominum [illegible], quibus [illegible], [illegible], quid mirum est [illegible] Verecundia? At vero si nihil quod [illegible], [illegible] quae [illegible] est, [illegible] esse debent, [illegible]. Hoc Eleazarus [illegible], simul [illegible], Carolum [illegible] verbis aggressus est: [illegible] Christiano & [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] Principum & Regum [illegible] [illegible], quibus vel [illegible] vel [illegible] verborum [illegible]. [illegible] Quicquid agis, Carole, fuge, fuge [illegible] homines [illegible], qui [illegible], [illegible] sunt, ut vel [illegible] vel [illegible], vel [illegible]; quicquid verò loquuntur [illegible] Venerem [illegible]. [illegible] est: Id [illegible] qui [illegible],

gnati hominum. Venenum quod [illegible] [illegible], [illegible] quam [illegible] nec facile est animo [illegible] [illegible] & [illegible] & ea [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]. Quare fuge, mi Carole, fuge, tam [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] Regum [illegible] [illegible] Regem.

Hunc Eleazarius animo [illegible] [illegible], oratione [illegible], ut Carolum [illegible] tempore ad [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Hinc illae vulgi voces: [illegible] [illegible] *[illegible] est. Alij magis* [illegible] [illegible] *Principe* [illegible] *est.* Hoc [illegible] elogio, & Caroli [illegible] & Eleazarij [illegible] commendabant: certè ipse Carolus non [illegible] verbum [illegible] nullum [illegible], sed nec [illegible] [illegible].

a Hier. [illegible]
b Ioan. 1. 5. v. 19.

§ III.

CArolo Calabriae Principi Principem Castilionis [illegible] Aloysium Gonzagam qui Societatem Iesu [illegible] est, & vitam [illegible], usque ad mortem religiosissimè [illegible]. Hic [illegible] adolescens, patrem [illegible] cum [illegible] ad [illegible] profecto, Casilione [illegible] est, ubi [illegible], quam [illegible] Casale, [illegible]. Atque ut est [illegible] vulgus ad [illegible] hominum [illegible]. Ipse quoque ex [illegible] [illegible], [illegible] esse [illegible]. Id cum [illegible] Petrus Franciscus Turrius [illegible], qui [illegible], [illegible] ut [illegible] [illegible], nullum [illegible] verbum [illegible]. Quinimo si [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] cum hoc genere [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Nam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible], [illegible]

[illegible] ut postea [illegible] sacerdo- [illegible] [illegible] Neque [illegible] [illegible]

[illegible] profecto in [illegible] non valde [illegible] [illegible] Qui [illegible] inquit, [illegible] respondere [illegible] manum meam ponam super os meum. [illegible] & [illegible] [illegible]

[illegible] Quid [illegible]

[illegible] & [illegible] [illegible] Turpiloquium [illegible] Mysijam [illegible] & Pauli [illegible] Turpiloquium [illegible] & inde [illegible] & illos [illegible] [illegible]

Ergo [illegible] Christi [illegible] non diaboli? Quemadmo- [illegible] [illegible] Christus [illegible] Diligenter [illegible] & [illegible] diligenter [illegible]

[illegible] lingua [illegible]

[illegible] Epistolæ [illegible] Galatiæ [illegible] [illegible] Turpiloquia [illegible] & [illegible] Qui [illegible]

[illegible] ergo [illegible] Turpiloqua [illegible] Christiani [illegible] Turpi- loquium.

a [illegible] lib. 1. vita [illegible] cap. [illegible] 2.

b [illegible] 57. & 58.

c [illegible]

d [illegible] mihi p. [illegible] & [illegible] mihi p. [illegible]

V

1. Linguam [illegible] [illegible] ex [illegible] quæ [illegible] [illegible] Vide C. [illegible]

2. [illegible] in [illegible] [illegible] Vide C. [illegible]

V

CAPVT XXIV.

Linguam Vindicantem gladium esse Dei praereptum; omnibus damnosissimum, qui eo feriuntur usi.

Agenore in Phoenicia ergo filius Cadmus, ubi raptam sororem diu quaesisset, nec invenisset usquam, eoque ad patrem non ausus, terra sibi domicilia condidit. Cum vero sociorum comitum aliquot a dracone interfectos amisisset, ut poetae memorant, draconis dentibus terram obsevit. Ex hoc modo hac semente viri prosilierunt armati, qui statim in seipsos illico versis, mutua caede consumti.

Mansuetissimus Moses & variam antichgiarum ira feratam alienis Deum bellatorem, inquit, [illegible] in eos, cum furore mahentium super terram atque [illegible] a Satis qui hos dentes interpretantur, dicantque iis indomitos linguae furores designari, qualis certe Lingua est, quae Vindicta appellatur: Lingua ferox, furibunda, indomabilis. Huius semenis educator & altor, seminator & sator diabolus est, qui suos frumentarios habet plurimos draconum dentium plenos. His agrum ille suum conserit, unde innumera Linguae illius incrementa: praesertim accessit illius Linguae quae sua clamositate recte Vindicans vocatur. De hac lingua tam singulari pestifera nunc disserendam.

a Deut. c. 32. v. 24.

§ I.

Lingua Vindicativa, cum prae se fert merito, ut, cum lacerum sonare esse iniuriam intelligit, mox succlamet, Vindica, *Domine*, Vindicta, Aut scripsum hortatur & stimulat. Vindicta, vindica. Aut minis spargit, & ore tragico vociferatur, *Vindicabo*, *Ulciscar hoc probe*. *Pomas mihi dabit ille mastygia*. Multitudo dona unius modi voces unquam spargebat Christus? *Qui cum pateretur, non comminabatur*. a Qui commissam conformiam [illegible] si attendit quam sit, tam plane mirabitur, quae facturus est nunquam. Noster hic loquendi stylus est. Aut minamur, aut quod minari potueramus, manu & gladio exequimur.

Ad collectionem alias partes venimus quarum dispares conclusiones, ut beatus Lucas commemorat, & totum exclusitiones spectabat. Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum Principis sacerdotum. b At mansuetissimus Iesus pugnam hanc [illegible] Converte, inquit, gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. c Notanda religiosissime sunt hae voces: Qui acceperint ipsi gladium, gladio peribunt. [illegible] gladius ita profana lingua, si vindictam quae Deo debetur, sibi arrogarit, gravi supplicio vindicabitur.

Iter fecerat Christus Hierosolymam, praemissisque in urbem Samaritanorum duos discipulorum velut diversorii designatores. Iis autem civitatem inhumaniter negavit hospitium. Itaque ad Dominum reversi, Domine, aiunt, vis dicimus ut ignis descendat de caelo & consumat illos? Quanto mitissimus magister non sine reprehensione respondit: Nescitis, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum. d Nescit parvulo Lingua Vindicans quam maligno feratur spiritu.

In lege prisca spiritus suum commutatione in quinquaginta milites bis ignem caelo evocatum. Vehementioribus his remediis tunc opus erat. At nunc aliam vivimus aetatem, mansuetiora nunc sunt tempora, illa iustitiae fecerant atque vindictae, haec reconciliationi destinata. Nescitis, cuius spiritus estis, o mei discipuli, ego vos longe alia docui, alterius spiritus specimen volui agere, meus spiritus est spiritus mansuetudinis. Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me. e

Aliter olim David canebat, aliter nunc canit Zacharias. Ille: Ad faciendam vindictam in nationibus. f Hic, Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris. g Vos quidem hoc esse putatis zelum rectitudinis; est zelus, sed amaritudinis. Quod si zelum amarum habetis, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. h Non continuo cum tanta linguas,

[illegible], parandus est vitio, [illegible] & non [illegible], vindictæ cupiditatem vindictam; [illegible] vero [illegible] improbe, damnari, [illegible] est.

Consideremus [illegible], in [illegible] habet [illegible], [illegible] dissimillimam: quia vero [illegible], [illegible]. *Ad ignem, ad ignem* [illegible] *inferant ignem*. [illegible] illa [illegible] gnum [illegible], [illegible], formabit [illegible] pulchram & [illegible] statuam. Exemplo [illegible] Samaritani, quos Apostoli [illegible] igne cælitus misso consumendos putabant. Nam [illegible] Christianam propagari [illegible], Samaritani primi fuerunt, qui Christo [illegible] [illegible].

Si Deus latronem [illegible] post [illegible] alteram [illegible] [illegible] necem dedisset, [illegible] in Cruce patronum Christi egisset? Si Deus Saulum Ecclesiæ [illegible] [illegible] nos solis [illegible], qui Paulum Orbis [illegible] [illegible]? [illegible] artifex [illegible] ligno [illegible] formare [illegible] possit. Deus [illegible] hominem [illegible] ac [illegible] efficere? [illegible] igitur ab [illegible] Christiano [illegible] Lingua Vindicans, [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] vociferatur, *[illegible] ad [illegible], ad [illegible]; [illegible] ad [illegible], ad [illegible], ad [illegible]; [illegible] ad [illegible]*. Ah, illa [illegible], ô lingua vindicatrix.

Si Deus, quotiès peccant homines, [illegible] [illegible] salutem, Orbis terrarum [illegible] [illegible], [illegible] fuit [illegible]. Nos [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] possumus. [illegible] [illegible], [illegible] possunt. Hoc non est [illegible] [illegible]. Quod si omnia [illegible] vindicatione, illi qui [illegible] ipsum [illegible] [illegible] nobis. Qui à Christo [illegible], ab [illegible] & mansuetudinis spiritu non [illegible] [illegible].

Olim [illegible] [illegible] fuit lex illa: Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu [illegible] legibus. Vulgus [illegible] [illegible] [illegible], & audaces apud eam [illegible], placidi pro [illegible] habentur. Sed longè aliter judicat virtus. Illi [illegible] Apostoli robur ostendere [illegible] vindicando; at vero Deus ostendit parcendo.

Nos Apostolos hoc uno [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mariæ [illegible] [illegible] ignem è cælo, si liceret, [illegible].

Longè aliter Deus, qui potentiam suam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] patefacit. [illegible] [illegible] [illegible] Deus qui [illegible] suam parcendo maximè & miserando manifestas. Divinam hanc [illegible] [illegible] Deus [illegible] [illegible], inquit, ad te [illegible]. [illegible] fortitudine mea [illegible] [illegible] [illegible], sed ad te [illegible]. Vera virtus [illegible] [illegible] non habet.

a 1. *Petr. cap.* 2. v. 23.
b *Luc.* 22. v. 49. & 50.
c *Matth. cap.* 26. v. 52.
d *Luc.* 9. v. 54. & *seqq.*
e *Isai.* 9. 1. v. 1.
f *Psal.* 149. v. 6.
g *Luc. c.* 1. v. 52.
h *Luc. c.* 3. v. 14.
i *Act. c.* 8. v. 13.
k *Chrys. ad* [illegible] *Ecclesiæ*.
l *Psalm.* 59. v. 10.

§. II.

Sanctus Anselmus triplicem ait esse facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum. Ratione assimilamur Angelis, Appetitu brutis, Voluntate utrique, [illegible] duas illas facultates [illegible] est Voluntas, quæ modo Appetitui, modo Rationi suffragatur. Rationem & [illegible] sapere [illegible], cum [illegible] [illegible], cum vero Appetitui [illegible], [illegible] appellamur: [illegible] animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. *m*

Ergo [illegible] [illegible] [illegible] spiritu, [illegible] [illegible]. Apostolos [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! Nescitis cujus spiritus estis: non [illegible] è cælo spiritum [illegible], sed è terra vindictam spirare. Ignorabant [illegible] simplices quo spiritu agerentur, hinc [illegible] ipsi [illegible] [illegible] [illegible] vindictæ. Hic linguam [illegible], et [illegible] Hebræa [illegible], *Tolle, tolle, crucifige, crucifige*, [illegible] vociferatur, vindicta, vindicta. [illegible] [illegible], & [illegible] gladii Deo [illegible] Dominus, [illegible] gladium

[illegible] in aeternis bonum, aut tardius nimis et
puniendo, ego illum & illi [illegible]
[illegible]. Hoc prorsus est delinitum vindi-
candi potestatem Deo praeripere.

Deus quidem, vt clam magnificus superexcel-
lentem nobis [illegible], vt
vnigenitum filium dat nobis, nihil bonorum
salutis negat: vindictae tamen exceptione v-
sus: Mea, inquit, est vltio; & ego retribuam
a. Et ne quis ignorantiam culpae praetexeret,
illud ipsum Paulus per omnem Orbem pu-
blicauit his verbis: Mihi vindictam, & ego
retribuam, dicit Dominus. b Non patitur Deus
ab illo mortalium vindictae gladium sibi
praeripi. Sed in eam [illegible] iram accendi-
mur, eo proclamare [illegible], vt lingua Vin-
dictam clamare [illegible]: Mea, Domine, est vl-
tio, mea est, & ego retribuam, [illegible]
mi exorari et sinis; sua vnius est vindicta
tua. Quid quaeris [illegible], tamen pars laesa
simus, auctoritate tamen propria iudices si-
mus, sententiam dicimus, vindictam impera-
mus. O stupenda insania! & in vestrumnet ca-
put crudelitas! Contra vos & Christus clamat:
Sic & Pater meus caelestis faciet vobis, si non
remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus
vestris d.

Vis quidquam aliud, puto, quod sit [illegible],
scire [illegible], quam illud: An Deus delictis
[illegible] veniam dederit, & an [illegible] quoque
damnatus sit. At verum id [illegible] est euidens, nec
dedisse, nec daturum esse quamdiu clama-
mus, Vindicta est, vindicabo. Illud Augusti-
ni hic certissimum: Talem vnusquisque indul-
gentiam accipiet à Deo, qualem dederit proxi-
mo. e Vindictam [illegible] quisquis cape-
re [illegible]. Iam olim hoc Siracides prae-
dixerat: Qui vindicari vult, inquit, à Do-
mino inueniet vindictam, & peccata illius
seruans seruabit. Relinque proximo tuo no-
centi te, & tunc deprecanti tibi peccata sol-
uentur. Homo homini reseruat iram, & à Deo
quaerit medelam? In hominem similem sibi
non habet misericordiam, & de peccatis suis
deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram, &
propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro
delictis illius? f

Hic mihi [illegible] & numerosas & neruosas
S[illegible] perpendo.

I. Qui vindicari vult, vindictam in-
ueniet. Ab illo [illegible] omnia
ipsius peccata [illegible] seruans
seruabit.

II. Relinque proximo tuo nocenti te. Qui te
laesit, [illegible]
[illegible] lege. Vide [illegible]
[illegible], nocere & [illegible].

III. Homo homini reseruat iram, & à Deo
quaerit medelam? [illegible]
[illegible], non Angelus, [illegible] Deus [illegible] est
qualis [illegible], & nulla [illegible].

IV. In hominem similem sibi non habet mi-
sericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Co-
gita quaeso quid hoc [illegible]
[illegible]
[illegible]. Sed & hoc illis perpen-
dendum: si veniam negas alteri, veniam & ti-
bi à Deo negandam, nec eam illi vnquam
precibus exorabis.

V. Ipse dum caro sit, reseruat iram. Qui vin-
dictam [illegible], caro vtique fragilis, quae ad noxas
semper proclivis [illegible] caro [illegible]
[illegible]. Et [illegible] est hac precatio?
Domine, non secundum peccata mea facias mi-
hi, neque secundum iniquitates meas retribuas
mihi. Sed ego, Domine, huic [illegible] se-
cundum [illegible] illius faciam illi, & secundum
offensas illius retribuam ipsi: vindicta digna
est. [illegible] hae preces [illegible] sunt, haec [illegible].

VI. Quis exorabit pro peccatis illius? Si Cae-
lites [illegible] hunc hominem vindictae cupidum
veniam rogent, nunquam impetrabunt. Deus
enim vindictae vindicabit. g Sed audiamus
quae [illegible] obiiciuntur.

a 1. Cor. c. 2. v. 14.
b Deut. c. 32. v. 35.
c Roman. c. 12. v. 19. & Hebr. c. 10. v. 30.
d Matth. c. 18. v. 35.
e Aug. tract. 7. in Ioan.
f Eccli. c. 28. à v. 1. vsque ad 6.
g [illegible]

§ III.

I. Est qui dicat: Vindictam non meditor, & linguam [illegible]; sed vt has ego iniurias [illegible] [illegible] persuaserit, [illegible] illud in animo [illegible].

Hoc quidem [illegible] est, & [illegible]

sima

simili [illegible] elementum, aliis quod eligit, & [illegible]. Hoc est dicere [illegible] Christi [illegible] & Patris [illegible] CORPUS [illegible] VERITATIS [illegible] DEI [illegible] remittere.

II. Impunitas [illegible] tam facile [illegible] imperium.

[illegible]

III. Hunc, inquis, defendendus est, [illegible] publice loquitur.

Obsecro, Christiani, non sumus plus aequo [illegible] & Stephanus, & Apostoli, & Christus publico fungebantur munere; & tamen [illegible] capitalissimis hostibus condonarunt. Non negamus, officij & [illegible] gratia [illegible] & quae [illegible] lege [illegible]. In ceteris omnibus remittere [illegible] in promptu sit.

IV. Nullam, ais, illi [illegible] caussam dolo, ut [illegible] hostiliter laceraret.

Si caussam dedisset, [illegible] & tamen [illegible] silentio condonavit.

V. Non [illegible] est, quod [illegible] in [illegible] est.

Quid exaggeratis [illegible], & [illegible] gravissimum, si gravis fuerit offensa.

Sed [illegible] factum [illegible]: Nempe [illegible] cum [illegible] vel [illegible] cum Stephano vel Paulo [illegible] cum Apostolis [illegible] cum Christo [illegible] Deus [illegible] & [illegible] exposuit.

VI. Sed summo bilis & summae auctoritatis.

Sint haec [illegible] (a) sub [illegible]. Quod [illegible].

VII Reliquum [illegible], tamen [illegible]. Tolle igitur [illegible], & ad exempla [illegible]. Non ego [illegible] propono, [illegible] decernat, quibus saepe nec ad [illegible] caussa desunt, nec ad [illegible] pondus.

a Rom. c.13. v.3.

§. IV.

QUid autem facilius fuit regi Antigono quam duos manipulares militas duci iubere, qui regio tabernaculo proximi faciebant, quod homines & periculosissime & libentissime faciunt, de rege suo pessime loquebantur. Audierat omnia Antigonus, utpote cum inter dicentes & audientem palla interesset, quam ille leviter commovit &, Longius, inquit, discedite, ne vos Rex audiat. Ecce Christiani, quem nullus his clamor movere [illegible].

Idem nox quadam nocte, cum quosdam ex suis militibus exaudisset, omnia mala imprecantes regi qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum deduxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant, & cum ignorantes, a quo adiuvarentur, e luto explicuisset: Nunc, inquit, maledicite Antigono, cuius vitio in has miserias incidistis: ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. [illegible] linguam omnia [illegible] correxerunt? Neque solum civium suorum, sed & hostium maledicta mitissimo animo Antigonus tulit. Itaque cum in parvulo quodam castello Graeci obsiderentur, & fiducia loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigoni iocarentur, & nunc staturam humilem, nunc colli-

[illegible] Lysandro, [illegible] Cu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habere, qui tam [illegible] habitas linguam.

Regiæ professionis & Christianæ [illegible] proprium est [illegible] magnitudine non sentire se percussum. Sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad probra nil respondisse, aut certe [illegible] [illegible] Diogenes philosophus [illegible] [illegible] docuit. Nam cum illi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Diogenes [illegible] [illegible] Catonis [illegible] Romanos. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Lentulus, homo [illegible] & impotens, [illegible] faciem Cato, & [illegible] [illegible], inquit, omnibus Lentule, [illegible] [illegible] te [illegible] os habere. [illegible] Vulgo [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Cato, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Lentulum os habere, & amplum quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Constantinus Imperator, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ego vero, [illegible] [illegible] [illegible]

a [illegible] *Satyram.*
b *Seneca l. 3. de Ira c. 32.*

§. V.

EX his utilissima hæc præceptio sumitur: *Cum verbis [illegible], aut tace, aut [illegible].* Cum et [illegible] a quocunque [illegible], [illegible], aut [illegible], [illegible] [illegible], aut certe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ut alterius verba, quæ ille [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Romanam [illegible] [illegible] [illegible], inquit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nihil amplius dixisse, quam *[illegible] esse quod [illegible] [illegible], quando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plurima.

Tu, si [illegible] te, si argui, si reprehendi, si [illegible], si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quæso [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] amplius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quidem.

De Lysandro memorat Plutarchus, [illegible] in promptu sit plano.

Timotheus dux belli [illegible] fuit. At [illegible] [illegible], et [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] At Timotheus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ita Synesius episcopus, Suidas teste, vir eloquens, & philosophiæ peritissimus, qui [illegible].

Dicas etiam quisquis sibi, quoties [illegible] Nunquid potentior sum rege Philippo, aut Cæsare Augusto, quibus [illegible] [illegible] [illegible]. O quanto [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] respondeatur

[illegible] sapientissimos quoque viros [illegible] Hinc rogo, mi Lector, [illegible] Christiano, [illegible]

Verum enimvero, quantumvis clament omnes Sapientes, [illegible] Prophetæ, [illegible] Cœlites, [illegible] Angeli, Apostoli [illegible], quantumvis ipse Angelorum Rex, Apostolorum Princeps Christus, [illegible] vindictam esse [illegible] vindictam [illegible] clamamus, tam robusta est lingua Vindicantis, tam [illegible]. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cœlites, Apostolos, Angelos [illegible] [illegible] Imperator [illegible] Hoc anno à Virginis partu 593. [illegible] Quid Deo [illegible] Quid [illegible] ego [illegible] O Deus, [illegible] Lex [illegible] Redde malum pro malo. [illegible] Paulus: Videte ne quis malum pro malo alicui reddat [illegible] Qui enim [illegible] Ergo Nulli malum pro malo reddentes [illegible] Deo [illegible] Tu vero quisquis [illegible]

[illegible] hoc [illegible] sed & occidit. [illegible] vindictam [illegible]

Refert Pausanias, l Theagenis Thasio [illegible] Theagenis & [illegible] Nam [illegible] loco [illegible] vindictam [illegible]

a *Plutarch.* [illegible]
b *Suidas,* [illegible]
c *Vbi* [illegible], *Erat que sapientissimus [illegible]*
d *Iustinum* [illegible], *de quo Baron.* [illegible] *an.* 593.
e *Levit. c.* 19. *v.* 18.
f *Prov. c.* 20. *v.* 22.
g *c.* 24. *v.* 29.
h 1. *Thess.* 5. [illegible]
i *Coloss.* 3. *v.* 25.
k *Rom.* 12. *v.* 17.
l *Pausan. in Eliacis.*

§. VI.

Interrogatus Abbas Pastor super illa verba: *Nolo reddere malum pro malo*; hæc respondit: Vindicta [illegible] Prima à [illegible] lingua [illegible] Vindicantis semper [illegible] modum ut canis [illegible]

erat, & [illegible] semper [illegible] Hanc [illegible] & Vindicatricem Linguam ad Christi [illegible], & eam Linguam Christianam [illegible], quae clamare [illegible]: *Pater dimitte illis*: *Non mea, Domine, sed tua est vindicta*. Opportunissime hic Augustinus interrogans: Vindictam vis, inquit, ô Christiane? Nondum vindicatus est Christus [illegible] passus est? Nonne pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio fornax [illegible] est, si tamen aurum sis & non palea, ut [illegible] caream, non ut cinerem convertaris. *b* Haec Lingua non sanguinem & vindictam, sed indulgentiam & veniam poscit.

Nihil ergo habet in se utile teter ille & [illegible] vindicandi [illegible], at omnia è contrario mala. Potiore calcaro, nihil [illegible] [illegible] à [illegible], non gloriae [illegible], non infamiae [illegible], [illegible], cum ex ira in odium [illegible].

Hannibal [illegible] [illegible] inter Carthaginem & Romam [illegible] bellandi finis tunc erit, cum harum [illegible] alteram in pulverem [illegible]. [illegible] Christianos [illegible] nullus vindicandi finis est, [illegible] à [illegible] in [illegible] [illegible]. Adeo [illegible] vindictae Spiritus est. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quisque et alteri dicat: Quid [illegible] tanquam in aeternum [illegible] tuas [illegible], & [illegible] [illegible] dissipare? Quid [illegible] quae [illegible] [illegible] imponere licet, in dolorem [illegible] [illegible] transferre? Quid [illegible] in [illegible]? quid [illegible] nobis [illegible]? [illegible] [illegible] odia [illegible], & ad frangendum [illegible] [illegible]? Quid [illegible], & vitam [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & in [illegible] [illegible] ponit. Mors [illegible] [illegible] [illegible]. Illud tempus quod [illegible] [illegible] [illegible] circa [illegible] est. Quin potius vitam [illegible] [illegible], [illegible] & tibi & ceteris [illegible]: quin potius amabilem te [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]: [illegible], [illegible], reddis? Quid nobis cum vindicatione & [illegible]? Quin potius [illegible], [illegible] [illegible], [illegible]. Et quidem est [illegible] [illegible] quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut [illegible] [illegible] ex aliena [illegible]? Quam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] aut [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quam [illegible], quod [illegible], [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible] non ad immortalitatem?

a [illegible] c. 12. n. 6.
b Aug. in Ps. 30. [illegible]
c Sen. l. 3. de Ira c. [illegible]

CAPVT XXV.

Linguam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse.

SOcrates cum [illegible] adolescentem [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible], inquit, aliquid [illegible]. Scilicet Socrates [illegible] hominem non videbat. *a* Haec eadem Philosophia etiam in sacris paginis [illegible] [illegible]. Nam & [illegible] non [illegible] modo [illegible]: [illegible], inquit, [illegible] [illegible] de ligno [illegible] [illegible] [illegible] sic verbum ex cogitatu cordis hominis. *b* Qualis arbor, talis & frondes & fructus: qualis hominis cogitatio, talia plerumque & verba & actiones.

Nemo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

Eum qui [illegible] & [illegible] [illegible] alio commendat, an non [illegible] & [illegible] [illegible] alio [illegible] est in aliena [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non alio [illegible]. Qui se [illegible] [illegible] ac liberaliter laudat, à [illegible] [illegible] [illegible]. Qui [illegible] [illegible] carpit, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], an non [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]? [illegible] hac lingua hoc [illegible] [illegible].

[illegible] de alterius moribus [illegible] è [illegible].

[illegible] est aliena, [illegible] [illegible] [illegible].

Tanta prævalent rerum alienarum vituperatione, quanta nostrarum ... simulacrum factus, omne hoc manticæ quod in tergo est, videt. Hanc linguam vituperantem, quæ ... Gnaphia ... ... definiemus.

a Philosophus à Madaura L. 1. Floria, ...

b Eccli. c. 27. v. 7. & 8.

§. I.

SOlet in vrbibus quibusdam suppellex auctione vendi. In qui prædicandi actione, in assignando cuiusque rei pretio peritissimus sit, præco est, ... habet, pronunciare, tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti vestis hæc, tanti hæc cista venit ... de quo loquimur, hoc efficerunt sedulo curi... ... hoc tantum valet assem, hoc tribus, hoc mille, illud vix ... illud mille ... est. Hæc lingua omnia censere, carpere, vituperare, vitiis omnibus authoritatem addere, demere, tantum ... ... & vitia explicare sit. Romani ... olim Magistri moriuntur, Magistratus amplissimo ... ... surgebantur. Plurimarum illis imperii & iuris in Senatores, Equites, plebem. Hos Senatu mouere, illis equum adimere, hos capite censeri poterant. iidem ... templa, vias, aquas, ... Censura olim potestatis erat plurimæ. Hanc sibi potestatem vendicat Lingua vituperans seu Censoria, non in Senatores solum & Equites ac plebem, sed in ipsa Ecclesiæ, in Principes, Reges, Cæsares in ipsos ... Cælites, quibus non semper ea ... parcit. Apud eos ... hæc lingua ... est, qui sibi videntur plano pectore sapere, qui etiam ... & stellas & ... magnitudinem posse ... Quamuis etiam apud indoctissimos quosque hæc lingua ... ... sit. Imo, Et pueri nasum Rhinocerotis habent. Etiam pueri ... ... ridendi sermone Nouerint:

Nam facilis ... ... censura ... ...

Maxima vtique ridendi carpendique libido ... est. Vbique ... ..., vbique ... & iudices, sed quales sunt ... talia & iudicia, hoc est, praua & temeraria. Quamuis hoc loco ... ... lingua ... ..., & id alibi sint ... ... Hanc ... Linguæ ... ..., quæ omnia quæ in ... ..., ... & carpuntur. Hæc lingua ... ..., ... & Grammaticus, & Poeta, & Rhetor, & Philosophus, & Medicus, & Iuris ..., ... & Theologus ... Hæc lingua non tantum ... ..., ... ingenii & iudicium: quicquid non placet, ... & vituperat.

Lex est Doctorum ... ... *Si quem laudare non potes, ne vitupera.* ... ..., ... prius laudatum. ... itaque ... homo non magnæ frugis. Vitiorum omnium ... ... illo. Tandem ... ..., ... hoc elogio: Fuisse hominem supra modum ... ..., & ... ... intellectum est, vix quemquam esse tam illaudatæ vitæ, qui non ... aliqua laudari possit.

Ergo, *si laudare non potes, saltem ne vitupera.* Hanc legem ... ... Christus ... ... interrogatus ab Hebræo Pontifice de discipulis & doctrina: Ad hanc interrogationis partem *de doctrina respondens*: Ego, inquit, palam locutus sum Mundo: ego semper docui in Synagoga, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. De discipulis hoc penitus silet. Quid ita? Ah, ne hoc quæras: laudare illos ... ..., ideo nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudasset, qui ... ..., dum ... ... verbis & exemplis docerentur, de primis ... dignitatibus litigabant, qui vigilare ... ..., qui ... & mortis societatem pollicitis, fugerunt. Vix poterant hæc laudari, ideo modesto silentio transmittenda erant. Si quem ergo laudare non possis, saltem ne velis vituperare. Pari ratione quod ... & ... ..., non facile vnquam ... aut carpe.

Apelles, Plinio narrante, perfecta opera pictura proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latitans, vitia quæ nota-

[illegible], [illegible], vulgi [illegible] diligentio- rem [illegible] quam se prastiterat. Veritumque a sutore reprehensum, quod in crepidarum [illegible] pauciores fecisset ansas. Tulit hoc Apelles & emendavit. Cum vero idem postero die priorem admonitionem [illegible] jam superbior, circa crus [illegible] quasi cavillaretur, indignatus Apelles prospexit, [illegible] ne supra crepidam sutor judicaret, quod & in proverbium venit. f Ita parte legem sancit [illegible] hoc pictor, ne quis censorem ageret in rebus quæ non sui officij, artis, opificii, facultatis essent. Quid lingua contra rerum architectonicarum ... ? longè illud est ædificia struere, aliud palmo ac calculo parare: de ollis & carabis coquus, de structuris & fabricis architectus sententiam dicat. Quid medicum [illegible] doctus, aut hunc ille? Quid militiæ decorem [illegible] [illegible] reprehendis? [illegible] à [illegible], & militum agmina ducere. Quid [illegible] vituperas? Dissimillima sunt in foro verba facere & in pelago [illegible] regere. Quid oratorem exagitat [illegible] ipse prius loqui discat, & linguæ suæ [illegible] emendet, quam aliorum eloquentiam corrigat. Quid [illegible] vetatum eadem? Quid corvus columbæ [illegible] carpit? [illegible] sunt hæc censuræ. Et quamvis [illegible] alumnus in [illegible] educatus non imperitè censere possit, Martis alumnum in castris [illegible], melius tamen censuram [illegible]. Censores & vituperatores [illegible] præter semet nemo non odit. Quod si censet sit imperitus, [illegible] est, & [illegible] non [illegible], pro præmio grande in se odium concitat, [illegible] [illegible] [illegible], liberaliter [illegible]. Salsè [illegible] verum censoriam linguam [illegible] hoc carmine:

Cum tua non edas, carpis mea carmina, Læli.

Carpere vel noli nostra, vel ede tua. g

[illegible] [illegible], Læli, aliaque carpit. Hoc [illegible] non [illegible]. Nam facilis est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Multis hic [illegible] solet, qui cum ipsi nihil possint, [illegible] alijs hoc [illegible], ut aliquid posse videantur, [illegible] Risum ferunt, non plausum.

a *Martial. l. 1. epigr. 3. supra falsa mente.*
b *Iuvenal. Sat. 10. v. 31.*
c *In Amussi seu Regula [illegible] l. 2. c. 7.*
d *[illegible] 7. v. 10.*
e *Ioan. c. 18. v. 19.*
f *Plin. l. [illegible] hist. c. 10. [illegible]*
g *Martialis l. 1. Epigram 92.*

§. III.

REs Plebeiaque & [illegible] difficile, quæ ... [illegible] ... Hic [illegible] aliquis [illegible] imperitus: aliud est, inquit, ô Rex, sceptrum, aliud [illegible]. Rex Macedo Alexander non minus audaci responsione [illegible] est [illegible] [illegible]. Subibat Alexander ad Apellem, quem dixi, charissimum sibi [illegible] sæpius [illegible], & [illegible] de pingendi arte garrire, quæ plura etiam imperitius crederet. Apelles [illegible] [illegible] : Optime Rex, inquit, [illegible] audias hæc de te [illegible], [illegible] pueri, qui colores terunt, te rideant.

Momus, ut [illegible], Somni & [illegible] filius, & à cunctis parentibus [illegible], etiam habet pro [illegible], nec potest aliorum laborem [illegible] quam nihil laborare, omnium tamen labores inspicere, censere, carpere quid [illegible] factum, [illegible] dicere. A quo & [illegible] Momus [illegible] reprehensor, vituperator.

Terrarum orbis, quod [illegible] [illegible], plenissimus est Momis, censoriæ vituperationis [illegible] [illegible] plurimum. Ac [illegible] de eadem re [illegible] contraria. [illegible] [illegible] quam ille nimis longam judicat, hic ait nimis esse brevem. Eandem scriptionem aliqui [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] ad [illegible] elegantem, alij nimis rudem & impolitam dicunt. Idem [illegible] alij [illegible] commendant, alij [illegible] ac [illegible] vituperant. [illegible] longius [illegible], ab alio [illegible]. Momorum plena sunt omnia, quemadmodum Italorum [illegible] & [illegible] est [illegible]. Et quamvis non omnes Itali sint Momi, omnes tamen Momi Itali sunt. [illegible] certè Italicum est alienos [illegible] [illegible] [illegible] perstringere, & suos [illegible] non videre. Ita [illegible] & nostri [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non [illegible]: Quæ [illegible] in alijs, ea ipsi faciamus. Alij [illegible], nobis [illegible]-

ni. Nihil aliter alterius [illegible], nemo suam. Vix ullus est qui non Censorem agat, & tamen vix ullum [illegible] reperimus, qui Censuram non [illegible] & innocentiae [illegible] exemplar Christus Dominus, quam multos & rigidos habuit Censores Pharisaeos, qui velut [illegible] oculis [illegible] observabant, num in conviviis, in conversatione, in colloquiis cum Christo aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cum autem [illegible] haec sollertia [illegible] magistro [illegible] posset, discipulos [illegible] coepit. [illegible] Apello [illegible] censura & vituperantis linguae. [illegible] Censuram [illegible] & vituperantem [illegible] tam.

[illegible] & [illegible] censeri & vituperari: censuram [illegible] non potuit. Nec in orbe quidquam est tam exactum atque perfectum, quod censeri aut vituperari nequeat. Nulla virtus tam [illegible] est, quae omnem censuram [illegible]. Quam ergo linguae Vituperantis & censoriis tam rigide flagellat, [illegible] in mundo volunt: Mihi hoc [illegible] doctissimus, sapientissimus, [illegible] perfectum [illegible] captus. Sed norunt illi, qui è stirpe Momi sunt quorum lingua censoria et vituperatrix tam [illegible] sunt, existimant se [illegible] apud omnes: nam ab omnibus Critici, Censores, Aristarchi, Syndici appellantur, ut qui Momum ubique agunt, omnia distenere [illegible], omnia [illegible] notant & carpere, qui nunquam [illegible] & [illegible] in [illegible], qui semper secum limam censoriam ferunt, qua [illegible] castigent & poliant. O [illegible] pessimum [illegible] est, [illegible] alienum [illegible] rodere! O Momi [illegible] ad Garamantas & [illegible] deportandi! Quamvis non nesciam aliud genus hominum huic simile [illegible] apud quosdam in deliciis fuisse. Affirmat Seneca, c Eadem causa est cur non [illegible] [illegible] urbanitas, in dominos contumeliosa, delectet: quorum audacia ita demum sibi in convivas ius facit, si coepit à domino. Ut quisque contemptissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissimae linguae est. Pueros quosdam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. Acceptius illud si Censor & ad [illegible] hanc dicacitatem non [illegible] mancipia, pueri, contemptissimi hominum & [illegible], qui ut convivas cum [illegible] vellicent, à dominis [illegible] facti. Hunc ubi censura [illegible] ac [illegible] libaverint, [illegible] carpant. Illum [illegible] [illegible] permanet, ubi [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] saepe non [illegible], quicquid habent, [illegible]

a Plin. ca. supra cum.

b Eccles. cap. 1. v. 14.

c Senec. de Sapientis Constantia c. 11.

§. III.

CUm lubet inter comparem [illegible] seu Censores seu vituperatores alios, qui [illegible] spargunt dicteria, & modo illud, modo illud vellicant. Hic tali [illegible] nemo satis bonus videtur, nemo satis doctus, nemo [illegible], nemo [illegible], nemo satis liberalis aut pius: ut bene de eo loquatur sentiatque, nulla morum probitate impetrabitur.

Ambigenti [illegible] dentibus videt;

Hominem malignum forsan esse tu credas:

Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

Imo miserrimus est cui nihil placet, [illegible] tamen semper, & semper irascitur, amat nullum, odit omnes, & plerumque cui nemo placet, is ipse placet nemini. [illegible] & vituperandi libido [illegible], ut tandem [illegible] non [illegible] alterius, ipsemet [illegible]. Verum, ut iam saepe [illegible], primum improbae linguae supplicium est, ut in casses quos aliis tetendit & ipsa incidat, suisque [illegible]. Itaque tu qui alios censes, [illegible] & ipse? qui alios vituperas, [illegible] & ipse vituperaberis? [illegible] quae aliis posuisti, & tui pedes sentient. Aequissimum profecto est, ut plurimos habeat censores, qui unus omnium censor fuit.

Quemadmodum olim Apelles fatebatur ad [illegible] remisisse, ut et pictor & [illegible] calceos ac crepidas contemplaretur: ubi [illegible] illic omnia [illegible], [illegible], & [illegible]

 [illegible]

male quid erroris commiserit. Ita priscus censor & vituperator sui ipsius in domum suam, si quis forte compellat, dicatque ipse sibi: Hic [illegible], hic [illegible] affectus tuos, tot [illegible] tua vitia, quid dicis de [illegible] tuis, quid de tua vanitate & ambitione [illegible] tuam non reprehendis? [illegible] tuam [illegible] non accusas, non punis? [illegible] tuam [illegible] in rebus animi cum sapiente non damnas? Hic loquere, hic [illegible] [illegible] cessas ignavus Censorum [illegible].

Te corrigas prius, alterum quam corriges.

Quod si lingua hæc vituperatrix & censoria suum ipsa dominum vellicaret, & auditori illi defectus opprobraret, rem sane bonam faceret, sanctoque operæ pretio. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas sequeretur, omnia longe quam alias ordinatius succederent, si quisque suus sibi censor & vituperator esset. Hoc & Christus, hoc & discipuli Christi orbibus inculcant: Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. b Ergo calculus noster in nosmetipsos feratur. [illegible] nostra crudelis in nosmet [illegible] illustrium, quemadmodum scorpio effugium desperans, in ipsum sua cuspide ferit, seipsum ira ad iram [illegible] provocat: sic & nos iudicamur contra nos: hæc nobis ita permittitur: Irascimini & nolite peccare. c In vituperii nostri acuimus nosipsos sodales. Omnes inconsulti & improvidi sumus, omnes iracundi, querulî, ambitiosi. Quid lenioribus verbis vitium publicum abscondo? omnes mali sumus. Quicquid itaque in alio reprehenditur, id unusquisque in sinu suo inveniet. d Quid illius pallorem, illius maciem notas, tu ipse pallidissimus, & [illegible] maxime? Quid illius impudentiam culpas, tu ipse impudentissimus? Quid huius superciliosum tangis, arrogantia & fastu plenissimus? Quid illius avaritiam accusas, tu omnium maximus Euclio? Quid amici voracitatem carpis, cum in sinu Phagonis & Nepotis [illegible] omnes cancellas? Quid tarditatem mentem obiurgas, cum ipse sis pigritia? Quid illius iracundiam sugillas, cum ipse sis furor, & nemo te ipso irascibilior? Quicquid itaque in alio reprehendatur, id in sinu suo inveniet. Quapropter suo quisque censori dignum, quod priscus poetari à quo carpebantur aliorum:

Ad aures lividi usque nos, [illegible],
Et garrulitas improba lacesset.
Nec hac à scabie [illegible] [illegible]

Morbus est, scabies est tam effusa quod sit carpendi licentia, qui morbum hunc odit, [illegible] oriat, linguam coerceat, aut hanc scabiem magis magisque irritabit.

a Martial. l.5. ep.19.
b 1. Cor. c.11. v.31.
c Ps.4. v.5.
d Seneca l.3. de Ira c.36.
e Martialis l.5 ep.38.

X

1. *Hic homo tam laterna incendium contemplatur, nec linguam tenet, quem domicilio incendium sic obsidiat: Et [illegible] si non [illegible] ipsum [illegible] & vestra domus [illegible]. Propterea ego Vulcanum in terrae [illegible] gere, ut [illegible], & [illegible] dei omnes [illegible].*

Lingua igitur est, omnium assensu & quidem vehementer ut plane [illegible]. [illegible] plurima carere mali [illegible], summat verba, [illegible] linguam, eamque [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

Porro [illegible] Angelus & [illegible] [illegible] [illegible] gladio, ad omnes praeter Alphabeti litteras [illegible]. Nec [illegible] [illegible], [illegible] non [illegible] lingua, sed [illegible] ad [illegible] linguam vel emendandam vel tolerandam explicabimus. Et quidem Caput 17. & 18. Cur lingua sit adeo [illegible], docebimus.

X

CAPUT XXVI.

Cur lingua sit adeo custodienda.

Romani Alphabeti litteras viginti numeramus, nec restant post [illegible] [illegible] de [illegible] appella Quintilianus. Ex nostrarum [illegible], ultima X, qua semper carere potuimus, si non quaereremus a Pythagorica illa littera Y. Graecorum propria est, de qua nos tamen suo loco. Prisci per-

peregrinas literas non admittimus, quamvis Lacedæmonii vocalem [illegible] illius vicem. Affirmat Tullius, [illegible] Pyrrhum ab Ennio, seu [illegible] nominatum & [illegible] Alphabeti character Z. à Græcis [illegible] propterea [illegible] videatur, ab [illegible] qui peregrina respuebant, non [illegible]. Nos [illegible] [illegible] loquamur quam multis & hoc Latini Alphabeti [illegible] addimus [illegible], ut ad literam X. [illegible], quare lingua & quomodo sit custodienda. Litera Pythagorica Y. [illegible] [illegible] [illegible] lingua [illegible]. Ultima demum alphabeti litera Z [illegible] docebit, quo pacto quæque lingua si non [illegible] corrigi, [illegible] saltem & tolerari possit.

Atque hic quidem [illegible], [illegible] Alphabeti elementum in memoriam mihi reducit piscem qui Xiphia dicitur, de quo Plinius [illegible] [illegible]: Trebius Niger auctor est, inquit, piscem Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse, [illegible] naves perfossas mergi in Oceano. c [illegible] Xiphiæ pisci simillima, semper [illegible] gerit rostrum, non ligneas solum naves, sed etiam domos vel [illegible] perfossa[illegible], [illegible] Xiphia, nam hoc modo, ut [illegible] [illegible], mergat, [illegible] quos contingit sternat, ut domos [illegible], subruat. [illegible] ipsa [illegible] lingua, quam [illegible] [illegible] custodiendum, [illegible] [illegible]. Sed illud paullo explicatius [illegible], caussas in genere [illegible], ob quas lingua sit sollicite servanda. Et id [illegible] ad literam X [illegible], hæc enim velut crux decussata, duas habet [illegible] lineas [illegible]: ita nos gemina differentia [illegible], quare lingua sit adeo custodienda, & quomodo possit custodiri. Primum hoc caput; alterum sequens [illegible].

a Quintil. l. 1. c. 4.
b Cicer. l. de Orat.
c Plin. l. 32 Hist. Nat. c. 2. ante med.

§. I.

IN epulo cælesti in quo Christus contubernio Corpus & Sanguinem suum comedendum & bibendum apposuit, [illegible] lingua plenissime [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intra viscera recipiatur, [illegible] tamen [illegible] prima est lingua, quæ ipsum Dominum [illegible] gremio suo complexa suscipiat.

Prima igitur generalis caussa sit, cur lingua tam sollicite servanda, quod ea omnium membrorum prima suppremum corpus & sanguinem Salvatoris, ipsum Dei filium hospitaliter excipiat. [illegible] Chrysostomus hanc [illegible] [illegible] sibi visa est [illegible], quod [illegible] adeo vel augeret vel imminueret. Audite Oratorem [illegible] ita [illegible]. Magna [illegible] opus est, inquit, ut linguæ portitus [illegible] & secure [illegible]. Cogita apud te hoc esse membrum per quod [illegible] Deo colloquimur. Hoc est membrum per quod imprimis [illegible] summa veneratione dignum sacrificium suscipimus. [illegible] quod dixit, & [illegible] oportet id esse liberum ab omni [illegible], maledicto, verbo obscœno & calumnia. Et si non aliqua lascivia & impudica cogitatio [illegible], ea [illegible] est suffocanda, nec permittenda ut in verba [illegible]. Et si [illegible] [illegible] facit ut lingua non [illegible], sed apud te [illegible], ea quoque radix est exscindenda. Tam sit porta oportet, & perfecta custodia, nec permittendum est, ut iam mala consilia [illegible], ea [illegible] [illegible]. Hanc habuit Iob custodiam & [illegible] nullum verbum [illegible] aut [illegible] [illegible], sed maxima quidem ex parte tacuit. Tum demum enim solum locutum est, quando [illegible] [illegible], plus profuit quam silentium. d Idem Chrysostomus: Linguam, inquit, [illegible] deterge. Nam si quis prope [illegible] [illegible] [illegible] tangeret, [illegible], [illegible] calcibus expelleres. Quomodo igitur audes ea [illegible] modo Deum [illegible]? nam [illegible], quasi manu lingua [illegible], qua genua Dei supplicando amplexis. Noli eam igitur [illegible] maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaveritis deprecationem non exaudiam vos. Magis igitur quam pupillam oculi linguam nostram custodiat. Regina quædam equus est lingua nostra: si [illegible] [illegible] & doctrinæ sua gradatim [illegible], [illegible] in [illegible]

& quiesset in eo: sinatam nullis [illegible] materijs, sed hoc neque illius [illegible] pretiosiorem, diabolicam cellulam fecisti. Nec certe Chrysostomus idem aliud aut [illegible] intelligere, nam in illud Hieremiæ Prophetæ: Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris, pro loquella capitanus: Cum itaque lingua oris nostri lingua Christi lingua sit, & os nostrum quasi Patris os fiat & Sancti Spiritus sit templum, quis iam hoc fuerit æqualis honor? Nec enim si esset os aureum & [illegible] compositum, aut ex pretiosis lapidibus, ita fulgeret ut nunc ornatu mansuetudinis illustratum. Audacia est, os habere tale possidere, & linguam malignam demonis habere similem, quam habere cum omnibus Christi mansuetudinis societatem: præsertim tamen participem mysteriorum, & mensæ dominicæ carne communicantem. Addit: Videamus, & quo modo fiant os diaboli, ne [illegible] illud compareat. Qualiter itaque fingunt? per imprecationes, per contumelias, per invidiam & perjuria: cum enim illius verba quis loquitur, illius linguam sumit. Quam igitur habebimus veniam? vel potius quam non subibimus pœnam, cum linguam, qua carnem gustare dominicam digni sumus habiti, negligamus diabolica loquentem? Ne negligamus, quæso, sed vertamus omni studio, ut eam doceamus suum imitari dominum. Si enim eam docuerimus, hoc nos cum multa fiducia ante Christi tribunal constituet. Nisi quis ita loqui sciverit, neque judex eum audiet. d Sed audiamus Chrysostomus formam suam dicendi & monendi hoc ipsum, ut importuna silentio clamoribus saltem [illegible] expugnet: ita porro Constantinopolitanus hic Orator pergens: Cogita, inquit, quam primum verbum proferre, quid sis facturus, & quæ sit tua dignitas. Patrem voces Deum, & fratrem mox vituperas? Cogita, unde sit, quod Patrem voces Deum. A natura? non potuisti dicere. A virtute? neque illud potuisti. Sed unde? ex sola benignitate, commiseratione & multa misericordia &c. Ergo, Patrem vocas Deum & vituperas? Atqui non sunt ista filij Dei, sed potius aliena. Quod ergo opus est filij Dei? Inimicis ignoscere, pro crucifigentibus precari, pro odio habentibus sanguinem fundere: ista demum digna sunt filio Dei, inimicos, ingratos, fures, impudentes, insidiatores, fratres & heredes facere, non eos qui fratres facti sunt, velut mancipia vituperare. Cogita quæ verba sit os tuum locutum, qua linguarum mensa, quod contingat, quam dignaretur, quo cibo fruamur. Fortasse enim quibus tempore mysteriorum audis, unaque cum Cherubim, cum Seraphim. Seraphim neminem vituperant, sed eam & idem vsus ora illorum adimplet, nempe benedicendi & glorificandi Deum. Quomodo ergo potes cum illis dicere Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui ore tuo ad vituperium abuteris? Dic quæso, si vasculum regium, quod semper cibos habeat regios & ad illos ministrandum sit, ad stercora ministrorum quispiam abuteretur, an auderet illud cum reliquis ad eadem escula regia deputatis, sicut ante reponere? Nequaquam. Atqui maledicum est, quod fratrem accusas, quod vituperas. Cur itaque teipsum sordidum reddis & pollutum? In cœlis consistis, & vituperas? Cum Angelis concertaris, & vituperas? Osculo dominico signatum es, & vituperas? Tot ac tantis rebus os tuum adornavit Deus, nempe hymnis Angelicis, cibo non tantum Angelico, sed Angelicam etiam dignitatem superante, osculo suo, complexibus etiam suis, & vituperas? Noli obsecro. Magnorum malorum causam habent tot ista quam longissime abest a mente Christiana. Claudamus ora nostri januam, obijciamus repagulum, mordeamus nos ipsos, si quando grave ac durum quoddam verbum dentes nostros transilire voluerit. Precemur Deum, precemur proximum vexillo ira affectum, nihil hanc agere sinamus. Nos ipsos propositum, non illorum

a Notetur obiter hac vox sanctificatam.

b Chrysost. 1. hom. in Psalm. 140. mihi pagina 1058.

c Idem to. 2. hom. 46. in c. 23. Matth. mihi pag. 456.

d Idem to. 5 hom. 52. ad Pop. Ant. mihi p. 297. & seq.

e Idem to. 4 ho. 15. in c. 4 ad Eph. mihi p. 945. & seq.

§. II.

§. II.

ITa Christianum indignissima [illegible] [illegible] lingua [illegible] Deum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spargere. Audeatne Christianus, D[illegible] Deumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illud Domini corpus [illegible] lingua tua, quæ [illegible] & [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] oculis [illegible]

In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Catholicorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Idcirco [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Catholico [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deliberatum [illegible] [illegible] [illegible], quandoquidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vel [illegible] Corpus dominicum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui dicerent [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], Eucharistiam per [illegible] [illegible] [illegible] non facile [illegible] fore, ubi nulla esset hominum frequentia. At boni homines, non hoc spectabant, [illegible] [illegible] [illegible], sed ne facerent quod [illegible] displiceret. Non [illegible] [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] Quid istud, inquit, [illegible] lingua [illegible] [illegible] [illegible], per [illegible] Christus [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] Dominum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Christum lingua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] ipsa lingua Christum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quicquid sit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in ea [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? Quid indignius? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christo, [illegible] [illegible] lingua, quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?

Ergo lingua vel [illegible] [illegible] custodienda est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pariter sit lingua; quanto [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] corpore Christi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lingua, [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Nolite dare sanctum canibus a.

a *Matth.* 7. v. 6.

§. III.

ALtera [illegible] lingue [illegible] custodiendæ [illegible] [illegible]: Qui linguam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Jacobus Apostolus linguam [illegible] [illegible] [illegible], plenam veneno [illegible] [illegible]. Quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lingua [illegible] [illegible] foret, quia non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lingua non [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Lingua [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] illa [illegible] & [illegible] [illegible], & [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] lingua [illegible]. Ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] linguam non [illegible], sed [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed & lingua [illegible] [illegible] [illegible]. Nam ut [illegible] [illegible] [illegible]: Lingua [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vel [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible]; quæ deberet [illegible] ad [illegible] offi-

dia etiam interpretentur; & venenati sermonis lenocinio adhibet ad commouendam [illegible]. Quid lingua [illegible] talem [illegible] fallacias illi [illegible] fallunt illi concupiscentiæ ardor carnalis, & [illegible] [illegible] impelliter. Nulli igitur igni similior, & concupiscentiæ ardore [illegible] Ignem hunc quem excitat, haurit de gehenna [illegible] & ille [illegible]. An non igitur hic ignis ut latius serpat [illegible], ne ad [illegible] rapiat, extinguendus? Etymon Linguæ quomodo intelligunt, Lingua, inquit, dicitur, quia lingit [illegible], mordet detrahendo, occidit [illegible] b.

Leonardus [illegible] Abbas in S. Benedicti familia, corruptæ Linguæ [illegible] quæque vitia seu mala compendio [illegible]. [illegible] ego [illegible] Linguæ [illegible] [illegible] posse comprehendi, cum infinita est. Eoque [illegible] c [illegible] Linguæ [illegible] Psalmista [illegible].

a Gillebertus [illegible] [illegible] Cant. [illegible]

b Bernard. de [illegible] cap. 50. [illegible] pagina 2085.

c Ambros. de [illegible] Lang. [illegible]

§. IV.

Suidas, [illegible] Linguam [illegible]: Lingua quo vadis? Cui illa respondens: [illegible] [illegible]. [illegible] particula, [illegible] vel [illegible] [illegible], [illegible] plurimū. [illegible] [illegible], ac benedictione [illegible] [illegible], & [illegible]. [illegible] potuit, [illegible] hoc [illegible]. Pompeius certe dicere ausus est: [illegible] vel semel terrā [illegible] & arma [illegible] ad arma [illegible], [illegible], quem [illegible] [illegible]. [illegible] patris filius ego sum, linguam quidem [illegible], manum autem habui [illegible]. Nunc [illegible], video [illegible] linguam, [illegible], [illegible] esse [illegible]. [illegible] addiret velut responsum: Lingua [illegible] quidem [illegible], [illegible] ego vero [illegible] bonum, qui [illegible] [illegible].

[illegible] dictū. Nam [illegible] esse [illegible], qui [illegible] semper vult esse [illegible].

Et quia nostrum est, qui non vel [illegible] [illegible] Quinque, lingua, quæ mihi [illegible] [illegible], quot [illegible] [illegible]. Quanta, ô [illegible] Deum offendi, homines [illegible], [illegible] [illegible] ego castigo, fallacias tuas vigilantius observabo, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Salomonem sapientissime dixisse: Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala a.

Si [illegible] aliquid [illegible] vel regni [illegible] [illegible] esse, ad eam [illegible] [illegible] vel [illegible] & [illegible] [illegible] malevolus, qui [illegible] illud [illegible] excubias, [illegible] qui [illegible] & [illegible] non [illegible] locum. De quo vere dicitur: qui custodit hoc oppidum, custodit regnum: [illegible] si hoc castrum [illegible]: si [illegible] hoc [illegible], [illegible] oppugnabit; si hoc castrum expugnet, [illegible] propugnabunt. Atque hoc [illegible] dictum: qui custodit linguam suam, is custodit & animam suam: qui [illegible] malum [illegible], [illegible] malis [illegible].

In eo igitur humanæ disciplinæ [illegible] collapsa [illegible] est, qui [illegible] [illegible], [illegible] caret, si hic [illegible], animam perdidit, qui linguam [illegible].

a Prov. 13. v. 3.

§. V.

Alium hominem Hebræum Rabbi [illegible], [illegible] in foro proclamasse, sibi esse [illegible] aquam auream [illegible] [illegible], [illegible] & producendæ vitæ plurimum faceret. Audit hoc [illegible] Rabbi Ioan. & [illegible] [illegible], [illegible] esse [illegible]. [illegible] & de aqua vitæ [illegible] [illegible], [illegible] amplius [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

mi versum dextimum sententiam recitante: Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et hæc illa est, inquit, aqua vitæ sacra, *Prohibete linguas vestras à malo, vitam & dies videbitis bonos.* a

Hoc illud, ô cives & Orbis incolæ, nobilissimum pharmacum est adversus innumerabilia mala; *Prohibete linguas vestras à malo.*

Troianus Rex Æneas consultorum more solito, Sibyllam obnixè rogat: Foliis ne carmina manda. Folia sunt hominum verba. b Bernardo id credamus ita scribenti: Vilis & volatilis res verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretij, nullius soliditatis. Aerem verberat, unde & verbum dicitur, & sicut folium quod vento rapitur, transit & non est qui consideret. c

Sunt qui quicquid dicunt, quidquid indignationis & malitiæ animo conceperunt, ad illa folia inscribunt. Hinc confusio rerum & perturbatio plurima. Ne quæso carmina tam stulta, tam falsa folijs mandate: grande vos malum expectat. Ne cogitationes tam impuras & plenas furoris per verba effundite. *Prohibete linguas vestras à malo*, à malis imò innumeris.

Ad rem egregiè dixit Chrysostomus: Tale os omnium malorum est causa: imo non os sed qui illo malè utuntur. Hinc vituperia, convicia, blasphemiæ, iracundia, & suspensa colloquiorum, cædes, adulteria, furta, hominum hæc omnia mala generantur. Et quomodo accedit, inquit, à contumelia initium, ab ira in pugnas & plagas ad cædes progressus est. Itaque si sermone tuo ædificationem silentio, melius est ut taceas & nunquam loquaris. d

Nec aliter Bernardus: Vanus sermo, inquit, cito polluit mentem, & facilè agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo vanæ conscientiæ est index. Mores hominis lingua pandit, & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Sermo vanus non erit absque iudicio, quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. e

Quid clarius dici potest aut gravius! *Ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.* En Lernam malorum, linguam non religiosè custoditam! Qui Linguam non custodit, in Lernam hanc incidit. Primum ergo, quod Chrysostomus monet, ruminentur & librentur verba, & postea proferantur. e

a *Doctrinale Hebr. c. 12.*
b *Virg. l. 6. Æneid. post init.*
c *Bern. die festo Apost. Pet. & Pauli serm. 2. initio.*
d *Chrys. tom. 4. hom. 14 in c. 4. Eph. mihi pag. 444.*
d *Bern. de inter. domo serm. 41.*
e *Chrys. tom. 1. in c. 1. Genes. mihi pag. 20.*

CAPUT XXVII.

Modus custodiendi linguam observare loquendi circumstantias.

IN Thracia, locis algentibus vulpes, animal aliàsque solers nodosa amnem gelatos lacusque non nisi ad passum iterato reditu transit. Observatum vero aure ad glaciem apposita conijcere prius crassitudinem glaciei, & explorare num fortè fallura contritam glaciem, num subterlabentis aquæ audiantur quæ indicium faciant, fallacem crustam vestigijs calcaturam. a Quisquis ad loquendum os pandit, glaciem subit periculosissimam. Idcirco iter hoc omne prætentandum est, ne cæca vestigia fallamur.

Strictior usum est: Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me. b Tanta opus est circumspectione, tot expendendæ circumstantiæ loquenti, tantæ omnino molis est rectè loqui, ut vel sapiens non immerito certam sibi damnationem metuat è sola lingua, & ardentibus votis scire cupiat, quando aperiendum, claudendumque sit hoc oris ostium. Ad errandum quippe, vel unius circumstantiæ defectus satis est, ad rectè loquendum sedula omnium circumstantiarum observatione opus est. Philosophis scitum est: Bonum consurgit ex integra causa, malum à quocunque defectu.

Quapropter rectè commemorantur à priscis Patribus Basilio, Ambrosio, Bernardo, atque alijs circumstantiæ loquendi proponuntur, ut observandæ sedulo, quibus cura est

loquendo non errare. Seruemus ergo decem quas habemus sanctissimas & eiusdem loquendi circumstantias attentissime.

a Iac. 1. 19. [illegible]

b Eccli. 21. 28. [illegible]

§. I.

Prima loquendi circumstantia, *Recta intentione loqui.* In limine offendit, & ad ipsam domus ianuam impingit, qui animo nullo bono, aut non bono loquitur. Neque enim satis, ut sanis verbis sis praeditus, illaque a se non mala sint, sed & ceteras bona [illegible] necesse est ijs respondeat.

Est non [illegible] (bonorum [illegible] iudicio) qui linguam a profanis sermonibus subtrahit, sed eo fine, ut spiritualis habeatur, alius ideo loquitur, ut acutus ac limati homo ingenij, vel ut disertus & eloquens audiat: illud hypocrisis, hoc vanitas est & superba stultitia. Sunt qui loquuntur ut risum moveant, alij ut se [illegible] ostendant, sed non pias & [illegible] horum profecto verba [illegible] congenitum vitio[illegible] sibi designatum ad indignationem & litem provocat: alij loquuntur tantum ut loquantur, horasque operosas non tam fallant quam perdant. Prava intentio, pessimi fines.

Quare loquuturus ante sermonem ipse os interroget: *Cur moueris, cur panderis, cur loqueris?* aut circumspecte loquendi ede, aut tace. Vide obsecro, mi Lector, quae de recta intentione disseruimus duobus libris in Amussi, eo te volventem, post annotationes, ideoque nunc pergimus.

Altera loquendi circumstantia, *Circumspecte loqui.* Illud de quo sermo instituendus diligentissime considerandum est, neque vel verbulum unquam effundendum sine circumspectione. Dicas: quis omnia verba ad amussim libellam examinet? Ita omnino, mi Christiane, accurate hoc fieri, qui audierit Ecclesiasticum: *Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua.* c

Accuratam hanc circumspectionem in verbis ipsa nos natura docet, quando linguam non una duntaxat serra munivit, dentium una, labiorum altera, ut pariete geminio septa sit. Chrysostomus id dilucide asseruit: Deus eam, inquit, velut muro duplici voluit circumdari. Nam dentium organis & labiorum custodia communitur, ut verba [illegible] garrulitate proferantur. Refrena igitur linguam, & si non patiatur, dentium morsu quiescat, & [illegible] dentibus, nam hoc est tam contemptibiles sustinere, quam postea aquae stillationem [illegible] promittere. Hinc ille absurdi quippiam loquuto interrogatur:

Dentis claustra tui quae vox elapsa reliquit?

Commigrat natura linguam vallo dentium & sepe labiorum cinxerit, cum docet [illegible] pocula, non solum parce loquendum, sed etiam considerate, imo ut possis parcius loqui, loquere considerate.

Duas, ut aiunt, venas exporrigit lingua, illam ad cor, ad cerebrum illam, ut scilicet intellectui assignata: quo quidem admonemur, id omne quod a lingua prodit, plenum esse debere rationis. Atque hoc inter hominem fatuum & sapientem discriminis est, quod fatuus cor suum ore reponat, sapiens os suum in corde recondat; illum ad verba provocat garrulitatis libido, sapiens [illegible] quae liceret loqui, prudens in corde os continet, quicquid enim ab ore fluit, consilio, ratione, iudicio libratum venit.

Qua de re Cyprianus ita ratiocinatur: Sicut homo sobrius & temperans nihil ciborum traijcit in stomachum, quin illud ante praemanducarit, & dente & mola egerit, ita vir prudens nil lingua in publicum protrudit, quod non prius in pectore digesserit. Oratio subacti rationis non imposita, & risus & plurimum mali excitat.

Par esset omnino, ut non minus tardi ac difficiles ad solvendam linguam, quam ad aperiendam crumenam essemus. Quam lente, quam & considerate, Deus bone, loculos diducimus, nunquam deliberatior mora est, nisi quam magni [illegible], quam cum pecuniam expendimus, hic numerum in pectore numeramus, cogitamus, hic varias quaestiones, an non inutilem [illegible] per coniugem, per liberos, per cognatos, per famulos? & quam sollicitum est tamen iactura nummi inconsulto expensi, si cogitetur, dicendum sermonis male prolati? hic moueamur, hic deliberemus; in nullo lin-

laudabilius conflabandi extimas, quam in loquendo. Cogites prudens conditiones quid loquaris, quæ de re, & quam ob caussam.

a *Eccles. c. 28. v. 29. & 30.*
b *Cicer. l. 1. Off. ad cap. mihi p. 643.*
c *Gell. l. 1. Noct. Attic. c. 15.*

§ II.

TErtia loquendi circumstantia, *Verecunde loqui*, seu, quis & apud quos loquaris perpendere: ut juvenes coram sene, discipulus coram magistro, coram sacerdote profanus, coram patre filius, coram domino servus, ut coram liberis parentes, coram discipulis magistri, coram hominibus veterani.

Sacra pagina monet: Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua caussa vix: si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. In medio magnatorum non præsumas: & ubi sunt senes non multum loquaris. a

Divo Bernardo teste, silentium est matrona aetas verecundiæ. Est enim indolis bonæ & educationis ingenuæ signum, senioribus auctoritatem concedere; & ipsa decori ratio exigit tacere, aut pauca loqui, ubi sunt qui digniores loquantur.

Quarta loquendi circumstantia, *Accommodate loqui*, præsertim loco & tempore. Primarium prudentiæ munus est, scire loqui tempore locoque congruo. Quod affirmat Siracides: Homo sapiens, inquit, tacebit usque ad tempus: lascivus autem, & imprudens non servabunt tempus. b At vero sedulam illius circumstantiæ observationem oracula divina sic laudant: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. c Neque vero placere potest quod profertur tempore non suo. Nam ut Siracides testatur: Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo. d

Huc spectat modestiæ præceptum: Sermonem alterius non interrumpere; quod non solum urbanitas fieri vetat, ut agreste quid, sed & Humilitas damnat, ut superbum. Hebræus Sapiens sic pronuntiat: Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. e

Hoc ipsum Siracides confirmans: Priusquam audias, inquit, ne respondeas verbum, & in medio sermonum f ne adjicias loqui. g Expecta sis igitur dum alius sermonem quem cœpit, finiat; tum tu modeste profer tua, alioqui garrulitatis signum prodebis. Addit hoc Basilius: Si quid in plenum consessu interrogetur, tu respondendi vices aliis ne præripe; sed tace dum sigillatim dicere jubearis, est enim superbiæ, ultro sese offerre aut ingerere, & principem respondendi locum præoccupare.

Quinta circumstantia est, *voce submissa loqui*. Est modus non solum in rebus, sed etiam in sermonibus. Hipponensis præsul Augustinus in illud Marthæ cum Magdalena locus colloquitur: Et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens Magister adest, & vocat te. h Quomodo, inquit, silentio vocat cum loquatur, dicatque: Magister te vocat? Et respondet, vocem depressam silentium vocari. Sed de voce submissa egimus cum linguam intemperantem castigaremus.

Ad hanc loquendi circumstantiam reducitur à sancto Bonaventura oris formulas, & in gestu decentiam: os contorquere, nares corrugare, labia nimium diducere, frontem caperare, caput ventilare, & decentiam gravitatis offendunt & signa sunt animi male compositi. Sic & voci moderandum, ut illa nimirum fracta sit & remissa, ac si loquentem loqui tædeat. Sermonem suavitas condiat, salsam scientiam aperiat.

Non solum voces omnium sapientum, sed & divini libri mirifice commendant serenitatem oris. Siracidæ præceptum est: In omni dato hilarem fac vultum tuum. i Quicquid rogis expedit gestiosum, ut tristiorem ac severiorem vultum: homines tranquillæ bonæque mentis aspice. In omni tempore vultus illorum hilaris. k

a *Eccli. c. 7. v. 15. & c. 32. v. 13. & seqq.*
b *Eccl. c. 20. v. 7.*
c *Prov. c. 25. v. 11.*
d *Eccl. c. 20. v. 22.*
e *Prov. c. 18. v. 13.*
f *Alij legunt, sententiam.*
g *Eccl. c. 11. v. 8.*
h *Joan. c. 11. v. 28.*
i *Eccl. c. 35. v. 11.*

k *Eccli.a.26.v.4.*

§. III.

HIc ego Magnates, proceres, principes, regesque venerabiliter submississime obsecro, sed & patresfamilias, religiosorū maiores & quoscunque alios præsides rogo, Salomonicum illud oraculum attentissimè perpendant: In hilaritate vultus regis, vita, & clementia eius quasi imber serotinus. a Nam facies regis amœna & hilaris incolumitatem, & vitam quandam mœrenti afflat, inspiratque subditis. Sicut aurora lumen apparentis iubar caliginem noctis discutit, ita iucunda regum facies mœrorem ac metum pauefactis adimit.

Annæus Seneca cogitare iubet, verum Mundi statum gratiori oculis pulchriorem, si sereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? Atqui non alia facies est quieti moderatique imperij, quam sereni cæli & nitentis. Crudele regnum turbidum tenebrisque obscurum est, inter trementes & ad repentinum sonitum expauescentes, nec eo quidem, qui omnia turbat, inconcusso. b

Decorum est omnino, vt principes regesque non solo nomine, sed & vultu animoque sint *Serenissimi*, cælum nobis iucunde ac placatè repræsentantes: regij vultus nubila plus quam ardentis minaces tristitiam habeamus. Quisquis imperat, vultum induat serenum, & leniter suauis, & efficacius vt plurimum imperabit. Contracta frons, & acerbior vultus excutit subditis Imperium, in hilaritate vultus regis, vita. Atque etsi omni vitiosa est lingua, ita dictum illud sapientissimum mihi videtur, quo non magnates tantum, nec soli Principes, Reges, Imperatores quamuis hi præcipue, sed quicunque alij vel familiam solam gubernantes monentur, frontem, os, pectus ea ratione obsecrare, Vt in fronte sal, in ore mel, in pectore sale grauis seu mare. Explicamus.

Primum gubernationi cuicunque necessarium est, *In fronte sal*, c seu naturalis quædam Prudentia, saltem mediocriter propinqua Impudentia & temeritatis. Phaethon non regit currum, sed euertit.

Alterum ad temperandam potestatem necessarium est, *Mel in ore* seu suauitas sermonis & vultus, imperia inhumana & aspera sunt instabilissima. Roboamus Rex Israelis & Iudæ, imperio verbo nimis aspero, totum Israelis regnum perdidit. Cui rebus est prudentiæ, plus mellis affundat, imo & prudentissimus quisque si melle careat, inter barbaros & crudeles dominos numerabitur. Aut igitur non impera, aut imperium mitiga.

Tertium quod ad gubernationem requisitum est, *In pectore sale*, d seu mare, quod pectoris amplitudinem designat. angusti animi homo, ad tenendum imperij clauum tam non idoneus est, quam lepus ad tenendum tympanum, omnia illi metum si vel aura obstrepat. In regum fastis affirmatur: *Dedit quoque Deus Sapientiam Salomoni* (ad gubernandum) *quasi arenam quæ est in littore maris.* e

Ergo in gubernatoris & præsidis cuiuscunque capite sit Sal, in ore Mel, in pectore Sale. Et licet mel oris suauitasque sermonis, vbique grata & pæne semper sit necessaria, præcipue tamen, cum aut monemus, aut reprehendimus. Qui alium castigat irates ipse aut perturbatus, videtur id nequaquam facere vt emendet, sed vt vulneret. *Verius enim cum melle non esse docetur*, nec per superbiā humilitas instillatur, nec per impatientiā patientia commendatur. Si me fecit vir, sciendū prius ipsi ubi est sodiet quodque via, omittit quod prius in te foret obiurgandum. Beato Ambrosio maxime placet *monitio sine asperitate, & hortatio sine offensione.* f

Monitum Ambrosij præceptum Pauli confirmat: *Seniorem ne increpaueris* illud *obsecra vt patrem, iuniores vt fratres.* g Quicquid docere ac persuadere volueris, mansuetudinis exemplo & citius docebis & efficacius persuadebis.

a *Prou.c.16.v.15.*
b *Senec. de Clem.l.7.*
c *Sal Sapientiæ symbolum.*
d *Sale priscis idem quod mare Ennius l. 24. Annal. Carulicum spumat sale conferta rate pulsum.*
e *3. Reg.c.4.v.29.*
f *Ambr. l.1.offic.c.22.*
g *1.Timo.5.v.1.*

§. IV.

§. IV.

HIs etiam iure vitiis videtur affectata & nimis compta dictio, quæ concentu modulisque Rhetoricis instructa [illegible] spirat prædicantem, & argutias miscet non plantatas. Hic ergo Concionatores habet non concitos, [illegible] dicentes, ô Viri, nemo illi [illegible] ipso fanarum gentis loquutam [illegible], qui calent dictiones [illegible], in suo spiritum in auditoribus fructum [illegible] quam afferunt. Quid verba colligimus, quid vocales componimus, & cælestem doctrinam his lenociniis infamamus?

Procul à Christianorum templis delitescentem illam facundiam, quæ velocem cicatricem [illegible], quæ auditorum animos voluptate [illegible] perfundit, quæ verbis ad venustatem [illegible] [illegible] laudes ablanditur, quæ concinnam elegantiam, & nescio quid nugarum ac vanitatis affectat ut placeat.

Procul à sacra cathedra ventosam & tumentem loquacitatem: Christus prædicandus est & hic crucifixus, Pœnitentia suadenda, & quidem stabilis ac constans; quæ nos hominis [illegible] sunt inculcanda, Dei voluntas, & humana cum eadem conformitas explicanda, [illegible] [illegible] ingerenda; ad dissertationes illas non opus mollitie verborum globulis aut modulato concentu facundiæ [illegible], nec [illegible] vocabulorum [illegible] [illegible]: Spiritu hic opus est, & amore in Deum incenso, qui uti fucum non spectat, ita nec quærit, [illegible] etiam odit & respuit, si sit affectata. Et quemadmodum aqua illa [illegible] optima, quæ nullo sapore est imbuta, ita dictio illa pulcherrima, quæ affectatione nulla est corrupta.

Sed à suggestu & publica dictione ad loquendi circumstantias redeo, & recepto cælo iuxta priscorum Patrum monita. Hieronymus tam succinctè dixit, quam eruditè: Sermo prolatus est lapis emissus, quapropter diu antequam sermo proferatur, cogitandus est. a

Ambrosius hoc confirmat: Aliæ sunt vitæ, inquit, quas debemus frenare, aliæ quas custodire; loqui vias Domini, custodire nostras, ne in culpam dirigamus. Porro autem custodire, & [illegible] loquendi b. Utramque redditi convenientissimum Hebræus sapiens, qui homini circumspectæ loquelæ tranquillam felicitatem pollicetur hoc chirographo: Qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam. c Cum enim lingua intemperans plurima peccet, mens vitæque etiam angustiæ & mœroris quam plurimæ conjiciuntur, quos effugit qui prudenter & custoditè verba facit.

Porro ii qui imprudenter, & incaute loquuntur, verba non in pectore, sed in ore nascuntur, quos prudens philosophus perstringens: Qui sunt levia, inquit, futilia & importuna locutores, quique verbis humidis & [illegible] [illegible], eorum orationem bene [illegible] est in ora nasci, & non in pectore. d Huic accedens Epictetus Discentes Quoties, inquit, oratio in lingua solum nascitur, pectus concepit magno cum pœnitentiam potis. Solet enim è temere dictis proximè pœnitendo, quæ Cölementiá velut in æquileum capit, & mœroris lapsusque confessionem ab illa expetuntur. A tot molestiis & doloribus immunem se reddit, qui quæ locuturus est, circumspicit. Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

a Hier. ep. de Virgin.
b Ambr. l. 1. offic. c. 2.
c Prov. c. 2 1. v. 18.
d Maxim. de Degm. Platonis.

V

1. *Avaritia nummos aureos in libellam mittit, eosque summa fidelitate examinat.*

2. *Circumspectio autem vult frenos ori nostro ex auro fieri, prout Hebræus sapiens monet, & ad libram libram ponderat, quæ vel oculus decenti, verba omnia operare considerantissima esse, perinde si libra sint inspicienda. Vide C. 19. §. 5. C. 20. & 21. His Capitibus documenta quædam suggerimus regendæ linguæ utilissima, & summe necessaria.*

Angelus & trutinam, & frenum Circumspectionis paratissimus est dare omnibus, quibus est cordi, moderari Linguam.

Y

CAPVT XXVIII.

Vitiosa Lingua quomodo sananda sit: prima quatuor medicamenta traduntur.

APollonius Tyanæus, ille Orbi natus philosophus (vt de eo prodit Philostratus) suos discipulos colloquendi lege imbuit, vt quotiescumque cum Diis, dein progressi de Diis loquerentur: reliquum tempus humanis sermonibus sed eruditis impenderetur. Lex pulchra, & vtilis. Duo Christi Seruatoris discipuli Emauntem euntes, hanc credideram, seruarunt ordinem. 1. Antequam se viæ committerent, vterque se Deo precibus commendarunt, qua quidem ratione cum Deo locuti sunt. 2. Dein ad vestibulum iam deducti, de Christo Dei filio longa confabulati. 3. Christum Dominum peregrini habitu secum inuenerunt ad hospitium; mane nobiscum quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies: & coegerunt illum. a 4. Concionati sunt domum, & quidem ipsis concionatoribus, Apostolis. Nam surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Quod surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. b

Hi profectò non malè diem expenderunt, linguā pendere vsi. Nec mirum; præceptorem habuerunt è cælo, sed [illegible], & qui discipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus est, sed arcta eos disciplina castigans: O stulti, ait, & tardi corde ad credendum. Qua quidem prælectione tam insigniter eos erudijt, vt ab ipso velut suo Magistro didicerint Apostoli, quomodo loquendum de Christo [illegible].

De ceteris Linguæ vitijs locuti sumus hactenus. Enimvero bonus medicus non solùm ostendit characterem malè sanatum, sed docet insuper qua ratione sanandus sit; boni artificis est non tantum discipuli errores in arte commissos reprehendere, sed etiam docere quomodo ij sint corrigendi.

Plurima linguæ vitia perpendimus: hæc verum nunc superest, vt qua ratione illa sint corrigenda doceamus, atque tum satis est scire se ægrotare, nisi pharmaca & pharmaca, quæ conueniant, ægroto. Quando igitur tam sufficienter satis vitiosè loqui didicisse, sed etiam rectè loquendi condiscere, hortatum agamus, & certis his vltimis dissertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitiosæ linguæ subueniendum. Huic triplici dissertationi significandæ literam Pythagoricam Ypsilon præfigimus, literam tricornem aut tricuspidem, ab inferiori vnā, superiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boues & vnicornes & tricornes reperiri. c Nos contra vniuersa Linguæ vitia, dissertationem triplicem, velut bouem tricornem statuemus: hac quidem ratione, vt in singulis trium capitum istorum aliquot præcepta, seu medicamenta tradamus, quibus Linguæ vitiositas omnis emendari possit. Atque vt memoriæ quoque consulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obscuras, sed quæ dictu & captu faciles sint. Ipsæ tot leges constituunt & obtinent memoriam. Atque ita hac quidem dissertatione prima præcepta seu medicamenta quatuor, altera, quatuor alia, tertia denuò, quatuor vltima remedia persanandæ linguæ proloquemur.

a *Lucæ* 24. v. 28. & 29.
b *Lucæ* 24. v. 33. & *seqq.*
c *Plin. l.* 8. *Nat. hist. cap.* 21. [illegible]

§ 1.

PRimum remedium ad vitiosam linguam curandam est ORATIO. Sapientum excelsus Salomon clarè protestatur: Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam. a Hoc dicit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum aduerte, non decent eorum omnium author qui linguam, aliter intractabilem regat. Luculentè porrò Augustinus hoc ipsum affirmat. Intelligamus itaque, charissimi, si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum esse qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare potest. b Eodem animo dixit Basilius: Os suum orationibus communire, loquere aliquid prius aliis orans: Pone

Domine

Domine custodiam ori meo. *a* Nulla bestiarum seipsam domat; solus homo est etiam sibi ipsi, vel verius dicam, ultro sibi ipsi officere [illegible]. Augustinus iterum excellentissimè hac de re differentem audiamus: verba illius fide optima recitabo. *b* Homo, inquit, domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat sermonem. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & ut se domet, non timet quod timere debebat. Addit *c* Augustinus similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat, Camelus non se domat, Elephantus non se domat, Aspis non se domat, Leo non se domat; sic & homo non se domat. Sed ut domentur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quaeritur homo. Ergo Deus quaeratur, ut domet hominem. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis. Conferemus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum est enim nobis de nobis. Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei, dubitare debemus quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei praebeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti; non domat qui fecit te. *d*

Hoc igitur studiosissimè laboremus ut nostram quoque linguam Deo domandam, per precationem praebeamus. Episcopus Augustinus quod sermone docuit, exemplo firmavit. Siquidem de seipso fatetur: Quotidiana, inquit, fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. *e* En Augustinum non solum orantem, sed & plorantem, ad sanandam linguae vitiositatem. Quisquis igitur, bene vult loqui, bene oret; precatio & pietas primarium vitiosae linguae remedium est Oratio.

a Psalm. 140. v. 3.
b Aug. tom. 10. serm. 4. de verb. Dom. initio c. 1. & 2.
c Basil. de vera virginit.
d August. ibid.
e Aug. l. 10. Conf. c. 37 initio.

§. II.

Alterum est Assidua Cogitatio Dei Ubique Praesentis. Hoc quales per Orbem sermones volarent, quam inepti, quam petulantes! Quisquis est, obiiciet, vel sola cogitatione Orbem obit, & audit, quam ridicula, vana, foeda nonnulla loquantur homines, putandum nullus sit Deus qui omnia singulaque audiat, verba singulaque iudicaturus & puniturus. Hic enim insipientium instar sunt, qui dicunt in corde suo, Non est Deus. Is enim Deus, in talibus non videtur esse qui lenissima quaeque susurros & occultissimas quasque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum est loquitur, nemo quod purum sanctumque est cogitat.

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum lucernula obeat, singulisque confabulantium circulis inferat, percontetur illam: Domini quaestionem: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem? a Plurimis, ut dubitem, faciet eum quod res est, & hi quidem diversissime acuentes linguas & ablucere egregie vellicantes se tamen obtrectatores esse negarent. Alios miseriae nostrae visuri queruntur; hoc pallio mormurationes suas tegunt. Alii rumores novos narrabunt. Debebant dicere, nugas, fabulas, nec non mendacia tractamus. Illi: bona verba damus, hoc est, adulamur & palpamus. Illi: est nobis de aliquo controversia, sed rixas & iurgia honesto nomine dissimulare solemus. Ebrii qui dicerent: Fallendo temporis fervoris misisque poculis gaudebimus, confabulando respondebimus, & nostra mittimus colloquia, susurrones agimus. Sed neque interrumpendi & lasciviendi deesset larva, quam sub specie aperiendi [illegible], facetosque atque hilares esse affirmarent; sua profanis quibusque colloquiis honestos titulos praefigerent. Nemo quod bonum est loquitur, quod inde forte provenit, quia nemo Deum ubique praesentem recordatur. Quod si Christianus aliquis Diogenes interrogando pergeret: Quinam hi sermones estis? quo in numero censendi, apud praesentem hominem Deo placentis accedit? Hic forte nihil & utilius responsio vice sequeretur, aut certe frigida dicenda [illegible] patrocinium. Etiam esse Deum ubique praesentem credimus, sed non

cogitamus.

plarunt. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocaesariensis optime adq; vir bonum factum efficacissimam ducebat, quando rationem cum Maiestate diuina (si posset) in loquendo iniret. Cum beatus Paulus eum tristitiam ducitur, Ephesios etiam sermone malo abstinere, tanquam ratione reddendam: Et nolite, inquit, contristare Spiritum sanctum. c Vetera Philosophiae praeceptum est: Sic loquendum esse cum hominibus tanquam Dij audiant; sic cum Dijs tanquam homines audiant. d Hoc ferè sensu sapientiae praeceptum Seneca: e Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. e Profectò ad omnem vitae licentiam & improbitatem plurimis expeditissima via est, haec vetita cogitatio: *Solus sum, & nemo me videt*. Tunc mala consilia agitanci tunc aut alijs aut sibi futura pericula struunt: tunc cupiditates improbas ordiuntur: tunc quicquid aut metus aut pudore celabat animus expromit, tunc audaciam acuit, libidinem irritat, [illegible] ditam instigat. Ita se solum esse credere, à nemine videri, à nemine audiri, scelerum grandis stimulus est. Quisquis igitur cogitationes linguam assiduè Dei praesentiam cogitet. Tanto quis cautius loquetur, quanto sibi animo impressent hoc verum: *Audiunt, Angeli audiunt, Deus audit, & tu districtam rationem posituris suo tempore*. Beatus Petrus ad id hortatur: f Si quis loquitur, inquit, quasi sermones Dei. f Deus vbique praesentissimus, & spectator, & auditor est omnium. Hic te rogo, mi Lector, Nicetam meum ne graueris adi, & vide quae illic de Dei praesentia in omni loco explicatè traduntur. g Quare alterum custodiae linguae praesidium est, *Assidua Dei vbique praesentis cogitatio*.

a *Luc. c. 14. v. 27.* b *Hierem. c. 8. v. 6.*
c *Ephes. c. 4. v. 30.*
d *Macrob. l. 1. Saturn.*
e *Sen. Epist. 10. fin.*
f *1. Pet. c. 4. v. 11.*
g *Nic. l. 1. c. 10. Quicquid autem Ann. 1621. per festos dies Aduentus Dominici, coram Serenissimo Electore ac Duce Bauariae Maximiliano, de Dei praesentia pro suggestu explicatum est, id omne in epitomen velut alligatum dicto capite proponitur.*

§. III.

TErtium est PRAEMVNITIO ET ANIMI PRAEPARATIO AD LOQVENDVM. Hic nobis commodum est iam proxime priori dissertatione commisse obseruandas in loquendo circumstantias. Quod possis paucis variè confirmare. Antiochus particulatim: Sapiens, inquit, priusquam loquatur, multa considerat; quid dicat, aut dicat quo loco, quo tempore dicat. Nimirum haec prius animo cogitanda, quam lingua loquenda. Augustinus erudite: Si quem cibum eligis, inquit, quo vescaris, sic elige quod loquaris. a Cibum per os ingressurum examinas, cur non etiam egressurum per os examinas, quod saepe grauiores magnitudinis excitat, in tua domo, quam cibus in tuo stomacho. Bonauentura opportunè: Prouide tibi, antequam procedas in sermonem, praecedente consideratione omnia pensans. Quemadmodum egressuri domo, vndique se circumspiciunt, an vultus, an vestis, an omnia decorem publicum praeferant, ita locuturus videat quid publico committat. Et sicut propugnaculis portae tutissime & post omnia solentes reserari, acris animarum ostium, prius pandendum quàm vigilanter omnia circumspiciantur. Eo spectant tot Hebraeae sapientiae monita: Noli citatus esse in lingua tua. Ne temere quid loquaris verba pungunt. Nec Hieronymi monitum absurdum: Prius verbum transeat per limam quàm per linguam. Et quamuis omnibus actionibus necessaria sit lima, maxime tamen sermonis. Et sicut stuppam lanam ferreus pectinant, sic verba prius pectenda sunt & examinanda quam vmalia in forum proferenda.

Praemoniat nobis antequam ceteros sermonis accederet, prius animum hoc vno si esse praesentem, & quid loquendum esset, cogitatione complexus est. Et hunc sibi morem valuit esse perpetuum, quem homines religiosi hodieque imitantur hac ratione, dum singulis diebus prima diei hora mam id designare quod ea die plurimum prosit ad bene agendum & loquendum: Alicubi moris est inter religiosos viros, vt post [illegible] noui prius inter se colloquantur,

quam

quam in templo, eloqui feceris coram Deo. Illius probus, & pluribus imitandus. Hanc animi praemeditationem seu praeparationem ad loquendum Ecclesiastes insigniter docens: Audi tacens, inquit, & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. d Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic praeceptor, vt sic omnia quae ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad alicuius bonum referantur. Sic animus ad loquendum praemuniendus est. sed sequitur.

a Aug. in Ps. 42.
b Roman par. 3. quaest. c. 3.
c Ant. proemio saculi.
d Eccli. c. 28. v. 29. & 30.

§. IV.

QVarum remedium, adversus omne vitium, Linguae piget enim, potius est, MVLCTAM SIBI DICERE, EAMQVE A SEIPSO EXIGERE. Omnes vitiosos habitus facile removere non difficile illi erit, qui capitalem animadversionem in seipsum egerit. Egregiae virtutis est seipsum apud se accusare, reprehendere, mulctare, sibi nihil condonare. Christiano similis Seneca: De nullo, inquit, queri possum alio quam de me. Ego mihi irascor; &, Ego a me poenas exigam. Nos contrarium plerumque facimus: errores nostros tegimus, excusamus, comminus, polimus, & errasse nos negamus, alios audacissime accusamus. quin ergo saltem facimus, quod malus scriba, qui erroneos errores suos scalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit: ita & non si quid erratum est, voluntariis poenis deleamus ipsi, nec expectemus, dum alii a nobis poenas repetant. Ille omnino in virtutum studio plurimum proficit, qui quotiescumque peccasse se cognoscit, mox aliqua se poena mulctat & ipse sane sibi monitor est: Iste, ait, iterum loquacitate incurristi, iterum maledixisti, de aliis iterum (quod iam saepissime) detraxisti: in poenam hoc stipis da pauperi, has preces recita. Qui superbiae delictum in se observasset, sibi non male imperaret: procumbe o superbe, & matrem tuam, terram osculare. Idem in delictis aliis veniali-

modi. Et certe, si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. e Hae tales voluntariae poenae non tantum hominem sibi ipsi, sed & Deum homini mire conciliant, & lapsus futuros saepissime de facili cavent.

E Sancti Dominici familia vir pius & eruditus narrat, fuisse virum nobilem aevo suo, qui a puero assueverat Deum & Caelites verbo violare, aliis pessime precari, quam & leviter assidue iactarat. Hanc vocem puer in aula hauserat. Displicuit viro tandem hoc suum vitium, statuitque apud animum suum saepius tam foedam loquendi labem dediscere, nec tamen deditioni expugnabili secum aliquamdiu, raro victor, nam lubricae linguae praecipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare sacerdotem, super hoc re consulit, exigitque pharmacum suggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quam par erat, molli spongia hanc vomicam non rupit, sed demulsit. Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem recidebat. Aliquid vitii amputandum erat, non comparandum vitium. Quocirca seipsum vir generosus aggreditur, & hanc sibi poenam decernit, vt quotiescumque lingua Deum honorare praeteriret, eo die carnibus abstineret. Et ne sibi quidquam ipse indulgeret, famulis suis praecepit, vt execrationes suas & maledicta numerarent, & quemcumque numerum subnotassent, iussis decernerent. Principium vt solet tam fuit difficile, vt anno fere dimidio a carnium esu non sine violentia se continuerit, ne animi sui decretum violaret. Et quamvis aliquanto tempore in Principis cuiusdam aula degeret, nihilominus inchoatum tenax perseveravit quod coepit. Hac demum abstinentia ita seipsum triumphavit, vt quicquid vitii pessima consuetudine contraxerat, generose prorsus expugnavit, victor sui, sic canticum diabolorum omnium. Eo sane tempore, inquit, quo virum familiariter nosse coepi, nec vllam amplius vocalam impiam misit. f Addit prioribus:

Civis Augustanus simili vrgebatur vitio, qui hanc ipse sibi poenam indixit, vt quoties verba impia iaceret, grapho vel cultello aliquot guttas sanguinis eliceret, e manu aut brachio. Non multum sanguinis fudit & improbam consuetudinem feliciter vicit. Tan-

si est vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere. Vincit quisquis ita vincere volebit. Et ut dicta firmemus, idem ille scriptor subiungit ista. Cum Memmingæ opifex [illegible] loquendi consuetudinem [illegible] in eandem [illegible] [illegible] quoties lapsus, hanc sibi mulctam statuit, ut quoties diuinum nomen nimis temere appellaret, aut aliter lingua delinqueret, eo die gulam non vino fraudaret, & fontem biberet, idque sine ulla exceptione vel venia. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à consueta [illegible] tam improba penitus liber. Quid nos? an [illegible], tam non emimus linguæ vitiosæ [illegible], ut nihil ne ignavi facere aut pati sustinemus? [illegible] Christiani [illegible], ut vitia extirpemus? an Christum clamantem non audimus? Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum? d

Quisquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in se cupit expugnatum, hoc agat & voluntariis se pœnis [illegible] quoties deliquisse contigerit. Non est efficacior, non est sanctior vindicta quàm sui ipsius. Hoc precor modo & domari lingua, & quicquid vitiosi vivit in animo, superari poterit.

a Sen. l. 5 de Benef. c. 7.

b 1. Cor. c. 11. v. 31.

c Lib. 4. Formicar. c. 3. Ioannes Nyder qui anno 1470. Norimbergæ Antistes fuit in S. Dominici familia.

d Matth. c. 18 v. 8.

CAPVT XXIX.

Alia quatuor medicamenta utilissima Linguæ curandæ.

FVit qui lautissimam supellectilem in domo [illegible] carioré instructam, aliquid tamen deesse diceret. Cumque interrogaretur: quidnam illud sit quod desit? Respondit: Instrumentum quod humanæ genti summè necessarium. Interrogatus porro, quale hoc instrumentum sit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi solet. Sanè rem dixit: qua nulla supellectilis tam necessaria est, atque hoc ipsum, quod diximus.

Romanus sapiens linguæ temerariæ mentem infesta! Verba mea meditatam, inquit, & autem mihi periculum: damna castigabo promittendi temeritatem. Ecce ut doleat, ut postea consideratius loquatur: quod dicere solemus, linguarium dabo. a Cœpimus & nos Linguarium dare, & Remedia suggerere linguis omnibus tam temere loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictavimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentiosam coerceant.

a Sen. l. 4 de benefic. c. 36.

§. I.

QVintum Medicamentum, PROPOSITVM QVOTIDIANVM. Qui sanam cupit linguam, diebus singulis cum Hebræo Psalte seipsum his excitabit: Dixi, dico, dicamque millies, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea; Posui, ponamque ori meo custodiam. a Nisi quotidie hoc animi decretum innovetur, obliteratum facillimè sepelitur. Viator equos si maximi momenti literas, aut multum auri in equo secum vehat, aliquoties de die oculis & manibus explorat, an suppetam etiamnum habeat: qui sacculo summi momenti clavem circumfert, sæpius in die sacculum manu pertentat, num clavem illam non amiserit. Clavis oris in arca cordis sit: qui ori suo serius est custos, saltem semel itemque quot diebus ad hanc clavem attente respiciat. Iobus de seipso: Gloria mea, inquit, semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. b Hoc agam ut vires meæ utraque brachia non languescant, nec consenescat robur meum, sed augeatur potius & crescat: sic omnino qui recte loquendi artem condiscere desiderat, ad discendam se quotidie componit, meditatur, reputat, prætendit, quibus demum modis linguam effrenem modestiam & parcam verborum.

Sed obiicietur: Non præsto quæ proposui, cur proponam frustra? Pusillæ fidei homo, tu modo conare ac propone: si non omnia, saltem tamen præstabis eorum quæ proposuisti. Nam si ita, quæ hesterna mente concepisti. Nam si paria propositis facta responderent, quid non propositis esse sanctius? Interim non est, quod contentus esse propositis bona, & bonis cogitationibus, gloria procedit. Studiorum [illegible]

Intationem, etiam citra effectum, laudanda ratio est. Omnibus bonis in rebus conatus statio est. Omnibus bonis in rebus conatur mitande, effectus subinde in casu est. c Si Deum & promissa diuina spectes, in plurimis firmissimè proposuisse, idem est quod fecisse: non tantum laudem præmium habet à Deo, sed sola etiam voluntas. Neque vero nos linguidum & iners propositum exigimus: vix vilarum est virium frigidissimum illud, velle facere, velle frenare linguam. Hebræi olim regem Asam sceuti (quod reg.) fasti memorant) iurauerunt Domino voce magna, in iubilo &c. in omni enim corde suo iurauerunt: & in tota voluntate quæsierunt eum & inuenerunt. d Tale tuum, mi Christiane, sit propositum, quale illorum erat iuramentum: Iuraui, & in toto cordis mei, & in meo voluntate mea promisi corde meo, & in meâ voluntate mea propone ac statue: Custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Hactenus toties mentitus, alios toties calumniatus, toties lasciuus sum locutus, antehac frequenter murmuraui, frequenter inaniter me iactaui, aliorum laudibus frequentissimè obtrectaui; quis numeret, quoties iuraui? Dixi, iterúmque dico, deinceps castigatius loquar. Propono ac statuo firmissimè, & in omni corde meo, non mentiri, non calumniari, nil obscœni loqui amplius: deinceps me iactare, alijs detrahere, obmurmurare & iurare studiosissimè cauebo. Sic lingua tua semper innocentior, & arcus tuus in manu tua quotidie instaurabitur. Hæc propone diebus singulis, non frustra id facies, bonis conatibus nunquam excidet. Labia iusti erudiunt plurimos. e Eruditionem autem quam cum alijs communicant, nec sibi ipsis per sancta proposita negant. Ergo, Beatus vir cuius est auxilium abs te, Domine, ascensiones, in corde suo disposuit. f Non solum ascensiones disposuit bonus, sed & benè ascendit, qui quotidie linguæ custodiam efficaciter proponit. Sed vlterius.

a Psal. 38. v. 1.
b Iob c. 27. v. 20.
c *Madaurensis Philos.*
d 2. *Par.* c. 15. v. 14.
e *Prou.* c. 10. v. 21.
f *Psal.* 83. v. 6.

§. II.

SEptimum Medicamentum, Colloquia sua Diuinæ paginæ cælum sæpius reseratum memorant, id tamen nunquam sine graui caussa & grandi vtilitate factum. Israelis populo æther quotidie patuit, cum manna, dulcissimum illud pabulum è cælo sereno ac puro demissum. Mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. a Cum Ioannes Christum Iordanis aqua tingeret, Ecce aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam. b Cum Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamauit, Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. c In sacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc sensu dictum: Cæli enarrant gloriam Dei. d Cælorum ostium lingua est. Linguæ hanc cæli ianuam pandi non vult Deus nisi iusta de caussa, vt vel subministretur manna, vel sacra descendat columba, vt homo vel boni sit exempli, vel eruditionis non spernendæ colloquia quamuis non noxia, si tamen otiosa, cælo certè non descendunt. Quod vapores exhalet terra, quod paludes & stagna progenerent ranas nil noui est, natura sic auctore: quod cælo ranæ decidant, quod vapores inde descendant, nouum quid est, & extra naturæ leges fit: quod homines impuri & impij scurriliter, inuerecundè, mendaciter, lasciuè loquantur, quod de multis detrahant, multos irrideant, plerosque omnes contemnant, quod iurent & peierent, nil mirí est, terra sunt, tales illa vapores exhalat, paludes & stagna sunt, has illa ranas generant. At verò quod ij Christiani qui probi ac sancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non funiora vel castiora proloquantur, quod æquè ac sæui hominum, hic maledicant, hoc mordeant, illi adulentur, istos conuicientur, quod maioribus obloquantur, inferiores calumnientur, quod etiam hi verba otiosa, falsa, subinde & fœda proferant, quod vaniloquentiam, stultiloquium, superbiloquentiam sermonibus misceant, hoc mirum, imò mirum sit. Et vnde quæso hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam fœdi vapores ex hoc æthere delapsi? Vide, mi Christiane, quale sit cælum: & quàm impurus aer,

è quo non manna defluit, non columba descendit, sed culices, ranæ, corpus pestiferæ bestiolæ, sermones vani, spurci, turpes, exempli pessima delabuntur. Si cellam habeas vir, mansio diuina, religiosum quid loquere; Deum, diuina, diuinis colloquijs misce. Subinde, obsecro, subinde saltem spiritale quid sermonibus inseratur; hoc animam nutrit & roborat. & tales etiam quærendi sunt socij, qui de his talibus sermonem cum alijs copulare norint.

Est aurum, inquit Salomon, & multitudo gemmarum, vas autem pretiosum labia scientiæ. *e* Etsi sermo eloquentiam Atticam non habeat, modo pietatem Christianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum superabit.

Beatus Ludouicus, Tolosanus præsul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue, peius oderat, dicere solebat, quod & vere sentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas est, non secus atque ab aromatibus odor.

Diuus Chrysostomus hoc auditoribus identidem inculcans: Vtinam, inquit, cum cœnamus, cum prandium sumimus, cum lauamur, cum denique reliqua peragimus, de gehenna fieri & apud vos mentionẽ: nec enim illius formidine, aut hic aduersa videremur grauia, aut pro fratribus prospera haberemus. Hæc certe ridicula viderentur, si cum gehennæ incendio compararentur. Addit: quorum narratio frequentius iteranda est, quando gehennæ eiusmodi recordatio nos eam incidere haud sinit. *f*

Idem sanctissimus Orator, vt vel precibus hoc persuadeat: Et ideo rogo, inquit, vt gehennæ memineris, de gehenna loquaris. Ita animam tuam compone, pulchramque ac decoram effice. Magna est enim horum verborum vtilitas. Et ideo diabolus omnia facit & molitur, vt ea velit auferre memoriam. Noli eam è memoria eijcere, nec dicas, Quid me importune afficiam tristitia? Importuna erit, quando angeris in gehenna. Hoc est tempus tristitiæ, non illud. *g*

Augustinus colloquium cum matre initum narrans: Deo, inquit, ita disponente accidit, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad fenestram, vnde prospectus in hortum. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed nec commemoratione quidem digna videretur, erigentes nos ardentiore affectu in idipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cælum. Et adhuc ascendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israel in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etsi non illo modo & his verbis, tamen Domine, tu scis, quo illo die cum talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret, cum omnibus delectationibus suis. *h*

En nobile paradigma pij colloquij, simul & illius maximus quæstus. Tam colloquium nunquam sola delitiabat condimentis,

a *Ps.* 77. v. 25.
b *Matth.* c. 3. v. 16.
c *Act.* c. 7. v. 56.
d *Ps.* 18. v. 1.
e *Prou.* c. 20. v. 15.
f *Chrys. tom.* 5. *ser. de præmijs Sanct. mihi pag.* 830.
g *Chrys. to.* 1. *in* 2. *Thess.* 11. *mihi p.* 697.
h *Aug. l.* 9. *Confess. c.* 10.

§. III.

SEptimum Medicamentum. OCCASIONVM FVGA. De hac insignissime Chrysostomus: Iuxta præcipitium vadens, inquit, quamuis non decidat, tremit tamen, & sæpenumero ab ipso subortus tremore decidit: ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa vadens, cum timore viuit, & in ipsa labitur sæpius. Etenim alienas curiose spectans formas, quamuis non mœchetur, tamen concupiuit,

piscit, & iuxta Christi sententiam factus est adulter: sæpius autem ab ipsa concupiscentia in peccatum reipsa defertur. Vis modestus esse? non tantum fugias adulterium, sed etiam petulantem aspectum. Vis à verbis turpibus abesse? ut verba tantum turpia fugias, verum & risum solutum, & omnem concupiscentiam. a

Facile autem scire est; tali aut tali loco fabulatores conueniunt: hic vaga & mera somnia narrantur, hic fœdi & impudici sermones, hic rixæ atque iurgia miscentur, illic grandiloquentiam stultiloquentia comes deducit, illic obtrectationes meretriciæ immoderatè proferuntur: fuge, quisquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has pestilentes nundinas, fuge insidiosas has Panegyres, quæ non crumenam vulnerant, sed conscientiam.

In conuiuijs quàm animosa loquacitas dominetur, res nota est. Hinc non illepidè nescio quis dixit: In conuiuijs primum silentium; Conticent omnes, sequitur stridor dentium. Hunc excipit clamor gentium; vbi conuiuæ vino incaluere, nemo non loquitur, imo nemo non clamat. Hic attende tibi, hic, caue aut ignem non accende. Quis nisi has apud se rationes ponere, quotiescunque ad hanc vsque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redij, semper querelas, semper obtrectationes non tantum audiui, sed etiam adiui, & meam quoque linguam colloquijs malis commodaui: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, studiosissimè cauebo.

Quam multi non possunt seipsos nec cæteras nosse, quin apud animam suam taciti fateri cogantur, & iste quidem hoc: Quoties probè appotus sum, toties rimarum plenus sum, pœnitenda promitto, stultissima quæque garrio, & omnia effutio: arcanum apud me nullum est, cum mea lingua vino permaduit. Ille vero hoc sibi de se fatetur: Cum irascor, instar tauri sum, qui omnia rupit vincula, imò vesanus sum indomitus, omnia sternens & calcans. Quapropter ebriosus ille, hic iræ occasiones omnes fugiat. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. b Homo recti amans studiosissimè declinat, quicquid ansam præbet vetitæ dicacitati: homo petulans conscientiæ vltro complectitur quicquid incitat ad loquacem stultitiam. Verissimè dixit Chrysostomus: Magnus laqueus est linguæ petulantia, & multa refrenatione indigens. c Hic vero laqueus fugiendo effugitur. Occasionem fugere stultitiæ tam pene hunc laqueum effugisti. Hos occasionum laqueos non fugis? occinetur tibi sæpius: illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. d Olim ad Abbatem Lucium venit Longinus Abbas, & animam suam aperuit, velle se peregrinari, e idque sibi iam pene certum esse. Lucius vt & ipse sincere diceret quod sentiret: Mi Longine, inquit, nos ipsos frustra fugimus, & labore irrito peregrinamur, nisi eo loci vbi sumus, linguam in vincula damus: si hic linguam tuam non continueris, quocunque ieris, peregrinus non eris. Linguam, vbi es, hic pessima, & cùm peregrinaris, tantùm locum non mutaris. Sic est: non rarò cum locum è loco mutamus, occasiones quas quiete vitare poteramus, adimus, & charybdim fugientes in scyllam incidimus. Vide igitur vt occasiones peritè fugias, contentiosos, iracundos, contumeliosos, caute declines, quod Hebræus sapiens varie monet: Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna. f Verbosus & linguax homo ignis est; qui iurgatur cum tali, perinde facit, ac si ligna ministret igni, & flammam bene sopitam male suscitet. Quapropter contentiones & plurimas oris incontinentias vitabit qui occasiones fugerit.

a Chrys. tom. 5. hom. 15 ad pop. mihi pag. 116.
b Prou. c. 10. v. 32.
c Chrys. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.
d Prou. c. 6. v. 2.
e Pelag. libell. 10. n. 13. apud Rosvv.
f Eccli. c. 8. v. 1. 2. & 4.

§. IV.

OCtauum remedium MODERATIO SERMONIS seu PAVCILOQVIVM. Vbi bene loquentis plurimum inuenit, pauca moderatè, submissè, & interne præparatum loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus est multiloquio, vbi multilo-

quum est, proximum plerumque peccatum est. Sapientum monitum est: Auribus frequentius utere quam lingua. Hoc Siracidæ semper præceptiones confirmant: Priusquam audias ne respondeas verbum. a Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. b Quocirca qui, vere multa vel prava loqui, in hoc omni studio incumbat ut libentius audiat quam loquatur, & ubi loquendi fuerit vel necessitas vel facultas, ea non sine grandi verborum parsimonia utatur. In hanc professionem conducere tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel convolvere: blatero sicut solet in uno centarium verborum profundit, antequam alter vix decem unum pronunciarit. Siracides hoc autem acriter percellens: Noli, ait, citatus esse in lingua, & remissus in operibus tuis. c Unam epistolarum Seneca sic claudit: Summa ergo summarum hæc erit: Tardiloquum te esse iubeo. d Voce præsonante loqui præsertim apud ægrotos, valde convenit & aliàs etiam clamare vel tintinnum & agrestis, & subinde molestum aliis, & signum est eum qui loquitur, aut à vino aut certe ab affectu ebrium esse, aut parum sibi latere sub verbis adeo tumultuantibus: Terribilis est in civitate sua homo linguosus, inquit Siracides, & temerarius in verbo suo, odibilis erit. e At contra de vero Orbis deliciis, Christo, præcinit Isaias, ore divini Patris loquens: Ecce servus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, neque audietur vox eius foris. f Ita qui vitas omnium dis, clamores vitat, clamare & rixari plerumque vicina sunt. Ergo si vis videre vitam, inquit Chrysostomus, g si vis invenire dies bonos, Cohibe linguam tuam à malo. Quanti modo dicunt Nolo, qui dicebant, volo. Qui veteratorum detractionibus, qui mordent & comedunt humanas carnes, detrahendo, quos si... ne ab invicem consumantur; qui adulationes & ... sermonibus suis linguam impediant. h Quisquis es, si vitam vis, si dies bonos diligis, cohibe linguam tuam à malo, imo etiam quandoque à bono cohibe, ut cohibere possis à malo. Parce loquere & omnem verborum redundantiam præcide: laudabilior est verborum parsimonia, quam pecuniæ, imo etiam sæpe utilior: qui nummos profundit, tanto magis prodest aliis quanto minus sibi, qui prodigus est verborum, & sibi nocet & aliis. Pauciloquium, vitiosæ linguæ pharmacum est saluberrimum.

a *Eccl. c. 11. v. 8.*
b *& c. 32. v. 9. & 12.*
c *Eccli. c. 4. v. 34.*
d *Senec. ep. 40. fine.*
e *Eccl. c. 9. v. 25.*
f *Is. c. 42. v. 1. & 2.*
g *Ex Ps. 33. v. 13.*
h *Chrysost. in psal. 51. mihi pagina 727. & seq.*

CAPUT XXX.

Ultima quatuor Medicamenta ad improbam linguam emendandam.

MEl non solum dulce ac delectabile, sed etiam salubre, cum temperanter sumitur. Galenus & præcipue Arabes omnes moderatum mellis usum maximis laudibus ferunt. Sapientissimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: Favus mellis, inquit, composita verba, dulcedo animæ, sanitas ossium. a Septuaginta interpretes Hebræi sic loquuntur: Mellis, favi sermones boni, dulcedo autem eorum sanitas animæ.

De his favis, & de melle isto Chrysostomus lingua nescio an aurea, an mellea disserens: Hoc enim mel, inquit, non silvestres quampiam apes floribus insidentes colligunt, neque totum mancipantes alvearibus immittunt: sed spiritus sancti gratia construunt pro favis & alvearibus & fistulis, in Sanctorum animabus recondit, ut volenti liceat cum libertate iugiter vesci. Et, si vis illorum discere mensam, accede propius, & nos experieris velut eructantes. Omnia mitia & iucunda, & spiritualis odoris suavitate plena. Nullum turpe verbum possunt illa ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum, sed omnia cælis digna. b

Et quemadmodum mel, quia cibus est, reficit, delectat, quia dulce, medetur, quia salubre est: sic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & movet. De lingua hac Augusti-

nus

quæ sit loquitur, unde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, ut doceat, ut delectet, ut flectat. Docere necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriæ. c Mellis favi, sermones boni. Ideo Hebræus ita hortatur: Comede, fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo. d Sed & alius linguæ favus sed heu noxius & fatalis, quem item regius scriptor studiosissime castigatum monet: e Favus distillans, inquit, labia meretricis, novissima autem illius amara, quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps. Hanc ob causam Hieronymus dixit: Lingua est [illegible], aut grande bonum est, aut grande malum.

Propterea sane opera pretium est [illegible] omnia intendere, ad comparandam eam laudem quæ muto iam facto tribuitur. *Et loquebatur recte* f. Eo specialia remedia prioribus dissertationibus suppeditata. Ex promisso addimus, octo illis, ultima quatuor, omnia vitiosæ linguæ plantaria, si velis, præsentaria.

a *Prov. c. 16. v. 24.*
b *Chrys. ho. 5. in c. 56. ad pop. propius finem* [illegible] *p. 318.*
c *Aug. l. 4. de doctrina Christ.*
d *Prov. 24. v. 13.*
e *Prov. c. 5. v. 3.*
f *Marc. c. 7. v. 35.*

§. I.

ITaque omnium linguæ morborum remedium est SILENTIUM. Pauciloquium rarum est in [illegible], rarissimum vero silentium. Sæpe quem pœnituit loquutum esse, & maximum sibi aliquod damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci deliquerunt, nisi cum necesse est tacere nocuit. Arsenium numquam tacuisse pœnituit, loquutum sæpe. Silentium optimus loquendi magister bonarum cogitationum sanctorumque [illegible] causa est. Certe quod Ecclesiastes tradit, idem prius est tempus tacendi, quam tempus loquendi. a Notum est illud priscorum:

Obstat malitiis, loquela, [illegible] silentium b

Oraculum est è tripode illud: semper tacere præstat, quam loqui indecentia. Ergo,

Aut dic aliquid melius silentio, aut sile. c
Expers periculi est præmium silentij.

[illegible] silendi magister Epictetus præceptiones [illegible] ita scribens: d Præscribe, inquit, tibi formam quandam ac legem quam custodias, quamque & ipse tecum & in congressibus hominum observes. Ac maiori quidem ex parte silentium prosequitor, aut necessaria dicantur, eaque paucis. Raro autem cum se obtulerit occasio ad dicendum veniemus; sed non quibuslibet de rebus, non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus cum verba facis, ac non vel laudemus, vel comparemus, caveto. Quod si potes familiarium tuorum sermones tuis sermonibus, eo quo decet, traducito. Sin a peregrinis circumventus fueris, sileto. d Præcepta vere Christiana, sancta. Nec alia tradit Ammonius, qui Epicteto multo sanctior sapientia, silentium sic commendat: Nihil æque prodest, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum. e Quantum non Epictetus solum & Ammonius silentij encomia [illegible] & præceptiones. Vox olim Sapientum erat:

[illegible] omnibus silentium est,
Silentium rebus gerendis omnia est,
Vtilior haud est ulla res silentio.

Charilaus apud Lacedæmonios celebratissimus philosophus, rogatus aliquando, cur tam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmonijs statuisset, respondit, Ideo id factum, quod Lacedæmonij gens silentio assueta verbisque pauca, non egerit multis legibus. Nec sacræ paginæ dissentiunt. Sicut enim in multis sermonibus invenitur stultitia: g ita silentio sapientia comparatur, aut iam comparata demonstratur. Indica non modestiæ solum, sed & sapientiæ silentium. Socrati alias nullum esse certissimum sapientiæ signum præ silentio visum. Hinc illæ priscorum voces:

Quandoque nil sapientius silentio,
Et, Stultus potest sapiens haberi dum silet.

Quæ de re interpres Epicteti Simplicius ita tradit: Omnis [illegible] ratio, inquit, eo refertur, ut & à rebus externis, & à brutis suis affectionibus, & à corpore ad seipsum transferatur animus, ut suo more [illegible] perpetuo tenore vivat. Quam ad rem silentium plurimum confert. Quæ causa Pythagoræ fuit, ut disciplinæ suæ efficacissimum decretum, fundamentum quinquennij silentium. Vt enim

[illegible]

stulas animum ipsius adolescentem ad exteriora trahunt (quod & declarant, qui cum in sese descendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt:) sic animum etiam sermo ad exteriora effundit, cuius effusionis remedium est silentium. Aut igitur tacendum, aut necessaria dicenda; & paucis interroganti respondendum. b Lingua velut canis latrantibus omnes aut allatrans, catena constringenda, silentio domanda est.

Sed quaerit religiosissimus ille scriptor: Quare tam libenter loquimur, & invicem fabulamur, cum tamen raro, sine laesione conscientiae, ad silentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab invicem consolari quaerimus. Sed proh dolor, saepe inaniter & frustra. Et unde obsecro inter homines profanos tam rarum est orationis aut piae meditationis donum? quia nullum inter eos viget silentium, totos dies garriunt & confabulantur, linguas nunquam non occupatas habent. Et sicut in molendino nemo discit subtiliter loqui, ita nec quisquam inter garrulos pie meditari. Silentium canalis est quo aqua in altum agitur: Deum precari, sive pie meditari, & tacere, simul sint necesse est.

Deus cum Mose solo loquitur extra turbas in monte Sinai, cum solo Elia in monte in Horeb. Nam cum venisset illuc (Elias) mansit in spelunca; & ecce sermo Domini ad eum. k Cum omnibus prophetis, cum sanctis omnibus loquitur Deus, sed cum solis, sed silentio. Sedens solitarius & tacens, & levabit se supra se. l Deus animam ducit eos in solitudinem; & loquitur ad cor eorum. m Augustinus de seipso fatetur. Admonitus redire ad memetipsum, intravi in intima mea duce te, & intravi & vidi qualicumque oculo animae meae lucem Domini incommutabilem. n Ita dictum Climaci verissimum: Studiosus silentij appropiat Deo, eique iungitur. o At vero Salomone teste, ubi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas p; non solum pietatis, sed & sapientiae, sed & testimonij, & amicitiae cum Deo. Nunquid enim vir verbosus iustificabitur? q Quisquis igitur vult discere loqui, prius silere discat, sciatque silentium, praesertim cum id nec fusi cumpimus fortissimi animi argumentum esse. Verissime dici solitum est: *Loqui & silere, summa est Sapientiae.* r Si quidem soda in vera non bene conveniunt silentium & Ira. Silentium vitiosae linguae gravissimum medicamentum.

a *Eccl. c.3. v.8.*
b *Trach. ver.*
c *Iamb. ver.*
d *Epict. Enchir. c.40.41.42.*
e *Sen. ep. 105. med.*
f *Iamb. ver.*
g *Eccles. c.3. v.7.*
h *Simplicius in c.41. Enchir.*
i *Tho. de Kemp. l.1. Imit. Christi c.18.*
k *3. Reg. c.19. v.9.*
l *Thren. c.3. v.28.*
m *Ose. c.2. v.14.*
n *Aug. l.7. Conf. c.10. initio.*
o *Climac. de Loquacitate.*
p *Prov. c.14. v.23.*
q *Iob c.11. v.2.*
r *Iamb. ver.*

§. II.

DEcimò, DAMNORVM QVAE A LINGVA SVNT, ATTENTA CONSIDERATIO. Quodnam obsecro damnum est in orbe, cuius magna primaque causa non sit Lingua, damnorum & calamitatum foecundissima mater? Os lubricum operatur ruinas a & quidem alias post alias. Linguam malorum omnium lernam a nullo unquam satis exhauriendam, Chrysostomus, prout par erat, vehementer idque saepius cum exagitans, tum deplorans, lingua inquit, omnium malorum causa, si negligatur; quemadmodum bonorum, si in ea studium ac cura ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguae facilitas ac levitas. Quemadmodum ergo nihil iuvant domus, non urbs, non moenia, non portae, non ostia, nisi sint qui ea custodiant, & sciant quando oporteat ea quidem claudere, quando vero aperire: ita etiam oris & linguae nulla est utilitas, nisi sit ratio, qui scienter, accurate, & circumspecte ea claudere & aperire peritissima sit, & sciat quae sint efferenda, quae vero retinenda. Non tot gladio, quot lingua occiderunt. b Diabolus namque non habet instrumentum aptius ad perdendos nos, quam linguam. Quod idem Chrysostomus disertissime affirmans: Daemon undique, ait, nobis insidias praeparare conatur, sed facilius lingua

linguæ & corpeccante. Nullum enim ejuse corporis est organum in [illegible] instrumentum magis [illegible] atque peccati. Nam inde nobis mors, inde lapsus inde, perditio, inde naufragium præparatur. Nam & mentium lapsus ex linguæ garrulitate veritatem quidam declarans ait; Multi ceciderunt per gladium, sed non tanti, quanti per linguam. Refrena igitur linguam, & si non potest retinere desiderium mentis spiritus, & tanquam carnifici tradatur dirimendum. Hoc ipsum alias peroratio repetit. Commorde illum undique dentibus tuis. Premat illam vinculum [illegible] sanguine, quam inde concupiscere guttam, nec impensare posse refrenatum; præstat illum tempestivum ferre dolorem, quam nunc [illegible] & immortalibus malis cruciari. *c* Beatus Macarius viri magnos invenire progressus [illegible] est fecisse, fieri precans si compellatam audivit his vocibus. Macari, duarum mulierum quæ in proxima urbe habitant, virtutem nondum es assecutus. Hic Macarius animo [illegible], angi, dolere, mirari etiam, viros sanctitate vitæ à mulierculis vinci, sed & obstupescere tantos eremi rigores ab urbis delitijs superari. Ergo virum cupido incessit urbem ingrediendi & ambas solerter explorandi. Urbem ingressus est, & omnia quam potuit solertissime exploravit, comperit denique feminas illas matrimonio junctas eodem domicilio habitare, [illegible] annos quindecim, quod miraculi loco sit, pacem & concordiam nec verbulo unquam turbasse: alteri cum altera, magis quam fores cum sorore optime convenisse. Ab utraque quidem religiosum vivendi genus ardentibus votis expetitum, sed vero per maritos non licuisse mutare vitam; tum sibimetipsis hanc dixisse legem: Nil profani, neque ullum iniquum quidquam proloqui, idque firmissimo fœdere ad usque mortem servandum. His auditis Macarius tam magis quàm antea miratus, in has ruditer voces prorupit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque secularis: sed Deus tantum propositum quærit, & spiritum vitæ omnibus tribuit. *d*

Beatus vir, sed & mulier beata quæ non est lapsa ex ore suo. *e* Modesta lingua, modesta mens; corrupta lingua, corrupta mens;

Linguam suam servasse, est corpus & animam optime custodisse: linguam non servasse, est corpus & animam perdidisse. Immodica & proterva lingua ignis utique summe pestilentissimus, hinc rixæ, contentiones, iræ, simultates, discordiæ, inimicitiæ, sæpe immortalia odia & morte acerbior malitia, hinc bella, cædes, parricidia. Propterea lingua consuetam peccatis implet & quidquid melioris fuisset in animo [illegible], expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum initium est. Hæc causa, & mala omnia instrumenta.

a Prov. c. 16. v. 18.
b Chrysost. tom. 1. in Psalm. 140. mihi pag. 1073.
c Idem to. 5. hom. ad baptizand. de Spirit. mihi pag. 613.
Et tom. 2. in c. 16. Lucæ hom. 4. mihi pag. 1160.
d Sulpit. Apoll. l. 3. n. 97.
e Eccle. 14. v. 1.

§. III.

VIndecimum linguæ medicamentum est, CHRISTI PATIENTIA QUOTIDIANA CONTEMPLATIO. Constantinus Imperator è clavis, quibus Servator Orbis affixus est Cruci, unum galeæ, alium freno inseruit, ut complures meliores uterentur. *a* Mallonius de causa eius facti disserens: Monemur, inquit, hoc Constantini consilio, ut Linguam nostram indomitam, freno ac clavo, hoc est, Dominicæ Passionis medicamine perdomemus. Christus Patiens, si quidquam, certè docuit Tacere. Aut enim tacuit Agnus innocentissimus, aut pauca mansuetudine admirabili respondit. Quoties illa lego in historia de Christo assidue: Jesus autem tacebat. Impio ferro colaphum accipiens, mansuetissimum hoc dilemma opposuit: Si malè dixi, testare si bene, cur cædis? Pontio Romano præsidi quærenti verbosius & pertinacius & placidissime respondit. Pilatus supercilium graviter attollens, & ore turgido; Mihi, ait, non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te? Cui placidissimè Christus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Sed iterum Pilatus

tamo-

[illegible] linguæ [illegible]. Nonquid ego Iudæus sum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti? Christus iterum [illegible]. Regnum meum, inquit, non est de hoc Mundo: si ex hoc Mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Iudæis. b Cætera omnia quæ [illegible] silentio [illegible] tacuit; Iesus autem tacebat. Hunc Dominum [illegible] [illegible] tacitum [illegible] Isaias, [illegible] contrarijs [illegible] prædixit: Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. c Si nostræ impatientiæ admirandum illud in tolerandis [illegible] patientiæ imitari difficile, [illegible] saltem silentium [illegible]. Nam, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius. d [illegible] patiendo, silentio tacendo, & voces improbas [illegible].

Consilium Salomonis non ignoramus: Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. e Et nostri nobis [illegible] affirmant, [illegible] incendium illarum necessario [illegible]; si autem [illegible] [illegible], [illegible] utrinque [illegible] verum [illegible], quod si [illegible] non solum [illegible], [illegible] quæ [illegible] [illegible], tamen non difficulter [illegible] [illegible] [illegible] si duo [illegible] homines [illegible] velitari, & verba commutare [illegible]; [illegible] cogita, [illegible] [illegible], hic certè [illegible] [illegible]: quod si [illegible] saltem linguam [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] Christiani [illegible] in se [illegible]. [illegible] & [illegible] [illegible] parte [illegible] [illegible]. Si [illegible] [illegible] ille [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vicit. Quod si [illegible] [illegible] in verba [illegible] [illegible], actum est de illo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], hic [illegible] [illegible] quisque [illegible], quantum animi habeat ad Christi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] lingua saltem [illegible] [illegible] [illegible].

Narrat Guilielmus [illegible] [illegible] à viro religioso petijsse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] carni. At vir ille religiosus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] est [illegible], [illegible] [illegible] quid [illegible] hoc [illegible]. Divus Bernardus [illegible] verbosus & eloquentiæ [illegible], [illegible] [illegible], non aliud est, quam [illegible] [illegible]. f Nec tam difficile [illegible] Christum patienter [illegible] [illegible].

a Historia in vita [illegible] Greg. [illegible] de [illegible]. Marc. 2. 6. Daniel Mallonius in [illegible] [illegible] de Sacra Christi Sindone c. 18.
b Io. c. 18. v. 36. & seq.
c Esa. 53. v. 7.
d 1. Pet. 2. v. 21.
e Prov. 15. v. 1.
f Bernardi flores, mihi pag. 368.

§. IV.

Devoc[illegible] [illegible] linguæ Medicamentum, TREMENDI AC DIVINI IVDICII FACIVNDA MEDITATIO. Perpende, ô homo, perpende obsecro, quid loquaris: Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Voces Christi agnosces: Ille hoc in te pronunciat, qui nec falli potest, nec fallere; qui non tantum quid loquaris, sed etiam quid cogites, audit; qui [illegible] exactissimam, [illegible] [illegible], sed & verborum, & cogitationum [illegible], [illegible] [illegible] verba [illegible] [illegible] ad [illegible], quæ [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible]. Æternæ veritatis est Domini, cum hoc effatum: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij à Deo vobis, [illegible] [illegible] cogitatis, quid [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], blasphemias, [illegible] etiam [illegible], otiosa, [illegible] [illegible] verba in [illegible] [illegible] [illegible]. Ad rem [illegible] [illegible] Bernardus: Quid [illegible] [illegible] quantas [illegible] linguæ [illegible] [illegible] [illegible], quam multiplex [illegible] [illegible] [illegible] complectitur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible], est lingua [illegible], est & magniloqua, quatenus [illegible], [illegible] [illegible] gantiæ

gabile famulatu. Est etiam lingua dolo-
sa, & item lingua maledica; quarum al-
tera in falsiloquium & adulationem subdo-
la [illegible]: altera vero nunc in faciem contu-
meliam [illegible], nunc detrahit in occulto. Quod
si de omni verbo otioso, quod loquuti fue-
rint homines, [illegible] reddituri ra-
tionem in die iudicii, quanto districtius de
verbo maledico, mordaci & iniurioso, de va-
no vel lascivo, de adulatorio aut detractorio
iudicabuntur! Quam vere Gregorius, [illegible],
in multiloquio non effugiendum peccatum.
Verum [illegible] otiosum [illegible] est o-
tiosum verbum, quod nullam rationabilem
causam habeat, quam rationem de eo redde-
re [illegible], quod est praeter [illegible] b
Nyssenus ipsis verbis confirmans: Et quanto
minor, inquit, [illegible] sapientissimus, qui nume-
rat [illegible] distincte omnium
[illegible] omnium hominum a primo A-
dam usque ad ultimum in [illegible], [illegible]
dire [illegible] verborum omnium otioso-
rum, cum sederit in sede maiestatis iudicii sui,
ubi non erit misericordia, sed iudicium con-
tabitur Dominus. Quid tam miseri & misera-
bilius [illegible]!

Atque hoc tremendum Dei iudicium ver-
bi etiam otiositatem [illegible] Si-
luanum monuit, ut contra [illegible]
[illegible]. Nam, ut de Pelagio,
d [illegible] de eo [illegible]: Crede mihi, ne-
[illegible] annis [illegible] Deum deprecor, ut hoc o-
re [illegible]: Domine Iesu Christe, protege
me a lingua mea. Hanc obsecro precationem [illegible]
[illegible], dicamus omnes, & quandoque saepius
[illegible] dic: *Domine Iesu, protege me a lingua
nostra.* Tam necessariam quam utile Bernar-
do [illegible] est; [illegible] verba,
quae [illegible] ad linguam, [illegible] audire
quam audisti. e Volat verbum irrevocabile,
[illegible]
[illegible] f

a *Matth. c. 12. v. 36.*
b *Nyss. serm. de temp. custodia [illegible] mihi
pag. 386.*
c *[illegible] de passione Domini cap. 15. mihi pag.
1859.*
d *Pel. l. 4. n. 35 apud Rosweydum [illegible] PP.*
e *Bern. in miscell. mihi pag. 1786.*
f *Id. serm. de temp. custodia pag. 385.*

*Hic [illegible] incomitata [illegible]
[illegible]. Quem-
admodum David, [illegible] regno, [illegible]
[illegible] carmine [illegible], & ad [illegible]
[illegible]; ita sermone
molli, aut [illegible] lingua [illegible]
[illegible], si ea pergat
[illegible]. Et quemadmodum
[illegible] in [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] non facile [illegible]
[illegible] grandi [illegible]
[illegible]. Utrumque [illegible] loquuntur.
Hinc [illegible] Angelus [illegible]
[illegible] linguae gladium
[illegible] hoc capite docemus, qui-
bus artificiis lingua improba sit superanda.*

Z

CAPUT XXXI.

*Vitiosa aliarum linguae quibus artificiis tole-
randa.*

GRaeca tantum volueris, Ypsilon, lit-
teram Pythagoricam nuncupari, & ob
id [illegible] ab Hieronymo. [illegible] humanae vitae figura est. Inventio-
nem huius litterae Palamedi tribuunt; quod
[illegible] Quod vero
[illegible] epigramma de hac charactere affirmat:
Littera Pythagorae discrimine secta bicorni
Hoc de lingua [illegible] affirmari potest, quae
semper [illegible]
se. *Lingua mors. Lingua vita.* Neque solum
modesta & ad [illegible] modestiam composita
lingua nobis commendatur, sed [illegible] &
vitiosa. [illegible] quae [illegible]
[illegible], qua ratione illius improbitas [illegible]
[illegible]. Quando igitur Pythagoricam litteram
[illegible] in praecedente capite dissertatio-
ne [illegible]. Ultimum nunc alphabeti ele-
mentum [illegible] Z, quod memoriam [illegible]
[illegible]

 modij.

inclusi Pastinacæ, Plinio teste, spinæ gratia est. Serenus his Ἀπὸ Σταλ..., contra scorpionum ictus ... Tiocomi Pythagorici characteres duplex assignant vitam caput, quo primaria vitiosæ linguæ medicamenta docuimus.

Sed fortasse est non nemo, qui dicat: Linguam improbam docere velle ut quiescat, est idem ac docere velle scorpionem, ne quem feriat: vtrumque, & scorpionis & linguæ nequissimæ est indoles, ad lædendum atque pungendum procliuissima.

Accipio quod dicitis, neque vero negare licet linguam improbam scorpioni simillimam, quæ modo hos, modo illos, modo clam, modo aperte feriat. Neque nescio quam hoc petulans & pene indomabile animal ... difficulter corrigatur. Dicamus sane illud inemendabile, non tamen continuo esse intolerabile pronunciabimus. Plurima sane quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen possunt, & sæpe debent. Idem de Lingua dicendum: si nulla proficiat ars qua illam ad frugem corrigamus, ars certe non deerit, qua illam in nostram commodum perferamus.

Canis rabidus nocentissimum animal est, ab illo ipso tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morsus sanetur. Si linguam famosam emendare non possumus, sæpe tamen tolerare debebimus. Hoc sine pilum semen Ζυβ a ... ego nunc porrigere statui, efficacissimum in scorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia scire oportet, quanam arte hoc semen sit applicandum huic malo.

Istud itaque iam agemus, & quo artificio vitiosam linguam quamcunque, in nostros vsus & grande bonum possimus vertere, explicabimus.

a *Apud Virgil.*

b *Plin. l. 24. hist. Nat. c. 15. [illegible]*

§. I.

TAmetsi Deus contumeliarum auctor non est, est tamen illarum director, vt hoc potius quam aliter permittat. Eo sensu Rex Sanctus David, contumelijs Semei respondens inquit: Dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret David, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Sicut vmbone repellimus verbo, ita lacera vim vt repellat, ... vulgus putat. Nimirum ... longius, ... [illegible] ... voces, ... [illegible] ... malum ... admirabilem ... silentium putamus, sic amicis amici, inimicis ... clamosis clamosi, impudentibus sumus impudentes, eadem remittimus mensura, atque hoc hostimentum credimus non iniquum. Sed longe aliud nos docet cœlestis magister Motbus ... malitia nequaquam retundendum est, sed vincendum in bono malum. a

Vt autem hoc sibi quisque persuadeat, cogitet secum qui læsus est: An non & ipse similibus dictis alios non semel tantum confixit? An non & tu quoque lingua plurimos sauciasti? ... quod fecisti. Quid queritis? tua tibi mensura redditur: maledicta ... omnia audire maledicta, tu quidem vt non tibi maledictum sed responsum putes. Mutuò bona fide, & aliquando cum fœnore ipsa reddimus.

Quid esse causæ dicamus, quod illa Israelitarum fortissima Iudiths iuxta hoc ciues tam bene audierit, *Nec erat qui loqueretur de illa verbum malum*. b In promptu causa est. Ciuitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum fama detrahi solebat, sed manebat in superioribus domus suæ, vbi secretum cubiculum sibi fecerat in quo clausa morabatur, adeoque nec illa loquebatur de vllo verbum malum, silebat alijs, silebat de omnibus. Iudiths itaque altissime etiam ab omnibus de illa silebatur. Quisquis igitur communiter odio & maledictis in se conspici, mox calculum ponat, an nō & ipse similiter secerit alijs? quocirca patimur, quod sunt. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Affecti sumus iniuria? secerat, non iniuriam: quia patimur, sed quia fecimus. Nam alij sæpe non factum iniuriam sed reponunt. Si volumus æqui rerum iudices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpa, præsertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur quod quilibet sibi blanditur: *Nihil peccaui*, *nil feci*. Imo nihil fecisti? Melius diceres: *Nec & ipse commisi*.

Tiberius

Tiberius Imperator, tunc paenè melius scripsit, quibusdam maledicentium conuitijs lacessitus: In ciuitate libera, inquiebat, liberas esse linguas oportere. Nec malè Cato qui probris cuiusdam vexatus, respondisse dicitur: Impar mihi tecum certandi conditio est: Nam, vt malè dicere, & malè audire, tibi facillimum est, sic mihi malè dicere insolitum, & malè audire insuetum est.

Quæ tunc præclarissimè scribit Augustinus qui nos contra nos ipsos incitans: Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit absenti, quia non audis, nec sentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus est, vt fortis sis. Quid est fortis sis? Vt taceas. Ne forte ideo te putes fortem cum audieris, quia percutis pugno, aut das conuicium. Non est ista fortitudo, si conuiciaris percutiens, quoniam ab ira vinceris. Et valde stultum est hominem victum, fortem dicere, cum dicat Scriptura: Melior est qui vincit iram, quam qui capit ciuitatem. Habes igitur aduersarium magnum in teipso.c

Primum igitur artificium est ad improbam alterius linguam tolerandam, *seipsum accusare*, & omnino æquam iudicare, similia facientem similia pati.

a *Rom. 1. 21. v. 20.*
b *Iudith c. 8. v. 8.*
c *Aug. in ps. 91. post med.*

§. II.

ALterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium est, *se submittere ac emendationē denuò constituere*. Incredibile dictu est quantam seuitiam in linguam improbā demissio auerit. Nam sicut tormenta bellica maiora fortius muros perrumpunt & commouent, lanas tamen & saccos vix offendunt: ita summissio linguæ potentiam frangit eneruat, deijcit, superbam arrogantiam, animat, impellit.

Quam multis profuit ab improba lingua percussos esse, qui abstrusum se se vitium sibique ignotum sic demum correxerunt, aut nouum sed neglectum emendarunt. Quam multos alienæ linguæ proteruia & cauillatio reddidit, & ad virtutem [illegible]. Ex hoc plumbo hoc aurum est eliquandum.

Virgilio Maroni visa est opportunissima medicina, si lingua istas velit sapere, morsus quæ possint emendatione. Cum enim quidam eius amicus, Cornificium eum maledictis insectari; Et quam pœnam, inquit Virgilius, illum maledicentiæ causam esse? Nam Cornificium amo nec cum [illegible]. Et magis, Antiquus, Hesiodi sententia non meministi? Amicitiam [illegible], & postiam pœnas? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni æquales amant. Sed ego magnum cum mea laude ac gloria vindictam in manibus habeo; maiore cura vitijs me ducam. Quo autem melior sum, hoc ille liuoris rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ genus est, emendare quæ carpuntur, aut ea certè circumspectius deuitare quæ ab aduersarijs producuntur. Sic obstruitur os loquentium iniqua.a

Supra, mi Lector, mel tibi propinaui, fel salsum. Nitimur sinistram, ijs omnibus qui aliquid in alios imperij habuerint, salem in capite, mel in ore, sale seu manu amplitudinem in pectore ferendam. b Quo hæc commendatiora sint, mellis nunc butyrum addo.

Quod diuini è Bethlehem pueri, quod nostri Emmanuelis infantis mel & butyrum in cibum habuerit, testatum Isaias: Mel inquit, & butyrum comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum c. Hoc olim mel, mi Christiane, & hoc maximè butyrum suggero. Et vt apertius sit exemplum; En butyrum, quo iudicatis amicissimum, idque non è vita [illegible].

Regiæ domus opulentiam olim mirum valde [illegible] hanc fere in modum describit. Tota vbique purpura strata, stragula duplici bysso insignia, plus artificio decebant quam [illegible]. Præterea celsa mirabili [illegible] composita per cubicula stabant, quæ [illegible] vultus exprimere videbantur. Ego admirans, inquit hospes, ingeniosum statuarum [illegible], propius accessi, & manum audaci digito sentiebam sum. Sed proh dolor! quam vellem, fragilis materia manum adstrinxit. Percussimus igitur imaginis cicatrice, [illegible] consilium cepi, cum ad illas se applicuit fidulas [illegible] generosa pote parterea [illegible]. Cumque interea vultus [illegible], positae sic statuis comparationes astarent numerosæ

donat frequentia penetrari. Itaque [illegible] [illegible] timorem [illegible] non [illegible] consolatione: Quid, inquit, [illegible] [illegible] spes, ad regalem [illegible], quid [illegible] [illegible] familiæ [illegible]? Tu [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] dixisse; vitæ [illegible] principalis domus [illegible], & audaci manu [illegible] [illegible] botryaceæ [illegible]. [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dam. Cum ego negarem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & cer-[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] gladio, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad hæc [illegible] [illegible] argentea de singulo pendebat, & : [illegible] [illegible], inquit, [illegible] esse cubilia in quibus singulis [illegible] quasi [illegible] [illegible] angulos [illegible] [illegible], gracilis [illegible], quæ quotidie [illegible] botryon [illegible], tum ut [illegible] [illegible] [illegible] extemporaneos [illegible], [illegible] [illegible] alia atque alia reposi-[illegible], & in diem septies ac decies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nondum hora [illegible] [illegible] est, & iam [illegible] quadraginta botryi [illegible] hoc palatium absumpsit. d Hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] audaciam destruendi formo-[illegible] [illegible], & [illegible] gulam liberalis-[illegible] [illegible] [illegible] opportunâ [illegible] [illegible] [illegible].

Hunc ergo botryn tam [illegible] hic [illegible] [illegible] gustandū, Christianam [illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible]. Hic [illegible], Lector, & imagine botryaceæ vel [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] mollissima [illegible] [illegible] labia, & [illegible] [illegible] linguam [illegible]. Disce [illegible] linguam non [illegible] [illegible] [illegible]: Disce non [illegible], non [illegible], non [illegible], non [illegible], [illegible] arroganter & [illegible] [illegible] linguam: Disce si non mel & [illegible], certe [illegible] [illegible]. Hoc [illegible], modestè, [illegible] [illegible] [illegible], cui concordia & pax cordi est. Mollis responsio, quam Salomon adeo [illegible] laudat, f hac illud [illegible] botryon est, de quo loquimur. Ad [illegible] [illegible] [illegible], non est [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliud, quam botryon illud, re-*[illegible] mollis*.

Olim [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & mel [illegible], quod [illegible] Æthiopes faciunt. De prisco [illegible] [illegible] Tertullianus: [illegible] ait, [illegible] & mellis concordiam [illegible] [illegible]. g Idque [illegible] [illegible], et Christianis omnibus [illegible] infantilia & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] [illegible], inquit, in lacte [illegible], botryon & [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui botryon [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] Oppianum, Christiane, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hanc [illegible], botryon [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] frange [illegible] [illegible] mellissimas, non [illegible], [illegible] [illegible] botryon [illegible]. Salomonem, & [illegible] [illegible] [illegible] improbam [illegible].

Denis, cum [illegible], mel & botryum, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]: ego [illegible] mel & botryum porrigo, [illegible] [illegible]. Non est mollis responsio, quam [illegible] dentes [illegible]. Iobus & David [illegible] dentes [illegible] [illegible]. Hinc ille [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hostis meus & Domini [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] super me [illegible]. Hos dentes [illegible] homo [illegible] [illegible] [illegible] frange, botryon [illegible], verba [illegible] [illegible] [illegible] Salomonis [illegible], & [illegible].

a *Ps. 44. v. ult.*
b *Vide c. 18. § quin hac 3. parte.*
c *Ps. c. 7. v. 16.*
d *Vere an falso nescio.*
e *Lugd. part. 2. Sat. [illegible] p. 118.*
f *Prov. c. 15. v. 1.*
g *Tertul. l. de Corona milit. c. 3.*
h *Bern. ser. 2. de [illegible] Domini, [illegible].*
i *Galenus l. 10. de medic. Simplic. c. 10. Plin. l. 28. c. 19.*
k *Iob c. 16. v. 10.*
l *Ps. 56. v. 5.*
m *Ps. 34. v. 15.*

§. III.

TErtium artificium est ad vitiosam alienam linguam tolerandam, *Deum audire*, [illegible], contumelias omnes Deo [illegible], Regi [illegible] David [illegible] fuit hoc artificium. Fatetur ipse: Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. a Ut [illegible] hoc, [illegible] [illegible] [illegible] ille [illegible] [illegible]. [illegible] Domino [illegible] [illegible],

mare. A [illegible] & [illegible] [illegible] judicium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa Domine, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnes [illegible] [illegible] *c* Si Deus pro nobis quis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deum, qui [illegible] est [illegible], qui in [illegible] illius non [illegible], & qui non [illegible] [illegible] illius, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illius, [illegible] [illegible] est, & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] est, Mors illius, mors [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam illa. [illegible] illius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] Deum inciderent in illam, & [illegible] in illa, & non [illegible]: & [illegible] in illos quasi leo, & quasi pardus [illegible] illos. *e* [illegible], mi Christiane, quantum mali sit [illegible] [illegible] & illud [illegible], & intellexisti: *Qui [illegible] Deum, [illegible] in illam, & [illegible]* &c. Tu ergo Deum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Sed [illegible] [illegible] quisque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & quo in [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] *f*. Quid hoc facimus? Quid Seneca [illegible]? Sed exempla [illegible] [illegible] [illegible]. Quid fecerunt [illegible] [illegible]? quid Christus fecit?

Quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mosis? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam quanto magis [illegible] populus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], tanto Moses [illegible] ad Deum [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]: Quid faciam, [illegible], populo huic? [illegible] [illegible], & lapidabit me *g*. [illegible] Deus [illegible] populi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] beneficijs [illegible].

Quid Saram, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in nullo [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Numquid & me [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? Ad hanc vocem Sara [illegible] in superius cubiculum domus suæ, & [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed in oratione [illegible] deprecabatur Deum [illegible] [illegible] Sara [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a *Psal.* 108. [illegible]

b *Psal.* 56. v. 5. & 6.

c *Psal.* 71. v. 4.

d *Roma.* 8. v. 31.

e [illegible] 28. [illegible] v. 23. *ad* 18.

f *Tacitus* l. [illegible] [illegible]

g *Exod.* 17. v. 4.

h *Vide supra c.* [illegible] *Caluin* § 5.

i [illegible] 3. [illegible] v. 11.

§. IV.

HOc igitur quantum [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] Hierosolymitanum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] calamitatis [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Si fallam, inquit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]: Si [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], inquit, [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible]

calo, vt dixi, Et Narcissus. Vix tamen illi fuere reperti, qui vel iurati confirmarent, obtrectationem hanc esse calumniarum Narcissi. Et quia ad hęc ipse Narcissus falsissimæ criminationi grauiter indignatus, sed quia solitudinis ac sapientię amantissimus erat, tacuit, cessit, calumniatorum oculis se subduxit. Deo sibique vacaturus inter feras, quæ saltem calumniari nesciunt. At sublimis ille Oculus qui conspicit omnia, obscurorum hominum facta quod non potest non videre, mox in apertū protraxit illisq; sua supplicia, quę sibi scelerati optauerant. Et primus quidem obtrectatorum, scintilla in incendium glisscente, in suamet domo cum omni familia miserrimè conflagrauit. Reperit quod optauit. Et videbatur sanè illud non vnius sed plurium vel innocentem capitibus capitalem. Alter calumniatorū ille, capitali peste, quam imprecatus sibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine sic vindicante consumptus. Hoc habet; votis suis periit. Tertius sociorum calamitate doctus resipiscens, confessus à se atque socijs calumnias publicè factas est, nec tamen victorem Deum penitus effugit. eum tanta peccatorum acerbitate percellebatur, in fletum tam vberem solutus, vt vtrumque lumen lacrimis extinxerint. Viuus, sed cæcus, & ad prædictum supplicium superstes. Ita Narcissus sceleratas linguas superauit tolerando.

Theodosius Imperator hac improbarum linguarum victoria planè admirandus. Verba Theodosij agnoscite: Si quis, inquit, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporū fuerit, eum pœnæ nolumus subiacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere: quoniam si id ex leuitate processerit, contemnendum; si ex insania, miseratione dignissimum; si ab iniuria, remittendum. Audiant & imitentur Christiani principes. Ab obtrectatoribus nemo liber, nec summa quidem fastigia.

Cato Porcius gentis princeps, senator optimus, Imperator perclarissimus, orator excellentissimus, quater & quadragies causam dixit, diuersis odiorum & contumeliarum machinis appetitus semper absolutus est. Camillum ex vrbe ni vidisset Roma, periisset. Scipionem Carthagine & Africa sua maximam partem vicisset calumnia.

Quis magnorum inter Christianos non erumpit velocia ab hoc detractionis morsu, quis non venena ab hac vipera? Christus ipse an non audit: *Samaritanus es, Dæmonium habes, vini potator, populi seductor*? Et quem non ambussit hæc flamma?

Optime dixit Gregorius Nazianzenus: In bonam partem hoc accipe sancta Trinitas, quæ ne illustrorum linguas penitus effugisti.

Christo Dæmonio in os obiectum: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Quam verè Lingua, *Vniuersitas iniquitatis*, dicitur!

Sunt itaq; diribecæ, quas Superbia, & Auaritia, & Luxuria inter se diuidant Linguas, non enim tantam dispartitio, omnes sibi homo vendicat, Mundus iniquitatis est, omnia rapit, omnia pertinet. Qua demum ratione? Qua charta solet geographica delectare Orbem. In hac explicato digito, Hispaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliasque Orbis partes designamus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratę Linguæ nemo fidat; mendacissima est, grandia minuit, parua extendit, alta deprimit, ima extollit, pro libero pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio distat? Quantum Christus à Beelzebub? Immensum interuallum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Christo dæmonium affingere. Quod si patremfamilias Beelzebub vocauerunt quanto magis domesticos eius? Ergo non sanæ mentis, & planè satanas est, qui tum quam ad cœlum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, tenet, seducit, decipit, confligit.

Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, certè nec domesticis ipsius parcent. Non est seruus maior Domino suo.

Et detractio quidem fulmen imitatur, quod improuisum & imparatum sæpè perimit quàm periculum denunciet, quodque firmissima frequentius, validissima & lenti serpentia negligit, ita illa in optimos quosque sæuit, vt propè signum sit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cum Detractio fere ab æmulatione proficiscatur, lo-

tur, solaque magnitudo sui parta aut sperata æmulationem, malitia fecit magnos rafos, [illegible] lingua & [illegible] tales venena [illegible] volantur. Magnitudinem enim alienam famamque, cum decerpi suam arbitra existimet, consurgit in adversarium, eumque denso linguæ grandine velut saxeo imbre obruit. *e* Fieri non potest, inquit Chrysostomus, ut qui virtute excellunt apud omnes bene audiant. Neququam tamen dolendum est, si malè audiamus, sed si jure malè audiamus. *f* Quo illud præclarissimè dixit Epictetus: Quid vero Antisthenes ait? Ant[illegible] [illegible] [illegible] Regium est, Cyre, cum rectè facias, malè audire. *g*

a *Euseb. Cæsar. l. 6. Niceph. lib. 5. cap. 9.*
b *Naz. orat. de humana Christi Nativitate, & orat. 3. de Pace.*
c *Luc. cap. 14. v. 15.*
d *Matth. c. 13. v. 25.*
e *Stobæus in Pallo L. 1. c. 17.*
f *Chrysost. de calum.*
g *Epictet. l. 4. dissert. c. 6. med.*

§. V.

Quintum ad nequitiam linguæ vincendam sufficiens est, *Contemnere has linguarum, aut clamorum volantia.* Contemne, & vicisti. Nam hæ linguarum insidiæ ipsissime non lædere, nisi volentem. [illegible] verba licet aquâ personentur aut [illegible]tur, [illegible] tamen [illegible] est, sic cum homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quod si tu sapias, nulla te magis vellatam facies innocentiam tuam quàm calumniarum & detractionum contempta ac neglecta. Vt scias, omnis calumnia & obtrectatio fœminæ similis est [illegible], quæ quo plus moveris, plus fœtet. Noli Camerinam non esse movendam. Neque enim miser est, qui audit convicium, sed qui facit. Convicium porro pe[illegible] [illegible], cum convicio non responderis. Non enim acerbius est convicium, quàm convicia[illegible] neglectu ostendere indignum cui respondeatur. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ, latratus minutorum canum securus exaudit. Ita molossos generosi[illegible] aut leones imitamur, qui circumla-

trantibus catellis non solent allatrare, nisi ampatium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non facturas [illegible] [illegible] [illegible].

Ad naturam rei præclarissime [illegible] ille scriptor: Quid enim sunt verba, nisi verba? Per aerem volant, & lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quod libenter emendare te velis: si nihil tibi conscius es, puta quod etiam libenter pro Deo hoc sustineas. Et quare tam parva tibi ad cor transeunt, nisi quia adhuc carnalis es, & hominem magis quam oportet, attendis. *a* Eloquia verba, quid calami nocere possunt animo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod [illegible] rupibus, hoc calumnia potest, cum in virum inciderit. Vis vincere? vic hostem [illegible]? de inimico triumphum agere? Contemne, tota est victoria in solo contemptu. Vis adversarios morsibus carpi? ride. Vis indignantibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre supplicem? beneficijs cumula. *h*

At durum, acerbum, ac misserum est tot pungentibus linguis velut jaculis configi. Durum, sed sæpe fructuosum, acerbum sed salutiferum, miserum sed gloriosum. Exosculamur hanc bene merendi materiam, hanc messem cælo [illegible], hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratia. Modo non excidas Dei. At forsan adeo spoliatis opibus? Nemo te spoliabit gratiis. Privaris dignitate, Nemo te bona conscientia privabit. Vituperantie homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modo amicum habeas & protectorem Deum. Contemptus iaces? Surge cælo Condemnatis? Iudice Deo absolueris. Animum ergo adversus hæc para, & scito vix ullum virum bonum ab his linguæ jaculis vivere in[illegible] [illegible]. At [illegible] est [illegible] sordidari cum bonis, quàm falsis laudibus honestari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Atheniensium Rempublicam gubernavit, vel dissertissimos, suggestum conscensurus ut ad populum diceret, dijs vota faciebat, ut ullum sibi verbulum, seu imprudenti aut invito, excideret, quod ad Rempublicam minus pertineret. Hic, inquam, Pericles [illegible] & [illegible]-

sit conviciatorem, per diem integrum idque in publico patienter tulit. Neque, vesperi cum se domum reciperet, a illo maledictis vociferantem a se repulit. Postremo, cum iam in domus limine, sub primam noctem consisteret, conversus ad servum Pericles: Heus, inquit, tu ea facem expedito, & hunc civem domum reducito. Sic homo improbus ab iniuria & contumelia gratiam reportavit.

Hoc praeclarum est convicia, calumnias & maledicta magnanimo contemptu digerere.

Quod si tamen haec linguarum contritus [illegible] non terreant: in summam consideres: Quid detractiones & calumnias, quid probra & infamiae notam adeo reformidamus? Augustinus contra haec nos armavit: Opprobria hominum, inquit, nolite metuere & detractione eorum ne superemini, nec quod eos spernatis magis durentia, sicut enim vestimentum, ita eos tinea absumetur. Et dicti rationem reddens felicissimam: Crimen falsum, inquit, etiam non sane hominem, tibi apud iudicem hominem; ubi autem Deus iudex est, nullus falso crimine laeditur a Deo, qui iustificat, quis est qui condemnet?

a *Thom. de Kemp. l. 1. Imit. Christi c. 46. nu. 1.*
b *Scribas l. c.*
c *Aug. in 2. ep. 137. circa med. & in Psal. 28. v. 138.*
d *Rom. c. 8. v. 34.*

§ VI.

Sextum est: *Silere*, ac generosa taciturnitate detractiones & calumnias concoquere, *Silentium*: alioqui [illegible] refutando. Sola, ut [illegible], quae [illegible] potius & [illegible]. Cum responderet, eum excusaret, cum res agitur, longe [illegible] que infamiae nota pelleretur, quam [illegible] silentium sepelisset. Qua de re Seneca illustrissime: Qui primum, inquit, desinit malis [illegible], in maiora devolvitur; Quod [illegible] verbi contumelia, non aequo animo lata, in exilium pervenit, & quilibet iniuriam silentio ferre noluerunt, gravissimis malis obruti sunt, indignanturque aliquid ex plenissima libertate demere, [illegible]. Quod si reprehenderis a quo non deberes, nec modo quo deberes, illud velim cogites, quod sapienter dixit Romanus Senator: Nulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur. Itaque [illegible] reprehensionem admitte, illamque [illegible] communi tamen [illegible] patientia converte.

Sunt quaedam vulnera, quae melius si non tetigisses.

Plurima curando fieri peiora videmus:
Neglige, & tacitus sanabit. Homo sapiens tacebit usque ad tempus. e
Contra verbosos noli contendere verbis.

Sile & dissimula, ut adversarius abstineat detractiones suas a te [illegible]: Nam plerumque qui sua dicta putat sensit, putat etiam de vindicta cogitare: itaque se parat, ac hostis invenit imparatum.

Quemadmodum vero Fabius Maximus (quem ideo Cunctatorem appellabant) pugnare oportere fugitans, & Annibalem magis cladem quam consilio frangens, ducem antea invictum, mora vicit & patientia: ita qui cedit & silet, linguamque verberantem non reverberat, sed [illegible], hic victor est, hic [illegible] concordiam restituit cedendo & silendo. Ita Socrates Xantippen uxorem clamosissimam placavit non respondendo. Medicamentum iracundiae & contumeliarum omnium probatissimum est silentium. Tam iniurias ferentem quam inferentem simul [illegible] commemoratione [illegible] defruunt. Silentium ad dolentis animi [illegible] sedandum valet plurimum. Optime molestias ferent qui absconderint. Hinc [illegible] non sine causa [illegible] fit allegoriae?

[illegible]
[illegible] melius defenditur, quam [illegible] silentio, cautaque patientia. [illegible] quisquis [illegible] laeditur. Pax silentii effectus, & velut filia est.

Angeronam silentii Deam ore obsignato [illegible] proprio. Hanc autem, Macrobius [illegible], in templo Voluptiae, quae delectationis & gaudii Dea ferat, collocarunt, ut tamen significarent, eum qui silet, & iniurias tolerare ac placide ferre didicisset, ingenti delectatione, voluptate maxima perfundi. Minimè

in templo Volupiæ sedet Angerona: oris obsignati hominem placidæ Voluptatis gaudia incolit.

Sed & hoc insuper habet hominis lensi silentium; plerumque patrocinia & hominum & ipsius Dei sibi conciliat. Moses ad suos proclamat: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. e Magdalenæ silentio & lacrymarum patrocinium suscepit Christus, non solum adversus [illegible], sed etiam adversus hospitem suum & condiscipulum. Et ipsius Christi tacentis ad tot tamque capitales hostium accusationes Pilatus quamvis ex iudice patronus est factus.

Maronem poetarum principem Virgilium quidam ornant, facundum et are solitus, audiente Augusto Cæsare, elinguem dixit, sed me si linguam haberet, causam propriam loqui posse obiecit; Cui Maro: Tace inquit, tabula. Nam mea hæc taciturnitas causæ meæ defensorem fecit Augustum: & hæc tabula, cum volo, loquor, quæ ubique & doctissime audietur.

At dicas: Qui se pro me gerit, à lapide decapitabitur.

Neque nos ubique, & in omni causa tacendum dicimus. Inter pax ambienda est responsione, sed ea mollissima. In certa & iudiciosi vel familiari, si famæ aut vitæ periculum sit silentio, loquendi locus erit. At vero domi in mensa, in platea, in agro, in iurgio, in lusu, in symposio tacendum semper silemus, præstitum cum in linguam improbam pugnandum est. Hic vetus Germanorum verbum verissimum: Daurum sapientior, tacebis prior. Nam ille sapientior est & melior, qui dimittit rixam quidem, cum utrumque certatur. Neque hoc ignaviæ signum, sed fiduciæ.

Res certa est: plerumque manu tardissimi sunt, qui promptissimi lingua; multiloquique & magniloqui, vix umquam strenui. Homericum Thersiten hominem ignavissimum, sed procacissimum cognoscimus? Achilles pugno interfecit, Goliathum David lapide prostravit. Nimirum canes illi magis degeneres minime mordent, qui plurimum latrant. f Et Hieronymi sententia: lacerata cum bonis facile fugatur.

Cum vitorū ille monstrosus Ioannes Canonicus, ut vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domesticorum unus in conviviis irrupit, & minis atque clamoribus omnes excepit improbus lanator, in Ioannem singulariter velut e plaustro totis convitia. Ioannes silens capere, columba placidissima infamem usque vestibulo persuasit. Hic autem quispiam: Cur obsecro, inquit, mi domine, ad dicta tam atrocia siles? tuam ipse famam conculcari sinis? [illegible]. Huic Ioannes sedate: Si dominum, inquit, plane istum corriperem, item in aliam incidam. Hic homo totus ardet, & furore et multis nihil esse deformius quam furiosa responsione. Sicut in morbis nihil periculosius, quam pharmacum immaturum.

Primam iram sermo acceptat oratione mulcere studendum est & arte; dandum illi spatium dum remittat. Atque hoc medicorum simile est, qui negant in accessionibus medendum.

Huic homini, hoc quidem tempore velle medicinam adhibere, esset occidere. Ubi remiserit insania, reversus ad se redierit, curationem admovebimus. g

Hoc est profecto Davidem agere, & furiosum Saulem placare cithara. Contra iniuriam contumeliam pharmacum est præclarissimum, TACERE. Aut enim potentior de te male locutus est, aut imbecillior. Si imbecillior, parce illi; si potentior, parce tibi, & nemo errat. Sunt qui cum audiunt vel leviter sibi detractum ab aliis, non grandem molimentis vindictam; ita sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum. h At iniquum est pectoris sagitta vix læsam suam vulnera & ægre curare. Non est argumentum certius magni animi, quam improba lingua verberatum non irascitur. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. i

Hic psalmiste Gregorius: Quid enim, inquit, si homines laudent, & conscientia accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstret? Valde miror cur vos qui cor fixistis in cælo, verba hominū agitetis in terra. Dux bonorum Paulus dicit: Opus suum probet unusquisque & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Et si laudibus lætamur, & detractionibus frangimur, gloriam nostram non in nobis, sed in aliorum ore ponimus.

Quid autem aliud detrahentes faciunt, nisi in palearum [illegible], atque in oculos suos ventum excitant, ut unde plus detractionis pulverem, inde magis nihil veritatis videant? Quæ omnia Chrysostomus suo etiam calculo confirmat, nam de calumniatoribus & detractionibus sermonem instituens: Possum, inquit, facere malam famam, sed non [illegible] conscientiam. m Tu igitur, quod illatum maneat, vide ut sileas; noli timere, & contumeliam non sustinebis. n Longe gloriosius est ad imitationem Christi, iniuriam tacendo tolerare, quam superare respondendo.

a *Sen. l. 2. de Ira cap. 14.*
b *Ecclesiast. cap. 10. v. 7.*
c *Virgil. l. 4 Æneid.*
d *Macrob. l. 1 Saturnal.*
e *Exod. c. 24 v. 14.*
f *Philip. Bosq. Conc. hom. tom. 3.*
g *Sur. 10 Octob. in vita.*
h *Psal. 63. v. 8.*
i *1. Cor. c. 1. v. 22.*
k *Gal. c. 6. v. 4.*
l *Greg. l. 7 epist. 45. & l. 9 epist. 29.*
m *Chrysost. hom. de Susanna.*
n *Isa. c. 7. v. 4.*

§. VII.

SEptimum in tolerandis alienis linguis actibus est, *Cæleste præmium suspicere.* Ecquid queri potes de convitiis detractione calumniis, cum hæc augmenta sint cælestis præmij? Contumelias omnes & iniurias centuplo Deus æterno quo tempore pensabit. Detrectas pugnam? recusas gloriam, abijcis coronam. Qui certare nō vult, is præmium aspernatur quod partum, cælum sibi displicere non dissimulat. Quæ enim hæc iustitia, quæ esset verecundia, sperare præmium, repellere laborem? Ab incunabulis Mundi semper pulsa est innocentia.

Historiam omnem, Græcam, Latinam, barbaram, sacram, profanam volue, & nusquam non cernes Virtutem sæculis pulsam, præcipue venenatis ictibus Linguæ.

Nil in Orbe tam sanctum cui Lingua vitiosa parcat. Hæc lapides iacit, & tela spargit, ut viam ad cælum si non tollant, certè tardant impeditam. Quid trepidamus, quid in via subsistimus, quid oculos retro deflectimus? hanc lecturam ad cælum duo Christus tanquam centena millia [illegible] linguarum longe [illegible]. Neque tamen nos ad sanguinem his provocamur: mollior detractionum pugna est, quæ vix superficiem cutis terit; ac ne hoc quidem, si contempseris. Sed si eam in animum admiseris, non verba sunt, sed vulnera. Qualia [illegible] præmium [illegible] promissum non est. Linguas ferire, & non referire, hoc Christianum, hoc cælo dignum est.

In hanc rem nota, non omnia videre, non omnia audire. Sic multæ nos iniuriæ transibunt, quas qui non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus, ne sis curiosus. Qui inquirit quid in se dictum sit, qui malignos sermones etiam si secreto habiti sint eruit, se ipse inquietat.

Verborum in te prolatorum ruminatio, scrutatio, & pro tuo sensu explicatio eo perducit, ut videantur esse iniuriæ quæ profectò non sunt. Abduc ergo animum ab auditis, & perge ad alia.

Et quis prudens omnium os & calamos, dicta factaque sua probanda sperat? stultitia hoc magna est. Prudentia libertate locutionum non offenditur, inter gloriam suam ponunt linguas, quæ sicut in magnos ventus suo iaculantur, velut fulmina in summissima quæque feriunt, transeunt mollia, robur robore suo indigna.

Sed nimis quàm doleo, inquis, *cum lingua nocente verberatur innocens.* In promptu solatium est, cum Iobo animosè dicat sic sentiens: Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. *a* Si ergo nobis, inquit Gregorius, est testis in cælo, testis in corde, dimitte stultos foris loqui quod volunt. Qui vitæ suæ in cælo testem habet, iudicemque [illegible] gaudet, hominum in terra pertimescere non debet. *k* Apostolus suo id exemplo docens: Mihi autem, inquit, pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die. Honesta maior, facilè iudicia & linguas hominum contemnet. Quid enim refert cum auxilio cælum conscientiæ satis est conscientiæ? Nihil interest an nomen tuum morbus, an gladius, an lingua inscribat cælo, modo inscribatur in beneficio fronte. Et ut æger pulsa invaletudine rigidas medici manus pretio donat, ita tu has linguas honora, sine quibus tot fortunæ

dæ for-

ac fortasse obliviscentem Dei conciliasset. Nam prospera plures occiderunt quàm adversa.

Ingeniosum aliud quod Cassianus narrat, ab Athanasio viro sanctissimo Alexandrina matrona tam dives quàm nobilis, vt vna aliqua è viduis, quæ sacris eius temporibus alebantur, sibi daretur alenda. Data est illi mulier mitis familiaque ingenio & lingua praestans modestia. Sed optimæ matronæ satisfactum non est. Siquidem patientiam suam hac ratione nihil profecturam credidit, cum sciret virtutem sine adversario marcescere. Itaque aliam sibi dari ab antistite poposcit. Athanasius mentem feminæ non satis assecutus, dari iussit aliam [illegible], pervicacem, iracundam, & multo pessimæ linguæ feminam. Hanc matrona nobilis domum adducit. Mox furia illa ingenium [illegible], nam propria liberalitate ac lauto hospitio convicia soluit, & obtrectationes atque maledicta, imo & verbera reddidit. Nihil in ea obsequii, nulla gratiarum actio, quicquid sibi praestitum est, sordidissimum [illegible], & mentem iurgiorum longa [illegible] quidquam pro sana loqui noverat. Hoc matrona nobilis sibimet applaudere, & multum gratulari, Ne in sua gaudere, [illegible] quæ invenerat [illegible] suspiciensque hunc Deum [illegible] precibus venerari, eique gratias agere, quod suam patientiam hac exercitio [illegible], denique ad Athanasium rediit, eique [illegible] habens gratias, quod sibi tam dignam dedisset viduam, per quam ad patientiæ virtutem iugiter exerceretur, atque sic via longè certiori duceretur ad cælum. c Hæc profecto heroica fœmina sapuit Christianum. Imitemur, si cælum amamus. Spe enim cæleste præmium expectat, qui linguæ flagellum patienter tolerat.

Agnoscamus ergo Domini vocem: Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me: gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis. d Æternis nihil derogatur iniuria.

a *Iob c. 16. v. 20.*

b *Greg. l. 8. epist. 45. ad Palladium. & l. 3. epist. 39 ad Theoctistam. utraque dignissima legi tota.*

c *Cassianus supra cit. Collat. 18. c. 14.*

d *Matth. c. 5. v. 12.*

EPILOGVS.

IN PHAETHONTIS PRIMAM ET SECVNdam Partem.

VOlumini prolixiori, Lector, da veniam, quam bis terque iam suprà sed... obscuritas petiit. Quaedam dicenda, quaedam sepiuscule ingerenda, quaedam etiam inculcanda fuerunt? *Opportune, importune*, Tarsensis Ecclesiastes monet.

Sed obijcias: Quid prodest aperta monstrare; quid clara explicare? Plurimum. Et causam à Romano sapiente audi: Multa vel ante oculos posita transimus, saepe animus etiam aperta dissimulat: ingerenda est itaque etiam aperta notissimarum rerum. Plurima nostrum scimus, sed non facimus. Scimus, non esse divitibus & potentioribus adulandum, ijs tamen adulamur: scimus, non temerè iurandum, non mentiendum, non obtrectandum, non maledicendum, fabulamur & iuramus, & mentimur, & obtrectamus audacissimè. Itaque inducendi sumus ad memoriam, idque frequentius. Saepe agitari debent, saepe versari salutaria haec monita, ut non tantum nota sint nobis, sed etiam parata. Hinc dicenda sint nobis, sed etiam parata. Hinc quaestioni, saepius lacessitae fontem habent, quaedam absque tam monstranda, certa, nec tandem explicanda, sed saepius versanda, & plurium explicanda, sed saepius iteranda, & prorsus inculcanda sunt. Atque hinc

——— *summi plena iam margine libri*
Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes. b

Scripserat olim Euripides, poeta tragicus Orestem fatis famosa texuit tragoediam. Postquam hanc verbosior scriptor alias, qui ubi margines versibus impleuit: etiam in terga voluminis versibus, contra quam veteres solebant, versus exarauit, nec tamen tragoediam finiit.

Idem penè hic accidit. Orestem planè scripsi, aut simillimum Orestis Phaethontem, iuvenem famosissimum, qui sibi plurimum sapere videbatur, cum nihil saperet. Quod splendidum quidem, sed periculosissimum facinorum genus est.

Phaethontis, seu, Aberrantis Linguae praecipitia, quantum subsecivis horis licuit, explicavi. Sed nullus etiamnum finis est scribendae huius tragoediae. Ita,

——— *in tergo necdum finitus Orestes.*

Orestis aut Phaethontis furores nondum omnes, nondum sunt percensiti. Post multa iam dicta, dicenda restant plurima. Optimè dixit Alphonsus Salmeron, Linguam esse Alphabetum seu congeriem omnium vitiorum. Quis est enim, ut sapiens Hebraeus notat, nominatim, qui est, qui non deliquerit in lingua sua? c

Augustinus ubi dixisset, hoc elogio Ciceronem affici:

——— *Romani maximus auctor*
Tullius eloquij ——— d

nullum unquam verbum, quod revocare vellet, emisit; sapienter addens: Quae quidem laus, inquit, quamvis praeclarissima videatur, tamen verisimilior est de nimium fatuo, quam de sapiente perfecto. Quis ergo est qui lingua non deliquerit?

Omnem hominis aetatem lingua inficit. Caeterorum vitiorum indoles plerumque certam vitae partem occupat: gula pueritiam, iuventutem incontinentia, viriles annos ambitio. Vitia deinde pleraque omnia cum senescentibus se-

[illegible] senescant, & sensim cum suis dominis [illegible] [illegible] linguæ; vitium autem om- nium, & [illegible] vitæ [illegible] valdè [illegible]. Nam raro quo [illegible] & [illegible], hoc & loquaciores fiunt; comœdias recitamus & tragœdias longissimas; vt [illegible] Orestes. Attende [illegible] quendam, sed carnis garrulos senes, qui omnem vitæ suæ historiam prolixa [illegible] narratione exponunt. Membra [illegible] in ipsis fracta, vires exhaustæ, vix gradi possunt, vix spirant, lingua tamen in eis [illegible], est [illegible]: illos totos garriendo frangit, nec tamen fatigatur.

O malum incomparabile [illegible] sponte [illegible], & indefessum! O Phaethon [illegible], quo currus, quo præcipitas? Sepulchrum tibi quæris, sed grande. Totus terrarum Orbis tuus est tumulus, quem dum totum imples, totum incendis. Nec satis tibi est in hunc tumulum iniicere corpus, mille tecum [illegible] [illegible] mille rapis funera tuis incendiis ambusta.

Troiam olim, Saguntum, Numantiam, Corinthum, Carthaginem, nobilissimas ciuitates arsisse, prisca narrat historia. Parum est hoc tentasse Phaethonti Linguæ præcipitanti, [illegible] verbera incendere totum Orbis [illegible] loquendo, & totum facit regum tot amplissima regna. Nulla enim est regio, nulla ciuitas, nulla [illegible], nulla aula, tribunal nullum, nulla platea, nulla domus, sed nec vllæ sunt latebræ, quas iste Phaethon, vitiosa lingua, litibus, calumnijs, obtrectationibus, maledicijs, libidinibus, [illegible], immunditijs non impleat. Omnia [illegible] & virum [illegible] facit. Nemo, quod bonum est, loquatur.

Olim domorum [illegible] inscribebatur Tusculum [illegible] ARDE VRBE, hoc est, Ignem [illegible], Caue [illegible]. Hoc [illegible] [illegible] pectori inscribas [illegible]. Linguæ [illegible] [illegible]. Phaethon, Lingua [illegible], [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] & [illegible] ambusti Orbis, [illegible].

Quid hic consilij, obsecro quid auxilij est? Quis medeat, quo [illegible] his ignibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] seculo huic incendio, si non [illegible] penitus, ex parte saltem compescendis? [illegible] suggesti & media Linguæ [illegible] [illegible]. [illegible] ex his, & [illegible] [illegible], est silentium, quod [illegible] [illegible] miraculo etiam docuit [illegible].

Narrat [illegible] præpositus, quem supra sæpius laudaui, in [illegible] [illegible] esse. Affligemiam, sancti Benedicti familiæ assignatum, [illegible] in eo monachi magnificentissimè viuere. Erat in hoc cœnobio monachus, qui Radulphus nomen, [illegible] [illegible]. Inde Radulphus Tacens est appellatus, nam totos sedecim annos nec [illegible] cum vllo mortalium est locutus, totum alioquin diuinis deditus. In eam porro familiaritatem Dei se dedit, vt cùm illic [illegible], [illegible] per totum monasterium grassante, ignis furorem lingua sistere [illegible]. Cùm enim Radulphus humana subsidia iam [illegible] videret, tanto animosior diuinam opem sperare cœpit. Mox igitur ingressus procumbens, precibus quàm potuit ardentissimis, auxilium è cælo implorauit. Nec frustra. A precibus surgens plenus animo, flagrantem tot annis velut sepultam iussit stare, [illegible] hæc omnino verba: Stet ignis hoc loco. Stetit profectò ignis, & suæ voracitatis oblitus voci humanæ paruit. Ita incendium sine vlla penitus extinctum est, [illegible] ac potentiam silentij!

Hoc [illegible], Phaethontis ignem, seu Linguæ incendium nihil potentius sedat silentio. Silentium est illa [illegible], quæ in Linguæ flammas effundenda. Silendo [illegible] ignem. Sapienter scripsit Philo: Tace, & audi, pulcherrimum præceptum. ô Qui narrant, quæ non decet, non loquentium odiundus, sed [illegible] impotentiam. Et propterea non ad celebrem & [illegible] ciuitatem, sed ad [illegible] & taciturnam formicam nos misit Salomon. Vbi Lingua silentij frenos excutit, ibi præcipitium cernas, & interitum. Cùm [illegible] dixit Ambrosius: Poena alia est ut maledici, grande incendium præcipitium.

Vide primum [illegible] in fronte imaginem, vbi [illegible] currus [illegible] equi quadriiugi [illegible] [illegible], per [illegible] cursu, [illegible] in præceps ruunt. Talis est lingua incontinentis [illegible]. Imo, Theophrasti [illegible] [illegible] [illegible] equo, quàm [illegible] [illegible] [illegible].

io verbo [illegible], Tam ad causam. Boni viri, cum beato Gregorio loquar, sermo consilij [illegible] praecipuam [illegible] virtute, & caute [illegible] erant, ne relaxatae linguae lasciuia auditorum corda [illegible] incauta locutione transfigant. Qui os claudit, cum ira vel vindicta [illegible] affectus stimulat, non aliud facit, quam qui insano gladium eripit. Rostra [illegible] non est, mutum & elinguem videre, cum loquendi periculum est.

Cum Valentiae beatus Vincentius verba faceret ad [illegible] frequentissimum populum, natali die Ioannis Baptistae, mulier ab ortu muta per confertam plebem ad sacram orationem illam perducta est. Vincentius spem ac fidem eorum qui feminam adduxerant, miratus, oculis caelo sublatis, dictionem tantisper intermisit, & ad mulierem versus: Quid vis, inquit, ô filia? Mox illa non impedite respondens, *Panem*, inquit, *& Linguam, ô domine*. Ad quam iterum vir sanctus: Panem, ait, quotidianum, dum viueris, habebis: officium linguae non impetrabis. Tu vero gratias age diuinae bonitati, quae tibi negat [illegible]. Lingua tua nisi sic esset ligata, esset mordacissima, animi corporisque interitum allatura. Caue igitur hoc in posterum à Deo petere, quod non concedet nisi iratus. Atque ab eo tempore, vt prius, omni vsu linguae caruit. Septennio post hoc superstes, panem non eguit, nec linguam amplius desiderauit, religioseque obijt.

O ergo periculosas preces! Da Deus, Panem & linguam. Vt enim quam panis [illegible] & nutrit: plerumque perdit, aut [illegible] inficit Lingua. Longe rectius petitur panis [illegible] ac sordidus, Linguam candidam ac mundam. Hoc regum sanctissimus, hoc prudentissima reginarum, hoc optimi quique [illegible] petierunt.

Rex David precatur: Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Non loquar, nisi tu claustra reseraueris oris mei, ad tuas non meas laudes efferendas. Ergo, Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam. Fuit cum esuriret rex David, & pane mendicato viueret. Hoc tamen non deprecatur, neque rogat vt nunquam desit panis, potiora poscit, linguam flagitat in Dei laudes expeditam.

Nec aliter precatur [illegible] regius [illegible], inquit. Iucundissimum compendium in hoc uno [illegible] beatus Ephrem hoc verba repetit: Digitus gratiae tuae, Domine, semper moueat linguam meam, nunquam [illegible] ad gloriam tuam. Concede mihi, Saluator, puritatem cordis mei, atque lingua mea velox efficiatur ad resonandum iugiter laudes tuas.

Ita precari tuta sunt. Da igitur, ô Deus, Panem & Linguam. Non [illegible], non [illegible] & [illegible] & similaginis postulamus, satis est nobis plebeius [illegible] & cibarius panis: modo simul des linguam, ab omni fraudum & maledicentiae [illegible] purgatam. Ita non improbe rogabimus *Panem & Linguam*. Alioqui [illegible]. Da panem, & linguam nega. Arcam panariam refertam, Arcam Linguae obsera. Nam inde [illegible] vitae, hoc plerumque [illegible] & spontaneam mortem depromimus, vtroque nos gladio iugulamus.

Lingua velut gladius, dum vaginam latet, non est terrori, nec sauciat, nec sanguinem [illegible]: at vbi [illegible] è vagina prorumpit, hic iam metuitur, quisquis in hostium numero habetur. Omnia ferit, omnia sternit, omnia [illegible], depopulatur omnia; nemini parcit, in quosuis temere debacchatur hic linguae gladius, extra silentij vaginam est, [illegible], & vix aliquando est [illegible] tam [illegible] gladio ferreo vel iaculo [illegible] accipimus, quod [illegible] linguae, [illegible]. Hoc plerumque [illegible] optimum [illegible] aduersus hunc hostem.

Sanctus Valerianus [illegible] istius gladij considerauit: Nihil est, inquit, fratres, nihil [illegible] amaris, asperisque sermonibus, quorum vulnera tanto difficilius curantur, quanto facilius inferuntur. [illegible] per caelum volantia [illegible] facile [illegible] contentis, verborum vero iactus, nec reuocari possunt, nec prohiberi; multo enim velociores sagittis [illegible].

Et quod mirum, quo tenuior & mollior videtur esse hic gladius, eo saeuius vulnerat, eo minus mollis, quo magis mollis est. Cur sermones super oleum molliti, ad [illegible] prosternant, vt occidant.

Non ignorauit hoc Satanas, qui Iobum tot iam vulneribus saucium, tot calamitatibus quassatum, coniugis demum & cognatorum lingua

[illegible] Evas, non [illegible] hominum, sed [illegible] in [illegible] [illegible].

Q[illegible] [illegible] Dei [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible].

T[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a 1. Timoth. c. 2. v. 2.
b Iuuenalis sat. 1 [illegible].
c Ecclesi. c. 19. v. 18.
d [illegible] l. 7. [illegible].
e Iere. c. 6. v. 8.
f Thomas Cantipratanus l. 2. de [illegible] c. 23. [illegible].
h [illegible], [illegible] & [illegible].
i [illegible] [illegible] [illegible].
k [illegible] l. 7. [illegible].
l [illegible] l. [illegible].
m [illegible] l. 3. [illegible] c. 11. [illegible].
n Petrus [illegible] [illegible] [illegible] c. 1.
o Psal. 41. v. 18.
p [illegible].
q Ephe. c. 14. v. 11.
r [illegible], de [illegible].
s De [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. At [illegible] [illegible] est.
t Beda in c. 21. [illegible].
u [illegible] c. 3. v. 16.
x Isai. c. 48. v. 14.
y [illegible] [illegible] c. 12. [illegible] c. 1. [illegible]. [illegible] [illegible] non [illegible].

FINIS.

TRIBVNAL CHRISTI

SEV

ARCANVM AC SINGVLARE CVIVSVIS HOMINIS IN MORTE IVDICIVM.

Coram Serenissimis Vtriusque Bavariæ Duce S. R. I. Archidapifero, Electore MAXIMILIANO; *& Sereniss. coniuge* ELISABETHA *explicatum.*

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.

VITO ADAMO

REVERENDISSIMO

ANTISTITI,

ILLVSTRISSIMO S. ROM. I.

PRINCIPI,

EPISCOPO FRISINGENSI,

HIEREMIAS DREXELIVS

è Societate IESV.

A[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

BENEVOLO LECTORI.

[illegible]

Vel ad delitias, vel ad pœnas SEMPITERNAS.

Tomo 2. fol. 455.

TRIBVNAL CHRISTI.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Certum esse, in cuiusvis hominis morte arcanum, peculiare Iudicium exerceri; seu, REDDENDAM ESSE RATIONEM.

§. I.

[illegible]

[illegible]

Q[illegible] [illegible] Christo [illegible] [illegible] Archimedes [illegible] [illegible] [illegible] Deliciarum, in quas Rex David [illegible] [illegible] [illegible] Dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deus [illegible]

a Eccl. [illegible]

b Grego. [illegible]

c Claudian.

d Sap. 3. v. 8.

e [illegible] Bellar. l. 1. de beatit. [illegible] Suar. [illegible] D. Thom. [illegible]

f Sap. 4. 7.

g Psal. 83. v. 11. & 12.

§. II.

QVanti videntur sibi [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

——— [illegible]

[illegible]

[illegible]

Hunc [illegible] [illegible] Quirinalis [illegible] [illegible]

Interrogatus olim Epaminondas, quis inter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Eiusdem [illegible] Agesilaus [illegible] [illegible] [illegible]

Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Qui Vigilantius, [illegible]

kare-

haereticos contra [illegible] est, [illegible] erudita & nervosa Hieronymianae [illegible] [illegible]. Timotheus Paulus [illegible] pleno [illegible] Orbi: Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium. Non solum universale, sed singulare ac peculiare quoque iudicium [illegible] promulgari asserunt prisci Patres. Ecclesiasticus [illegible] testimonium laudant: Facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Quid clarius? [illegible] hominis ad secretum tribunal [illegible] iudicari quo nos contigerit mori.

Ita priscorum Patrum [illegible] loquitur. Theologus Sol Thomas Aquinas. Praeter iudicium, inquit, quod in cuiuslibet hominis morte fit, finale iudicium esse oportet. Addit: Anima separata a corpore habet statum immutabilem, & recipit suum iudicium. Eodem autem loquitur Damascenus: [illegible] ... [illegible] spirituum, quasi in libro humana opera [illegible]. Neque Chrysostomus aliter: Postquam haec vita, inquit, [illegible] occasionem & opportunitatem [illegible] iudicium & poena consequitur.

Ex ipsis [illegible] Chrysostomus: Sicut illi, qui e carceribus educuntur, [illegible] ipsis [illegible] ... Sic [illegible] ... ad terribile illud [illegible] Tribunal [illegible] ... [illegible].

a Eccl. c. 11. v. 28.
b Ovid. l. 1 Metamorph.
c Bern. Serm. 3. [illegible]
d Plutarchus in apophthegm. Graecis.
e Idem in vita illius.
f Sophocl. in Oedip.
g Amb. to. 2. l. de inst. Virg. c. 3.
h Idem to. 1. l. de bono mortis c. 9.
i [illegible] Rhetor, quam Theologus [illegible]
k Matth. c. 9. v. [illegible]
l Cyprianus, Ambr. Anselmus, &c.
m Eccl. c. 11. v. 28.
n S. Thom. parte 3 quaest. [illegible] art. [illegible]

ad tertiam.
o Damascen. orat. de defunctis.
p Chrysost. tom. 2 hom. 37 in c. 11. Matth. mihi p. 296.
q Idem ibid. tom. 2 hom. 24. Matth. hom. 34. mihi p. 222.

§. III.

Plurimos [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] ... Presbyterum, [illegible] ... valde salubriter credi, iudicari animas cum de corporibus exierint, antequam veniant ad illud iudicium, quo eas oportet, iam redditis corporibus, iudicari. [illegible]: Quis adversus Evangelium, inquit, tanta opinionis [illegible] absurditate, ut in illo paupere, qui post mortem ablatus est in sinu Abrahae, & in illo divite [illegible] ... [illegible].

Hoc [illegible] Quid amplius [illegible] Augustinus [illegible] Valde salubriter & credi [illegible], iudicari animas cum de corporibus exierint. Quod ut [illegible] adhuc, Antequam veniant ad illud iudicium, quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari.

Sed antiquior Augustino Cyprianus Carthaginensis Episcopus & martyr [illegible], Tertullianus [illegible] ... [illegible]: Quis, inquit, non omnibus viribus elaboret, ut cum Christo statim gaudeat? Clauduntur oculi in pressuris mundi, sed patet caelum. Quanta dignitas & quanta securitas exire hinc laetum? [illegible] ... Claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & Mundus, & aperire eosdem statim, ut Deus videatur & Christus? Tam feliciter migrandi quanta velocitas? terris repente subtraheris, ut in regnis caelestibus reponaris? Quod si verum, post vitae [illegible] ... [illegible].

Sed antiquior Cypriano Tertullianus, qui [illegible] ... [illegible] negaret, [illegible]: Quid amplius, inquit, vis esse innocentem, [illegible] ... [illegible]

tem,

tem, an vitæ recensum iam & ordinationem Iudicij iis horrerent? Præstabat potius iudicium animæ præcipitari an præmium [illegible] Tertullianea luculenta hic oppugnatur. Nam animæ, inquit, post egressum è corporibus incertæ & ambiguæ de statu suo, atque in diem iudicij supremi permanent, & quod sequatur, neque præmium, neque supplicium ad illud usque tempus recipiunt. [illegible] mors inclusam hominis partem spe confusa & expectatione incerta iudicet. An non ergo potius *Vitæ recensum*, seu, plenam recognitionem, & *ordinationem Iudicij* nunc animus horret & expavescit? Neque universali iudicio illi per illud secretum quidquam detrahitur. Quod enim in singulos homines peculiari iudicio decernitur, illud omnibus & singulis hominibus iudicium perficiet supremum. Quod iam non præcipitatur, nec prælibatur, ut Afer loquitur, sed potius integrè & plenè illustratur. Quod cū Augustino & Tertulliano Ambrosius disertissimè ait: Statutum est omnibus semel mori & post mortem iudicialem unusquisque iuxta merita sua; ante mortem nulla est perfecta laudatio. e

Et ratio id facilè persuadet. Cum enim in morte tempus bene maleque agendi sit exhaustum, par est omnino, ut unusquisque de vitæ suæ actionibus iudicium, quale quidem promeritus est, subeat. Cur enim illud alterius differetur? Hæc certè dilatio multum affligeret iustos, de sua salute incertos, neque hæc afflictio iis ad salutem quidquam proficeret. Imo probi iusti & improbi toto tempore inter mortem & supremum iudicium interlabente forent æquales, vel statum debitum & [illegible].

a *Hoc tertium [illegible] comprehendum, l. 2. contra hæreses cap. [illegible] & 5.*

b *August. tom. 7. lib. 2. de Anima & eius origine cap. 4. med. mihi pag. 470.*

c *Cyprianus li. de exhortatione Martyrii ca. ult. Numeratur inter indubitatos & certos Cypriani libros.*

d *Tertullianus lib. de anima cap. 58. sive ult. mihi pag. 505. in editione Iacobi Pamelii.*

e *Ambros. tom. 1. l. de bono Mortis cap. 4. mihi pag. 378.*

§. IV.

E Dictis clarum est, secretum atque peculiare hoc iudicium ita peragi, ut in sua uniuscuiusque morte, sententia pronuntietur, qua intelligat homo, quid de se futurum sit tota æternitate.

Quando igitur tam diviniæ paginæ, quàm sancti Patres, complura Concilia, Theologi omnes affirmant, unumquemque hominum mox à morte sua præmiis vel suppliciis affici, sequitur evidentissimè, prius etiam unumquemque iudicari. Hoc enim aliud non est, quam suam in æternitate sortem cognoscere.

Post hominis mortem, præmia vel supplicia mox sequi, res certa & Christianæ religionis dogma est. Christo itaque id è cruce promittenti credemus: Hodie mecum eris in Paradiso. Stephanus non tantum cœlos vidit apertos, sed petiit insuper spiritum suum à Christo suscipi. Paulus cupit dissolvi, & esse cum Christo. Frustra hoc cuperet, si ad Christum ante Iudicium supremum penetrare non posset. Ioannes cœlestium arcanorum conscius vidit beatos Martyres in cælo stolis albis amictos, & palmas in manibus eorum. a

Supremus dies iudicij salutis suæ iam certi stabunt in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, & qui abstulerunt labores eorum. b Hinc ad præmium à morte statim accipiendum Paulus nos erigens: Scimus, inquit, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes. c

Ergo anima corpore soluta Iudicij supremi diem non expectat dormiendo, sed vel inter delitias cœlestes, vel inter flammas Averni [illegible] prælibatur. Quod clarissimè Tertullianus in adversarium pugnans: Sanum debiti esse, inquit, in iudicio divino ingenium suum sine ulla prolibatione sententiæ: tum quia & carnis operienda est restitutio, ut consortis operarum & mercedum. Quid ergo fiet in tempore illo? dormiemus? At enim animæ nec in viventibus dormiunt, corporum enim est somnus, quorum & ipsa mors cum speculo suo somno. Aut nihil

nihil [illegible] universæ humanitatis [illegible] hinc, quæ ipsa [illegible] æquilibrare [illegible] statutum est hominibus semel mori, post hoc autem Iudicium.

a *Apoc. c. 7. v. 13. & seqq.*
b *Sap. cap. 3. v. 1.*
c *[illegible] cap. 3. v. 1. & 2.*
d *Tertull. l. de Anima c. [illegible] mihi p. 50[illegible].*

CAPUT II.

Quid secretum, peculiare Iudicium, sive, Quid sit rationem reddere.

§. I.

DIscrimine quadruplici ad Iudicium secretum homines ex Orbe hoc avocantur. Sunt qui innocentia Iudicio audita statim capiuntur ad æternam felicitatem. II. Sunt qui purior statim à Iudice separantur ad æterna supplicia. III. Sunt quos indigentes [illegible] mundare [illegible] à conspectu Numinis abdi[illegible]. IV. Denique sunt quæ sola [illegible] [illegible]. His omnibus subeundum est Iudicium peculiare et secretum. Illud autem ab universali Orbis iudicio differt, loco, tempore, Iudicis maiestate. Alio enim loco genus humanum omne conveniet, sive Iosaphat valle, sive alia parte terræ ultimo huic Tribunali sit assignata. Sed alio quoque tempore totum genus humanum, & alio singuli homines iudicabuntur. Nostrum autem non est nosse hæc tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. a Sed & supremi iudicij apparatus longè alius erit, quàm secreti, longè maior Iudicis maiestas. Tunc enim non solum universi homines, sed etiam tam boni quàm damnati Angeli ad dexteram sinistramque iudicis sistentur, in classes suas discretissimas distributi. Tunc omnium omnino hominum conscientiæ pandentur, velut libri undequaque apertissimi, omnibus legendi. In arcano iudicio unius solius hominis conscientia patet [illegible]. Quid ergo est arcanum hoc & singulare iudicium?

a *Act. 1. v. 7.*

§. II.

HIc, mi Lector, non multis te morabor, sed ut complexe Caput, itaque [illegible], tam dispendio consultum maximè adversus [illegible]. Sed erit quod tota mecum [illegible]. Si Theologos interrogem de hoc Iudicio, facile ac prompte respondent. [illegible] non Christianos [illegible], [illegible] de hoc ipso appositè respondent.

Iob quærit: Quæ [illegible] [illegible] Non [illegible] patuit; Quæ [illegible] Gentilium scriptis opposite [illegible] Quàm ac tamen [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] Christianæ religionis disciplinam acceperunt, [illegible] [illegible] [illegible] progressus, ut de arcano ac singulari cuiusvis hominis iudicio prospiciant ac copiosè differerent. Nam illud sumitur è divinis voluminibus, non è priscis Patribus, ut è [illegible] Philosophorum apud, quod sapiens Plato, de hoc ipso peculiari iudicio [illegible]. Verba [illegible], quàm [illegible] optima fide a[illegible].

Plato dialogum de Rhetorica scripsit, cui titulum præfixit Gorgias. Hic mentionem facit Iudiciorum, de eo quod cuiusvis hominis mortem consequitur, ita differens: Nudi ait, his omnibus, sunt iudicandi, [illegible] iudicandi post obitum. Mox sunt iudici [illegible] [illegible] ipsum [illegible] [illegible] & ipso duntaxat animo, inquit, animam ipsam inspiciendam [illegible] post [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], à cognatis omnibus destitutam, omnemque ornatum [illegible] relinquentem in terra, ut iudicium iustè procedat.

O vera hæc, verissima de nostro Iudice. Christus Dominus vere nudus ab omni affectu, verè iudicatus & ipse à [illegible] [illegible], verè mortuus, & iudiciorum hanc potestatem in omnes [illegible] [illegible].

Pergit Plato: Cum igitur ad Iudicem pervenerint, [illegible] è [illegible], [illegible], cuiusque animam [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] fuerit, [illegible]. Sed plerumque magni Persarum regis, aut alterius regis,

Sed postquam illius animam contemplatus est, nihil in eo reperit sani, sed perjuriis atque injustitiis quasi quibusdam verberibus cicatricibusque infectam, qualia cuiusque actio confinxit impressitque animo, distortaque omnia mendacio atque jactantia, nihilque recti habentem, quia sine veritate fuerat educata. Praeterea ob potestatis licentiam & petulantiam contumeliamque lasciviam, & in actionibus singulis intemperantiam, incompositam penitus atque turpem. Animam igitur contemplatus sic affectam, ignominiose recta in custodiam transmittit, ubi meritas subire poenas oportet. *Pergit Philosophus.* Convenit autem omnibus, qui ab aliquo recte puniuntur, vel ipsos fieri meliores, utilitatemque percipere, vel caeteris exempla dare, ut alii poenas eius conspicientes meliores ob timorem efficiantur. Qui vero apud Deos & homines ita dant poenas, ut utilitatem inde aliquam referant, hi sunt, qui peccata sanabilia commiserunt; quibus dolor cruciatusque prodest, & apud homines & apud inferos. Non enim aliter quis potest ab injustitia liberari.

Quis obsecro, aut unum illud de peccatis levioribus & gravioribus Platoni aperuit? Peccatum letale esse insanabile. Sed Platonem porro loquentem audiamus.

Qui autem, inquit, extrema injustitia deliquerunt, et propter eiusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla fiunt, ipsique non amplius utilitatem inde reportant, utpote qui sanari non possunt; sed prosunt caeteris qui eos intuentur propter peccata maximas & terribilissimas poenas per omne tempus perferentes, tanquam exempla re ipsa ibi apud inferos in carcere suspensos, iniustis omnibus, qui eo loci descendunt.

a Job c. 38. v. 36. b Perpetua Inferi.

§. III.

Quid, rogo, clarius, & quid magis Christianum de inferorum suppliciis, deque damnatorum aeternis, Chrysostomus aliquis, aut Augustinus dixerit? Sed nunc audite Reges & Magistratus, audite Principes & Praesides, audite opulenti ac divites, audite quicunque aliis praeestis, quid de vobis, vestroque statu genere divinus Plato sentiat. Haec illius verba sunt:

Arbitror autem ex eorum numero, qui sunt exempla, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, & rerum publicarum administratores. Quippe hi ob potestatis licentiam gravissima et impiissima peccata committunt. Sed tamen, o Callicles, inter hos etiam boni quidam viri fiunt, & certe qui tales fuerint, admiratione digni sunt. Nempe difficile est, o Callicles, ingentique laude dignum, ut qui in magna peccandi licentia constitutus juste transigat vitam. Pauci vero tales reperiuntur.

Plerique autem, o vir optime, potentum improbi sunt. Quamobrem, ut dicebam, quando Rhadamanthus aliquem talem deprehendit, nihil aliud de ipso novit, neque quisnam sit, neque ex quibus ortus, sed tantum malum esse comperit, demittit in Tartarum, obsignans utrum sanabilis vel insanabilis videatur: ille vero illuc transmissus meritas subit poenas.

Interdum vero aliam inspiciens animam vel privati vel alterius alicujus, qui pie atque integre vixerit, praecipue Philosophi, o Callicles, propria agentis, nec multis se negotiis implicantis, applaudit huic, & transmittit ad insulas beatorum.

Obstupescimus haec talia ab homine, Christianae religionis ignaro dici, scribi, imo & credi. Sed plura Plato & laudabiliora conscripsit, his verbis addit:

Ego igitur, o Callicles, ab hujusmodi sermonibus flector, & jam considero, quonam pacto judici sanissimam animam ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, veritatemque consequens, conabor revera, quantum potero, bonus vivere atque mori. Caeteros autem & caeteros omnes, quantum possum. Te quoque ad hanc vivendi vitam revoco atque ad hoc certamen, quod equidem affirmo prae aliis certaminibus in hac vita esse homini subeundum. Quinetiam & te obiurgo, quod non poteris tibi ipsi opem ferre, quando de te judicium erit, judiciumque illud, quod modo dicebam.

Quid de arcano singulari Iudicio luculentius, quid magis planum aut verius dici potest? Ea quae si Christiani, non eadem docemus, non confitemur, non ista legimus? Quam autem haec serio & oratione confirmata dixerit, ipse etiam Plato explicabit.

Haec

Mox, inquit, [illegible] quaedam fabula [illegible], & quae [illegible], conscientiam [illegible] fuerit [illegible] praesertim cum [illegible] maiora [illegible] & [illegible] [illegible]. Nunc vero video, [illegible] hanc, [illegible] qui nunc sunt [illegible] sapientissimi, non posse [illegible] aliam vitam [illegible], quam ea quae illuc quoque conducere videatur.

[illegible] vero in [illegible], cum caeteri redarguti [illegible], solus hic sermo [illegible] videtur esse, iniuriam facere magis quam pati: atque [illegible] non bonum quidem videatur, sed [illegible] bonum publice atque privatim. Si quis autem malus quodam modo fuerit, esse puniendum.

Quae [illegible] mihi credens, sequere me illuc, quo cum perveneris, & vivens & mortuus beatus eris. Atque patiare ut aliquis te contemnat, ut stultum, [illegible], si lubet, afficiat, [illegible] [illegible] percussionis. Nihil enim grave patiens, si revera honestus bonusque sis, virtutemque exerceas. Hanc igitur rationem, quae nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendentem nobis, hunc optimum esse vivendi modum, ut iustitiam caeteraque virtutis [illegible], & vivamus, & moriamur. *b*

Quia vero Liber [illegible] Christianam [illegible] [illegible] [illegible], & animi [illegible] [illegible], primum [illegible] [illegible]. Atqui severa nemo [illegible] nobis [illegible], nisi [illegible] se [illegible], quam qui [illegible] se [illegible]. Quod Plato singulari [illegible] post mortem iudicio [illegible] [illegible].

Illa ergo [illegible] [illegible], e quibus [illegible] hanc Platonis [illegible] Philosophiam [illegible] ad singulare post mortem iudicium [illegible], & vero [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] iudicium [illegible] animum [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible], nec [illegible] [illegible], quando [illegible] & [illegible] [illegible]. Quid ergo nos Christiani? [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? Sed Platoni [illegible] a priscis [illegible].

a Ita saepius loquitur Chrysostomus, qui [illegible] [illegible] Chrysostomum.

b Plato dial. Gorgias. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Graeca [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] Platonis [illegible].

§. IV.

Quod Philosophorum [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] de singulari hominis post obitum iudicio [illegible], idem [illegible] Maro [illegible].

Nec vero hae sine sorte datae, sine iudice sedes.
Quaesitor Minos urnam movet: ille silentum
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.

Et:

Gnosius haec Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigatque auditque dolos, subigitque fateri,
Quae quis apud superos furto laetatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem. a

Haec [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] vulgatam [illegible] [illegible] [illegible], post obitum [illegible] suppliciis affici, bene meritos praemiis [illegible], & in [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] & iudicium. Idem [illegible] [illegible]:

Arbiter hos dura versat [illegible] urna,
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] vitas
[illegible] [illegible], & tandem [illegible] [illegible] fateri. b

Ut [illegible], quemadmodum Plato loquitur, [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad iudicium singulare [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non solum agendo & loquendo, sed etiam cogitando deliquerit. Quaestor & Iudex Christus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et quamvis Plato de singulari in hominem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Heinrici Tillotsonus loquitur, [illegible] haec [illegible] sunt verba.

Cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Si [illegible] [illegible] illam [illegible], [illegible] [illegible]

tam

iam videris, dissipet ad ista similitudinem, procellis [illegible] ignis & aquae, saepe dissentientium iradet. Atque inter caelum & terram mundanis distributa in diversa semper animis poenas agitata cruciabitur. Vt in hoc [illegible] mortalium, quod sit immortalis sententia aeterno iudici subiugata. Ergo in his impietatis carcerem, retrudendum [illegible] qui esse cognosce. In tribunali enim post delicta cognitas [illegible] non verbis, sed exemplis, nec minis, sed ipsa [illegible] poenarum.

Eoquia, obsecro, Hermeti Trismegisto haec dictavit clarius mandandaque? Quam apertum & clarum testimonium illius possum [illegible]? Mihi sat fit negotio, vide hoc libelli testimonium. Neque privatum damnandis, sed & publicum Orbis iudicium, seu cum praecedentibus signis describit in hanc modum.

Tenebrae praeponentur lumini, & mors vitae utilior iudicabitur, nemo suspiciet caelum. Religiosus pro insano, irreligiosus putabitur prudens, furiosus fortis, pro bono habebitur pessimus. Anima enim & omnia circum eam, quibus aut mortalis nata est, aut immortalitatem se consecuturam esse praesumit, secundum quod vobis exposui, non solum risui, sed etiam putabuntur vanitas. Sed mihi credite, etiam periculum capitale constituetur in eum, qui se mentis religioni dederit. Nova constituentur iura, Lex nova, nihil sanctum, nihil religiosum, nec caelo, nec caelestibus dignum audietur, aut mente credetur. Soli nocentes Angeli remanebunt, qui humanitati commixti ad omnia audaciae mala miseros manu iniecta compellent ad bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia quae sunt animarum naturae contraria. Haec & talis senectus veniet Mundi, irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum omnium. *Ex pravis universalis ruinae signa, addit.*

Cum haec cuncta contigerint, o Asclepi, tunc ille Dominus & pater, Deus primipotens & unus gubernator Mundi, intuens in mores factaque voluntaria, voluntate sua, quae est Dei benignitas, vitiis resistens & corruptelae omnium errorem revocans, malignitatem omnem, vel alluvione diluens, vel igne consumens, vel morbis pestilentibus iisque per diversa loca dispersis finiens, ad antiquam faciem mundum revocabit, ut & Mundus ipse adorandus videatur, & mirandus, & tanti operis effector & restitutor Deus ab hominibus qui tunc erunt, frequentibus laudum praeconiis, benedictionibusque celebretur. Haec enim Mundi genitura cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturae ipsius sanctissima & religiosissima restitutio percoacta temporis cursu, quae est, & fuit sine initio sempiterna. Voluntas enim Dei caret initio, quae eadem est, & sicuti est sempiterna.

Atque ut scirentur quis Iudex nobis expectandus, quis summus ille Arbiter, plenumque arbitrium examenque nostro [illegible] sit.

Deus, inquit, supra verticem summi caeli consistens, ubique est, omniaque circumspicit. [illegible] delicta sola humana lege puniuntur. Prima enim terrena omnia quae sunt, mortalia sunt. Nunc etenim, etiam quae sunt ratione corporali viventia, & a vivendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia pro vitae meritis vel delictis, poenis obnoxia tanto post mortem severioribus subjiciuntur, quanto multa forsitan fuerunt celata, dum viverent. Praescia enim rerum omnium divinitate reddentur, proinde ut haec pro delictorum qualitatibus poenae.

Contra iusto homini in Dei religione & summa pietate praesidium est. Deus enim tales ab omnibus tuetur malis. Pater enim omnium est Dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Ergo vitae, aeternitatisque Deus ipse plenissimus [illegible] vel vitalitatem quae sunt in Mundo, sempiternus gubernator est, functus, incorruptus, ipsiusque vitae dispensator aeternus. Solus Deus, & merito solus, ipse in se, est a se, & circum se, totus est plenus atque perfectus, isque sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu, nec loco moveri potest, cum in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus. Deus igitur stabilis fuit, semperque est & etiam eo similiter Aeternitas consistit. Mundum vero non natum quem recte sensibilem dicimus, intra se habens. Huius Dei imago hic Mundus effectus est Aeternitatis imitator. Omnium enim quae sunt, primordium Deus est, & Aeternitas. Omnia enim Deus, & a Deo omnia, & eius voluntatis omnia. Quod totum est bonum, decens, immutabile, & prudens, & ipsi soli sensibile atque intelligibile, & sine hoc nec fuit aliquid, nec est,

ante est, nec erit. Omnia enim ab eo, & in ipso, & per ipsum. *a*

Romanus sapiens Annæus Seneca de Orbis interitu bellissime indicium flammeo vilo-ci[?] pronunciat. *b* Cùm, inquit, tempus advenerit, quo se mundus renovaturus extinguat, viribus ista se suis cædent, & sidera sideribus incurrent, & omni flagrante materia, uno igne, quicquid nunc ex disposito lucet ardebit. Nos quoque felices animæ & æterna sortitæ, cum Deo visum erit, iterum ista moliri. *d*

a Virgil. 6. Æneid. post med.

b Statius l. 4. Thebaidos.

c Apud Madaurensem Philosoph. in editione Aldi Manutij Venetiis Anno 1521. mihi pag. 385. Has volem Ioannes Vlfeuuer in sua editione, Anno 1606. & in sua Anno 1588. Petrus Colvius non omisissent. Fidem certè suā magis probassent, si quas antiquiores ipsi in lucem dederunt, Aldi temeritati tam temere non damnassent. Nisi ea hoc, inferre, Lælius, & accusare summum vindictam illa ipse fecit: Pet. Colvius Brugen. qui dixit, ingratis suis vestitus permisisse nos. At ille Aldi auteri, speciosissimis parum pudore scholiastes, ab ipso calce proximus obijt. Hoc habeo, & nunc duo eius epitaphia quæ hoc ipsum optimā fide testentur, Vide Matthæi Raderi Martialem cum commentariis, in præfat. ad Lectorem post init.

d Seneca Consol. ad Marciam, ad finem.

§. V.

AUdita Trismegisti ac Platonis de arcano iudicio sententia, non miror Augustinum Platonem ac Platonicis tam favorem fuisse iudicantis: *a* Quod autem dixi Deo, qui fecit cælum ac terram, quanto melius doctiusque Platonem, tanto cæteris gloriosiorem illustrioremque habemus. *c* De ipso autem Platone: Quod & me, inquit, plurimum adducit, ut pene assentiar Platonem illorum librorum expertem non fuisse. Sed undecumque ille ista didicerit, sive præcedentibus eum veterum libris, sive potius, quomodo dicit Apostolus, Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim eius à constitutione Mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

De Platone similiter & Porphyrio eius discipulo hæc asserit: Singula quædam dixerunt Plato atque Porphyrius, quæ si inter se communicare potuissent, facti essent fortasse Christiani. Quod alibi repetunt Patres, inquit, maximè verbis atque sententijs Christiani Ecclesiæ. *d* Vbi non mihi sanè commemorandum: Initium inquit, sancti Evangelij secundum Ioannem quidam Platonicus, aureis literis conscribendum, & per omnes Ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat, sicut à sancto sene Simpliciano, qui postea Mediolanensi Ecclesiæ præsedit Episcopus, solebamus audire. *e*

Sed ut ad institutum redeamus: Quid demum est illud, quod particulare appellant iudicium? Theologia Christiana in hunc modū respondet: Cùm homo moritur, sub ipsum mortis punctum talis esse nōn coeperit, quam delicta sua cognoscit, & ante irrevocabilem Christi iudicis sententiam audit, in cuiusque quid de se Deus in utramque æternitatem decreverit, num sit gaudendum ut amicus Dei, an vero dedendū ut hosti pœnarum. Atque hoc iudicium peculiare, arcanum nominamus, in quo quivis hominum statum suum futurum in omnem æternitatem permansurum clarissimè cognoscit. Atque hoc est, post mortem iudicium subire, hoc patiorem videlicet. Dilucidè ac verè Chrysostomus: Putamus, inquit, sæculi consummationem post viginti annos futuram, post triginta, post centum. Quid hoc ad nos? An non unicuique consummatio est vitæ suæ terminus? *f* Nimirum cuique ultimus dies vitæ, ultimus est dies iudicij & sententiæ in æternum non revocandæ.

a August. lib. 8. de Civit. cap. 11. mihi pag. 91.

b De Bibliis loquitur.

c Idem l. 8. de Civit. c. 7. [illegible] mihi p. 50.

d Idem tom. 1. l. de vera religione c. 4. mihi p. 302.

e Idem Aug. tom. 5. l. 10. de Civitate c. 29. mihi p. 119.

f Chrys. hom. 9. in 1. ep. ad Thess. hom. 9. mihi p. 1235.

CAP.

CAPVT III.

Incertam esse annum, mensem, diem, horam [illegible] [illegible] Iudicij [illegible]

Reddendæ rationis.

EVangeliorum sacra historia non docet Christum Orbis Servatorem adeo frequenter sedisse, sed iter fecisse & ambulasse. [illegible] quidem in montem, sed [illegible] Marcis quidem in montem, sed [illegible] discipulos [illegible] [illegible], ut doceret discipulos [illegible], sed fatigatus à via, & [illegible] Samaritanam [illegible], per quam plurimos [illegible] erat adexpectaturi, per quam plurimos [illegible] Ergo [illegible] quam, [illegible] [illegible]. Quo quidem [illegible] hominem, via [illegible] & [illegible], ubi [illegible] si [illegible] esse, & [illegible], ubi [illegible]. Proinde [illegible] via [illegible] [illegible]. Proinde [illegible] quiescendi tempus non esse, optimas [illegible] [illegible] in hospitio [illegible]. Non [illegible] sedendum, sed [illegible] esse. [illegible] ergo ingressi in illam requiem. a Amodo iam dicit [illegible], ut requiescant à laboribus suis b De [illegible], [illegible] Matthæus: Ambulans Iesus, inquit, [illegible] mare Galilææ. c Quid [illegible] ambulatio [illegible] [illegible] piscatores [illegible] [illegible]. Duos sibi [illegible] [illegible] [illegible] vocauit, & sequi [illegible] improuisò ab [illegible] euocauit, & [illegible]. Mors ambulans [illegible] Dominum, & [illegible] hoc magnum Mundi mare, & non [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] vocat: Veni post me, Iudex te [illegible] vocat [illegible] [illegible] & [illegible]. Et [illegible] [illegible] vocatur, [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] vocatur, [illegible] VENI. [illegible] [illegible] [illegible] sæculi, [illegible] ops, voluptates, cognati, parentes, & [illegible] quidquid charum est, [illegible] est.

Sed hæc Mortis euocatio longe incertissima [illegible] non hora, non dies, non mensis, sed [illegible] quamquam [illegible] habent. [illegible] hæc ad Iudicium euocatio omnium est incertissima, quod iam paulo [illegible] expanderet.

a Hebr. 4. v. 11.
b Apoc. c. 14. v. 13.
c Matth. c. 4. v. 18.

§. I.

IVdicium, de quo agitur, tam terribile [illegible] ... [illegible] fore, si dies, quo illud inditur, paullo esset certior. At vero Iudicis apparitor mors [illegible] [illegible], cum minime expectatur. Cum [illegible] [illegible] non solet [illegible], quam in [illegible] [illegible] [illegible], sed et Iudicium denuntiat, quin Iudex [illegible] [illegible] vocandum, [illegible] omnium [illegible], & [illegible] [illegible] sit. Plurimos [illegible] [illegible] ac delitijs inuadit, illud [illegible] [illegible]: Veni post me, seu in rationem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] tempus tibi concessum. [illegible] Tuam culpam impute. Tu iam [illegible].

Tunc ergo et plurimum Iudicij sit denunciatio, quum lethalis morbus ingruit, cum aeterna [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. De tali homine facile cognoscere est, iam in via est ad Iudicem, [illegible] iam in oculis habet Tribunal Christi. Cum autem incertissimum, [illegible] & letalis sit morbus, & [illegible] in [illegible], ideo nec momento quidem [illegible] [illegible]. Nobilissimum Augustini dictum est: Nihil certius morte, nihil incertius hora mortis. Latet ultimus dies, ut obseruentur omnes dies. a

Ideo autem Deus ex improuiso Iudicium [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] semper expectemus, & omnibus horis [illegible] illud [illegible]: Iam adest. Non solet Dominus, qui cum aliis in [illegible] colloquitur, [illegible] seruos, [illegible] hunc colloquium [illegible], [illegible] loco, et ad omnem [illegible] & ad signum vel [illegible] promptè, [illegible] [illegible]. Seruorum est expectare, & vigilare.

Iobus ad omnem Domini nutum paratissimus seruus: Cunctis diebus, inquit, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea, Vocabis me, & ego respondebo tibi. b

Si scires præsciré tempus, quo quis ad iudicium vocandus, [illegible] esset qui [illegible] non blandissime seducens diceret: [illegible] [illegible] superest vitæ, viginti aut triginta [illegible] anni. Curabo igitur, ut mihi bene sit: [illegible] [illegible] vitam de [illegible] [illegible], omni [illegible] [illegible] [illegible], & Christiani hominis officium [illegible] [illegible]. Satis maturè & [illegible] id [illegible]. Qua quidem ratione [illegible] amici Numinis [illegible], [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] congruentius. Atque ita cœlestem gloriam singulis diebus augen-

[illegible]

§. II.

ET [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Aut in cælestem patriam [illegible]. Ergo, [illegible]

Immortalia ne speres, monet annus, & almam

Quæ rapit hora diem.

Pulvis & umbra sumus. c

[illegible] Christi Tribunal. [illegible] Vigilate itaque, [illegible] Ideo & vos estote parati; quia qua nescitis hora, filius hominis venturus est. f [illegible] Tribunal [illegible]

Secundus Philosophus vir sapiens Adriano Imperatori, [illegible]

a *Psal.* [illegible]

b *Sunt hi climacterici anni qui singulis septenarijs redeunt.*

c *Horat. l.* [illegible] *Carmin. Oda II.*

d *Idem l.* [illegible] *Carmin. Oda III.*

e *Idem l.* [illegible] *Carm. Oda VII.*

f *Matth.* [illegible] *& c. 24. v. 44.*

§. III.

A[illegible]

In [illegible]

[illegible]

[illegible] in Tartaro [illegible] aquis [illegible] [illegible] [illegible] reliquit. Ab hoc [illegible], doctrina sua [illegible] [illegible] ad Iudicem.

Conradus II. Imperator [illegible] in [illegible], [illegible] ipso Pentecostes [illegible] die, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ad vitæ [illegible] arbitrium [illegible].

[illegible] Mirandulanus [illegible] in duello [illegible] aggressus [illegible] [illegible] [illegible] equo [illegible] [illegible], sic [illegible] [illegible] [illegible] ab Iudicium [illegible] [illegible]. [illegible] spectaculum [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc scripsit qui spectavit g.

a Matth. [illegible]
b Ibid. v. 34.
c [illegible] 1. Thessalon. [illegible]
d [illegible]
e [illegible]
f [illegible] Apophthegm. [illegible] Annal. Franc. [illegible]
g [illegible] qui Duellatorum, quos dixi, [illegible] [illegible] consultor.

§ II.

Hæc [illegible] esse rara, pene [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Appius [illegible] [illegible] [illegible] Aulus Pompeius & Marcus [illegible] [illegible] Æmylius Lepidus [illegible] [illegible] [illegible] Tarquinius [illegible]

Pamphylus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Lacedæmonius [illegible] Olympicis [illegible] [illegible] Consul [illegible] Consulatus, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Modestus Valla [illegible] [illegible] [illegible] Calcocus [illegible]

Nec [illegible] Mors [illegible] [illegible] Regibus etiam & [illegible] [illegible] Lycurgus Rex Thraciæ [illegible] [illegible] Rex [illegible] Theodoricus Ostrogothorum Rex [illegible] Alaricus Rex Visigothorum in Siciliam navigans [illegible] [illegible] Rex Anglorum [illegible] [illegible] Rex Longobardorum [illegible] [illegible] Alexander Imperator [illegible] [illegible] Alphonsus VIII. Rex Hispaniarum, [illegible] ad Iudicem abducunt. Philippus Ludovici Crassi Gallorum Regis filius [illegible] & [illegible] Alphonsus VIII. Castellæ Regis filius, [illegible] Cardinalis Columna Neapolitanus Prorex Caroli V. [illegible] [illegible] [illegible] comedit, post quas [illegible] edit.

[illegible] [illegible] adolescentes, pueros, infantes & [illegible] [illegible] [illegible] Tarquinius, in-

[illegible]

Hinc Abel [illegible] Cain [illegible] Deo [illegible], [illegible] & Arbor [illegible] [illegible]. Quod [illegible] ad Iudicium [illegible] [illegible].

[illegible] ad Tribunal [illegible] [illegible]. Quis [illegible]?

[illegible]

a Hebr. 9. v. 27.
b Luc. 12. v. 19.
c [illegible]
d Psal. 54. v. 24.
e [illegible]
f [illegible]
g Cyprian. [illegible]
h [illegible]
i [illegible]
k Marc. 13. v. 33. & seqq.

CAPVT IV.

Quis mortem [illegible] Iudicium [illegible].

Quid [illegible].

D[illegible] Samson [illegible] Philisthiim [illegible] Samson [illegible]

[illegible]

Alii Explicationem. Quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] & [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible].

a [illegible] c. 14, v. 19. & 20.

§ I.

POstquam egressi sunt [illegible] Hebraei ab Aegypto Deus [illegible] [illegible] designans [illegible]. Et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Dum [illegible], in [illegible] [illegible] [illegible]. In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Varia quidem vivendi ratio est. Sunt homines [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sunt & homines voluptarii, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], voluptas [illegible] [illegible] [illegible]. Sed nec illis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nec ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et illi quidem qui voluptatibus [illegible], [illegible] [illegible], non tamen semper [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hæc semper faciunt, ut vero semper ad Mortem, & [illegible] [illegible]. Sic & alii homines [illegible] [illegible] semper [illegible] & [illegible], non semper laborant & [illegible], non semper [illegible] & [illegible] semper [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tribunal accedunt. Tandem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] viator. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Tentationes [illegible] [illegible] [illegible], ac diversæ.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in morbo tamen letali & ultimo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] est. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod modicum tempus habet. b [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] est [illegible]. Hinc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mors, & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mors [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hinc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ita Rex Ochozias [illegible] [illegible] ad consulendum Beelzebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel [illegible] [illegible] [illegible]. De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. d

a [illegible] c. 14. v. 14.

b Apoc. 12. v. 12.

c [illegible] [illegible]

d 4 Reg. c. 1. v. 16.

§ II.

ALtera tentatio [illegible] [illegible], memoria mortis & [illegible]. Non sine [illegible] dixit Sirachides: O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. e Seneca [illegible] Philosophorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Mors [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] Tribunal in oculis habent, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & aliquot [illegible] [illegible] [illegible]

§. III.

§. IV.

Macrina virgo integerrima, Gregorij Nysseni soror in mortis vicinia cùm precabatur: Domine Iesu facito, ne hostis invidus iter meum impediat.

Antonius, quod D. Athanasius de eo memorat, alta iam nocte vocem audiit monentem: Surge Antoni, exi, & vide. Surrexit Antonius, & exiit, visoque sublatis in cœlum oculis flammeo horribili gigantem, qui caput nubibus inserebat. Vidit etiam alatos homines, qui cœlum peterent volando. Hos gigas ille extrahens illidebat in terram, aut in aquas. Quosdam tamen illorum frustra conabatur retrahere. His peractis audita vox: Quod vides, expende. Cœpitque Antonius intelligere, illum esse volatum animarum, quas è corpore iam liberatas tartareus gigas excepit cœlo, quousque infra ipsius prædatorias manus volarent: Quæ autem gigantis caput volando superarunt, liberè transire ad sidereas domos. a Quo quidem viso discrimen morientium significabatur, siquidem eorum aliqui, sed pauci, ad Beatorum sedes rectà transvolant: alij merguntur Orco, quos simultates, odia, & vindictæ ardores, quos carnis sordes & libidines inquinarunt.

Ante annos aliquot unus è magnatibus in Austria, morti iam vicinus lectum suum ab horrenda turgis circumdari vidit. Qui omnes opperiebantur animam hoc egredientem, utram in hiemem Acheronticam raperent. b Sic fiunt, qui sic vivunt; sic obeunt & pereunt, qui Iudicium non expendunt.

Narrat Climacus rem observatu dignissimam, quæ corpus sine mente plurimum didicisse. Quidam, inquit, cui Stephanus nomen, solitariam ætatem complures annos in cœnobio egit, ubi ieiunijs & lacrymis, sed & cæteris virtutibus inter omnes emicuit. Ergo profectu ardens instigatione, ad asperius & severius vivendi genus sese transferens, anachoretarum locum, cui Sidas nomen, petijt. Hic annos aliquot arctissimo vitæ instituto, procul omnibus humanis solatijs peregit. Nam ferè septuaginta milliaribus passuum ab omni hominum habitatione dissitus, Deo soli & sibi vacavit. Denique sub extremum vitæ tempus ad priorem cellulam reversus, non diu illic fuit, & morbo mortali corripitur. Uno ante obitum die, repentè obstupescere, dextra lævaque circumspicere, & velut rationem exigentibus respondere, cunctisque, qui astabant audientibus, dicere: Sic revera est, sed propter hoc tot annis ieiunavi. Sabbato, non certè aiebat, sed mentiris, hoc non feci. Deinde rursus: Ita verò est, negare non possum. Sed ingemui, sed flevi, sed pœnitentiam egi, & gemitus sobrij. Et rursum: Ita est, verè me accusatis. Ad quædam, quæ illi crebrò obijci, sic respondebat: Et quidem ad hæc quæ dicam non habeo: est ut dicitis, sed spero misericordiam. Erat profectò, ait Climacus spectaculum horrendum ac terrificum, invisibile illud ac occultum Iudicium, in quo etiam (quod terribilius est) non facta obijciebantur, perinde ut facta illi solitudinis ac sanctæ quietis amatori, qui annos penè quadraginta religiosam disciplinam non sine crebris lacrymis observabat. Fuit qui de hoc viro graviter affirmabat, vidisse eum à se nam in eremo Leopardum è sua manu pascere. Hic ipse tamen cùm adeo exactè, & ad novissimum usque terminum rationes ab eo poscerentur, sic finivit, ut utrumque incertum, quis terminus, quæ sententia, quis rationum finis fuerit, quod Iudicium acceperit, quò locorum perveniret. c

Ah, Domine Iesu, quomodo ij stabunt in hoc Iudicio, qui magnam vitæ partem per otium transmittunt, vitiorum certo infidi? Non poterunt ei, ut Iobus loquitur, respondere unum pro mille. Addit de seipso: Qui etiamsi habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum Iudicem deprecabor. d

a *Athanasius in vita Antonij c. 38. Paschasius c. 19. n. 4.*

b *Geor. Scherer. in Domin. I. Quadrag. tom. 1. mihi pag. 312.*

c *Climacus in scala paradisi gradu 7. post med. mihi pag. 141.*

d *Iob c. 9. v. 3. & 5.*

§. V.

QVocirca nemo mortalium rationem conscientiæ procrastinet, nemo differat pœnitentiæ pharmacum. Cùm altius dolores instant, serum est prudenter & candidè velle rationes componere, & ad proximum sibi Iudicium disponere. Hic ego ægrotos omnes, aut eos, qui graviùs ægrotarint, interrogo: Dicite quæso

so [illegible] dolore vacat. [illegible] peccati, veniam rogare, iudicem conciliare? Hæc cor- pus sanum & animum tranquillum requirunt.

In morbo [illegible] est, cum parua non attin- git, inter dolores sana est, cum doloribus pa- tientur loqui. Et quomodo is demum, qui cor- pus tam tenere amauit, ut neglexerit animum, ad iustitiam se recipiet, & animi habebit curam, in tantis corporis doloribus? Augustini vo- cem agnoscite: Illuc rapitur intentio mentis, ubi vis est doloris. Fac quod faciendum est, dum sanus, dum tutus es. Quoniam non est in morte qui memor sit tui. *a*

Divino iussu proclamari Moses ad popu- lum præcepit: Estote parati in diem ter- tium. Iamque aduenerat tertius dies, & ma- ne inclaruerat; & ecce cœperunt audiri to- nitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehe- mentius perstrepebat. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus Deus super eum in igne. *b* Tres isti dies illustri adū- brationes vitæ nostræ principium, medium, ac finem denotant. Hæc tota vivendi periodus est. Nasci, dolere, mori. Quivis hominum de se dicere potest: Hodie, & Cras, & tertia die consummor. *c*

Estote igitur parati in diem tertium. Nam die hoc ultimo audientur tonitrua, conscien- tiæ ac dæmonum accusationes; peccata præte- rita videbuntur fulgura & fulmina terrentia; nubes & caligo totum montem, hominemque totum [illegible], sed & intellectus & ratio cō- [illegible], caterique sensus suo [illegible] deficient. Audietur & tubæ clan- gor, cognatorum comploratio: sed & foris quoque tibicines [illegible] Iudex, qui moneant his ipsis vocibus: Ad Iudicium, æ- grote ad Iudicium, reddenda est ratio; ad Iu- dicium.

Eheu quis tunc non trepidet? cui non sol- uantur genua? Quis non tremat & aestuet? Totus mons Sinai fumabit, homo totus ca- babit in angustijs, & sudabit. Cupiet è lecto surgere (quod prope certum mortis signum *d*) sed vel non poterit, aut inter opitulan- tium manus (quod crebrum) collaberetur & expirabit. En montem igne fumantem, en ho- minem sudore gelido manantem, eo quod de- scenderit Dominus in igne, iustissimus Iudex iu-

stitiæ [illegible], ut quos inuenerit corona di- gnos ad coronam, quos dignos gladio, ad gladium [illegible].

Audite igitur, quotquot [illegible] viuitis, audite morti [illegible], Dei iussu proclamo: Estote parati in diem tertium. Descendet Do- minus in igne, & fumabit mons Sinai. Redden- da est ratio totius vitæ. Hoc Iudicium à Do- mino omni [illegible]. Ergo, quod Siracides mo- net, Ante Iudicium para tibi iustitiam. *e* E- stote parati in diem tertium.

a *Ps. 6. v. 6.*
b *Exod. c. 19. v. 15. & seqq.*
c *Luc. c. 13. v. 32.*
d *In morbis lethali.*
e *Eccl. c. 18. v. 19. & c. 42. v. 5.*

CAPVT V.

Quæ causæ in hoc Iudicio ventilentur, seu, De quibus reddenda sit ratio.

LOnge alia Dei sunt Iudicia, quam homi- num, nec iuxta vulgi æstimationem Deus iudicat, quantum à terra cœlum, tantum illa sunt ab his abiuncta. Herodem, obsecro, & captiuum illum Ioannem Baptistam aspicite. Huma- nis oculis Herodes diues, potens, rex mag- nus videbatur, qui deliciis affluere vir bea- tus, Semplicius. Ioannes vero vir pauper & captiuus, neglectus eremicola, regium man- cipium, carceris inquilinus, sors aeculis [illegible] censeri poterat.

At Christus longe aliud de Herode, aliud de Ioanne tulit iudicium. Herodem appellans vulpem: Ite, inquit, & dicite Vulpi illi. *c* Vide- te, & cauete à fermento Pharisæorum, & fer- mento Herodis. *c* Ioannem vero tamquam Constantiæ & Pœnitentiæ speculum, lau- dat, Prophetam & plus quam Prophetam, imo & Angelum vocat. *d* Quare hoc diuer- sum à priori iudicium? Non enim Dominus, Isaia teste, secundum visionem oculorum iudi- cat, neque secundum auditum aurium arguit. *e* Et de seipso hic iudex: Ecce, inquit, omnes a- nimæ meæ sunt, ut anima patris, ita & anima filij mea est. Anima quæ peccauerit, ipsa mo- rietur. *f*

Diuinum hoc Iudicium, quod ab humano

longissimè, quod Iudicij diem, adeo expa-vit ille secundum cor Dei, ut diceret: A Iudicijs tuis timui. g Nec minus formidabat Paulus: Nihil mihi conscius sum, inquit, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans: sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo. h

Si timent nihil sibi conscij, & castigantes se tam sancti, quanto magis timendum ijs, quos accusat conscientia. Praesertim cum Iudex ipse moneat dicens: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. i Et Salomon metum hunc augens: Est via, inquit, quae videtur homini recta, & novissima eius ducunt ad mortem. k Quam igitur copiosa erit materia, quae ad hoc Iudicium devolvetur, cum omnis homo unicus sit iudicandus. Et illud est quod ordine sequitur, Quantum causarum numerum in peculiari hoc iudicio ventilanda, seu, De quibus reddenda sit ratio. Quod hoc capite discutiendum.

a 1.Reg.c.18 v.7.
b Luc.c.13.v.32.
c Marc.c.8.v.15.
d Matth.c.11.v.20.
e Isa.c.36.v.5.
f Exod.c.18.v.4.
g Ps.118.v.120.
h 1.Cor.c.4.v.4.& 9.v.26.
i Ps.74.v.3.
k Prov.c.16.v.25.

§. I.

OEconomus ille prodigus aliquanto tempore rei familiaris suae negligens, & tandem denique apud dominum suum diffamatus, sermonem illud audijt: Redde rationem villicationis tuae, iam enim non poteris villicare. a Hic misero haerere aqua, hic animus fluctuare, hic obversari oculis perpetua sua miseria, lingua mendicare erubescere. Sed quid faciam, ait.

Hic ultimus decoctoris publicus est: Quid moliatur, quid agat, quid machinabitur? Ita villicus: Quid faciam, inquit, nam dominus sentit, cum bene premit imperium, me servum non bonum fuisse. Vereor sane, ne quod ante falsa ratione peccavi, pellere iam. Ergo in pectore senatum coge, & dic, quid faciam? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Dum ultimam Iudicem valetudinem, dolorem, ignem, insomnijs, alijs corporis afflictationibus, vigilando & orando remendicamus. Post mortem serum licebit. Tunc primum manu fessus tentare, largam stipem spargere, errorum veniam rogare, serum serum est. Fatuae virgines oblitae olei foris lacrymis nulla relictae, praeparato sponso aquae guttulam petiit, non impetrat. Sententia Domini vera, satisfacta in sententia. b Ergo redde rationem. At at Domine, edicta quae intelligis? c Redde rationem, quia noluisti intelligere, ut bene ageres. d Rationem redde.

Reddam, sed spero Iudicem non ipsas intimatorum medullas, non etiam volantia verba curiosiorem oculum, liberiorem manum, cogitationem nemini nostram censura rigida persequuturum. Reddenda tibi ratio est, usque ad novissimum quadrantem. e Nec patrocinatorem aut causidicum circumspice: tu solus rationem reddes. Siracides praemonet: Non dicas, à Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur? In populo magno non agnoscar. f Agnosceris, nec absconderis: potens, tu solus ante Iudicem stabis. Sunt quibus mors sit, consortio hominum carere, & solum esse. Nec pauculis quidem diebus soli cum solo Deo agere possent aut vellent, animalia tantum sociabilia. Quicquid facias:

Caecam regeris solus inire viam.

Non ignoras quid orbis Ecclesiastes dicat: Unusquisque onus suum portabit. Igitur opus suum probet unusquisque. g Quod Salomon confirmans: Si sapiens fueris, ait, tibimetipsi eris: Si autem illusor, solus portabis malum. h Anima sua corpore iam soluta, illis Prophetarum vocibus seipsam deplorabit: Ego transmigrata & captiva, ego destituta & sola. Ambulate filij, ambulate, ego enim destituta sum sola. i

Cogita, quaeso, quam durum ac difficile tibi videatur, de uno tantum anno sacerdotij vitae tuae rationem reddere: quid erit rationem reddere Deo de totius vitae decursu? Verum nil opus hic erit memoriam fatigare, aut animum huc illuc dividere, omnia vel minima quaeque in aperto erunt, modo ea sint ut Iudici probentur. Iob querens: Quid enim fa-

etiam, inquit, cum surrexerit ad Iudicium Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi? i

Virginæ explicant vocis, quam multa & varia complectantur ratio, quæ reddenda est; iam serio ac mature cogita, dum licet, hæc Iudicem unum tibi pro [illegible].

a Luc. c. 16. v. 2.
b Ps. 18 v. 10.
c Ibid. v. 13.
d Ps. 35. v. 4.
e Eccl. c. 13. v. 16. & 17.
f Galat. c. 6. v. 4. & 5.
g Proverb. c. 9. v. 12.
h Isaiæ c. 19 vers. 22. Baruch c. 4. v. 19.
i Iob c. 31. v. 14.

§. II.

1. Redde rationem de omnibus etiam occultissimis & intimissimis cogitationibus. Iurisconsulti veteris Vlpiani dictum est: Cogitationis pœnam nemo patitur. a Sic Vlpianus; sed longe aliter Christus, qui abstrusissimas etiam & subtilissimas cogitationes protracturus est in Iudicium. Res liquidissima est: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo. b Vale igitur Vlpiane, Salve Christe: tuis legibus vivendum est iis, qui cœlum aspirant; tibi Iudici reddenda ratio de levissimis etiam cogitationibus.

2. Redde rationem de verbis dictisque omnibus, atque adeo de omni etiam otioso verbulo. Iudex ipse clarissimum hoc decretum figent: Dico autem vobis, inquit, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicii. c Si verba otiosa, quanto magis impia, obscœna, obtrectatoria, blasphema, contumeliosa, maledica, periura quæcumque alia flagitiosa Iudicium subibunt?

3. Redde rationem de actionibus factisque omnibus, & scito non solum vehementiores motus, sed ipsos etiam tuos passus singulos vigilantissime observatos. Iobus severitatem huius Iudicii veritus: Tu quidem, inquit, gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea. d Observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti. e Dei oculi & singulas hominum actiones observat, numerat, & velut in ephemerides & diaria sua transcribit, quæ homo à primis annis delinquit. Et hæc omnia velut sacculo clausa signantur, in Iudicio protrahenda.

4. Redde rationem de exterioribus quinque sensibus, quis apud te Videndi, Odorandi, Audiendi, Gustandi, & Tangendi usus notabilis fuerit? Num tuo honori, tuæ carni, aut Mundo & Dæmoni hæc sentiendi instrumenta adhibuisti?

5. Redde rationem de septem Misericordiæ operibus, quo animo, quoties, & in quos ea exercueris. Non nesciebas accuratissimum super his futurum in Iudicio examen. Prædixi apertissime: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis. Addidi clausulam & epilogum Iudicii: Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. f

6. Redde rationem de septem capitalibus noxis, quem te in iis gessisti? Iudicium non potes occultare tuam superbiam, quæ vesti, supellectili, habitationi, rebus tuis omnibus sese miscuit. Cor tuum insatiabile, quod pulchris facultatibus opprimebat, iam patet. Quot libidinis peccata magis erubesces fateri ad salutem, quam facere ad interitum? Quantum vindictæ, quantum irarum & invidiæ in alios clam concepisti: hæc iam tibi, tui evolvendum est. Ubi nunc corpus tuum quod tam blande ac molliter tractasti? cui sæpe velut Deo servisti?

7. Redde rationem de istis decem præceptis. Quoties, quo modo, quam graviter ea violasti? Dixisse me sciveras: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. g Et non servasti. Discipulum meum scripsisse noveras: Hæc est Charitas Dei, ut mandata eius custodiamus & mandata eius gravia non sunt. h Et tamen ea non custodisti, quamvis tibi facillima factu.

8. Redde rationem de omnibus corporis & animi dotibus [illegible] Corporis vires, animi dotes, ceteraque concessa tibi talenta quomodo collocasti? pecuniam quibus artibus acquisivisti? acquisitam quibus studiis auxisti? auctam in quos usus expendisti? Denique quibus exercitationibus ac curis intellectum, memoriam, voluntatem adhibuisti?

9. Rede-

9. Redde rationem de commisso tibi munere acofficio, quam sedulo illud & quam fideliter exsolveris [illegible]. Villicus fuisti, redde rationem villicationis tuæ. Paterfamilias, Pastorem, Episcopum, Principem, Regem te constituit, quam curam animarum, quam subditorum habuisti? Tot annis gubernasti [illegible], qua tu sollicitudine, qua fide gubernasti.

10. Denique rationem redde temporis bene vel male collocati: tot vitæ horas, tot menses, tot annos quomodo exegisti? Hic, ô Christiani naufragiorum scopulus ingens & horrendus est, ad quem omnium nostrum naviculæ si non franguntur, certe allidentur damnum patientur. Horreo & contremisco, cum tot horas male perditas, aut certe non utiliter expensas cogito. Hic pene nemo innocens. In aliis plerisque omnibus licet causa non laboremus, profecto tempus longe pretiosissimum nos reos constituet. Age dum hanc causæ partem paullulum excutiamus.

a *Falsissimum*.
b *Matth. c. 5 v. 25.*
c *Matth. c. 12 v. 36.*
d *Iob c. 14 v. 16 & 17.*
e *Idem c. 13 v. 27.*
f *Matth. c. 26 v. 45 & 46.*
g *Matth. c. 19 v. 17.*
h *1. Ioan. c. 5 v. 3.*

§. III.

Unus anni unius dies trecenti sexaginta quinque, sunt octo millia septingentæ sexaginta horæ per annum. Si quis sedecim tibus Ianuariis Kalendis annis [illegible]: Dic sodes, quomodo abiere octo millia horarum supra septingentas sexaginta; quis in eis labor susceptus, quis percepta ab eis fructus? quot horas cibo, quot somno, quot confabulationibus, quot otio, quot lusibus & choreis, quot denique pravis actionibus dedisti? Responde mihi: Nostrum Deum tam liberalis fuisti, ut è octo millibus horarum, nonnisi [illegible] Christo tuo Domino in laudem [illegible] ad [illegible] libaras? Dic, quæso, è tot millibus horarum, quot horas precibus, quot lectioni piæ, quot sacræ meditationi consumpsisti? Quid si vel unam tantum horam dimidiatam esse ad mortales calculos

revocare, quomodo de quadraginta, quinquaginta, sexaginta annorum horis rationem reddemus? Si unicus anni [illegible] facere rationem, [illegible] quam difficilem reddent quaestionem [illegible]?

Objiciat hic [illegible]: Tam prodigus Deus ad mortales rationes non [illegible]. Qui ille horarum calculus? Ex rationibus quadraginta quinque annis, ubi de quingentis millibus horarum respondebit, insuper & viginti quinque millibus & sexcentis horis respondere oportet. Quid si quis annos vitæ septuaginta numeraret, sexcenta horarum millia, & quod excurrit, a sedecim millia horæ rationibus inferrentur, Deus non ita minutim numerat.

Imò verò minutissima numerat. Iobum nunquam audivisti? Omnes semitas meas observasti, vestigia pedum meorum considerasti, gressus meos dinumerasti. Numerat gressus? ergo & horas. Vestigia pedum considerat? ergo & manum, & oculos, & linguam. Omnes semitas observat? ergo etiam ad tempora, ad choreas, ad lupanar. Verbum otiosum, cogitationem abstrusam indicat? ergo etiam horam non tenuerit inindicatam, quæ multæ cogitationem centenariæ transvolant.

Nos gravissime nosmetipsos decipimus, cum [illegible] modo hanc, modo istam, modo aliam, modo etiam plures horas [illegible] circumstantiis comburere nihil putamus, eundem sensum Deo affingimus ignorantia miserabili. Quærit Hebræus Psaltes: Propter quid irritavit impius Deum? Responsum est: Dixit enim in corde suo, Non requiret. Deus ipse hanc nostram insaniam increpans: Existimasti, ait, inique quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Hæc fecisti, & tacui. Vide, inquit Augustinus, tempus misericordiæ. Quid est, tacui? Non quia non tempus iudicii sed tempus iudicandi. Quomodo enim tacet, qui quotidie clamat in Scripturis, in Evangeliis, in Prophetis [illegible]? Tacuit à supplicio, non tacuit à verbo. Et quia tacuit Deus, id est, non vindicavit, quid sibi dixit in corde suo peccator? Audi: Existimasti, inquit, iniquitatem, quod ero tibi similis, id est, putasti esse [illegible] & [illegible] patientur. Atqui ea, & statuam ante te faciem tuam. Tunc post te posuisti, ego te ponam ante

ante

nat se. Omnis etenim qui non vult vitio peccata sua, post dorsum se ponit; & alorum peccata accusat: ita credit, non per diligentiam, sed per invidentiam: non volens sanare, sed accusare; & autem oblivisceris. d Iudicium regium ostendet.

Verum quidem est, examen illud arcanum in exitu hominis morte non multis quaestionibus & responsis, non argumentis & defensionibus egebit, omnia liquida & aperta sunt, omnia syngraphis & praescriptionibus Iudicis ad manifeste signata sunt. Iudicis vices Isaias agens: Ecce, inquit, scriptum est coram me; non tacebo, sed reddam & retribuam. e Tum animo omnia actiones, dicta, cogitationes suas vnico intuitu inspiciet, nec poterit eorum quidquam negare, conscientia undique convicta. Ita pronunciabitur sententia, totumque hoc Iudicium brevissimo tempore peragetur.

Memor esto itaque unde excideris, & age poenitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris. f Recordare, unde excideris e fastigio divinae gratiae, in tot foeda flagitia, in barathrum gehennae. Vt scias: Non iudicabit te Christus secundum opinionem tuam, sed secundum veritatem suam. Ab humanis divina iudicia sunt diversissima.

a Lutis proximis signatis.
b Psal.9.v.31.
c Psal.49.v.21.
d Aug.tom.8.in Ps.140.mihi pag.415.
e Isa.c.65.v.6.
f Apoc.c.2.v.5.

CAPVT VI.

Quo loco, & quo tempore, arcanum, singulare Iudicium sit futurum, sive,

Quando, & ubi reddenda sit ratio.

MErcator mirabilis Diogenes Cynicus, Laertio teste, Athenas venit, & loco [illegible] exposuit venalem sapientiam. Fuit ex urbis primoribus, qui tertio passu [illegible] posit, abibat, & vide quantam Sapientiae in-

stinctu ille illustribus proximus [illegible] [illegible] Frater quod iussus. At Philosophus huic emptori pro ea pecunia illud sapientiae vendidit: In omnibus respice finem. Adeo placuit venale hoc dictum emptori, ut illud ingentibus literis insculpi iusserit ac propylaeo affigeret.

Quod Siracides a Deo patre instituit, hoc Deus a quolibet nostrum exigit. Filii, a tempus, & memento finis. a Memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis. Tot dedit Ecclesiasticus discipulo suo praeceptiones, ut is non immerito quaesi [illegible], ac diceret: Quis infinitam hanc praeceptionum congeriem memoria comprehendat? Ergo, inquit praeceptor, ut summam rem complectar, documenta omnia conferam ad hoc compendium: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, sin breviter: Memento finis, & scito tot diebus, tot mensibus, tot annis neglectis, non posse rursum te subito sanari. Quod Chrysostomus dicit: Multorum dierum negligentia non potest una hora expleri. Etenim quando Christus ad suum te Tribunal citaverit, libertatem mittet validissimam & oppido robustam, cui resistere non possis. Nam, ut scitis, paratoperatio [illegible] ut Iurisconsulti loquuntur, tradimus. Quo autem loco, quo tempore, quo die, qua hora, vel etiam quo anno ad Iudicium citandus sis, nullus [illegible] sapientiae, aut [illegible]. Sed hoc ipsum tam explicatius trademus.

a Eccli.c.38.v.10.& c.7.v.40.

§. I.

TRia possunt assignari tempora, quibus arcanum hoc iudicium videatur posse peragi. Primum est, paullo ante mortem, cum anima etiamnum inhaeret corpori. At quin certum est, illa lege, & tempore hoc ordinario id fieri non posse. Nam dum anima inhabitat corpus, promereri bona & delicta ad ultimum deducta non sunt. Dum halitus superest, poenitentiae tempus est, necdum spes omnis abscissa est. Ergo ante mortem iudicium non exercetur. De eo quae lege fiant extraordinaria, dicemus infra.

Alterum est tempus, quod brevi mortem consequitur. Ad testimonium citari potest notissimum illud de Doctore Parisiensi, qui anno

Chri-

Christiano millesimo octogesimo secundo, in quo publicè Accusatum se, Iudicatum, & Damnatum coram tot testibus proclamavit. Nam cum ipso funeris die illud Iobi canerent in templo: *Et tu responde mihi*: à Mortuus è feretro capite se extollens, omnibus attonitis proclamavit: Iusto Dei Iudicio accusatus sum. Ergo in diem posterum exequiæ dilatæ sunt. Hic maior accurrebat hominum, & expectatio grandior. Omnia deinde suo secundo peraguntur, verba solemnia canebantur: *Ecce responde mihi*. Hic iterum defunctus se mediam erigens è feretro, exclamavit: Iusto Dei Iudicio iudicatus sum. Needum ignorabat quid æternus Iudex hoc homini tam decrevisset. Expectata est ergo & tertia dies. Iamque multo maximus hominum concursus affluxit, non sine spe ac formidine spectaculi futuri. Ita instauratæ exequiæ, repetuntur illa: *Et tu responde mihi*. Hic demum cadaver è capulo se erectum voce horribili succlamavit: Iusto Dei Iudicio damnatus sum. Tot enim testes habuit, quot auditores & spectatores. Hoc funesti hominis clamore Bruno altius in animum demittens, cogitabat secum ipse, si sic vita hominum est, qui supra mortem sibi iudicem delinit. Ita cum alijs sex sociis secessit, aliam vivendi rationem ingressus. Illud Dominici apud omnium sonum commentatur: Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes, b fugit, ubi soli se probarent virtus, donec Iudicij ascendat esse defunctus. c His adstituit recensens Leontius Cyprius, & Cyrillus Alexandrinus Præsul.

Etenimvero Iudicium, de quo loquimur distensi post mortem non solum, quod quis fortasse ex ijs quæ narrata sunt, posse differri credat. Nec ulla differendi Iudicij causa est. Nam Iudex non eget testibus, non deliberatione, aut consultatione ulla. Ego sum Iudex & testis, dicit Dominus. d

Tertium ergo superest tempus quo singulare iudicium exercetur, & est ipsum Mortis momentum. Siquidem quamprimum anima corpus deserit, sententiam Iudex pronunciat, ita quidem ut anima statim sub illud mortis tempus intelligat, an beata sit æternum, an damnata. Atque hoc Iudicis decretum sparsas iam corpore liberè mehus capit, quam reorum illos acta sua infamia, quæ populo publice prælegerentur.

Ita Iudicium hoc arcanum tempore brevissimo peragitur, eo scilicet, quod inter mortem, & aliorum nonaginta examen est includi. Hinc consistit Iudex à Prætorum sicuti fulgebitur, & sibi comparari, ubique in omnem horam, in omne loco momentum esse paratos & stare in procinctu. Neque hoc temporis brevitati obstat diligenti examine servi varietas & multitudo. In homo namque æternum illi Iudicio omnem omnino mortalium causæ discutiuntur exactissimè, ad tamen tempore secundo longo; e quanto magis id servabitur in hoc secreto Tribunali? Si quid rerum gestarum in contrarium allatum, id non tam ipsum iudicium, quàm ea præcedentia constituere angustias, aut graves cum dæmonibus luctas, & quas pravius eius iudicij ceremonias vel pilicet oras nobis repræsentat. Visi nimirum saltem hanc vitæ parandum epilogum vel ipsis oculis ingerere. Hinc nonnunquam Iudicialem hanc actionem in morientis velut in tabula depingit, spectantibus, si velint, utilissima commonitione.

E dictis sequitur, animas damnatorum, antequam ad inferos detrudantur, iam pœnis æternalibus cruciari: Animas contra Beatorum, antequam ad cœlum perveniant, iam Dei aspectu & delitijs cœlestibus perfundi. Prius enim iudicantur, quam illæ ad inferos, istæ ad cœlum perducantur. Nam vel in ignem abijci, aut in paradisum deportari, executio est Iudicij.

a *Iob c.13. v. 22.* b *Matth. c. 24. v. 16.*
c *Franciscus de Puteo, in vita S. Brunonis.*
d *Hierem. c. 29. v. 23.*
e *Sebast. Barradius putat duos unum Iudicio universali conjungendum. Tom. 3. Concord. Evang. mihi pag. 609.*

§ II.

Quod ad locum Iudicij secreti attinet, Theologi vocum concordia docent, locum Iudicij eundem illum esse, ubi quisque moritur. Ita omnino ubi corpus à morte sternitur, ibi à Iudice anima iudicatur. Ita idem & mortis & Iudicij locus est. Cum enim Iudex non homo solum, sed & Deus sit, ubique locorum præsens est, ubi moriens cadit, ibi tribunal figit: in cubiculo, in via, in templo, itinere, ubique. Cum autem nemo sciat,

sibi suam quisque pretiosiorem sit argentariam; omnia, ut sors vult, expellare suspecta.

Quoniam vero mors ex plurimorum in cubiculo, sive conclavi, & in lecto nos invadit, tenui, ... tradidique Iudici, verissimum profitear, ô Domine, in suo quisque cubiculo, tribunal suo cogitatione fabricetur, seipsum sic exhortando: En hic meus in me Iudex sedebit, hic videbo Angelos, hic accusator diabolus stabit, hic ego iacens & prostratus sententiam irrevocabilem excipiam; hic iudicabor, hic ego intelligam inter quos æternitate tota victurus sim. Quocirca quotidie (sic statuo) Tribunal hoc mihi meæque causæ constructum studiosissime contemplabor, ne unquam Iudicij huius immemor, in vitia deflectam, rationes meas implicem, ad Iudicem imparatus veniam, in qua causa labore[m].

Hoc demum est piè vivere, hæc maturè providere. Tunc vero præcipuè Iudicium hoc in animo validissimè imprimere conducit, cum cacodæmon impuras ac libidinosas cogitationes suggerit, cum iræ aut invidiæ faces admovet, cum ad vindictam stimulos subdit. Eo tuo Ecclesiastes (quod sæpius inculcandum) non sine acerba ironia inspergens: Lætare ergo iuvenis, in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quod pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.a

His Chrysostomus consilium salaberrimum subiiciens: post cœnam, inquit, quando ius dormitum, quando cibo decubitum, & nullo præsente multa quies & silentium, tacita iudicium tuæ conscientiæ, ab ipsa rationem exige, & quæ interdiu male cepisti consilia, vel dolos condiveris, vel propinquum contumeliam, vel prava desideria suscipiens, ea cum in illius quæstionem, in medium adducens, & improbis illis cogitationibus conscientiam radicem dederis, ea fodica & dilania, & dicit pœnam sume: occide cogitationem quæ peccavit. Hæc fiant singulis diebus, ut priusquam dormieris, ô homo, quam mente versaveris, quæ à te interdiu perperam acta sunt: & dic saquam eris omnino tardior ad ea ipsa rursus aggredienda. Et quod facis in pecunia, ne fiant ut duo dies pereuntur, quin cum famulo rationem ineat, ne confusionem induceat oblivio, hoc etiam fac in actionibus. Singulis diebus vesperi ab anima rationem exige & cogitationem quæ peccavit, condemnatam veluti in ligno suspende, & torque, & talem ne amplius ea aggrediatur. Ne tamen usque bonum negligas interim. Qui hoc enim hic Iudicium statuerit, acribus illi pœnas non dabit.b

Ita liquere censeo, quod æterni Iudicij tempus sit, & quis locus. Nunc porro videndum, an Christus his temporis ordinatissimas leges acculisnde meruerit, & quam ob causam.

a Ecclesi c. 11. v. 9.

b Chrysost. in c. ... ad Heb. ... mihi p. 448.

§. III.

B. Gregorio teste narrante, Chrysorius homo nobilis, & tam vitiorum, quam rerum dives, tam avaritiæ quam libidinis & arrogantiæ sordibus mersus, dum felix, dum lætus, subito morbo tentari cœpit, & ita sensim deductus ad extrema. Sub ultimum vitæ halitum vidit viros teterrimos, qui formidabili coronâ stantes lectulum sepiebant, evolaturam animam ad inferos abrepturi. Hic miser expallescere, circumspicere, contremiscere, toto artubus sudare, & filium suum nomine Maximum alta voce inclamare: Maxime accurre. Mox adest filius ex turbatus ac lugens, ceteram quoque familiam convocat. Pueri morientium tamen, nemo Avernalis Æthiopas vidit. Sane autem pallor & tremor ægrotis ostendebat, qui hospites non vocati advenissent. Nam æger, ne teterrimas larvas ex Orco cogeretur aspicere, modo hoc, modo illuc in lectulo caput volutabat, mittitque se torquens in omnem partem. Quocunque autem se vertisset Chrysorius, illis oppositæ cernebat ex antris stygijs larvas. Quid faceret obsidione tam arcta cinctus, non evitandam effugiam, cuius opem imploraret? Dei? Ita seceerat, ut iam graviter offensum. Conscientia? Aversabatur cœlica vulnera. Cælitum aut Angelorum? Non audiebant, non animis sequi, & contemnunt. Familiæ ac cognatorum? Frustra. Summum est auxilium humanum, cum mens iam evocat ad Iudicium. Ita Chrysorius undique & undique angustijs circumfusus, quanta poterat voce inclamans: Inducias vel usque

[illegible] , [illegible]. Nemo audiit, nemo [illegible], [illegible] Nam inter illas ipsius vocem expirauit.

Hæc [illegible], ad Credendi, non [illegible], sed [illegible] Ante Iudicium generale [illegible] iustitia. Constat autem, inquit Gregorius, quia pro nobis illa, non pro se videtur, & eius visio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Nam illi [illegible] suum ante mortem vidisse, & iudicium [illegible] quod prodest, qui eadem iudicium quasi [illegible], non accepit.

Iam audiamus Venerabilis Bedæ confirmantis: Noui ego ipse fratrem, ait, quem vtinam non nossem, cuius & nomen si expediret, dicerem. Hic in cœnobio nobili [illegible] sed moribus. Eum crebro à prioribus, imo & à sociis fratrum admonitum: At ille quamquam [illegible] progressiuè ad [illegible] non correxit. Tolerabatur tamen, nam [illegible] erat [illegible], quibus moribus denotat. Ebrietas & [illegible] [illegible] eius & [illegible] ei familiaria fuerunt. Illinc officinam suam fabrilem magis, quà [illegible], quam precationes, & psalmos curabat. Vnde in eum dici poterat [illegible] verbum: Qui templum fugit, infernum [illegible]. Correptus demum lethali morbo, extrema hora admonitus est. Angebat hominem non tam mors, quam Iudicium & oeddenda ratio, iamque sociis lectulo circumfusis æger [illegible], & desperationis plenus: Video, aiebat, Iesum [illegible], video in flammis Caipham & cæteros Christi parricidas, iuxta hos proximam mihi paratam sedem video. Cohorrentes ad audita qui aderant, & pœnitentiam ægro persuadere laborarunt. At ille iam [illegible]. Non est amplius, aiebat, tempus mutandæ vitæ: Iudicium meum iam esse completum animaduerto. Dixit & sine alacritate vllius Sacramentorum ministrationis, Caluet homines ad æternum remedij locum abiectus est, nec ullæ pro eo preces [illegible] fuere.

O quantum est, inquit Beda, morientium discrimen! Sic Ananias [illegible] [illegible] vidit cælos apertos. At homo ille [illegible] mortis [illegible] videt aperta inferos. Contigit hoc tempore in prouincia Bernitiorum, & magna illico fama innotuit.[a]

a Greg. l. 4. Dial. c. 38.

a Beda l. 5. Histor. Anglorum c. 15. [illegible]

§. IV.

Hæc talia Deus permisit fieri, permittitque fieri, non quod homo iudicandus ante mortem sententiam sciatur de communi, [illegible], vel quia conspiciendus, dum viuebat, diuina curæ non habebat, illa merito damnabatur, quos audiebat, ex grandibus vitiis pœnituisset, vel quia illum peruerfius non considerans, idem & dederat illum, ab [illegible] [illegible] deleatur, vel certe ut homini [illegible] qui nondum essent, ut cum talia [illegible], audierunt, videntur, [illegible] hoc Iudicium [illegible] animo [illegible].

Addo quod ante annos non adeo multos [illegible] oculis [illegible] mi. Vir doctus post ad magni nominis (nomen silentio dedi) & ad mundi leges exactissime factus, [illegible], vidisque, experientia multa: atque corporis specie, procerus, vegetus, decoro aspectu, [illegible] [illegible], [illegible] in aula, optimatibus charus, longæuam non [illegible], [illegible] longæ [illegible]. Autem paruis [illegible] [illegible], & ad [illegible] deductus est. Hic [illegible] Catholicam professus non [illegible], [illegible] Iudicium interrogare [illegible], & parare Iudicium, semperque, quod [illegible] Christianis eo tempore decebat. Sed [illegible] agere [illegible], [illegible], & [illegible] oculos leuans, perinde si [illegible] dixisset: Accende iam, quæ tibi prælegeramus.

In Imperij [illegible] mortis est, ut cum eras ad supplicium [illegible], [illegible] in [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hic [illegible] locum occupans, & [illegible] indicans, sic incipit: Qui præsens hic adstat, [illegible] Mercurius, caput & [illegible], [illegible] [illegible]. Quaproper sententia Curiæ, [illegible] in patibulum [illegible], [illegible]. Hic [illegible] pleramque [illegible] [illegible] & [illegible] quod publice prælegitur. Non aliter ille, quem dixi, moribundus [illegible] oculis [illegible] vel [illegible] aucultauit, quod prælegerat, [illegible] ac [illegible] hac illa [illegible] voce; [illegible] animam. Ita [illegible]. Quid ei [illegible] sit, nostrum non est scire. Sed [illegible] [illegible] animam [illegible]. b & ad [illegible]-

dum

[illegible] [illegible], pariter se [illegible].

[illegible] [illegible], [illegible], & [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible], Christus [illegible] & [illegible], [illegible], Iudex [illegible], [illegible] & [illegible]. Sed & ipsos [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] & [illegible]: [illegible] [illegible] illum [illegible] [illegible] [illegible]. Nos [illegible] [illegible] [illegible]. Nihil magis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] capite [illegible] [illegible].

Ille Augustinus [illegible] & [illegible]. Cum venerit Iudex, tempus [illegible], [illegible] [illegible] non erit, sed [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] poenitentia, sed infructuosa, quia [illegible] [illegible]. Hodie [illegible] [illegible] [illegible] & qui [illegible]. Iudex [illegible] [illegible] est, ipse est hodie [illegible] [illegible]. d

Cum Syriae Rex Benadab [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ipse [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Rex, [illegible], [illegible] [illegible] quod Reges domus Israel clementes [illegible] [illegible] saccos in lumbis [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] in capitibus [illegible], & egrediamur ad Regem Israel: [illegible] [illegible]. e Quod [illegible], [illegible] [illegible]. Consilium [illegible], nobis etiam [illegible]. [illegible] igitur [illegible] lumbos [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] clament. [illegible], [illegible] [illegible]. Miserebitur [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Rex Israel, & [illegible] in iudicio [illegible]. Qui [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Iudicem [illegible].

a [illegible] [illegible].
b Hier. c. 51. v. 14.
c Zach. c. 2. v. 1.
d Aug. in Ps. 51. mihi p. 305.
e 3. Reg. c. 20. v. 31.

CAPVT VII.

Quis in extremo hoc Iudicio sit Iudex futurus,

Cui reddenda sit ratio.

NOn multis opus hac quaestio. [illegible] [illegible] & [illegible] Orbis Dominus

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Christus, hic unus & solus Iudex est in omnes [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

Hic est, hic est arbiter,
Hic [illegible] quicquid est,
[illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible].

Hunc ipsum Iudicem [illegible] digito, [illegible] Augustinus. Ille, inquit, qui [illegible] [illegible] [illegible], ille qui [illegible] [illegible], ille qui flagellatus est, ille qui [illegible] est, ille qui spinis coronatus est, ille qui [illegible] [illegible] est, ille qui in ligno suspensus est, ille cui [illegible] [illegible] est, ille qui in cruce mortuus est, ille qui lancea [illegible] est, ille qui sepultus est, a [illegible] ipse [illegible] [illegible] Iudex est. In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] carnis hominis, [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible], & ad ea quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a Aug. in [illegible] in Ps. 50. [illegible], mihi p. 4[illegible].
b [illegible] [illegible].

§. I.

DOminum [illegible] [illegible] Orbis, vivorum ac mortuorum omnium esse Iudicem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Princeps Apostolorum Petrus [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] Caesarea [illegible] [illegible], cum de Christo [illegible] [illegible] faceret: Ipse est, inquit, qui constitutus est a Deo Iudex vivorum & mortuorum. Huic omnes Prophetae testimonium perhibent. a

Athanasius [illegible] [illegible] [illegible]: Venturus est, inquit, iudicare vivos & mortuos: [illegible] cuius adventum omnes homines [illegible] habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem. b De eodem hoc Iudice Matthaeus: Cum, inquit, venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hoedis, & statuet quidem oves a dextris suis, hoedos autem a sinistris. c De eodem Marcus: Videbunt, inquit, filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa & gloria. d Eadem & D. Lucas verba

sunt: Tunc videbunt Filium hominis venientem cum potestate magna, & maiestate.

De eodem hoc Iudicio Paulus ad [illegible] loquens, manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum. f [illegible] Verum [illegible] universali Orbis Iudicio loquentur, in quo [illegible] futurum [illegible] [illegible] Neque enim, inquit, Pater iudicat quemquam; Sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. g Ita omne Iudicium tam universale quam singulare a Patre transmissum est Filio. Filius tam potestatem quam sententiam iudicandi habet. Filio ius gladii commissum est. Nam ipse de sua potestate: h Data, inquit, est mihi omnis potestas in coelo & in terra. i Idem asserit Ioannes: Quia omnia dedit ei Pater in manus. k Et Patrem ipsum alloquens: Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis. l Idem asserit Daniel: Dedit ei potestatem, & honorem, & regnum. m Idem in vestimento & in femore ipsius scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium. n Potestas ergo iudicandi Filio est tradita.

Nec [illegible] deest, nam omnes tam hominum, quam Angelorum cogitationes inspicit Christus, & scit non solum res creatas, sed etiam omnes quae quoque modo creari [illegible] possunt. o

Principis Theologi Thomae Aquinatis verba sunt: Anima Christi omnia novit in Verbo [illegible], quae quocumque modo sunt, fuerunt, vel erunt. p Apud ipsum est sapientia & fortitudo; ipse habet consilium & intelligentiam. q Hanc ipsissimam Christi sapientiam ac scientiam Bernardus pulchre adumbrat his verbis: Non [illegible] sapientia, vel potius non [illegible] fuit Sapientia [illegible], quam tunc parva vel magna. Sive ergo lateret in utero, sive vagiret in praesepio, sive iam grandiusculus interrogaret Doctores in templo, sive iam perfectae aetatis doceret in populo, aeque profecto plenus fuit Spiritu sancto. At vero quando volebat, & quibus volebat, sapiens apparebat, quando & quibus volebat, sapientior, quando & quibus volebat sapientissimus, cum tamen ipse numquam nisi [illegible] sapientissimus. q

Cum ergo Christus & potestatem & scientiam [illegible] [illegible] in omnes homines [illegible] [illegible] Christi potestas [illegible] [illegible] Christus [illegible] [illegible] est.

a Act. c. 10. v. 42.
b Symbolum Athanasii.
c Matth. c. 24. v. 30. & seq.
d Matth. c. 25. v. 31.
e Luc. c. 21. v. 27.
f 2. Cor. c. 5. v. 10.
g Ioan. c. 5. v. 22.
h Matth. c. 28. v. 18.
i Ioan. c. 13. v. 3.
k Ioan. c. 17. v. 2.
l Daniel c. 7. v. 14.
m Apoc. c. 19. v. 16.
n Atque scientia Visionis, ut Theologi loquuntur.
o S. Thom. parte 3. q. 10. artic. 2. conclusione.
p Iob c. 12. v. 13.
q Bernard. hom. 2. super Missus est [illegible]
r Seu, ratione unionis hypostaticae.

§. II.

Quaestiuncula I. Quis igitur Iudex futurus [illegible] mille sexcentos & plures annos, qui ab Orbe [illegible]? Ille ipse qui in [illegible] Angelorum sententiam tulit, [illegible] ad aeternos rogos damnavit, qui & angelis perseverantibus [illegible], quibus [illegible] gloriam adiudicavit. Deus Optimus Maximus [illegible] Filium Dei hominem [illegible], Christus [illegible], & quod sequitur, iudicio praesidere, causas discutere, sententiam dicere, supplicia vel praemia decernere [illegible]. [illegible] hunc [illegible] Deus, a quo constitutus est Iudex.

Omnes quidem quotquot ab Orbe condito Dei amici, & gratia divinae compotes fuerunt, ob Christi aeterni promerita, in eo dignitatis gradu collocati sunt, [illegible] a Christo iudicati sunt. Nam Christus [illegible] hoc tem-

[illegible] sanguine [illegible] anima [illegible] Iudas [illegible] sciam clauis. b Moses [illegible] est Iudex [illegible] quam [illegible].

Quotiescunque [illegible] qui tam post Christi [illegible] pergerunt e cœlo, sed & [illegible] in lege prisca [illegible] sunt Abrahæ [illegible] Christo [illegible] in [illegible]. Sicin [illegible] carni vocificatur Petrus. Non [illegible] Neque [illegible] nomen est in quo oporteat nos saluos fieri.

Quæstiuncula II. Num Christus descendat è cœlo ad hoc Iudicium, an vero iudicandis hominibus [illegible] ac [illegible] necessarium. Nam Iudex non loco solum, sed & Deus est, qui nusquam locorum non præsens est. Non [illegible] Augustinum [illegible]: Cum anima separatur à corpore, statim Angeli eam perducunt ad Tribunal Iudicij. Aio hominem iudicandum non posse deduci ab Angelis ad Tribunal, quod illi Iudici [illegible] vero sententia, tum vel ab Angelis anima è loco iudicij vehitur ad cœlu, vel à diabolis abripitur in tartarum. Aug. hoc voluisse Angelorum, & si qui alij similem locum, satis copertu est.

Quæstiuncula III. Num anima suum Iudicem videat audiatque? Diuersæ hic opiniones. Innocentius c existimat sub mortis Iudicium [illegible] hominibus tam probis quam improbis Christum crucifixum aspectabilem [illegible]. Authoris verba sunt hæc: Videt etiam tam bonus quam malus, antequam egrediatur anima de corpore, Christum in cruce positum. Malus videt ad confusionem [illegible] se non esse redemptum sanguine Christi, sua culpa exigente. Vnde de malis dicitur in Euangelio: f Videbunt in quem transfixerunt.

Quod intelligitur de aduentu Christi ad Iudicium, & de aduentu [illegible] vniuscuiusque hominis. Bonus vero videt ad exultationem. Et hoc habemus ex verbis Apostoli, qui ait: Vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi, id est, ad diem mortis, quando apparet tam bonis quam malis Christus in cruce positus. & ipse Christus de Ioanne Euangelista ait: Sic eum volo manere donec veniam, dum scilicet veniam ad ipsum in morte. g

Opinio pia, & quæ non videatur ex toto [illegible], cum [illegible] non sit, à multis [illegible] Christum cum cruce conspici, [illegible] [illegible].

Nos cum Theologis affirmamus, ab vnaquaque [illegible] Christum Iudicem, & audiri. Videri quidem non corporis oculis, quos anima non habet, sed intellectuali h Audiri autem eo modo quo videtur. Nec obstat Christum in cœlo existere, & ita esse animam [illegible] sine organis corporis est. Nam [illegible] Spiritualis [illegible] locorum non exigit, nam talis visio, cum corpore [illegible] qui videndus est. Quemadmodum ea quæ terra [illegible] [illegible] ab oculis [illegible] contemplamur, ita Spiritus corpore liber à se distantia cernit, audit que. Sic anima suum Iudicem videt, & sententiam in se prolatam percipit. At vero ante mortem Christi Dominum animarum nulla Deum Iudicem videre potuit?

Sed quanam specie, qua forma Christus Iudex se spectandum præbet? Censent Theologi Christum Iudicem ab quoque spectari eadem forma quam Discipulis exhibuit cum in cœlum ascendit, quam in cœlo retinet, quamque etiam supremo Mundi die cum de cœlo ad iudicia [illegible] descendit [illegible] spectandum exhibit. Hanc vero formam potestate, gloria, maiestate [illegible] quam dici possit, conspicuam esse censendum est.

a Fuit hoc Iudicium tribus [illegible] [illegible] quamuis Filio suo Verbo, per appropriationem tribueretur.

b [illegible] hoc [illegible] conuenientibus, [illegible] ante Ascensionem.

c Act. 4. v. 12. & 14.

d Aug. l. de Vanitate seculi c. 1.

e Innocentius III. Pontifex creatus Ann. 1198. l. 2. de contemptu Mundi, c. 45 [illegible].

f Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Apoc. c. 1. v. 7.

g Ioan. c. 19. v. 7.

h Ea tamen Visio verax, & non imaginaria.

i Cornelius à Lapide in c. 14. Zacharia sic loquitur: Christus de cœlo non descendit, sed per iudicialem [illegible] in cœlo [illegible] [illegible] anima migrans è corpore in terra, [illegible] sententiam vitæ vel mortis æternæ.

§. III.

§. III.

Talis est ergo Iudex Dominus Iesus, [illegible]

[illegible]

Hic [illegible] Iudex est ab omnibus [illegible]

[illegible]

O [illegible]

[illegible]

[illegible]

Ergo homines ab homine iudicandi sunt, [illegible]

[illegible] Tu Reges & Caesares, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] O Christiane [illegible] [illegible] [illegible], [illegible].

A[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quid [illegible], [illegible] Medici, qui [illegible] Quam [illegible] [illegible] Christiani, & in [illegible] [illegible] quod [illegible]: id est in vita, in [illegible], in fide, in spe, in Charitate. Quomodo ergo te gloriaris esse Christianum [illegible] & facta non habes. Qui Christum non habet in se, Christianus non potest dici. [illegible] [illegible] caput Christiani [illegible] Ad hunc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quod [illegible] [illegible] in supplicem libellum ad [illegible] Cæsarem [illegible], id non erga Christum [illegible] [illegible] Numini Maiestatique Tuæ [illegible]: Tibi Christe, Tibi Domine [illegible] [illegible], Tibi [illegible], Tibi [illegible] omnia.

a Eccl. c. 7. v. 6.
b Luc. [illegible] 12. v. 5.
c Aug. [illegible] 64. [illegible] de Verbis Domini c. 7. mihi p. 92.
d Act. [illegible] v. 11.
e [illegible] v. 27. f Ps. 64. v. 4. g Ps. 100. v. 2.
h Ps. 118. v. 18.
i [illegible] v. 27.
k Aug. [illegible] 1. [illegible] [illegible] [illegible].
5 [illegible]
l [illegible] in Natali Domini.
m [illegible] contra Cælestinum [illegible].

§. IV.

HÆc [illegible], ut Christum tanquam [illegible] [illegible] [illegible] quamur singularissimo affectu. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ipsum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] affectui, vel Christum in [illegible] [illegible], aut [illegible] [illegible] inter [illegible] Doctores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rit, [illegible] [illegible] Christum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Apostolos [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christus [illegible] [illegible] Ergo [illegible] Apostolum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aut [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], & in cruce [illegible], aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] An exemplar [illegible] Christus iam immortalis? Ergo [illegible] [illegible] [illegible] Mariæ, vel Apostolis, vel [illegible] [illegible] vel Discipulis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christo in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iudex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] concipiendus.

Hoc [illegible], in quamcumque [illegible] Christus Christiano magis placeat, in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sive docentem, sive orantem, sive [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Christum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], communicatis consiliis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] Christo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non solum Fratrem [illegible] [illegible] & Iudicem. [illegible] [illegible] & ego ante hunc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nunc igitur agam, & [illegible]

[illegible]

[illegible] vera sint [illegible].

Hoc est vere Christianum, hoc est Christiani [illegible] Christi [illegible] Christus [illegible] in [illegible] multum [illegible] [illegible].

Domine IESV, [illegible] Peccatis. Tuo [illegible] indignum, nec dignum, [illegible] [illegible] Christianum [illegible].

Sed [illegible] & supplex [illegible] culpam & [illegible] Pater [illegible] misericordiam [illegible].

[illegible] desperet, qui tua vincula, [illegible] flagella, spinas, crucem, [illegible] sanctam [illegible]?

Nulla [illegible] tot vulnera, [illegible] Cum Magdalena [illegible] cum Publicano. Ne repelle ad [illegible].

[illegible] Domine IESV, [illegible] sanguinem, & [illegible] Patris [illegible].

Peccaui [illegible] peccata grandia, peccata innumera [illegible] Pater [illegible] [illegible].

a Aug. [illegible]

§. V.

M[illegible] Philosophi [illegible] hoc Iudicis [illegible] Deum [illegible] verbis [illegible].

Gratias tibi agimus, [illegible] Tua [illegible] gratia [illegible] [illegible] Nomen [illegible] & [illegible], quo [illegible] Deus est benedicendus [illegible] [illegible]. Hoc est enim sola humana gratulatio, [illegible] [illegible] [illegible] sola [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ab hoc [illegible].

Quis non [illegible] calamo [illegible] non Christiani [illegible]. Inter cætera illud [illegible] *Hoc est enim*, inquit, *sola humana gratulatio*, [illegible] Doctum [illegible]. Neque [illegible] Hieremias Propheta [illegible] sapiens in sapientia sua, & [illegible] fortis in fortitudine sua, & [illegible] in diuitiis suis. Sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire, & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium [illegible] Christiana [illegible]. Hic [illegible] Iudex, hic [illegible] est, [illegible] Dominus [illegible] exemplar [illegible].

Hunc igitur, ô Christiani, [illegible] Ad illius Tribunal nullus est gratiæ vel odio, nullus [illegible] locus. Sola hic [illegible] innocentia.

Non iudicari vis? [illegible] iudica.

[illegible] Iudicem [illegible] [illegible]

[illegible] anni.

Nemo de amicis iudicium [illegible]:
[illegible]

a [illegible]

b *Apud Academicorum Philosophorum, qui [illegible] ... mihi p. 381. & 382.*

c [illegible]

CAPVT VIII.

Quis in hoc Iudicio sit reus, quis accusator, & cuiusmodi sententia promulgari soleat.

Quis [illegible].

Est cantilena, quam quidem constat voce, POENITET. Hanc cantilenam plerumque non ad initium, sed ad finem actionis [illegible], aut [illegible] canimus. Ita Romanum Catonem moriturum cecinit. Tribus me poenitet: Quod arcanum alicui commiserim, quod iter [illegible] commiserim, quod die uno [illegible] egerim.

Ita Constantius Imperator [illegible], triplex [illegible] commissum malum, [illegible] poeniteret: Quod [illegible], quod [illegible] Caesarem creasset, quod [illegible] non [illegible]. Hoc est [illegible] poenitentia in fundo. Sentiret Constantius se proximum ire divino tribunali, Iudicium esse in propinquo, sententiam paullo post pronunciandam. Hinc illae voces, Poenitet, Poenitet, Poenitet.

Quis in arcano singulari hoc iudicio sit Iudex, capite superiori diximus. Nunc porro addendum, quis hic reus, quis accusator, & cuiusmodi sententia pronunciari solent.

§ I.

Reus in hoc iudicio Animus est hominis iam defuncti, solitus & pavidus, ut qui iam pridem è collapsa domo evaserit. Corpus enim [illegible] nec aliud quidquam secum, quam suas [illegible], hoc est actiones suas [illegible]. Exanime corpus cognati [illegible] & amici circumstant, quorum nemini ad arcanum hoc Iudicium sequi aut comitari permissum. Animus ergo etiam potentissimi [illegible] sola sistitur Iudici Christo. Atque [illegible] aut purpurati [illegible], [illegible] dignitatem, & quaecunque alia [illegible] in hanc curiam non admittitur, sed foris excluditur. Opera tamen sequuntur illum. Haec ipsissima Iudicia, quae [illegible].

Et hanc [illegible] sollicitudine [illegible] illorum [illegible]. Capitalem [illegible]. Et [illegible] plerumque tamen idem illi [illegible], quod [illegible] apud Alexandrum Macedonum Regem à duobus iudicibus [illegible] est, [illegible]. Demum è custodia eductus, [illegible] quid haberet suae causae [illegible]. At ille quamquam [illegible], tamen [illegible] & [illegible], pauca ex iis, quae [illegible], protulit. [illegible] non memoria [illegible], sed [illegible]. [illegible], quam [illegible] conscientiam [illegible], non memoriae [illegible].

Non tres solum annos, sed saepissime triginta, sexaginta, [illegible] vita permittitur, ut causae nostrae [illegible]. Tandem è custodia educti, cum [illegible] & [illegible], non memoria [illegible], sed conscientia prodit. Quam autem paucorum sollicitudo [illegible]. Omnia [illegible] hic [illegible].

Plurimi hoc [illegible], ut facultates & [illegible] vel ad [illegible] testamentum disponant, dispositis his illis [illegible]: Ne lites, aiunt, [illegible] male compositis, [illegible] testamentum condo.

Optimam diligentiam hanc & providentiam laudamus, & [illegible]. Sed [illegible] prius [illegible], domestica omnia [illegible] constituere, & conscientiam [illegible] inspicere, [illegible] cogitare, animam à [illegible] vinculis [illegible]. Ita [illegible] quibus [illegible] lapides, [illegible] ad [illegible]. Neque hoc damnamus, modo non

non inhabiles & inceptos velint credi. Quæ autem pro anima cura vigiliæ? quæ anxia est meditatio, quomodo pro spiritu laboraent? quæ meditatio suscipitur ad capitalis causæ defensionem? Pleraq; omnia charo corpori sunt, huic feruntur, huic occurrunt, huic ministrant. Licebat dicere: Hæc est sapientia carnis, sed saluti spiritus, hac hominis providentia, sed negligentia est Christiani. Vere quod Hieremias quæritur: desolatione desolata est omnis terra; quia nullus est qui recogitet corde. a Iudicium hoc capitale, tremendumq; possum, heu quam pauci satis perpenderunt!

Habemus ergo Iudicem, & reum, quin adversarium & accusatorem rei, qui advocatus & defensor?

a Apoc. c. 14. v. 13.

b Q. Curtius l. 7. [illegible] post init.

c Hierem. c. 12. v. 11.

§. II.

Hic adesse censendi sunt Angelus tutelaris, quam diabolus defendit hominis adversarius. Angelus custodiens hominem, quem à prima illius hora suscepit, ad ultimum usque halitum non deponit pervigil, sed diligentissimus custos. Sed illud lachrymabile, si Angelus locum mutare, & adversario dæmoni cedere, & animam tot annis à se defensam, dæmoni tandem tradere cogatur. Quid hic dicendum, quem diabolus sic à dextris eius, & eum iudicantur, causa condemnatur, [illegible]

Quid si Angelo monitori non obsequi, monitis eius obedierit defunctus, dextra stabit Angelus, & sententia iam dicta clientem suum vehet in sublimes æternitatis felicissimum possessorem. Sin Angelo refractarium adversarij vocibus aures applicuerit aurem, in cinerem dæmones rapinam æternæ noctis inquilinum.

Nam igitur vigilantissimè curis attendendum, quo autem, quo trahit, quo ternum deducit. Angelo an diabolo suadenti & trahenti paruit. Cum hoc iudicio iudicatus sibi. Hoc certum: Anima in hoc iudicio constituta tam distincte ac clare cernit, quidquid rectè aut perperam gessit, per iudicis tenebras gratiæ omnes illius sanctas actiones grandi charta conscriptas, unico aspectu perlegit. Cuiusque autem totam vitam diem uno

an priori volumine descriptum ingeram. In processus minima, maxima, tecta, prava, facta, cogitationes lascivissimas velut sunt, vel celsam pellucide anima tam sua per se iusti foretur. Nec nec eorum quidquam ignorare potest, conscientia sua consignata. Nec opus hic testibus, non advocatis, non legibus, non illis legum interpretibus. Nulla hic comperendinatio, nulla revisio, nulla replicatio vel defensio appellatione per [illegible] nulla permittitur. Vox iustissima rerum regula est. In ceteris iudicijs ad admittitur appellatio; Hic nullo est perfugium. Causa incognita, cognita longè notissima. Hic Iudex sapientissimus iustissimus, potentissimus est: non decipi, non circumveniri, non falli, non flecti, non trahi, non mulceri potest, nec ab eo ad ullum alium provocare licitum.

Iam tacet, dissimulat, connivet mitissimus hic Iudex. Interim relaxavit iacenti: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. b Quod Bernardus explicans: Veniet, inquit, veniet, qui male iudicatum, rei docebit: & sibi interim confundetur; qui faciet iudicium iniuriam patientibus: qui iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Veniet pro certo, qui per Prophetam minatur in Psalmo: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Quid facient de iniustis iudicijs qui ipsas quoque iustitias iudicabit? Veniet, inquam, veniet dies iudicij, ubi plus valebunt pura corda, quam astuta verba: & conscientia bona, quam marsupia plena. quandoquidem Iudex ille nec fallitur verbis, nec flectetur donis. c Iudicabit iustitias, non solum bonas habitus adversas. Tunc ergo cum tempus acceperit, iam meritissimo exprobrare illo poterit: Nonne dissimulavi, nonne silui, nonne morarer? [illegible] gratiam nonne contemptu, multiplex, [illegible] Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci ei? d Nonne tibi quadraginta dies, tibi tot annos concessi ad resipiscendum? Misericordiæ tempus abijt; nunc solius est iustitiæ. Hæc, & hæc, & hæc fecisti, & tacui. e Iam redde rationem.

Vt autem arcanum hoc Iudicium tanto clarius insideretur animo, ipsis etiam oculis pi-

[illegible] ad Iudex [illegible] Chri-stum [illegible], [illegible] ad [illegible] expectat. Eandem animam, hinc [illegible] Angelus, inde accusator diabolus, [illegible] Hæc autem Iu-dicij [illegible] & pictura.

a Ps. 28. v. 6. & 7.
b Ps. 74. v. 3.
c Bernard. [illegible] prima, mihi p. 1212.
d Ps. [illegible] v. 2.
e Ps. 49. v. 21.

§. III.

POrro triplicis generis est sententia. Prima [illegible] omnes [illegible], qui hostes Dei gratia divina vacui moriuntur. In illorum quemlibet, hoc fulmen torquebitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum. Heu horribilis, immutabilis, irrevocabilis senten-tia! ô decretum! ô maledictio! ô repudium! ô [illegible]! ô ignis! ô æternitas! [illegible] vestra, ô qui, ubi vestra ratio, ubi ve-strum sanum iudicium est? Hæc non mature præstolere, hæc non cavere summis viribus [illegible]? O Iudicis severitatem [illegible]! ô [illegible]! [illegible] hanc oculis suis [illegible] facile poterit, qui [illegible] sacerdotem ab Episcopo [illegible], sacerdotij dignitate ac vestibus spoliari, & cum ignominia domum repelli viderit. Ita Christus summus Pontifex & unus Iudex [illegible] & spem omnem auferet ab anima, eamque conspectu suo indignam à se repellet, [illegible] carnifici diabolo. Sententia [illegible] [illegible] superest [illegible] omne [illegible]. Iam frustra est [illegible], flere, rogare, [illegible] provocare, patronos implorare; frustra hæc omnia.

Contra ille non decoro vestitu è nuptiali domo ejicitur, & neminem habet patro-num. Tali iam sermo [illegible], & nemo pro illo supplicet. Fatuæ Virgines Sponsi [illegible], & foris pro [illegible] de-precantur. Ore ad dextram [illegible] sunt [illegible], & nullus est qui [illegible]. Di-ves epulo [illegible], & [illegible] nec Abrahamus [illegible]. Non à Noëmus, aut Daniel, aut Iobus [illegible] hunc Iudicem exorarent.

Iam actum est. Et licet Mater Dei, licet omnes Angeli, licet omnes omnino cælites ad Iudicis pedes [illegible], & pro damnato [illegible] [illegible], nihil impetrabunt. Decretum est, [illegible] dicta est, [illegible] nihil [illegible] omnis [illegible] est. a Cœlum & terra transi-bunt, verba autem huius Iudicis non præteri-bunt, in omnem æternitatem irrevocabilia.

Tutelaris Angelus [illegible] [illegible], illud [illegible]: [illegible] ego sum à [illegible]. [illegible] millies, [illegible] millies [illegible]: Cave, age, [illegible] hæc, millies, [illegible] millies [illegible] hoc oculo, hæc [illegible] hoc [illegible], hoc age, hoc [illegible], hoc labora, sic hoc & vince. Noluisti vere [illegible]. Age [illegible], [illegible] Dei iudicio damnatus, [illegible] [illegible]. Ita diabolus animam sibi tradi-tam, iamque suam abripiet, sibi [illegible] [illegible]. Intelligite hæc, qui oblivi-scimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. b

Alterius generis sententia est [illegible] vox [illegible], qui [illegible] Dei gratia divina [illegible] [illegible] Illorum [illegible] amicis-simum illud: Venite benedicti Patris mei, per-cipe regnum quod vobis paratum est ab origi-ne mundi. Mox [illegible] diabolus cum de-decore hinc facesset. Eodem tempore puncto, Dei conspectu [illegible], [illegible] in cœlo sit. Tutelaris Angelus iam vere bea-tam animam & [illegible] eo-dem [illegible], & in cœlum evehet velut suæ laboris testimonium. Sic Augustinus [illegible] [illegible]. Sic idem de hoc ipso Iudicio [illegible] [illegible]: Cum anima, inquit, separatur à corpore, tunc veniunt Angeli, ut præsentent illam ante Tribunal Iudicis. c Si ad Tribunal Iudicis [illegible] ergo, etiam ex Tribunali [illegible] ad cœlum deducent. Hic Angelorum [illegible] omnium gratulatio [illegible]. Vicit, [illegible] est: satis iam laborum, satis lachrymarum, precum, vigiliarum & ieiuniorum. Æternus [illegible], immortale gaudium [illegible]. Beata pœniten-tia, dulces lachrymæ, felix [illegible], [illegible] calamitates [illegible] Et quam [illegible] hæc sententia, [illegible] grat[illegible] [illegible] non [illegible] vel [illegible], vel nulli-bi [illegible] [illegible] est, modo hic talis can-

[illegible] Iudicij calculus sequatur.

Sententia[illegible] genera est, animam à Dei conspectu arceri, dum divinæ [illegible] plane [illegible]. Ioannes Apostolus [illegible] huius formulam continebant: Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, inquit, aut abominationem faciens. d Hoc [illegible] aliquamdiu à conspectu divino, grandius esse [illegible], quam quod homo [illegible] per omnem vitam [illegible] passus est. Cælo vel ad tempus se excludi, acerbior erit pudor, quam modo ab universis simul hominibus conspici, & dirijs oculis devorari. Sed superest spes [illegible] cœli. Hac sese Iob solatur: Et rursum, ac post tenebras spero lucem. e [illegible] hæc consequuntur.

a *Non erit [illegible], aut [illegible]. [illegible] Dominus, Iudex, Actor est & Testis.*
b *Psal. [illegible]. v. 22.*
c *August. [illegible] de Vanitate sæculi, c. 1.*
d *Apoc. c. 21. v. 27. alit.*
e *Iob c. 17. v. 12.*

§. IV.

PRimum: Non difficile indagatu [illegible] Ecclesiastes: c Et dixi in corde meo Iustum & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei, tunc erit. c Apparent nonnunquam, turbata omnia, & quod gravius [illegible], [illegible] Deus res hominum curare, [illegible] causa ferri. Hic Ecclesiastes: Dixi in corde meo, [illegible] animo [illegible] exploratissimã [illegible] sum a. Deo scilicet non iustos tantum [illegible], sed impios etiam ac sceleratos ex Orbe hoc [illegible], tam [illegible], prout vel hi vel illi egerunt, iudicatum. Et tempus omnis rei tunc erit.

Quanta [illegible] Deus peccata, quot scelera modo [illegible], palliantur, [illegible], dissimulantur! Iam [illegible] ac [illegible] sollicitæ [illegible] decor [illegible], culpam à se in alium [illegible] est, [illegible] frequentissimum. [illegible] Et quantis [illegible] etiam [illegible] plurima, [illegible] purgare [illegible], & [illegible] male gestam [illegible], [illegible] argumenta, [illegible] pallicola, [illegible] milli [illegible], quibus [illegible]. Nulla [illegible] pallicola, [illegible] nemo [illegible] habet ut possit, [illegible]. Veritas apud plurimos [illegible] & [illegible] esse [illegible]. Quot [illegible], ô Deus, in Tribunalibus & curijs est [illegible] Orbis & [illegible] est [illegible], dolis, [illegible], fraudibus, [illegible] plena [illegible]. Verborũ & [illegible] ubique plenissimum est, parum [illegible] & fidei. Verba speciosa, [illegible] blanda sunt, sed cor [illegible] felle: alius alterum [illegible], [illegible], opprimit, [illegible] calumniatur, [illegible]. Et [illegible] in [illegible], [illegible].

Expectate, [illegible], expectate paululum. [illegible] omnia [illegible] ad solem [illegible]. Arcanum, singulare Iudicium [illegible] quæque deprehendet, arguet, convincet. Et tempus omnis rei tunc erit.

Iam [illegible] lites & dissensiones vigent passim [illegible] foro, causarum & actionum ad tribunalia [illegible], & subinde [illegible], [illegible] causã, qui causam [illegible]. Hic [illegible] principium: aliud breui iudicium sequetur. Et tempus omnis rei tunc erit. Quicquid latet apparebit, nil inultum remanebit. a

Iam pauperes & bonæ mentis homines [illegible] calamitatibus [illegible], ut plurimum: [illegible] alij [illegible] quam divitijs felices. Hæc [illegible] res & lachrymas & cogitationes [illegible]. Sed [illegible], in [illegible] nostra, in vicino est [illegible] iudiciorum [illegible] Iudicium, & tempus omnis rei [illegible].

Alterũ quod [illegible] sequitur, Mors [illegible] pessima, [illegible] Tribunal [illegible], à [illegible], ab uxore, à liberis, à [illegible], à [illegible], à [illegible], à [illegible]

 tibus

tibus, è sua domo, è lectulo suo eiicitur ab- ripitur, hic ab Angelis, à Deo, ab omnibus ex- lectis æterno anathemate separatur; in ter- ribilem & horrendum lectum ad perpetuam e- gestatem, famem, sitim, ad damnatorum & dæ- monum societatem, ad æterna cruciatus deijcitur. Rem omnis [illegible], audire mi- ra.

a *Ecclesiast. c. 5 v. 18.*

b *Metricales rhythmi.*

§. V.

Die quodam sub vesperam vir opulentus & magni nominis, cum omni familia in amœnissimam villam secessit, voluptati liberius cum suis vacaturus. Hæc domus instructa supellectile & abundans, continebat [illegible] domesticum, vario peristromate ornata, [illegible] corporis [illegible] ad volupta- tem [illegible] egregiè facta. Inter famulos homo fuit perfidus, qui in hilari poculo, tam hero, quam conservis aliis, lethargum infudit. Ita plerique tam vino quam pharmaco in gravis- simum soporem dati. *Nocte media* cum veri penè [illegible] dormirent, irrupere [illegible] domini [illegible] latronum & prædonum, [illegible] hominum, [illegible] fortibus domo recepit. Hi ubi domum expilarunt, in dorsum domini [illegible] omnem commiserunt. Tantum illis fuerat ingens damnum affecisse, nisi & hominis ludi- brium adderent. Ergo herum lethargo incre- dibili sopitum, è cubiculo, è domo velut mor- tuum exportant, & campo medio depositum deserunt. Interea cœlum [illegible] tempestati- bus miscere, micare fulgura, mugire tonitrua, nimbi præcipitari; ita demum evigilare he- rus lethargicus, circumspicere, pavere, in a- lium Orbem se delatum credere, horrere [illegible] se nudus homo extra cubiculum, & extra domum suæ familiæ, sine omni ope ac solatio inter pluvias, inter turbines & pro- cellas, rigentem gelu, irato cœlo destitutum, & undequaque proditissimum.

Vis, Lector, hunc virum nominem? Da ve- niam: Tu es ille vir; a & si quis alius tibi non absimilis. Virum hunc cogita qui in ultimam vesperam, & in noctem vergit, horis omnibus morti vicinior iter. Interim voluptates & vana gaudia sectari liber. Habet suam quis- que [illegible] villam & viridaria, ubi vel avaritiæ, vel inerti otio, vel crapulæ, vel lu- xuriæ; aliove vitio indulgeat. [illegible] prodit [illegible], [illegible] Corpus, cata- lepsin suo [illegible]. Ita herus i- ste herus in [illegible] suam [illegible], sed lethargo [illegible]. Mo- veatur, vellitur, moneatur, impellitur, stimuletur à Deo, ab Angelis, ab hominibus. Sed ob [illegible] oculos non aperit, quos lethargus vicit. Heu miserum, quem tam inexpugnabilis dor- mitandi necessitas ligavit. Tam arctè sopi- tum [illegible] diaboli: hac illac ra- piunt iam [illegible] & velut mortuum. At vero cum tempestas mortis supra caput stat, cum ira divina intonat, cum Iudicii ful- men iam adstat, tunc primum demum oculos aperit, sed iam extra domum sui corporis est, suis opibus, sua familia, sine omni consilio. Quis tunc tremor, quis angor & pavor ani- mum occupabit, cum tabulas signatissimas iu- dex proferat, & ex eis dicet sententiam. Nunc ergo in iis scribe, quicquid tunc scriptum vo- les, quicquid voles deletum, nunc dele, dum scribendi aut delendi tempus est. Hoc erit iu- dicium tuum, quod ipse decrevisti. b

a 2. *Reg. c. 12 v. 7.*

b 3. *Reg. c. 20 v. 40.*

CAPVT XI.

Quæ præcipue Iudicium hoc exasperent, seu,

Quæ rationem reddendam pessimam tur- bent?

Verè Philosophiæ decus illustrissimum Seneca, de die fatali disserens: Singu- li dies, inquit, subtrahunt aliquid viribus. Carpimur. Ergo [illegible] ap- propinquat [illegible], & dico de omnibus meis istis sententiam [illegible] venerit, ita me observo & al- loquor: nihil est, inquam, adhuc quod aut verbis aut rebus exhibuimus. quid profecerim, mor- ti crediturus sum. Non timidè itaque compo- nor ad illum diem, quo remotis strophis ac fucis, de me iudicaturus sum, utrumne lo- quar fortia an sentiam. Mors de te pronun- ciatura est. Ita dico; disputationes & litterata colloquia, & ex præceptis sapientum colle- cta verba, & eruditus sermo, non ostendunt

verum

quantū robur animi. Est enim occasio etiam [illegible] [illegible]. Quid egerim, tunc apparebit, cum animam agam.a

O Verbum terribilissimum! Quæ enim per omnem vitam cogitavimus [illegible], quæ dicta etiam & facta fuerunt, [illegible] hora cō[illegible] [illegible] Iudicium hæc revelat [illegible] in ultimo [illegible], quam boni aut mali actores fuerimus. Qualis quisque fuerit [illegible], tunc [illegible], cum [illegible] sibi constant. Cur & à quo reddenda sit ratio iam supra explicatum. Quæ rationem reddendam præcipue turbent, & iudicium [illegible] hoc capite ostendam.

a Seneca ep. 26. med.

§. I.

PRimum omnium est, Iustitia, siue Iudicij [illegible] voluntaria. [illegible] curas alere vanas, non necessarias, non minus tamen [illegible], & magis noxium in posterum nolle prospicere, nolle curas in futura [illegible], [illegible] excludere. Hoc prorsus est causa suæ [illegible]. Quod vero maius dispendium, quanto gravius [illegible] est [illegible]. Atqui ad hoc Tribunal, cui vigilandum de salute, de capite, de æternitate agitur. Hoc autem tanti momenti est, ut alia omnia, ad id collata, nullius momenti sint.

Marcus [illegible] ut narrant, homo profanus, nec Deum, nec hominem reverens, nec Inferos [illegible], salutis plane incuriosus vixit, [illegible] sua pecunia. Hinc in coelum & marsupium plenum [illegible]. Iis sui negligens, & imminentis Iudicij ad extrema venit. Hic subitus terror hominem invadere, & eo desperationis adigere, ut infernalem foveam videre sibi visus sit [illegible]. [illegible] salutis monitū. Christi in crucem actus [illegible] sanguine Christi [illegible], divinæ misericordiæ [illegible], animū [illegible], [illegible]. Frustra omnia, Cœlum illi ferreum & plane obseratum, non illi [illegible], sed [illegible] Deus [illegible], ut hostes adversari. Ita vitam miser [illegible]. [illegible] vita constantia mortis est regula. Sicut vivitur, sic vita clauditur. Qua virga arbor sana, illac cadit [illegible]. Vos [illegible] Animæ [illegible] dispendet eam, qui [illegible], & [illegible] illam, & [illegible] in [illegible].

Rerum naturalium [illegible] morti [illegible] hilarescere, & in lætitiæ signum alis plaudere. Nam cantat & [illegible] olor, malus quantisper est, tum non magis. Hyæna vero moritura, ut [illegible], clamat, plorat, ululat. Causam Aristoteles assignat sanguini. Cum ergo sanguis cygni dulcis ac [illegible] ad cor [illegible] mortem, [illegible] aliquid inde lætitiæ sequi. Hyænæ vero sanguis [illegible], amarus, pestilens, cum ad [illegible] cor propinat, tristitiam ingenerat.

Sanguis Christiani hominis bona conscientia. Salomonis oraculum est: In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.c Impij in tenebris conticescent.d Pedes sanctorum suorum servabit. Pes noster, [illegible] noster est. Huic singulari præsidio Deus, [illegible] sua [illegible]. Non obliviscetur Christus servorum, qui sui nunquam obliti sunt. Vis ergo Iudicium non formidare, assidue illud cogita, ad illud te semper præpara.

a Petrus Cressollus de immortalit. anim. l. 3. dis. 5.

b Eccle. c. 5. v. 4.

c Prov. c. 14 v. 32.

d 1. Reg. c. 2 v. 9.

§. II.

ALterum, quod singulare hoc Iudicium reddit formidolosum, est Sacramentorum neglectus. Utrumque [illegible] est, aut infrequenter, aut [illegible] uti. Hæc salutis sunt remedia, quæ usu raro [illegible] negligenti male applicantur. Recenset Beda non ignotam sed horribilem tragœdiam [illegible] Coenredi regis [illegible] erat, [illegible]. Monebat [illegible] vitam improbam simili [illegible] in [illegible]. Agnoscere mortis incertissimum esse, & [illegible] à morte sequi Iudicium & Tribunal, quod vel otiosi verbali, vel impuræ cogitationis [illegible] à Iudicio illo

pendere totam aeternitatem. Quare viderent quid agerent. Nemo enim cum Deo impunè unquam iocatur. Audit haec velut surdus fabulam cachinno excipiens, ut autem inter pessimos habebatur, poenitentiam quidem esse promittebat, sed non nisi tardiorem. Interea adest morbus & hominem in lectum deiicit. Rex ad aegrum veniens, monet sedulò, nunc opportunum esse tempus, nunc occasionem à fronte capillatam posse apprehendi, ideo moras rumperet, & cum Deo rediret in gratiam. At ille quod blandius rogabat prorsus renuit, non abnuere se, aiebat, quò minùs poenitentiam vitam capessat, id tamen, ubi à morbo revaluisset, efficacius confecturum. Alioqui plurimos in aula dicturos, id mortis metu fieri. Fortiter sibi locutus videbatur: sed felix nolebat esse, hunc diabolus trahebat in suam destructionis trahit. Interim morbus acquisit vires & ultimum tacitis incrementis propinat morti. Rex redit, aegrum vehementius iterum exploraturus. Hic aeger, iam serò sapiens, ait, nec enim quidquam amplius salutis sperandum esse dicebat. Rex illud delirium morbi tribuens, innocentem esse infantem interpretabatur; At aeger, non insanire se, sed immane quantum à conscientia perdurissima cruciari, atque has voces extorqueri, & suam narrationem brevem ingressus: Paulò antè, aiebat, duo venusti oris ephebi ad lectulum accesserunt, quorum alter libellum parvulum exhibuit legendum, in eo quicquid unquam boni à me factum, scriptum, sed heu quàm id omne fuit exiguum! Mox agmen daemonum huc irrupit, ex his unus volumen ingens & formidabile visu, porrexit legendum iussit obtrudi. Vidi, & legi, perij; nam in eo scelera mea omnia, non verborum tantum & factorum, sed & ipsarum cogitationum ingenti & colorum. Tum hostes mei formosos iuvenes alloqui. Hic noster est, aiebant; vos facessite. At illi hoc unum respondebant: Non negamus, vester est: quò vultis ducite. Et cum dicto evanuerunt. Iamque miser ita perditus sum, ut non solum circa me, sed intra me sentiam tortores meos. Actum est de me, eheu, actum est, sine spe vel venia. Patent inferi, iam iam eò abripiar. Hic calamitas fuit moriendi psalmus. Nam paullò post infelicem animam exhalavit. Brevem poenitentiam horruit, & in aeternam incidit. Haec autem, inquit Beda, non sibi, sed aliis profutura vidit. a Serum remedium est, sero cogitare, cum iam instat mors pessimè paratis disponendo.

Siracides sibi instat et tempori monens: Ne dicas, inquit, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictae disperdet te. b

Leo famelicus acutissimis oculis circumquaque sibi pabulum quaerit, & dilacerat. Sic ira Dei peccatorem obtutu assiduo respicit, & in eum mox insilit, quem misericordia dereliquit. Ergo non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Immane flagitium est, misericordiam Dei facere lenam diaboli. Ira Dei horrendus ignis est, peccandi verò continuatio Voluntas huic igni pabulum & ligna suggerit, qui misericordiam reijcit, hunc iram magis & magis accendit. Nemo tamen nostra sic ulna mentitur Deo. Qui enim, ut Basilius loquitur, non vult cùm potest, non poterit cùm volet. Deus ad pectoris nostri ianuam saepissimè pulsat, & ingressum rogat, sed crebrò aliud responsum non impetrat, quàm dormire vel domi dominum, aut domi non esse. Sed erit tempus, cum & nos clamabimus atque pulsabimus, at responsum haud aliud quàm nostrum impetrabimus. Nescio vos. Nam sero dicit, non novi vos.

a Beda l. 5 hist. Anglican. c. 14.

b Eccli. c. 5. v. 8. & seqq.

§. III.

Tertium quod rationes facit impeditissimas, imò cassas & nullas, est, *Simulatio & hypocrisis.* Formosa res quaedam est, sed Deo invisa, velle probum videri, & non esse.

Narrat Gregorius, in coenobio sui nominis Theodorum, fuisse hominem religiosum externis moribus, insigni modestia, sedatum ingenio, verbo, in omnibus compositum. Sed longè alius fuit, quàm esse appareret, quod finis prodidit. Nam cum aliis palam ieiunare credebatur, clam & occultè vorare consueverat.

[illegible] Malim tempore clandestinam hanc gulam [illegible] conscio. [illegible] Hoc [illegible] morbum aperuit. Nam [illegible] ultima hora [illegible] est, [illegible].

[illegible] Nemo fuit qui non [illegible] aliquid à viro tam sancte [illegible]. O boni, [illegible] sperare [illegible], certum [illegible]. Nam moribundus angoribus afflictus, & in eo corpore [illegible], quod diu [illegible], tandem [illegible]. Cum verò [illegible], ego [illegible]. Pudicos [illegible] vestros [illegible], alius [illegible]. Nunc ecce morior, [illegible] morior. Nam ab igneo dracone [illegible] & [illegible] Dominus, & [illegible]. Vtcunque [illegible] in hunc hominem [illegible]. Rationes [illegible] & [illegible] hypocrisis. Illa [illegible]. Et de [illegible], [illegible] singulare [illegible] mortem [illegible] [illegible].

His nos [illegible] voces [illegible]: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris: & serva & poenitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te. b

De [illegible] querela [illegible] [illegible] ... Deo. Hoc [illegible] cum Deo. Sic [illegible] & hypocrisis [illegible] Deus [illegible]. [illegible] [illegible].

a Greg. l. 4. dial. c. 38.
b Apoc. c. 3. v. 3. & seq.

§. IV.

QVantum arcani [illegible] malum produxit: [illegible] & [illegible], & immanem, praesertim [illegible]. Quisquis [illegible] [illegible] [illegible]. Quales [illegible] [illegible], quàm difficile [illegible] [illegible] in syllogismo [illegible] conclusionis [illegible] & ipsa conclusio [illegible], & [illegible], si [illegible] falsa & [illegible]. Eadem [illegible]. Conclusio [illegible] [illegible]. [illegible] & [illegible]. Quisquis in [illegible] [illegible]. Nec [illegible], non facile ad [illegible] verget.

De homine [illegible] Religiosus & [illegible]: [illegible] & [illegible] in vita [illegible].

Videmus [illegible]. [illegible] & [illegible]. Vos [illegible] [illegible], hoc & hoc [illegible]. [illegible] ergo [illegible] syngraphas & [illegible].

O mortales syngraphas inspice, sed longè alias, sed tuas, [illegible] ad reddendam rationem te [illegible].

Sed quemadmodum [illegible] vigilamus, eadem [illegible], ita quae in [illegible], eadem [illegible] fatigantque [illegible].

[illegible], de [illegible]: Ego ipse [illegible], in [illegible] [illegible], quem [illegible] [illegible], & [illegible]. [illegible] aliquando [illegible] illud malum [illegible], cogitansque [illegible], quàm [illegible] [illegible]

nal Christo Iudici : Tribunal illud pertimes-cere posse [illegible] dando fabulam. Nihil [illegible], nec [illegible] ulla motam [illegible] fe-cit. Videbatur quidem vir ille [illegible] non in-ter pessimos numerari. Nam homines religio-sos etiam eis occurrentes, humaniter alloqui & rogare [illegible] cum lachrymis [illegible] [illegible] solebat, sui memores essent, & Deum pro se deprecari [illegible] omittenti. Nimirum vult, & non vult piger. *b* Non oderat cælum vir ille, sed quia terrenum pro cælo amaverat [illegible] ; se cælo indignum fecerat. Quando [illegible] monitis nihil profectum est, voluit Deus iam [illegible] arborem [illegible]. Ita morbo subito [illegible], [illegible] [illegible] Iudicium præparatione debita per-venit. Cumque iam [illegible] [illegible] [illegible] videretur, cum cogitatio [illegible] [illegible] (terribile visu) [illegible] uti-que [illegible] ad Tribunal [illegible], At vero moribundus extra linguam, ad longi-tudinem propè pedis (sic scriptor loquitur) dehiscens, horribiliter expiravit. *c*

Igitur quod Apocalypticus Angelus mo-net, Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius. *d*

a Matth. & mater passim.
b Prov. cap. 21. v. 4.
c Thom. Cantip. l. 2. Mirac. fol. 221. c. 22. [illegible].
d Apoc. c. 14. v. 7.

§. V.

QVintum quod formidabile reddit hoc Iu-dicium, est *Palæstra carnis & luxuria*. Hæc non solùm claudit oculos, sed obligat, ne Iudicem venientem videant. Hic ego im-[illegible] vitæ hominem ad vocibus compel-lo, quas ad Vdonem Magdeburgensem [illegible] [illegible] ; ausus : Vdo, Vdo, cessa à lu-do, satis lusisti Vdo. *a* Sic ego : Cessa, impu-re, cessa cum Deo ludere ; sat diu lusum est, cessa, & libidinem tuam cape. Breui aderit Iu-dex, & pro his omnibus adducet te in Iudi-cium. Ideo matur cogita qualem animum & quale corpus Deo tuo in reddenda ratione sis restituturus. Verissime dixit Ambrosius : Qui dominari nescit cupiditatibus, is quasi equus raptatur in deuium, voluitur, obteritur, laniatur, affligitur. *b*

Equus commodatus minimè tamen vitio-sus, si pede claudus, aut dorso læsus, aut ma-lè habitus & [illegible] restituatur, is qui mu-tuum dedit, iure meritò dicere solet : Non est meus hic equus, ego a[illegible] dedi, ego equũ sincerum [illegible] [illegible]. Hæc tibi & Iudex tuus [illegible], [illegible]. Non est meum hoc, quod reddis corpus, ego tibi castum purumque de-di : linguam à me [illegible] [illegible] accepisti. Tu verò corpus immundum per li-bidinem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], tu linguam [illegible] impuras restituis. A[illegible] mentem ego tibi [illegible] & [illegible] capa-cem credidi, tu refers [illegible] refertam. Red-de quod debes.

Quid ad hæc dicere habent Veneris man-cipia ? Quid [illegible] ingemiscent ? Si respon-[illegible], interroget, quis respondebit ei ? *c* Ad rem [illegible] quàm apertè Paulus : Omne pecca-tum, inquit, quodcunque fecerit homo, ex-tra corpus est : qui autem fornicatur, in cor-pus suum peccat. An nescitis quoniam mem-bra vestra templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri. *d* Tu igitur qui ad Tribunal Christi stas, redde quod debes, redde corpus, redde manus, linguam, & oculos, qualia accepisti, non priores [illegible] immundiores.

Animus Seneca dicebat, neminem aliter quàm quomodo natus est, exire è vita. Fal-sum est, [illegible], peiores morimur, quàm na-scimur. Nostrum istud nõ naturæ vitium est. Illa de nobis conqueri debet, & dicere : Quid hoc est ? Sine cupiditatibus vos genui, sine ti-moribus, sine superstitione, sine perfidia, cæ-terisque pestibus. Quales intrastis, exite. Quod debetis reddite.

Sed heu iam dicere non morimur quàm nascimur, non tales exiimus, quales intravi-mus, nec reddimus quod debemus. Quid e-nim verò impedit ? Caussa autem hæc est, in-quit Seneca, quòd inanes omnium bonorum sumus, quorum in fine vitæ desiderio labo-ramus. *e* Nemo quàm bene vivat, sed quàm diu curat.

Hoc proprium est hominis libidine insa-nientis, vitam vult longam, non castam, non [illegible]. Sed talem ante Iudicium subinde indicamus, [illegible] Deus : Præste-[illegible] Iudicij tempus exspectare non possumus : abrumpenda est hæc hominis vita, ne [illegible]

excre-

arrescat eius lancea.

Anno millesimo ducentesimo sexagesimo, Misenensis iuvenis in amoribus suis postremus, à mago in abditos aedium recessus se duci passus est. Hic ille simulacrum virginis, quam tantopere deperibat, spectandum dedit magico carmine adductum. Iuvenis in amores suos pronissimus, dum larvatae virgini manum porrigit, à cacodaemone parieti alliditur, & miserabilem in modum necatur. Cadaver autem eo impetu proiicit in margine, ut in [illegible] iaceret. Ita [illegible], & libidini pare, diabolum ad amplexus invitat. f Quid in arcano Iudicio de hoc homine decretum sit, facile est iudicare.

Recentiorem narrat non ignotus Ecclesiastes. Ante annos non multos Viennae homo impurus & libidine consummatus a diabolo suis noctibus [illegible] è lecto extractus per fenestras in altum, inde in [illegible] pomariis [illegible] perductus est. Hic equi instar & calcitrare, hinnire cum [illegible] accepere. Interim cacodaemon cum praeda sua avolans, in cellam [illegible] [illegible], ibique in labrum atramento [illegible] plenum coniecit. Dignissimum hominis libidinoso balneum. Inde mane ab accurrentibus extractus & in publico xenodochio curatus est. Res nota Viennae, plurium oculatis testimoniis firmata. g Sic hi fiunt verè, quod Angelus Tobiae dixit: quibus praevalere potest daemonium; nam cum suae libidini vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem daemonium super eos. h

De aliis constat, qui libidinis vitium saepius quidem, sed nunquam [illegible], in pollutas sordes identidem relapsi, demum morte subita extincti ad Iudicem [illegible] raptati, [illegible] flagitiis sunt abrepti. Vitam [illegible] horrendam prorsus ac pene infandam [illegible] est; Non enim (quod Oseas asserit) non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt. i Igitur voces meas repeto, Cessa impure, cessa cum Iudice tuo ludere. Satis lusum est, cessa, & libidinem omnem e[illegible]. Non patere Iudex [illegible] [illegible].

a Res ipsa decantatior fuit quàm verior. Tempora non addidimus. Narrat Hanssorus Chronograph. Volum. 3 general. 34.

b Ambros. l. 3 de Virgini.

c Iob c. 9. v. 12.

d 1. Corinth. c. 6 v. 18. & 19.

e Seneca ep. 12. fine.

f Sigifridus Presbyter Misnensis, qui Compendium historiarum ab Orbe condito usque ad annum 1307 scripsit. Anno 1305 vixit ac Lipsiae.

g Georg. Scherer Dominica 1. Quadrag. conc. 5 [illegible] p. 547.

h Tob. c. 6. v. 16. & 17.

i Osee c. 5. v. 4.

§. VI.

Ecerum, quod singulare hoc Iudicium reddit terrificum, est, Gula, ebrietas, crapula. Rex Babyloniae Balthasar dum festum celebraret epulum, iam temulentus & hilaris praecepit, ut afferrentur vasa aurea & argentea, quae asportaverat Nabuchodonosor pater eius de templo quod fuit in Hierusalem. Bibebant autem vinum, & laudabant deos suos aureos & argenteos, aereos, ferreos, ligneosque & lapideos. In eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regiae & rex aspiciebat articulos manus scribentis. Tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius solvebantur, & genua eius ad se invicem collidebantur. Vide quis regi tantus pavor & terror. Ab unica epistola [illegible] [illegible] [illegible] MANE, THECEL, PHARES. Hoc epistolium ad homines eos scribitur, qui iam morituri citantur ad Iudicium. Summa litterarum haec est.

MANE. Numeravit Deus regnum tuum & complevit illud. Vitae tuae dies ad ultimum usque horulam & punctulum numeravit & completi sunt. Arithmeticus qui tibi & omnibus hominibus vivendi spatium per omnia omnino momenta admetitur, sapientissimus est, omnia in mensura & numero, & pondere disponens, & constituens terminos qui praeteriri non possunt.

THECEL. Appensus est in statera. Haec duas habet lances, in una divinae leges, in altera

talia

[illegible] [illegible] perimus, si hic nunc il-
lis non cōverimus, ad ipsos nō dissimulabit.
Omnia accusant, imo & cogitationem omnes
tam velut adhaerentia nostra ejicientur.

Phares. Divisum est regnum tuum. Ha-
ctenus in animū & corpus dominabaris, nunc
partes istae segregentur, corpus tabi & vermi-
bus, orco animus, aut coelo assignabitur. Ergo
dispone domui tuae: in ea ubi ambulandum,
reddenda ratio, sententia excipienda est.

Scripturā hanc quasi saepius legamus, & vi-
tae brevitatem attentius consideremus. Ab in-
fernis clamant capitis: Nos nati continuo desi-
vimus esse, & in malignitate nostra consumpti
sumus. d

a *Dan. c. 5. v. 2. & sqq.*
b *Sap. c. 11. v. 12*
c *Job c. 14. v. 5.*
d *Sap. c. 5. v. 13. & 14.*

§. VII.

Ergo sobrij estote, & vigilate, a iam dies
dicitur, iam dicas scribatur, ad Iudicium
iam vocamur.

Ebrietas vitiorum omnium periculosissi-
mum vitium. Nam si ebrius subito inveniatur
à morte, & ad Iudicium abripimur: hoc in re-
centi re, in ipsissimo scelere deprehensus, quid
Iudici respondebit, viceruq; mortis rauci Luc-
co Christus de Iudicio futuro disserens, illud
singularissime monuit. Attendite vobis, ne
forte graventur corda vestra in crapula &
ebrietate, & curis huius vitae, & superveniat
in vos repentina dies illa. b Hinc illi sancto-
rum pavidi clamores. Clamat ad Iudicem rex
David: Non intres in iudicium cum servo tuo
c. Quocunque duxeris, promptus te sequar,
Domine, pro te vinciri, verberari, mori pa-
ratissimus, modo me tractatum examinis
consistere non facies. Frustra peccati, dictus
est. Clamat Iob: Etiam si haberem quippiam
iustum, non respondebo, sed meum Iudicem
deprecabor. d Clamat pro sua Ecclesia: Ante
diem rationis, donum fac remissionis. Hoc
idem clamant Ecclesiae filij: Ne quando ra-
piat ut leo animam nostram. Ne forte tradat
nos adversarius Iudici: A timore inimici eri-
pe animam nostram. Clamat Chrysostomus:
Hominum iudicia saepe falluntur, sententia
divina nec expostulandi unquam poterit, nec
corrumpi. e Clamat cum Iobo Gregorius
Papa Romanus: Quid faciam cum surrexe-
rit ad iudicandum Deus, & cum quaesierit,
quid respondebo illi? f Angustiae sunt mihi un-
dique. Clamat Bernardus: Quid periculosum,
quid tam plenum anxietate, & vehementissi-
mae sollicitudinis excogitari potest, quam
iudicandum adstare illi tam terrifico tribuna-
li, & incertam adhuc exspectare sub tam districto
Iudice sententiam? g Clamat Habertus
Londinensis Antistes: Ecce ergo iam in via
est Iudex: iam vociferantem audite: Redde
rationem villicationis tuae. Omnia sua repe-
tit, & quidem cum usura. Clamat Cafarius
Arelatensis Episcopus: Quid iudicij tempore
facturi sumus, quando contra crucifixi Do-
mini livores nostra peccatorum vulnera, &
maculae libidinum proferentur? Quo vultu
respiciet redemptio nostra proditionem no-
stram? Tanto graviora erunt nostra delicta;
quanto maiora se ostenderint divina beneficia
h. Clamat Fridericus Imperator: Vae vobis,
Principes, nam quales vos alijs praebueritis,
talem erga vos Iudicem senserit. i Ergo &
ut [illegible] quilibet cū psalte regio clamet: No-
tum fac mihi Domine finem meum, & nume-
rum dierum meorum, quis est, ut sciam quid
desit mihi. Horam & momentum mei iudicij
nosse non cupio sat enim hoc te tacere con-
solere, nec id mihi ut sciam expedire. Sed
agnoscam, ô Deus, vitae vanitatem, vivam ut
brevi moriturus, conscientiam instruam, ut tibi
Iudici paulo post respondeam. Remitte ergo
mihi, ut refrigerer priusquam abeam, & am-
plius non ero. k

Finio hoc caput cum gemina praeceptiun-
cula. Pelagius narrat religiosum senem inter-
rogatum à [illegible] illud: Vide abbâ, cor meū
tam durum est, ut nec Deum quidem timeam.
Huic senex prompte & ingenue: Deum ideo
non times, quia ipsum non increpas, non
arguis; Tibi ipsi omnia facillime ignoscis, non
corripere à teipso. Haec illa duritia animi,
Nulli primam omnium originem nostram
fuisse latam. Hinc toti penè levitamur. At
vero latens hoc à sola vana Complacentia in-
durescit. Hinc homo sibi placens, facilè in fa-
xum obrigescit. Addidit senex: Memor esto
quia te oportet Deo ad Iudicium occurre-
re. l

En geminam & optimam præceptionem. Prima sit: Incerta aggere, iudicia accipiunt, alijs fastigium sibi digidum. Altera: Hoc decretum singulare iudicium assidue cogita. Omnipotentia & omnia inspicientia Iudicium non effugies.

a 3. Reg. c. 3. v. 5.
b Luc. c. 12 v. 34.
c Psal. 42. v. 8.
d Iob c. 8. v. 13.
e Chrys. hom. 10. in ep. 1. ad Cor.
f Luc. c. 1. v. 18.
g Bernard. in Ps. Beati qui habitant. ser. 2.
h Cæsar. lib. 23.
i Æneas Sylv. de dictis Alphonsi.
k Ps. 18. v. 5. & 14.
l Pelagius libello 5. n. 12.

CAPVT X.

Quæ potissimum Iudicium istud mitigent, seu, Quænam in ratione reddenda imitanda.

EXperientia docemur verissime dictum ab Aristotele Philosopho: Homines amplius oculis quam auribus credunt, quia longum iter est per præcepta, breve & efficax per exempla. a Multæ leges, morosa res; exemplo instituere, expeditum magisterium. Mosi Deus probatum opus faciendum imperavit. Siquidem tot vasa, tot varij generis, tot cortinas, tot candelabra parare, tot annulos, tot tegumenta & velamina, tot alia utensilia fabrefieri dictavit, ut humana memoria vix potuerit ac dicere: Quis ordinata hæc præcepta retineat? Ergo vix tot pera ingrediamur. Ergo tu Moses, Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. b Sic centenum aliquem in eta capud tuismet dicat, si dicat: En prototypum illud; tu tot sequere, non errabis.

Omnes quotquot vivimus, in via sumus ad Iudicium: ea proficiscentibus, quædam mala & aviæ, quædam ancipites, & aliæ erroribus implicitæ, quædam inexplicabiles, & ad interitum seducentes. At scimus nec ceteros nullis hominibus ante nos ad hoc iter ipsum Iudicium profectos. Hic consultissimum, tot omnino sequi, qui viam bonam scientesque exactius tenuerunt. De quo nunc plura.

a Seneca ep. 6.
d Exodi c. 25. v. 40.

§. I.

EX omni numero qui prisca sanctitate claruerunt, duo solum noscitur qui viam bonam ad Iudicium signant, contemplationi: Ille qui princeps Iobus, & rex Hierosolymitano David divini tribunalis observantissimi fuerunt. De seipso Iobus: Semper enim, inquit, quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi? a Significantissime & incredibili affectu expressit summ quem gerit Iudicij metum. Quasi tumentes, ait, super me fluctus, Iudicium meum formido.

Cum super flumen insolentes audium sua supra aggeribus, aut in vicinam planitiem excurrunt, aut præcepta per sua iter, aut aquarum inortem in domum invehit, viator qui obvius semper ineluctabilem moriendi necessitatem in oculis habet. Viam relegat? cursu superabitur à fluvio, & dum fugit, comprehenditur. Hac illac declinare? Vbique & undique aqua. Contra fluvium tunc præsentissima mors. Locus effugij nullus. Sic argentibus penè ante mortem exanimatur. Eadem est ratio, cum aut fulmen imber, & procellosa tempestas, aut cataracta vitam medijs campis deprehendunt, aut cum in mari decumani fluctus se mutuum se adtolunt. Nusquam hic effugium; mors proxima est. Ita Iobus: Divini tribunalis horror, inquit, velut ingens aquarum moles contra me in caput meum devoluitur, quantumque fugerim, non effugiam: quicquid adversus æque impetum obmoliar, totto hic non effugiam; nihil auxilij, nihil spei, nihil consilij superest, non effugiam Iudicium Dei. Tribunal inevitabile. Scio me Deo Iudici ostendum, scio Censoriam Dei orationem & Iudicium subeundum fore. Scio. Sed hoc nescio quid iudicanti sim responsurus.

Interea tamen tanto minorem sibi promittebat Iudicem, quanto ipse in pauperes benignior fuisset & liberalior. Nam protinus adiungit: Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si com-

edi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea? b

Hæc assidua imminentis Iudicij meditatio, & in egenos tanta liberalitas eiusque Iudicem valde mitigabant.

Habebat et rex David Iudicium divinum ob oculos formidatum, ideo in his ipsis cogitationibus assiduus. Omnia, inquit, iudicia eius in conspectu meo. c Iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa. d Memor fui Iudiciorum tuorum à sæculo Domine. Cognovi Domine quia æquitas Iudicia tua. Confige timore tuo carnes meas: à Iudicijs enim tuis timui. e Atque hinc David post priorem lapsum transformatus, vir secundum voluntatem Dei. Digna divini Iudicij memoria & metus ad illud sanctissime cultum hunc regem evexerunt.

a *Iob* 31. v. 13. & 14.
b *Ibid.* v. 16. & *seqq.*
c *Ps.* 17. v. 23.
d *Ps.* 18. v. 10.
e *Ps.* 118. v. 52. & v. 75. & v. 120.

§. II.

IN lege nova plerique quamvis amicissimi Deo, ad divinum tamen Iudicium subeundum non perfunctoriè se parabant. Hos distinctè referemus.

Franciscus Assisias etsi ad intimam cum Deo familiaritatem pervenerat, quo tamen paratior ante suum Iudicem staret, nudus nuda humo mori voluit, ut qualitercunque ipsius Iudicis in cruce expirantis imitaretur exemplum. Idem S. Ioannis Evangelium de Christo patiente sibi prælegi iussit. Deinde cum suis patientiam, paupertatem, obedientiam commendasset, psalmum centesimum quadragesimum primum recitare exorsus est: Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio, &c. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi. a Sub hæc verba in suo Iudice patronum amantissimum collocavit.

Ludovicus IX Rex Galliarum, Anno Christiano millesimo ducentesimo septuagesimo, lethali morbo correptus, [illegible] ardentius hunc in modum precari: Fac nos, Domine, prospera mundi despicere, & nulla eius adversa formidare. Cumque Sacerdos Sacrum viaticum porrigens ex more quæreret: Num Christum Dominum præsentem crederet? Cui Rex: Credo, inquit, atque tam certa fide ac si eum ante me cernerem ea formâ, quâ cœlum ascendit. Sub lectum ultimum dixit: Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum, in timore tuo. Domine deduc me in iustitia tua. b Et sic feliciter ad Iudicem suum migravit. En Christiane, tibi sequendum exemplar quod tibi monstratum est, in hominum pauperrimo & regum potentissimo.

Refert Stobæus interrogatum Aristippum, quid in vita homini potissimum expediret? Bene mori, ait. Nil profecto exoptatius, quam ad tribunal illud paratum concedere, & brevi hoc transitu migrare in cœlum.

Arnulphus nobilis Flander à Bernardo Claravallensi ad vitam religiosam non sine miraculo ductus, cum sub exitum vitæ, colico dolore infestaretur, iam Sacramentis munitus subito exclamavit: Vera sunt omnia, Domine Iesu, vera sunt, quæ dixisti. Erant qui putarent eum vi morbi delirare lingua, & aliena loqui. At ille repetens eadem confirmabat verissimum à Christo promissum: Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Evangelium, qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in sæculo futuro, vitam æternam. c Nec illud esse potentissimum promissum: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda, Vincenti dabo manna absconditum. d

a *Ps.* 141. v. 1. 2. & 8.
b *Ps.* 5. v. 8. & 9.
c *Marc.* 10. v. 29. & 30.
d *Apoc. c.* 2. v. 11. & 17.

§. III.

FVerunt, sed admodum pauci qui profecturi ad Iudicium, securè etiam subriderent, bonæ Conscientiæ testimonio freti.

Priscus scriptor Gregorius Turonensis refert in S. Radegundis cœnobio Virginem, cui Disciola nomen, B. Salvij Albigensis Episcopi neptem singulari hac felicitate obijsse. Cum in morbo decumberet, iamque ultimus & fatalis dies adesset, ægra velut revalescens suæ familiæ

soro-

senibus dixit: allevatum corporis sensio, & a doloribus liberam. Sic ergo secures, & sollicitudini nostrae spatium dare te spiritui, & ego quoque paululum quiescam. Abeunte ergo ea a grotantis gratiam. Paulo post ad aegram revisens videntem eam passis in caelum brachiis, haec etiam solum prologui: Benedic mihi Sancte, ac famule Dei carissime. Ecce iam anima sanguinis huius mei causa. Cumque interrogarent quae lectulo adstabant, ad quem haec verba diceret? Nec verbulo respondit. Post breve temporis intervallum & loqui & movere coepit. Ita ipsa mitissimae laetitiae laeta transiit ad Iudicium. Exanime corpus pro more lotum tam nitido candore permansit, ut ancillae nullam aspicere Romam potuerit, quod cadaveris candorem [illegible] aequaret. a

Catharina propriisque item sanctissimam revocavit. Vidua, matrona nobilis, quae brevi post mortem coniugem omnes voluptatum illecebras extremè coepit odisse, fastidium quicquid vanitatem aut petulantiam oleret. Nec vero unquam ridere visa est, nisi modestè & inter optimae notae homines. Domi velut ancillarum infima, vili habitu serviebat. Nec egit rursus maritum hanc suae coniugis insolentem sanctimoniam. Non diu sanitate fruit tam pia femina. Morbo letali occupata, iamque morti proxima sine voce ac sensu sensorum diu iacuit, diductis tandem oculis & caelo sublatis in laetissimum risum erupit, nil alterius locuta. Ita sublatior, & ridendo adiit Tribunal. Amoena ridentis facies etiam in cadavere remansit. b Idem Auctor: Hoc ipsum, inquit, ego meis oculis una cum sacerdote spectavi, in pauperculae mulieris agone. Hic innocentiae poculum cum animam ageret, primo quidem visus est angi & torqueri, deinde subito apertis oculis caelum suspiciens valde; totumque corpus gestientis visus tam valido exsultu, ut contradictionem [illegible] ponerent. Nec dubitandum, inquit, qui haec maiorem, quin singulari Angelorum occursu, exhilaratus sit. Nil conficit sibi beatitudinis principium.

Adiungit scriptor: In morte spontaneam & risisse & cecinisse compertum est, dum scilicet sentiat delicias occulto Sancti perhibitas. En horum numero quidam in D. Dominici familia Brugis fuit vir doctus & sanctus. Qui graviter decumbens, quando erat morti vicinus, tanto vicinior est esse Iesum. Hunc fratrem [illegible] non sunt lacrymis rogaret, [illegible] solum singulare a Deo acceperat, ut ei [illegible] Christum mihi videbar? Iamque iamque accepi eum Dominum Iesum, Iudicem. Inquit bene ad supremum spero. Et ego, ait alter, per hanc ipsam te rogo ut quod speras, videris, nunc autem nostri dona signum. Factum, inquit, ager signatum Dominum perinsignis. At hoc die cum ingravescente morbo domestici accederent, & lectulo assidui spiritum emigrantem Iudici commendarent. Dum precantur, en moribundus levat attollit manum, & loquentem digito in certum locum intendit, & vocem quamvis debili ac fracta canere conatur. In Galilaea Iesum videbimus, sicut dixit vobis, Alleluia. Dixit & ad Iudicem laetus migravit. c

De his talibus licebit illud Fabi affirmare: Deus non proiiciet simplicem, nec porriget manum malignis. Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. d Os iustorum, inquit Gregorius, tunc risu replebitur, cum eorum corda finita peregrinationis fletibus, aeternae laetitiae exultatione laudabuntur. De hoc risu Salomon & Siracides dicentes: Ridebit in die novissimo. Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suae benedicetur. e Et hoc ipsum repetens: Timenti Dominum, inquit, bene erit, & diebus consummationis illius benedicetur.

Risus sub mortem laetitiae verbum aliquid vix unus alterve inter idololatras reperisse. Theramenes Atheniensis in publica custodia coactus mori, poculum veneni promptum non dubitanter hausit. Quodque ex eo superfuerat, iocabundus illisum humo clarum edere sonum coegit. Reddensque servo publico, qui eam tradiderat: Critiae, inquit, propino. Vide igitur ut hoc poculum ad eum continuo perferas. Erat Critias ex triginta tyrannis crudelissimus. Profecto, inquit Valerius, supplicio est se liberare, tam facile supplicium perpeti. Itaque Theramenes perinde ac in domestico lectulo moriens, sua carcere. Inimicorum aestimatione punitus suo iudicio finitus. f

Longè sanctiùs Pluto monachus; hic omni virtutum laude ornatissimus, quum & carcere, & exilium pro Christo ferre didicit. Plurimis demum laboribus & fructu fructus non sine gau-

cio sepulchrum suum contemplatus est, egitque Deo gratias, quod servulum indignum ad illud vas, & ad hanc portum perduxisset. Ita postrem sereno ac hilari vultu tanquam laborum omnium metam & aeternae laetitiae principium salutavit. Nec tamen eorum quidquam omisit, quae hominem paulo post Iudici sistendum facere deceret. Quia vero Christum Dominum, non tam ut Iudicem rigidum, quam ut patrem amantissimum iam animo conspiciebat, hoc carmen funebre modulatus est: *Resurgent mortui, & exsurgent qui sunt in monumentis, & laetabuntur qui sunt in terra.* Cum illud & ipse caneret, & alios, ut sibi occinerent [illegible], hortaretur, demissum caput [illegible] placidissimus Christo Iudici se commisit. g

Quam praeclarè ac verè dixit Augustinus: Non timere, non potest malè mori, qui benè vixit. h Quò vita delicatior ac solutior, eò mors plerumque formidolosior & tristior. Quò austerior vita vel afflictior, hoc ferè mors securior ac laetior est.

a *Greg. Turon. l. 6. hist. Franc. c. 29. ubi adhuc plura addit miranda.*
b *Thom. Cantip. l. 2. mirac. c. 56. n. 8.*
c *Idem hic quem supra laudavimus. De pluribus qui sub mortem [illegible] Caesarius l. 7. c. 53. & 54.* d *Ioh. cap. 8. v. 20 & 21.*
e *Prov. c. 14 v. 13. Eccli. c. 1. v. 13. & 19.*
f *Valer. l. 1. c. 1.*
g *[illegible] montis Olympi abbas post plurima certamina obiit anno 812. die 4. Aprilis de quo Card. Baron. to. 9. Annal.*
h *Aug. l. de disciplina Christiana cap. 12.*

§. IV.

PElagius Graecus interpres refert senem religiosissimum in Scithi morbo lassum & extremo confectum. Cumque non pauci lectulum morientis cinxerent, & oppido pallidi in praesentem obitum defixerent, [illegible] oculos insolito modo [illegible] iterumque risisse. Mirabantur qui astabant, atque illum quaerebant, cur [illegible] ridere? Hic moribundus triplicem assignans causam: Ego, inquit, risi, quia vos timetis mortem omnibus communem, [illegible]. Deinde risi, quia cum mortem timeatis, nihilominus vos parum sollicite paratis ad mortem. Risi tertiam, quandoquidem vos plura- ne certo, quos lateri contexitas, eo ego nunc a laboribus transitum ad requiem. Haec ubi dixit, oculos clausit, & expiravit Iudicium. e Mala mors, inquit Augustinus, putanda non est, quam bona vita praecesserit. b

Quod quidem in Valero perspicere videre est. Hic, S. Greg. teste, post quadragesimum sacerdotii annum ad vitae finem pervenit. Itaque praeviso divino intuitu, subito admirabili cum laetitia proclamavit: Bene veniatis domini mei, bene veniatis. Et unde hoc mihi, ut ad servulum vestrum dignemini venire? Gratias ago, maximas ago gratias. Iamque nunc, venite, [illegible]. Cumque hoc saepius ingeminaret, familiares qui circumstabant, quaesiverunt quibus hoc diceret. At ille: Nunquid, ait, beatos Apostolos Petrum & Paulum non cernitis? Ad quos denuo conversus: Ecce venio, dicebat, venio. Inter quae verba felicissimo comitatu hos stipatus, ad tremendum Iudicem pervenit.

Addit Gregorius haec ipsa verba: Plerumque contingit iustis, ut in morte sua sanctorum praecedentium visiones aspiciant, ne ipsam mortis suae poenalem sententiam pertimescant; sed dum eorum mentibus supernorum civium societas ostenditur, a carnis sua copula sine doloris & formidinis fatigatione solvuntur. f

Christus Dominus de illis ad Tribunal transituris, hoc salubre commonefacit: Et ego vobis dico, inquit, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. d Macarii [illegible] sunt amici Iudicis, ut mortem nobis securiorem reddant. Qua vero ratione commodissime ad hoc Tribunal [illegible] [illegible] iudicandum eriget [illegible], si nobis [illegible] conciliaverimus.

Imo ipse Iudex propensissimus est suis Iudicii [illegible] ac honorem [illegible]. [illegible] complexibus sese spectabilem exhibent, atque in [illegible] secretum examen conclave duxerit. Proinde si dixisset, Surge, mi moribunde, frater tuus & servator tuus sum, quamvis & Iudex tuus, officio mihi a Patre demandato. Non est quod nimium formides. Metuunt & contremiscant hostes mei. Tu habitus in amicorum, imo & fratrum meorum numero eras. Nam in tribus maximè

tuam

nuam mihi fidem probasti. Singularem in adversis patientiam conservasti. Deinde amicitiam custodisti. Sciebas enim hos mei esse amicos, & soli mihi eos gladio concessum. Denique calumniatorum in scholas errabat ad calumniam meam conservasti: id falsum facere conatur es. Euge serve bone, Euge fidelis amice ac frater. Nunc quidem mortalitatis lege ad Tribunal aeternum evocaris. Sed animum finge, & mihi fide, non eum Iudicem invenies, quam Patrem.

Ita Christus Antonio Patavino in hymnum erumpens, ita Thrasillae Gregorij Pontificis amitae, ita compluribus alijs sub mortem visus est.

Anno millesimo octogesimo octavo Berengarius annorum prope nonaginta, praefracti homo ingenij; & in Eucharistiae mysterio singulariter contumax, post tot libros contra ipsum scriptos, post tot congressus cum eruditis institutos, post tot Concilia adversus eum coacta, demum ipso die Epiphaniae Domini iam morti proximus, contremuit cedens & ad confessionem erroris adductus, non sine gemitu haec verba protulit: *Hodie apparebit mihi Dominus Iesus Christus, propter poenitentiam, ut spero ad gloriam, vel propter alios à me seductos ut timeo ad poenam.*

Observa, Lector, ante Iudicium errores revocandos, famam reddendam, ablata restituenda. f

Sed paulo laetior in iter divinum adijt Thibaldus Episcopus Frisiae, qui capite plectendus, cum iam decederet, alta voce sic precatus est: Domine Iesu, gratias tibi ago, quod ad annum quinquagesimum septimum aetatis pervenerim. Iam quatuor sunt, quae me plurimum solantur; Veritatem praedicavi, sacros codices non tradidi, virginitatem servavi, & nunc propter te cervicem securi praebeo. Felicitatem ante Iudicium parat, cui curae ac votis est, Veritatem amare, divini verbi conciones frequentare, sui status pudicitiam tueri, mortem aequo & prompto animo tolerare. Huic tali homini sonat optime precatio: Veniat pax, inquit, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua. g Huic homini bene erit in extremis, hic ridebit in die novissimo, dicetque cum beato Ambrosio: Mori non timeo, quia bonum Dominum habemus.

a *Pelag. lib. 11. n. 51. apud Rosweid. pag. 614.*
b *Aug. l. 1. de Civit. c. 11.*
c *Greg. l. 4. dial. cap. 16. fin.*
d *Luc. cap. 16. v. 9.*
e *Trithem. ... l. 2. c. 6. iter.*
f *Caesar Baron. ad d. ann. 1088.*
g *Isa. c. 57. v. 2.*

§. V.

B. Gregorius rem sibi compertissimam enarrat. Nonnunquam, ait, omnipotens Deus trepidantem mentem quibusdam prius revelationibus roborat, ut in morte minime pertimescant. Cui autem Deus quibusdam sanctissimis viris horrorem Iudicij non ademerit, ex eodem scriptore suo loco docebimus. Porrò sic loquitur S. Gregorius: Quidam mecum in monasterio vivebat, Antonius nomine, qui quotidianis suspirijs ac lachrymis ad caelestis patriae voluptates anhelabat. Solebat autem studiosissime divini eloquij verba meditari, non hauriendae inde scientiae, sed eliciendis lachrymis & animo ad caelestia erigendo. Hoc enim agebat: ut ubi mens eiusmodi meditationibus incaluisset, tanto promptius ea, quae ima sunt, excuteret, ad beatam illam patriam evolaret. Dum sanctis his studijs subijceret, visus est sibi secundum quietem haec audire voces: Paratus esto, migrabis brevi. At ille simplici candore: Non est, inquit, mihi viaticum ad hoc iter. Cui protinus responsum est: Si quidem de peccatis agitur, veniam iis dat Deus. Audit haec, nec tamen in metu esse desijt. Eadem ergo vox sequenti nocte eius ad aures allapsa mentem ad subeundum Iudicium incredibiliter roboravit. Quare ab hoc die, iam multo quam antea securiore animo ad Iudicem, ut erat monitus, migravit. a

Quemadmodum indolem equi ex capite, auribus, & ore nostri equisones cognoscunt & aestimant, ita Iudicij bonam ac securam sententiam non multos ceteri ab antecedente vita ponderant. Constans virtutis studium mite sequitur Iudicium; Piam vitam, grata sententia, si religiosa fuit anima, Iudex erit benignus.

Incidit in mentem Hieronymus Platus, quae ipse inter religiosos viros vidit & audivit commemorans. Fuit autem aliquis, ait, cui

[illegible] denunciatum esse, [illegible], ingenti gaudio elatus, eos omnes qui hoc denunciabant, arctè complexus est. Alter cùm idem audisset, se scilicet ad Christum Iudicem vocari, quidquid [illegible] vocale, ac penè iam consumptæ humani, ad [illegible] colligit, & cum [illegible] significatione edidit est hymnum dicere, Te Deum laudamus. Alium etiam [illegible], inquit, fugiente iam anima, insistit in [illegible] voce versiculum è psalmis [illegible]: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus; [a] & in ipso verbo expirasse. [illegible]

Gulielmus Elfinstonius, genere ac patria Scotus, sanguine, ingenio, virtute nobilis, penè adolescens in Societatis familiam adscriptus est. Hic nondum exacto mense integro in lethalem febrem incidit. In eo morbo ita se gessit, ut incredibilem temperantiam & verbis, & vultu, ipsisque factis præstiterit, nec satiari posset agendis Deo gratijs quod eo loci moreretur. Extremo ferme spiritu, cùm in cubiculum [illegible] viderei, in hanc ipsam vocem erupit: O mortem, inquit, gloriosam [illegible] angelorum agminibus stipatam. Quia [illegible] perfusus: Non videtis, inquit, non videtis Angelos? [illegible] quæ sanam [illegible] Angelum [illegible], aliquamdiu cum illo ita locutus est, perinde ac si [illegible] [illegible]. Ab hoc significatum [illegible], [illegible] Iudicium. Quærentes autem [illegible] qua forma Angelus [illegible] esset, adolescentem quemdam, qui ibi aderat, indicavit, ei similem esse. [illegible] dulcedine [illegible] spiritum perfundebatur, ut ipsum etiam corpus, quamvis morbo & morte vicinâ fractum insolitos motibus super lectulo velut exiliens gestiens agitaretur, non sine admiratione omnium, qui [illegible] vidisse non meminerant. [illegible] oculos post cervical [illegible] ostendebat, & aliquid ibi [illegible], quæ maiorem in modum oblectaretur. Inter quæ gaudia [illegible] [illegible], [illegible] cum [illegible] ascendere. Ita placidissimè sopitus ad Tribunal transijt. [c]

Rectè arbitror, eiusmodi mortem, diem Paschatis, hoc est, transitus vocemus, quo ad immortalitatem transit animus, suo tempore laboris sui [illegible] in gaudiorum societatem adscitus.

a Greg. l. 4. dial. c. 47.
b Psal. cxx. v. 1.
c Platus de bono status Relig. l. 2. c. 31. [illegible].

§ VI.

Anno Christiano millesimo ferrageſimo quinto Ferdinandus Magnus Rex Castellæ & Legionis [illegible] & victoriis insignis, ipso die natiuitatis Christi, morbo tentari cœpit, in templo [illegible] regio pronus cultu ornatus, & [illegible] corona [illegible] ad templum [illegible] comitantibus [illegible]. [illegible] de purpura, omnique regio cultu exutus, & à capite gemmarum diademate detrahens, omnia simul in ara reponit [illegible], ut ea quæ à Deo acceperat, Deo restitueret. Post hæc [illegible] infusus templi pavimento se [illegible], veniam [illegible] supplex petijt. Ubi [illegible] Episcopis [illegible], cilicio indutus, & cinere aspersus, die sequenti eodem templo sanctè [illegible] [illegible], postquam annos quadraginta, menses [illegible], dies [illegible] superasset. Hunc regi [illegible] [illegible] diem beatus D. Isidorus prædixerat. [a]

Et vere de his omnibus B. Pauli verissimum vaticinium: Quorum finis erit secundum opera ipsorum. [b] Non potest malè mori, qui bene vixerit. In ostium, alium produco regem.

Anno Christiano millesimo centesimo trigesimo [illegible] Ludovicus Crassus Rex Gallia[illegible] rum, cum annis triginta regno præfuisset, anno ætatis sexagesimo, ad imperatorem Iudicem ita se comparavit, ut post largissimam in pauperes & templa distributam stipem, [illegible] [illegible] [illegible], Eucharistium [illegible] [illegible]. Quibus omnibus peractis, humi [illegible] [illegible], [illegible] in Crucis formam cineri [illegible] [illegible], & in ea se collocari voluit. Hoc habitu hac animi, corporisque præparatione suum Iudicem opperiri voluit.

Sunt abundè nos docent hæc hominum fastigia, tanti Principes, qua præparatione, quanta reverentia [illegible] Iudex sit adeundus, qui ex [illegible] loquitur: potes in pondere iudicium, & iustitiam in mensura. [c] Et quis Regum

qui Cæsarem dicet ei: Indica mihi, cur me ita iudices? a

Verum ut habeat uterque sexus, quibus capiat per imitationem assimilari, qua ratione feminæ ad subeundum Iudicium se pararint, paucula subiungimus.

S. Paula, Romana nobilissima matrona, quæ Hieronymum habuit panegyristen, iam morte ac Iudicio proxima, illud è psalmis recitabat: Domine, dilexi decorem domus tuæ. Quam dilecta tabernacula tua Domine, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. e Cumque interrogaretur à Hieronymo, cur taceret, an aliquid doleret? Græco sermone respondit: Nihil se habere molestiæ, quin omnia sentire. Post obmutuit, & clausis oculis, quasi iam mortalia despiceret, illos eosdem versiculos repetiit, sed voce tam graciliter tenui, ut à circumstantibus vix audiri posset, digitoque ori admoto, crucis signum pingebat in labijs. Iamque spiritus deficiebat & anhelabat in mortem, animaque erumpere, ac suo sese Iudici committere gestiebat. f

O felix iter ad hoc Tribunal, quod tanto securius, quanto promptius & avidius suscipitur.

Elizabetha illa Vngari Regis filia, illa omnium egenorum mater laudatissima, sibi mortem præsciuit & prædixit. Vltimis diebus penes se virum Religiosum, cui conscientiam commiserat, & domesticas ancillas tenuiter admisit, cuiusque rei rationem significantius adiungens Ad Tribunal Iudicis, aiebat, dicenda est causa; absint curæ mortales. Quo autem eandem suam redderet molliorem, ipsum Iudicem ac ipsi hæredem in pauperibus scripsit; unicam tamque vilem vestem sibi tegendæ, retinens. Ita sacris omnibus rapiuntur, ad vadimonium venit. g

Non multum absimili pietate B. Mechtildis ad audiendam Iudicis sententiam se disposuit. Nam cum ei anima iam penè in extremis labris hæreret, nihilominus illud maiori sensu quam voce identidem repetebat: Iesu bone, bone Iesu. Quibus verbis, quo aspiraret, satis significabat.

Tam bonæ mortis hominem Iobus consolatione præualescens: In sex tribulationibus, h inquit, liberabit te, & in septima, i non tanget te malum. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ k non formidabis. Et scies quod pacem l habeat tabernaculum tuum. Ingredieris in abundantia sepulchrum, m sicut infertur acervus tritici in tempore suo. n

Quæ præclarè Gregorius exponens: o Nos, inquit, in sex tribulationibus Dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per præsentis vitæ eruditionem, præsentis vitæ labore nos atterit, sed in adventu Iudicis à verbere abscondit, ut tanto nunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nunc nos flagella durius secant. Callidus autem adversarius, bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas violentia crudelitatis efferatur. Quos enim viventes blandiens decipit, morientes sæviens rapit. Illi igitur terræ bestias morientes timent, qui Conditoris sui potentiam viventes non timent. At viri sancti, quia divinæ se formidini medullitus subdunt, omne in adversarij adventu pondus timoris abijciunt. Viventes timent Iudicem, ne morientes metuant accusatorem. o Quisquis igitur hostem modo blandientem non sequitur, tunc in morte sævientem non timebit.

a *Cæsar. Baron. An.* 1065. *& aliàs in Speculum n.* 5.

b 2. *Cor. c.* 11. *v.* 16.

c *Isa. c.* 28. *v.* 17.

d *Iob. c.* 20. *v.* 2.

e *Psal.* 25. *v.* 8. *& Psal.* 83. *v.* 1.

f *Hier. in* 2 *ep.* 27. *circa finem, mihi p.* 80.

g *Anno.* 1231. *Vide P. Matthæum Raderum to.* 1. *Bavaria Sanctæ, in sua Vita S. Elizabethæ.*

h *Per miserias huius vitæ, quæ velut i sex hebdomadis dies evoluitur.*

i *Iudicij articulo.*

k *Diabolus.*

l *Vbi pax conscientiæ, ibi omnia bona.*

m *Tunc nimirum tempore suo damnasser in herba, non conculcatus ante spicam & granum, ad transgressa aut damnata seges; sed ut triticum iam maturum & plenum, quod tempore suo conditur in horreum.*

n *Iob c.* 5. *v.* 19. *& seqq.*

o *Greg. l.* 6. *moral. c.* 15. *initio, & c.* 26. *circa medium.*

§. VII.

THeologus & Ecclesiastes è D. Dominici familia cum [illegible] Norimbergæ, inquit, Virgo fuit religiosissima, à fortunis quidem egena, sed divina virtutibus: victu ac vestitu vili, sed prudentia ac castitate singulari, & iis [illegible], quibus [illegible] potuisset [illegible]. Vnum deerat, uti nihil ex omni parte beatum: [illegible] conscientiæ [illegible] male accipiebatur, hinc ad omnia [illegible], ut omnibus timida & anxia. Et quod [illegible], post omnem sui accusationem vix unquam sibi satisfaciebat, nescio quid [illegible] suspicata. Imo quod eiusmodi homines ferè solent, pleraque omnia errata, noxas lethales interpretabatur. Sic animo semper ægro ac [illegible] quietem nullam capiebat.

Miserum certè vivendi genus, sed non adeo periculosum, nam tales vix unquam gravius delinquunt. Sola laborant partim ignorantia, partim diffidentia: procul ab his nequitia est. Adeo autem virginem illam hic conscientiæ pavor viribus extenuaverat, ut macies corpus excederet, animum sollicitudo. Nec hæc causa illi à destino aut infamia [illegible]: Illud tamen boni [illegible], ut cuius conscientiam committebat, non erat refractaria, obediebat [illegible], sed timida ac pusillanimis. Ita morbus eam lecto deiiciebat, vitæ finis & Christi Tribunal imminebat. Hic subita mutatio deprehensa. Nam contra spem omnium, triduo ante mortem adeo timor omnis & pusillanimitas eam infestare desiit, ut conscientia illius iam tranquilla & serena nihil fluctuantis esse [illegible]. Interrogabatur moribunda: an nihil amplius conscientia obturbaret? Nihil, aiebat, iam Domino Iesu, cuius sanguine tota sum [illegible], [illegible] omnibus [illegible] placidissimè excessit, & vadimonium suum obiit.

Huic germinum Theologus, quem dixi, adiungens, Novi, ait, matronam nobilem & opulentam, Catharina de VVesthausen nadebat. Hæc coniuge Argentorati mortuo, in Virginum religiosarum familiam transiit. Nihil huic fœminæ virtutis censebatur deesse, nisi quod perpetua conscientiæ trepidatione laborare, & rara omnia timeret. Interim tamen [illegible] [illegible], [illegible] ab hac vita ad mortem & iudicium discedens, angorem animum [illegible] conscientiam mole [illegible]. Sed contra prorsus evenit. Nam Catharina divino Tribunali iam propinqua omnem laborantis conscientiæ pavorem in lætitiam mutavit, [illegible]: Nostis, aiebat, quantos pavores, ægritudines, ac [illegible] conscientia passa sim. Nunc optimus Deus quietam dedit ab omni angore ac metu [illegible]. Divinæ Voluntati [illegible] acquiesco. Confiteor mei gratia me totam commendo soli Deo. Iamque sacro viatico instructa, fiduciæ plena in manus Iudicis animam efflavit.

Vociferatus olim perversus Balaam, & ardenter optavit: Moriatur, inquit, anima mea morte iustorum, & fiant novissima mea horum similia. Frustra, mi Balaam, frustra hæc optas, infructuosum & inane hoc votum est. Tu potius, si serio agis, vociferare ac opta: Vivat anima mea vita Iustorum, & sit initium ac progressus meus horum similis. Vis mori cum iustis? Cum iustis & vive. Non moritur Romæ, qui Romæ non vixerit. Si Bernardo credimus, arcanum illud Iudicium nemo felicius adit, quam peregrinus, mortuus, crucifixus. Explicamus hæc paucis.

Peregrinus via regia incedit, non huc aut illuc oculos declinat, si fortè iurgantes viderit, non attendit, si choreas agitantes, transit, quia peregrinus est, nec ad se ista spectare censet. Ad viam terminum, ad patriam suspirat, eo properat victum ac vestitum viliorem curat, nec alijs vult onerari. Huic inveni est mori Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.

Sed peregrino melior est *Mortuus*, qui possit dicere: Vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus. Ad cætera omnia sum mortuus, hæc non sentio, illa non attendo. Iam [illegible] si quæ vero sunt Christi, hæc me vivum inveniant & paratum. Hic non mori solum optat, sed iam mortuus est nec aliud curat, quam dignè coram Iudice apparere. Ita mortuus optimè ad Iudicium via graditur.

Sed hac ipsa melior est ea quæ *Crucifixum* ad Iudicem crucifixum tendit. Hic de cruce vociferatur cum Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in

nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quē mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. *f* Non solum mortuus, sed & crucifixus sum mundo, ego illi & ipse mihi. Omnia quę mundus amat, mihi crux sunt; laudes, divitiæ, voluptates, honores, & quicquid mundo pretiosum est, mihi lutum est; quæ mundus ut lutum calcat, hæc ego amplector & osculor pretiosissimo affectu, imò verò & glorior in cruce Domini; iucundum est mihi pro Christo pati, malo illi crucifigi, quam angelorum choris inseri. Quoniam propter te Domine, mortificamur tota die *g*.

Nam iste primo & secundo non superior est? Nam peregrinus subinde animæ memor patriæ curiosiore aspectu aut colloquio retardatur, et tandem aut penitus non perveniat, quo destinatum decebat iter. Mortuus nec blanda curat, nec aspera; neutris moveri se sinit, quia neutra sentit. At vero crucifixus, mundi blandimenta odit ac reiicit, iniurias amat & quicquid asperi ac duri sentit, hilariter excipit, constanter tolerat, crucifixo Domino quam simillimum fieri, primum honorem reputat, pro Christo, cum Christo crucifigi, inter beneficia numerat. Hic est, hic est status & Ecclesiæ placentissimus ad salutem velox ad triumphum properat. Proficiamus singuli, ait Bernardus, in quo quisque gradu sit positus, & studeamus proficere de die in diem. *h* Ad Iudicium nemo securius festinat, quam qui quotidie, qui quavis hora ad illud se præparat.

a *Noverat hoc, obsecro, hominis aut scrupulosum, superstitiosum, terroris metus, solicitudinum ... Noverat hoc.*

b *Ioan. Nider Th. D. l. 2 de formicis c. 11. seu ...*

c *Num. 21. v. 10.*

d *2. Cor. c. 5 v. 6.*

e *Galat. c. 2. v. 20.*

f *Galat. c. 6 v. 14.*

g *Ps. 43 v. 22.*

h *Bernar. ser. 7 de Quadragesimā p. 118.*

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Theodorus, iuvenis Ægyptius, Æternitatis & iudicij arcanum animo pertractat, & reddendæ rationi se parat.

HIc aliquantulum post priora tam seria pausemus, Lector, & animum curis tam arduis remittamus. Versiculos miserabiles nostros terere ac extimare [illegible] Venusino nitidos, sed calamo volante scriptos & impetu potius effusos, quam meditatione natos. Eo autem animo hic miscentur, ut si quid priora peperissent tædij, abstergant, & tanti Iudicij secreti memoriam altius infigant.

In Æternitatis parte prima, mentionem fecimus Theodori iuvenis Ægyptij [illegible], Æternitatem animo sic concepisse, ut facultatibus, patria, parentibus, rebusque omnibus valere iussis, se Christo servum tradiderit. Hunc ipsum Theodorum denuo hic sistimus. Sed alia atque alia secum animo agitantem. Prius illum Æternitas eo adegit, ut vinculis omnibus feliciter ruptis, ad vexillum crucis expedito cursu evolare destinaverit. Nunc maiora meditatur & altiora. Iam enim ipse secum, servus Christi sum, certe animo, sed nondum beatus sum Theodore tecum, superandus restat, torrens periculosus & rapax. Moriendum est. Hanc larvam non timere pridem didici. Sed timeo graviora. Ad Iudicem mors trahit, Tribunal Christi, Iudicium divinum mortem excipit. Et hoc est quod membris omnibus contremisco. Mortem metuo: quid enim? è carcere tam molesto liberari cur abnuam? At vero iudicari, & quidem à Iudice omniscio, hic ille torrens est profundissimus. Ah Theodore, quomodo traijciemus? natandone an navigando? quis monstrabit viam? quis comitabitur? Osculum nolli? Opera illorum sequuntur illos. Iudicia humana fingunt sæpissime, divina [illegible] & semper calent. Inter omnia mortalium negotia, nullum tam serium est, atque de totius vitæ dictis, factis, & vero etiam cogitationibus vel minimis rationem reddere, & Iudice etiam (quia enim ille innocens) hunc Iudicem vitæ mortisque Dominum [illegible]. Inter homines agere, & humanis sordibus non inquinari vita hominis est, sed Angeli.

Hac cogitatione æstu Theodorus incalescens, ita sibi superisque cœpit canere:

Æternitas, Æternitas!
  Æternitas aurata!
Plus centies plus millies
  Æternitas beata!
Amor tuus me languidum
  Versatque dividitque,
Abiectum amore deficit,

Amore

Æternitas [illegible]
Nam falsa mundi gaudia
Vanissimasque curas
Quam nescit esse somnia,
[illegible]
Quid me iuvabit maxima
[illegible] cura
Si consequar quae diligo
Mundi [illegible]
Nihil, [illegible]
Quam [illegible] esse mundi;
[illegible] floscule,
Et mollius [illegible]
Tractavero, dum splendeat
Auro [illegible]
Manus [illegible] iaspide
Accendo vel pyropo
Vel dente [illegible]
Eburneo capillos.
[illegible] corallinis
Vt [illegible] labellis;
Quid me iuvabit [illegible]
Si crescat arca gazis?
Quid proderit si gaudiis
[illegible] molliore
[illegible]
Mutanda [illegible]
Nam licet vastissimi
Potens monarcha Mundi;
[illegible] vertice
[illegible] Orbis:
Nullius [illegible]
Mors falce [illegible] me feret.
O falsa Mundi vanitas,
Vale, vale perenne.
Valete quae caduca sunt,
Æternitas perennis.
Hanc mille votis quaerito,
[illegible]
Nec [illegible] doloribus
[illegible]
Non ferreo vel [illegible],
[illegible]
Tauros [illegible] per milites,
[illegible] per hostes,
Et hostium [illegible]
[illegible]
Si [illegible] est
Amoris, haud doloris:
Nec horreo [illegible]

Vitam vel esse vulnera,
Laus pulchrior, laus amplior,
Est amplior victoria,
[illegible]
Æternitas amara
Plus centies, plus millies
Æternitas beata.

Dum haec ab alto [illegible] pectore Theodorus, adsunt [illegible] Philemon et Stasimus, [illegible] quaerentes. Horum alter Stasimus:

Sane, inquit, plus paullo hodie adbibi, [illegible] in [illegible] diem [illegible], quem Ægyptus tota habet genialem. Vivamus: Eia, cum habebimus [illegible] tam.

Sed [illegible], Theodoro quid factum sit nostro? Vbique quaerimus, invenimus nusquam.

Quaerit ipse se, si [illegible], [illegible] nemo. At [illegible]. Salvus sis, Theodore; satin' omnia recte? Ad quae Theodorus:

Vt vita fert, quam plurimis
Quae plena stat periclis.

Mox iterum Stasimus: Quid tibi, ait, hic [illegible] est? Si omnia recte, [illegible] animum [illegible].

[illegible], quid sit hoc [illegible] mihi solitudo suspicionem [illegible] non levissimam? Si [illegible], quod in rem sit tuam, fieri quid potest; [illegible] tibi [illegible] commodum. His Theodorus:

Si cogito [illegible],
Cur gaudiis cachinnor?
Vbique qui iam [illegible],
Mox esse desinunt.
Et cuncta mundi gaudia,
Levi pereunt lapsu:
Rigantur ora lachrymis,
Tristissimis procellis.

Quam tu sollicitus nimis es, ait Philemon, qui ita prospicis in futurum, ut delitiarum praesentium nunquam me meminisse sinis; cum earum absentia abunde mihi lachrymas [illegible]. Adhuc, ad hos tu natus [illegible] esse potius quam maxime, [illegible] natus es a fortuna quam [illegible]. Expunge [illegible] alis, et animo [illegible], dies ille inter [illegible] nobis [illegible]. [illegible], pugillice,

 panta-

pacatiorè, hilariè, genialiter, modicè hodie vivamus. Subiecit Theodorus:

Hic si quis ambit gaudia,
Salesque ridiciores:
Desperet inter sidera
Iocos beatiores.
Non est caterva risuum,
Mundique, facetiarumque:
Nunc quisquis est Democritus,
Tunc fiet Heraclitus.
Quæris caduca gaudia?
Æterna perdidisti.

Heu, inquit Stasimus, quasi ex silice sis, aeternis qui capiat beati gaudiis? An non id tibi de sacris paginis in memoria est, fruituros illis pauperes? Hic ergo inter gaudia vivamus, fortunæ dum ferimus nostræ, ut de paupertati æternis fruamur in cælo: quem enim alium ex putas in usum providum Deû hanc nostram omnibus amœnitatibus instruxisse terram: quàm ut earum usum habeamus, dum sumus in vivis?

Theodorus oculos sensim attollens humo, hæc dixit:

O terra, terra sordida
Auro licet beata!
Qualis mihi tu nausea,
Vix amplius ferenda?
Si pulchra specto sidera,
Es nauseam cloaca.

Tu, ait Stasimus, nauseam pestem eam dicere utinam valeat quæ ne omnia memorando prolixior sim, pretiosissimis suis fœcunditatibus aurum, gemmasque nobis suppeditat affatim: pervellem sanè, ut hos tales locos haberem quidem copiosissimos, & eam opulentissimo quovis uslteio de divitijs certarem. Contrà Theodorus quod diceret, ingeminat.

O terra, terra sordida,
Pigram vomens mephitim;
Si pulchra cerno Sidera,
Es nausea cloaca:
Gemmata iactas flumina,
Aurique productrix.
Limosa plus, quàm gemmea
Et sordibus repleta:
Superna cerne culmina,
Aulam beatiorem.
Hic nulla procsas paries,
Nec sordium cloaca;
Hic ipsa totus sanitas,
Flatusque mollis æquor:
Hic æterna omnium permeat
Saluus mellis horrum.
Nec novit olfus eloqui,
Quit usus altra pingat.
Non sunda dictissima,
Apollinisque linguæ;
Æternitas hic imperat,
Æternitas perennat:
Hic celsâ stant palatia,
Amœnitate plena.
Crystallinis & gemmeis
Suffulta sunt columnis;
Meracissimo, purissimo
Auro serena radiant;
Gemmisque lucidissimis
Distincta tecta splendent;
Auro viæ sunt singulæ,
Gemmisque perpolitæ.
Hic vitreos dat cuspides
Iaspis intercalata:
Eccetrudo mendacio
Sapphyrus hic liquescit.
Et Virgines & Martyres
Dat Sardonyx colore:
Ardet Rubore Sardius;
Smaragdus hic virescit.
Decerpis hic in marmore,
Varios Beryllo flores.
Plura conveit gemmea;
Pyropus ambulantur.
Thalassiæ nil belluæ,
Nil Adriaque vitra:
Frustra tumescunt bacculæ,
Et Indici lapilli.
Plantas beatas basiant,
Lychnisque Sardiusque:
Lapis Topazis insidens,
Pedes ibi osculatur.

Et nostra etiam hæc terra, inquit Philemon, delicias habet dessitas nobis nunquam; nisi nostra prius deficeat vita: ita ergo frui nos par est, dum vita manet, ut ubi quos vivere desierit, in cælo fruamur æternis. Hominem in mœrore agere, sanitati multum officit.

Huic Theodorus: Quod dixi, ait, repetor
O terra, terra sordida,

Et

Et fœtidum cloaca,
Ne falsa sectere gaudia:
Sunt ficta, sunt caduca;
Non vera sunt hæc gaudia,
Quæ lachrymis rigantur.
Quæ viscosos habet pedes
Non stat diu voluptas;
Hostis voluptas dulcis est,
Et cominus amicus.
Figit labellis oscula,
Nectitque fune colla:
Amœna spondet tempora
Vita beatiori.
Hoc cuncta momento ruunt,
Et desinit voluptas.
Astra, astra fundant gaudia
Nullo fucata nævo;
Dant gloriam certissimam
Nunquamque desituram.
Æternitas hic imperat,
Æternitas perennat.

Ergo, ait Stasimus, humanam ingloriam dedecori ducis? Sunt hic iuxta mecum non pauci, qui alio pacto reliquis loco esse, inter quæ homini evenire gaudiosa possunt, numerari semper.

Apage, inquit Theodorus, hæc sunt mendacia.

Est bulla Mundi gloria,
Est palliata fuco.
Dolos pingit vafrissimis,
Et attulit protervia.
Quis dolosus gloria est,
Tenuissimaque vitrum,
Cum creditur firmissima,
Vanescit instar umbræ.

Philemon hunc loquentem illum interpellans: Levenum nobilissime, inquit, dic sodes:
Non suave est mundo vehi caballo,
Qui fulvo insilit superbus auro?
Et turbas hominum videre turbas
Mandantis domini parere nutum,
Præesse omnibus, & subesse nulli?
Hæc sunt aulica vita, vita læta,
Hæc est vita beata, sine amara.

Theodorus virginem subridens mox subiecit:
Dum sidere iucundissimo
Ridet polus sabello,
Tectum coquit segnissimas;
Et grandibus timendas;
Rex qui tiaram vertice
Ponit superbus alto,
Cum sceptrum latissimum,
Grande tacet extra.
Quæ celsa surgere culmina,
Regio propinqua cælo,
Circumtonant hæc fulmina,
Sævos quatitque turbo.
Quæ prosperis prosperrima
Firmitate sunt periclis,
Nec mella quæ sunt illita,
Solent carere felle.
Astra, astra fundunt gaudia,
Dolore mixta nullo,
Quæ nec quatit volubilis
Petere lege fati.
Æternitas hic imperat,
Æternitas perennat.

Sed heus, Theodore, inquit Stasimus, cave quid ultra vitæ meditaris:
A prima post vicesimos annis
Rara, deliciisque, gaudiisque
Iucundissima quæ solet, vel sunt,
Inter quæ reliquos ætate in annis,
Cunctorum melle gaudiorum
Ad votum sibi semper, & iocando
Tractu perpetuis iere rivis.
Consuesti tenero cubare lecto,
Plumis molliter undequaque facto,
Hortis floribus undequaque pictis,
Instructa Assyrie culina læta
Lautas ferre tibi solebat escas,
Et plenas stomacho parare mensas;
Atro cui velit, afferetque panem
Iam placare famem, sitim fugare,
Qui posset, modo vellet, inter ipsas
Vel vina pluvias Opimianas,
Laute vivere, lautius bibere?
O charum teneræ decus iuventæ!
Quæ te pars animæ, mi cara Orestes.
Quæ te mens mala, mens nimis severa,
Ad tantam miseram trahit ruinam?
Num sentis hæc abire ista menti?
Non ista fallerit, hæc beata vita;
Quæ certam properat ad sepulchrum.
Subulabulus videto nostræ,
Nullas cernere, sentire nullas,
Et nullas habere hic solemnes nodari,
Verum perpetuum natare Baccho,

Dum

Dum plenis in[illegible] intra quin[illegible].
Hic nullam [illegible] liberius aliam
Haec est vita beata, vita grata;
Non [illegible] stygios via carminis
Iam, moribus hic nihil creatur
Quod posset tranquilla turbare [illegible].

Ea sunt opera, inquit Theodorus, & maxime, & scheiis, & [illegible] laudantes, quae voluptatem ducant.

Quid vita prodest aulica,
Hoc vita desiderat!
Nil sentiat quod deficit,
Aeternitas [illegible].
Quid aula iactas pocula,
Pressis opima botris!
Beatitudo poculis,
Latet periculosis.
Liquet mero sint ebria
Dulcis occulta toxica;
Haec ficta, vana, fictilia sunt,
Aeternitas perennat.
Iam Phoebus [illegible] videat,
Mox stabit imber multus;
Iam laeta plaudant omnia,
Sunt floribusque pictae:
Mox ingemiscunt omnia,
Sunt sordibusque tectae!
Argenteâ pariter
Loquacitate rivi,
Blandissimè iam garruli,
Inambulant per herbas,
Gramineque susurrantes
Virgulta colloquuntur.
Venit sed iam frigore,
Canos Hiems capillos
Cum concutit, niues disijcit
Albam niuis velamen:
Mox rivulorum vincta
Gela petit voluptas.
Non aëris vastissimam
Iam prouolat per aulam,
Blandissimus Favonius,
Sed Auster atque Corus.
At in superna patria
Regumque Regis aula,
Procul procul caduca sunt,
Nullus metus ruinae.
Aeternitas hic imperat,
Aeternitas perennat.
Manent beata gaudia,
Et maximo triumpho,
[illegible] vanissimas,
[illegible] somnia:
Quas Orbis ille basiat
Opes & usque iactat;
Quam grata vivens otia,
Nullis amara curis!
Nam [illegible] locus [illegible]
Abestque cuius omnia.
Non morbus illic acrior
Dolore tentat ullum:
Proscripta sunt contagia,
Et sanitas perennat.
Deformis hic non inficit
Flavos senecta crines;
Senibus nec pallida
Inscribit ora rugis:
Sed suave ver pulcherrimae
Semper viret iuventae:
Hic vera vivunt gaudia,
Nullo fugante fato:
Mortale quicquid steterat,
Abiit, iacet, ruit.
Non falce mors saevissima
Hic [illegible] petit;
Est clausa mortis ianua,
Perennat una vita.
O ergo terra sordida
Vale, vale perennè;
O Munde, Munde perfide
Vale, vale perenne:
Vocis iacentem qui dat reis,
Absistat, errat, errat.
Dona sinum qui implet mala
Abstinetur, errat, errat.

Il calente pectore Theodorus haec profuderat, & mox ad famulos versus: Vos iam, inquit, sine abire, & rerum vestrarum satagite: Solus ego quid in rem meam sit, rectius dispiciam. Haec talia negotia turbas non amant, Iamque absque arbitro libet: Quod igitur, inquit, feliciter Deus evenire iubeat: Iam terrae, iam mundo, iam rebus caducis omnibus valedixi. Cum Christo crucifigi, cum eo mori cupio. Sed sive iam crucifixus, sive moriturus, animo nihil restat quod terreat: Hilarion, Arsenius, Agathon viri sanctissimi certe crucifixi, plane mortui erant, sed tamen ad Iudicii adventum trepidabant. Ergo mortem vel sanctissimum comitatur Iudicium.

Quo-

Quare age, Theodore, Hieronymum imitare, & sive comedas, sive bibas, illam vocantis perpetuò vocem cogita: Heus ad Iudicium, Theodore, ad Iudicium. Sive quiescas, sive ambules, seu dormias, sive vigiles, seu labores, sive ores, haec numquam tibi excidant: Ad Iudicium, Theodore, ad Iudicium.

CAPUT II.

Qualem Iudex ipse Iudicium imminens cogitandum proponat; seu

Quàm variè moneamur de reddenda ratione, & quis hîc futurus sit patronus.

NE quis divinorum Iudiciorum negligens oblivioni potiùs quàm sibi culpam impingeret, Christus tot divinissimis concionibus Iudicij memoriam ingessit. Imò vix unquam ad populum verba fecit, quin Tribunalis divini saepiùs moneret.

Atque ut dicta haberent altiùs, crebrioribus ea parabolis velut picturis proposuit. Hinc illa: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuae, iam enim non poteris villicare. a Atque hoc superiore libro explanavimus. Eò etiam spectant ista: Assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. b

Eandem Iudicij memoriam & haec instillant: Sicut homo peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò unum, unicuique secundum propriam virtutem: & profectus est statim, post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis. c

Haec sanè omnia divini Iudicij memoriam identidem refricant. Voluit Christus nobis nunquam excidere, illud assiduè in auribus atque animo insonare: *Redde rationem, redde rationem*. De quo hactenus locuti sumus, porrò iam illud addemus, quàm variè moneamur de reddenda ratione; & an ullus hîc futurus sit patronus.

a *Luc. c. 16. v. 1. & 2.*
b *Matth. c. 18. v. 23. & 24.*
c *Matth. c. 25. v. 14. & seqq.*

§. I.

HOrribilem ac subitam caeli mutationem vaticinatur Amos, & clarum meridiem tenebris suffusum iri praenuntiat: In die illa dicit Dominus, occidet sol in meridie. a Sunt plurimi, qui vicina iam sibi ad aetatis suae meridiem se pervenisse credunt. Hi vel spe vana in nescio quos futuros annos dispensant vitam, imminente Iudicio non moventur, neque se illi parant. Alias illi sibi rationes fingunt: Has, aiunt, domos aedificabimus, hic convivia celebrabimus, haec lucra congeremus, has nuptias frequentabimus, tantam familiam sustentabimus. Vides, quaeso, serenum & sudum caelum, meridiem clarissimum. Sed brevi nubila horrida, turbines ac procellas spectabis. Sol occidet in meridie. Nunquamne hominem vidisti, qui medijs maris fluctibus caballum agitarit, aut qui medio aëris nubibus incitatus navigarit? Tales sunt isti, qui spem concipiunt longissimam, qui vitae suae circulum ducunt amplissimum, & in eo consilia & destinationes collocant quamplurimas, sive hodie dispositurі Iudici, cras [illegible].

Quàm appositè canit Psaltes: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt. b Qui habitat in caelis, irridebit eos: & Dominus subsannabit eos. c Nam subitò Mortem Tribunalis sui apparitorem mittit & eo momento diruitur quidquid in aëre tot vanis consilijs aedificatum est. Ita machinae eversae, cogitata & consulta omnia evanescunt.

Circumspiciamus paululum, & recentiorum exemplorum satis occurrent. Quàm multi sunt qui suaviter apud se cogitant: Iam demum res meas composui, curabo igitur ut mihi bene sit. Adsunt divitiae, nec honores desunt, liberos in luculentas familias collocavi, causam illam intricatam expedivi, grande illud opus ad finem perduxi, domestica providè constitui, domum copiosè instruxi; iam mihi, credo, licebit, sub vite & ficu mea re-

spatiare largiter. Ergo viuamus.

Ergo morere, ait Deus, & tuo te Iudicio sisti. Scribas equidem in cælo, non in patria te agere. Non esse hanc manentem ciuitatem, sed futuram inquirendam, ad Iudicium te breui reuocandum millies audiebas, sed spernebas. Elapsa vitæ hæc tela iam vocat: Immutabile ut Iudicio contendam adrectum te. a

Ita sæpius cum maximè cogitamus viuere, mors euocat. Ita ille Iudicij securus, & prolixam sibi vitam pollicitus: Anima, inquiebat, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. At mors proximè adstans hæc hominis vigilantis somnia audiens, & infaniæ stultitiam respondit: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te; quæ autem parasti, cuius erunt? f Ita ut ramus in aëre suspensa corruerit repente: Ita ut sudum ac eodem cælum subito vultum induens aternitatum. Propterea huic aërio ædificio, & tam fauenti cælo ne fide: ruina & nubes proxima sunt. Cuncta quæ fiunt, inquit Ecclesiastes, adducet Deus in Iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit. g

Rex Hebræus Saul, vir militaris strenuus, audax præliis complentibus interfuit, multis victorijs clarus, ausus etiam Samuelis manes ad colloquium euocare. At ubi sententiam fatalem illam audiit: Cras tu, & filij tui mecum eritis. Statim cecidit porrectus in terram. h Adeo cohorruit ad subitam hanc tempestatem, & improuisum mortis nuntium.

Complures eiusmodi nuntios quotidie Deus ad nos destinat, qui mortem & Iudicium indicant. Illos inualida senectus, & cani, illos aduersa valetudo & morbi, hos sacræ conciones & libri, alios crebriora funera, & mortualis campanarum clangor, quosdam piorum monita, non paucos calamitatibus & ira afflicta orbem, ut ad futurum esse Iudicium pateat. Hi omnes monitores ac consilij cum Siracida clamant: Ante Iudicium interroga teipsum; ante Iudicium para iustitiam tibi. i Idem & Iobus vociferatus: Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius est: & scitote esse Iudicium. k Idem hoc Iudicium & David denunciaret: Nisi conuersi fueritis, inquit, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum: & in eo parauit vasa mortis. Deus Iudex iustus, fortis & patiens. l Idem & Salomon distinctissimè proclamat: Iudicium à Domino egreditur singulorum. m

At plurimi aut dissimulant hæc audire, aut obtemperare. Demum hoc sero, cum tussis haliter, cum oppressum pectus, caligo in oculis, pallor in ore, marcor in vultu, dolor in membris pariter inuenit, mœror in animo, cum lingua vix hiat, præcordia tument, pedes frigent, cum gelidus decurrit sudor, tum illi audire Iudicem & parabilem velle, & mollire ad eum aduentum instigare. Hæc recte fierent, si fierent maturius, & tempore opportuno.

Numquid mi Christiane, consilia, sententiæ, numquid millies & sæpius cadentium Iudicia te monuerunt? & monentes non audisti. Numquid te in singulas horas paratum esse iusserunt? & iussa neglexisti. Numquid futuram hanc tempestatem prædixerunt? & prædicentibus non credidisti. Numquid vellicarunt te dormientem, & excitarunt? Sed iterum obdormiuisti. Numquid rogarunt & obtestati sunt, ut esses paratus saluti? Sed in obtestationes has omnes nihil fecisti. Numquid æternitatis inexplicabiles pœnas sæpius ob oculos posuerunt? Sed eas aspicere noluisti. Numquid ineuitabile hoc Iudicium sæpissimè repræsentarunt? Sed ea hæc omnia contempsisti. Nunc obliuiosus, nunc deprehensus in flagrantibus delictis, quid Iudici tuo respondebis? Non parata sunt rationes?

a Amos c. 8. v. 5.
b Isa. 53. v. 12.
c Psal. 2. v. 4.
d Hebr. c. 13. v. 14.
e 1. Reg. c. 12. v. 7.
f Luc. c. 12. v. 19. & 20.
g Eccles. c. 12. v. 14. Vltima verba Ecclesiastæ.
h 1. Reg. c. 28. v. 19. & 20.
i Eccli. cap. 18. v. 19. & 20.
k Iob c. 19. v. 29.
l Psal. 7. v. 12. & seqq.
m Prou. c. 29. v. 26.

§. II.

HOc ipsum Iudex prædicens: Sicut autem, inquit, in diebus Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in die-

bus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eam diem qua intravit Noë in Arcam & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus filii hominis. a Quod Matthæus ex ore Domini, idem & Marcus testatur. Adventum vero Iudicis tam repentinum esse, quotidiana loquitur experientia. Sunt qui ipsum fatalem lectulum, non sine assiduo ad pulvinar sedente, ascendunt; anima in labris haeret, nihilominus tamen omnem peccandi libidinem vivarunt. Sed illis accidit in meridie; subitum eos abripit diluvium.

Quod Matthæus & Marcus, idem & Lucas Domini iussu præmonent: Attendite autem vobis, inquit, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. b

Discunt hic discipuli, imo & nos cum ipsis: si crapula & ebrietas adeo tantum vitanda, ne novissimam Orbis diem imparatos obruat, securi sumus, & nos, & nepotes nostri. Nihil penitus indicij est. Mundum diu vivimus, sinistrè. Quid igitur opus vigilijs tam arctis? Quapropter Christus non solum tempus Orbis ultimum, diem repentinam vocat, cui vigilandum sit, sed cuiusvis hominis finalem ac ultimam lucem designat, qua illi omnes Iudicium patientur, quos ad Tribunal mors evocaverit. Hæc cuivis ultima lux, dies est repentina & mala, hæc poscit vigilias, hæc ebrietatem & crapulam odit, hæc rationes exigit paratas.

Idcirco & Ioannes Apostolus Domini personam agens: Ecce, inquit, venio, sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua. c

Idem omnino, cum vestimentis, nobiscum fit quod cum reis, qui ad ultimum supplicium educuntur è carcere: vestes ibi relinquuntur, exutis omnibus, nudi ducuntur, abeunt. Ita nos profecto praeter piis sanctisque actiones hinc ad Tribunal nihil auferemus.

In terram referes si quid virtutis habebis.

Hæc tecum tantum, cætera, fiunt aliud. d

Hanc unam nobis fasciam lectulum vesticiae intactam relinquit, Quod Ioannes idem omnino asserit Paulus. Dies Domini, ait, sicut fur in nocte veniet. Cum enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus. e

Quod Paulus idem & Iacobus Apostolus, tanquam Iudicis nuntius monet: ecce Iudex ante ianuam assistit. f Vicinissimus ille: prae foribus adstat, nec esse vicinior potest, nisi cum fores ipsas aperuerit.

Ita Iobus, David, Salomon, ita Prophetarum chorus, ita Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, Paulus, Iacobus, cæterique Apostoli, sic & alij viri sanctissimi haec ambagibus Iudicium denuntiant. Nemorum ventede sunt.

Sed nunquid etiam hic finis patroneutur?

a *Matt. c. 24. v. 37. & seqq. Mar. c. 13. v. 33.*
b *Luc. c. 21. v. 34. & seqq.*
c *Apoc. c. 16. v. 15.*
d *Lessus mortualis Oda 1.*
e *1. Thessal. c. 5. v. 3.* f *Iac. c. 5. v. 10.*

§. III.

NVm opes, quarum ubique summa est auctoritas & potestas, hic etiam patroci proregere non poterunt? Revera non poterunt. Hic manij quidem plurimi, patroni autem nulli admittuntur. Vnusquisque enim onus suum portabit. a Si illustres fueris, solus portabis malum. b Sis Croeso licet opulentior, solus iudicaberis: sis tibi copiosius quam Salomonis famulitium, solus damnaberis, si Iudicem iratum habueris.

Nihil hic divitiæ, nihil vel auri montes patrocinari queunt, nisi divitias dispersisti, & montes aureos in egenorum usus liquefeceris, nihil egisti. Hic opes prodesse non possunt, nisi aut generosè contemptæ aut patienter perditæ. Considera mihi triticeum granum; nihil eo ad alimentum praestantius, sed mola debet, aut prelum mori, pistandum est, aut demum in terram abijciendum. Sic & opes bonæ Iudicem non molliunt nisi abiectæ aut commolitæ in mendicorum sportulas. Iobus disertissimè: Dives inquit, cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus urens & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo. c

Turbo vehementior & praeceps quaecunque pertinerit, late omnia concutiebat, arbores ab radicibus convellit, ingentia saxa circumacta versat, & ejaculatur procul, navigantium vela disjicit, & distrahit, navigia ipsa contorquet, & contorquentia in altum abripit. Ita divites Iudiciarij turbinis incursu ad Tribunal abripiet divitijs omnibus spoliatos. Quod etiam regius vates capacissimè cecinit: Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. d

A fallacissimis divitijs nihil patrocinij sperandum esse, accuratè observans Chrysostomus: Si unquam antea, inquit, nunc maximè licet dicere: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Vbi nunc inclytus ille consulatus splendor? Vbi illustres illae faces? Vbi applausus illi ac choreae epulaeque & festi conventus? Vbi coronae & aulaea? Vbi strepitus urbis, & illae circensium spectatorum faustae acclamationes atque adulationes? Omnia illa perierunt: procella vehementer folia decussit, arborem spoliatam reddidit, jam radicitus vacillantem ostentat: namque vis venti impacta est, ut eam funditus universos concusserit, nunc ipsam funditus proscindere minetur. Vbi nunc fucati illi amici? Vbi compotationes & coenae? &c. Omnia illa nihil nisi nocturnum somnium fuerunt appetente die, evanuerunt: Flores fuerunt verni, vere exacto, emarcuerunt omnia: umbra erant, & praeterierunt: fumus erant, & soluta sunt: bullae erant, & disrupta sunt: araneae erant, & lacerata sunt. Quapropter occinimus indesinenter: Vanitas vanitatum, omnia vanitas.

Hoc dictum in parietibus, in vestibus, in foro, in aedibus, in vijs, in fenestris, in januis, sed potissimum in ipsa cujusque conscientia continenter inscriptum esse oporteret, & quoque tempore cogitationi obversari. An non assiduè tibi dicebam fugitivas esse divitias? e Quia ergo advertimus vaflitiem & dolos diaboli: Laruam dat, ut eorum rapiat, verborum offendit, ut veritatem excludat; utpote una laminam deludere cupit, ut ubi somnum nostrum dormierimus, in Iudicio nihil divitiarum inveniamus in manibus nostris.

a Gal. c. 6. v. 6.
b Prov. c. 9. v. 14.
c Tob. c. 27. v. 19. & seqq.
d Psal. 75. v. 6.
e Chrysost. tom. 5. hom. in Eutrop. init. mihi pag. 1219.

§. IV.

ANte annos non multos aegrotabat ex opilationibus quispiam. Monebatur is animum attolleret ad alta, hoc illum malla faceret, jam coelo vicinum, ostiolum coeli aspiceret. Ille altum ingemiscens: Aspicio, inquit, ostiolum coeli, sed etiam clausum video, ô utinam apertum esset. a

Haec talia morituri Iudicio iam vicini non temerè proloquuntur. Res consiliorum haec dicitur axiomata. Quid ergo hîc consilij? Ostiolum coeli sera multiplici firmatum, quo ante reserandum? Pecuniam tuam confla, & claves facias argenteas & aureas, illis vel mille seras recludes. Ne verò claves tanti pretij perderentur pauperibus eas committe perferendas, illi proferent securissimè.

Hoc Tobias affirmatissimè testatus: Eleemosyna, inquit, ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo Eleemosyna omnibus facientibus eam. Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te avertatur facies Domini. Praemium bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. b Beatus ergo qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. c Dies mala & horrenda, dies Iudicij: Liberabitur in hac die, qui ad Tribunal Christi patrocinantem habuerit Eleemosynam. Sparge opes, & conservabis; abjice, & augebis.

Verissimè dixit Seneca: Nemo eum sapienter amat. d Non facundia, non divitiae, non forma, non quidquam horum te Iudici commendabit: Vita solùm pura & pudica Iudicem conciliat. Divitijs non amatae, sed conspersa molliunt sententiam quam formidamus.

Verùm divitibus pretiosum aquantibus, pecuniae contemptum laudare, penè idem est quod aegrotum harmonia fidium ad choreas invitare. Benè canunt, esto, argutè pectine laduntur, usitato scitè pulsantur, esto; sed aeger non surgit, non movet se. Canit suavissimè Christus: Beati pauperes. Non audiunt aegroti divites. Canit altiùs, sed voce depressa & gravi: Facilius est camelum per foramen acus transire,

mandine, quàm divitem intrare in regnum cœlorum. e

Audiunt hæc fortè divites. Sed nemo se movet, nemo saltat. Ne mirare: Anguntur [illegible] gravissimè laborant. Optimus quidem concentus est: Beatus vir, qui post aurum non abiit. f Sed ille longè melior cantus esset: Beatus vir, qui satis plurimum collegit. Durissimum id est, ab ipsa messe discedere. Miseri nos aucupamur, sed miserrimum incedentem amant divitias. Ita quæ cupiunt deplorare, & de earum iactura Fuga loquamur, quibus carere nolunt. Nimirum cupiunt cum [illegible]. Heu fatui! Nam Iudex, cui [illegible], pauperitatem docuit, & ipse pauper fuit, opum contemptum non tantum docuit, sed & præcepit. Huic Iudici divitiarum hosti, divitijs onusti occurrere non verebamini. Proh insani! Iustitiam inveniemus, absque misericordia sperare. In hos Iacobus Apostolus vociferatur: Iudicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam. g

Ergo quod monui, ad ædificandam cœli residentiam aptas fac argenteas & aureas, easque ita pauperibus eo deferendas. Perde opes, [illegible]. In arcano singulari, imò & universali Iudicio, nemo eloquentius aut potentius patroni partes aget Misericordia. Iudicis chirographum habemus: Quod fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. h

Hæc Chrysostomus confirmans: Tanta, inquit, sumus negligentia, ut præsertim monitis semper manentibus, terram cœlos [illegible] in quæ nunquam finem accipere possent. Quousque enim, dic quæso, ita insanimus in colligendis pecunijs? Quæ tandem cogit quispiam à tam molesta concupiscentia inhiari, & nunquam satiari, sed desiderat habere quibus eget? Non videmus quod ij qui ante nos fuere, quamvis totius Orbis victores essent, nudi & solitarij ex hac vita abrepti sunt? hoc solum inde confecti, quod rationes & pœnæ pro omnibus illic ab iis exigentur. Glorissimum secreti Iudicij testimonium. Addit: Iudicium obsecro, ut dum tempus habemus, [illegible] sordes largis eleemosynis. Nihil enim peccatum ita non extinguere potest à gehennæ igne, atque largitas eleemosynæ. i Gehennæ flammam sopimus aquâ, iniquitatem gehennam colligimus eleemosynis.

a *Andreas & Bollandiani ibid.*
b *Iob. c. 4. v. 7. & seqq.*
c *Psal. 49. v. 8.*
d *Sen. epist. 21. post med.*
e *Matth. c. 19. v. 24.*
f *Eccl. c. 31. v. 8.*
g *Iacobi c. 2. v. 13.*
h *Matth. c. 25. v. 40.*
i *Chrys. tom. 1. hom. 11. Genes. hom. 31. in fine, mihi pag. 119.*

CAPUT III.

Quàm variè Iudicium hoc instituerit, dum hujus habenis dum duxit, & Iudicem accessivit, seu

Quàm crebrò alter alterum ad rationem reddendam evocaverit?

HUmani iuris est, ab imo altum & sublimiorem Iudicem provocare, cui causa decreta repræsentetur. Cùm Iacob Isaaci filius cum Labano socero contenderet, toties fallaciosissimum nunquam ad exitum pervenire posset, denique ad altissimum Tribunal causam postulavit: Deus Abraham, inquit, iudicet inter nos. a

Cùm David etiamnum aulicus regis citharœdus [illegible] Domino Saulem impetrare Iudicem opportunum non posset iniuriis multiplici afflictus, ad cœli tribunal provocans: Iudicet Dominus, inquit, inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex te. b Ioiadæ filius Zacharias sacerdos cum adversus regem impium Ioas nihil iustitiæ obtineret, iamque ad necem traheretur lapidandus, exclamavit: Videat Dominus & requirat. c Certè vidit & requisivit non multo post tempore. Anno namque vix evoluto, regis principes qui in hanc iniuriam conspiraverant, Syrorum gladijs trucidati. Rex multis cladibus affectus, in lectulo [illegible] valetudine confossus à suis, ad reddendam rationem divino Tribunali oblatus est.

Non prisca solum, sed & nova lex eiusmodi appellationes ad Dei Tribunal factas frequenter audiit. Quando enim calcatur Pater hominis, seu filio iudicandi potestatem, &

& omnem iam gladij commisit: adeo hic Iudex, qui omnes amat homines. Iterum hos supplices audivit. Et quia non raro pars gravior ipsa partem adversariam & sapientiorem vocavit. Iudex hoc nomine [illegible] sese anteponeret, postulatum quoque adversariam comparere iussit, ut in ambos iudicio præsente sententiam diceret. Bernardus egregie qui vir mitissimus, & multa [illegible], nihilominus ad Tribunal supremum provocavit: Tuum, inquit, Domine Iesu, tribunal appello, tuo me Iudicio servo, tibi committo caussam meam Domine Deus Sabaoth qui iudicas iuste, & probas renes & corda: cuius oculi sicut falleri nolunt, ita falli non possunt. Itaque arbiter tacuit, Domine Iesu de vultu tuo iudicium meum prodeat. Oculi tui videant æquitatem: videant & iudicent d.

Constat profectò plurimorum testimoniis ac tabulis fide dignissimis, homines sanos & [illegible] à morientibus ad Dei Tribunal sæpius invitatos, eaque vi ac pondere verborum postulatos ut provocati post vocationis tempus stato tempore per mortem ad Iudicium sequerentur. Quod quidem argumentum illud, & singulare Tribunal Christi luculenter monstrat, & velut oculis spectandum subijcit. Et ne testatissima fides hic desit, age dum, mi Lector, nobiscum te obruam, quos tibi ordine & certis [illegible] ac classibus digestos huc [illegible]. Ordiamur à primis.

a Genes. c. 31. v. 53.
b 1. Reg. c. 24. v. 13.
c Paralip. c. 24. v. 25.
d Bernard. epist. 1. ad Robertum, mihi pagina 1412.

§. I.

PRimi testes arcani ac singularis Iudicij. Anno millesimo trecentesimo duodecimo, Ioanne Marianà teste, Ferdinandus IV. Hispaniarum Rex pace & bello bonus, at rigidus & in iudicando præceps, ad secretum Christi Tribunal hac occasione postulatus est. Rex Ferdinandus fere iam adultus fratrem à ad bellum præmiserat, ut Alcaudetem oppidum à Mauris occupatum cum copijs occuparent. Rex eius vestigia sublecutus Turcos venit. Hispani Mauros vocant. In eo municipio Carvalaij fratres, Petrus & Ioannes regio iussu comprehensi, è vincentia mortem, capitis damnati. Causa hæc fuit: [illegible] insidias vir primarius cum nobilis regiæ egrederetur, ad Palatium necatus est. Cædis auctor cognosci non potuit, suspicionibus multis exagitatis, & quæ denique [illegible] oppressi, & lege [illegible] postulati, quamvis nec testibus, neque iudicio convicti, neque crimen fassi, capitis damnati sunt. Modus supplicio ut dictus, ut de rupe summa præcipites darentur. Rex ob iniuriam recentem intractabilis, nec clementiæ, nec precibus quidquam dare voluit. Itaque ad supplicium abrepti ambo fratres, dictum hominum [illegible] testati sunt se innocentes mori. Quoniam igitur regiæ aures obturatæ essent, provocare ad Deum Iudicem æquissimum, regique diem dicere, ut eo die (qui sibi ultimus esset) trigesimo. Eæ voces in præsenti pro vanis habitæ, eventu certè mirabili confirmatæ sunt.

Rex nulla provincia cum Alcaudetem abijt in castra. Hic morbo tentatus gravissimo Vicentium sese recepit, vi morbi in dies aucta. Et quamvis gravioribus curis corpus esset valetudo, nuncio tamen capti oppidi est lætus, novæ irruptionis faciendæ consilia explicabat. Cum ecce dies Iovis, septimo Idus Septembr. à prandio quieti se tradens, in lectulo exanimatus repertus est, ipse trigesimo à fratrum supplicio die. Hic divinæ maiestatis vim interpretari facile fuit, quod à cæde fratrum magno omnium miraculo diem trigesimum præsentè numerarunt. Vnde inter Castellæ reges, Ferdinandus in hac orationis accipere cœpit. Obijt in ipso ætatis flore, in maximo rerum suarum cursu, annos natus viginti quatuor, mensesque novem e.

Disce te iniustitiam mundi & non timere diem.

Ella viro neque unquam tam seria. Nares sibi [illegible] affingi non patitur Iustitia divina. Secundi testes Gualterio Burgensis vir doctrina & sanctitate clarus. Pictaviensis Episcopus ille qui accusatus est: Post caussam male discussam sede pulsus à Clemente V. summo Pontifice. Gualterus quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit. Moriens iussit, ad exemplum credo aliorum, inscribi tumulo: *Ad iustum Dei Iudicium appello.* Legit appellationem Clemens & iniuriam, quam intulerat, memoria expendisse aiunt.

[illegible]. De [illegible] Pontifici [illegible].

Non [illegible] Christianos Martyres post falsam [illegible], post [illegible] [illegible] Vicarios Domini, [illegible] & [illegible], non [illegible] & [illegible] sanguinem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] iudicare hominem [illegible] & ad [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] ad [illegible].

Tertium exemplum. Cum [illegible] & obtrectatione, [illegible] Agrestius, B. Columbanum [illegible] [illegible] ac [illegible] lacerarer, Eustasius Abbas Columbani discipulus, [illegible] tam patienter, quam multa [illegible], calumniatorem [illegible] aggressus; [illegible], inquit, Agresti, ego discipulus illius & successor, [illegible] tu [illegible] & [illegible] [illegible], te coram his sacerdotibus, [illegible] ad divinum Iudicium [illegible]; intra annum fac compareas. Cuius [illegible] obtrectationem, [illegible] [illegible] [illegible]. Agrestius hoc esse [illegible] [illegible] [illegible] & vanas arbitratus, insuper locum [illegible] [illegible] sprevit. Sed pondus ingens habuerunt Eustasii verba. Siquidem [illegible] [illegible] annus verteret, Agrestius a [illegible] servo, qui [illegible] [illegible] [illegible], securi percussus, interiit. Hoc habet. Recte [illegible] [illegible]: *Semper Themis, semper Dike [illegible] [illegible].*

a Paran.

b Io. Mariana l. 15. de reb. Hisp. c. 11. med.

c Raphael Volaterranus Anthropol. l. 21.

d Apoc. c. 6. v. 10.

e In Concilio Matisconensi congregatis.

f Ionas Abbas Eustasius [illegible] in vita illius, [illegible] mense Martio, apud Sur. [illegible] 29.

g Dike [illegible] Iudicium, Themis Iustitia.

§ II.

Quartum exemplum. In Germania [illegible] Gothia, [illegible] Toro Iudex [illegible] sententia quendam capite plecti iussit. Hic, cum [illegible] [illegible] [illegible], in [illegible] [illegible]; [illegible], inquit, iniustus [illegible] Iudex, [illegible], [illegible] [illegible], ut hac hora pro [illegible] [illegible] ad Dei Tribunal [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, cum & ipse Iudex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quid [illegible], si sic Iudices ipsi [illegible] ad Iudicium?

Quintum exemplum. Certissimum habetur, quod Clementi V. Pontifici Maximo, cuius paullo ante mentionem fecimus, evenit. Qui, cum Templarios, [illegible] religiosum, & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in Concilio [illegible], & in [illegible] ferro atque passim [illegible] [illegible]; vel (ut alii loquuntur) [illegible], a pluribus eorum, uno [illegible] Neapolitano [illegible] ad Iudicium [illegible] est appellatus, itaquidem ut Clemens Pontifex & Philippus [illegible] Gallorum ad Tribunal Supremum [illegible] intra annum se sisterent. Philippo Regi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Templariorum opibus ad eum [illegible] & [illegible]. Neque vana fuit haec appellatio, nam intra tempus [illegible], uno scilicet eodemque anno 1314. tam Papa quam Rex obierunt, Clemens, 20. Aprilis; Philippus 29. Novembris. [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Sextum exemplum. In Liguria Italiae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primus [illegible], Gothofredum [illegible] [illegible] fecerant. Hunc vero [illegible] [illegible], in [illegible] [illegible] Siculorum quam Gothofredorum [illegible] [illegible] [illegible]. Miser ille [illegible], sed frustra [illegible], [illegible] [illegible] Genuensibus [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] odio [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Genuensium, ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deum Iudicem compareret. Neque [illegible] e [illegible]. Tempore [illegible] Ligur [illegible] [illegible] [illegible].

Quotquot innocentes pereunt, solatium [illegible] ab Isaiae [illegible] habent: Hoc [illegible], inquit, qui iudicaverunt te, ego iudicabo.

a Olaus Magnus l. 14. hist. Aquilon. c. 10.

b Mauritius l. 8. Annal. & 17. Chron. Christian. Massaeus & Onuphr. Panvinius in vit. de Pontif. [illegible]. Idem refert Fulgos.

c Vadatio proprie denunciatio dubii, Vadimonium sponsio seu promissio praefinito die in [illegible] [illegible] comparandi dicebatur.

d Fulgos. l. 8. c. 6.

e Isai. c. 49. v. 25.

§. III.

SEptimi testes. Franciscus Britanniæ Dux, suum intuitus patrem, fratrem Germanum a in Anglia educatum inde reducem accepisset, in vincula conjecit, & læsæ majestatis falsò accusatum in carcere necari jussit. Iustam furcam jam nexi dandus impostorem fratri attribuebat; cui non suos fuisse regimen studia delectum occupasse sed insuper vitam iniquissimè auferre. Quando igitur, ait, nihil humanæ opis sperandum, ad divinam me verto, & Franciscum fratrem ad Dei Tribunal postulo, intra mensem de parricidio hoc responsurum. Nec illa sine viribus vox promissa fuerat. Nec illa fine viribus vox promissa est. Franciscus Princeps hydrope laborare cœpit, & intra spatium mensis mortuus, divinum adijt tribunal sensit.b

Octavi testes Engolismensis Comitis Nantinus, Gregorio Turonensi teste.c Homo vafer & variabilis sequitur Heraclium prius Burdegalensis Presbyterum, dein Episcopum Ecclesiæ sibi adversarium statuit, eumque diversis injurijs afficit. Insuper etiam ausus est etiam villas & prædia invadere, quæ Marcellinus avunculus testamento templis & sacerdotibus transcripserat. Neque dissulo facta & dictis supplicio commendo. Aiebat namque hæreditatis bona non debere ei Ecclesiæ cedere, cum Clerici testamentarium interfecissent Marcellum spoliatum. Sed Heraclius deprehensa iniquitate Comitem anathemate percellens a piorum societate secludit. Comes tamen varijs indignus commentationibus apud Sanctorum sacerdotibus reconciliavit, pollicitus omnia, quæ vi abstulisset, reddere. Reddit tamen partim, partim sibi retentum. Factus est. Ac ille quasi Christo reddita, sed prius rapta sit, & omnibus sacerdotibus restituta. Quocirca illum Episcopus iterum a sacris removit; nec multò post obijt. Narrant deinde ad Ecclesiæ communionem sibi viam aperuisse, sed stupidus & attonitus manebat. Post paucos menses ardentissima febri correptus clamat: *Heu, heu, ab Heraclio Antistite trahor, ad illo ad Iudicium vocor: Agnosco facinus, recordor injuriarum quibus eum oneravi.* Dum hæc clamat, febrili exagitatus æstu, infelicem animam ad subeundum Iudicium effudit.d

Iustitia divina non solum purgatissimas habet aures, & oculos lynceos, sed tota est oculus, tota auris & oculus tota est. Nemo illi peccat impunè.

Noni testes. Rudolphus Austriæ Princeps in crapulam auratam fatales insidias molitus est. Eum denique compressum, insuper ad castrandum sacco inclusum in profluentem jussit abjici. Eques jam in culeum conjectus, antequam claudebatur, spolium è fenestra Ducem conspicatus, altâ voce proclamavit: Dux Rudolphe, ad tremendum Christi Tribunal te voco, ut rationem reddas, cur innocentem me morte tam indignâ perimas. Dixit, & caput culeo abditus spargentibus in flumen. Dux provocationem illam cachinno excipiens: Bene est, inquit, i pro, sequar. Ita periculi quasi securus, innocentiæ necem oblivione habitam sepelijt. Sed antequam sediret annus, febricula Princeps tentari cœpit. Hic memoria millies auditæ appellationis seipsum & vocatum se agnoscens: Amici, ait, mors instat, vocat, nec tergiversari licet, in ius eundum est. Quod dixit, evenit. Breui paullo post è vivis sublatus est.e

Cunctabunda nonnunquam videri potest Vindicta divina, lentis lentisque passibus incedere; sed tarditatem supplicij gravitate compensat.

a *Ægidium aliqui nominant.*
b *Æneas Sylvius historia Europæ c.43 fine capitis.*
c *Sunt verba Gregorij Turonens.*
d *Gregorius Turonens. lib. 6 histor Franc. capit. 36.*
e *E Chronicis Britanniæ huius Petrus Matthæus Sequanus I. V. D. in Iudice de Iudicum vero & necessario officio in sermonis fontibus.*

§. IV.

DEcimi testes Sidonius Apollinaris Arvernensis Episcopus, tam divinis quam humanis literis (ut Gennadius loquitur) ad integrum imbutus, nec minori sanctitate. Sed invidiam nulla debilit virtus, imo eam magis exasperat & acuit. Ita Sidonius duos sacerdotes sibi infensissimos expertus est. Hi virum integerrimum omni sacro magisterio per vim exuerunt, vilissimo victu suppeditato hoc illi

sanum relinquerent, videret Sidonius summæ iniuriæ patientissimus non solo vertere, sed etiam in superum Tribunali divino iustitiæ causam scribere. Iudicem profecto nec surdum, nec cæcum, sed nec tardum habuit. Cum enim improbissimorum sacerdotum alter minaretur, seque postera Sidonium a se templo extrahendum, & vinculis ipse abreptus est ad Iudicem. Sacerdotem quidem ante diluculum impius sacerdos, & in Sidonium iram conversus, sed antequam in publicum se daret, ad naturæ requisita in secreto cessum proficisceretur. O miserum! Nam dum alvū evacuarat, spiritum exhalat. Interim puer foris expectat diutissime. Iamque sceleris socius nuntiari iubebat: Venire modo, nunc opportunum esse, quod prius statuissent, exequi. Puer dominum monitatus, iam exanimem invenit. En geminum Arium.

Sidonius Deo pro se vindicante potestatem pristinam recepit. Verum post aliquantum tempus correptus morbo in templum deferri voluit, ubi lugenti & interroganti populo, quemnam similem sperare possent, sublato pastore optimo, respondit: En frater meus Aprunculus vivit, & hic pastoris munus occupabit. Definitè hoc praedixit, non vaticinium, quia nō intelligebat. Defuncto Sidonio alter sacerdos, nil repentina morte socij motus, ingenti gaudio triumphans tiaram sibi vi rapere conabatur, egregius pastor oviū, ut aiunt, lupus. Et vero gloriari etiā ausus est homo flagitiosus, more demens loqueretur: Sidonio se iustiorē fuisse, divinum namque Iudicium pro se stare pontificale pedum a Deo sibi destinandum. Hē cæcitatem humanæ mentis! Nec languide Præsul futurus egit, profectò in rem suam vigilavit. Nam proximo post Sidonij obitum dominica die epulum lautissimum instruxit, primoribus civium omnibus invitatis. Iam convivæ accubuerant, iam dispersa per mensam stabant fercula, iam summo carpunt, iam pocula poscebant. Ante omnes designato Præsuli pincerna vinum dominicum porrexit. Sed videte quanta inter os & offam, inter calicem & labra intervenire possint. Dum miserrimus hic Antistes poculum manu tenet, antequam illud admoveret ori, ea morte iens, & citat ad Iudicium. Nam ille iamiam bibiturus subito cohorruit, expalluit, & elapso de manu calice expirauit, ad iterandam cum Sidonio caussam abreptus ad Iudicium. Nam omnia prout evenerunt, postea obiecta lampetanti per somnium, quod Gregorius Turonensis pluribus prosequitur. b

Emulamini non tantum Arium, sed & illius socium Simonem Magum, qui precibus Sidonij & vi divina, ex alta superbiæ & spei vanissimæ præceps deiectus antequam in altū sederet episcopus, in tumulo iacens mensæ, in orco sedebat damnatus. Iudicij divini sceptrum nemo effugit.

Undecimi erit Anastasius Imperator, qui totum penè Orientem crudelitatis ignibus cauderat, oraculo edoctus est, sibi etiam igne pereundū. Adversus hoc mortis genus plurima paraverat, sed frustra. Nam & portentosis insomnijs terrebatur. Inter hæc quidam terribilis secundum quietem ei visus est, qui librum manu præferens dixit: *Ecce ob perversitatem fidei tuæ, annos quatuordecim deleo vitæ tuæ.* Demum anno quingentesimo decimo octavo, die 9. Iulij cœlum insolitam crebro tonitru & fulgure ita perterrefecit Anastasium, ut conclavium cenaculo mutaret, imo tuta lectica correperet. Sed ejulans etiam cerebrum non effugit. Nam fulmine ictus interijt. c Eodem prorsus die Elias Hierosolymitanus Archiepiscopus, & Flavianus Antiochiæ Patriarcha ab Anastasio, religionis causa in exilium pulsi, cum Imperatorem obitum divinitus cognovissent, cum sibi mutuo significarent his verbis: Anastasius hodie mortuus est, eamus igitur & nos, ut cum illo iudicemur. Elapso biduo mortui ambo ad extremum Iudicium pervenerunt. d

Iustis viris impune non resistitur.

Dissimulat aliquantulum Deus & connivet, tandem improvisus Iudex intorquet fulmen.

Duodecimi testes. Anno millesimo tertio decimo in Paderbornensi Ecclesia Episcopus Meinwercus cœnobij Corbeiensis disciplinam prope lapsam restaurare instituit. Adfuit igitur reformator, initium facturus in corrigendis moribus. Sed acriter ei restitit Walo Abbas, disciplinam strictiorem nunquam admissurus. Causā ad Imperatorem delatā, id denique consecutum est, ut Abbas officio sit motus. Quapropter Episcopus instituit suis remae ad laudabiliorem vitæ ratio-

[illegible] introducendam [illegible] quod à te divinis in templo facienda placuit, ordini. Sed enim [illegible] monachus Boso nomine, [illegible] sacrilis, vestes sacras [illegible], & ab [illegible] [illegible] quæ Antistes [illegible]. [illegible] [illegible] monitus contumaciam [illegible]. Episcopus [illegible] tam grandi motus [illegible] [illegible] humana [illegible], ad Iudicium divinum [illegible]: Reddes, inquit, altissimo [illegible] [illegible] rationem. Hæc monachus non quidquam [illegible] habuit, [illegible] Episcopum. Sed certe fallax non fuit Præsulis vaticinio, nam eadem hora qua Præsul è [illegible] abijt, Boso monachus [illegible] ei barba raderetur, sub tonsoris manu subita morte concidit.

Deus etiam [illegible], cum nemo accusat.

a *Gennad. l. de script. Eccles. c. 92.*

b *Greg. Turon. l. 2. hist. Franc. c. 43. Baronius An. 486 post illum Henricus Spondanus, eod. anno.*

c *Imperavit annis 17. mensibus 5. dies 29.*

d *Ioan. Mesthou de utroque c. 35. de Illis Sat. [illegible] die 5. Decemb. in vita S. Sabæ.*

e *Krantzius l. 4. Metropolis c. 4. medio. Gotschalcus ser. 16. lectione I. parte [illegible].*

§. V.

DEcimus tertius testis. Benno Misnensis Præsul, qui annis quadraginta Pontificio suo præfuit [illegible], & vitæ sanctimonia, [illegible] mirandis operibus & supra hominem conditionem [illegible] nobilitatus est. Cæteris & illud [illegible]. Marchio Misnensis Otho ad [illegible] [illegible] ausu & per [illegible] in Ecclesiæ Misnensis facultates [illegible] Benno vigilantissimus pastor id [illegible] dissimulandum ratus, Marchionem [illegible] verborum [illegible] monuit, affirmavitque hominem recte [illegible], [illegible] ea quæ Misnensis essent Ecclesiæ, non [illegible], esse Iudicem [illegible] [illegible], ab eo [illegible], qui omnium [illegible] non solum habeat perspectissimas, sed eas etiam exactissime vindicaturus sit opportuno tempore. Ad hunc igitur Tribunal, inquit, si aliud auxilium non suppetat, hæc controversia transferenda est. Marchio, homo [illegible], hanc dicendi libertatem quamvis [illegible] & humanam non ferens, [illegible] supplicem [illegible]. At Benno vir sanctissimus [illegible] spiritu afflatus: Et hanc, inquit, in-

iuriam, hoc eodem tempore sequentis anni Deus [illegible]. Id Marchio [illegible] [illegible] Quasi vero Episcopus, [illegible] in cœlo [illegible]. Num fuit à secretis in consiliis? Itaque [illegible] abisse visa. Non multo post S. Benno [illegible] cœpit. Ante obitum Ecclesiæ suæ Canonicos ad eam charitatem, quam Christus docuisset, [illegible] cohortans inter preces sanctissime [illegible] anno millesimo centesimo sexto.

Marchio, cum tempus [illegible] & [illegible] à Bennone dies [illegible]: En, inquit, adest dies quem Episcopus Benno, [illegible] minabatur. Decessit ille, & [illegible] [illegible]: Non est, quod [illegible] metuamus. Vix verba finit, & subito [illegible] opem implorat. Sed mors mandata exequens, [illegible], & multa [illegible] abripuit ad Iudicium, quod ei Benno prædixerat.

Cum aliquibus forsan Iudicibus locum subinde liceat: Iudex divinus impatientius, & per quam severe, ad [illegible], ad novissimum quadrantem [illegible].

Decimus quartus testis. Comes Hannoniæ, ut indubitatâ fide percepimus (inquit Cantipratensis [illegible]) in animo habebat, & id [illegible], ut Valencenis Canonicos, qui Religionis legibus vivebant, è Templo D. Ioannis expelleret, & eorum loco alios legibus [illegible] reponeret. Idcirco [illegible] loci Abbas, cum suâ [illegible] causam, & quidem violentis agi cerneret, nec tamen [illegible] se viribus [illegible] esse, ut vim vi posset repellere, subsidium petijt è cœlo. Quando igitur, [illegible], & [illegible] ad Regis, aut Comitum [illegible], aut Pontificis tribunal provocare, ad divinum provoco, & ad illud Hannoniæ Comitem [illegible]; ibi nos oportet iudicari. Non sine pondere voluerunt verba. Imminente die Iudicio constituta, cœpit ægrotare Abbas, & videri palam [illegible] ad Tribunal, quo provocarat. Eam ob causam tam precibus quam aliis [illegible] [illegible], [illegible] se dispeteret, ad causam in supremo Tribunali rectius procurandam. Sub idem omnino tempus & Comes in morbum delapsus meminisse cœpit, diem

tibi ad Abbate dictam, quo ante summum Judicem utrique quaestioni appareret. Qua re mutaret consilia, ac valetudinem obire cogeretur, se coram eodem significavit.

Sapuit Comes non cum Phygibus, quia sapuit maturè; Maluitque lite cadere, quam litigare caruisse.b

Decimi quintitestis. In Hybernia Patricius O-helius Maioensis Episcopus, & Cornelius Ochinus è divi Francisci familia vir religiosus quamvis languore durati nimis, in carcerem unà sunt abrepti, ubi extra omnem solem, quindecim dies egerunt. Productos Prorex minis aggressus extrema supplicia intentare, blanditiis etiam & pollicitationes amplissimas miscere; illi constantissimè agere, & Angliae reginam esse caput Ecclesiae negare. In Iubera alius Prorex ocreas burgro, sale, oleo & pulvere tormentario implevit. Episcopi pedibus induci, ita pedes bullienti aqua immergi jussit. Detractis ocreis ossa carne nudata conspiciebantur. Sed nec dum Antistes sententiam mutavit. Additum ergo novum supplicium, & brachia cum digitis inter duo saxa sunt comminuta. Sed eadem quae ante Praesulis fuit constantia. Itaque capitalis sententia, tam in Episcopum, quam in eius socium fertur. Ducuntur. Ubi ad patibulum perventum est, Antistes collo laqueum iam indutus, rogavit tantillum sibi supremi temporis non negaretur quo diceret ad populum. Concessum. Dixit ad dimidiae horae spatium, & ea vehementia, ut nec adversarii quidē à lachrymis temperarent. Denique ad Proregem versus: Tu quidem, inquit, ò Prorex, hoc corpus multos torsisti, & iniurias mihi multas intulisti, quarum hic ulturem non posco, sed te iam, coelo teste, ad divinae maiestatis Tribunal cito, ut illic facti rationem reddas.

His supra modum exacerbatus Prorex, & altum animo vulnus ferens, ut dulcioribus quam verbis sic responderet: I nunc, hominem perversissime, à quam charissimo gratia ad Inferos. Tuam ego provocationem vel flocci facio, tu ad tartarum abi. Ita Praesul cum socio vitam laqueo finivit.

Prorex ad urbem Limiticensem profectus est. Hic die quodam cum Barone obambulans cum ad locum, ubi duo illi fuerant suspensi pervenissent, Baronem interrogat: En, inquit, hominem illum perfidum; qui ad Dei Tribunal me provocavit: mortuus est, cum anima illius iam ardeat in tartaro, corpus in hac infelici arbore putrescat. Paullo post Prorex oppressus est morbo, qui illi vitam abstulit die decimo quarto, ab eo quo citatus est ad Christi Tribunal.c

Est subinde captivus qui aerumnis carceris immortui perstringitur, ad ultimum succumbit. Sunt qui omnia universalia vel aeris vel potestatis praeripiunt. Tandem luctus in ultimo, tanto gravius puniendi, quoniam magis securius elapsi. Tribunal consistit, nec ulli illorum constat, quod ullus unquam possit permanere; pro certo ipse Deus iudicaturus est.d

a Marcellus Rudovus Volumine II. Bavariae Sanctae à latere Pontificum, mihi p. 185.

b Thom. Cantipr. l. 1. c. 5. n. 5.

c Florimundus Remundus Regis Gall. Consiliarius l. de ortu haeres. c. 10. n. 6. sub fin.

d Ps. 5. v. 3.

§. VI.

DEcimi sexti testis. Magister ordinis Teutonicorum (nomen parcimus) iuvenem invenit qui mercaturam exercebat, & mulierem dubiae pudicitiae connubiò iungere satagebat. Repudiabat hoc iuvenis, quod eius contagio sordes foeminam illam relictam odisset. Hoc ultro indignè ferre, & in hominem innocentem graviter, sed occultè stomachari, ut tandem iram suam velut victimâ placaret, miserum illum furti, sed confictis criminibus insimulatum, & iudicio publico damnatum, in patibulum abripi iussit. Nihil preces, nihil cuiusquam lachrymae. Ergo innocens reus nil magis in expedito habuit, quam ad omnis innocentiae asylum tutissimum recurrere. Ergo dum ducitur ad supplicium, animosâ voce succlamat: Iniustè condemnatus sum. Appello igitur ad vitae ac mortis arbitrum supremum, illi post decimum tertium diem reddas rationem, qui me contra omnem iniquitatem condemnasti. Deus! quam celeres & attentae sunt aures tuae in pauperum & afflictorum preces! Non spernis Deus, neque despicis deprecationem pauperis.a

Verè oculi Domini super iustos, & aures

quæ in portam navium à Stracidis in grande scelus [illegible] prædixerat: Depopulato prospere, inquit, ex me cœpto ad nutum Dei pervenies, & iudicium felicitato adventu tibi. *r* Adventus sanè & quidem festinatò. Invenitque idem suspensio [illegible], revocato illique ad Tribunal Christi contempta & irrita est. Sed die decimo tertio Magister Teutonicus, ægritudine subitò correptus: Me miserum, inquit, ut morior! Nam mihi hodie comparendum est coram omnipotente Iudice. Quo dicto obmutuit. Eodem die, ut suum ipse vaticinium firmaret, è vita excessit.

Id Rigæ in Livonia contigisse, Anno Christiano millesimo quadringentesimo septimo, narrat Albertus Krantzius. *s* Illa ipsa mulier quæ innocentis necem machinata est, ab alio interceptæ, de vero facto accusata, iudicio quod formidabat, ubi expectato, vestibus mutatis & in Clericum accessa in Prussiam evasit.

Huic certè mulieri poterat illud occini, quod Machabæus adolescens inter fratres minimus natu, Antiocho regi in os obiecit: Tu autem noli frustra extolli vanis spebus: nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis iudicium effugisti.

Decimi septimi testes. Lambertus Schaffnaburgensis, egregius, ut illa tempora ferebant, scriptor, memorat, Anno millesimo quinquagesimo nono, Burchardum Episcopum Halberstadiensem longam diu litem cum Abbate Hersveldensi fovisse, super decimis Saxoniæ, quas Episcopus monachis ereptam, sibi vindicatum ibat, sed manu magis quam iure.

Abbas rem sæpius in iudicium deduxit, sed surdis Tribunalibus narrabat fabulam: nec politica, nec sacra leges vim adversam perrumpere valebant. Ita nec ratio, nec spes erat valenti adversario resistendi. Idcirco hic idem Abbas paucis ante mortem diebus Comitem Palatinum Fridericum ad se vocat, & extrema hæc mandata ferre Antistiti rogat: *Ex quidem hoc imperium, lege mediatorem, vidisse, atque etiam de vita iam decedere: Sed Divino Iudicio futurum, ad quem appellares, huic vitis ad tuendam æquitatem non defuturos. Pararent igitur se ambo, ut causam suam paucos dies dicturos ad illud Tribunal, ubi gratia & potentia sperata sola imperaret Iustitia, illum ibi victurũ, non qui plus posset, sed cuius causa æquior* esset. Sic Abbas obijt, nec multo post festum Pentecostes iam ab obitu Abbatis prætermissum, cum Antistes inter epulas confidentius, subito velut fulmine ictus concidit. Delatus ad cubiculum, decimas Hersveldensi cœnobio quam primùm reddi, & nummos in publicam supra restitutum præscindi iussit. Cumque Magdeburgensis, & Hildesheimensis Episcopi ad eum venissent, grande vehementiam usum Voraci se, prout Abbas prædixisset, imo iam abripi & ad divinum Tribunal, ibi iudicandum. In his vocibus desijt. Vos Archiepiscopos quo potissimum impulsore in eam sententiam Antistes transierit, horum malorũ primis inceptor, eodem anno morte subitaria sine sacris communibus extinctus, vel à diabolo (ut vulgatum ferebat fama) suffocatus est. *f*

Horrendum est, ô Deus, inter eiusmodi virgas & plagis ad tribunal duci! Divina hæc iudicia expavescens Iobus: Ecce Deus, inquit, excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem. *g*

Decimi octavi testes. Anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto, Friderico Ænobarbo Imperatore Antistes Moguntinus à suis vir pius, tranquillus, suavis vitæ & ideo Romæ accusatus, ut iniquè atque iniustissimè tueri quod gerebat. Arnoldus, qui ab Henrico ausus fuerat ad purgandum: Homo nequam constantiam proditus fecit. Nã igit eorum adiecit, & quosdam Purpuratorũ Patrum corrupit, atque in se vertit. Eo ventum est, ut Cardinales duo Moguntinum missi, de causa quærerent, Henricus damnaretur, & substitueretur Arnoldum illum subrogarint. Henricus patienter id ferens, hactenus duntaxat questus est, ac dicens: *Causam meam. Appello igitur ad Dominum* IESVM, *æquissimum Iudicem, ibi me responsurum exhibebo Vestra; sequimini.* Illi loco cedentes: Cum processeris, inquiunt, *nos sequemur.* Nec verbis eventus defuit. Nam ille post annum fere & dimidium fato concessit. Rumor ad utrumque Cardinalium delato, de Henrici morte, deliteram illud nunc: Ecce, præcessit inquiunt, nos sequemur, Secuti sunt profecto, & uno die uterque subitò decesserunt, &, quod aiunt, miserabili mortis genere.

Quam providebat Iudex noster [illegible] Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. b Nunc omnibus cuique larva praesto, ubi omnibus valentis periculum invenies. Nihil tam absurdum, quod non pingi & defendi possit: omnes contumeliae suum habent praetextum, omnes iniustitiae suam reperiunt materiam, nihil tam scelestum, quod non specioso nomine possit velari. Sed has larvas & haec velamina supremus Iudex detrahet. Itaque quod Paulus monet, nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique a Deo. l

a Psal. 81. v. 25.
b Psal. 33. v. 16.
c Eccle. c. 21. v. 6.
d Krantzius l. 13. Vandaliae. c. 2. post init.
e 2. Mach. c. 7. v. 37.
f Lambertus Schaffnaburgensis in suis Annalibus cum Abb. Urspergensi & Regmone, Argentorati editus, pag. 466. Baron. tom. 11. anno 1059 num. 81. & 82.
g Job cap. 34. v. 22. & 23.
h Alii Wormatiensi.
i Alter dignus fuit praeposito, alter Camerino [illegible] doctum Cornaeus in Chronico Moguntino, Lipsius lib. 2. Monitor. politicorum cap. 11.
k Ioan. cap. 7. v. 24.
l 1. Cor. c. 4. v. 5.

§. VII.

Decimi noni testes. Leodii coenobium S. Iacobi nobilis adolescens ingressus est religionis caussa. Quod ubi cognatus ipsius Leodiensis Praepositus intellexit, aegerrime tulit. Mox igitur Abbati Mandatum imperiosum deferri iubet: Consobrinum redderet, aut vim caperet. Recusat Abbas nolentem & invitum extrudere. Ergo Praepositus satellitium cogit, monasterium vi aperit, invenit, rapit, & religiosis vestibus detractis, cum profanis induit. Abbas adscitus in patrocinium primoribus civitatis [illegible] episcopum se confert, iniuriam exponit, & vim sibi monasterio illatam, [illegible] Praeposito.

Episcopus has querelas aegre admittit, in Praepositi partem non dissimulanter vergens, & Abbatem acrius obiurgat. Abbas [illegible] consilii non subiunxit [illegible], & ad Praepositum versus [illegible] contra suas iniurias, inquit, o Praeposite, quoniam Iudicem in terra obtinere non possum, [illegible] agitur [illegible] Iudicem interpello, ut intra quadraginta dies uterque nostrum coram eo compareat sententiam [illegible] accepturus. At Praesul cum suis liberaliter cachinnatur, priscam hominis simplicitatem irrisit, dimisitque non sine [illegible].

Expectate paulisper; Abbas enim est pariter redditor. Die abhinc quadragesimo, Abbas ante meridiem circiter horam nonam mortuus est. Eo tempore Praepositus balneo domestico usus lavabat. Cumque audiret quia campanam insolitum concrepare, quaesivit: Quid hoc illo tempore? Cui Famulus: Aiunt Abbatem ad S. Iacobi modo defunctum esse. Praepositus continuo memor quadragesimi diei ab Abbate dicti, expavescens & exclamavit: Heu foras, inquit, foras; scio bene quid agam: hoc comparendum est mihi hodie coram Iudice supremo. Cumque properaret [illegible] egredi, inter adstantium manus collapsus, [illegible] cum exhalans abiit e vita ad indictum utrique Iudicium: ubi caussarum [illegible] cessant, ubi nullus cavillationum locus, ubi [illegible] nec preces, nec aurum, nec favor liberant. h Quam porro sententiam Abbas, quam Praepositus acceperint, nunc scire nefas. Die novissimo quo [illegible] omnium saeculorum [illegible], sciemus omnes.

Deus per Iobum olim minatur: Quis enim, inquit, resistere potest vultui meo? Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis? g Vere Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet iudicium. Qui non accipit personas Principum, nec cognovit Tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: Opus enim manuum eius sunt universi.

Vicesimi testes. Otho I. Imperator Romanus, quod Petrus Damianus [illegible] refert, a filio Gulielmo Praesule Moguntino, ob matrimonium cum Adelaide [illegible] liberius reprehensus, filium in vincula dedit. Gulielmus filius Othonem patrem ad praetorium Christi iudicis vocans: Dic sancte Pater [illegible],

inquit, ante Dominum Iesum Iudicem iustum ambo comparebimus, & de capite [illegible] dicemus. Vix [illegible] aequalem [illegible] divinum pendet Iudicium. Igitur Nonis Maii, ipso Pentecostes festo die, Otho in Saxonia morbo subito correptus hominem exuit, & in [illegible] obiit, cum paullò ante filium etiam Gulielmum vivere desijsset. e

Verecundius, Lector, ne tot istiusmodi casus referam, & ut [illegible], [illegible] & [illegible] transfugiam. Sed cum vereor, [illegible] omnium recentissimam subiungere, & ad alia transibimus. Ergo

Vicesimi primi testes. Anno millesimo sexcentesimo [illegible], Miles Germanus [illegible] infaciens, cum signo dato ad excubias vocaretur, commilitonibus subridens dixit: Redeunt ad nos excubiae, redirent utinam & antiquae pecuniae. Excepta vox est, & ad Ducem relata, qui [illegible] capitalem [illegible] iubet in hominem, qui voce seditiosa [illegible] animadverti. Mox in vincula miser coniicitur, & torquetur; denique capite damnatur. Miles [illegible] sibi conscius, audita mortis sententia [illegible]. Ubi animum [illegible], [illegible] clamore ducem inclamans, eique sic praedixit: Post tres, inquit, hebdomades, hac ipsa noctis hora coram Deo reddes de meo sanguine. At dux subridens: Tu, inquit, haec oracula [illegible]: vaticinationes illae militem non terrent. Sed abi iam seditiosum caput in eculeum [illegible]. Ita vere die quidem supplicio, media nocte, hora duodecima decollatur, & in [illegible] arboris suspenditur. Manc in [illegible] carceris spectaculo exponitur [illegible], cum hoc titulo: Seditiosus miles. Dux non nihil tacitè consternatus tam audaci provocatione ad Dei Tribunal. Sicut tamen sensim oblivisci coepit. Verum [illegible] spatio dierum elapso, cum hora noctis duodecima ad excubias visendas exiret, [illegible] decidit & suffocatus est. g Vix horum [illegible] ad Christi Iudicis Tribunal [illegible], mi Lector, paullo attentius tecum expende. Haec quamquam mira, si levi tamen meditere à tractantibus.

Sed hic manum amoveo è tabula, & calamum plura daturum chartae subducam. Sat ta-

[illegible] quae integra fide prodantur. Nullius [illegible] qui tot tam [illegible] perditissimos [illegible] vincatur. Ergo discite iustitiam moniti. Et heu quam dispara [illegible] & divina iudicia! O quoties Deus (ne dubitemus) hominem etiam absolvit, quem omnes homines damnant; & quoties damnat, quem omnes absolvunt! Iudicia Dei abyssus multa, h abyssus impenetrabilis.

a *Eccle. cap. 7. v. 4.*
b *Thom. Cantip. l. 2. de miraculis sui aevi, cap. 51. tota.* c *Iob c. 41. v. 1. & 5.*
d *Idem cap. 56. & 22. & 19.*
e *Ita Petrus Damianus tom. 1. l. 2. epist. 15. mihi pag. 113. At vero Caesar Bar. tom. 10. anno 973. Damianum refellit, negatque illum Othonis connubium male contractum, & à filio patrem anathemate percussum. Ego inter duos Cardinales arbitrum agere non possum. A parte tamen Baronij stare malim, sicut moneri debui, ne quid damni pateretur Veritas.* f [illegible]
g *Dominus Guilielmus Ferdinandus ab Efferen qui Ferdinando II. Imp. à consilijs, & in Manuali politico de ratione status, seu Idolo Principum lib. 5. par. 3. mihi pag. 832.*
h *Psalm. 35. v. 7.*

CAPVT IV.

Quare arcanum hoc Iudicium omni vita metuendum; seu

Cur assiduè, summoque studio adeundum, ut vita tutior reddatur?

§. I.

NOvissima cuiusvis hominis tempora, quibus ad Iudicium à morte citari solet, Spiritus divinus per Ecclesiasten amoenissima Poesi hunc in modum depinxit. Ita ordiatur:

Memento creatoris tui antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: non mihi placent. Ultimi dies hominis vere tempus afflictionis, cum [illegible] dolore [illegible], cum lectus pro carcere,

mo-

mora pro apparitore, judicium pro denuntiatione instat. Pergit Ecclesiastes:

Antequam tenebrescat Sol, & lumen & Luna, & stellæ, & revertantur nubes post pluviam. Eo tempore Intellectus, qui in homine sol est, obnubilatur: Lumen actionum memoria hebescit. Voluntas velut luna inconstantissima laborat, geminique frontis stellæ oculi caligant & lippiunt. Vaporum è stomacho ascendentium nubes augentur, hinc destillationem, gravedinem, ac catarrhorum perpetuam pluviam. Sed pergit dicere:

Quando commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi. Domus illius custodes sunt sensus exteriores & costæ; illi deficiunt, hæ viribus exhauriuntur, & fatiscunt. Viri fortissimi, crura scilicet ac genua vacillant, & [illegible] solitum recusant.

Otiosæ erunt molentes in minuto numero. Dentes molli aut rari, cibum paulo duriorem commolere non possunt amplius. Ita molendinum aliud aut feriabitur & vacabit, aut languidissimè movebitur. Senium ferè edentulum est.

Et tenebrescent videntes per foramina. Oculi qui aliquando per orbitarum suos cancellos, velut per fenestras aut foramina alijs insidiabantur, aut insidias sibi positas speculabantur, nunc [illegible] & per nebulam videbant, & vix obvium in platea discernunt, cum vitrei opaci, aut indurabantur, aut humorum congelatur, & spirituum defectu impediuntur. Hic oculorum damnis, potissima jacturam dentium prævenit. Nam ubi dentes pauci ac debiles, ibi cibus malè transditur, & quasi crudus in stomachum demittitur. Hinc humorum copia & malorum [illegible]. At sequitur:

Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis. Labiorum ostia majorem partem clausa, nec loqui multum, nec clamare sinunt. Facies tota veluti platea, rugis & sulcis exarabitur. Os paulo [illegible] etiamsi exit sonans, quemadmodum dentes edere solebant.

Et consurgent ad vocem volucris. Qui ad illud afflictionis tempus devenient, somnum non capient nisi brevem, parcum ac levem, adeoque [illegible], ut vel passerculi, vel alterius aviculæ garritu excitentur. Itaque plerumque malè dormiunt ob morbum insomniæ, quia cito non tantum ad galli gallinacei cantum, sed ad quemcumque strepitum vigilant, ibi. Addit:

Et obsurdescent omnes filiæ carminis. Aures quæ musica scilicet oblectant, vocum discrimina ægrè percipiunt. Sic octogenarius senex Berzellai ad regem Davidem: Numquid vigent sensus mei, ait, ad discernendum suave aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus aut potus? vel audire possum ultra vocem cantorum atque cantatricum? Sed progreditur Ecclesiastes.

Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via. Alta conscendere metuunt senes, propter capitis vertiginem, & pedum imbecillitatem: imò & in plano ambulare formidant, nec ubi cadant aut impingant, ideo lento timidoque gradu incedunt. Sed prioribus addenda sunt & ista:

Florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis. Caput præmaturis canis spargitur, quemadmodum amygdalus flore præpropero albescit. Pedes ac tibiæ ob humorum affluentiam intumescunt, & [illegible], ut speciem marinæ ventriosæ locustæ referant. Ita exhausto corpore & ossibus extantibus mera veluti mortis imago, vivum cadaver. Et dissipabitur, inquit, capparis. Omnis appetentia tam Veneris quàm cibi, quæ ferè capparis condimento excitari solet, abolebitur. Sed ulterius.

Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea. Meminerit, quod jam suprà monuerat, Creatoris sui, antequam argenteus funiculus, seu contextus in dorsi spina, quam alba, sive argentea medulla implet, dissolvatur. In hac spina catena, ut Levino Lemnio medico placet, sunt triginta quatuor vertebræ, seu spondyli, & ossa nodi vel [illegible]. Hæc concatenatio in morte [illegible]. Vitta aurea est cuticula sive involucrum cerebri, quod meninx dicitur, non dissimile vittis aureis, quibus mulieres olim comas involvebant. Ergo ad Iudicium te para, priusquam subtile hoc cerebri conditorium extrahitur, aut corrugetur, quod mortis signum est, sicut ea quæ sequuntur.

Et conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam. Ætas senilis aut morbida vehiculum corporis, hydriam ad fontem [illegible], sic affligit, ut ea vel lapillis & cal-

culis,

culis, aut incertitudinis difficultate contingamus. [illegible] capite hominis super vertice [illegible] velut cisternâ [illegible] primum labaffet & [illegible] (ut [illegible] omnium primo moriuntur) totumque corpus in praeceps ruit; velut subito [illegible], totum corruit [illegible]; ita capite [illegible], corpus universum iacet.

Christus Dominus cum ceteris ad publici Iudicij signa praedixisset, addidit: Cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis. c Idem omnino de praevijs arcani Iudicij signis dicendum: Cum videritis ista, quae modo diximus, indicia, scitote quia prope est Iudex. Tunc ibit homo in domum aeternitatis suae, & revertetur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redibit ad Deum, qui dedit illum. d

Ergo cum videritis solis & stellarum tenebras, cum sensus exteriores, & omnia humani corporis firmamenta labi coeperint & deficere, scitote quia Iudex in ianuis est. Parate igitur [illegible] ante Iudicium. Hunc autem [illegible] male parat, qui eum non parat assiduè. Hoc ergo capite tres causas assignabimus, cur homo iudicandus ad Iudicium illud omni vita se debeat primâ summâque curâ praeparare. Hoc autem triplex documentum eius generis est, ut si quis paullo accuratius id consideraret, nec tamen emendaret mores ac vitam, pecus aut saxum potius quàm homo videri possit.

a 2. *Reg.* c. 19. v. 31.
b *Eccles.* c. 12. v. 2. & *seq.*
c *Matth.* c. 24. v. 33.
d *Eccles. ibid.* v. 5. & 7.

§. II.

PRima igitur causa, cur omni vita metuendum sit Iudicium illud, & praeparatio illi quàm accuratissime praemittenda, est *Iudicis sententia nobis incertissima.* Verissimè dixit Ecclesiastes: Omnia in futurum servantur incerta. a

Fuit in aula Mauritij Caesaris nobilissima foemina, quae omnibus studijs id unum laborabat, ut aliquam iudiciariae huius sententiae certitudinem praescire posset. Huic Gregorius Pontifex rescribens: Rem difficilem petis, & inutilem. Arcani Iudicij sententia nobis usque plane abscondita, silentium eam manebat. Quam autem securitatem is sperat, qui [illegible] nec improbas actionibus fundat, qui Deum ac divina non magni aestimat? [illegible] non difficile sit iudicare, se [illegible] Deo Iudici non placere. Alter bonae mentis [illegible] cogitans: Nescio, ait, utrum omnes actiones meae Deo placeant. Hoc scio longè aliter Deum quàm homines iudicare: Longè alia lance caelestis ponderat ille quàm nostris bilancibus. Atque illud perhorrescens Iobus: Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. b

Bernardus Claraevallis abbas, vir longè religiosissimus ingemens in lectulo [illegible] cum fratrem catalogum texeret: Libenter, inquit, cedet me vivere: Vivere erubesco, quia parum proficio: Mori timeo, quia non sum paratus. c Nihil tale verendum erat animae Pauli, cui ab aspectu & amplexu dilecti cuncta tamen [illegible] paries obsistebat, videlicet lex peccati, quam [illegible] in membris suis. Hoc [illegible] parietes non longè peregrinabatur à Domino, unde & optabat clamans: Quis me liberabit de corpore mortis huius? [illegible] se mortis compendio continuo ad [illegible] [illegible]. Verum quis similis Paulo, qui non consentiat interdum concupiscentiae ad obediendum peccato? Noverit proinde is qui peccato consenserit, & alterum se opposuisse parietem, ipsum utique gravem [illegible] consensum, nec posse gloriari qui huiusmodi est, quia stet sibi post parietem sponsus, quando iam parietes intercidunt, non paries. Multo minus si consensus venerit ad affectum, cum tertius quoque iam paries [illegible] impedit atque [illegible] actus videlicet ipse peccati. Quid si & consuetudo [illegible] peccatum in usum, aut etiam in contemptum perduxerit; sicut scriptum est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. d Noverit si ita exierit, [illegible] à [illegible] praeparatis ad escam [illegible] devorari, quàm pervenire ad sponsum, non uno siquidem iam, sed tanta à se parietum numerositate intercluditur. e

Quis ergo Iudicium non valde metuat, si non solum non proficiat, sed in dies peior deterior fiat? Et revera si alio nomine Iudicium hoc expavescendum non sit, unica haec cogitatio mordendum non leviter fatiget: Ex nigro

migro in orbem alium, in quo nunquam fui, notam ignotam eo, quâ nunquam exploratâ [illegible] iudicem [illegible], quẽ [illegible] amavi, quem [illegible] non timui, quem nunquam vidi, nescio [illegible] quid dicā aut quid respondebo dixisse. Hæc tam seria iam à nobis non curari, in causa est animus noster vagus, mobilis, vecors, fallaces, & qui [illegible] patitur se uni rei, præsertim sacræ, alligari. Ita turbamur ergo plurima [illegible] porrò [illegible] sit necessariam. Occultant voluptatum illecia, sæculi insolentia, mundi [illegible] blandimenta. Ita homo cùm sibi bene est, iudicat nil esse causæ cur seipsum turbet, ita res aliæ internæ commiscentur, tamen & pereunt. Ac ubi non amplius serio [illegible] remittatur. *f* sed ludus sinitur, cum iam sacerdos adest ægrotum olea sacro unctaturus, Eucharistiam porrecturus, ad ultimam lectum horribilis, cum imago crucifixi, & cereus mortalis iam in oculis, cum preces circumstantium [illegible] audiuntur, longè aliter quam olim moribundus sentit. Ecclesia vero [illegible] preces ac ceremonias eo tempore [illegible] adhibet, ut significet hominem illum in tantis esse periculis & angustiis, ut omnium cælitum patrocinia sint imploranda, ut qui & iniquitati [illegible] invocandi, ad mollienda [illegible] Iudicem. Vere sane dicere moribundus: Circumdederunt me contritiones mortis, torrentes Belial conturbaverunt me. Funes Inferni circumdederunt me, prævenerunt me laquei mortis *g* Fotis gladium, [illegible], nullumque solatium.

In superioribus commemoratum est *i* fide dignis authoribus de felici & infelici quorundam obitu. In eo re liberis [illegible]. Non omittendum quod ipsi & auribus & oculis [illegible].

Ante annos viginti quinque vir religiosus ac eruditus tam [illegible] valetudine, ut quamvis extra lectum esse ac colloquentibus assidere potuerit, *k* morbi tamen indolis verbisque medicorum facile coniecerit sibi moriendū. Certè publicam adeptus [illegible] mortem. Hinc [illegible] tristis & anxius [illegible] agonizabatur. Cumque diceretur quæ aliis gaudebant solatio forent: Verum est, aiebat ille, solatia hæc & exigua quæ dicitis, & meritis cum ego ipse optarem, quæ cæteris esse vicinus morti, & [illegible] mori, neque iam adeo securus illud quantamcumque angustiam Ecclesiam [illegible] sed [illegible] audire [illegible] hoc [illegible]. Hic [illegible] quæ in eum videbantur. Ac ille demum conceptissima verba. *Sed insuper horrendum est Coram Deo apparere.*

Longe verissimum est quod dixit. Hic ipse, quem dixi, insignem vitæ clausulam apposuit. Nam, quod vix ulli contingit, [illegible] ad ultimam usque halitum sibi constans, [illegible], aiebat, [illegible] amplius, iam nihil amplius audio. Ultima quæ protulit verba hæc erant: Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & usque in sæculum.

Est ergo primum, quod omni vita quam diligentissime considerandum, incerta Iudicis sententia. Divini oraculi vox est: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei; & tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta. *h* Ergo, quod Siracides monet, de propitiato peccato, ne sis sine metu, neque adiicias peccatum super peccatum. *i*

a Ecclesf. c. 9. v. 12.
b Iob c. 9. v. 28.
c Ber. de interiore domo, c. 35. medio, mihi pag. 1678.
d Prov. c. 18. v. 2.
e Bern. in Cant. serm. 56. post med. mihi pagina 733.
f Horat. de arte Poet. post 4. p initio.
g 1. Reg. c. 4. v. 5. & 6. *h Ecclesf. c. 9. v. 1.*
i Eccli. c. 5. v. 5.

§. III.

Altera causa cur accuratissima per omnem vitam præparatio præmittenda sit ante Iudicium, est, *Omnium præmiorum finis, quorum mira incipiunt.* Dum vivimus, velut in mercatu sumus, emere, vendere, lucrari licet: cùm tempus est lucrandi, lucrum est omnia lucri. Omni tempore possumus, nil horam, quaslibet hora, quaslibet parte horæ, quovis momento plurimum promereri ac lucrari, omnibus vitæ diebus possumus sua sibi promenta in immensũ augere, vel amando Deum, vel alias actiones pias sanctasque exercendo, hæc vitæ ratio, hic noster mercatus est.

Cum Iudex vocat, age, concludere mercatū, contrahe quod habes, & in [illegible] ibi. Cœlum obti-

oliuet? Non illic merendi sed mercedem ac-cipiendi locus est. O utinam tantarum hic re-rum memores, neque mentium est: sed nec aliam ibi debitum dissolvimus. Ante mortem pote-ras pro noxis satisfacere quorum genuisti, qua-vis poenitentula, vel cognatione bona, frustil-lo panis, vel obolo in egenos sparso. Post mortem nil horum amplius licet, ante licebat.

Atque hoc revera non capimus alioqui longè aliter ageremus. Quia vero hæc aut nō per-videmus, aut segniùs cordi non habemus, ideo fumos colligimus, terram corradimus, lunam amplectimur, honores, divitias, voluptates a-vidissimè sectamur, idque in nostram perni-ciem. Quid hæc ô stultissimi, prodesse in Iudi-cio possunt quam multiplices obvenient? Quid sti-pendia & nugæ in Tribunali tam terribili va-leant? Nihil omnino aliter agere, neque nobis, & nec Angelus quidem persuaserit. Ezechiel mo-net, sed sero surdos: Argentum eorum foras proiicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domi-ni.b

Solent aurifices & foeminæ quæ fila aurata netunt, minimas etiam particulas auri ramen-ta & lamellas vix oculis conspicuas religiose sedulò colligere. Hic omnis parsimonia non sem-per iocosa est. En ideo grave sapimus in lucellis tam minutulis, vicinum Iudicium, perenne lucrum, immortale gaudium tem-nimus caeci. Ita cuiusque columnas, & glo-rias carnales. Optimè dixit B. Hierony-mus: Omnes sumus in minimis tanti, in ma-ximis negligentes, quia ubi vera vita est ignoratur. Ideo tam grandi miseratione nos Christus commonet: Quia si cognovisses & tu & quidem in hac die tua, quæ ad pacem ti-bi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.c

Sed etsi hæc videantur, non tamen creduntur. Qui autem hæc vident, crederent, ita secum ipsi ratiocinarentur: Dum vivo, pos-sum quolibet quadrante horæ, quolibet punc-to plurimum promereri ac lucrari. Brevi o-mnis promerendi ac lucrandi occasio mihi præscindetur. Ergo nunc res meas agam dum licet, nunc premam, nunc postea tempus, nunc ad omnes horæ particulas tanquam ad au-rea fila, vel aurea ramenta vigilantissimè atten-dam, nihil mihi temporis prætereundum sine ve-stigali; etiam vel minutissimas illius partes in cumulum meritorum colligam. Veniet nox viæ meæ, cum nihil amplius laborare potero: d hoc igitur quodcunque facere poterit manus mea instan-ter operabor. e Nunc tempus faciendi Domine f. Paulo post dicetur mihi: Clausa est ianua g Nam post obitum in morte habitam, tre-mendum quidem debitum mercedum per om-nem æternitatem, quo aliquid promereri li-ceat.

Idcirco Paulus Adhortatur, ait vosmet-ipsos per singulos dies, donec Hodie cogno-minatur, h dum vita durat. Quod hodie fieri potest, ne differamus in crastinum. Revera, quod prisci dicebant:

Iactura vitæ maxima est dilatio.

Credibile est multa millia hominum ad infe-ros pervenisse, qui coelum consecuti essent, ni-si poenitentiam distulissent. Quod Gregorius confirmat: Regni ianua, inquit, lugentibus clauditur, quæ modo quotidie poenitentibus aperitur. Nequaquam tunc veniam inveniet, qui modò veniæ tempus perdidit. i Per Isaiam Deus temporis opportunitatem explicat: In tempore placito, inquit, exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui. k Vertit hoc diet seipsum servat. Negligit hanc diem, tempus, & omnia perdit. Clama, plora, obtestare, pul-sa: Non audieris, iam clausa est ianua. Hoc ti-bi Deus dicit, si æternum perdideris: Tunc in-vocabunt me, & non exaudiam. l

Grande igitur in mora periculum est. Ca-iste Augustinus subnotavit: Vide, inquit, quid emas, quando emas, quanti emas. Emis coelum regnum cælorum, & non est emendi tempus, nisi in hac vita. m Quocirca, quære Dominum dum inveniri potest. n Quære hodie, neque enim scires salutis negotium in crastinum dif-ferre. Hodie si vocem Domini audieritis, nolite ob-durare corda vestra. o Iactura vitæ maxima est, dilatio. Hodie para te ad Iudicium, fortasse cras stabis ante Iudicem. Quocirca Celebrem poenitentiarum fuisse secundo loco pono-mus, seu documentum sua causa, cur omnis humana vita debeat esse præparatio ad Iudi-cium.

a Damnatis.
b Ezech. c. 7. v. 19.

c Luc. c.19.v.42.
d Ioan. c.9.v.4.
e Ecclesiast. c.9.v.10.
f Ps. 118.v.126.
g Matth. c.25.v.10.
h Hab. c.3.v.13.
i Greg. ho. 1 in Evang.
k Isa. c.49.v.8.
l Prov. c.1.v.28.
m Aug. in Ps. 101 circa med. mihi p. 475.
n Isa. c.55.v.6.
o Ps. 94.v.8.

§. IV.

CAussa tertia est *Æternitatis in morte* [illegible]. Cùm mors prae foribus insidiatur, iam in oculis est Æternitas, non aliter ac si *moribundus* ad immensum *stet* oceanum, quem oculis obire non possit. Hic longè alias de Æternitate cogitationes haurit aegrotus quam hauserat sanus, atque una intelligit, qua ratione ab unico illo ultimoque momento pendeat totius Æternitatis immensitas. O momentum, quod meliùs tantum [illegible]!

Balaam vates asina vehens devenit ad angustias duarum maceriarum, habuitque ante se stantem Angelum evaginato gladio. Homo moribundus inter angustias temporis finiendi, & Æternitatis incipiendae deprehensus, nec effugere, nec digredi, nec deflectere usquam potest. Post illum mors est, totum suum ut cadaver signis Iudici offerendum. Ante ipsum Æternitatis ostium patentissimum panditur; [illegible] extremo spiritu per illud transeundum est. Ad latus unum haeret Angelus cum omnibus quas exercuit bonis actionibus. Ad alterum (ita res cogitantes depingimus) adest diabolus cum omnibus quas commisit malis. Infra hominem hiant fauces Tartari; supra hominem Iudex imminet cum iudiciali sententia. Conclusus es, ô homo, constrictus es undique: si Iudicem iratum habeas, periisti. Quid mirum hic pectus aestuare, tremere, palpitare, & frigida etiam membra sudare.

O Christiani, haec horrenda mortis & Iudicij in animo quam altissimè insculpamus. Quid enim horum fieri negare possumus? Fides docet, ratio testatur, experientia quotidiana & oculis & auribus id ingerit, [illegible]. *Statutum est hominibus semel mori, tum tantum, & post hoc iudicium* [illegible] demonstratum est, praemia accepturum, & *Æternitatem* vel infelicem vel beatam possessurum.

Anno Christiano sexcentesimo sexagesimo quarto, duo iuvenes Ecbertus & Edilhunus, magnae indolis e nobilibus Anglorum (quod Beda narrat) in Scotia commorabantur. Socij eorum omnes vel mortalitate sublati, vel alio dispersi sunt. Deinde & hos duos eadem lues corripuit. Horum alter Ecbertus se moriturum veritus, quodam mane valetudinario egressus, loco sibi commodo resedit.

Hic secum ipse iudicium instituit, tam iudicis quam rei personam sustinens. En aiebat, iam me tangit mors, ad Iudicem vocor; quid responsurus sum de peccatis meis innumeris? Cumque vitae prioris maculas tristi memoriae sigillo inspexisset, multis cum lachrymis deprecari Deum institit, ne prius à morte ad Tribunal abriperetur, quam omnes vitae noxas poenitentiâ expiâsset. Adiecit & votum: se Britanniam suam patriam nunquam rediturum esse, legibus ipsisque peregrinis victurum, quavis hebdomade diem noctemque totam omni cibo abstinere, quolibet die praeter consuetas preces, psalmos omnes recitare.

Hoc voto concepto, lachrymisque abstersis, in valetudinarium rediens sodalem reperit dormientem. Ne illum expergefaceret, & ipse quieti se tradidit. Paulo post Edilhunus ultro expergefactus vultu in socium converso: O Ecberte, ait, ô quid fecisti? Sperabam equidem nos una pariter ad beatam Æternitatem transituros. Verumtamen scito, tibi te voti futurum compotem. Videbat enim in secundam quietem Ecbertus, quid alter à Deo petijsset, & nocte proxima defunctus est.

Ecbertus superato morbo convaluit, & ad nonagesimum aetatis annum pervenit. Sed ad futurum, quod semper metuebat, iudicium incredibili studio se quotidie paravit. Erat enim, ut Beda loquitur, exemplum vivendi, assiduus docendi, auctoritate corripiendi, pietate largiendi admirabilis. Quo vivendi modo Scotorum genti plurimum emolumenti attulit. Et quamvis omnes in eo virtutes eluce-

rem, singulariter tamen in illo studium humilitatis, taciturnitatis, simplicitatis ac continentiæ viguit.

Hac ille sibi comite ad Christi Tribunal venit. Nec tacendum, quod paucè admodum scriptum vir ille habuerit. Siquidem per annos quadraginta diebus ieiunium rigidissimum servavit. Tempore quidem maiori vitæ [illegible] castigavit, nec enim alio die aliud quam modici panis aliquid & lactis, idque ad dimensum & semel tantum de die sumsit. Hoc omnis virtutis paratus, hoc viti & omnium ferculorum optimum fuit.

Hac etiam ratione quadraginta dies ante Natalem Domini, & alios quadraginta ante Pascha, denuo alios quadraginta post Pentecosten transegit. Hac vitæ austeritate ad annum ætatis nonagesimum pervenit. Anno Christiano septingentesimo vicesimo nono è vita migravit. e De hoc viro verissimè dici poterit: Noctes atque dies, horis omnibus summo studio, toto animo ad Iudicium se comparavit.

Hoc idem, ô Christiani, omnibus opibus ac viribus, totoque pectore agamus; ad Iudicium nos comparemus, & quod facere statuimus, illud hoc die, hac hora exsequamur. Tempus breve est, Tribunal imminet, Dominus prope est. f

a Num. 12. v. 16.
b Apo. c. 4 v. 17.
c Egbert & Edilbum.
d Quod Scotorum lingua Rathmelsigi dicitur.
e Beda l. 5 Hist. gentis Anglorum c. 27.
f Philip. c. 4. v. 5.

CAPVT V.

Quantam sanctissimis viris formidinem iniecerit arcanum hoc Iudicium, seu,

Quanti trepidarint in reddenda ratione?

IOannes Damascenus elegantem narrationem ingessit: Rex [illegible] incedit, aureo curru, septo satellitio stipatus inter [illegible]. Hunc viri duo religiosa veste lacera, macie confecti, ore pallido [illegible]. Constabat autem regi hanc esse maceratæ carnis & assiduæ in divinis obsequiis [illegible]gia. Quamprimum igitur eos vidit, curru desilivit & humo affusus, supplici gestu eos veneratus est, ac consurgens illos complexus amicissimè salutavit. Ægre id tulerunt regis proceres, demissionem regiæ maiestatis indignam interpretati. Cum autem nemo esset, qui ob id increpare regem auderet, regis fratrem instigarunt, moneret fratrem germanum, ne diadema & sceptrum tam intempestiva submissione ad mendicorum pedes deprimeret. Paruit frater, & regem intempestivæ abiectionis monuit. Rex ei responsum breve ac obscurum dedit.

Atqui moris fuerat illis locorum, ut si quis morte mulctandus reus esset, ad ipsius ædes præconem cum tuba mitteret, ut è metallicæ tubæ clangore morti destinatus disceret sibi moriendum esse. Ideirco Tubam mortis appellarunt. Rex ergo sub vesperam misit, qui ad fratris domum tuba caneret, signumque mortis ederet.

Vbi regis frater ferale tubam audijt, de vita iam actum esse credidit. Ita proximam noctem insomnis inter familiæ luctus exegit. Sequenti mane cum coniuge, liberis & familia omni atrata venit ad regij Palatij fores, auditurus, quam capite dependens sententiam. Iam omnium oculi natabant lachrymis, nec aliud quam gladius & mors expectabatur.

Rex fratrem sic accersitum sic allocutus: Itane, inquit, extimuisti tuam fratris cum quo tibi sanguis & genus idem est? Itane feralis tuba te mastit nullius facinoris conscium? Cur quæso me vitio vertebas, quod eos qui mihi occulta mea Iudicis adventum denuntiabant, submississimè salutaverim: præsertim cum agnoscerem mihi plurimorum criminum sim conscium, quibus meum Iudicem læsi. Hanc tubam formidabam, quæ mortem iudicii [illegible]. Hæc volui, ut insipientiam tuam, [illegible] occiderem. Ita [illegible] abs se dimisit.

Gravis humanæ Iudex Dominus Iesus ante adventum suum sæpissimè sibi [illegible] cum tuba præmittit, qui Iudicem propinquum esse nuntiet. Letalis morbus, quid aliud quam præco ac tubicen est, adventum Iudicis nuntians? Hunc autem sanctissimi quique viri adeo extimuerunt, ut pene [illegible] intuerentur, quasi gravius aliquid sibi contingeret. Quidam autem hi fuerint, qui arcanum Iudi-

Iudicium tam formidandum, & quam ob causam Iudex sum etiam sanctis ad timorem suo tempore illum magis quam exceperunt.

§. I.

IVdicia Dei longè occultissima considerans Augustinus: Nunc autem, inquit, & mala aequo animo ferre discimus, quae patiuntur & boni, & bona non magni pendere, quae adipiscuntur & mali. Ac per hoc etiam in his rebus, in quibus non apparet divina iustitia, salutaris est divina doctrina.

Nescimus enim quo iudicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit dives: ille gaudeat, quem pro suis perditis moribus, cruciari debuisse [illegible] arbitramur, contristetur ille, quem vita laudabilis gaudere debuisse persuadet.

Exeat de iudicio non solum impunitus, verùm etiam damnatus innocens, aut iniquitate iudicis pressus, aut falsis obrutus testimoniis, è contrario sceleratus adversarius eius non solùm impunitus, verùm etiam vindicatus insultet. Impius optimè valeat, pius languore tabescat. Latrocinantur sanissimi iuvenes, qui autem nec verbo quemquam laedere potuerunt, diversa morborum atrocitate affligantur. Infantes utiles rebus humanis immaturâ morte rapiantur, & qui videntur nec nasci debuisse, diutissimè insuper vivant. Plenus criminibus sublimetur honoribus, & hominem sine querela tenebrae ignobilitatis abscondant. Et caetera huiusmodi quis colligat, quis enumeret? Quae videntur mala malis eveniant, & bonis bona proveniant, magis inscrutabilia sunt Iudicia Dei, & investigabiles viae illius. *a*

Cum autem ea, quae in hoc orbe fiunt, adeo nec scrutari, nec penetrare possimus, quanto minus ea quae in orbe altero aguntur, penetrabimus? Hic omnis humanus oculus caligat hic tenebrae maximae. Hoc enim sumus, tullissima esse Dei iudicia, planè occultissima: iudicia divina, abyssus certissima profundissima. Hinc non raro perhorruerunt viri sanctissimi, quanto viciniores erant Tribunali ac Iudicio divino, tantò formidinis plenior vehementiùs sibi praesumere.

Hilarion sanctissimae disciplinae vir postquam septuaginta prope annis ex eremo sanctissimè Deo, incredibili etiam continentia & asperitate, demum iam octogenarius Mortis ac Iudicij feralem tubam audijt. Cumque in lectulo stratus & quotidianis iejunijs superstitum semper exhaustus iaceret, modicus calor in corpore tepescebat, nec praeter sensum quidquam vivi hominis supererat, & tamen apertis oculis loquebatur: *Egredere, quid times? Egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta prope annis servisti Christo, & mortem times?* In haec verba, inquit Hieronymus, exhalavit spiritum. *b*

Arsenius qui sinu semper strophiolum gerebat ad siccandas lacrymas, cum animam ageret contremuit vehementissimè, iam vicinus morti, iam iudicij divini horrore, post vitam tam rigidè quam sanctè actam, in fatali lectulo flere coepit. Mirati hoc socij quaerebant: Quid flès, Pater, numquid & tu times? His ille respondit: In veritate timeo: & ille timor qui nunc mecum est, semper in me fuit, ex quo factus sum monachus. Cum autem illum Poemen iam exhalasse cerneret: Beatus es Arseni, aiebat, quia te ipsum in hoc saeculo planxisti. Qui enim hîc se non planxerit, illic in perpetuum lugebit. *c*

Hieronymus illud poenitentiae vivacissimum exemplar, redolentem semper Iudicij memoriam: Ego, inquit, ut sancta praecepta sordibus inquinatus, diebus ac noctibus operosior cum timore, reddere novissimum quadrantem. *d*

Si tales castissimae solitudinis Angeli iudicium Christi tubam sic exhorrent, quid nobis fiet, qui mediis mundi turbulentiis inter vitia volutamur? Prioribus & hoc addo.

Agathon, quod de illo Ruffinus Aquileiensis refert, cum sub vitae finem tres dies mansisset, & statim velut exstasi transfiguratus, per triduum iacuit oculos apertos tenens nec commovit. Cumque eum, qui assistebant, tangerent & interrogarent: Ubi nunc es Pater? Ille ipsissima verba respondit: *Ante conspectum iudicij Dei sto.* Illi rursum interrogantes: Numquid, aiunt, & tu times? Quibus ille: Equidem quantum potui, voluntati divinae obsequi, & Dei leges servare studui, sed homo sum, & unde scio mea opera Deo placuisse? Cui fratres dicunt: Non confidis Pater, apud

Domini te esse in gratia? Quibus Agathon: Ni- hil confido, inquit, donec ad Deum venero, & iudicem [illegible] in me servandam. Aliud est enim Iudicium Dei, aliud hominum. *a*

Nihil verius: Et illud [illegible] non terro- rem divini Tribunalis [illegible], quia revera longè aliter Deus iudicat quàm homines. Hanc etiam ob causam Augustinus: Væ mi- hi misero, inquit, cum venerit dies Iudicij, & aperti fuerint libri conscientiarũ, cum dicetur de me: Ecce homo, & opera eius. Ecce ni- hil respondere potero, sed demisso capite præ confusione tacens ut stabo trepidus & confu- sus. Heu me misserum, quid dicam? *f*

Dominicus ampla[e] familiæ parens, cuius oculi velut gemini fonticuli ubertim lacry- mas fluere solebant, iam migraturus ad Christi Tribunal, ut hoc suum iter congruo viatico paratu instrueret, in cinere iacebat, & labra tacitus movebat ad preces, quæ vero proferre- tur, non audiebantur, simul tamen etiam ita sodalibus, ut [illegible] fuerit. Cumque ei circumstantes clara voce commendationem illud di- cerent: Subvenite sancti Dei, occurrite An- geli Domini, suscipientes animam eius, offe- rentes eam in conspectu Altissimi, Domini- cus ad suum Iudicem non tractus, sed prope- rans placidissime animam exhalavit. *g* In de- functi corpore reperta ferrea catena, ut verè dici potuerit: Succinctus lumbos, & ad pro- fectionem expeditus in Cœlum alium migra- vit.

a Augusti. tom. 5. lib. 20. de Civitate, ca. 2. initio [illegible].

b Marcus. ex vita Hilarionis apud Rosw. mihi pag. 81.

c Rosweid. n. 169. Pelag. libel. 13. n. 5.

d Marcus. tom. 1. epist. 5. ad Florent. init. mi- hi pag. 51.

e Rosw. Append. n. 161. & Pelagius libel. 11. num. 6.

f Aug. l. Med. c. 39. med.

g Sur. tom. 4. die 4. Augusti, in vita S. Do- minici lib. 3. c. 2.

§. II.

EN etiam amici Dei, & quidem primæ admissionis, licet ad Iudicem vultis om- nibus sollicitent, non tamen hoc ignotum iter sine Iudice confecerunt. Ob adventum autem [illegible] Iudicis exultant, nihilominus ob mai- orem solitam pavorem sudant. Iudici se siste- re nemo omni caret formidine: Aliter hominem, aiebat Agathon aliter Deus iudicat.

Bernardus illustre speculum sanctimoniæ de se ipso fassus: Paveo gehennam, inquit, pa- veo Iudicis vultum ipsis quoque tremendum Angelicis potestatibus. Contremisco ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruen- tis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate valida, à voce Archangeli, & à ver- bo aspero. Contremisco à dentibus bestiæ in- fernalis, à ventre inferi, à rugientibus præparatis ad escam, horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & sulfur, & spiritum procellarum. Horreo tenebras ex- teriores. Quis dabit capiti meo aquam, & o- culis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum? *a*

Si Bernardus, si alij Deo coniunctissimi, ultimum tamen Iudicium horrent, quis securus erit homini flagitijs coopertus?

Elzearius vir ex asse probus sanctusque, vi- ta integerrimæ, præclarit coniugis Dalphinæ, quam virgo virginem servaverat, non diu se amplius in vivis moraturum. Parisijs morbum incidit, qui cum velut regium [illegible] Iudicij movit, & ad Iudicem transmisit. Elzearius quamprimum animæ à parvulo patrato com- missas noxas multis cum lacrymis repetiit, sa- lutisque Sacramentum Sæpius in morte iteravit, rem divinam ad lectulum quotidie fieri cura- vit. Inter has religiosæ mortis meditationes, id quod semper celaverat, aperuit. Nam di- vinitus, ut videbatur, inductus castitatis cum Dalphina coniuge servatæ indicium fecit, di- xitque ad amicos nihil horum expectantes: *Talem abiturus homini male per malitiam bo- nam, quam sicut Virginem accepi, ita sinceram & illibatam in vivis relinquo.*

Dehinc nihil deinceps cum mortalibus fa- bulatus, inter gravissimos cœlique continuos dolores assiduus ad reddendam Iudici ratio- nem composuit. Singulare solatio erat conti- nua Domini Iesu cruciatuum recordatio. Ide- oque Christi patientis historiam ad lectulum si- bi assiduè prælegi curavit. Et sicut [illegible] Hebræi Psaltæ memoriter recitavit, illud in pri- mis [illegible] repetiit: Dominus opem fe- rat illi super lectum doloris eius: universum stratum

stratum vitæ versasti in infirmitate mea. b

Eucharistia percepta cum ad instans ultimum sacro-sancto oleo inungeretur, cumque veteri ritu diceretur: *Per crucem & passionem tuam libera eum Domine*, idem ipse tertiò repetiit: *Per crucem & passionem tuam, libera me Domine*. Addidit magno spiritu: *Hæc est sola spes mea, in hac omnis certum est.*

Ac verò jam in ultimis constitutus, jam arcano Tribunali proximus, vultu terrifico pavoris & horroris indicia dedit manifesta, perinde ac si perquam difficilis & horrendus sibi labor objiceretur. Postquam aliquamdiu per hoc ocii habuit secum dialogum, repente exclamavit: *Magna mihi est contradictio, sed [illegible] meri Domini Iesu, & vicimus ex adverso longè validiores fugit & abiit.* Hic aliquantulum conticuit: paullò post iterum: *Iam vici*, ait. Postremo addidit: *Me totum æquitati divinæ Iudicis submitto.* Dixit & è vita discessit. d

Memorabile illud non silendum. Aderat moriendi homo nobilis, at libidine infamis. Hic inspecta viri sancti sub mortem horribili lucta, tanquam si imaginem arcani Iudicii actionem vidisset, summum repente sensit dolorem, ob vitæ prioris impuritatem. Nec distulit salutaria sanctiora consilia, sacerdotem qui moribundo aderat, mox à funere abducit, & magna vi lacrymarum, quidquid peccatorum sibi meminerat, expiavit. e

Convaluit sic hic homo mirum [illegible] tabulam inspiciendo. Nam quod Petrus monet, si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei, commendent animas suas in benefactis. f

a *Bern. serm. 26 in Cant. circa med. mihi pag. 804.*

b *Psal. 40. v. 5.*

c *Campana, alumni quo solebant fallaciter perangi.*

d *Anno 1523. die 17. Septemb. cum annum ageret 26.*

e *Vita Sur. tom. 5. dicto die Septemb.*

f *1. Pet. c. 4. v. 18. & 19.*

§. III.

Elias Abbas annis septuaginta desertissimam solitudinem habitavit. Cibus illius sicca quæ panis cum paucis olivis; numquam totas hebdomadas ieiunio traduxit. Is tamque [illegible] semel comedit, comedebat. Senex in singulos dies ultra tres uncias panis & tres olivas nil sumpsit. Domus illius spelunca fuit angustiis plena. Ea porro [illegible] plena solebat, ut [illegible] valetudinem constituens Ætatem ad annum centesimum decimum perducens [illegible] tenebat. Hic sanctissimus vir Deoque conjunctissimus [illegible] dicere solebat iis qui ad ipsum veniebant: Tria sunt quæ timeo. *Primum est*, Animæ è corpore discessio. *Alterum*, inevitabilis necessitas comparendi coram Deo. *Tertium est* sententia, quam in me dicturus est Iudex. a

Non vanè timuit Elias. Nam etsi quis vivat instar Ioannis Baptistæ, & quotidie mortuos ad vitam revocet; ignorat tamen quam à Iudice sententiam sit auditurus. Longè alia sunt hominum, alia Dei iudicia. Cum omnem anteactam vitam à primo rationis usu, ad ultimum obitus momentum veluti in tabula depictam videbimus, de actis ipsi aliter, quàm nunc, iudicabimus. *Se iudice nemo nocens absolvetur.*

Simeon Salus sapientissimè Christi causa fatuus, à nemine non stolidissimus habebatur: altam ipsius sapientiam Deus miraculis demum detexit. Vir eius monasterii Ioannes Diaconus latentis sanctimoniæ fuit conscius. Hunc Simeon sub vitæ finem allocutus: Mi [illegible] Ioannes, inquit, neminem mortalium unquam sperne. Sunt enim inter rusticos & mendicos, qui Deo sunt charissimi. Ante omnia verum pete animæ tuæ vigilantissimam curam, [illegible] labore ac sudore multo ad illud eluctandum est. Cave ne in tanto horum pelago facias naufragium, inferorum belluæ [illegible]. Deus scit in quanto metu, in quantis sim angustiis, dum animam ex hoc carcere producturus sum, ut spero, sententiam à Iudice accipiat. Hic severè nimis multis est dies. Quapropter, mi frater, & fili mi Ioannes, ero & clementior erga pauperes misericors & liberalis esto pro viribus. Nā die mortis & Iudicii misericordia plus cæteris virtutibus valebit. Illud è psalmis nosti: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit*

bit

lacrum Dominicum: & illud etiam singulariter admone, ut nunquam altare sacrum ascendas, dum inimicitias aut odium adversus aliquem geris. Quare age, ambulemus dum tempus est, & animas nostras Iudici commendemus benefaciendo. Post tres dies decretum divinum [illegible]. Elapso triduo, ut dixerat, ad Christum Iudicem & remunerationem migravit. e

Liceat hic Dominicum illud usurpare: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? d Si in tantis angustiis sunt amici Iudicis, quid erit hostibus?

Ioannes Taulerus vir laboriosæ virtutis, Theologus & Ecclesiastes religiosissimus, qui [illegible] in sublimissimæ animi progressus fecit, ut nihil, nec post suum quidem obitum suo nomine in lucem dari voluerit: Si tamen aliis viderentur utilius aliquid ad formandos mores à se dictum scriptumve, id solius Magistri nomine edi permisit. Hic ipse gravi ac diuturna invaletudine multisque doloribus exhaustus, iam proximus ibat divino Tribunali. Cum ecce moribundus subito gestus horribiles ac pavendos edere, impatientius iactari, fremere, velle fugere nec posse, huc illuc manus iactare, oculos fœdum intorquere, aspectu esse formidabili. Hæc cum universos, quotquot aderant, non parum sollicitos haberent. Nec ad se rediit dum vitam clauderet. Adstans inter ceteros ad hoc spectaculum Taulero familiarior quispiam, qui amici morte tam horribili [illegible], alio migrare instituit. Tertio iterum die, post cœnam sumptam nocte media vigilans vocem eiusdem audiit, sed nondum vidit, ita terrore motus iacuit, sed attentissime vigilavit. Cui vox: Ne metue, ego sum amicus tuus ante triduum mortuus. Alter terroris plenus, hoc unum tamen interrogari ausus: Quo nunc loco esset, morte tam terribili defunctus. Huic vox iterum: Ita Iudex in me clementissimus fuit decrevit, ut ad beatitudinem tanto expeditius transirem, quanto in morte difficilius pugnarem. Et revera in eas me angustias cacodæmones adduxerant, tam subtilibus ac prævalidis fallaciis impugnarunt, ut mihi viderer desperationi esse proximus. Et nisi mors importuna intercludisset vocem, eos edidissem clamores, qui summos angores satis testari potuissent. Tu noli iam plura quærere, nec plura mihi fas dicere. Illa dictis in auras abiit. f

a Rufin. Apoll. c. 22. Pelag. libell. 3. n. 4. Palladius n. 52.
b Psal. 40. v. 1.
c Sur. to. 4. die 1. Iulij.
d Luc. c. 23. v. 31.
e Magister scilicet.
f Tomo singulari operum Tauleri circa init. mihi pag. 19.

§. IV.

Hic quæstio sit: Cur benignissimus Deus sibi etiam familiares, tantis tamen pavoribus pr[illegible] contenti? Si Iudicem omni vita coluerunt ac metuunt, cur in extremo metuunt ut hostem? B. Gregorius ad illud dubium respondens: Plerumque, ait, de culpis minimis pavor egredientes iustorum animas purgat. Ita probatorum animus ipse sæpe mortis pavore à levioribus contagiis emaculatur. Deinde, ut idem sacer scriptor ratiocinatur, quanto quis sanctius vivit, tanto cautius expendit, quam districtus adveniat æternus Iudex, ita secum ipse terminum quotidie prospicit, & ante severitatem tanti iudicis, quam tacitus vix sit passurus, attendit. Nam cuncta prava opera, quæ intelligere potuit, devitavit; veretur tamen coram districto Iudice, illa magis quæ in semetipso non intelligit pertimescit. Quis enim considerare valeat, quanta mala per momenta temporum ipsa inconstantibus cogitationum motibus perpetramus? Facile est enim opera perversa vitare, sed nimis difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Et tamen scriptum est: Væ vobis qui cogitatis inutile. Sæpe ergo electis, etiam volentibus in cogitatione surripitur, quod in se quidem solertes inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit ponderis, attendunt. Et cum de his omnibus semper iudicia districta pertimescant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cum ad solvendum humanæ conditionis debitum venientes, districto Iudici appropinquare se cernunt. Et fit tanto timor acrior, quanto retributio certa est vicinior. Ante oculos autem cordis nihil aliud tunc transvolat, nisi phantasmata cogitationis, quia subducta è medio omnibus, se & illum tantummodo considerans cui appropinquant. Crescit

pavor

pavor in [illegible] retributione iustitiæ & urgente solutione carnis, quanto magis districtum Iudicium iamque quasi tangitur, tanto vehementius formidatur. Ecce ea, quæ sciunt, nunquam se perpetrasse meminerant, formidant tamen illa quæ nesciunt. b

Nec vero mirum quidquam est, Hilarionem, Arsenium, Agathonem, Augustinum, Dominicum, Bernardum, [illegible], Sabam, aliosque contremuisse metu Iudicij divini tactos. Sanctissimus Rex David quam anxie deprecatur: Non intres, inquit, in iudicium cum servo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. c Quid ergo facient tabulæ, ait Gregorius, si tremunt columnæ? Aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si hunc pavoris turbine etiam cedri quatiuntur? d Paulus ipse cum dixisset: Nihil mihi conscius sum, statim subiunxit, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. e Iacobus Domini discipulus: In multis, inquit, offendimus omnes. f Ioannes Domini dilectus: Si dixerimus, ait, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. g

a Greg. l. 4. dial. c. 46.
b Idem l. 24. Moral. c. 7. post medium mihi pag. 831.
c Ps. 142. v. 2.
d Greg. dicto loco.
e 1. Corinth. c. 4. v. 4.
f Iacob. c. 3. v. 2. g 1. Ioan. c. 1. v. 8.

§. V.

Parisijs in cœnobio S. Francisci aliquis ex religiosis tyro in letali morbo ad extrema deductus est. Cumque iam lucta mortis instaret, vocem horrendam exclamavit: Me miserum, inquit, quanto satius fuisset nunquam nasci, quam ita mori. Paullo post: Libram [illegible], inquit, fideliter tracta. Mox & illud adiunxit: Appone aliquid de Domini Iesu tormentis & cruciatibus. Somnia hæc videbantur aut ægrotantis delira. Non multo post vociferatus est: Nunc bene habet. Mirabantur qui aderant innocentis iuvenis tantam in morte trepidationem. Atque ubi ad se nonnihil redijt, quærebant, quid hæ voces sibi vellent? Quibus ille: Vidi, ait, quam exactas Deus rationes poscerit, de occultis etiam cogitationibus, de otiosis etiam verbis, denique minutissimis quibusque noxis. Ad libellam omnia examinari severissimè, ideo me instanter ac miserè proclamasse, & librypendis fidem appellasse. Cumque cernerem promerita mea peccatis longe pauciora esse, & libram mihi minime favere, multum rogare, ut de Christi patientis promeritis aliquid apponeretur, quo pondus in causam meam vergeret. Hoc impetrato animam resumpsi, & bono loco rem esse pronunciavi. His dictis de vita decessit. a

Omnes viæ Domini Veritas & Misericordia, Benignitas & Iustitia.

Ergo rectissime Augustinus cum psalte regio vociferatus: Misericordiam & Iudicium cantabo tibi Domine. b Nemo, inquit, ad impunitatem sibi blandiatur de misericordia Dei, quia est iudicium. Et nemo in melius commutatus exhorreat iudicium Dei, quia præcedit misericordia Dei.

Homines quando iudicant, aliquando victi misericordia faciunt contra iustitiam; aliquando volentes rigidum tenere iudicium, perdunt misericordiam. Deus autem nec in bonitate misericordiæ perdit iudicij severitatem, nec in iudicando cum severitate amittit misericordiæ bonitatem. Ecce si temporibus distinguamus hæc duo, Misericordiam & Iudicium. Fortè enim non sine caussa hoc ordine posita sunt, ut non diceret Iudicium & Misericordiam, sed Misericordiam & Iudicium. Si ergo per tempora distinguamus hæc duo, fortè invenimus modo tempus esse Misericordiæ, futurum autem tempus Iudicij. Paulus dixit: Ego iam immolor, & tempus resolutionis meæ proximum est. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. Hoc tempore Misericordiæ. Audi de Iudicio, Superest mihi corona Iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex. Non dixit, donat, sed reddet. Quando donabat, Misericors erat; quando reddet, Iudex erit: quia Misericordiam & Iudicium cantabo tibi Domine.

Ergo, fratres quamdiu habemus tempus Misericordiæ, non nobis blandiamur, non nos dimittamus, non dicamus: Semper parcit Deus. Ecce feci heri, & pepercit Deus; facio & hodie, & parcit Deus; faciam & cras, quia parcit Deus. Attendis ad Misericordiam; &

non timere Iudicium. Si vis cantare Misericordiam, & Iudicium intellige, quia tempus sit ut corrigaris, non ut in malignitate permaneas. Non tibi blandiaris [illegible] iram in dicitur, & appellationem [illegible] Iudicij Dei.

His à se dictis clausulam apponens Augustinus: Numquid ideo, inquit, Iudicium Dei tantummodo formidandum est, & non amandum? Formidandum malis propter pœnam, amandum bonis propter coronam. *c*

a *Chronicorum S. Francisci part. 3. l. 4. c. 35. mihi p. 431.*
b *Ps. 100. v. 1.*
c *Aug. to. 8 in Ps. 100. init. expositionis mihi p. 498.*

CAPVT VI.

Quàm præparatio remota ad subeundum hoc Iudicium sit necessaria.

Quanam modo se homines parent ad reddendam rationem.

ISaaci filius Iacob cum annis quatuordecim Labano socero suo serviisset, demum à Deo monitus: Domine me, inquit, iustum est, ut aliquando providam domui meæ. *a* Traducetur, & nostrum cuivis in documentum. Dicat pro se quisque dum sanus est: Iustum est, ut aliquando provideam etiam domui meæ, ut ea cogitem quæ ad me pertinent, ut circumspiciam quid ex orbe hoc efferre liceat, ut me præparem ad reddendam rationem ad subeundum iudicium. Heu, tot annis servivi mundo, & quidem sine bona gratia tandem vanitatum & vitiorum, tandem corporis mei mancipium fui. Iubinit igitur, iustissimum est, ut aliquando providerem mihi & domui meæ. Alioqui idem ego exemplum habebo cum Similio fine, qui cum e curis liberatus, suo potius Imperatori quam sibi vixerat, hanc demum epigraphen suo tumulo iussit apponi: *Hic iacet Similius, vixit annos septem.* Nam ex omnibus vitæ annis vix septé decerpsit, quos anima curis impenderit. O insaniam me vitæ melioris! Nam si omne vivendi spatium, quod curis [illegible] dedi, computentur, vix illud demum sepulchro meo inscribi possem: Hic iacet vir inutilis aut bimulus fuerit. Ergo iustum est omnino, ut tandem mihi & Deo vivam atque sic domui meæ provideam. Quid autem ad providam domus internæ curam pertineat, hoc atque sequenti capite dicendum, illam quidem: Quæ præparatio remota Iudicio æterno sit præmittenda, explicabimus.

a *Gen. c. 30. v. 25. & 30.*

§. I.

DIlationem & procrastinationem, infestam rem maximam esse, iam supra demonstratum est. Idque Augustinus confirmans: Adeo omnes, inquit, circa corporis salutem providendam occupantur, ut locus non sit attendendi serio ad salutem animæ. Magis enim attendit infirmus, quomodo possit à morte liberari, quam dat operam, ut illa sit bona. *a* Denique tot spes dilationis, dum se domus victuros putant, & poenitentiam aliquando in melius mutantur. Contra quos dicitur: Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. *b* Et rursum rogues Augustinus: Quomodo agit pœnitentiam, inquit, in extremis vitæ finibus constitutus? Quomodo pœnitentiam agere possit, qui nulla iam pro se opera satisfactionis ostendere possit? *c* Ideo pœnitentia quæ ab infirmo petitur, infirma est. Pœnitentia quæ à moriente tantum petitur, timeo ne & ipsa moriatur. Et ideo, charissimi, quicumque invenire vult misericordiam Dei, fructus agat pœnitentiam in hoc sæculo, ut salvatus esse valeat in futuro. *d* Maledictus Dominus, longanimis Dominus, misericors Dominus, sed & iustus Dominus, & verax Dominus. Largitur tibi spatium correctionis, sed tu plus amas dilationem quam emendationem. Malus fuisti heri, hodie bonus esto. Semper expectas, & de misericordia Dei tibi plurimum polliceris: quasi ille qui tibi per pœnitentiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam longiorem vitam. Unde scis quid pariat crastinus dies? Nam in quo Propheta legis, quia promisit Deus converso indulgentiam, non legis, quia promisit tibi Deus longam vitam. *e*

De altera vita idem Augustinus: Erit ibi pœnitentia, inquit, sed infructuosa, erit ibi

præá-

pœnitentia, sed dolorem habens, medicinam non habent. Nunc est fructuosa pœnitentia, quando correctio libera. Pœniteat te ad vocem Scripturæ. Nam ad vocem præsentis Iudicis sine causa pœnitebit te. Tunc ille sanguinis dicturus est, & non erit quod reprehendas, quando sententiam dicturus est. Non enim faciet ante sententiam. f Ergo opus est ut conversatis, ne differendo subito moriamini, & omnino nihil inveniatur, quod in præsenti habeat, & in futuro possideat. g

Est autem præparatio duplex adventus Iudicii præmittenda. Illam remotiorem vocemus propinquiorem istam. De remotiore hic agimus, ea porro in his consistit.

a Aug. ser. 48. ad fratres in Eremo.
b Eccl. c. 5. v. 8. & 9.
c Aug. to. 4. l. Evang. quæst. q. 21.
d Idem Aug. to. 10. ser. 57. de Tempore, sive mihi p. 251.
e Idem to. 9. tract. 35. in Ioan. circa fin. mihi p. 108.
f Idem Aug. to. 10. ser. 109. de Tempore, ante med. mihi p. 298.
g Idem ser. 120. sive omnino.

§. II.

PRincipio iussa Christi sedulo consideranda: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptijs: Ut cum venerit & pulsaverit, confestim aperiant ei. a

I. Lumbos debet esse præcinctos. In Iudæa nō minus viri quam mulieres, nec minus servi quam domini talaribus & oblongis vestibus utebantur, hinc opus aliquod aut iter facturi vestem amplam cingulo stringebant, ne impedirentur. Unde incessus liberior erat, & lumborum cinctus addebat robur. Hoc igitur nos Christus imperat: Omni abiecto impedimento, strenuè incumbite operi: omnibus horis parati sitis, paratissimi ad iter faciendum ex orbe hoc in alium. Hic sanè vivendi genus non laxum, negligens, dissolutum, sed castum, continens, operosum imperatur, quod pravas cupiditates divinæ legis vinculo astringat. Scitè ac verè dixit Ambrosius: Vita iusti mortis est imitatio. b Quisquis vult sancte vivere, [illegible] sibi assiduò moriatur.

II. Lucernas ardentes in manibus vestris. Fax aut cereus è manu numquam deponenda est. Non satis est lumbos vestibus succingere, oportet & ardentem facem tenere. Fax illa fides est, quæ nunc accensa est, cum aliud luminis præbet, unde quisque sciat quos mores, quas actiones, quo modo sine Dominus à se exigat, quo animo tollenda prospera, quo adversa tolerandæ, quo amore afficienda Deus, quo cæteræ res creatæ sint prosequendæ. Amandi Conditoris verissimus modus est, illum per omnibus & super omnia, & sine modo amare. Cave lucernam geras, & non ardentem fidem habeas, & eam non intentam: cave plus amoris rebus conditis, quam ipsi Conditori impendas plus hominem quam Deum diligas, magis aurum & gloriam amans, quam Dei gratiam perquiris. Fovere hæc lucerna necesse illam.

III. Expectantes Dominum. Vos, inquit Christus, servis strenuis atque fidelibus quam simillimos esse cupio. Qui, cum incertum sit, qua hora Dominus è convivio nuptiali redeat, horis omnibus summa cum diligentia & patientia expectant, ut Domino pulsanti, extemplo & citra ullam moram aperiant. Ignavus servus candelabrum cum lumine in mensâ reponit, se vero ad quietem componit, & securus dormit. Cum vero dominus fores ferit, ipse rhonchos trahit; vix demum expergefactus somnolentiam detergit, & tenuissimum internum lumen incendit. In malam rem hi servi, qui sibi potius & ignaviæ suæ quam domino suo serviunt. Servus impiger & in re domini sollicitus vigilat, expectat, fores pulsat, cumque vel sonum domini audit, mox procurrit, & lumen defert. Ita Christianus verus, numquam securus mortis, Domini sui adventum horis omnibus cogitat, in id unum intentissimus veniens Domino congruis obsequiis occurrere, ut etiamsi subito venerit, ei tamen promptum alacremque benevole conscientia sistat.

Hanc industriæ servi vigilantiam Gregorius exponens: Ad nuptias, inquit, Dominus abiit, quia resurgens à mortuis, & ascendens in cælum, supernam sibi Angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc revertitur, cum nobis iam per iudicium manifestatur.

Venit

Venit quippe Dominus, cum ad Iudicium properat; pulsat vero, cum iam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. a Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim Iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eum, quem contempsisse se meminit, Iudicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus Iudicem sustinet. Et cum tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilarescit. d Atque hæc præparationis annuæ pars prima est.

a *Luc. c. 12. v. 35 & 36.*
b *Ambr. de bono mortis c. 3.*
c *En quam clare arcanum singulare hoc Iudicium describat.*
d *Greg. tom. 3. hom. 13. in Evang. init. mihi pag.* 30.

§. III.

PArs altera: singulis annis in secessum suo descendere. Et in hanc rem, si ullo modo fieri possit, pauculos sibi dies sumere, eosque cogitando, legendo, meditando, precando transigere. Evoluto anno quivis sic cogitet: Totus annus meus est, meque bono mihi concessus erat. Heu quam multa vel uno anno negligimus, quam multa aut male committimus, aut negligimus, quam multa peccata per nos committuntur, quam multa beneficia à Deo accipimus, quæ demum illa reddimus? e Deo igitur nunc ad calculos sedebo, dum licet, & rationes familiares componam, conscientiæ tabulas inspiciam, cum Deo creditore meo calculum ponam. Vt autem hos dies sanctioribus curis destinatos quam optime consumam, actiones variabo. Legam, [illegible], scribam, precabor, gemam, [illegible], considerabo, meditabor, summa Dei beneficia, Christi cruciatus, hominum novissima, mortem, iudicium, inferos, cælum. Interim etiam subductam [illegible] ad annuam [illegible] dispositam.

Hæc quovis anno semel facere, rationi percommodissimum. Amasis rex Ægypti vivens sibi fabulam quotannis rationem reddi voluit, suis Præfectis itaque de vita, opificio, ardere suis [illegible], si qui [illegible] quam ferret censum, vitæ, domo, si qui [illegible], veluti fures [illegible].

Serpens singulis annis veterem pellem exuit, & novam sibi recentioris naturæ pellem. Numquid minus sapientia serpente? Non raro periculum vitam collidentes, ne lateri ac timere [illegible], nec damna delicti sentiamus. Excutienda est cuti hæc transitoria, distringenda sunt corporis colobium. Nam & accipiter eius rei mundam imaginem, quod Iobus affirmat: Numquid, ait, per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? a Hæc illa sapientia concessa est à Deo, qua singulis annis veteres plumas excutit, ut induat novas. Quod Gregorius ingeniose edisserit. Quid est, inquit, accipitrem in Austro plumescere, nisi quod unusquisque tactus flatu Sancti Spiritus contrahitur, & antiquæ vetustæ conversationis abiiciens, novi hominis formam sumit?

Quod Paulus admonet, dicens: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum. b Vetustam pennam proiicere est inveterata studia doloris actionem amittere, & novam pennam sumere est mitem ac simplicem bene vivendo sensum tenere. Alas autem ad Austrum expandere est per adventum Sancti Spiritus nostras constituendo cogitationes aperire, ut iam non libeat defendendo non tegere, sed accusando publicare. Qui enim vetera fatendo non detegit, nova vitæ opera minime producit: qui nescit lugere quod gravat, non valet proferre quod sublevat. Ipsa namque compunctionis vis pectus concidit aperire, & plumas virtutum fatebo: eumque se studiose mens de pigra vetustate sedatque singulari novitate invenescit.

Deinde cur annuam hanc curam negemus animo, cum sæpe maiorem impendamus corpori? Quantis sumptibus, quanta sollicitudine sepulchrum nostri cadaveris insolatum struimus? singulari studio seliguntur marmora, conducuntur lapidarii, aut opus ex ære caldario fusile dolatur: accedunt picturæ cum Epitaphiis omnia solennissime curantur, ut tali decore iaceat. Illa non damno, sed curam ampliorem pro animo requiro.

Iobus non male provisus fuerit. In nidulo inquit, meo moriar, à In domo sua, in aliquo & [illegible] loco cogitaverat Iob mori. Sed altius mysterium hic latet, quod etiam Hieronymus hoc sensu. Cum Iobus etiam vitam felicissimus ageret, mortis tamen quam

quam obliquus nidum sibi struerat quotidiana inclinatione. Nam sicut aviculæ nidulos sibi ædificant [illegible] globulatim congesta; Ita Iobus quotidie prævidit mortem, quotidie secum agitavit sepulcrum, atque velut sedula hirundo glebas comportavit ad struendum nidulum, in quo defungeretur. Non alio exemplo nidulum nobis eligamus [illegible], in quo moriamur, nunquam in loco altiore tuto stabimus.

Hebræus vates Abdias præcipitium cavendum monuit. Si exaltatus fueris, inquit, ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. e Itane, Abdia, nec in altissimo quidem loco, nec etiam inter sidera securitas? Quocirca potius tutum quam altum locum eligamus. Tutiorem autem nusquam reperiemus, quam in divino sed cruento vertice Christi Domini, inter sertum spinarum.

Hic vera securitas, hic tutissimum asylum, hoc nulla prædatrix avis ad nidum accessit, hinc nemo, nisi volens, præcipitabitur. Hic [illegible] nidulos longe securissimos. Huc homo moriturus confugiat sed confugiat mature. Hoc aio: Non est maius solatium, nec certius auxilium morituro, quam è Christo patiente cruciatibus ac morte.

Optime dixit Ambrosius: Omnia habemus in Christo, & omnia nobis est Christus. Si vulnus curare desideras, medicus est. Si febribus æstuas, fons est. Si gravaris iniquitate, iustitia est. Si auxilio indiges, virtus est. Si mortem times, vita est. Si cælum desideras, via est. Si tenebras fugis, lux est. Si cibum quæris, alimentum est. f Sic de Christo Ambrosius Augustini præceptor; nec aliter Augustinus Ambrosij discipulus. Copiosa, inquit, redemptio data est nobis in vulneribus Iesu Christi Salvatoris nostri. Magna multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ, & perfectio virtutum. Cum me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi. Cum me premit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei resurgo. Cum diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Domini mei, & recedit à me. Si ardor libidinis moveat membra mea, recordatione vulnerum Domini mei extinguitur. In omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Christi. In illis dormio securus, & requiesco intrepidus. Nihil ad mortem tam amarum, quod morte Christi non sanetur. Tota spes mea est in morte Domini mei. Inter brachia Salvatoris mei & vivere volo, & mori cupio. g

En, obiectio quem nobis præceptor & discipulus nidulum monstrent, ubi tutissima sit securitas ab omni hoste. Mors & vulnera Christi summum solatium, certissimum auxilium sunt homini ad [illegible] decedendi. Certam hic medicinam inveniet ægrotus, si tam quæreris non omiserit [illegible].

a *Iob c.39. v.29.*
b *Cohel. c.3. v.5. & 10.*
c *Greg. l.31. Moral. c.28. medio.*
d *Iob c.29. v.18.*
e *Abdias v.4.*
f *Ambr. tom. 3. l. 3. de Virginibus, ante fin. mihi p.171.*
g *Aug. to.9. in manuali c.21. fin. Et c.22. initio. Et c.23. mihi p.388.*

§. IV.

PArs tertia præparationis remotæ consilij, seu potius præceptum Domini est: *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos.* a Hic quædam accuratius notanda. Illud primum, amicos qui in arctis rebus opitulentur, habemus parare. Ad morientium lectulos quotidie videre est, quibus amicorum in auxilium opportunissimi. Nam etsi moribundum centum Cæsares, ducenti reges, trecenti medici circumsisteant, amicissimi omnes & fortissimi, vitam tamen moribundo prorogare non possent, ad tribunal defendere iudicandum non permittentur. Cum vero sermo agitur, nec corporales hi, nec opifices esse possunt [illegible], nullum ab his auxilium est. Amici ergo alij quærendi sunt, amici Iudicis, quos optime desiderari [illegible]. In terra præcipue sunt pauperes, In cælo mater Iudicis, beati Angeli, cæterique Cælites. Quæ tamen pauperum amicitia sit ineunda, iam supra demonstratum est. b Res clara. Esto misericors & liberalis in pauperes, eosque amicos habebis etiam nolentes, etiam invitos.

Non est alius modus pecuniæ in alium orbem tuto transmittendæ quam per manus

pauperem. Da egenti, & quod dedisti, cum fœnore amplissimo recipies. Tobias filium erudiens: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. c

Ergo, inquit Augustinus, exercete misericordiam: non est aliud vinculum charitatis, neque est aliud vehiculum quo perducamur in hac vita ad illam patriam. d Eleemosyna, Chrysostomo teste, vel ipsi cœlo imperat. Nam hæc, inquit, portas cœli aperit, & veluti regina intrat, nullus janitorem, nullus custodum qui portis assistant, audet dicere, quæ es tu? e

Notum est illud Hieronymi: Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libenter opera Charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. Liberalis in egenos chirographa parat & codices in arcano Iudicio contra cacodæmonis codices & chirographa proferendos. Qui dat eleemosynam, pignus bonum sibi thesaurizat in diem necessitatis. Eleemosyna liberat à morte: Eleemosyna non patitur animam ire in tenebras f.

Quo autem modo beatorum Cœlitum patrocinia sint ambienda, in Trismegisto explicare docui libro secundo, capite sexto, paragrapho secundo. Eo, mi Lector, quæso te non pigeat redire. Hic verbo rem absolvo.

Cum Iudicis Mater, æterna Virgo, cum immensæ classes diversarum Angeli, cum Domini sancti discipuli, cum omnes homines beati ex Iudici Christo amicitia sint juncti, qua excidere non possunt, par est eos quotidie certis obsequiis ambire ac precari, iis præsertim diebus qui ipsis festi ac sacri sunt, & eo præcipue tempore, quo divinum epulum accumbentes, Christum intra viscera excipimus. Et quæso, num ego male ratiocinor hoc modo: Sunt tot centena millia, tot milliones Angelorum, qui Christo Iudici multo gratia & amicitia longe conjunctiores sunt, quam ulli optimatum Principum cubiculo præpositi.

Hos omnes merito Reges ac Cœlites dixero, qui illi dominantium Domino subserviant, quorum vel unicus apud supremum Orbis Imperatorem plus valet gratia, quam omnium nostrorum Regum amici intimi, gratiosissimi, apud suum quisque Regem favore polleat. Illos igitur tot Angelos, apud Iudicem tam gratiosos, tam potentes, tam humanæ genti benevolos quotidianis obsequiis, ac precibus, quam alii qualibuscumque gratiæ actionibus mihi demereri & amicos reddere conabor, idque eo fine, ut cum ego in arcto hæsero, [illegible] utramque vitam & mortem fluctuavero, illi pro me Iudici fiant supplices, & mihi [illegible] clementiam exorent. Et quomodo possim non plurimum spei ac fiduciæ in his [illegible], ac tantum [illegible] patronis & deprecatoribus collocare? Neque dubitandum est, quin ii sese pro meæ salutis periculo faciles præbituri sint deprecatores, si quidem ego, ut dixi, cultu quotidiano eos mihi demeruero, & Domini jussu amicos fecero.

Ex te jam, Lector, quæro, numquid hæc mea ratiocinatio proba est? si audes, damna. Quod si probas, & tu eam sequere. Revera non gratis aut frustra colimus cœlites, non est vana cujusmodi prælatio? hoc genus ambitus laudabilissimum est, hæc Domini jussa sunt, Facite vobis amicos. Hoc autem tanto crebrius fecerimus, quanto constantius. Obsequia quotidiana divis Cœlitibus impensa in irritum cadere non possunt.

a *Luc. c.16. v.9.* b *Supra c.6. § ult.* c *Tob. c.4. v.7. & 9.* d *Aug. tr.5. in Ps. 10. mihi p.476.* e *Chrys. ho. 32. in ep. ad Hebr.* f *Tobiæ dicto loco.*

§. V.

Quod ego de Angelis supremi Iudicis ministris, idem & potiori jure de ipsa Iudicis Matre dixero. Hæc est illa vera Salomonis posita mater, cui filius Rex utique tantum defert honoris, quantum Salomon matri suæ detulit, cui dixit: Pete mater mea: Neque enim fas est ut avertam faciem tuam. a Hæc mater misericordiæ non deficiunt clientum, qui sese quotidianis obsequiis ipsi fideliter commendant. Ideo B. Ephrem precari solitus est: O Virgo misericors, adsis mihi semper, & in supremo vitæ momento animam meam tuis patrociniis defende, ac dæmonum aspectus ab ea procul repelle. Anselmus precatur: Pie Domine, parce servo matris tuæ: Pia

Domina, posse etiam servo Ephibal, qui me [illegible] inter duas tam immensas [illegible], [illegible] inter duas tam [illegible] [illegible].

Hanc talem deprecationem à Matre Domina [illegible] [illegible] Bernardus doctrina: Gratiam ut, quicquid illud est, quod offerre paras, Mariæ commendare memento, ut eodem alveo ad largitorem gratiæ redeat, quo [illegible]. Neque enim impotens erat Deus sine hoc aquæductu infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit providere. Forte enim manus tuæ aut sanguine plenæ, aut infectæ muneribus, quod non eas ab omni munere excussisti. Ideoque modicum illud quod offerre desideras, gratissimis illis & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. b

Sunt alia, quod repeto, & usque repetam, & inculcare non desinam, singulis horis, præcipue horæ principio mentem ad Deum erigendam. In eam rem consultissimum est certa [illegible] precatiuncula facere, aut Dominicam orationem, seu Angeli salutationem, seu brevem aliam orationem pronuntiando. Illud in Matre Domini salutanda addentes dicendum: *Nunc & in hora mortis nostræ.* Par est omnino, & plane convenientissimum, ut horis omnibus ultimam Iudicij horam propitiemus. Nec puto ego tam bene mori posse, qui non horis omnibus Iudicem tam sæpius fuerit deprecatus. Nihil hic enim laboris exhibendum, res summi momenti est, cui summa omnino impendenda sit vigilantia.

Theologorum omnium vox est cum Aquinate Theologo, cuius hæc verba sunt: Homo in gratia constitutus ad hoc ut usque ad finem vitæ suæ in bono perseveret, speciali divino auxilio, rectas intentiones impellat illum præterque indigere: multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia. d Aquibus singularem perseverandi gratiam, nullis virtutum laboribus emereri possumus. Donum est, non debitum, & plane gratuitum donum, quod assidue deprecari debes à Deo flagitandum [illegible]. Princeps viro nobili [illegible] donat, ea tamen lege, si idem obsequium perseveret. At sic gratiam in principem delinquens non tantum castri, sed & capitis amittendi periculum adit. Eadem ratio est omnium qui graviter delinquunt in Deum: in gratia erant, promissione cælum trahebant, sed quia promissorem offenderunt, iam & gratiam & cælum perdiderunt. Quod & si Princeps ille viro nobili tam singulare gratiam, qua non posset unquam excidere, præstaret, hæc certe gratiarum omnium summa & excellentissima foret gratia, vix uni è multis millibus concedenda: Ita Deus, viris paucissimis hanc summam perseverandi gratiam transcripsit, alios omnes vult in spem & metum ad Tribunal progredi. Hinc nemo est qui non cum Iobo dicere cogatur: Etiamsi habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum Iudicem deprecabor. f

Quando igitur Deus supremam illam perseverantiam nemini promisit, atque nos nulla virtutum officia, vel maxima, vel crebrioribus repetitis promereri possumus, dignissimum profecto est, ut eandem hanc gratiam horis omnibus, instantibus precibus flagitemus. Ea in eam rem exclamentemque eo constanter ut Caelites in obsecrationis sanctitatem vocemus. Sic armata preces non erunt irritæ.

Quærite pacem via Domini, rectas facite semitas eius. g Prope est iam Dominus: Præ foribus stat Iudex: Beatus homo qui semper est pavidus, qui vero mentis est duræ, corruet in malum. h Nemo dicat cum ignavo [illegible]: Fodere non valeo, mendicare erubesco. Vere & casta: Fodere valeo, mendicare non erubesco. Conscientiam tuam fode, & illic fode, confitendo, & ibi mendica: Matrem Iudicis tibi concilia, tot sanctos Angelos tibi amicos para, omnes cælicolas auxilio voca. Et quia interpellant ipsum adi Iudicem, & cum eo causam tuam sollicitissime tracta. Nunc supplica, nunc exorabilis est, nunc tibi tam facili negotio propitiaveris. Da paucis frustum, & eme cælum; nunc lachrymas cum pro nobilissimis gratiis, preces tuas pro plane selectissimo remis tua pro instructissimo servitio accipiet. Præsens tempus sementis est, Æternitas futura messis.

a 3. Reg. c. 2. v. 19.

b Bernard. Nativ. Mariæ, de aquæd. fi. fer. mihi p. 279.

c Vide Trismegistum maiorem l. 2. c. 3. § 2. Ubi hæc

alterius traduntur.
c Vide Trismegistum meum l.2.c.3.§ 2. Vbi hæc alterius traduntur.
d S. Thom. 1.2.q.109.art.10.in conclus.
e Scilicet de condigno, ut loquuntur scholastici tantum de congruo: hoc est, purissimi nostra promerita iuste negare, & alterius. Et recti dunt rite.
f Iob c.9.v.15.
g Luc c.3.v.4.
h Prov. c.18.v.14.

CAPUT VII.

Quæ præparatio propinqua hic requiratur, seu, Quid faciendum instante tempore rationis reddendæ.

LOngè aliter sensit Thomas Apostolus, cum de redivivo, sed absente Christo loquerentur Discipuli, & cum ipse præsentem esse se Christum solus oculis est intuitus. Priusquam Christum coram cerneret, nullus ei certior testis satis locuples est visus: quicquid viri fas illis diceret, non aliquanto diceretur, supra fidem ... quicquid aliorum aures & oculi testantur, ipse omnibus suum illud, *Non credam*, constanter opposuit. At vero cum Dominum Iesum à morte reducem suis ipse manibus contrectavit, iam alios vidit oculos, linguam & animum alium induens: O Dominus meus, & Deus, exclamavit, undequaque se victum confessus est Thomas.

Ita prorsus de morte ac iudicio longe aliter iudicat homo sanus, atque cum mors iam in oculis est, & Iudex propinquare cernitur. Sanus sperabat mortem, nec curâ non securus ... Multa vocabat illis, *Non credo*, eloquebatur; quædam opinione solum terribilia credebat; ita sibi securus & cœli negligens pergebat.

Cum vero iudicialem cernit ferculum, cum Tribunali se proximum iam animadvertit, huic quam pavidus ac pusillanimis est, quam sola ... omnem ... Beati qui prius ista credunt quam experiuntur.

Tria sunt quæ admirandam Dei potentiam ingerunt, à paucis tamen observari solita. Primum est ... hominum lineamentis vultus omnibus; eosque omnibus habitu esse dissimillimos, quod Plinius observanti asserens: In facie, inquit, vultuque nostro ... nullas duas in tot millibus hominum indiscretas effigies existere, quod ars nulla in paucis numero præstet affectando. a

Alterum est: quemadmodum nullius hominis vultus, sic etiam nullius conscientia alterius conscientiæ similis est. Lex naturæ & summa rerum capita in omnibus eadem sunt, in occultis tamen & abditis, quæ conscientiæ inhærent, grandis diversitas est.

Tertium: tot hominum millia quovis die, imo vel quavis hora moriuntur, nullus tamen eodem penitus moriendi modo quo alter: quod ij affirmant qui frequentissime adsunt morientibus. Addere licet quartum. Nullus tandem omnino cum altero sententiam reddit, nec enim ullius præmium vel supplicium alterius præmio vel supplicio æqualissimum esse credendum, cum tantum penes merita sint adeo diversa. De omnibus tamen iam iudicatis, & omnium iudicandis illud Tobiæ pronunciandum: Iustus es, Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ misericordia, & veritas, & iudicium. b Nam, quod Salomon ait, pondus & statera iudicia Domini. c Ad subeundum hoc iudicium quæ remotior requiratur præparatio, capite priori dictum, hoc præsenti dicendum, quam vocamus præparationem propinquam. Et quamvis hac de re Æternitatis Prodromus d documenta quædam suggerat, ea tamen confirmativa hoc loco tradenda.

a Plinius l.7. nat. hist. c.1. fine.
b Tob. c.3. v.2.
c Prov. c.16. v.11.
d Prodromus Æternit. c.3. §.1.

§. I.

PRimum præparationis propinquæ caput est, *Nec Testamentum, nec aliud quidquam horum differre, aut relicere in ultimas horas.* Tunc primum velle Testamentum componere, cum iam totus conscientiæ liber volvendus, cum in labiis hæret anima, serum nimis est. Tabellæ testamentariæ sanissimum exigunt iudicium, ne quid in iustitiam aut misericordiam peccetur, ne pauperum subrepat oblivio, ut bene meriti iustitia facultatibus excludantur.

Quoniam

Quantum inimicitiarum & litigiorum saepius caveri potuisset, si confecta haec maturius fuissent. Haec negotia tempore tam mobili & negotiis pleno tractari non possunt absque erroribus.

Qui satis vincere se nequit, ut occupationes tantisper seponat, quomodo iam aeger se adiget, ut in morbo hoc recte curet, cum alia sint tam multa quae occupent & perturbent.

Ezechias regum optimus, cum ab Isaia monitus illud audiisset: Praecipe domui tuae; morieris enim tu & non vives. a Hoc sibi unum fulmen ita sensit, ut non regnum obrueret, non testamentum; sed vitam & sanitatem cogitaverit. Ergo, quod facis fac citius. b

Alterum est: *Quidquid moribundus ipse potest facere, non aliis mandet post mortem faciendum.* Si quid curatum velis, ipse cura. Qui in rebus propriis socors est, quomodo sperat alios in alienis tam fore industrios? Deus aequissime permittit, ut quod quisque neglexit, tametsi proximum sibi sit, illud cognati vel amici obstinatius aut pertinus non exequantur. Tobias quicquid potuit, ipsemet curavit, pauca quae ipse nequit exequi, filio commendavit: Cum, inquit, acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuae omnibus diebus vitae eius. c

His confectis cura omnis ad animum transferenda. Hoc unicum moribundi negotium sit, cum Deo agere, cum Iudice causam suam tractare. Diabolus omnibus modis satagit, ut hominem moribundum spinis coronet, sicut praetoriani milites Christum crucifigendum: diaboli spinae sunt curae superfluae, his animum aegroti lacerat. Quid obsecro, ad te, mi aeger, quid iste aut ille fiat; quid iste aut ille moliatur: Tu tua, & teipsum cura. Quid hominem quaeris? Homines & humana mitte, cum Deo agendi assem pervenisti.

Augustinum in extremis solitum refert Possidonius: ad Tribunal a nemine suscipiendum sine digna poenitentia. Quod & ipse Augustinus exemplo docuit. Nam septem poenitentiae Psalmos grandiori charactere scriptos & proximo parieti fixos assidue legit non sine larga lacrymarum fluxu. Decem diebus ante obitum praecepit, ne quis ad se ingrederetur, nisi medicus, aut is, qui cibum ferret. Sic tempus omne precibus & lacrymis dedit.

Ioannes Anachoreta triduo ante mortem cum nullo mortalium, sed cum Deo solo colloqui voluit, ideoque neminem penitus ad se admisit. Repertus est mortuus, sed ita genibus & orans quam simillimus. d Igitur omissis omnibus, teipsum cura, & para ad Iudicium.

a 4. *Reg.* c. 20. v. 1.
b *Ioan.* c. 13. v. 27.
c *Tob.* c. 4. v. 3.
d *Ruffin. Aquil.* c. 1. *fine.*

§. II.

Tertium est, *Ecclesiae sacramentis ad extremum iter se instruere.* Sacra confessio, si fieri possit, omnis anteactae vitae noxas capiet, iis saltem quae conscientiam magis mordent, directa, aut certe a priore ultima instituta. Illis metum illum levius excusserunt, qui antea generali Confessione omnes conscientiae sordes eluit, atque sub unum velut aspectum omnes & noxas, & noxarum confessiones collocat. Exhomologesin & poenitentiam sequatur Eucharistia, quae viaticum coeleste praebet ad illam profectionem ultimam.

Elias, quod Reginam fugisset Iezabel, in umbra subter iunipero dormivit. Hunc Angelus secundum expergefaciens: Surge, inquit, comede, grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb. e Idem hic monendus est aeger: Age, comede, grandis enim tibi restat via, usque ad Tribunal Christi, usque ad montem Dei super caelum caeli ad Orientem. f Ergo comede, & in illius cibi fortitudine ambula.

Eucharistiae iungitur unctio extrema. Iacobus Apostolus ubi adventus Dominici & Iudicis ante ianuam assistentis monuisset, addit: Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. g

Haec igitur Sacramenta sibi aegrotus ipse petat impensius. Hic velle cogi, pene violentia est.

Quartum, *Exiguum quod restat temporis sanctissimis quibusque actionibus occupare.*

In eam rem argentum à variis omnibus sese avellat, & id unum in mente habeat; *Ad Iudicium, hora ad Iudicium.* Hoc igitur cura, quod Iudicij est futuri. Dum aliquem in corpore spiritus sepositus, eam satisfaciendi, quam promerendi tempus est. Ab homine autem moribundo longas precationes, aut voluntarias pœnas exigere sectum est. Hic jam suspirijs, gemitibus, precatiunculis, quas vocant, jaculatorijs agendum. His pleni sunt Davidis hymni. Qualia sunt illa: In te Domine speravi, non confundar in æternum. d Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. Rursum post tenebras spero lucem. e Credo videre bona Domini in terra viventium. f Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei: g In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. h Plura notavimus in Æternitatis Prodromo. i Sed hæc omnia jam prius oportet esse cogitata & usu facilia reddita.

Addo: Etiamsi moribundus nil amplius videatur posse agere, potest tamen etiamnum stipem largiri, saltem alienâ manu; potest amare Deum quo nihil melius, & hujus amoris actus quam plurimos exercere. k potest placando Iudici suo totos mundos optimis desideriis plenos offerre. Quod ut omnes faciant, valde hortor & obtestor. Pambo è præcipuis anachoretis vir religiosissimus jam moriturus dixit: Ab eo tempore quo locum hunc desertum immigravi, nullus mihi dies abijt, quo non aliquid operis manu fecerim. Nunc ad Deum abeo tanquam nondum religiosus esse cœperim. l

Voluisset utique Pambo, si Deo placuisset, novam ordiri vitam, majore, eaque fabrili fervore animi, sicut Alphabetarius post litteras nosse incipit, & colligere. Sic Pambo tam promeritis quàm desiderijs sanctissimis plenus decessit.

a 3. *Reg. c.* 19. *v.* 7. *&* 8.
b *Psalm.* 67. *v.* 34.
c *Iac cap.* 5. *v.* 24. *&* 25.
d *Ps.* 30. *v.* 1.
e *Iob c.* 13. *v.* 15. *Idem c.* 17. *v.* 12.
f *Psa.* 26. *v.* 13. g *Ps.* 41. *v.* 3.
h *Ps.* 30. *v.* 16.
i *Prodromi cap.* 5. §. 22. 42. *&* 43.
k *Quinam hi sint, vide Heliotropium meum libro dim VIII.* l *Pallad. cap.* 10.

§. III.

QVartum, *Omnium suam voluntatem quam integerrimè ad Divinam conformare.* Nihil moribundo salubrius, nihil ad hoc iter felicissime conficiendum expeditius, quam perfectissima sui ipsius oblatio in voluntatem Dei, idque in rebus omnibus. Quapropter ita sese comparet moribundus, ut vix aliud enunciet ore, quam illud Iobi: Sicut Domino placuit, ita factum est, ita fiat. Sit nomen Domini benedictum in æternum. Domine IESV, & vivere & mori paratus sum, prout vis sic fiat.

Illud tempore non quàm maximè placet Iudici Christo, si moriens & citatus ad suũ Tribunal, tam promptè Iudicis arbitrio sese submittat, dicatque: En adsum, præsto sum, qua hora, quo puncto horæ venire me volueris Iudex, libentissimè veniam. Aut expectare, aut stare in eo quo mihi est. Quod jusseris Iudex, & prout jusseris, hoc faciam.

Hæc verba moribundi aurum & gemmæ sunt ad conciliandum Iudicem mirè potentes. Sic homo vitam rem omnium charissimam Conditori offert. Atque hoc etiam obligamur facere. Nam sicuti danda est vita, & per cruciatus etiam effundenda, cum ea poscitur in Religionis ac fidei testimonium, sic eadem deserenda est, cum illam mors naturalis postulat in testimonium obedientiæ. Vt autem id tantò promptiùs fiat, seriò cogitandum: Ipse etiam Iudex, & Iudicis Mater, & tantis amici hanc mortis iter acceperunt: quid nos miselli mortem omnes, fatalites communem tergiversemur? Quo tempore quisque hominũ sistendus sit Tribunali, Iudex omnium optimè novit. Nostrum est quàm promptissimè comparere, si Iudex solum annuat, & nutu vocet.

Aiunt septentrionibus quidam Principem ab Oratoribus Cæsaris jussum est bonis omnibus & toto Ducatu suo cedere. Ille adeo nil moratus tam promptè quàm generosè hoc uno verbo respondit: Libentissimè; & polliceor me in potestate Cæsaris futurum, cui mea omnia subjecta sunt.

Vtinam dictum, superi! Quid nos hortamur ad Iudicem vocati nisi ut dicamus, quod hoc ipsum: Libentissimè, eo adsumus.

Nos

Nos ipsos obsecro quotidiana meditatione sic formemus, ut justa vita cedere & adesse quæstioni, pro se quisque cum constantia dicere: En adsum. In supremi Judicis potestate sum, cui vitam meam meaque omnia acceptum fero, libentissimè igitur his omnibus cedo.

Hoc Christianorum sapere sic plurimum propitiatur Judex, si vocatus ad Tribunal se reum agnoscat, & omni abjecta mora nutum Judicis sequatur.

Hermes Trismegistus in Asclepio suo divinè dicit: Voluntas Dei ipsa summa est perfectio, utpote cum voluisse & perfecisse, uno eodemque temporis puncto compleat. Simplici mente & anima divinitatem colere, ejusque facta venerari; agere etiam Dei voluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima, hæc est nulla animi importuna curiositate violata Philosophia. a

Catharina Genuensis vitæ integerrimæ virgo in fundamentum omnis sanctimoniæ mordicus illud unum tenuit: Fiat voluntas tua. Hoc idem moribunda assiduè ingeminat: Divine Judex Domine Jesu, fiat voluntas tua, fiat, fiat, fiat.

Hoc documentum, mi Lector, identidem ingero, nec sine causâ. Hoc meum Horologium, hoc Prodromus, hoc totum Heliotropium docet. Nec vero istud fastidio sit, idem sed aliis atque aliis rationibus & argumentis suadeo.

Hoc habeo, præceptionem longe utilissimam, scilicet, humanæ voluntatis cum divina conformationem, omnium pectoribus, si fieri possit, insculpere. Hoc enim ne c ad vitam sanctè instituendā, nec ad mortem piè obeundam quicquam utilius scio, id aliòqui cum fidelibus meritis insinuaremus. Hoc unum [ad Dei voluntatē se conformare] cum vitæ tum mortis ingēs, incredibile, summū fert præsidiū.

a *Trismeg. apud Marsil. mihi p. 176. & 178. quem supra laudavimus.*

§. IV.

ATque hæc quinque capita expeditum sternunt iter ad supremum Judicem. Quod vel suo etiam exemplo firmat Arnoldus Presbyter & Canonicus Reichersbergensis Ecclesiæ. Cœpit is ante Christi Natalem lenta, sed pene continua febri æstuare, & paulatim facessere ad tumulum. Interrogatum super ea valetudine, serena fronte & hilari facie respondit: Bene, divino munere, sentio quidem vires sed dolores nullos sentio. Cibum, quem omnem morbus fastidierat, raro admisit. Matres quas sæpe & insolenter salutabat, colebat & ægrotas repræsentavit, nunquam non mente placidus, & inconcussa patientia his qui lectulum cingebant, obtemperans earum commendavit. Et velut præsciens sui funeris, ipso die solemni Virginis Deiparæ sepeliri voluit. Nec aliter quam destinaverat, evenit.

Itaque post matutinas preces, antequam diluceret, repentè terrifico aspectu ac hiantibus oculis adstantes vidit diabolos. Hic ille horrere, tremere, angi, sudare, & inclamare fratres his vocibus: En domus hæc plena est dæmonibus. Non cernitis inferorum monstra? Ad has voces Christi in Cruce pendentis imago ei porrecta, hanc ille osculis & complexu venerans, velut clypeum objecit larvis Avernalibus. Nec desijt Crucifixum Dominum una cum præsentibus in auxilium vocare. Qui circumsteterant, tremebant, orabant, & penè animam cum illo agebant. Non enim solum morbundi lecta, sed & locus ipse nescio quid horroris incusserat. Ægrota insuper iam ante eramus adhortatus, Orationem Dominicam, aiebat, assiduè repetite. Hoc Symbolum adiungite Credo in Deum, Credo in unū Deum. Hâc unâ re nihil efficacius adversus dæmones. Sed & Matrem Domini, ejusque fidum patrocinium imploremus. Factum. Mox iterum æger: Ubi sunt plures, inquit, multis enim nunc opus est precatoribus. Singulariter Virginē beatissimam, Domini matrem invocans, cum divino nomine satiari non poterat. Ita semivivus, & velut medius inter vivos ac mortuos, inter Angelos & diabolos, hinc accusantes, inde defendentes luctatus est. Ideo subinde has voces misit: Accusate modo, accusate modo; ego etiam meipsum accusavi. Fiduciam revera omnem in Domino & matre Domini collocarat, solo Deo nisus. Nihilominus terribiles cacodæmonū formæ non cessabant repugnantem infestare. Et quāvis vox fracta iam & debilis esset, collectis tamen viribus eam intendens, non sine clamore cacodæmonem repulit, & Abi, ait, ut fur, abi, abi.

Itemque, opportebat dies, cum illa Virginis Matris tutelam obtinendam supplicans diceret: Hac mihi veniam apud Iudicem vel veniali potentiâ exorare. Sic noctis superata [illegible], & per subsidentis, decimam protendit. Et velut praecipuo [illegible] affectu [illegible], psalmum incepit: Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. a

Mox vultu ad circumstantes verso, & digito in Crucifixum intento: En, inquit, hic salus nostra, hic nostrae libertatis vindex & parens est. Mox addens: O, inquit, [illegible] O quantum, ait, & quàm inexplicabilem certo gloriam! Vana sunt, nulla sunt quae antehac tempori [illegible] levem ac momentaneum hoc tribulationis nostrae, aeternum gloriae pondus in nobis operatur. b Deinde tanquam respirans post difficilem pugnam: Maria Virgo, ait, veniam mihi apud Iudicem impetravit. Moxque non longâ interpositâ caput erigens, totumque corpus quantum licuit per vires allevans, & utramque manum longius protendens, surgere nitebatur, tanquam ab aliquo ad alterum vocaretur. Sed exhaustis jam viribus, jamque extremi [illegible] conatus. Ideo loqui sic coepit [illegible] voce: Non possum, inquit, surgere & abire, mox in lectum recidens conticuit, nec multo post animam [illegible] ad Iudicem. Anno Christiano millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, ipsis Kalendis Februarii.

Dum aegrotaret, ad documentum [illegible] Evangelia [illegible] psalmi, quos ipse [illegible] voce incipiebat, caeteris ad eos [illegible] respondentibus: Iam non amplius, inquit, [illegible] Presbyterum, sed [illegible]. Ita [illegible] & nos suo quisque ordine. Et Princeps huius mundi nec nobis parcet, [illegible] caeterorum. Quod & Presbyter ille monuit, [illegible] ad mortem etiam excessum adserentes. c Et ne miremur: Dominus enim de seipso dixit: Venit enim Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam: d Quod confirmat Lucas: Et consummata, inquit, omni tentatione diabolus recessit ab eo usque ad tempus. e Usque extremo tempore sub [illegible] non defuerunt.

a Psal. 121. v. 1.

b 2. Cor. c. 4. v. 17.

c Chronic. Rauchenbergensis ad an. 1566. recens editum à Christophoro Gewoldo Iurisconsulto, Monachii, Anno 1612. pag. 2[illegible]5 & seqq.

d Ioann. cap. 14. v. 30.

e Luc. cap. 4. v. 13.

§. V.

IN hanc igitur diem vigilare opus est & [illegible]. Cum Ezechias Rex nuncium belli non [illegible] accepisset, scidit vestimenta sua, & opertus sacco ingressus est domum Domini, appellavitque diem illam tribulationis & increpationis. f Dies qui ad Tribunal divinum nos vocat, verè tribulationis & increpationis dies est, quo etiam optimus quisque suae sibi [illegible] negligentiae & vitae maculas obiectari audiet. Dies ille non [illegible] tantum, sed & facultates animi dissipat, & iniicit [illegible], dum [illegible].

Christus Dominus cum extremi ac publici Iudicii signa praedixisset: His, inquit, fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. g Quo vero respiciendum? Bernardus montem Golgotham [illegible] digito monstrat. Hic erat in crucem affixus, & triplex moriendi [illegible] est cernere. Primum in latrone obstinato, qui è cruce lignea in flammeam, à morte in mortem migravit, è trabe in ignem praecipitatum. Alterum in latrone resipiscente, qui dolores crucis patienter sibi reddidit salutiferos, qui crucem paradiso, mortem vitâ, tartarum sibi debitum coelo mutavit felicissime mercatus. Tertium in Christo moriente, qui perdita omnia restituit moriendo, qui ideo pandit brachia, ut in amplexus recipiat omne hominum genus. In haec brachia, in hos amplexus [illegible] homo moribundus, & propitium sperat Iudicem, si tam benignum quaesierit servatorem.

Quando igitur mortis dolores ingruunt, cum [illegible] vespertina [illegible], & cum [illegible], tunc maximè opus patientia & constantia, ne à tormento moribundus transeat ad tormentum. Hic [illegible] aegroto, angustiae [illegible] ad consilium, in rationem venit necessitatem. Patienter tolerate vincitis, & ad Iudicem [illegible]

[illegible] est, hic novo crimine. Hic ipse corona, hic & ipse Captivus Christi sum, & vinculis ab [illegible] & ditat Iudici. Sequar libenter, & hac [illegible] Iudicis vocantem. Hæc omnia quæ patior, & hæc longè [illegible] commerui; sed opus divinæ [illegible] & hoc [illegible]. In [illegible], Christi [illegible] brachia me immitto, in aperta Christi vulnera me intertego, hic ab omni hoste [illegible] latebo, dum divina [illegible] defensat.

Ita, mi Christiane, ita nos sentire, ita loqui convenit. Ex quo [illegible] hæc sibi [illegible], omnibus [illegible] ad tres illas in monte Golgathæo cruces. Prima dat spectandam obstinationem & impœnitentiam, certum ad Inferos scalas. Secunda pœnitentiam, & vel seram resipiscentiam tradit, simulque fidem ac fiduciam in Christum ingerit. Vox moribundi [illegible] est: Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum.

Tertia patientiam absolutissimam, obedientiam perfectissimam & omnigenas virtutes tam verbis quam exemplis efficacissimè docet. Hic Pacator Dominus prodigum factus est nobis summa patientia summæ innocentiæ conjuncta. Hic ipsissimus noster Iudex est Cœlum & Terrarum in manu cuius sunt. Ad hunc animus considerabat David: Quia tu reddes unicuique iuxta opera sua.[d]

Damnatur quis, & à conspectu Dei rejicitur? Hic Iobus Iudicem excusans, & omnem ab eo culpam removens, Vere, inquit, Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet Iudicium.[e] Hic Iudex æquissimus non frustra mittit in tartarum, nec gratis recipit in cœlum. Vis esse beatus? Cave, ne sis male vestitus. Decretum regium nosti? Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores.[f] Quid hominis erat? Conviva nuptialis indecorè vestitus. Tantine hoc flagitii fuit? Supplicii gravitas hic inquirat. Quærit enim Rex: Quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Hunc rigidum ac severum Iudicium, quod [illegible] prima elogium [illegible].

Cum Petrus in mari se nondum piscaretur, ubi Dominum in littore vocantem audit, non vestem induens, Tunicâ succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.[g] Quid hoc Petri vestes [illegible] etiam [illegible] sed purgavit & [illegible]. Mysterium hic latet, & [illegible] transitum. [illegible], non quid [illegible] sed ad quæ [illegible], consideramus. A summis hominibus [illegible] nimis indecorum est. Heracleo Petrus maluit paulò difficilius [illegible] ad Dominum pervenire. En imaginem tum vitæ, tum mortis nostræ. In [illegible] Christus, in cœlo nos expectat ad se [illegible] vocat & invitat [illegible]. Enimvero [illegible] nudum apparere, [illegible] omnis [illegible] est [illegible], si tamen, inquit Paulus, vestiti non nudi inveniamur.[h]

Ergo iam sæpius vocati & invitati vestiamur dum tempus est. Noemi prudens mulier, Ruth nurum suam instituens: Induere, inquit, cultioribus vestimentis.[i] Vestis omnium cultissima est Charitas. Quis prius eam Patrum hanc suam [illegible] laudat? Ex omnibus [illegible] hoc fido. Augustinus [illegible] quæ [illegible]. Quamcunque, ait, paginam interrogaveris, hoc tibi respondebit. Quod novit, [illegible] Charitatem; [illegible] est Charitas.[k]

Non est vestis [illegible] non est [illegible] Christiane. Hæc [illegible], hæc multitudinem operit peccatorum.[l] Bona vestis Eleemosyna, bona Ieiunium, Oratio vestis optima. Sed has omnes [illegible], qui Charitatem habet. Quisquis es, ama [illegible] Iudicem, & propter illum etiam [illegible] amà, & caritatem [illegible]. Tribunal illum formidet. Ama Deum, & fac quod vis.

Quod si hac tunicâ te [illegible], nihil metue, liberumque iactu te [illegible] ipsum [illegible]. Porriget dextram, & liberabit te, qui creavit te.

a 4. Reg. cap. 19. v. 1. & seqq.

b Luc. cap. 23. v. 28.

c Cum [illegible] ut in Romano [illegible] est.

d Psalm. 61. v. 13.

e Iob cap. 34. v. 12.

f Matth. 22. v. 13.

g Ioan. cap. 21. v. 7.

h 2. Cor. cap. 5. v. 3.

i Ruth cap. 3. v. 3.

k Aug. in Psalm. 140. [illegible]

l 1. Pet. cap. 4. v. 8.

CAPVT VIII.

Arcani, peculiaris cuiusque Hypotyposis; seu, Reddendae Rationis exemplar.

§. I.

Birgitta Suecica, sanctissima vidua in Palaestinam iter susceperat una cum filio suo Carolo. Filius in via mortem obiit Neapoli. Mater Birgitta Hierosolymam pervenit, ubi assiduis precibus arcanam cum Christo familiaritatem iniit. Et uti benignissimus Deus liberalitate vinci non sinit, ita viduam hanc singularibus beneficiis affecit, quandoquidem illa in omnibus hoc egit unicè, ut Christo quam maxime placeret. Quia vero haec vidua Servatori, eiusque Matri devotissima erat, filij sui iam mortui statum quam maxime desiderabat nosse; Quapropter evigilanti ac precanti obiecta est species & inter has voces.

Licebit tibi, Birgitta, divinae bonitatis munere videre iam & audire, quid circa filium tuum in arcano Iudicio sit constitutum. Et quamvis illud pauxillo temporis peractum sit, per intervalla tamen certasque periodos tota rei series tibi proponetur, ut eam tanto rectius animo & cogitatione comprehendas.

Hic Birgitta sibi visa est videre Dominum Iesum pro tribunali sedentem, innumerabili Angelorum exercitu stipatum. Ad latus iudicis assidebat Mater Virgo attenta peragendo Iudicio intenta. Ante Iudicem Caroli defuncti anima erat timoris ac pavoris plena, sententiam definitoriam expectans. Dexterum animae latus claudebat tutelaris Angelus, laevum accusator diabolus, nec ille tamen nec iste animam tangebat. Initium dicendi fecit accusator. Aequissime Iudex, aiebat, infortunatam corporum, haec anima fuerat mea. Ideoque corpore soluta in meum regnum trahenda erat. Sed Mater tua, eam mihi praeripiens, tutela sua defensam Iudicio sistit. Huic accusatori Mater Iudicis respondens: Originis tuae, Spiritus maligne, meminerit. Eleganter mutavit te optimus Deus. Sed nequitia tua omnem tibi reconciliandi aditum absulit. Liberum tibi erat Conditori te submittere, sed rebellis esse maluisti, officiis arcanis, & caelo proscriptus. Quod ignorasse non intelligo, sed devitavi. Hanc autem animam defendere Iudicis meum potius erat, quam tuum. Etenim hic homo dum vixit, me quam matrem filius amavit, illud saepius reputando, quanto me Deus honore dignatus est. Hinc tantus in eius pectore mei amor exarsit, ut paratus fuerit, potius mortalibus ignibus torqueri, quam committere, ut aliquid honori meo sua culpa demeretur. Hoc in me animo cum semel obiit: Num igitur iniquum fuit, in meam illum tutelam assumpsisse?

Hic accusator: Non nego, aiebat, homo iste Matrem tui Iudicis magis quam seipsum amavit: sed usque ipsius actiones inspicientur, & nemo illum negaverit meum esse. Quocirca iam, Iudex, appello iustitiam. En eo acta hominis illius in tabulas relata, en peccatorum catalogum ingentem! En molem & acervum infinitarum cogitationum malarum, e quibus si solum obscenae aut superbae prodierunt, mea est; Decalogi praeceptum singulare non nescit: sed illud millies incomparabiliter, quae millies transgressus est. Taceo caetera. Nec ille horum quidquam negare potest: convictus est, convictissimus; testes produco mille propriam ipsius conscientiam.

Hic Angelus: Quam primum, inquit, mater ipsius observavit filiolum in vitia flecti cepisse, prolixis precibus, innumeris lacrymis, & varijs misericordiae operibus tam illi gratiam à Deo impetravit, ut ... timere Deum coeperit, & lapsus, illico ad poenitentiae asylum properaret, ingemisceret, doleret, emendationis propositum innovaret. Contra diabolus plurima obiicere; Angelus obiecta diluere, ac dicere: Haec, & haec, & ista, & illa deliquit, fateor, sed delicta expiavit, nunquam non bonae voluntatis fuit, & quod ipsius causae iam plurimum patrocinatur, eo demum Carolus se redegit, ut unicam vivendi causam statuerit, Dei voluntatem exequi, divinae voluntati voluntatem suam conformando.

Auditis partibus Iudex accusatorem iubens facessere, sententiam pronunciavit istam: *Mea hic, perpes aeternum vivat.*

Ubi haec Caroli mater audijt & vidit, gaudijs perfusa. O gemma veritas, inquit, ô Domine

ac Iesu, ô Iudex æquissime, in sanctas cogitationes mentibus instillandis, in nostras preces & lachrymas tua gratia & æterno præmio remunerandis. Tibi laus, honor, & gloria, tibi gratiarum actio a rebus creatis universis. Te, mi amantissime Deus, mihi meipso longe chariorem tibi vivere, tibi mori unicè desidero.

Hic Angelus loco Iudicis respondens: Scias, inquit, hæc tibi monstrata, non tuo duntaxat bono ac solatio, sed ut Dei amici omnes noscant, quantum virium sit bonæ voluntatis perseverantia, quæ labores, lachrymas, preces, eleemosynas ad supremum usque halitum perducunt perpetuas. Scias etiam in hanc militem illum tuum fratrem tam mitem non fuisse pronunciandum, nisi à puero tam bonæ ac promptæ fuisset voluntatis, quâ Deum & Dei amicos amare, & nævos suos emendare studuit. d Qui vehementem timet Iudicem, benignum sentit præsidentem.

a *Nota, Lector, hanc Iudicij formam ad captum pueri videntis, quoad ad usum & consuetudinem mortalium institutam. Quod & in alijs Deus facere solet.*

b *Non cunctaberis.*

c *Sunt verba formalia.*

d *Revelat. S. Birgit. l. 7. c. 23. mihi p. 231. Vbi fusa narratio, quam contraximus.*

§. II.

Qvis autem Iudicij tam exacti memor in vestitum eunt, cuilibet forsitan hora tandem ad Iudicem, qui iam olim minatus: Scrutabor, ait, Hierusalem in lucernis. a His verbis Bernardus verissimo acclamat: Quid in Babylone tuum, si Hierusalem manet scrutinium? b

Quis autem hunc Iudicem effugiet? Potentissimus est. Quis eum decipiet? Sapientissimus est. Quis illum muneribus corrumpet? Opulentissimus est. Quis eum auctoritate vincet? Integerrimus est. Quis ipsum facundia flectet? Æquissimus est. Quis ab eo causam suam ad aliud tribunal transferet? Supremus summus est, universorum Iudex. Quis ergo non timebit te, ô Rex gentium? c

Rectissimè monens Basilius: Si quando, inquit, subierit te ad appetitum ad peccandum proritabit, velim cogites horribile illud & intolerabile Christi Tribunal, in quo præsidebit Iudex in alto & excelso throno. d

Paulus ipse, quàm divini Iudicij formidans! Nihil, inquit, mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. e Absit ut me, nullam poenitentiam, potest enim in me delictorum aliquid latere, quod ignorem. Nam delicta quis intelligit? f Tanta est humani cordis profunditas, ut homine ipsum non pauca quæ ipse fecit, lateant, quæ ipse nec perspicere possit, nec corrigere iudicare possit. Pravum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui do unicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinventionum suarum. g Verè, spirituum ponderator est Dominus. h Nostro de nobis iudicio minimè credendum. Qui iudicat nos Dominus est, Iudex ad usque novissimum quadrantem exactissimus; ad cuius examen vita nostra ducitur, sub quo & virtutes nostræ trepidant. Nos enim omnes manifestari oportet ante tribunal ipsius, ubi velut pellucidum vitream habemus, non solum divinæ luci, sed & oculis nostris pervij. Non secundum allegata & probata iudicabimur, ut passim fit in iudicijs, sed secundum infinitam Iudicis scientiam, quæ cogitatiunculas vel levissimas dinumerat & numerat.

Hinc ille hominum etiam sanctissimorum de futuro Iudicio metus, quem Gregorius expendens: Mens iustorum, inquit, sollicitudine per remoto examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum pavidè considerant ante quantum Iudicem stabunt. Scriptum est: Astra non sunt munda in conspectu eius. Qui apud eum districtè iudicant, ipsi quoque maculas inquinationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucent. i

Rex David se puerilibus supremum Iudicem timere videatur, timoris sui causam exponens: Domine probasti me, inquit, & cognovisti me; tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam & funiculum meum investigasti. Et omnes vias meas prævidisti. Ecce Domine, tu cognovisti omnia. k Non eas solum, sed omnia nostra etiam minima, vel ipsam quoque sessionem ac resurrectionem meam observas, ubi, quomodo, quà de causa, quo fine sedeam vel surgitur.

[illegible] tandem, omnia hæc tibi sunt aperta, sed ipsas etiam secretissimas cogitationes meas nosti a longè, antequam cogitem, iam nosti, quid cogitaturus sim, hæc tibi ab omni æternitate sunt perspectissima. Hinc omnes semitas meas & progressus meos omnes tam corporis quam animi motus, consilia, deliberationes, proposita, perturbationes, reconditissimos ac intimos sensus meos, sed & funiculum meum, motum & situm meum ante omnia tempora investigasti, quo anno, quo die, qua hora, qua morte obiturus sim, prævidisti. Ecce tu cognovisti omnia, ideo Iudicium tuum est dequaque exactissimum formido; si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit? Publicanum dicere (Deus propitius esto mihi peccatori) mihi est: sed superstitissimum regem Deoque charissimum precari (Ne in furore tuo arguas me) hoc grande miraculum est. Aliqui ingemiscens Iobus: Contra folium, inquit, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris. Quid est homo? In paradiso fuit arbor, in mutatione foliorum, iam stipula est post lapsum. Nihilominus Iudex supremus dignum ducit super huiuscemodi aperire oculos suos, & adducere eum secum in Iudicium.

a Soph. c. 1. v. 12.
b Bern. ser. 55.
c Hier. c. 10. v. 7.
d Basil. in Ps. 33.
e 1. Cor. c. 2. v. 4.
f Ps. 18. v. 13.
g Hier. c. 17. v. 9.
h Prov. c. 16. v. 2.
i Greg. in 1. l. 8. mor. c. 9. mihi p. 486.
k Ps. 138. v. 1. & seqq.
l Ps. 129. v. 3.
m Iob c. 13. v. 25.
n Iob c. 14. v. 3.

§. III.

Sic autem in Iudicium adducit, ut nullam animæ, sexus, ordinis, dignitatis rationem habeat; senes, iuvenes, viros, mulieres, pauperes, divites, summos, infimos eodem examinis censura stringat. Non enim subtrahet personam cuiusque Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio: quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet.

Quod Sapientia exaggerat orbi, hoc Moses iam olim proclamavit: Dominus Deus vester, inquit, ipse est Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, & qui personam non accipit, nec munera. Sicut panni negotiator eadem ulna & holosericum & sabanum metitur; ita Deus servum & dominum ad idem trahit Iudicium: Baronibus, Comitibus, Principibus, Ducibus, Regibus, Imperatoribus non molliorem se præbet, quam rusticorum aut mendicorum iudicio, eadem scilicet ulna, pannum villosum, linum crudum, & pannum auream metitur.

Rem insolitam & multis retro sæculis inauditam narrat Cluniacensis Abbas Petrus de Matiscono Comite. Hic multa flagitiosè patravit, & divini Iudicij oblitus, nec Deum verebatur, nec homines, seipso in dies deterior. Nec spes emendationis ulla affulgebat ulla. Minatur quidem æterna Sapientia: Horrendè & cito apparebit vobis. Minatur Paulus: Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Minatur ipse Christus: Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sed minis his talia non terrentur. Viri ergo sentiant & supplicia, qui monitis ac minis nolunt corrigi. Ita in hunc Comitem ab ira numinis animadversum est.

Cum enim solemni die Matiscone in suo palatio consedisset hominibus diversi ordinis adstantibus, repente ignotus eques audacissime ingressus, ad ipsum pervenit, quem etiam ad secretius colloquium evocatum, sequi se non rogavit, sed imperavit. Comes occulta vi tractus sequitur, & volens nolens ad domus ostium secutus est. Hic equum iam paratum iussus ascendere, nō potuit non parere. Vir equi habenas comprehendit, & commeato in aerem cursu cum altero equite abreptus est. Hic Comes vociferans, & eiulans miserabili totam urbem ad terribile spectaculum excivit. Concursum est undique. Plurimi vociferantem Comitem equo per aurem vehi, dum oculorum acie sequi possunt, attoniti spectarunt. Clamabat quidem Comes: Succurrite, cives, succurrite. Sed

##. Sed iam frustra hæc. *f* Sat diu expectarit Iudex, voluit demum moras omnes abrumpi. O miserū, ter miserū, quem talis equus abripuit ad tribunal. Hic nemo non discet Horrendū esse incidere in manus Dei viventis. Nec Comitum galeas, nec Præsulum tiaras, nec Pontificum mitras hic Iudex respicit.

Non absimile quiddam e fidei scriptor cōmemorans. Vir nobilis, inquit, Gualterus de Mere unus aliquis è Caroli V. Cæsaris aulico famulitio, ad partes Boreales Islandiam versus navigans, ex adverso navim magno impetu ferri, & in puppi sedentem mōstrosum Archiepiscopum, ingentissimum per navarchis considere vidit. Gualteri nauta pro more acclamans, quid mercium vectarent, quove tenderent, quæsivit. Cui Navarchus ater respondit: Archiepiscopum vehimus (nomini parcitur) & ad montem Heclam tendimus. Mons est assiduis incendiis, perinde ut Ætna, terribilis. Hoc ubi Gualterus audiit, totus contremuit, & vitæ rationes inde subducere orsus quamprimū Leidam appulit, in religiosam D. Francisci familiam se dicavit, ut omni hominum cura solutus Deo liberius operaretur, magistrum sui tyronisque habuit Gulielmum Delphūm, qui hæc domi meæ (inquit scriptor) multis honestissimis viris præsentibus exacte narravit. *g*

Quemadmodum Comes equo, ita hic Archiepiscopus navigio ad subeundum Iudiciū abreptus est. O utrumque infœlicem! Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt. Et addens Iobus: Non sunt tenebræ, inquit, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Novit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & conterentur, subito morientur, & in media nocte turbabuntur. Opus hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis. *h*

Non enim est acceptio personarum apud Deū. *i* Nimirum telam crassam & subtilem, rusticam & Coam eadem ulna metitur Deus: Ius idem regibus, mendicis, Imperatoribus reddit.

Refert B. Gregorius ad insulam Liparim virum solitarium magnæ virtutis & nominis, iis qui illuc appulissent, dixisse: Scitis, quia Rex Theodoricus mortuus est? Huic illi protinus respondentes: Absit: Certè cum abiremus, in vivis eum reliquimus erat, nec clam rumor, de sermonis quidquam ad nos perlatum. Quibus ille: Ut dixi, iam mortuus est. Nam die hesterno hora nona inter Ioannem Pontificem & Symmachū Patricium discinctus & discalceatus, vinctis post tergum manibus raptatus, & in vicinā hanc Vulcani ollam præcipitatus est. His illi auditis, eū curā diē in tabulas retulerunt. Iamque in Italiam reversi eo profecto die Theodoricum esse mortuū compererunt, quo vir ille solitarius significarat. Nec vanum hoc visum fuit. Etenim Theodoricus Ioānem Pontificem in carcere necarat, Symmachum Patricium ferro trucidarat: Non iniuria ab iisdem in ignem mitti visus est, in quos tam iniquus iudex fuit. *k* Sed invenit superiorem se Iudicem, qui nunc quidem, ut Iob loquitur, per caliginem iudicat: *l* Sed mane mane Iudicium suum dabit in lucem. *m*

a *Sap. c. 6. v. 7. & 8.*
b *Deut. c. 10. v. 17.*
c *Sap. c. 6. v. 6.*
d *Hebr. c. 10. v. 31.*
e *Luc. c. 13. v. & 5.*
f *Petrus Cluniacensis l. 1. Miraculor. c. 1.*
g *Thom. Bredaub. l. 5. sacra. collat. c. 121*
h *Iob c. 34. v. 18. & seqq.*
i *Rom. c. 2. v. 11.*
k *Greg. l. 4. Dial. c. 30.*
l *Iob c. 24. v. 13.* m *Sophon. c. 3. v. 5.*

CAPUT IX.

Arcani Iudicij memoriam iugiter instaurandam esse,

Reddendæ rationis numquam obliviscendum esse.

§. I.

AUrem pervellat assidue tremenda carmen ultimi Iudicis sententia, quæ aut in ignem æternum mittet, aut æternæ vitæ transcribet: Nihil dici, sed nec cogitari quicquam horribilius potest, quam terrens illud & fulmen nimis quam metuendū: Recedite ā me maledicti in ignem æternum. Vox ferrea, vox adamantina vox fallaci sermone plena.

Aiunt in Scythia & Mæoticis regionibus, a tonitrua tam ingenti fragore ferri, ut quandoque

dorque hominem e tantâ mente paveat. Nisi animi humanus immobilis esset, divinæ vocis tonitru exagitaretur. Princeps Apostolorum Petrus Ananiam & Saphiram coniugem eius allisit paucula vocibus fulminatos: b Obstupescent id Gorgone nat Petrus, inquit, utrique coniugi vitam abstulit arguendo, qui Tabithæ vitã reddidit orando. c Senensis virgo Catharina, quod tempore aliquid non optimè collocasset, acerrima castigatione à S. Paulo sic reprehensa dicitur, ut maluisset coram orbe universo publicari, quã iudicio tã acerbo argui. d

Narrat vir Religiosus è D. Dominici familia Raphael de Columba, e Philippum II. Hispaniarum Regem, cum rei divinæ interesset, duos è suis magnatibus sibi vicinos familiarius inter se fabulantes audisse & dissimulasse: Redeuntem vero in conclave, illos ipsos atroci vultu notasse ac dixisse. Vos duo in conspectum meum non amplius venite. Ita illos hæ solæ voces perculerunt, ut alter extemplo sensim contabuerit, alter stupido & attonito similis in omnem vitam manserit.

Itane vero vox humana hominem non sui [illegible] flagitii sibi conscium sic fulminet? quis pavor, dolor terror incutietur reo, cum non Rex Hispaniarum, sed Rex cœli ac terræ terrificum illud pronuntiabit: Recede maledicte, ne amplius in conspectum meum te da, in ignes æternos abi.

Tantam potuit vox Petri, vox Pauli, tantum vox Regis Philippi, quantum poterit vox Iudicis Christi? Geminæ voces (Ego sum) Christi iudicandi totum militum centuriam in Olivarum clivo prostraverunt: quid faciet Christi iudicaturi? Si tã terribilis fuit vox agni, quantum terrebit vox leonis? Leo rugiet, quis non timebit? f Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum g. E veterum monumentis & ipsâ experientia compertum est, leonem nonnunquam velut dormientem, aut mortuum iacere, dum in area vel campo insidias simulato sopore struit, dum aviculæ complures congregentur. Subito insiliens iste horrendum rugit, quo quidem rugitu sic exterret aviculas, ut velut captæ hæreant. Hic accurrens leo quicquid avicularum eiusmodi pugna reperit, iniectis unguibus præfocat.

Dormit aliquando tempore, aut potius dormire se simulat Leo de tribu Iuda. Cavete aviculæ, accedite homines, repentè hic Leo rugiet, & vos cadetis. Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. h

a *Hodie Tartaria dicitur.*
b *Act. c. 5. init.*
c *Act. c. 9. v. 36. & seqq.*
d *In vita Cathar. c. 24.*
e *Fer. II. Dominica I. Quadrag.*
f *Amos c. 3. v. 8.*
g *Hier. c. 25. v. 30.*
h *Ps. 49. v. 22.*

§. II.

INtellexit hæc Iobus, & Deum nunquam oblitus est. Nam iugi memoria hoc sibi Iudicium ante oculos statuerat: Quis mihi, ait, hoc tribuat ut in Inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei? a Malo ad inferos descendere, quam iratum Iudicis vultum sustinere. Quamvis igitur morbus, quamquam hoc malum, cui pro medicina & refrigerio sit infernus ipse? Magna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua. b

Narrat Climacus in quodam Asiæ cœnobio discipulum commissum viro religioso, homini mitis prorsus ac placido. Observavit discipulus se à sene nec nihil honorari, nec ullis molestiis laboribus exerceri, quod aliquibus periculosum fuisse non nescit, cumque etiam sua sponte [illegible] esset multa profectus, hoc prudenter excogitavit, veniã à sene petit cœnobio migrandi. Non negata est. Commendatitiis à magistro literis acceptis in quoddam Ponti cœnobium profectus est. Prima nocte, quam illic egit, somnium tale obiectum. Erant qui ab ipso rationes exigerent, è quibus demum intellexit se centum auri libras debere. Experrectus, & quid secundum quietem viderat, apud animum suum revolvens: Antioche (aiebat ipse sibi) grandi ære alieno sum oppressus; multa nomina restant expungenda. Ita triennium in eo cœnobio permansit officii sui sedulus, omnibus obtemperans, modestiæ ac submissionis cultor eximius, & quamvis à plerisque omnibus, ut homo ignotus ac peregrinus contumeliis [illegible], tamen

etiam

etiam afficeretur, hæc tamen ille omnia constanti patientia concoxit. Exstiso tandem per quietem demum vidit hominem, qui rationum tabulas monstraret, & in iis decem librarum auri debitas. Expergefactus secum ipse dixit, non tamen ex aliorum, sed decem tantummodo libras dissolvisti, et quando reliquum solves? Antioche maiori labore ac conatu est opus. Attentius est agendum, & patiendum. Ab eo tempore amentem ac fatuum se simulare cœpit, nec tamen quidquam officij sui omisit. Hinc factum, ut quidquid molesti & insulsi laboris esset toto cœnobio, in unum Antiochum devolveretur: omnium sensus erat, hæc homine hebete non indigna. Sed nihil nimis difficile Antiocho visum est. Ita tredecim annos indefessus incredibili exegit. Rursus autem in somnis exactores illos vidit, qui omnia decima centum librarum expensa ostenderunt. Quod ille in suam utilitatem sic traxit, ut quotiescumque graviori labore, aut novis iniuriis exagitaretur, ipse sibi diceret: Antioche, memento debiti. d

Ad hunc planè modum quotidie se ipsum quisque commonefaciat: Heus Paule, aut Andrea, aut Petre, &c. Memento Iudicij: grandis debitor es, & quidem confessi nominis; centum millia talentorum debes, rationes brevi exigentur. Incertissimum est quo anno, quo die, quâ hora actionum tuarum omnium rationem à te accepturus sit Iudex. Ergo, memento Iudicij, memento.

Thalelæus Cilix, quod notatu dignissimum, annis sexaginta, quos in divinis servitiis egit, assiduè flevit, nec unquam visus est, quin lachrymarum fonticuli ex ipsius oculis defluerent. Vt autem eius rei causam redderet, illud semper in ore habuit: Tempus hoc nobis ad pœnitentiam indultum est, & rationem valdè severas postulabit Iudex, si illud neglexerimus. d Hoc sciamus, quod Moses animis fideliter instillans: Dei perfecta sunt opera, inquit, *& omnes viæ eius iudicia*. Deus fidelis, & absque ullâ iniquitate, iustus & rectus. e Quocunque vertas oculos, æquissimam Dei libram conspicies.

Quicquid Deus operatur, ad rectissimi Iudicis normam operatur. Siquidem omnia ad exactissimam libellam iam ab æterno ponderavit. Quod Salomon pronunciat: Pondus, inquit, & statera, Iudicia Domini *sunt*: f nec capillo vel unico excedentia. Quia Deus Iudicii Dominus. g Omnes viæ eius iudicia. Vt hominem non illa unquam teneat oblivio, nos spiritus identidem commonefaciat hoc brevi monito: Memento Iudicii. Deus autem id maximè velle, ut forani Iudicii semper memores viveremus, paragrapho sequenti ostendemus.

a *Iob. cap.* 14. v. 13.
b *Sap. cap.* 17. v. 1.
c *Climac. grad.* 4. *de Obed. mihi pag.* 81.
d *Ioan. Moschus, in prato spirit. c.* 59. *mihi pag.* 871.
e *Deut. cap.* 32. v. 4.
f *Prov. cap.* 16. v. 11.
g *Isa. cap.* 30. v. 18.

§ III.

IN sacris voluminibus post librum Iudicum subiunguntur libri Regum. a Non errabimus, si illud etiam in mysterium assignemus: Iudicium animè ac serio consideratum Christianos convehit, ut morte obita, & Iudicio superato Reges efficiantur cæli. Ergo quisquis es, memento Iudicij.

Sunt qui observent tam in exordio Bibliorum, quam epilogo ac fine, mentionem iniici de Iudicio, veluti de re summi momenti, à quâ sumere initium, & in quam desinere debeant divini codices. Liber Geneseos sic exorditur: In principio creavit *Elohim* b cœlum & terram. c Hebræa vox illa qua Moses usus, non Deum Creatorem tantum, sed Iudicem, Inspectorem, vindicem designat. Vt sciant homines eundem esse Conditorem Mundi & Iudicem universorum, qui sicut Mundum creavit, ita & iudicabit. c Vt sciant etiam ab eo universa in lance iustissimâ esse dispensata. Porro sacrorum voluminum finem Apocalypseos liber in hæc verba consignat: Etiam venio cito. Amen. Veni Domine Iesu. d Hic clarissime humani generis arbiter & Iudex adventum suum iudicialem prædicit. Et vero etiam à secura conscientia invenitur ut veniat. Veniet & non tardabit. Memento Iudicii.

In Psalmis Vates regius creberrimam facit mentionem divini Iudicii. Eiusdem in psalmo primo & penultimo monet: Non resurgent impii in Iudicio. e Dixerat Psaltes initio sacri carminis, Beatos non abire in consilio

implorem: ita scribendo, longius non refert, pro iudicio iustorum. Hoc sensu, longè altius sonat iudicium esse, & alios impij. Sic etiam sub finem psalmorum: Gladij ancipites, inquit, in manibus eorum, ut faciant in eis iudicium conscriptum, *f* iudicium decretum, fixum, firmum, iam olim scriptum, & velut columnæ incisum, ut nequeat immutari. Ergo memento Iudicij.

Narrant Alexandrum Magnum Diogeni Cynico adstantem quæsivisse ab eo: Dic sodes, Philosophe, num me times? Cui Diogenes: Esne bonus, inquit, an malus? Bonus, respondit. Quis igitur, inquit Philosophus, timet bonum? *g* Hic iterum respondere potuisset Philosopho: Malus homo bonum Regem timere potest & debet. Id è sacris voluminibus Christiani norunt. Paulus in sua Epistola: Vis, inquit, non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. *h* Qui nihil mali faciendo patrat, quod oculis deprehendi possit, securus est à iudice homine, non item à Iudice Deo, qui non solum oculis patentia, sed etiam abstrusissima quæque iudicat. Hinc vociferatur David: Ab occultis meis munda me. *i* Latent nonnunquam in homine cupiditates & affectus pravi, sed occultissimi, quos ille sibi periculosos non censet, Deo, aliud iudicante.

Cum pictor imaginem à se factam proponit spectandam, vulgi iudicium non metuit, sed artificum, & hominum in talibus censendis peritorum: Ita sanctissimi quique humanis iudicijs non terrentur, oculum Dei censorium formidant, qui sæpe quod hominibus bonum, iustum, sanctum videtur, damnat ut malum. Vides quis acervum farinæ candidam quam purum & ab omni furfure purgatum iudicat, sed cum ad cribrum farinarium farina examinatur, tunc facilè vel quatuor pugilli furfuris excutiuntur: ita plurima prorsus humanis iudicijs approbantur ut recta & sancta, quæ ubi iudicis divini cribrum subtilissimum examinaverit, mistura furforis detegetur.

Est autem quod obryzum, quod purum putum censeas, sed explorandum trade aurifici, qui ubi ad coticulam illud examinaverit, mistum & impurum, aut falsum & adulterinum pronuntiabit. Quot actionibus humanis dignitatem auctoritatemque aufert quæ Christi Iudicis coticula ut plumbum damnabit.

a *Quatenus capitibus Rath* [illegible]
b *Deut.*
c *Genes. cap. 2. vers.* 1.
d *Apoc. c.* 20. *v.* 10.
e *Psal.* 1. *v.* 6.
f *Psal.* 149. *v.* 6. *& 9.*
g *Laertius lib.* 6. *c.* 2.
h *Rom. c.* 13. *v.* 3.
i *Psal.* 18. *v.* 13.

§. IV.

Filius Davidis Regis, Salomon, Ecclesiasten scripto agens idem hoc ipsissimum mysterium sacrisque docet, & concionantium instituit, quâ ratione dicendi principium & finem à Dei Iudicio seu rerum novissimo petant. Eam ob causam sic illic exorsus est: Vanitas vanitatum & omnia vanitas. *a* Nihil hic stabile, sed quæque spatijs transcurrunt & transvolant. Cum homo multis suis annis varie fatigaverit, cum destruxerit, ædificaverit, in negotijs multiplicibus desudaverit, ipsam etiam mortem subierit: quid restat? Iudicium. Ad hunc demum scopulum navis nostra impingit. Idem vero Ecclesiastes libro suo hunc apposuit epilogum: Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in Iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum sit. *b* Quid, oro, Ecclesiastes his verbis omnino ultimis monet, nisi hoc ipsum: Memento Iudicij.

Nec alia videtur divus scriptor volumen suum clausula insignire, quàm hâc: Laudent eam in portis opera eius. *c* Sunt verba planè ultima scriptoris sacri, quibus ille humanas actiones ablegat ad Iudicium. Nam iudicia olim ad portas exercebantur. Et quoties Iobus iudiciariam hanc campanam pulsavit? Quam articulatè monuit! Fugite à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse Iudicium. *d* Ergo memento Iudicij.

Christus ipse iam morti proximus in amplissimo Hebræorum Synedrium serpens esset vinctus, esset iudicandus, esset crucifigendus, Iudicij tamen memoriam relinquens, & ipsum iudicem velut digito commonstrans: Dico vobis, inquit, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. *e* Iam in crucem sublatus, iudicij

tamen

tamen formam repræsentavit, cum latronem alterum paradisum eo ipso die habiturum pollicetur, alterum ultro in abyssum ruere volentem non revocavit; quæ quidem occulto tunc judicio, & oves ad dextram, & hœdos ad sinistram statuendos oculis subjecit. Cum se peracta jam morte rediturum cœlum repeteret Servator, discipulis eum, dum licuit, prosequentibus sua oculorum acie, en duo è cœlo candidati ephebi, plane turbam allocuti: Viri Galilæi, inquit, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, *sic veniet*, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. *f Sic veniet*, cum eodem corpore & animo, cum eadem majestate ac gloria spectabilis, cum iisdem vulneribus notis, eodem geminæ comitatu hominum & Angelorum, supra hunc eundem Olivarum montem descendet, vobis gaudio ac solatio, aliis terrori & supplicio. Sic veniet. Ergo venturum cogita, & Iudicii memento.

Hoc nobis omnes è tumulis defuncti occinunt, quivis mortuorum clamat: Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum. *g* Cuilibet Tuum, Cæsar, tuum, Princeps, tuum, Carole, tuum, Philippe, tuum, Marce, tuum, homo, qui vivis.

Refert Clemens Romanus B. Petrum dixisse: Quis peccare potest, si semper ante oculos suos Dei Iudicium ponat? Gregorius Nazianzenus ad Eleusium iudicem multa sibi familiaritate conjunctum scribens: In summa, inquit, ô Iudex futurum scito, ut iudiceris, & minus peccabis. *h*

a *Eccles. c. 8. vers. 1. & 2.*
b *Ecclesiast. 12. & alibi vers. ultim.*
c *Prov. cap. 31. verba omnino ultima.*
d *Iob. ca. 19. v. 29.*
e *Matth. c. 26. v. 64.*
f *Act. cap. 1. vers. 11.*
g *Eccli. cap. 38. vers. 23.*
h *Gregor. Naz. epist. 74.*

§. V.

MOris est in hominum Religiosorum domibus, ut antequam noctu post cœnam ad quietem se recipiant, examen conscientiæ præmittant, si coram forte aliquis ea nocte ex improviso mori contingeret, rationes ille cum Deo compositas haberet. Ad illud autem quotidianum conscientiæ examen signum campanæ signum datur, ut omnes eodem tempore hora partem in eo faciendo collocent. *a* Fuit ut post cœnam ante somnum datum ea nocte signum ad Examen conscientiæ, & eodem omnino tempore pendio è religiosa familia unus moreretur, quod domesticorum aliquis singulariter observavit: illud Patri aliquando, pulsatum est ad examen. Verè sic fuit. Nam eo ipso tempore ad Christi Tribunal ductus, & iudicatus sententiam audivit quæ nunquam mutandam.

Atroxque quod in morte fit iudicium, plus quàm quod ipsa formidandum est. Sed nos illud ideo plerumque non formidamus, & etiam obliviscimur, quia remotum credimus. Hanc causam disertissimè assignat Ecclesiasticus, ait, quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala. *b* Nunc enim quæ valde distant ab oculis parva iudicantur, etiamsi sint maxima: sic stellas oculi minimas esse orbicules affirmarent, nisi Astronomia stellarum etiam minimas decies octies maiorem globo terræ esse demonstraret. Ita Tribunal Christi, velut remotum acie obtusa cernimus, & in diem serum rejicimus. Veruntamen scito: quia prope est, in ianuis est. *c* Veniens veniet dies tua, & non tardabit. Dies hodierna parcit? crastina fortassis te abripiet, & tuo te Iudici sistet. Nunquam non paratus esto.

Ad Ægidium B. Francisci socium duo purpurati Patres convenerunt. Sermo inter eos, ut fieri amat, varius fuit. Ad colloquii finem, duo illi Præsules pro se quisque impensius rogarunt: Mi frater Ægidi, Deo nos tuis precibus commenda. Quibus ille exemplo, ut erat vir festivæ libertatis: Vos, ô mi domini, precibus meis non indigetis. Hic infolentiam dicti mirabamur, & causam etiam rogabant: Illis Ægidius, Vos, inquit, vitam pinguem sacerdotiis & inter varias voluptates agitis, & cœlum vobis nihilominus ut certum promittitis, ego inter miserias continuas formido inferos: Non parcit Iudex, qui iudicat etiam iustitias. Sauciavit animum hoc dictum subdoli valoris, & æquam oculis exercuit. *d* Memento igitur iudicii quod Principes, Reges, Imperatores citat, & inter reos collocat.

Referunt rerum Anglicarum scriptores, Gulielmum Angliæ Regem misero fati genere obiisse. Hic quidem Catholicas principes, sed in præsules ac sacerdotes parum æquus, Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum iam triennio exulem iniquè affligebat. Nec defuit aliud è cælo monitum. Nam tot cælestia ira signa ac prodigiis crebrioribus de Iudicio eius monitus, dum in venatu est, sagitta in cervum emissa læsus occubuit. Hunc B. Hugo Cluniacensis Abbas ad Tribunal Christi Domini triduo antè accusatum, iudicatum, condemnatum vidit. Et vero etiam eius rei certiorem fecit Anselmum, iussitque bono esse animo, iudicem bonæ promulgatorem, utra pars causâ vinceretur melius. *e* Ergo quicquid agas, memento Iudicij.

Inter monitores Chrysostomus etiam Lethargum nostrum excitat. *f* Si dormientes nos, inquit, dies ille deprehenderit, mors sinal corporis immortalis. *f* Non minus monitorem agere Augustinus: Quamvis, inquit, insana gaudia non sint gaudia, iactantia divitiarum, tumor honorum, vorago popinarum, immunditia fornicationum, &c. aufert omnia illa una febricula, & adhuc viventibus totam falsam beatitudinem subtrahit, remanet inani, & saucia conscientia, Dominum sensura Iudicem, quem noluit habere custodem: & inventura asperum Dominum, quem dulcem Patrem quærere & amare contempsit. Tu autem, quia veram requiem, quæ post hanc vitam Christianis promittitur, quæris, etiam hîc eam, inter amarissimas vitæ huius molestias, suavem iucundamque gustabis, si eius, qui eam promisit, præcepta dilexeris. Cito enim senties dulciores esse iustitiæ fructus, quàm iniquitatis, & verius atque iucundius gaudere hominem de bona conscientia inter molestias, quàm de mala inter delitias. *g* Porro conscientiam malam, nihil magis terret, quàm imminens Iudicium. Memento Iudicij.

Eiusdem memoriam Gregorius instillans, & homines probos in exemplum statuens: Contemplantur, inquit, quàm districtus Iudex veniat, qui dum vi immensæ magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Perpendunt, qui post confusionem cruciatus maneat, cum & carnem animâ immortaliter moriturum, & indeficienter deficientem carnem gehenna consumat. *h* Vbi mors sine morte, defectus sine defectu, & finis sine fine, quando ibi mors immortalis, defectus indeficiens, & finis est infinitus.

Iam olim minatur Deus: Cùm acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit Iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis. *i* O Domine quàm tui te hostes non norunt! quàm malorum potentiam tuam ignorant! sed cognoscetur Dominus iudicia faciens. *k*

Docet nos quotidie Tutelaris Angelus inferiorum præcipitia cavere, iter ad cælum tendere, iram Iudicis ultimam timere. Hæc multis inania sunt monita, nec illi à præcipitiis recedunt, nec iter ad cælum eligunt, nec Iudicem venturum metuunt: Non monitores Angelos audire, non Angelorum Dominum nosse volunt. Psaltes canit: Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Nimirum quod Salomon prædixit: Viri mali non cogitant Iudicium; qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia. *l* Qui sollicitus cum Deo suo ambulat, quotidie voces illas ingeminat: Dicam Deo, noli me condemnare. Iam dicā, hodie dicam, hac ipsa hora dicam; idque millies iterumque millies repetam: Noli me condemnare. *m* O Iudex æquissime! Et nunquid eodem Iobo teste, qui non amat Iudicium sanari potest? *n* Tu ergo tuum ama Iudicem, & memento Iudicij. Magna peccati pœna est, futuri Iudicij memoriam perdidisse.

a In Societate I E S V hic usus fit de die, ante prandium, & ante somnum.
b Eccles. cap. 8. v. 11.
c Matth. c. 24. v. 33. Psal. 118. v. 237.
d Chronic. S. Francisci par. 2. l. 7. c. 30. mihi pag. 275.
e Edmerus in Anselm. l. 2. Malmesburiens. & alij, è quibus Baronius to. 12. ad ann. 1100.
f Chrys. to. 4. in c. 13. ad Rom. hom. 23. mihi pag. 224.
g Aug. to. 4. l. de catechizand. rudib. cap. 16. mihi pag. 302.
h Greg. lib. 8. mor. c. 13. post init. pag. 489. Idem l. 4. dial. c. 45.
i Deut. cap. 32. v. 41.
k Psal. 95. v. 17.
l Prouerb. cap. 28. v. 5.
m Iob c. 10. v. 2.
n Idem c. 34. v. 17.

CAPVT

CAPVT X.

EPILOGVS
dictorum utroque libro.

HAsteneus ego tecum, mi optime Lector, Tribunal Christi contemplatus sum eo ipso anno, a quo Germania bellis maxime vexari. Vndique lituus & tubæ infremuerunt. Quid nisi bella, & opiniones bellorum, quod Christus monuit, & audivimus? sed opiniones magnam partem incertas, dubias, falsas. At fuerint certissimæ omnes, cur tantopere fortunis nostris & corpori metuimus? Moriendum est. Scindatur aut rumpatur pellis, tundatur ferreis Anaxarchus malleis, sive nec in mortario libertatem perdit Theodorus humi an sublime putrescat, Theodori nihil interest? Sed, inquies, nimium tunc fortes sumus, cum extra teli iactum agimus: Tu si inter hostes sis, aliter sentias.

Ego, mi lector, ita vivere conatus sum hactenus, ut nemini nocendus, nemini hostis, nemini vel minimum iniuriam aut lædere. Hostiliter in me agant alij? Ego animum chartis involvo, nec aliud scutum quam Patientiæ obiicio. Hoc ipso anno tam bellicoso ac turbulento, ego cum Archimede in meo pulvere circinando volutamur, Tribunal Christi, quod ante annos sedecim dictione proposui, nunc litteris consigno, & scripto in orbem evulgo. Atque una omnes per Domini Iesu amorem obtestor: non ita curemus corpus, ut animum negligamus. Res æternæ & temporis in memoria habendæ sunt: Vivamus Æternitati. Quid pupas & crepundia sectamur, quid fortunas & aurum sitimus? Tribunal cogitandum, parandus illi animus, cælum indagandum est. Quæso, ne nimium pueri simus, & in solam perniciem nostram sedulos. Studiosius animum curemus, quam corpus; Supremi Tribunalis pœnas, quam cruenti Martis incursiones formidemus. Bellorum curriculum his annis multi declinarunt, Tribunal Iudicis supremi effugiet nemo. Iam nostrum omnibus propinquum, iam ad fores, iam proximum est. Hæc hactenus lingua & calamo sedulus, puto, monitos ingredi. Sed certis apponamus clausulam.

a *Anno* 1632.

b *Matth. c.* 24. *v.* 6. *Mar. c.* 13. *v.* 7. *Luc. c.* 21. *v.* 9.

c *Anaxarchi & Theodori dicta nota tenes.*

§. I.

ANno Christiano millesimo quingentesimo quinquagesimo nono populabatur pestis Geldriam. Eo tempore Arnoldus Hubertus natura, sed, contra quam solet hoc hominum genus, optimæ vitæ, nocte quadam mortem divinitus sibi videbatur, autorem ergo excitans: Surge, inquit, ego vocat. Mox atque lucem ad templum una properant, & dum fores reserarentur, inter preces expectant. Admissi templo in preces eunt, Sacramentis animam Arnoldus expiat. Ubi domum redit, animo linqui cœpit, & à sensibus alienari. Triduum ita iacuit, ut dubium fuerit, vivis an mortuis annumerandus esset. Demum ad se rediens: Ubi, aiebat, fui, quæ & qualia vidi? Ab hoc tempore detinebatur affixus lecto, semestri spatio æger. Homines opulentos ac

nobi-

nobiles, et ad se [illegible], via [illegible]; [illegible] aut [illegible] loquentes circa lectum [illegible]: *Nunc non [illegible]*. Illud [illegible] usurpans: *Nunc tempus rogandi non est*. Ab [illegible] plebeis [illegible] se non vertebat, qui nos & [illegible] Nam & illud [illegible] Dei [illegible]: *Vix sui, qui & [illegible]* [illegible]: *Nunc vere non est rogandi tempus*. [illegible] illud est, sed [illegible] Ministrum illud est, sed [illegible], ungere aegrotum non [illegible] [illegible] [illegible], ungere [illegible] planissima. [illegible] Hæc mihi, [illegible] defunctus est. Hæc mihi, huius [illegible] ac simplex, [illegible] Arnoldi cognatus optima fide integerrimus [illegible] & audiit. a

Oraculum credimus [illegible] illud fallere: *Nunc tempus rogandi non est*. [illegible]: *Nunc tempus rogandi non est*. [illegible] ratione reddituri sumus [illegible] cogitatis, dictis ac factis, & de [illegible] vitæ cogitatis, dictis ac factis, & iam dum viventes, rogemus!

Augustinus non alia se potentiori [illegible] asseverans: Nec revocabat me, inquit, à profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis, & futuri iudicii tui, qui per varias quidem opiniones, numquam tamen recessit de pectore meo. b [illegible] & velimus: Disce, [illegible], [illegible], ascende Tribunal mentis tuæ, [illegible], examina te, [illegible] [illegible], vide [illegible]. Ergo iam bene vive. Cras, inquis, [illegible]. Indulgentiam tibi Deus promisit [illegible]. Si cras, crastinum diem tibi nemo promisit. Si male vixisti, bene vive iam hodie. [illegible], quæ [illegible] à te anima tua. Non dico, quæ [illegible]: sed secundum quod [illegible], ubi eris? Corrige ergo te c.

Dulcis & rectus Dominus. Amas quod dulcis est, time quod rectus est. Tamquam mansuetus dicit, Tacui: sed tamquam iustus, [illegible] dicit. [illegible]: sed [illegible] quid semper tacebo? Misericors & miserator Dominus. Ita plane. Adhuc adde, longanimis, [illegible] adde, & multum misericors; sed time adhuc adde, & verax. Quos enim quod est in novissimo & verax. Quos enim [illegible] peccantes, iudicaturus est contemnentes. Largitur tibi spatium correctionis: [illegible], sed tu plus amas dilationem quam emendationem. Malus fuisti heri, hodie bonus esto: [illegible] diem in malitia peregisti? vel cras mutare semper expectas & de misericordia tibi plurimum pollicetis: quasi ille qui tibi per pœnitentiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam prolixiorem vitam. Unde scis quid pariat crastina dies? Quando [illegible] [illegible] dies nescit. d

Vox Dei est ad te: Delevi quod commisisti: securus de præterito, cave de futuro; observa quod præcepi, ut invenias quod promisi. Revera tempus rogandi non est. Interim [illegible], & [illegible] inter [illegible] iudicium [illegible] [illegible] nobis audimus, & [illegible] [illegible], perseverantia [illegible] per-[illegible].

a [illegible] Theologus l. 8 coll. [illegible] c. 41. & alii.

b Aug. lib. 6. Conf. c. 16. [illegible].

c [illegible] 8. in Psa. 100. med. mihi pag. 466.

d Aug. tom. 9. tract. 33. in Ioan. fine, mihi p. 108. & seqq.

§. II.

Memoria est, aevo superiore in Zelandiæ urbe a Zyrikzæorum [illegible], & in sandapila [illegible] collocatam esse. Dum [illegible] cognatae & [illegible], defunctus [illegible] viscere, in feretro se movere, [illegible] pulsare cœpit. Filij qui tum soli eo loco aderant, inexspectato [illegible], [illegible] inclamant, & patrem in loculo pulsare vociferantur. Mater [illegible] [illegible], [illegible] nec loco se movit. Cumque pueri non desisterent eadem clamare, accessit demum & ipsa [illegible] & [illegible] sandapilam aperiunt. Et ecce [illegible] corpus [illegible] redivivus. Accessus [illegible] [illegible] frequentes & varias: [illegible] rogatio [illegible]: Vos [illegible] tempus, aut quid vidisset? Ille hoc unicum respondit: [illegible] vobis, non credetis. Nec ipse ullis deinceps [illegible] oblectamentis se dedere [illegible]. Iam non esse rogandi tempus [illegible] didicit, & [illegible] risum & voluptates inter [illegible]. Quod de Lazaro Christi amico in vitam revocato fertur, eum omni vita reliqua numquam amplius risisse.

Hanc gaudiorum temperantiam Ecclesiastes [illegible] exemplo suo approbans, Risum, inquit, reputavi errorem, & gaudio dixi quid frustra

frustra deciperis à Cor sapientum, ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia. c In id optimè B. Gregorius: A paradisi gaudiis, inquit, per oblectamenta discessimus; ad hæc per lamenta revocamur. Unde necesse est, ut semper pavidi, semperque suspecti, ponamus ante oculos nostros, hinc culpas operis, illinc iudicium extremæ districtionis. Pensemus, quam districtus Iudex veniat, qui iudicium minatur & latet, terrores peccatoribus intentat, & tamen adhuc sustinet: & idcirco citius venire differt, ut minus inveniat quod condemnet. Puniamus ergo fletibus culpas, & præveniamus faciem eius in confessione. Voluptatis nos fallacia nulla decipiat, nulla vana lætitia seducat. In proximo namque est Iudex qui dixit: Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis & flebitis. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupabit. d

Hæc considerans Anselmus & altum suspirans: O angustiæ, inquit, hinc erunt accusantia peccata, inde terrens iustitia, subtus patens inferni horridum chaos, desuper iratus Iudex, intus urens conscientia, foris imminens gladius, undequaque terrens sententia. Si iustus vix salvabitur, & ego peccator, sic deprehensus & constrictus in quam partem me vertam? Ubi latebo? Ubi apparebo? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Quid dormitas anima tepida, & digna evomi? Qui non expergiscitur, qui non tremit ad tantum tonitru, non dormit, sed mortuus est. e

a *Urbs nomen* Tessalonica.
b *Eccles. c.* 2. *v.* 2.
c *Idem c.* 7. *v.* 5.
d *Greg. ho.* 10. *in Evang.*
e *Anselmus in meditat. Refert Bonav. in Pharetra l.* 3. *c.* 49.

§. III.

AD mitigandam tremendi huius Iudicij metum saluberrime Christus monuit: *Facite vobis amicos* a Hoc ipsum Iudicis consilium est utique profuturum omnibus, qui ei obsequio fideli paruerint. Quod sequenti narratione confirmatur.

Fuit Romæ vir primarius, delitiarum & auri dives, mirum vitiorum. Nomen ei Andreas. Vitam hic egit solutiorem, animam otio, corpus voluptati habuit, nec interim penitus spiritum & animam ad æternitatem plane instituere. Ita tamen in eo religionis vestigium plurimum fuit. Nec tamen cultum aut Cœlites odisse voluit. Illud in eo singulare: Beato martyri Cæsario devotissimus extitit, eiusque & templum accessu crebro ac donis frequentabat. Amicum sibi religiosius conciliavit. Interea mortem quam horrebat & fugiebat, delitiis, ut sic, atque voluptatibus advocabat. Moritur, nec tamen sine omni pœnitentiæ animi signo. Cadaver flentium & plangentium amicorum tristi obsequio ambiebatur, patrioque more vestiebatur ad tumulum. Dum igitur funus in feretro expectat, dum solitis excubiis circa ipsum vigilatur, nocte iam adulta capulum movet, & mortuus caput è sandapila extollere, in omnem partem circumspicere, & redditam sibi vitam ostendere; quotquot aderant attoniti, plerique fugere, prudentiores propius accedere, cadaverosum hominem diligenter inspicere, alloqui denique & sciscitari cœperunt, veréne viveret, num à mortuis rediisset, an vero (quod magis suspicabantur) ob prolixius animi deliquium pro mortuo habitus intuentium oculos fefellisset, & tantam vitam retinuisset. At ille ab imo suspirans: Vere, inquit, è vivis excessi; iamque inter supplicia astitissem, nisi Iudicis singularis amicus, mihi singularis patronus extitisset, martyr Cæsarius. Hic ceteri omnes avidissimè quærere instituerunt; Ubi fuisset, quid vidisset, quid inter mortuos audisset, quomodo ad vivos rediisset? Accersitus ille quæstionibus ita respondit: Ereptus è corpore ad terribile ac tremendum Christi Tribunal, rapiebar. Hunc Iudicem multa Angelorum millia stipabant. Ego conscientiæ vulneribus deformis reus & supplex, nec liberiorem quidem oculum attollere valere, supremam Iudicis sententiam auditurus, inexplicabili pavore quatiebar. Adstabant Iudicis ministri dæmones, prædæ inhiantes, ad omnem nutum attentissimi. Mihi credite, non dici, non scribi, sed nec satis cogitari potest, illius horæ pavor, calamitas, horror, angor & discrucians trepidatio, non omnium linguis divini Tribunalis æquitatem exactissimam describere. Dum igitur paveo, & decretum ultimum expecto, Cæsarius martyr Matre Iudicis & Apostolorum collegio

favente, ante Christum Dominum procumbens, sacrumque vulnerum illustris stigmatis, suorumque [illegible] Iudex clementissime, rubet, ea commonstrans [illegible] has ego vulnera pro homine tui nominis excepi, hos oculos ego, has manus, hos pedes, hoc omne corpus pro te impendi, tormentis objectatum membra, si plura mihi suppliciorum corpora. Nunc veniam precor huic reo & supplici, qui meis se patrociniis totum commisit.

Quod Cæsarius martyr, hoc & Mater Dei cæterique Cœlites rogarunt. Annuit benignus Iudex deprecatoribus tam copiosis, & seruum [illegible] ac vitæ in aliud tempus dilata, ut [illegible] ad corpus redire iussit. En adsum ego, securum ad corpus redire iussit: En adsum ego, ut [illegible] tam fide & ardore [illegible] bono, ut ceteros iam Tribunali propinquos. Vigilate divino vos Tribunali præparatis. Vigilate ac cum Deo sollicite ambulate: Providete ut cum Deo sollicitum ambulate: Providete, cui ratio reddenda est, expectat Iudex, cui ratio reddenda est de omnibus etiam cogitationibus. Dicta est de omnibus etiam cogitationibus, & in feretro se componens è vita discessit.[b]

Quapropter, ô Christiani, Iudicis ipsius amicos facite vobis amicos, obsequiis patronos conciliate. Iudicem mortalibus, quibus assici [illegible] felet, eligite, toto animo, ac omni studio in salutis curam incumbite, hoc unum omnibus aegotiis anteponite. In proximo stat Iudex; sam iam adest, parare vos, & in excubijs stare; hodierna vel crastina poscetur ratio.

a Luc. c. 16. v. 9.

b In vita S. Annonis Archiepiscopi Coloniensis l. 2. c. 35. apud Surium to. 6. die. 4. Decemb.

§. IV.

Rationem porro familiæ expediens faciens, severum nos Iudicem supra modum mitigat, si iudicandus reminiscatur, dum vivens, iudicanti.

Quod alibi testatissima fide narramus, hic paullo explicatius in memoriam reducimus. Vixerat olim inter cœnobitas homo nescio quidem religiosus, sed anima profanus, tanto negligentior, quanto sui amantior. Deductus ad vitæ metam, in finibus adesse mortem senserat, nec tamen ad tam tristi hospitis adventum vel minimum pavoris quidquam præ se ferebat: sereno ac hilari vultu opperiebatur ultimos mortis insultus. Hæc nimia sui securitas, ut videbatur, religiosam familiam omnem sollicitabat non levi periculo. Nemo sib[i] magis metuebat hominis, ac vitam quam [illegible] pro [illegible] egisset, eodem claudi epilogo, & ita sine [illegible] Iudici plenè imparatum ad reddendā rationem. Igitur familiæ præses id esse sui muneris ratus, hominem imprudentem Iudicij liberè monuit. Oro te frater, inquit, vitam finem & Tribunal Christi cogita, reddenda ratio de dictis, factis, imo & cogitationibus omnibus, audienda est sententia in omne sæculum immutabilis, momentum hoc tempus Aeternitatis.

Fortasse vitam egimus sanctiorem, & dies optimos male contemplamur? Nec igitur præsumentia & lachrymis contractas novas diligentia & lachrymis contractas novas maculas eluamus. Modicum dici superest, accipiscamus ad eum. Modicum dici superest, & quam possumus concertissime ad eam lucem, & quam possumus concertissime ad eam lucem ambulemus, ne nox æterna nos comprehendat. Et esto videatur quis sibi vixisse integerrime, quia tamen ab humanis divina iudicia sunt longe diversissima, idcirco cum tremore & timore, quod sæpius præcipitur, nostram salutem operemur, & [illegible] tanto acrius, quanto contractius est vitæ spatium.

Festinemus ingredi in illam requiem,[b] Capiamus eam [illegible] nunquam manus scrivimus, quam [illegible] hic omnes [illegible] comitante [illegible] nos [illegible] tare. Quare obsecro, mi optime frater, ad futurum tam propinquum, quanta potes sollicitudine te para. A supremo hac in salus æterna pendet.

Audijt hæc patienti silentio moribundus, demissa demum voce. Fui, ait, mi Pater, fui non nihil demum voce. Fui, ait, mi Pater, fui non nego religionis negligens, & ad ita in plurigo religionis negligens, & cessatoc in plurimis disciplinam severiorem maxime aversatus sum. Ne tamen æternam [illegible] Dolco, & veniam peto. Ne tamen æternam Dei clementiam in me celem: En paullo ante duo venustissimi vultus iuvenes hic adfuerunt, qui omnium meorum delictorum syngrapham monstrantes quæsierunt: num fateret hæc esse mea?

Fateor, aiebam, & deprecor. Sed amicum scio subsidium, quod in supremo Tribunali constanter faveat. Ex quo familiam hanc ingressus divini servitij me addixi, quamquam merituisse licet, neminem unquam iudicavi, nec alijs interne accusari volui. In cæteris nec [illegible] habetis reum. Sed obsecro propitiationem ... Domini Iesu, qui iudicabit gentes pro me [illegible]

Nisite

Nolite iudicare, & non iudicabimini: Nolite condemnare, & non condemnabimini: Dimittite & dimittemini. c

His auditis illi iuvenes notarum meorum syngrapham laceraverunt. Hinc ego non immemor, hilaris & lætitiæ plenissimus ad Christum Iudicem proficiscor. Expuncta sunt tot nomina. Ad æternum illud Tribunal mecum defero chirographum Iudicis & promissum: *Nolite iudicare & non iudicabimini.* Utique quarentia pacta non rescindet ipsa Veritas. Promissis Domini fido. Hæc ubi moribundus dixit, Domino, inquit Anastasius, in pace spiritum reddidit, magnaque adstantibus ædificationis utilissimaque causa & auctor extitit. d

Per Deum obsecro, videte, quanti momenti sit ad emerendos sibimet Iudicis favores, neminem iudicare, partes Iudicis in mortalibus nullas sibi sumere. Æterna veritatis pollicitatio est: Non iudicabitur, qui non iudicat; non condemnabitur, qui non condemnat. Vis pro Iudice largitorem & patronum habere? Non iudica, non condemna. Nobilissimum est sacrificium, & Deo pro omni tempore gratissimum, *Neminem unquam, studio turbare, aut lædere.*

Cuius rei specimen sub mortem Pericles Atheniensium Imperator expressit. Cum enim ad morituri lectulum diversas victorias ab eo partas enumerarent amici, vocem eorum Pericles excipiens: Vana, inquit, commemoratis. Hoc autem conscientiam ad hilaritatem traducit, quod nemo civium meorum unquam mea opera vestem atram induerit.

Factum bonum & Christiano dignissimum. Hoc iras nostri Iudicis componit: Ex deliberato nullum unquam dolore confundere. Nimirum in quo iudicio iudicaverimus, iudicabimur, & in qua mensura mensi fuerimus, remetietur nobis. e Nos ipsos igitur iudicemus.

a *Philip. c. 1. v. 12.* b *Heb. cap. 4. v. 11.*
c *Luc. c. 6. v. 37.*
d *Anastasius Sinaita Episc. Antiochen. in oratione de S. Synaxi, quam Achilles Statius Lusitanus in Latinum è Græco à se translatam obtulit Gregorio XIII. Pontif. Max. anno 1579. Baron. tom. 8. anno 559. num. 10 Amasse mea lib. 2. c. 7. § 3.*
e *Matth. c. 7. v. 2.*

§. V.

HOc age, mi Christiane, & vide ut in teipsum quam plurimum possis: tibi impera, te vince, te iudica. Quicquid observaveris in te, quod à Iudice venturo reprehendi possit aut puniri, tu ipse iam punias & reprehendas. Quemadmodum nullus capillus sine umbra est, ita nullus capillus sine umbra est, ita nullius peccati macula sine pœna. Quicquid notatum est, inultum aut impunitum non transmittet supremus Iudex. Suas etiam animadversiones habent & mulctas delicta vel minima. Nam aut homine puniente, aut Deo iudicante plectuntur. Nil mali sit impune. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, inquit Paulus, non utique iudicaremur. a

Mauritius Imperator, cum secundum quietem sibi videretur ad Iudicium raptari, & ab eo interrogari: Ubi vis te puniam? hic an in futuro sæculo? Mox ille supplex: O amator hominum, exclamat, hic potius, hic puniar, quam in sæculo futuro. Secutum somnio decretum: Mauritius & Constantina coniux cum liberis trucidantur Phocæ milite. Factum. Cumque iam Mauritius suos quinque filios & coniugem in oculis suis singulari cerneret, ad singulorum supplicia proclamavit: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Et ipse demum iam senex in suis mortuis, cervices ferro præbuit, postquam divini iudicii æquitatem iam sæpius adorasset b.

Diiudicavit seipsum hic imperator, ne iudicaretur. Ita præveniendus est Iudex, qui tanto mitius in nos pronuntiabit, quanto in seipsum quisque strictius animadverterit.

Illud singularissimè observandum, quod esse omnino, ut in omni afflictione ac calamitate regium illud assiduè usurpemus: Iustus es Domine & rectum iudicium tuum. c Quicquid ex alto in nos statuat Deus, iustitia & iustitia Dei agnoscenda, & laudibus extollenda. Amissa est pecunia, ereptæ sunt opes? Iustus es Domine. Fama obtrectationibus lacerata, honor negatus, tota turpitudinem est? Iustus es Domine. Domus est incensa, ager grandine sepultus, vinea vicinitas ac consilia? Iustus es Domine. Pereunt liberi, amici, aut patroni optimi sunt extincti? Iustus es Domine. Prosperitas vellicat, morbus infestat, curæ ac sollicitudines exagitant, lites & rumor sollicitant,

cunt, simultates & inimicitiæ coorientur: Iustus es Domine. Vndique adversa ingruunt. consilii & auxilii vix quicquam est, solatium omne subtrahitur: Iustus es Domine, & rectum, rectissimum est iudicium tuum. Hæc, & centies plura & acerbiora commeremur.

Ita omnino, ita divini Iudicii Maiestas & æquitas est adoranda. Potentissimus regum Assuerus, cum Esther eum ad se ingressam cerneret, extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens osculata est summitatem virgæ eius. d

Discamus hos aulæ mores. Iudicium supremus Iudex suam quandoque virgam contra nos extendit, adversis nos tangit, clade ferit, mœrore stringit. Nos tum ægrotos, inorbatos, & morbis planè intutos ferimus, osculabimur & Regis supremi virgam, & eius iustissimi, quam patientissimè nos osculum Iudicij, patientissimè nos submittemus, illud identidem ingeminando: Iustus es, Domine, rectum & sine omni fallacia & errore tuum est Iudicium.

a 1. Cor. c. 11. v. 32.
b Eutropius li. 17. rer. Roman. Zonaras tom. 3. Annal. in Mauritio. Nicephorus li. 18. cap. 40. Alii.
c Psal. 117. v. 137.
d Esther c. 5. v. 2.

§. VI.

PRæveniamus ergo Iudicem, & ad reddendam rationem nos comparemus. Omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. a Tunc ergo, inquit Augustinus, non flebit, sed apparebit. Ideo dictum est: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. à Moyse venit, Deus noster, & non silebit. Modò autem dicit illud Lector de codice, & contemnitur: Dicit illud de ore suo tractator, & irridetur. Numquid disputatur Episcopus, & irridetur. Numquid quem irrideri habes, quando ab ipso Iudice potentissimo dicitur: Vnusquisque recipiet quod fecit, sive bonum, sive malum? Tunc dicturi sunt homines sera & infructuosa pœnitentia: O si possemus iterum vivere, & quod contempsimus, audire & facere! Videtis quia pœnitebit eos: sed illa pœnitentia cruciabilis, non sanabilis. Vis habere utilem pœnitentiam? Modo habe. Si enim modo habueris, corrigis. Ergo opus est ut converteris, ne dispereas, ne infirmando homo moriaris, & omnino nihil invenias quod in præsenti habeas, & in futuro possideas. e

Petrus Damianus rem sibi perspectissimam narrat, quæ exemplo non formidabile videtur divinum Iudicium. Scripserat is, quem dixi, epistolam ad Landulphum Mediolanensem Clericum, in ea, hæc optima hæc commemorans:

Arduinus, inquit, genere clarus, famulo prædecessoris, divitijs opulentus, terram mihi devovisset, se decennio sub tempus sponsionem, si eam non posset, in D. Vincentij cœnobio reliquam vitæ in divino servitio traducturum. Post evolutum decennium, quod dictæ pactionis terminus fuit, hortatus ego non monere solum, sed exactor assiduus urgere cœpi, staret promissis, fidem suam liberaret, & ad futurum sese Iudicium disponeret. At ille mihi verborum dulcedine spem sui magnam facere, cunctari tamen & cedere, semperque eam tempus differre dilatione. Habuit autem Arduinus in ea cunctatione fautorem sibi monasterij præsidem, qui suæ familiæ consulens, tam insignem benefactorem non subitò rebus omnibus spoliari, quò diutius largiri posset. Interea morbus Arduinum corripit: decumbit, efficitur homo Christianus. Confessionem rursus egit, multa tribuit, omnia, ut videbatur, ad felicem obitum ritè composuit. Cingebant ægrotantis lectulum affines & cognati. Verum Arduino longior vita. Quæ fovens, inquit, si me amatis, non mihi prolixiorem vitam, sed beatum exitum à Deo postulate. Mors [illegible] & migrare non recusantem ad Iudicium transmisit.

Quis obsecro hunc virum non dixisset ad reddendam rationem paratissimum à vita discessisse? Heu quàm longè sunt alia Dei, & alia hominum iudicia!

Aliquanto tempore post obitum suum, hic ipse Arduinus Abbati ad S. Vincentium in [illegible] à satellitibus ad Tribunal abduci visus est, ipsi iudicandus. Hic Abbas velut transeuntem interrogarem: Heus Arduine, inquit, age per [illegible] dic & dic, quo loco res tuæ sunt? Nō admissus es ad

ra ad gloriam & gaudia? Hic vox stabili Acdiamas: Cur, ait, de gloria quaeris? quo rationibus potens afficior, & nec ad momentum quidem permittor respirare?

Subjungit hic Damianus: Ubi solerter attendendum, inquit, quam recta sit lance divinae Justitiae, imo quam ambidextra apud Deum mensura vindictae. d Ille dum viveret, sanctiorem vitam & promittebat, & differebat.

O dilationum ad nostra semper noxiam! Nunquam non abfuit cunctatoribus mora dispendiosa. O quanti cunctando & procrastinando ad inferos descenderunt; qui ad coelum evolassent, si recte cogitata efficere voluissent. Ambis coelum? dilationis ampera: fac hodie, fac jam, quod sanctè statuis faciendum: Tribunal hodie praemoliente, cras forsan judicandus. Inter moras Beatitudo elabitur.

a 2. *Cor. c.* 5. *v.* 10.
b *Psal.* 49. *v.* 3.
c *August. tom.* 10. *serm.* 210. *cap.* 5 *mihi pag.* 174.
d *Petrus Damian. tom.* 1. *l.* 3. *epist.* 15 *dixit mihi pag.* 217.

§. VII.

AUgustinus in dilationes tam noxias voce ac calamo frequenter & acriter pugnans: Vocat Deus undique ad correctionem, inquit, vocat undique ad poenitentiam, vocat beneficiis creaturae, vocat impertiendo tempus vivendi, vocat per lectorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per misericordiam consolationis. Quod tibi parcit potest, quia places ei? Haec dixisti, inquit, & tacui. Non mihi placent peccata, sed longanimitate quaero recte facta. Si punirem peccatores, non invenirem confessores. Ergo te Deus longanimitate sua patienter ad poenitendum adducit. Tu autem quotidie dicis saltem hodiernus dies, & sic cras & crastino die, & tertio die, non enim cras erit ultimus. Et subito venit ira illa Fratres, non tardetis converti ad Dominum. Sunt enim qui praeparant conversionem & differunt, & fit in illis vox corvina, cras, cras. Corvus de arca missus, non est reversus. Non quaerit Deus dilationem in voce corvina sed confessionem in gemitu columbino. Missa columba reversa est. Quamdiu cras cras? Observa ultimum cras, quia ignoras quod sit ultimum cras. Sufficiat quod vixisti usque ad hodiernum peccator. Audisti saepe lectiones audire; audisti & hodie: quam quando audis, tam quotidie non corrigeris. Tu enim secundum duritiam cordis tui, & cor impoenitens thesaurizas tibi iram in die irae, & revelationis justi Judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. e Nemo sibi videatur Deus misericors, ut non sit justus & justus sit misericors & longanimis est, ut sit & iustus. Noli te expectare justum, quem contempsisti benignum. f

Revera, quod capitis initio monui, Negandi tempus jam non est. Paulo post ad Tribunal Christi stabimus Aeternitatis rei. Felix qui loqui potuit ex praeparato. Bernardus plane fidelis monitor, mediam turbinis incursum ac scopulum velut digito monstrans: Veniet, inquit, veniet dies Judicii: ubi plus valebunt pura corda, quam astuta verba; plus conscientia bona, quam marsupia plena quandoquidem; Judex ille nec fallitur verbis, nec flectitur donis. Quid faciet de injustis judicium, qui ipsas quoque justitias judicabit? g Nec procul est hic Judex: Et tibi, mi Lector, & mihi proximus est. Gregorius distinctè: Venit Dominus, inquit, cum ad Judicium properat; pulsat vero, cum per aegritudinis molestias mortem vicinam esse designat. h Ergo quicunque vivimus, hodierna forsan aut crastina vel a morbo vel a nece proscribendi, sciamus, quia prope est, in januis: i jam lanea pede incessit Judex, statim, ut ipsimet praemonuit, & fortius admonebit, jam adest. Negandi tempus jam non est.

Pelagius, Graeciae inter paucos clarus a religioso istac visus aliquem paullo liberius ridentem. Hunc frater vultu severo, & voce grandi velut in piaculo deprehensum corripiens: Coram coeli & terrae Domino, inquit, rationem totius vitae nostrae reddituri sumus, & rides? Quanto ocius nos fractis vitae brevi coram supremo Judice comparendum erit, deque omnibus vitae annis ratio reddenda, & in bellicis, & in futuris, & in sociosis imperet Propinquam tibi Judicem non vides, non audis; At ille profecto te videt & audit, non loquentem solum & agentem, sed & cogitantem.

Et ut sciat, hic ipse Iudex est, qui potestatem habet, & animam & corpus perdere in gehennam. g Vis, inquit Paulus, non timere potestatem? Bonum fac. Si autem malum feceris, time: non enim sine causâ portat gladium. h Gladius Iudicij in manu Christi est.

Timete & fugite, dum licet, à facie gladij. S. Fulgentius optimè ratiocinatur: Si sanguinarias Herodes timuit infantiam in cunis cubantis, quanto magis timere debemus omnipotentiam iudicantis? i Ergo quod Hebræus Psaltes ac Hussæus Princeps contestatissimè clamant ac monent: Nolite iniquè agere, nolite exaltare cornu, nolite loqui adversus Deū iniquitatem. k Fugite à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse Iudicium. l QUONIAM DEUS IUDEX EST. m

a Rom. c. 1. v. 3.
b August. tom. 8. in Psal. 102. post med. mihi p. 477.
c Bernard. epist. 1. mihi p. 2418.
d Greg. ho. 13. in Evang.
e Matth. c. 24. v. 33.
f Pelagius libell. 5. n. 25.
g Matth. c. 10. v. 28.
h Rom. c. 13. v. 3. & seqq.
i Fulgentius ser. 5. de Epiphania sub init.
k Iniquitatem loquitur, qui putat iniquos & impunitos.
l Psal. 74. v. 5. & 6.
m Iob c. 19. v. 29.

FINIS.

CÆLVM.

BEATORVM CIVITAS.

ÆTERNITATIS PARS TERTIA;

Quam coram

SER.^{mo} VTRIVSQVE BAVARIÆ DVCE S. R. I. ARCHIDAPIFERO, ELECTORE, MAXIMILIANO,

& Serenissima Coniuge

ELISABETA

EXPLICAVIT ET LATINE SCRIPSIT HIEREMIAS DREXELIVS è Societate IESV.

AD BENEVOLVM LECTOREM

PRÆFATIO ALTERA.

AVDISTI, Lector, mortis Nuntium; Christi Tribunal adiisti; Inferos etiam spectasti. En & Cælum. Quod tametsi [illegible], sed animo [illegible] cogitari velim. Hæc lege [illegible] non [illegible]. Quæ [illegible] legisti [illegible], dum legeris, mox calor abeat, & [illegible]. Non aliter quàm olim in [illegible] citharœdum audiremus, aut in theatro [illegible], quæ audita & visa mox [illegible]. [illegible] verò adhæreant illa quæ lectorum [illegible] & [illegible] operantur. Non prodest cibus, nec accedit corpori, qui statim sumptus emittitur. [illegible] igitur in animo [illegible] [illegible] odor, [illegible] dispergatur. Ideò velim ut hæc Philosophi, non [illegible] legat; Hoc ago, non verba cogitem. Vale, mi optime Lector, & [illegible] tibi [illegible] est [illegible].

a Seneca Epist. [illegible].

SYNOPSIS IN SCRIPTIONEM DE CAELO.

LIBER PRIMVS

Cæli vestibulum monstrat. Hic memoria Beatitudinis, ac desiderium excitantur.

LIBER SECVNDVS

In Cæli Penetralia introducit. Hic quindecim distincta Beatitudinis Gaudia explicantur.

LIBER

ÆTERNITATIS PARS TERTIA:

CÆLVM, BEATORVM CIVITAS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Partitio scriptionis, & Lectori documenta.

H[illegible]

[illegible]

CAPUT II.

§. I.

[illegible]

CAPUT III.

[illegible]

§. I.

[illegible]

CAPVT IV.

§. II.

CAPUT VI.

§. I.

CAPUT VII.

§. I.

[illegible]

CAPUT. II.

[illegible]

§. I.

[illegible]

[illegible]

LIBER SECVNDVS
DE CÆLO.
ADMONITIVNCVLA LECTORI.

CÆLI Vestibulum, Lector, inuisimus: In ipsa nunc adyta penetramus. Innumera, infinita sunt cæli voluptates. Nos memoriæ facilius iuvandæ & voluntati [illegible] inflammandæ, quindecim Beatorum gaudia numeramus, ea ordine explicaturi. Hoc autem præmonemus: [illegible] oculi aut aures languida tam seria ad animum mala fide transmittunt. Hic idem, quod olim in excubijs, proclamo: Mars vigila.

CAPVT I.

Primum in cæli gaudium, [illegible].

A [illegible]

[illegible]

[illegible]

a *Aug. lib. 19. de ciuit. c. 1.*
b *Lactant. l. 3. diuinar. institut. c. 7. & 8.*

§. I.

V T cæli gaudia [illegible]

§. II.

CAPUT III.

§. I.

CAP. IV.

§. I.

[illegible]

§. II.

GRegorius Magnus [illegible]

[illegible]

§. III.

[illegible]

CAPVT II.

§. I.

§. III.

[illegible]

§. IV.

[illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

[illegible]

§. I.

[illegible]

§. I.

§. III.

CAPVT X.

CAPVT XI.

§. I.

[illegible]

Hic ego [illegible]

Quid ergo [illegible] Tanta est gloria quæ nos exspectat, [illegible] gloria Domini.

a [illegible]

b [illegible]

CAPUT XII.

[illegible]

DEMADES [illegible] Philippum Macedoniæ [illegible]

[illegible] DEUS [illegible]

[illegible]

§. I.

SEnensis [illegible]

[illegible] STATUS [illegible]

[illegible] DEUS [illegible]

[illegible]

[illegible]

a Psal. 125. v. 5.

b [illegible]

c [illegible]

d [illegible]

e Apoc. [illegible]

f [illegible]

g Isai. 65. v. 13.

h [illegible]

i 2. Cor. 4. v. 14.

§. III.

NArrant inter amicorum [illegible] sanguine illi clares [illegible] conscientia [illegible], in illud [illegible] quidquid tandem [illegible] peterent. Ergo [illegible] In eo ad [illegible], [illegible] Vanitati [illegible] cogitationes. [illegible] vocè. [illegible] Vade tam altam [illegible] Tam amanti [illegible] in cœlo [illegible] Et ego, [illegible] Et ego [illegible] non temere [illegible] cogitatio- [illegible] Deus [illegible] Dominum est, & [illegible] Ita [illegible] quam in suum [illegible] Mundo [illegible] Mundus & Diabolus [illegible]

[illegible]

Dum quæ [illegible] Mundo [illegible]

[illegible]

[illegible] Ergo, quod Nostrûm [illegible] temporis [illegible]

[illegible] Ecce nunc [illegible] Dominus [illegible]

I. Fratres ante lapsum scripsimus. Hic expendo, qualis [illegible] Deus [illegible] Mundus [illegible] & Deus [illegible]

II. [illegible] Ad vocem [illegible] Dominus [illegible] & [illegible] Dominicæ [illegible]

III. [illegible] Hic [illegible] Et vos [illegible]

Hic ego [illegible] Nam eæ, quas [illegible] de Domini [illegible] de cœli præmijs [illegible]

Christus ad [illegible] A vobis. [illegible] nemo tollet à vobis. [illegible]

[illegible]

§. II.

[illegible]

§. III.

[illegible]

§. IV.

[illegible]

§. II.

[illegible]

[illegible]

§. IV.

[illegible]

CAPUT XV.

bent, quanto [illegible] obruebar. Id re-
pere non [illegible]. Vellicant nos
[illegible] & vexant, impedire nos [illegible] non possunt,
si nolumus.

Sed iam proximo capite de Visione DEI lo-
qui coepimus [illegible] haec explicent, quid DEI
Visio, & quod [illegible] primarium sit. Se-
quentur plura de hac visione DEI [illegible]
da, in quo [illegible] haec visio consistat, quid ad eam
[illegible], & quomodo [illegible] ordine sunt ex-
ponenda.

Hic in antecessum, mi Lector, moneo, ea quae di-
cturi sumus, ne difficilia credas, aut [illegible]
ra. Ad cuiusvis captum [illegible] expediam ac plane
conabor sub oculos dare, ut nemo facile [illegible]
[illegible] intelligentiae [illegible].

a Philip. [illegible]
b [illegible]
c Palladius de Monachis Aegypti, & Alexandria, c. 17. &
27.

§. I.

TErtio loco igitur quaerendum Dei aspectus in
quo consistat. Beatus Thomas, a & cum eo
Theologorum schola, tria haec requirunt: Cogni-
tionem, Apprehensionem, Fruitionem. [illegible] &
[illegible]

[illegible]

a 1. Thom. 1. 2. q. 4. art. 3.
b [illegible]
c [illegible]

§. II.

NAtus Cantuariensis [illegible]
[illegible]

§. III.

Si quis

[illegible]

CAPUT XVI.

De DEI Visione plene explicanda ... Quid in DEO visuri simus.

R[illegible]

§. I.

Q[illegible]

[illegible]

CAPUT XVII.

[illegible]

A [illegible]

[illegible]

§. I.

R [illegible]

[illegible]

[illegible]

§. IV.

[illegible]

§. VII.

§. VIII.

[illegible]

a Matth. c. 25 v. 23.

b [illegible]

c [illegible]

d [illegible]

§. IX.

A[illegible]

[illegible]

a [illegible]

b [illegible]

c [illegible]

d [illegible]

e Iob c. 38 v. 33

f [illegible]

g [illegible]

h Bernard. de Anima c. 17 [illegible]

EPILOGVS.

[illegible]

FINIS.

ADMONITIVNCVLA ad Lectorem.

CÆlum in aulâ Serenissimi Electoris Maximiliani, &c. anno 1630 explicavi; ubi hæc ipsa, prout scripsi, de Ovis præmisi. Ova Paschalia posterioribus annis edita nunquam vidi, testor fidem: ne me putes, Lector, supellectilem alienam compilasse.

LIBRORVM,

QVI IN HOC SECVNDO TOMO Continentur, ordo ac series; & vniuscuiusque libri Capitum sequitur Indiculus.

GYMNASIUM PATIENTIÆ.

Cuius hic est syllabus.

PARS I.

PARS II.

PARS III.

ORBIS PHAETHON SI- ue de vniuersis vitiis linguæ.

PARS PRIMA.

Cuius hic est syllabus.

TRIBVNAL CHRISTI.

Cuius est hic Syllabus.

LIBER PRIMVS.

Cap.

LIBER VI.

CÆLVM BEATORVM.

Cuius hic est Syllabus.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

FINIS.

APPROBATIO R. P.

Prouincialis per Germaniam Superiorem.

CÆlum, seu partem Æternitatis Tertiam, quam P. HIEREMIAS DREXELIVS, Societatis nostræ Presbyter, de gaudiis cœlestibus & æterna felicitate scripsit, ab aliquot eiusdem Societatis Theologis censam probatamque; Ego GVALTERVS MVNDBROT, Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, factâ mihi potestate ab admodum R. P. N. Generali Mutio Vitellesco in lucem dari permitto. In cuius rei fidem auctori chirographum hoc dedi, officij mei sigillo munitum. Brunovij Kalendis Augusti. Anno, 1634.

GVALTERVS MVNDBROT.

FACVLTAS

Prouincialis per Flandro-Belgicam.

EGo infrascriptus Societatis IESV *per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, hisce potestatem facio* Ioanni Cnobbaro *Typographo Antverpiensi Typis vulgandi* Cœlum, *seu partem Æternitatis tertiam* R. P. HIEREMIÆ DREXELII *Societatis nostræ Sacerdotis. In cuius rei fidem hasce manu mea subscriptas & sigillo officij nostri sigillo munitas dedi. Antverpiæ 15. Apr. 1635.*

FREDERICVS T[illegible].

APPROBATIO CENSORIS.

CÆlestis gloria lucem videat, ut omnes eandem consequantur. Actum Antverp. 1635. 7. Maij.

GASPAR ESTRIX
Plebanus, & Librorum Censor.

SVM-

SVMMA
PRIVILEGII CÆSAREÆ
Maiestatis.

CVM ex mandato Sacræ Cæsareæ Maiestatis omnibus & sigulis Typographis, & Bibliopolis, atque aliis quibuscumque Librariam negotiationem exercentibus seriò strictèque inhibeatur, ne quis libros ullos à Societatis nostræ Patribus hactenus editos, aut edendos in posterum, intra S. R. I. Regnorumque & Dominiorum Sacræ Cæsareæ Maiestatis hereditariorum fines, simili aliòve charactere aut forma, sive in toto, sive ex parte excudere, vel aliò recudendos mittere, aut alibi etiam impressos invehere, vendere aut distrahere clam seu palàm, citra supradictorum Patrum consensum ac testimonium audeat vel præsumat. Ego FREDERICVS TASSIS *Societatis* IESV *per Flandro-belgicam Præpositus Provincialis, facultatem concedo Ioanni Cnobbaro libellum de Cælo, Auctore R. P.* HIEREMIA DREXELIO *conscriptum imprimendi. In cuius rei fidem has manu mea subscriptas, & sigillo officij munitas dedi, Bruxellis 12. Septembris 1635.*

FREDRICVS TASSIS.

SVMMA PRIVILEGII

Regis Catholici.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, & Potentissimus Belgarum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis R. P. HIEREMIÆ DREXELII SOCIETATIS IESV SACERDOTIS CÆLVM, SEV ÆTERNITATIS PARTEM TERTIAM, intra Novennium prçter IOANNIS GNOBBARI voluntatem ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressam, in Germaniç Inferioris ditiones importet, Venalémve habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & aliâ gravi pœnâ mulctabitur: uti latiùs patet in literis datis Bruxellç 16. Maij, 1556.

Signat,

STEENHVYSE.

Et in Concilio Privato

GOTTIGNIES.

Ego infrà scriptus concedo Baltasari Bellero Typographo Duacensi, operibus R. P. HIEREMIÆ DREXELII Societatis IESV, CÆLVM per eumdem compositum finaliter adiungatur.

IOANNES GNOBBARVS.

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ IN HOC SECVNDO TOMO CONTINENTVR.

Ubi nota, Lector, numerum denotare paginam; Litteram autem A, primàm columnam; B verò secundam columnam denotare.

A

Con-

D.

E.

F

G.

H.

I.

Iudi-

M.

Robertus

FINIS.